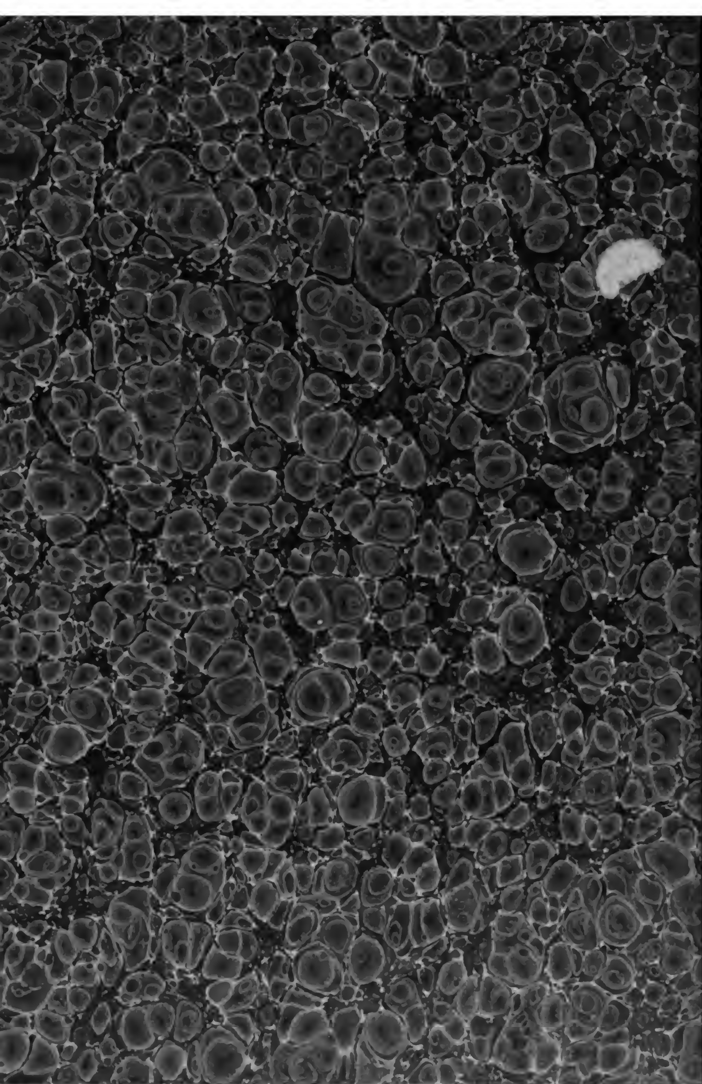

DE

BROEDERHAND.

Tydschrift

VOOR

NEDER- EN HOOGDUITSCHE LETTERKUNDE,

WETENSCHAP, KUNST EN OPENBAAR LEVEN.

OPGESTELD DOOR Dr J. W. WOLF,

Onder medewerking van vele vlaamsche, hollandsche, duitsche en deensche schryvers.

BRUSSEL.

KIESSLING EN COMP., BOEKHANDELAARS, HOFBERG, 26.

DRUKKERY VAN DELEVINGNE EN CALLEWAERT.

1845

DE BROEDERHAND.

TYDSCHRIFT

VOOR

NEDER- EN HOOGDUITSCHE LETTERKUNDE,

WETENSCHAP, KUNST EN OPENBAAR LEVEN.

> Aug' in Auge lächelnd, schlangen
> Arm in Arm einst West und Ost,
> Zwillingspaar, das liebumfangen
> Noch in einer Wiege kost.
>
> . . . .
>
> Und die Brücke hat gezogen,
> Die von Ost zum West sich schwingt,
> Sprache, als ein Regenbogen
> Der die Berge überspringt.
>
> . . . .
>
> Anast. Grün. Schutt. Widmung.

Sedert het ontwaken van den germaanschen geest in Europa, sedert syne bevryding uit de kluisters, waarmede de vreemde hem had omsloten, vertoont sich onder al de volkeren van desen stam een levendige drang naar innerlyke vereeniging. Lang onderdrukt, breekt het bewustsyn der gemeensame afkomst met elken dag sterker door en wint de overtuiging meerder veld, dat eene nauwere aaneensluiting het eenigste en sekerste middel is, om het vaderland tot die hoogte van macht te verheffen, waartoe het, soowel door syne ligging, als door het karakter syner bewooners schynt bestemd te syn.

Hoogduitschland, reeds staatkundig vereenigd, heeft door een handelstraktaat, de Zollverein, de banden, die hetselve te samen voegen. nog vaster aaneengehecht; terwyl sedert eene halve eeuw aldaar eene volledige verbroedering in het letterkundig en wetenschappelyk gebied bestaat.

Skandinavie en Denemark sagen dit, en ook in hunnen schoot

vormde sich eene dagelyks machtiger wordende party, die eene nauwere verbinding van alle staten van germaanschen stam, als eene volstrekte noodsakelykheid van selfsbehoud poogt daartestellen.

Hoe lang ook een derde germaansche volkstak, Nederland, en besonderlyk Belgiën, onder het jok van Vrankryk suchtte, hoe vast diens kluisters hem ook om nek en armen lagen, soo begon het toch ook weldra, deselven niet min moedvol als syne stambroeders afteschudden. Iedereen, die den gang der gemoederen in Belgiën gadeslaat, moet overtuigd syn, dat er sedert eenige jaren, eene merkweerdige verandering in het volksgevoel heeft plaats gehad; dat er eene tastbare verwydering jegens Vrankryk bestaat, terwyl een langsame, doch onwederstaanbare drang ons immer meer tot Duitschland doet naderen. Ondanks eene geheel fransche opvoeding, begint men te verstaan dat Vrankryk even soo vyandig tegen ons volksbestaan is en blyven sal, als Duitschland er sich gunstig en genegen voor betoont.

Dat men dit inderdaad begrypt, bewysen ons twee hoogstwichtige gebeurtenissen der laatste jaren. Belgiën en Duitschland reikten sich reeds in 1843 eene yseren broederhand, en dese handdruk wierd onlangs nog vaster, door het daarstellen van een handelsverdrag met den Zollverein.

Hoe seer echter ook yseren wegen en handelsverbonden dese betrekkingen met Hoogduitschland mogen vermeerderen, soo syn deselve doch niet voldoende, wanneer wy niet, neven het stoffelyke, ook het geestige belang waarnemen; wanneer wy niet, na ons van Vrankryks letterkundigen invloed bevryd te hebben, onse oogen naar de hoogduitsche letterkunde, naar syne wetenschap richten, en — bekennen wy het — wy kunnen niet anders, willen wy onse taal behouden, willen wy in de wetenschap eenen hoogeren trap bereiken.

Opdat een volk aan syne taal gehecht blyve, moet het eene vaderlandsche letterkunde besitten, die aan alle behoeften voldoet, die op gelyken voet staat met den geest des tyds. Is dit niet het geval, dan is het volk gedwongen, dat gene, wat het in syne eigene taal niet vindt, in eene andere te soeken; dan staat aan den invloed deser andere, deur en poort open en de moedertaal wordt dagelyks meer veronachtsaamd; sy blyft nog wel eene huisselyke omgangs-

taal, maar sy gaat onder als taal der wetenschap, der beschaafdheid. De inlander leert se wel nog mondelings, maar hy denkt en schryft niet meer in deselve; de uitlander voelt geene noodwendigheid van se aanteleeren, en soo verliest sy dagelyks meer en meer. Soo ging het met het vlaamsch : slechts wyl die taal niet beoefend wierd, sonk sy soo diep. Willen wy se uit desen toestand redden, willen wy se weder op haren ouden troon setten, dan moeten wy trachten, onse letterkunde met die van onse stamgenoten gelyk te stellen, en besonderlyk met die van Hoogduitschland.

Het is voornamelyk door syne schriften, in Belgiën nagedrukt en met soo veel yver verspreid, dat Vrankryk eenen uitsluitenden invloed uitoefent, en het is dus in de duitsche letterkunde dat wy een tegengewicht moeten soeken.

Ons lettergebied is thans veel te klein, om alles te verschaffen wat de hedendagsche beschaving in saken van literatuur, wetenschap en kunst vordert. Dit erkennen onse noordelyke broeders en daarom syn sy gedurig besig, het hun mangelende met bieënvlyt uit de velden hunner naburen ten hunnen te dragen; weinig halen sy uit Vrankryk; veel, seer veel uit Hoogduitschland en Engeland. Dit voorbeeld hadden wy sedert lang moeten navolgen, doch ongelukkiglyk hebben wy daaraan tot nu toe nog niet gedacht. Terwyl het hoogduitsch in vele waalsche steden, b. v., in Luik en Verviers, met vlyt wordt aangeleerd, is het in de vlaamsche provincien geheel en gansch veronachtsaamd. Daar de duitsche lessen in de Athenæen meest vrye lessen (*cours facultatifs*) syn, soo hebben sy weinig toeloop en nog minder uitkomst; en terwyl de dietsche Belg van de fransche letterkunde geheel doordrongen is, kent hy nauwelyks by name twee of dry hoogduitsche schryvers. Buiten de ouden, wier naam men in Hoogduitschland niet meer noemt, als Pfeffel, Gleim, Mathisson, hoort men wel eens iets van Schiller en Göthe gewagen; maar wie dacht ooit aan hun, op welke Hoogduitschland met recht trotsch mag syn, aan eenen Arndt, Auerbach, graaf Auersperg, koning Ludwig von Beieren, Duller, Freiligrath, Geibel, Guzkow, Halm, Haltaus, Hauch, Heine, Herwegh, Hoffmann, Honek, Kœnig, Kühne, Kuranda, Laube, Lenau, Lewald, Mügge, Mundl, aartsbisschop Pyrker, Rückert, Schwab, Schücking, Simrock, Tieck, Uhland, Weill, Wihl, Wolff, prins

Alexander von Würtemberg, Zedlitz, Zschokke, enz., aan eene Bettina von Arnim, Adelheid von Stolterfoth. Annetta von Droste-Hülshof, Louisa von Plœnnies, gravin Hahn-Hahn, Paaltzow, en a. m. Sooveel slechts, wat de letterkunde aangaat. Alle namen dier mannen optenoemen, die in Duitschland de geschiedkunde, wysbegeerte, letter- en taalkunde, genees- en heelkunde op sulk een hoog toppunt gebragt hebben, soude ons te verre voeren. Syn toch immers de namen van J. Müller, Menzel, Niebuhr, Raumer, Ranke, Schlosser, Schelling, Grimm, Schlegel en zoo veel anderen, niet al europeisch geworden?

Maar er bestaat hier en daar nog in ons midden een seldsaam vooroordeel, waartoe, wy moeten dit bekennen, eenige hoogduitsche schryvers selve aanleiding gegeven hebben. Dese uitten namelyk het gevoelen, dat wy in plaats van het nederduitsch te beoefenen, het hoogduitsch als schrifttaal moesten aannemen. Hoe groote aanhangers wy ook van Duitschland mogen wesen, soo kunnen wy dit toch niet goedkeuren. Wy syn het eens met den schryver van het artikel « *Flamland und die Flåminge* » in den Janus (dien V. A. Huber te Berlyn uitgeeft). dat het eene onmogelykheid is, de Vlamingen, de Nederduitschers te verhoogduitschen. De eerstgenoemde schryvers voeren voor het mogelyke dier spraakverwisseling het voorbeeld van Noordduitschland aan; doch dit juist spreekt op het luidste voor het onmogelyke der saak. De Noordduitschers konden, onder geheel andere omstandigheden, dan wy, geplaatst, hunne taal als geschrevene taal opgeven : dese taaltak had toch geene letterkunde, geen verledene. Het vlaamsch, het nederduitsch echter heeft eene oude en ryke letterkunde; het moet se slechts, gelyk wy reeds getoond hebben, beoefenen en uitbreiden; dan kan en sal het weldra gelyk staan met de twee andere takken der grooten duitschen spraakstams en eens met hun weerdiglyk kunnen wedyveren in den stryd naar het hoogste en volkomenste. Krachtig medetewerken, om Nederduitschland tot dien stryd uitterusten, den tempel van een eeuwig verbond tusschen hetselve en syne hoogduitsche suster te helpen opbouwen, daarvoor sal dit tydschrift wapens en bouwsteenen byeendragen.

Het eerste doel, wat wy te bereiken streven, ligt dus voor

oogen : het is namelyk, de hoogduitsche letterkunde, wetenschap en kunst by onse landgenoten meer en meer te doen kennen. Maar wy hebben nog een tweede doel : de kennis der wedersydsche belangen moet wederkeerig syn, en wy sullen ook alle poogingen aanwenden, om de nederduitsche letterkunde meerder in Hoogduitschland bekend te maken. Wy sullen dus, behalve opstellen aan de duitsche letterkunde toegewyd, hoofdsakelyk beoordeelingen van alle werken mededeelen, die in onsen letterkring verschynen. Daarby sal men ons altyd op het strengste onpartydig vinden. Geen aansien van persoonen sal ons terughouden, de gansche, volledige waarheid te seggen. Handelen wy soo, dan doen wy dit in de vaste overtuiging, dat dit de eenigste weg is, dien wy bewandelen mogen, en dat onse ernstige maar welmeenende beoordeeling nooit het eergevoel onser vlaamsche letterkundigen sal kwetsen; dat sy de kritiek als eene vriendin sullen beschouwen, die hun ter syde treedt, ofwel om se te waarschouwen, wanneer sy eenen verkeerden weg inslaan, of om se aantemoedigen, soo sy den rechten weg betreden hebben. Het is immers geene schande, van den rechten weg aftedwalen, maar wel is het schande, niet op hem te willen terugkeeren, wanneer men hem heeft verlaten. Verre echter sy het van ons, de gevoelens onser medearbeiders, als eene onaantastelyke waarheid te doen gelden, en daarom staat ons blad aan elke tegenkritiek open, soo deselve in eenen behoorlyken vorm opgesteld is.

Wy meenen daardoor tevens eene gaping te vullen, die wel niet in de noordnederlandsche, maar bysonders in de suidnederlandsche letterkunde bestaat. Hier te lande verschynt geene literarische kritiek meer, sedert het gentsche *Kunst- en Letterblad* van den kundigen Snellaert, en *de Noordstar* te Antwerpen van den verdienstvollen Kerkhoven opgehouden hebben te bestaan. Wat betreft de fransche werken door Belgen geschreven, wy sullen er insgelyks eene beoordeeling van geven, soodra sy tot de geschiedenis van het vaderland betrekking hebben.

Dat wy onse opmerksaamheid op de letterkundige gewrochten van Noord-Nederland ook besonderlyk sullen vestigen, spreekt van selfs. Wy sullen ons best doen, om nauwe en innige betrekkingen met onse voormalige landgenoten aanteknoopen. De politische

scheiding sleept geenssins eene literarische afsondering na sich. Wy meenen integendeel dat het voor de wedersydsche ontwikkeling van beide landen hoogstnuttig is, dat sy door taal- en letterkunde nauw aan elkander verbonden blyven. Reeds kunnen wy op de medewerking van eenige der beste hollandsche schryvers staat maken.

Buiten de beoordeelingen, sullen wy opnemen gedichten en andere letterkundige opstellen, soowel oorspronkelyk nederduitsche, als vertalingen uit andere germaansche taaltakken, als ook oorspronkelyk hoogduitsche; de laatsten echter in minder groot getal. Mengelingen over letterkunde, kunst en wetenschap sullen wy op het einde van alle onse nummers leveren.

Gelyk de leser siet, stemmen wy in de spelling niet gansch met de koninglyke commissie overeen. Ons schynt — en de grammatick spreekt voor ons — de *aa* en *uu* gegrondder dan de *ae* en *ue;* de fransche *z* hebben wy insgelyks opgegeven en daarvoor de germaansche *s* weder aangenomen[1]; in alle overige punten syn wy het eens met de koninglyke commissie. Wanneer het echter de schryver van een aan ons toegesonden stuk wenscht, deelen wy dit in syne spelling mede. Fransche stukken vertalen wy geerne.

Brussel, op den dag des slags van Waterloo.

DE RAAD VAN BESTUUR.

[1] Men kan daarover raadplegen : *La langue flamande, son passé et son avenir,* door onsen medewerker H. Vandenhoven. (Brussel, Muquardt, 1844, 8°. Fr. 1-75.)
(Für unsere deutschen leser bemerken wir nog, dass das niederländische *oe* wie *u* und *u* meistens wie *ü* ausgesprochen wird.)

Er verschynt alle maanden eene aflevering van 2 ½ of 3 vellen druks. De prys voor het geheele jaar is 8 fr. voor Brussel, en 9 fr. voor de andere steden des ryks.

Kölner Dombriefe oder Beiträge zur altchristlichen Kirchenbaukunst. Von J. Kreuser. Berlin. 1844.

De keulsche dom is niet een werk voor Keulen alleen, neen, hy is een werk voor het gansche, groote Germanien. Gelyk Roomes Lateraan *urbis et orbis caput et mater*, soo sal hy de oudste dochter worden van dese moeder, *Germaniens hoofd en moeder*. Dit begrypt men seer wel in Hoogduitschland; van alle kanten stroomen daar bydragen naar Keulen in de handen van den aartsbisschop of van het bouwcomité; overal vormen sich « *Dombauvereine,* » die allen, elk in synen kring, voor de heilige saak werksaam syn; Keulen alleen telt acht deser maatschappyen [1].

Hoe echtkoninglyk de koning van Pruissen en met hem syn gansche huis den dombouw ondersteunt, dat weten wy allen; onlangs gaf de prins van Pruissen nog 50,000 daalders (187,500 franken) voor het bouwen van het noordelyke portaal. Niet minder mild toonde sich de dichterlyke koning van Beyeren, die voor syn aandeel al de vensters der suidsyde met geschilderde en gebrande glasruiten, door de eerste kunstenaars syner hoofdstad gemaakt, beschonk. Een van de vensters der koorgallery is een geschenk van den aartsbisschop-coadjutor, een ander gaf de *Männergesang-Verein*, deselfde die voorleden jaar te Gent in den pryskamp der *Melomanen*

[1] Echte eenvoudige borgermaatschappyen, die hier in Belgiën evensoo gemakkelyk konden opgericht worden. Elke heeft eene groote saal in eene herberg. Daar komen de leden alle sondagen te samen, drinken hunnen wyn of hun bier, en luisteren naar den uitleg des voorsitters, of naar de lesing van prosa- en dichtstukken, of naar eene redevoering over een onderwerp, dat betrekking heeft tot den bouw des doms. Wyn en bier kost er *twee centimen* meer, dan elders. De weerd moet nawysen, hoeveel pinten hy getapt heeft en sooveel centstukken in de kas der maatschappy geven. Wy willen niet seggen, dat daarby de strengste kontrole heerscht; doch ware dit ook niet, geen keulsche weerd sou het wagen, de kas ook slechts voor eenen cent te bedriegen. Buiten dien geven de leden eene jaarlyksche bydrage van eenen of twee franken. Dit schynt seer weinig en toch brengt elke maatschappy jaarlyks 1500 en 1800 franken op.

bekroond wierd [1]. Ook in Belgiën begint men hand aan het werk te leggen, ook hier worden reeds steenen voor den dom versamelt. Ons Atheen heeft daarby op eene waardige wyse den aanvang gemaakt, en wy vertrouwen, dat de andere vlaamsche steden sullen navolgen. Willen wy echter iets doen, dan laat ons geen vlaamsch *geld* naar Keulen senden, wel neen, laat ons liever vlaamsche kunstwerken in den dom stellen. Onse Geefs kunnen onse school van beeldhouwkunst daar vertegenwoordigen; Wappers kan kartons leveren voor de reusachtige vensters, hy de evensoo geniale als gemoedelyke, de echtduitsche meester. Houdt het gebrande glas van den heer Pluisch te Mechelen de proef der kenners uit, dan kan hy aan Duitschland toonen, dat de Vlaming ook in dese kunst niet ten achteren is.

De geestdrift, die gansch Hoogduitschland voor den dom doorgloeit, is ook de moeder der « Kölner Dombriefe. » Trachten wy, den schryver in syn boek natevolgen, om op die wyse soo goed als mogelyk aan onse lesers een bewys te geven, welk een ryke schat van grondige ondersoekingen onder den sedigen titel van *Bydragen* hun hier aangeboden wordt.

De oudchristelyke kerkbouw en syne symboliek, voornamelyk met betrekking tot den dom is het onderwerp, dat Kreuser in synen eersten brief behandelt. Symboliek is eene hoofdsaak by de bouwkunst, segt Kr. en hy heeft groot gelyk. Sy was dit ten minste in de oude bouwkunst, sy is het niet meer; maar daarom syn ook al onse bouwwerken soo plat, soo gansch sonder geest. Voor het oogenblik apen wy de Grieken na; wy noemen dese navolgingen schoon, wyl sy aan het oog bevallen, maar vindt de geest ook syne rekening daarby? Als de Griek en de Romein bouwde, deed hy dit naar vaste regelen, niet alleen naar architektonische regelen, maar ook naar de regelen der *Symboliek*. Soo waren

[1] Met hoe weinig moeite souden niet onse vlaamsche sangmaatschappyen elke een soortgelyk venster kunnen schenken! Ses honderd franken waren toch gemakkelyk in twee of dry concerten voor dit soo schoone doelwit byeengebragt; en welke vreugde soude elk Vlaming, die den keulschen dom besoekt, er niet in vinden, konde hy op sulk een venster de namen syner land- of stadsgenoten lesen, konde hy seggen: Sie, ook ik heb daarvoor bygedragen. Waarlyk, de vlaamsche leeuw mag in den germaanschen nationaldom geen vreemdeling syn!

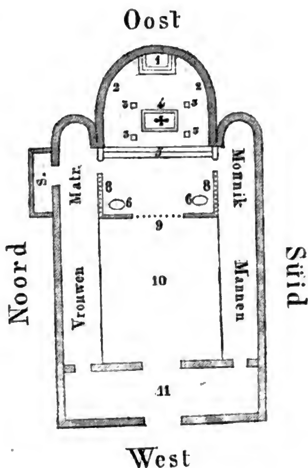
de tempels der sterke, mannelyke godheden Minerva, Mars, Hercules in strengen dorischen styl gebouwd; in meer sachteren styl die van Venus, Flora, enz. Soo waren er tempels, die op hoogtens en heuvels, anderen, die in dalen moesten gebouwd worden (blz. 3). Gedeeltelyk is dese symboliek of voor ons verloren, of nog niet genoeg ondersocht; in geen geval kennen onse architekten deselve, en soo is de geest der grieksche bouwkunde in onse nieuwe bouwwerken verloren en wy hebben alleen den kouden vorm. Had dese trant ook slechts het nadeelige dat hy — gelyk soo dikwyls geseid is — self niet voor onse luchtstreek past, dan souden wy daarin reeds oorsaak genoeg vinden, om tot den oud-duitschen styl terugtekeeren, die soo ganschelyk voor onse koude en regenachtige landen berekend is.— Doch dit is wel eene predik in de woestyne; syn wy toch soo verre gekomen, dat wy nu nog kerken in dien heidenschen bouwtrant bouwen; plakken wy toch self — gelyk het nu eerst te Brugge gebeurde — grieksch-heidensche portalen aan onse eerweerdige gothisch-christelyke kerken.

Geene van alle godsdiensten was aan de symboliek meer gunstig, dan de christelyke, want hy was en is de meest geestige; daarom heeft de kunst by hem het grootste veld, de meeste gelegenheid, hare sending als middelarin tusschen den geestigen mensch en den meer stoffelyken te vervullen, het onsienbare door middel van het beeld ter aanschouwing te brengen. Met den aanvang van het christendom begon ook de christelyke symboliek; het schoone sinnebeeld, dat de heil. apostel Paulus [brief aan de Epheser II, 20] van den tempel des heeren geeft, was de grond waarop sy steunde, en benevens Apocal. XI, 1, 2, het plan, waarop al de duitsche dombouwmeesters werkten.

Oorspronkelyk waren de eerste christelyke kerken kamerkens, eensame wouden, katakomben. Eerst toen Konstantyn schutsheer van het christendom wierd, bouwde men *kyriaka,* kerken. Al dadelyk begon toen ook de symboliek; soo moest het altaar naar 't Oosten staan; dit was eene wet en bleef het, soo lang de oude bouwkunst bloeide. Nu vraagt men er niet meer na[1]; mag het altaar

[1] Het altaar van de kerk der Recolletten te Gend, dat nog voorleden jaar naar 't oosten stond, is nu naar 't *westen* geset. Het altaar der nieuwe jesuitenkerk in deselfde stad staat naar het *noorden.*

ten noorden of suiden of westen staan, dat is hetselfde[1]. De beduidenis van dit gebruik is gemakkelyk te begrypen. Uit het westen gaat de Christen naar 't Oosten, uit de nacht, uit de duisternis, treedt hy in het licht, dat Jesus gebracht heeft; hy, die begraven was, gelyk de sonne des avonds, en opstond, gelyk de sonne des morgens. Dese lyn van 't westen naar 't Oosten wierd later de heilige bouwlyn genoemd. Even soo moest de kerk in den vorm van een kruis gebouwd syn, want in en door het kruis wierden wy verlost. Alle kerkelyke handelingen ontvangen hunne heiliging door het kruis; het kruis geleidt den christen overal. Buiten dese hoofdpunten der oudste symboliek syn er nog eene menigte van anderen; om die klaar natewysen, deelt de schryver het plan eener oudchristelyke kerk mede. Daar het onderwerp soo hoogst belangryk is, soo wilden wy dese teekening niet aan onse lezers vooronthouden en laten se hier volgen.

[1] Mone heeft over dit punt seer belangryke bydragen in synen Anzeiger medegedeeld. Daar dit tydschrift ons niet ter hand staat, kunnen wy den jaargang en de bls. niet opgeven.

Nemen wy nu teëerst de verdeeling der kerk naar de lengte, soo vinden wy dry hoofddeelen : het *oostelyke, middelste* en *westelyke* deel; het eerste was voor de priesters, het tweede voor de *gemeente,* het derde vormde den *voorhof.* (Vgl. de aangehaalde plaats uit de Apocal.).

In het eerste gedeelte, het koor, *presbyterium,* stond vooreerst (sie nº 1) de stoel van den bisschop. Gelyk Christus de onsichtbare herder der kerk is, soo is hy de sichtbare; daarom neemt hy ook als plaatsvervanger van Christus het meest oostelyk gelegen punt der kerk in. Neven hem sitten (2) de vornaamste priesters; eenige stappen van synen stoel af staat (4) het altaar overwelfd van het ciborium, eene soort van troon, die op vier suilkens (3) rustte. Dit gedeelte van het koor is uitsluitelyk voor de hoogere geestelykheid en daarom ook met tralies en dry of meer trappen (5) van het onderste gedeelte afgesonderd. Hier saten (8) de mindere geestelyken en de sangers, hier stond (6) de lessenaar voor het evangelium en (7) de lessenaar voor de epistel, die dikwyls ook sich in éénen lessenaar vereenigd vinden (*Ambon, Bema*).

Treden wy uit het koor in 't middelste schip, *naos, nef* (10), soo moeten wy gaan door de Segepoort, de *porta triumphalis.* Besonder prachtig syn by ons die van Dixmuiden en van Lier. In de kerk der predikheeren te Gent staat sy ook nog. De naam van Segepoort is gemakkelyk te verklaren. Kr. meent, hy kwam daarvan voort, wyl hy in het koor geofferd wordt, die over dood en hel segepraalde; doch schynt my eene andere verklaring veel nader te liggen. Het koor is het allerheiligste, het stelt, om soo te seggen den hemel voor; daar troont de plaatsvervanger des Verlossers, daar worden de heilige geheimen gevierd. Daar staan, gelyk in den keulschen dom, ook de beelden van Jesus, Maria en de apostelen; daar schouwt God de Vader uit de hoogte neder. Maar alleen die, welke over de sonde segepraalden, kunnen in den hemel toegang vinden. Soo is dus de poort des hemels eene echte Segepoort en de naam moest op de poort overgedragen worden, soodra het begrip van hemel op het koor overgedragen wierd. — Hier in het middelste schip stond de gemeente, links ten noorden de vrouwen, rechts ten suiden de mannen; om dat, gelyk Amalarius Fortunatus segt, de mannen van grootere weerdigheid syn, als de

vrouwen — doch daaraan kan ik met Kreuser niet gelooven.

Het onderste gedeelte eindelyk (11) was de voorhal, *pronaos*, waar de katechumenen en de nietgeloovigen stonden. Hare beide syden versierden later twee torens. Sy syn gelykbeduidend met de beroemde suilen *Jachin* en *Booz* of *Boaz* in den tempel Salomonis, die sich bykans in alle andere religien der oudheid weder vinden, gelyk in de tempels te Carli, Kenneri en a. m. in Indien, voor de Kaäba te Mekka, als obelisken voor de tempels in Egypten, enz. Aan de poort van den dom te Würzburg staan nog twee suilen [1], een bewys, dat sy mede tot de wesentlyke sieraden behoorden. Met het altaar vormen sy de heilige dryhoek, die soo dikwyls met het oog Gods in onse tempels verschynt. Dikwyls vinden wy — maar altyd in jongere kerken — éénen tooren; ook dry, selfs vyf, maar al die getallen syn heilig, en men hervindt se in den spitsbogigen (gothischen) bouwstyl overal. — In de voorhalle stond ook de *doopvont*, meestentyds naar 't Noorden, want de doopeling was nog in de duisternis.

Tot soo ver over den eersten brief; wy slagen de twee navolgenden over, want het overnemen der schoone verklaringen der beeldenspraak in de gothische kerken en vooral in den keulschen dom soude ons te verre leiden. Wie eenen dieperen blik in de hoogst dichterlyke taal deser steenen doen wil, die lese het boek self, en hy sal vinden, dat er geen standbeeld, geen suilken, geen steenken in onse dommen sprakeloos is.

De vierde brief spreekt over « de geestelyken en monniken als bouwmeesters. » Hy neemt ook weêr onse volste belangstelling in aanspraak; by hem willen wy ons een weinig langer ophouden.

De bouwmeesters der eerste twelf eeuwen waren *monniken*. Onder hun vond men seer weinig geestelyken (*clerici, presbyteri*) maar soo veel te meer leekenbroeders (*fratres conversi*). Allen waren werksaam, de laatsten meest met bouwen besig, of met de diensten, die de huishouding aangingen als bakken, landbouw, brouwen, enz., of ook met 't beoefenen van verscheidene andere kunsten, terwyl de eersten meer studeerden en voor het meer geestige gedeelte der algemeene werksaamheden sorgden.

[1] Sy dragen selfs de salomonische namen, Jachin en Booz.

Had men eenen vreemden werkman noodig, die wierd met verbondene oogen in het klooster gebragt; want de kloosters waren in alle vakken van menschelyke kennissen verre vooruit, en men wilde niet, dat een profaan oog de moeielyk gevondene geheimen doordrong. Uit de kloosters ging met andere kunsten ook de bouwkunst in het wereldlyk leven over; in de kloosters was de wieg van allen. Bewysen daarvoor versamelt Kr. in menigte op de blz. 126-180. Het schoonste beeld van den ouden bouwtrant moet wel de beschryving des kloosterbouws van den abt Pieter geven, en daarom willen wy se volgens Kreusers vertaling hier inlasschen : « Der Herr Peter dang für seinen Klosterbau Maurer, Steinhauer u. s. w. um das Jahr 1170, sowohl Mönche als Laienbrüder, lud[1] auch weltliche Frauen und Laienschwestern zum begonnenen Baue ein. Steine und Mörtel fortzuschaffen, führte er eine neue Weise ein, nämlich an jeden Schiebkarren stellte er an eine Seite ein Weib, an die andere einen Mönch. Er selbst war auch nicht faul[2] dabei, sondern mit aufgeschürzter Kutte[3] war er (*der Abt*) überall mit seiner Messruthe, mass die Steine, half ihnen auf die Karren und war durch seine beständige Arbeit den Andern ein Vorbild. Steine, Kalk, groben Sand und alle Nothdurft hatte er reichlich angeschafft, bis er sein Werk in Stein vollendete. Den Dachstuhl machte er aus Holz aus dem Gioner Wald und deckte ihn endlich mit Blei[4]. Ueberdiess hat er *nie* einen *Prediger* um Geld ausgeschickt, wie das bei einigen Kirchen und Klöstern Gebrauch ist, hat, auch nie bei den Fürsten und Mächtigen der Erde um Unterstützung gebettelt und dennoch fand er sich nach vollendetem Baue reicher als gewöhnlich. Sein Baumeister war ausser ihm *Aimo,* der ausser der Kirche auch noch das Armenhaus, und sonstiges erbaute. »

Hoe echter ging de bouwkunst uit de kloosters over in de handen der wereldlyken? Dry dingen, meent Kr., waren er de oorsaak van : 1° de invoering van den werksteenbouw in plaats van dien met gebakken steenen; 2° het ophouden van het gemeenschappelyk

[1] *Lud ein*, noodigde uit.
[2] *Faul*, lui.
[3] Monnikskleed.
[4] Lood.

leven, voornamelyk in de ryke gestichten, en 5° de ontwikkeling der steden.

De bouw met werksteenen eischt oefening, de steenmetselaar moest *kunstenaar* syn. Voor groote ondernemingen, voor dommen echter, moest men sulke kunstenaars in menigte hebben en de kloosters konden er niet meer genoeg van op leveren; te meer, daar niet alle monniken sich met het steenmetselen konden besig houden, daar sy ook veel andere saken voor het huishoud, het onderwys en andere dingen te versorgen hadden. Soo wierd men genoodsaakt ook wereldlyke steenmetselaars aantenemen. Uit de kloosterbroederschappen ontsprongen, vormden dese dan ook onder elkander broederschappen, wier eerste men reeds in het jaar 1183 aantreft.

De gestichten wierden steeds ryker en kwamen meer en meer van lichamelyke arbeid terug, om des te meer geestig werksaam te syn. In de steden ook moest de bouw openbaarlyk opgericht worden en dit paste niet voor het stille leven der monniken; vooral toen in de steden het verkeer grooter en levendiger wierd. Men liet dus de uitvoering deser kerkelyke bouwwerken aan wereldlyke steenmetselaars over en behield maar de aanordening van den bouw, *het plan;* want slechts door de kerk mag eene kerk gesticht worden (*ab ecclesia fundatur ecclesia, non ab infidelibus aut a laicis*. De la Barre, Speicil., I, 505).

Ook de steden wierden ryker en ryker, en neven de kerken verhieven sich noch andere werken, waaraan monniken niet helpen konden; soo was ook in dese betrekking het uittreden der kunst uit de kloosters noodwendig, en soo vormden sich de wereldlyke broederschappen van steenmetselaars. Laten wy een oogenblik by hun blyven staan, want sy syn in de geschiedenis der bouwkunst van het grootste belang. Daarvoor moet ik echter den vyfden en sesden brief overspringen en my aan den sevenden houden, die over de « Steinmetzen und ihre Hütten » spreekt. De twee andere brieven willen wy later in 't kort beschouwen.

Vaste steenmetselaars-hutten kwamen eerst op, toen in de groote steden Keulen, Strasburg, Freiburg, Weenen en a. m. bouwwerken begonnen wierden, wier uitvoering meer tyd, dan die van een menschenleven vereischt. Wy noemden soo even de vereenigingen

deser steenmetselaars, die men wel onderscheiden moet van de gewoonelyke metselaars, broederschappen. Dit waren sy in der daad, gelyk de kloosters. Als patronen hadden sy de *vier gekroonde martelaren,* wier feest op den 8en van november valt, en wier namen zyn : *Severus, Severianus, Karpophorus* en *Victorinus.* Dikwyls vindt men ook dry gekroonde martelaren, namelyk *Klaudius, Christorius* en *Significamus,* ja eenmaal selfs vyf, *Klaudius, Kastorius, Nikaster, Simplicius* en *Symphorianus.* Kr. meent, dat in dese namen een dieper sinnebeeld lage en dit is niet onwaarschynlyk en syne verklaring er van (blz. 299 en 300) komt my seer gegrond voor. Van dese patroonen stamt volgens de Rochlizer oorkonde het *huttenrecht.* Volgen wy nu Kr. in eene sulke bouwhut. Sy bestond uit eenen eersten of oppermeester, uit meesters parlierers en gesellen; de leerlingen hadden er geen recht op. Allen waren « *Steinmetzen;* » wat ik in steenmetselaar vertale; met de steenhouwers hadden sy niets gemeen, want dese waren geene kunstenaren, gelyk gene; ook de metselaars, de *coementarii,* waren verre, van als leden eener bouwhut te kunnen aanschouwd worden. De oppermeester of *werkmeester* was echter niet de hoofdleider van den bouw; hy stond onder den geestelyken bouwheer en had als raad de andere meesters ter syde. Hy had te waken over de wetten der hut, op dat er eerlykheid, sedelykheid, godsdienstigheid, broederlykheid, vrygevigheid, gastvriendschap altyd in bloeide. De Parlierer moest daarvoor sorgen, dat de gesellen en leerlingen goed behandeld wierden en het woord voeren, wanneer vreemde meesters of gesellen de hut besochten. Vreemden waren er eigentlyk niet; de bekwame uitheemsche broeder was er soo willekom, als de inlandsche. Was de meester afwesig, dan trad een van de parlierers aan syne plaats. De gesellen stonden bykans aan de meesters gelyk, sy konden selfs eigene bouwwerken ondernemen.

In de hut sat de eerste meester naar het oosten, gelyk de bisschop in de kerk, die even als de bouwhut vierkantig was. Aan de vensters naar 't westen saten de voorstanders, twee van de parlierers. Elk van de gesellen had syn venster, waarheen hy syn werktuig leggen moest, na dat de arbeid gedaan was. Gelyk in de kloosters, wierd begin en einde des arbeids door slagen met eenen

hamer aangeduid. De meester deed dry slagen, de parlierers twee en eenen als « rüge, » d. i. als teeken van het begin des arbeids. De eerste meester riep de meesters met syne dry slagen, de parlierers riepen de gesellen met hunne twee. Den schatmeester noemde men « weerd. » Kwam een reisende gesel, voor dat de rustslag gedaan was, in de hut, dan had hy den dagloon verdiend en elkeen bedankte hem. Allen kenden elkander aan een geheim teeken, een woord en een besonder drukken der hand. — Hiermede sluiten wy onse uittreksels over dit punt; wie meer over dit hoogst belangryk onderwerp lesen wil, die neme het boek self en hy sal het niet onbevredigt uit de hand leggen.

Het gansche duitsche bouwwesen stond onder dry hoofdhutten, Strasburg, Weenen en Keulen, onder het rechtsgebied der laatste behoorde ook Belgien en Holland. Later kwam noch eene vierde hut daartoe, die van Zürich. In 't jaar 1459 sloten allen het groot duitsch verbond onder den gemeensamen naam van *Broederschap,* wiens voorsitter voor eeuwige tyden de bouwmeester van het strasburgsche munster wierd. Men vernieuwde dit verbond in het jaar 1563. Het verviel met het verval van den duitschen geest self, met het verval van de gansche duitsche kunst. Sal het nu weder met hem, met haar ontwaken?

De vyfde en sesde brief blyven noch over. Eer wy tot hun overgaan, moeten wy nevenby aan de heeren van Hasselt en Dumortier noch een woordje seggen. Sy willen namelyk, dat een Belg het plan van den keulschen dom soude gemaakt hebben, doch hunne meening rust op seer swakke steunpunten (blz. 205). Met veel meer waarschynelykheid kan men het plan aan Albertus Magnus of aan den bisschop Simon von der Lippe van Paderborn toeschryven, gelyk Kr. het bewyst.

« Over de gothische bouwkunst » is de titel van den vyfden brief. De naam *gothisch* word door Kr. verworpen; hy wil se de *duitsche* genoemd hebben en darin moeten wy hem bystemmen. Vindt de ogive of spitsboog sich ook reeds vroeg by de Arabieren, soo behoort toch hare voltooijing, de eigentlyke kunst van den spitsboog aan Duitschland[1]. *Duitsch* noemde men de kunst soo

[1] Dit is ook de meening van Hope, *Histoire de l'architecture*, 1ste deel, bl. 373.

lang se bloeide, *gothisch* soodra se in verval kwam; *opus teutonicum* heeten alle bouwwerken in desen trant by de oude schryvers. Seer scherpsinnig toont Kr., hoe onse duitsche kunst noodwendiglyk vervallen moest, soo seer vervallen moest, dat men haren naam aan alles gaf, wat wansmaak aanduidde. Geerne hadden wy hem hier in gevolgd en den hoofdinhoud voor het oog onser lesers gebragt, doch dit soude ons te verre voeren en dit artikel is reeds soo uitgebreid, dat wy ons by korte aanduidingen bepalen moeten. Soo kunnen wy dan ook over de voorliefde der ouden voor de schilderkunst by hunne bouwwerken slechts weinig seggen.

Niet alleen de welfsels, maar ook de muren der oude kerken, de suilen, alles was beschilderd. Onse witte of geele muren vinden wy in de oudste kerken niet, of slechts daar, waar men geen geld had, om se te kunnen laten beschilderen. Selfs de vloer was niet van ééne koleur; hy was met bonte tapyten belegd. In den keulschen dom worden dese schilderyen weêr hersteld; waarom tracht men niet in onse dommen hetselfde te doen? Sonder twyfel hervindt men dese schilderyen noch op de muren, so men slechts den kalk wegnemen wil [1]. Welk een prachtige bouw ware de antwerpsche hoofdkerk, indien sy in den trant van het koor des keulschen doms voltrokken was! En souden de antwerpsche schilders er niet geerne de hand toe bieden? Van Sinte Baafs spreken wy niet, want daar moest men eerst de marberen verontsieringen wegnemen, waarmede de kunstbarbary der laatste eeuw het schoone koor bekladde; en dit sal men wel soo lichtelyk niet doen. Wat onse luiksche, mechelsche, brusselsche en brugsche dommen betreft, hoe heerlyk souden sy niet kunnen worden, wilde men hun weêr hun oud kleed aantrekken! Mogten doch onse wenschen daarvoor niet slechts *pia vota* blyven!

Soo dit kort — en toch reeds zoo lang — oversicht over het kreusersche boek groote en warme deelneming, soowel aan het werk als noch meer aan de heilige saak verwekte, waarover het handelt, dan souden wy ons rykelyk beloond vinden. Wy wenschen hertelyk, dat het boek weldra eenen bekwamen vertaler vinden moge; het verdient dit waarlyk, en meer, dan soo veele nietsbeduidende voortbrengselen, die speculatie-sucht al dadelyk na hun

[1] Sulke oude fresco-schilderyen heeft men alreeds in de Sint-Jakobskerk te Luik ontdekt.

verschynen ons in een fransch gewaad mededeelt. Eene groote belesenheid is er in verbonden met seldene kritische scherpsinnigheid en de hoogste nauwkeurigheid.

Het eenigste, wat wy by den schryver te berispen vinden, is, dat hy soo gansch onbarmhertiglyk over onsen tyd schimpt en daardoor dikwyls sich van een groot onrecht schuldig maakt. Er bestaan, dit bekennen wy volgeerne, veel verkeerde rigtingen in de kunst en de letterkunde, maar Kr. breekt aan alles den hals en soude daardoor dikwyls als seer vermetel verschynen, vonden wy hem van den anderen kant, en besonderlyk in den eersten brief, niet so sedig en bescheiden. Dit verwerpen is eene schaduwsyde van het boek, die dikwyls seer storend wordt.

Ten slote voegen wy er noch by, dat de Kölner Dombriefe toegewyd syn aan den bouwmeester des doms, den hoogstverdienstelyken Zwirner.

J. W. Wolf.

Flämisches Stilleben in drei kleinen Erzählungen von Heinrich Conscience. Aus dem Flämischen übersetzt von Melchior Diepenbrock. Mit Holzschnitten, Regensburg. 1845. 8° xvi–108, 84 und 32 Seiten. Pr. Fr. 2–50.

Niet geerne sagen wy, dat Conscience, na synen *Leeuw van Vlaenderen* te hebben uitgegeven, het historisch roman verliet, om in kleine novelletjes te vallen. De prachtige tafereelen, die de dichter in dat werk met soo veel kunde, met soo veel smaak ons voor oogen stelde, hadden ons te diep getroffen, syne geetsdrift had de onse te seer opgewekt, als dat wy ons soo gauw in syne « stillevens » konden te huis gevoelen. Toch ook in dese kleinere voortbrengsels wierd hy weldra soo aantrekkend, dat wy se met een seer groot genoegen lasen. Dit is voornamelyk het geval met « *Siska Van Roosemael.* » Hoe treffend schildert hy daar de terugkeer van Siska in het vaderlyk huis, hoe schoon den dood van vader Roosemael! De scenen tusschen het bestuur van de akademie en grootmoeder, moeder en Fransken en de aankomst van den brief uit Keulen in « *Hoe men schilder wordt* » syn niet min goed gelukt;

ook « *Wat eene moeder lyden kan* » leest men geerne; doch — kunnen dese tafereelen op den duur onse belangstelling levendig houden? dit is eene andere vraag. Men ga in eene gallery en sie daar eerst eenen Rubens, dan eenige dosynen van Genreschilders. Dese laatsten sullen veel aantrekkelyks voor ons hebben, dit loochenen wy niet, maar met welke vreugde keeren wy later terug tot onsen Rubens en keeren wy steeds weêr terug en vinden wy altyd nieuwe schoonheden! Een sulke Rubens is Conscience's Leeuw. Na dat de dichter door vertalingen van eenige kleinere voortbrengsels, als van « Wat eene moeder lyden kan » en synen schoonen « Beulssoon » (*Noordstar*) in Hoogduitschland bekend was geworden, hadden wy hem daar liever sien meerderen opgang maken door de vertaling van syn groot roman, waarmede Karel Andree besig is, en die door deses kundige hand bewerkt, seker seer veel bydragen sal, om aan Conscience's naam die achting algemeen te verwerven, die hy in geheel Nederland geniet. Wil eene vreemde letterkunde in Hoogduitschland doordringen, dan moet men er iets seer uitstekends in aanbieden, en in vergelyk met *Auerbachs Schwarzwälder Dorfgeschichten*, b. v., kan men toch de voorliggende verhalen van Conscience niet gansch met dien naam bestempelen. In Hoogduitschland is men aan goede kost al te seer gewoon.

Hoe dit echter ook wesen moge, het is geen ongeluk, dat Diepenbrock juist dese dry verhalen vertaalde. Sy sullen veel daartoe bydragen, het echtgermaansch karakter van Vlaamland, syne lieve seden, het onbedorvene van syn leven by de duitsche broeders te doen kennen en daardoor menig hart winnen. Hoe vriendelyk men het boek in Duitschland ontvangt, daarvan getuigt, dat « Kaatzers Album voor 1845 » (5. Heft) en eenige andere tydschriften er al dadelyk proeven uit medegedeeld hebben. Men sal er misschien meer door geneigd worden, om den Leeuw te lesen, want is in dese kleine beeldjes de hand van den meester niet te miskennen, hoe meer moet men haar soeken en vinden op een soo geweldig doek, als dat is, waarop C. den segeryken Leeuw in den stryd met den gallischen haan schilderde. Van dit oogpunt beschouwd soude men bykans gelooven, dat de vertaling, die wy hier in het kort aankondigen en aan elkeen warm aanbeveelen, byval moest hebben. De

tyd sal ons leeren, welke van beide meeningen de gegrondste is.

De vertaling als vertaling kunnen wy goed noemen; slechts hier en daar heeft Diepenbrock een weinig nalatig geweest, en is er op syn duitsch menige aanmerking te maken; ook heeft hy somtyds den sin van eenige vlaamsche woorden verkeerd opgevat. Soo vertaald hy, b. v., I, 66, *roemer* door *Römer; roemer* echter is elk wynglas, *Römer* de naam van onse groene Rhynwynbekers. *Onbeleefd* (85) is niet *unbeliebt, onbemind* (ongeliefd) maar onbeschaafd, sonder manieren van leven, dus *grob, unartig, unfein*. *Suiver brabandsch* (23) is niet *sauber brabândisch,* maar *echt, rein, ganz, vollkommen* brabäntisch. Participial construktien kan men in het vlaamsch nog besigen, maar niet in het hoogduitsch en *Ihren Bruder anbelangend* (I, 106) *wahrnehmend,* welche grosse Angst (III, 17), kunnen wy onmogelyk billyken. *Ihr seid mir in den Ohren gelegen* (I, 16), *Thränen verwischen* (III, 8), *die Frau war gesessen* [(elle était assise) III, 10], enz., is geen goed duitsch.

Moge de vereerde dichter soo wel als ook de heer vertaler ons onse germaansche rondborstigheid ten goede houden. Wy hebben onse gedachte openhartig uitgesproken; syn wy het mis, dan sien wy met het grootste genoegen, dat men ons dit segge en ons van het verkeerde onser gevoelens overtuige, want wy willen slechts het ware en goede, en de voortgang der vlaamsche saak ligt ons diep en warm in het harte. J. F.

Alte hoch- und niederdeutsche Volkslieder mit Abhandlung und Anmerkungen, herausgegeben von Ludwig Uhland. Erster Band: Liedersammlung in fünf Büchern. Erste Abtheilung. Stuttgard und Tübingen. J. G. Cottascher Verlag. 1844. Bls. VIII-561, 8°. Prys: 7 franken.

Sedert dat men in Duitschland begon het jok aftewerpen, waaronder de Romano- et Grecomanie het geleerde Europa eeuwen door gebuigd hield; sedert men van uit oud Italie en Griekenland terugkeerde naar de eigene heerdstede, om op vaderlandsche onderwer-

pen syne oplettendheid te vestigen; sedert toen was het voornamelyk het duitsche volkslied, dat de algemeene aandacht tot sich trok. In het volkslied immers spreekt de volksgeest op het luidste; daar openbaart hy sich ganschelyk, sonder allen schroom, in syne geheele diepte en innerlykheid, in alle syne eigenaardigheid en bevalligheid. Het volkslied is de levensvolste bode uit den vaderlyken voortyd en daarom is het van het grootste belang voor de wetenschap, voornamelyk voor de oudheidskunde, alle oude vaderlandsche liederen sorgvuldig optesoeken, te vergaderen en te bewaren. Wy staan in den vooravond van eenen nieuwen tydkring; de beschaving dringt steeds dieper door in alle klassen des volks, en verdringt daar alle verouderde begrippen; de geest streeft hooger en verder. Te midden van dese beweging der gemoederen is het dus meer dan tyd, byeen te versamelen al het goede en schoone, dat onse vaderen in liederen en overleveringen ons mogen hebben nagelaten, op dat hetselve worde opbewaard als een denkmaal en herinnering des voortyds.

Hoogduitschland besit eene menigte versamelingen van volksliederen, en dagelyksch sien wy er nog nieuwe by komen. Holland heeft ten minste *eene* versameling; Belgiën tot nu toe nog *geene*. En nogthans ware het hier, dat men op den ryksten oogst van volksliederen en overleveringen soude kunnen staat maken. Wel is waar, Willems heeft ons reeds sedert tien jaren eene versameling van vlaamsche volksliederen beloofd, maar hy heeft syne belofte tot nu toe niet gehouden[1], soo dat men thans te midden van soo ryke overleveringen en volksliederen even ongelaafd en onbevredigd leeft, als Tantalus in de onderwereld. De weinige liederen, die J. W. Wolf in syne Wodana mededeelde, hebben het verlangen naar meerdere nog levendiger doen gevoelen, sonder dat aan hetselve tot nog toe voldaan ware.

Het hier boven aangekondigde werk scheen eindelyk dit verlangen te moeten vervullen. De meestgeliefde der hoogduitsche dichters, Lodewyk Uhland, levert ons daarin eene bykans volledige versameling van oude hoog- en nederduitsche volksliederen. Hy kwam voorleden jaar naar Belgiën, om ook hier liederen te

[1] Het prospectus is nogthans sedert eenige maanden verschenen.
(*Aanm. der red.*)

versamelen, doch syn oogst schynt er niet seer ryk geweest te syn. Hoe wel syne onderneming ook de krachtigste ondersteuning verdiende, soo schynt hy evenwel veele beloften maar weinig hulp te hebben gevonden; dit moeten wy ten minste aannemen op het lesen van eenige bladeren, die ons van de tweede aflevering des werks syn toegekomen, en waarin seer weinig van nederduitsche liederen te vinden is. Mochten dese regelen menigeen onser landgenooten aansporen, krachtig bytedragen tot dit echt vaderlandsch werk des dichters, om er Belgiën waarlyk en waardiglyk in te helpen vertegenwoordigen. Geerne sal de redaktie sich gelasten, die stukken, welke er voor geschikt syn, aan Uhland te doen geworden.

Daar wy geene uitvoerige beschouwing van het werk kunnen geven, eer wy ten minste het eerste boekdeel volledig voor ons hebben, bepalen wy ons by het voorgaande, en laten slechts nog eenige uittreksels uit het boek volgen. Wy kiesen als sulke uitsluitelyk neder- of platduitsche liederen; dese sullen tegelyk het best aan onse lesers toonen, hoe diep verwandt, ja hoe eensluidend, het noordduitsch met ons nederduitsch is. Wy sluiten met een waar woord Uhlands uit syne voorrede :

« Es ist an der Zeit, dass auch der Goldfaden des Liedes die Schelde wieder mit den Rheine verbinde. Die Versuchung lag nahe, auch die entsprechenden englischen und schottischen, dänischen und schwedischen Lieder anzuschliessen; doch besteht nach diesen Seiten hin nicht jene nächste Sprachverwandtschaft und die entschiedene Liedergemeinschaft, wie zwischen Deutschland und den Niederlanden. » J. F.

Nedersassische text.

« It daget in dat ôsten,
De maen schint averall;
Wo weinich wêt min leveken
Wor ich benachten schal,
Wo weinich wêt min leveken,
Ja leveken!

Weren dat alle mine frûnde
Dat nu mine viende sin,
Ick förde se ût dem lande
Min lêf und minnekin
Ick förde se ût dem lande,
Ja lande. »

Vlaamsche text.

« Het dagbet in den oosten,
Het lichtet overal;
Hoe luttel weet mijn liefken
Och waer ic henen sal,
Hoe luttel weet mijn liefken!

Och warent al mijn vrienden
Dat mijn vianden sijn,
Ic voerde u uuten lande,
Mijn lief, mijn minnekijn!
Ic voerde u uuten lande. »

Nedersassische text.

« All wôrhen scholde gi mi vören,
Stolt rüter wolgemeit?
Ick ligge in leves armen
In so groter wêrdichcit,
Ich ligge in leves armen,
Ja armen. »

« Ligge gi in juwes leves armen?
Bi lo! gi segget nicht wâr;
Gât hen to der linden gröne.
Vorschlagen licht he dâr,
Gât hen to der linden gröne
Ja gröne! »

Dat medeken nam ere mantel
Unde se gink einen gank
All to der linden gröne
Dâr se den doden vant,
All to der linden gröne
Ja gröne.

Wo ligge gi hir vorschlagen,
Vorschmôrt in juwem blôt!
Dat hefft gedân juw röment
Darto juwe hogo môt,
Dat hefft gedân juw röment
Ja röment.

Wo ligge gi hir vorschlagen
De mi to trösten plach!
Wat hebbe gi mi nagelaten?
So mengen bedröveden dach;
Wat hebbe gi mi nagelaten,
Ja gelaten?

Dat megdeken nam ere mantel
Und se gink einen gank
All na eres vaders porten
De se lôschlaten vant
All na eres vaders porten
Ja porten.

« God gröte juw heren alle,
Minen vader mit im talle!
Unde is hir ein here
Effte ein edel man
De mi dissen doden
Begraven helpen kan?
De mi dissen doden
Ja doden. —

Vlaemsche text.

« Dats waer soudi mi voeren
Stout ridder wel gemeit?
Ick ligghe in mijns liefs armkens
Met grooter waerdicheit,
Ic ligghe in mijns liefs armkens. »

« Ligdi in nus liefs armen?
Bilo! ghi en segt niet waer;
Gaet henen ter linde groene,
Verslegen so leit hi daer,
Gaet henen ter linde groene! »

'T meisken nam haeren mantel
Ende si ghinc eenen ganc
Al totter linde groene,
Daer si den dooden vant,
Al totter linde groene.

« Och ligdi hier verslaghen,
Versmoort al in u bloet,
Dat heeft gedaen u roemen
Ende uwen hooghen moet,
Dat heeft gedaen u roemen.

Och ligdi hier verslaghen,
Die mi te troosten plagh,
Wat hebdi mi ghelaten?
So menighen droeven dagh;
Wat hebdi mi gelaten?

'T meisken nam haeren mantel
Ende si ghinc eenen ganc
Al voor haers vaders poorte
Die si ontsloten vant,
Al voor haers vaders poorte.

. . . .
. . . .

Och is hier eenich heere
Oft eenich edel man,
Die mi mijnen dooden
Begraven helpen can?
Die mi mijnen dooden. — »

De heren schwegen stille,
Se makeden nên gelût;
Dat megdeken kêrde sick umme
Unde si gink wênent ût,
Dat megdeken wendde sich umme
Ja umme.

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Mit eren schnêwitten henden
Se de erde upgroef,
Mit eren schnêwitten armen
Se en to grave droech,
Mit eren schnêwitten armen,
Ja armen.

Nu wil ick mi begeven
In ein klein klösterlin
Und dragen schwarte kleder
Und werden ein nünnekin,
Und dragen schwarte kleder
Ja kleder.

Mit eren hellen stemmen
Se em de missen sank,
Mit eren schnêwitten henden
Se em de schellen klank,
Mit eren schnêwitten henden,
Ja henden.

Die heeren swegen stille,
Si en maecten gheen gheluit;
Dat meisken keerde haer omme,
Si ghinc al weenende uut,
Ende si ghinc wederomme,

Si nam hem in haeren armen,
Si custe hem voor den mont
In eender corter wijlen
Tot also mengher stont,
In eender corter wijlen.

Met sijnen blanken swaerde
Dat si die aerde op groef,
Met haer sneewitten armen
Ten grave dat si hem droech,
Met haer sneewitten armen.

Nu wil ic mi gaen begheven
In een clein cloosterkijn
Ende draghen swarte wijlen
Ende worden een nonnekijn,
Ende draghen swarte wijlen.

Met haer claere stemme
Die misse dat si sanc,
Met haer sneewitten handen
Dat si dat belleken clanc,
Met haer sneewitten handen [1].

Nedersassische text.

Nu vall, du rip, du kolde schnee,
Und vall up minen voet [2]!
Dat megdlin is aver hundert mile,
Und dat mi werden moet [3].

Hoogduitsche text.

Nun fall, du reif, du kalter schne
Fall mir auf meinen fuss!
Das megdlin ist nit über hundert meil
Und das mir werden muss.

[1] Een ander, doch minder oud en minder getrouwe text van dit nederlandsche volkslied vindt men in de Horæ Belgicæ van Hoffmann von Fallersleben, II bl. 101.

[2] Uit dit lied, gelyk ook uit menig andere nedersassische oorkonden blykt, dat in de vyftiende en sestiende eeuwen de nederlandsche *oe* in Norduitschland aangenomen was. Men sprak *voot, moot* uit, doch men schreef *voet*, ens. Dese aannadering in de spellingswyse hadde sekers met den tyd eene volstrekte eenheid medegevoerd, indien de hoogduitsche vertaling des bybels door Luther en de dertigjarige oorlog het nederduitsch in Noordduitschland als schriftsprake niet hadden doen verdwynen.

[3] Dat moet my geschieden.

V. D. H.

Ick quam to leves kemerlin,
Ick mênde ick wêr allein,
Do quam de hertallerleveste min
Wol to der dör henin.

Got gröte di, min fines lêf!
Wo steit umser beiden sâk?
Ick sêt [1] an dinen brunen öglin wol,
Du drechst [2] grôt ungemak.

Der sûnne is vorblicket,
Is nümmes so klar alse vörn;
It is nicht ein halves jâr
Als ick se êrst lêf wan.

Wat schal mi denn min fines lêf,
Wenn se nicht danzen kan?
Wo ick se denn tom danze vöer,
Dar spottet min iderman.

Wol [3] wil mi helpen truren,
Dé richte dre vinger up!
Ick sehe vêl vinger und weinich truren,
Adde! ick far darhen.

Ich kam für liebes kemmerlein,
Ich meint ich wär allein,
Da kam die herzallerliebste mein
Wol zu der tür hinein.

Gott grüsse dich, mein feines lieb!
Wie stêt unser beider sach?
Ich sichs an deinen braun euglein wol
Du tregst gross ungemach.

Die sonne ist verblichen,
Ist nimmer so klar als vor;
Es ist noch nit ein halbes jar
Da ich dich erst lieb gewan.

Was soll uns denn mein feines lieb,
Wenn sie nit tanzen kan?
Für ich sie zu dem tanze,
So spott mein iedermann.

Wer mir will helfen trauren,
Der recke zwen finger auf!
Ich sehe vil finger und wenig trauren,
Alde! ich far dahin.

/e [1] Ik se het, ik sie het.
[2] Du draags (gy draagt).
[3] Waarschynelyk een schryffaut; de sin eischt *wé* (wie). V. D. H.

Abt Vogler en syne leerlingen [1].

EENE SCHETS NAAR HET LEVEN, DOOR H, KUNZEL.

Bykans eene halve eeuw geleden, ſag men, ſelfs by regen en stormachtig weder, eenen kleinen, dikken, een weinig gebukten man in de eenvoudige ſwarte kleeding eens geestelyken vrolyk naar het slot of naar het oude theater van Darmstadt gaan. Gewoonlyk omgaven hem verscheiden jonge mannen, met wie hy schertste en lachte. In het schouwburg bestuurdde hy de repetitien voor de morgenconcerten en tooneelvoorstellingen; in het slot onderhield hy ſich met den groothertog, die hem sedert 1807 als geestelyken geheimraad en hofkapelmeester te Darmstadt gevestigd had, over muſikaalsch-theoretische onderwerpen; ſy speelden teſamen de nieuwste muſykstukken, recenseerden ſangspelen of spraken over hunne kapel. Somwylen vervoegde ſich de groothertogin Louise by hun en nam aan hun gesprek een levendig aandeel. Het muſyk was, sedert de vorst den russischen krygsdienst verlaten en het bestuur ſyns lands in handen genomen had, de lieflingskunst, in welker diepte en reinheid hy door eigene studien onder Vogler's leiding was ingedrongen. Seker waren toenmaals de middelen, welke ter uitvoering van groote toonwerken ſich aanboden, ſeer gering. Een orchester moest geschapen, een toneel ingericht en eene muſyk bibliotheek verſameld worden.

Hiervoor wist Vogler snellen raad. De bekwaamste muſikanten, die by het garnisoen als hoboïsten aangesteld waren, werden tot hofmuſikanten verheven, de torenwachters met hun horens wierden uit hun hooge standplaats op de vlakke eerde verſet, en uit al de gewesten Duitschlands werden geschikte meesters van beſondere instrumenten byeengeroepen. Vogler verstond de inrichting eener kapel gansch voortreffelyk; te Mannheim en Stockholm had hy reeds soortgelyke stichtingen uit niets geschapen.

[1] Georg. Jos. Vogler, besonder geschat voor syne simphonien en syne kerkmuzykstukken, wierd in 1749, te Würzburg geboren, en stierf te Darmstadt in 1814.

In dit opstel hebben wy gewaagd de oude lange ſ, die voor 40 jaren in onse vlaamsche drukkeryen nog bestond, weder intevoeren. Op dese wyse kan men het onderscheid tusschen de sachte et de lange ſ behouden, sonder van de fransche z gebruik te maken.

Maar er ontbraken nog ſangers en ſangeressen, door welke de koren der ſangstukken en missen konden uitgevoerd worden. Ook aen deſen mangel werd weldra afgeholpen. De vorst verſamelde in eene der grootste ſalen van ſyn residentieslot, in de ſoogenoemde concertſaal, de meiskens en vrouwen uit de beschaafde standen der stad en liet ſe in de muſyk onderrichten; mannelyke dilettanten stelden ſich in menigte in, en muſyk en geſang werden voor menigeen eene bron van geluk en eer.

Vogler had op het verſoek des groothertogs een groot orgel naar ſyn vereenvoudigd systeem verveerdigd, waarop hy de koren begeleidde. De groothertog stond gewoonlyk aan eenen lessenaar in 't midden der ſaal, gaf met ſynen stok de maat aan en bestuurde ſoo de uitvoering. Op Goeden Vrydag bereikten deſe geestelyke concerten hun glanspunt. Alle de leden waren in den concertsaal in rouwkleederen versameld; Vogler ontlokte de diepste klanken der smert en der vreugde aan ſyn reusachtig orgel en twee honderd welgeoefende edele stemmen ſongen het requiem der grootste meesters. Iets meer volkomen en grootaardigers konde men wel toen ter tyd in Europa niet hooren; ook ſegt men nog, dat ſyn eigen spel en de gelyk uit éénen mond stroomende toonen aan den meester tranen ſouden uitgeperst hebben, welke hy verstolen uit de oogen wischte.

Hoe goddelyk, hoe betooverend moet ſyn spel geweest syn! Eens was hy op ſyne reisen ook naar Swabenland gekomen, waar hy hoorde, dat de geestryke Schubarth, wiens liederen en volkskronyk hy sedert lang reeds bewonderde, al tien jaren op de bergvesting Hohenasberg gevangen ſat, en verre van geſang en muſyk een treurig leven doorbracht. Vogler wendde sich aan den kommandant der vesting en deſe stond hem na vele beden toe den aangesmeedden Prometheus te mogen ſien en spreken. Hy gaf ſich voor eenen armen muſikant uit, en verſocht Schubarth hem toetelaten, op een van door hem uitgevonden speeltuig, het orchestrion [1], eenige proeven ſyner kunst te mogen voordragen. Met vreugde nam de gevangen dit aan, Vogler liet ſyn instrument in de kamer brengen en begon te spelen.

Gelyk een donder rolden de toonen teſamen en smolten weêr in ſachte akkoorden; nu huilde de storm, dan stroomde de regen, ſelfs meende het luisterend oor het woelen des winds in de kreunen van duiſendjarige eiken te hooren. Schubarth wierd meer en meer ongerust; eindelyk echter hield

[1] Dit orchestrion was een soort van orgel uit vier klavieren, ieder van 63 tasten (touches) bestaande en in sterkte aan een 16 voetig orgel gelykende, waarby de toon op eene nieuwe wyse, door vermeerdering en vermindering der lucht was gegeven. Het geluid, uit de pypen komende, wierp sich, door eene opening in den muur tegen eenen aan syden snoeren hangenden koperen ketel en kreeg daardoor eene buitengewoone kracht. (*Aanm. der redactie.*)

by ſich niet langer, wierp ſich aan Voglers hals, en riep, weggesleept door ſyne geestdrift: « Of du best Vogler, of de Duivel ſelf, « — en sedert dit oogenblik waren beide mannen de hertelykste vrienden. Niet lang daarna werd Schubarth weder in vryheid geſet en trad als kapelmeester in den dienst van den koning van Wurtenberg.

Soo werd ook eens de pastoraalmis van Vogler door het gansch orkest in de stadskerk bestudeerd. De meester speelde ſelf het orgel, de groothertog stond, den takstaf in de hand, en het hoofd naar voren gebuigd, op den predikstoel. Vogler was gansch verſonken in ſyn werk en speelde de tusschenstukken met ſoo veel uitdrukking, met een ſoo diepdoordringend gevoel, dat de groothertog van den predikstoel sprong, op den dokſaal liep, hem onder tranen omarmde en riep: « Donder en duivel, Vogler, maak het niet te erg! Geen mensch kan ja meer ſingen en ik kan de maat niet meer slaan!»

Een kring van de hoogstbegaafde jongelingen had ſich voor en na rond hem, den eersten toondichter en theoretiker ſynes tyds verſameld. Uit alle de gewesten van Duitschland stroomden ſy naar Darmstadt, om ſich door den leerling van den grooten Pater Palotti te Padua in de geheimen ſyner kunst te laten inwyden, met hem aan de bron der hoogste godsdienstige geestdrift te drinken en ſich te laven en te verkwikken aan de eenvoudige schoonheid en de schoone eenvoudigheid ſyner werken, die slechts in het ouditaljaansch kerkmuſyk huns gelyken vinden.

De toeval had in het jaar 1810 de meeste der mannen tot hem gevoerd, die nu ſelf als meesters van eersten rang bewonderd worden: Gänsbacher, C. M. von Weber, Meyerbeer, Peter von Winter en den vryheer von Poissl. Vogler woonde met de dry eerstgenoemden teſamen in een klein huis, welk de groothertog hem geschonken had, en waar ſy een geheel eigenaardig en echt kunstenaarsleven voerden. 'S morgens vroeg kwamen allen in de ſaal te ſamen, spraken daar ernstiglyk over geſang en compositie en elkeen bragt ſyne arbeid, om er Voglers oordeel over te hooren. Dit was altyd scherp en ſonder alle naſicht; lof of afkeuring ging vooraf, dan volgde de grond daarvoor en de verbetering van het mislukte; dikwyls ook trad de meester dan voor de lange tafel en improviseerde de kostelykste redevoeringen over geſang en spel, terwyl in stille verwondering de leerlingen rond hem stonden, en nauwelyks een ademtocht hoorbaar was.

Soodra deſe meer ernstige beſigheden gedaan waren, begon men met muſikalische speelwerken; ſoo nam Vogler, b. v., eene van ſyne talloofe muſykdooſen, stelde ſe op het vleugelklavier en liet ſe een stukje speelen, waarover ſyne leerlingen dan variätien op het klavier, het violoncel, de viool of de fluit extemporeeren moesten. Dit gelukte altyd het best aan C. M. von Weber, den lieveling des meesters, en wien deſe ook voor den vruchtbaarsten

en meestbegaafden van allen hield. Vogler liet nooit toe, dat een van hun een volledig opera bewerkte; ſy mochten slechts studien maken, en de beste muſykstukken doorarbeiden. « Gy moet vry en onafhankelyk dichten, ſeide hy altyd. Uw gemoed mag volstrekt door geene aanleiding gestoord worden. Soo gy slechts spellen kunt, dan ſal het leſen wel van ſelf komen. » Op die wyſe bewerkte C. M. von Weber een klavieruittreksel uit het Voglersche oper *Samori*, en daar nevens verscheide variatien. Meyerbeer dichtte ſyne grootsche cantate « God en natuur » gelyk later in de ſelfde stad, maar onafhankelyk van Vogler ſyn prachtig opera « Jephtha. » Gänsbacher schreef stukken voor het orgel.

Nadat de toneel- of concertproeven ten einde waren, spoedde de meester ſich, om in het slot te komen, want hy was een dagelyksche gast aan de tafel van ſynen vorstelyken vriend. Wanneer hy by die uitgangen dikwyls in ſyn staatskostum verscheen, dan was het voor elkeen onmogelyk, een heimelyk lachen te verbergen. Klein en dik, het hoofd een weinig naar de borst toe gebuigd, hingen ſyne lange armen met de lange vingers, die gemakkelyk twee oktaven omspannen konden, bykans tot op den grond. Als protonotarius van den paus en ridder van de gouden sporen, bestond ſyne kleeding uit eene korte, ſwarte broek, rood- en witte kousen, ſwarte schoenen en eene goude spoor aan den rechten voet. Syn mantelken met een order daarop, hing aan den kraag van het breede kleed of vloog door den wind gedreven, als een ſwarte vleugel achter hem. Als grootcomthuur van het orde van verdienste van Hessen droeg hy het ordeteeken aan een roodband en aan de linke ſyde eenen machtig grooten degen. Terwyl hy nu daar aan de ryke tafel ſat en hulde deed aan den geest van den Champagner en Hochheimer, bestormden de vrolyke leerlingen ſynen rykbegaafden kelder en blieſen aan meer als eene flesch het levenslicht uit, tot dat met het naderen van den avond elk ſich een plaatsje ſocht, waar hy stil rusten kon. Kwam de meester dan laat naar huis en vond hy dit ſoo gansch doodstil, dan merkte hy gelyk, wat er omgegaan was; doch hy lachtte er heimelyk over en sprak slechts, ſacht straffend : « Kinderkens, kinderkens, wat hebt gy weêr gedaan! » Doch de leerlingen wisten ook, hoe het gewoonelyk met hem ſelf stond, en ſy lachten hem toe : « Papaken, papaken, pakt u toch by uw eigen neusken! » en in triomph brachten ſy papaken naar ſyn bed.

De rykste der jongelieden was Meyerbeer, de armste C. M. von Weber; doch, gelyk allen slechts een geest beſielde, ſoo hadden ſy ook maar eene kassa; ook nog in latere jaren bleef de brave Meyerbeer steeds in val van nood de bankier van ſyne vrienden.

In een punt slechts verschilden ſy onder elkander, en dit was — in hunne uitspanningen; weinig vooral stemden C. M. von Weber en Meyerbeer hierin

overeen. Dese swerfde dikwyls gansche dagen lang door de lusthoven van de groothertoglyke familie, of door de in lusthoven veranderde wouden der omstreken, en luisterde daar naar het gesang der vogelen. Von Weber echter maakte het anders. Tegenover het slot bestond er eene alom bekende herberg, waar vooral de boeren uit den Odenwald, Oberhessen en de Rheinoevers inkeerden; daar sat hy geheele uren en liet de landlieden singen en song met hun; daar ook versamelde hy dien ryken schat van de heerlykste melodyen, die hy later als even soo vele peerlen in syne operas wist aantebrengen.

De edele meester stierf plotselings aan eene apoplexie; het was op den 6en mei 1814. Twee priesters en eenige van syne vrienden leidden syne overblyfsels ten grave. De baar was met eene gouden Apollolier en eenen laurierkrans versierd. Wie naar Darmstadt komt, die besoeke syn graf naast de kapel op het oude kerkhof; een schoon gedenkteeken van swart marber met een passend schrift versierd het; eene laatste hulde van synen edelmoedigen, vorstelyken vriend, aan den vriend, aan den kunstenaar.

Syne leerlingen waren reeds eenige jaren vroeger vertrokken en door alle deelen van Europa verstrooid; hun roem was het grootste geluk van den ouden meester. Een van hun besocht in de maand january van het jaar 1826 het stille graf van den onvergetelyken leeraar; kon hy vooruitsien, dat hy vyf maanden later hem reeds wedersien, en soo verre van hem in de Moorfieldskapel te Londen syn graf vinden soude? — Gänsbacher leeft als een der eerste orgelspeelders te Weenen; Poissl bestuurdde lang de opera te München, waar Winter ook al begraven ligt, terwyl Meyerbeer den triomp viert, die syn oude meester met prophetischen blik hem vooraf verkondigte.

(*Uit het hoogduitsch vertaald door Frederika van Assen*).

SCHILLERS GEBEENTEN.

In de derde aflevering van Huber's Janus deelde ik, onder den titel «Schillers gebeine» en het teeken J. W. F., eenige aanmerkingen mede over het lot van't sterfelyk overschot des grootsten onser dichters [1]. Dese waren niet seer vleijend voor sekere persoonen en weldra verhief er sich sekere Dr E. Hallmann tegen in het pruissisch staatsblad (no 125 van den 6 mey), en wel op eene wyse, die my dwingt, hem, het sluijer der anonymiteit afwerpende, te antwoorden. Ik gevoel my soo meer daartoe verplicht, daar myn artikel en syn antwoord in seer veel duitsche dagbladeren overgingen en versoeke deselve daarom, ook dese regelen te willen mededeelen.

[1] Onse lesers sullen deselve vertaald in de 2e aflevering vinden.

Vooreerst meent de heer Dr Hallmann, dat het orgaan, welk ik gekosen had, niet passend ware; Jahrbücher deutscher Gesinnung, Bildung und That! Waarlyk, daarin soude myne mededeeling niet hebben mogen staan, soo Janus slechts een aangesicht had; maar hy heeft er twee, gelyk de heer D^r toch weten moet, en dus mag hy niet slechts de licht-, maar *moet* hy ook de schaduwsyden van den volksgeest en de beschaving in het vaderland beschouwen. De schandelyke wyse echter, waarop men met Schillers gebeente te werk ging, behoort onder die schaduwsyden en soo meen ik het wel te kunnen verdedigen, dat ik haar juist in den Janus bekend maakte.

Soo de heer D^r een weinig over Eckermanns vertelsel, aangaande dese beenderen nagedacht had, ware het wel niet moeijelyk geweest, het hoogst-onwaarschynelyke, wat er in ligt, aantetoonen. « Bei der Eröffnung des Grabes habe es sich gefunden, dass die Scheidewände zwischen demselben und drei anderen anstossenden Gräbern eingefallen (waren) und der Inhalt der vier Gräber durcheinander gefallen war; » soo vertelde Eckermann. De graven waren dus boven of neven malkander. Lagen sy boven malkander, dan soude het toch sonderling syn, dat *alle vier* welfsels soo slecht gemetst waren; en waren de welfsels self ingestort, dan souden sy toch maar in groote brokken ineengevallen syn, soo versekeren my ten minste bouwkundigen, en het ware gemakkelyk geweest, de beenderen van Schiller er tot op het laatste te vinden; Gœthe behoefde dus niet, uit de beenderen der vier graven die van Schiller eerst te soeken. Lagen de graven nevens elkander, dan ware die moeite ganschelyk onnoodig geweest, want dan konden de beenderen niet ondereen geraken.

De heer D^r meent, ik wilde geerne Gœthe als *misgunstig* tegen Schiller daarstellen, hy spreekt van Verdächtigungen, ens. Dit vergeef ik hem; syn slecht duitsch toont genoegsaam hoe haastig, hoe driftig hy syne wederlegging heeft geschreven. Waarom toch driftig? ik denk, de schaamte. die hy met my en met elken Duitscher over het medegedeelde feit had moeten gevoelen, soude hem bedaarder hebben gemaakt. Doch de heer D^r twyfelde aan de waarheid der saak, en dit voornamelyk, wyl myn artikel niet geteekend was. Voor het laatste had ik eenige beweegredenen; daar echter de heer D^r my aangrypt, wil ik mynen naam noemen. Dat ik wesentlyk de waarheid seide, bewyst het antwoord op de oproeping, die de heer D^r aan den hofraad (eertyds borgemeester van Weimar) Karel Schwabe richtte, en waarin (sie *Preussische Staatszeitung*, n° 159, van 10 juny) dese heer myne mededeeling als waar bekrachtigt. Schwabe's werkje over den ganschen voorval moet voor elkeen ten hoogste belangryk syn; hoe men echter daarin durft verdedigen, dat men *Schiller*, onsen grooten *Schiller*, niet eene behoorlyke doodenkist, niet eene, hoewel eenvoudige, maar toch betamelyke begrafenis waardig

hield, dat syne overblyfsels bykans het selfde lot hadden, als die van *Mozart*, dit begryp ik tot nu toe niet.

Brussel, den 20en juny 1845.

JOHANNES WILHELM WOLF.

An die belgischen Dichter.

Concordia soll ihr Name sein.
SCHILLER.

Es hing eine starke Glocke hoch in des Domes Thurm,
Sie klang mit reinem Schalle durch Nebel und durch Sturm,
Sie klang viel hundert Jahre mit treuem starkem Laut,
Es war dem flämischen Volke die Stimme so vertraut.

Der Franzmann ist gekommen zu herrschen in dem Land,
Er hat hinabgestürzet sie mit verweg'ner Hand,
Ihr mögt sie nur begraben, weil uns der Klang missfiel,
Ihr sollt dafür jetzt haben ein fränkisch Glockenspiel!

Der Franzmann hängt die Glöckchen im alten Dome auf,
Die Greise schauen trübe besorgten Blicks hinauf,
Sie können sich nicht gewöhnen an diesen fremden Klang,
Es schlägt bei diesen Tönen ihr Herz so schwer und bang.

Die Menge doch bethöret das neue Klingeln bald,
Dass sie vergisst die Glocke voll heiliger Gewalt,
Im Traum nur hören Greise mit silberweissem Haar
Noch ihre Töne leise, so fern und wunderbar.

Da plötzlich treten zusammen die Männer in dem Land :
« Von Herzen sind wir müde den fremden Schellentand,
Es passt das feine Klingeln auf unsern alten Dom,
Als wie ein gläsern Schifflein auf unsern Scheldestrom. »

Drauf hat einer gesprochen mit flammendem Augenstrahl :
« Herbei, und helft mir graben ihr Männer allzumal,
Lasst uns die Glocke heben aus ihrer tiefen Nacht,
Dass wieder sie zum Leben mit Jubelklang erwacht. »

Und hebt mit starkem Arme sie aus der Nacht empor,
Begeistert ihm zur Seite steht kühn der Männer Chor,
Sie haben sie froh erhoben hoch auf des Domes Thurm,
Auf's neue schallt sie droben durch Nebel und durch Sturm.

Und alle, die ihn hören, den vielgeliebten Klang,
Die wallen heran in Chören so freudig und so bang,
Sie sinken betend nieder, und rufen aus treuer Brust:
« Gegrüsst! die du uns wieder erklingst in Schmerz und Lust! »

Und stärker wogt und stärker der Glockenton durch's Land,
Klingt wieder an den Dünen dort an der Nordsee Strand,
Die Meereswogen rauschen dem wohlbekannten Schall,
Heil unserer Heimathsglocke! so tönt es überall.

Darmstadt.

LOUISE VON PLOENNIES.

Naar het hoogduitsch.

I

En kenden de bloemen, de kleenen,
De wonden van myn hart,
Sy souden met my weenen
En heelen myn' smart.

En wisten de nachtegallen
Hoe 'k treurig ben en krank,
Sy lieten vrolyk schallen
Hun liefelyk gesang.

En kende het myne kwalen
Het gouden starrekyn,
Het sond uit 's hemels salen
My troost in 't harte myn.

Die kunnen het niet weten,
Slechts ééne kent myn' smart,
Sy heeft vaneen gereten,
Vaneen myn arme hart.

II

Lief liefken, leg 't handje op het harte myn,
Hoort gy, hoe het klopt in dit kamerkyn?
Daar woont een timmerman boos en vol list,
Die timmert voor my eene doodenkist.

Het hamert en klopt daar dag en nacht,
Heeft my sedert lang om den slaap gebragt.
Ach, spoed u meester timmerman,
Dat ik weldra inslapen kan.

JOH.

(Uit het « Buch der Lieder von Heinrich Heine. »)

MENGELINGEN.

*** Men schryft ons uit *Darmstadt*, 15 juny :

« Voorleden jaar werd, gelyk gy weet, te Dresden besloten, dat dit jaar in den herft eene vergadering van philologen, orientalisten en pedagogen in onse residentie soude plaats hebben. De stadsregeering soo wel, als onse geleerden wedyveren, om al wat mogelyk is, optebieden voor het onthaal der vreemden, voor passende lokalen en vermaken van allen slag. Onder de leden van het comité, dat de feesten sal leiden, sien wy den hoogstverdienstelyken vryheer von Wedekind en den geheimen staatsraad Jaup. Met andere inrigtingen syn de heeren Dr Dilthey, Dr Schleiermacher en Dr Wagner gelast, aan welken men sich ook voor de bestelling van wooningen en andere aanvragen wenden kan. De sittingen beginnen met den 1sten van october en sluiten met den 4en der selve maand. De orientalisten hebben nog eenige voorbereidende sittingen op den 29en en 30en van september. »

Wy hopen geerne, ook Belgiën en Holland by dese vergadering vertegenwoordigd te sien.

*** Aangenaam is het ons, te mogen melden, dat hier een *Brabandsch Idioticon* staat uittekomen. De opstellers, de heeren Stallaert en Van den Hove, hebben sedert een paar jaren hunne vrye stonden en menig uitstapje daaraan besteed, om al de worden en spraakvormen, die in Braband gehoord worden, en niet in de schryftaal voorkomen, aanteteekenen. De verklaring der woorden geven sy niet alleen in het nederduitsch, maar ook in het hoogduitsch en in het fransch.

Dese bewerking sal, na het *Kortryksch Idioticon* van den heer Snellaert, de eerste syn, die in Belgien in dit vak aan den dag is gekomen; immers de weinige woorden, door den heer Serrure uit den Leuvenschen tongval medegedeeld (*Middelaer*, 2de jaargang), kunnen slechts als een proefje beschouwd worden.

*** De koninglyke centraal commissie voor belgische statistiek, onder het voorsitterschap van den onvermoeijelyken geleerden, den heer Quetelet, en wier sekretaris de heer Heuschling te Brussel is, trad deser dagen in briefwisseling met de groothertoglyke Hessen-Darmstadtsche maatschappy voor

statistiek en aardrykskunde. Mochten toch andere geschiedkundige maatschappyen sich ook soo in correspondentie stellen met de talryke duitsche genootschappen, die voor historische navorschingen werksaam syn. Soo eene dit wenschte, sal de redåktie geerne vermiddelend daartoe helpen en wy versoeken onse genootschappen sich derhalve in vrachtvrye brieven aan ons te wenden.

⁂ De geleerde deensche geschiedschryver Petersen heeft onlangs in een werk voorgeslagen, het deensch en het sweedsch in een te smelten en eene algemeene *noordsche schrifttaal* trachten te vormen. Hy beschouwt eene sulke letterkundige vermisching als het beste middel, om aan de meer en meer veld winnende hoogduitsche spraak te kunnen wederstaan. Wy sullen later dit ontwerp breedvoeriger behandelen.

⁂ Een belangryk boekje wordt in Duitschland aangekondigd. Het is een *Musenalmanak*, die onder den titel : *Die Sprachverwandten*, hoog- en nederduitsche, deensche en sweedsche dichtstukken sal inhouden. Reeds hebben de eerste dichters Duitschland's en Skandinavien's aan die schoone germaansche versameling hunne medewerking beloofd. De opsteller, Dr Boas, uit Landsberg aan de Warthe (niet verre van Stettin), heeft ons geschreven, om door onse tusschenkomst, ook eenige vlaamsche dichtstukken te verkrygen. « In Belgien, segt hy, fehlt mir alle Bekanntschaft... Sehr ungern würde ich die flämische Poesie aus dem Album zurücklassen; allein sobald Sie mir Ihre Hülfe entziehen, dann muss ich freilich dem Lieblingsgedanken entsagen, dass Belgien und Deutschland sich dabei traulich die Hand zum Grusse bieten möchten. »

Wy durven hopen, dat onse dichters dese oproeping niet onbeantwoord sullen laten. Sy kunnen geene betere gelegenheid vinden, om hunne gewrochten by de verwante germaansche volkeren te doen kennen. De opsendingen kunnen aan ons kantoor, of wel rechtstreeks, langs den weg van den boekhandel, aan den heer Boas gedaan worden.

⁂ Eene der laatste nummers der pruissische staatszeitung deelt eene kritiek mede over Thiers' *Histoire du Consulat et de l'Empire,* welke met dese woorden sluit : « Nach solcher Probe historischer Taschenspielerkunst scheint dem Werke ein vollständiger Erfolg in Frankreich gesichert, welchen wir Herrn Thiers keineswegs missgönnen, sofern man nur den guten Deutschen nicht zumuthet, dergleichen als Geschichte hinzunehmen [1]. » Op soortgelyke

[1] Uit sulk eene proeve van historische goochelary schynt men aan het werk eenen algemeenen byval in Frankryk te mogen versekeren, dien wy den heere Thiers geensins misgunnen, in soo verre nogtans men van de goede Duitschers niet vergt, dat sy sulks voor geschiedenis aennemen.

wyse spreken alle goede duitsche tydschriften over het genoemde werk.

De *Rheinische Beobachter* vertelt er het navolgende anekdootje over : M. Guizot werd gedurende syne laatste siekte door eenen vriend besocht, die hem in den hof wandelende en met lesen besig vond. Welnu hoe gaat het? vroeg de vriend. Ik gevoel my seer wel, antwoordde M. Guizot. Gy siet, ik lees Romanen; en daarby toonde hy het boek aan den vriend; het was : — Thiers geschiedenis van het konsulaat en het keiserryk.

. S. M. de koning Lodewyk Philips van Vrankryk heeft aan den schryver van het werk *Geschichte von Frankreich während der Revolution*, professor Wachsmuth te Leipsig eene groote gouden medalje met het inschrift : « Der König dem Herrn Wachsmuth » vereerd.

. Men schryft uit *Rio Janeiro*, dat de deensche natuurkundige en geoloog, Dr Lund, geduurende syne dryjarige reis in Brasilien merkwaardige ontdekkingen heeft gemaakt, waardoor het buiten twyfel komt, dat lang voor Kolumbus skandinaavsche kolonien daar gesticht waren. Buitendien vond hy in de provincie Minas-Geraes menschenbeenderen en geheele menschengeraamten in fossilen toestand. Bykans alle schedels droegen het karakter der verscheidene brasiliaansche stammen; slechts hadden de tanden van eenige gelykheid met die van de egyptische momien. Men wil daaruit het gevolg trekken, dat het suiden van Amerika voor de andere werelddeelen bewoond was; want nergens is men nog op fossile menschenbeenderen gestooten.

. Voor eenigen tyd syn verscheidene pruissische bouwkundigen naar Egypten vertrokken, om daar de door het pruissisch gouvernement gekochte architektonische werken, waaronder sich ook een obelisk bevindt, te halen en te scheep te brengen.

. De bydragen voor de oprichting van een gedenkteeken aan Steffens syn soo rykelyk aan het bestuur, dat met de uitvoering gelast is, toegekomen, dat het oorspronkelyk ontwerp (een Cippus van gepoleerd graniet met het beeld van Steffens naar een relief van Thorwaldsen) seer veel uitgebreid kan worden.

. Men schryft ons uit Roomen, 16 juny :

« Sedert lang bestaat hier een genootschap onser duitsche kunstenaren onder den naam van Ponte-Molle; men komt er vriendschappelyk te samen, eet, drinkt, rookt en onderhoudt sich. Daarmede niet meer te vreden, wil men nu aan het geselschap een hooger kunstbelang geven, namelyk er eene bestendige tentoonstelling mede verbinden, waar elk duitsch kunstenaar tegen eene kleine jaarlyksche bydrage syne voortbrengsels plaatsen kan, om op die wyse eene gedurige vertegenwoordiging der duitsche kunst in Roomen te hebben. Tegelyk heeft men het plan, het genootschap in den aard

van een kasino interigten en ook aan nietkunstenaren de intrede te bewilligen. In het begin sal de saak gansch eenvoudig aangevangen worden; gelukt de onderneming, dan sal men haar ook meer uitbreiding geven. »

⁂ De Spenersche Zeitung heeft sich laatsleden maand eens voor goed laten bedriegen. Sy deelde namelyk de naricht mede, dat men in de puinen van Sint-Macarius te Gend eene marmeren tafel met het volgende opschrift had gevonden : CAI. IVL. CAES. ATH. LIVER. SARDINE. OFF. IX. OGEN. DAN. S.P. INA. GEO. F. CANT. ER. CAES. wat niets anders is, als « Cajus Julius Caesar at liver Sardinen of negenoogen dan spinage of canterkaes » en in Duitschland sedert lang onder desen vorm bekend is : CAI. IVL. CAES. ASS. LIBERAV. STERNVND. IX. AVG. ENALS. SAVERN. COLVNT. Q. KAES (Kuhkäs). In Cambridge, segt een ontdekker van dit bedrog, las men my eene grieksche inscriptie, die aldus luidde :

ΘΕΜΟΡΕ Υ ΔΡΙΝΚ
ΘΕΜΟΡΕ Υ ΠΙΣΣ.

De mededeeler van het gentsche inschrift (M. Van Duyse, soo wy niet seer mis syn) kan dese laatste als tegenhanger tot de syne gebruiken.

⁂ Op dertienden van voorleden maand stierf te Dresden Dr A.G. Eberhard in syn 77e jaar. Als dichter had hy in Duitschland sich eene algemeene liefde verworven door syn schoone dichtstuk : « Hannchen und die Küchlein. »

⁂ De beroemde slaavsche philoloog en archæoloog, Dr Paul Schafarik, schryver der *Slowanské starozitnosti* [1] en *Slowansky Narodopis* en kustos der keiserlyk-koninglyke bibliotheek te Praag, heeft van den koning van Pruissen het burgerorde van verdiensten ontvangen. Het eerstgenoemde werk werd onlangs door Mosig von Aehrenfeld en H. Wuttke in het hoogduitsch vertaald. In eene onser navolgende afleveringen sullen wy er eene beoordeeling van mededeelen.

⁂ In hare laatste sitting, van 18 voorleden maand, heeft de koninglyke maatschappy van letteren en schoone kunsten te Gent tot corresponderende leden harer derde klasse (letterkunde) benoemd onse medewerkers, Mevrouw Louisa von Plœnnies, te Darmstadt, en den heer Dr E. Weyden, te Keulen.

⁂ Eene goedkoope uitgave van Pyrker's werken, *durchaus verbesserte*, gelyk de titel segt, is deser dagen by den boekhandelaar Cotta te Stuttgart, van de pers gekomen. De dry deelen, in quarto formaat, kosten maar 1 1/3 daler, dat is ongeveer 5 franken. Wy behoeven niet te seggen, hoeveel

[1] De volledige titel is : *Slowanské starozitnosti sepsal Pawel Josef Safarjk Oddil dejepisn y. Pomocj Ceského Museum.* Praze, 1837. 8. S. 1004.

de verhevene gedichten van den geestvollen aartsbisschop sich den vlaamschen leser aanbevelen.

⁂ *Des Kreuzes Prüfung. Glaubens-Tragödie von San Marte* (A. Schulz), Magdeburg, 1845. Een duitsche kritiker spreekt met veel lof van dit treurspel. « Im Ganzen, segt hy, rechnen wir diese Tragœdie zu den beachtenswerthesten « dramatischen Erzeugnissen unsrer Zeit. Sie ist ein Vorläufer zu der sittlich- « religiösen Poesie, die wir, mit Mehrern, als den einzig krönenden Schluss « der Entwicklung deutscher Kunst und Dichtung erwarten. »

NIEUWE VERSCHENE WERKEN.

NIEDERLAENDISCHE SAGEN. Gesammelt und mit Anmerkungen begleitet herausgegeben von J. W. WOLF. Mit 1 Kpf., gr. 8°. 748 Seit. 12 Fr.

POETISCHER HAUSSCHATZ DES DEUTSCHEN VOLKES. Vollständigste Sammlung deutscher Gedichte; von Dr. O. L. B. WOLFF. 6. Auflage, gr. 8°. 1163 Seit. 10 Fr.

Supplementband zum vorstehenden Werk. 194 Seit. 2 F.

FLAEMISCHES STILLLEBEN, in drei kleinen Erzählungen, von HEINR. CONSCIENCE. Aus dem Flämischen übersetzt von MELCH. DIEPENBROCK. Mit Holzschnitten, gr. 8°. 224 Seit. 2 Fr. 50 Cent.

GESAMMELTE WERKE DES GRAFEN AUGUST VON PLATEN, in fünf Bänden, in 12°, 1792 Seit. 10 Fr.

DEUTSCHES DICHTERBUCH. Eine Sammlung der besten und kernhaftesten deutschen Gedichte aus allen Jahrhunderten; herausgegeben von L. BECHSTEIN, in 8°, 728 Seit. 3 Fr.

KINDER UND HAUSMAERCHEN. Gesammelt durch die Brüder GRIMM. 8°, 1030 Seiten. 8 Fr

DEUTSCHES MAERCHENBUCH. Herausgegeben von L. BECHSTEIN. Mit 1 Kupfer. 12°, gebunden, 302 Seiten. 3 Fr. 50 Cent.

LES POÉSIES POPULAIRES DE HEBEL, par Emil Frensdorff, gr. 8°, 18 Seiten. 50 Cent.

H. C. ANDERSEN NIE EVENTYR. 2. Saml. 8°, Kjöbenhavn. Reitzel.

J. BAGGESEN DANSKE VAERKER. 2 Udg. Ved A. Baggesen 1. og 2. Bind. 8°.

N. F. S. GRUNDTVIG BRAGE-SNAK om gräske og nordiske Myther og Oldsage for Damer og Herrer. Kjöbenh. Reitzel.

J. L. THORWALDSEN. Prolog ved det kgl. Theaters Sörgefest d. 9. April.

A. OEHLENSCHLAEGER 50 DIGTE. Med Randtegninger, gr. 4° Kjöb. Höst.

— NORDENS GUDER. Godtkjöbsudgave. 8°, Samnest.

— HELGA; YRSA; HROARS SAGE. Godkjöbsudgave. 8°.

J. H. WESSEL, samlede Digte. Udg. ved A. C. Böye. 2 Dele. 2 Opl. 8°. Kjöbenh. Reitzel.

DÜITSCHE LANDKAARTEN.

In 't stük van eerdrykskunde, gelyk algemeenlik in 't stük van letteren, kunsten en wetenschappen, kennen wij in Belgiën niets anders, dan hetgene in Frankryk gedaan wordt. Indien wij nochtans den staat der eerdrykskundige kennissen in Engeland, Düitschland en Frankryk wilden onderfoeken [1], den fouden wij weldra erkennen, dat dit laatstgenoemde land onder dit opficht wyd beneden de anderen staat. Fransche geleerden en reifigers hebben, wel is waar, befondere punten der eerdbeschryving met talent opgehelderd, doch geen schryver uit dat land heeft volledige en nauwkeurige arbeiden over defe wetenschap geleverd. De rede daarvan is ligt te begrypen. Het aanleeren en beoefenen der eerdrykskunde vordert vlyt, volharding, nauwkeurigheid en buitendien eene genoegfame kennis der voornaamste europeïsche spraken. Nu is het albekend, dat defe hoedanigheden niet jüist die fijn, welke de Franschen kenmerken. Daarom is Frankryk ook fyne twee éénige goede werken over de algemeene eerdrykskunde aan vreemde geleerden verschuldigd, namelik aan den deenschen Maltebrun en aan den italiaanschen Balbi. Al de door Franschen opgestelde geographische handboeken fijn oppervlakkig en meestentyds onnauwkeurig [2] en getüigen, hoe weinig de eerdrykskunde

[1] In onfe eerste aflevering hadden wy de lange *f* in één artikel ingevoerd, in plaats der tegenwoordig gebruikte onduitsche *z*. Daar defe verandering van verscheidene kanten en namentlyk van Antwerpen goedgekeurd geweest is, foo fullen wy defe oudvlaamsche letter van nu af aan altyd gebruiken.

[2] Men leest, b. v. in de laatste uitgave des bekenden *Dictionnaire géographique de Vosgien*, Paris, 1832, dat Brussel 75,000 inwooners heeft, — jüist de helft van de ware bevolking, want de voorsteden moeten onder dit opficht van de bin-

in Frankryk wordt beoefend; hetgeen wel wat fonderbaar is by een volk, dat de staatkundige wetenschappen met foo veel yver en gevolg aankweekt.

Defe waarheid wordt door de Franschen felven aanerkend. In fyne *Lettres sur le Nord et l'Islande*[1] fegt Marmier openhertig: « Wij Fransofen fijn in 't algemeen niet sterk in eerdrykskundige kennissen; dit verwyten ons de Dûitschers en met recht. Wij fijn gewend, de vreemden by ons te fien en niet by hûn te gaan. Wij laten fe volgeerne onfe taal, onfe feden, onfe instellingen aanleeren, maar wij bemoeijen ons met de hûnne niet. Sûidwaarts strekken fich, naar myn dûnken, onfe geographische en statistische kennissen niet veel verder uit, dan tot aan de breedte van Madrid; noordwaarts beperken fe fich tot eenen gelyken afstand.»

Trouwens, wanneer men eene fulke bekentenis hoort, moet men onfe vooringenomenheid voor Frankryk en onfe onverschilligheid jegens de gewrochten onfer andere naburen onverklaarbaar houden. Het valt niet in ons bestek, hier het voordeel daartestellen, dat wij, in't vak van eerdrykskunde, uit het engelsche letterwefen trekken kunnen. Wij willen ons alleen met Dûitschland en namentlik met de dûitsche landkaarten befig houden.

Hetgeen vooral de dûitsche werken van dien aard kentschetst is de *orographie* ofte bergenbeschryving. Niet alleen in de kaar-

nenstad niet afgescheiden worden. — In een anderfins ernstig en geleerd werk, de *Encyclopédie nouvelle, publiée sous la direction de MM. P. Leroux et J. Reynaud,* geeft men onfer hoofdstad niet meer dan 80,000 inwoners. Wel is waar, het getal van 156,000 inw. konde vry wat te groot schynen voor eenestad, die eens de *chef-lieu* van een fransch *département* moet worden; want de schryver fegt ons met fransche pochery : « Depuis un siècle, elle a été prise assez fréquemment par les Français, qui n'ont pour ainsi dire qu'à allonger la main pour l'atteindre.... Elle est aujourd'hui la capitale d'un petit royaume provisoire, gouverné par un gentilhomme de la maison de Saxe-Cobourg, gendre du roi des Français. » Wij fijn sedert lang aan fulk eene spraak gewend : daarom hebben wij fe blootelik opgenomen voor het vermaak en de stichting onfer lefers. Willen wij nu nog een treffender voorbeeld fien der fransche nauwkeurigheit, foo lefen wij maar wat leeger : « Les fontaines sont alimentées par un petit lac situé à un quart de lieu de la ville.... En face de l'hôtel-de-ville est l'église de Saint-Jacques de Caudenberg, dont l'architecture mérite également l'attention. Ces deux édifices forment la décoration principale de la Grand'Place. » *Risum teneatis!*

[1] Page 73, uitgave van Grégoire en Wouters. Brux. 1841.

ten van befondere gewesten, altyd op eenen grooteren maatstaf opgesteld, fijn alle heuvelachtige gronden nauwkeurig geteekend, maar ook in de algemeene en op kleinere schaal ontworpene vindt men de gebergten en dalen aangedûid. Men vergelyke slechts de by ons verveerdigde kaarten van Belgiën met degene, die in Dûitschland fijn uitgegeven. Uit de eersten fou men kunnen besluiten dat ons land overal effen is en dat de provincie Luxemborg b. v., foo plat is als die van Antwerpen; hetgeen toch verre van de waarheid foude fyn. Onfe groote topographische kaart van Ferraris geeft, wel is waar, de dalen aan, maar fonder eenig verschil in de diepte derfelven en fonder aandûiding der bergvlakten (plateaux), die fich boven de dalen verheffen; foo dat er geen onderscheid te vinden is tûsschen de heuvelkens van Braband en de bergen van Lûikerland en Luxemborg[1]. In de laatsten daartegen fiet men altyd de bergvlakte der Ardennen en hare noordoostelike verlenging, die den naam van *Hooge Veen* draagt en fich, over de prûissische grenfe, met de Eifel vereenigt. Hier kan men in éénen blik fien, waar de vlakke, waar de heuvel- en de bergachtige streken liggen.

Als voorbeeld van voortreffelike bergenteekening kan men aanwyfen de militaire-kaart van majoor Von Decker (*das Land zwischen Rhein und Maas,* Berlin 1824, f°., Preis 12 fr.); het is tot nu toe het eenigste werk waarin wij de topographische gedaante der Ardennen fien kunnen. Van defen belangryken arbeid heeft kapitein Reymann gebruik gemaakt voor fyne *Karte von Deutsch-*

[1] De kaart van Ferraris, die in 1777 als een meesterstuk kon gelden, past niet tot den tegenwoordigen staat des lands, noch tot dien der wetenschap. Eene wigtige historische weerde fal fij nochtans altyd befitten: fij geeft namelik met veel nauwkeurigheid de foo ingewikkelde grenfen onfer voormalige hertogdommen, graafschappen, meijeryen, enf., op; doch de twee nadrukken derfelve, die van Capitaine (1800) en die van Vandermaelen (1833) fijn niet alleen van dit voordeel beroofd, maar ook meestendeels, en befonderlik de laatste, gebrekkig en onnauwkeurig.

Overigens verheugt het ons hier te mogen byvoegen, dat de nieuwe, naar de kadasterplannen ontworpene landkaart van Belgiën, die onder de leiding van den krygsbouwmeester Gérard door den heer Vandermaelen wordt uitgegeven, volkomen aan de vereischten der wetenschap beantwoordt. Reeds fijn er eenige bladeren, de provincie Henegauwen bevattende, verschenen.

land (in omtremt 50 blader. 4°), die ook eenige deelen van Luxemborg en Lüikerland, op eene grootere schaal dan Von Decker, feer nauwkeurig aangeeft. Een ander tot ons land betrekkelik en met düitschen vlyt uitgevoerd topographisch werk, is het *Vervolg der kaart van de grensscheiding tusschen het oud-Nederland en de belgische provincien, onder de directie en volgens het topographisch systema van den generaal-majoor Van Gorcum,* 1824, f°, pr. 12 fr. Defe landkaart, op eene groote schaal (omtrent als die van Ferrari's kaart) ontworpen fynde, heeft de opsteller de hoogte der bergen op eene foo eenvoudige als kunstige wyfe kunnen aandüiden, namelik met neveneen gestelde reijen van streepkens, waarvan elk eene hoogte van 20 meters aanwyst. Die streepkens worden nu dikker en korter, dan langer en smaller, naarmate de berg steiler ofte schuinser is. Op de kruin der bergen en bergvlakten staat de barometrische hoogte in meters opgegeven.

In een uitgestrekter veld kan men als een meesterstük aanwyfen, de onlangs verschenene *Atlas von Asien in* 20 *Blättern zu C. Ritter's allgemeiner Erdkunde, II*te *Abtheilung, entworfen von J. L. Grimm, herausgegeben von C. Ritter und J. A. Œtzel,* Berlin, 1840. Het werk is in 4 afl. uitgegeven, de twee reeds verschenene kosten 18 fr. 81 c.

Het voordeel der düitsche landkaarten bestaat ook daarin, dat fe vele aanwyfingen van steden, dorpen, enf., en wel fonder verwarring, aangeven. Om de verwarring te vermyden, worden de namen van stroomen en vloeten [1] altyd met schuinsche naar links hellende, die van bergen met rechtstaande en afgefonderde letters geschreven. Ook worden de namen van steden met verschillende letters, naar de groote derfelven, aangedüid. Soo fijn, b. v. die van 100,000 inwooners en meer, met groote rechtstaande boekstaven geschreven, die van 50,000 inwooners en meer, met groote schuinsche, die van 20,000 inw. en meer, met kleine

[1] Wij hebben met opfet het echtduitsch woord *vloet,* hoe min bekend ook, voor het romaansch *rivier* voorgetrokken. In die beteekenis schryven wij het met eene t om het van *vloed,* fransch *torrent,* te onderscheiden. De Hoogdüitschers hebben *Flufs* en *Fluth.*

rechtstaande boekstaven, en ſoo voorts. De hoofdsteden van ryken ofte gewesten erkent men aan eene onder den naam getrokkene geverwde streep. Die schryfwyſe heeft, naar onſe meening, het voordeel van met den eersten blik een denkbeeld te geven van de verhoudingmatige wichtigheid der verscheidene steden. Met de fransche wyſe daartegen, kan men dikwijls desaangaande in dwaling geraken. Waaneer men, b. v., in de kaart van Nederland « Assen » met groote hoofdletters gedrukt ſiet, ſoo moet men de hoofdstad der provincie Drenthe voor eene groote stadt houden, terwyl ſe niet anders dan een klein vlekjen is van 2,000 inwooners.

De hierboven aangedüidde voordeelen worden vooral in de landkaarten van Weiland bemerkbaar. Die kaarten, in folio-formaat en in koper gestoken[1], ſijn niet alleen door nauwkeurige teekening en schoone uitvoering, maar ook door leege pryſen aantebevelen. Sy kosten niet meer dan 1 fr. 50 c. het stuk voor de tweede uitgave; de eerste, waarvan eenige kaarten nog overblyven, kost maar 1 fr. 35 c. Wanneer men nu bedenkt, dat de fransche landkaarten van dit formaat, hoe gebrekkig en onvolledig ſij ook ſyn, altyd 2 fr. kosten, ſoo moet men ſich verwonderen, dat die van Weiland by ons nog altyd ſoo onbekend blyven. In Noord-Nederland ſijn ſe sedert lang in de meeste Athenæëns en middelscholen ingevoerd; en het ware te wenschen, dat ſij, gelyk de stereotype uitgaven der grieksche en latynsche klassiken van Tauchnitz, ook in Belgiën, ten minste in de dietsche steden, eindelik de fransche landkaarten mogten vervangen.

In een kleiner formaat (half-folio) ſijn de kaarten van Stieler niet minder aantepryſen. Sy maken dry verscheidene Atlassen uit, waarvan elk een meer ofte min groot getal van kaarten bevat. De volledigste heeft er 83; behalve eenige platen tot het Planetenstelsel betrekkelik en een groot getal kaarten voor al de staten van Europa met hünne verdeelingen, behelst het nog bovendien eene kaart van Europa tot overſicht der watergebieden en hoog-

[1] Het woord *steken*, voor *gravéren* ſou in onſe taal moeten ingevoerd worden: *snyden* kan men wel ſeggen van het gravéren op hout, maar niet van het gravéren op koper of staal. Het beste van allen ſou nog *graven* ſyn, waaruit de Franschen hün *graver* hebben gemaakt; in allen gevalle moet *gravéren* over de ſüidgrens terüggeſonden worden.

tentrekken, eene vloet- en bergkaart van Düitschland, Nederland, Belgiën en Switzerland, den loop des Rheins, van de Bodenfee tot Keulen, de voornaamste staten van Afië in affonderlike kaarten, enf. Defe atlas kost gecartonneerd 17 dalers 5 gr. De middelste uitgave behelst 63 bladeren en kost 13 dalers. Eindelik de derde en kleinste is eene keufe van de voornaamste kaarten, ten getalle van 31, welke al de europeïsche landen en de overige werelddeelen máár in algemeene kaarten bevat; hy kost 6 dalers. Voorts fijn die kaarten affonderlik te verkrygen voor 1/4 daler, omtrent 1 frank.

Onlangs is er een ander belangryk atlas verschenen, die ook verdient anbevolen te worden. Het is : *Albr. Platt, grosser physisch-politischer Atlas der Erde, nach Arrowsmith, Berghaus und Ritter.* 72 bladfyden groot folio, Maagdeborg, 1844-1845, pr. 24 th.

Van kleine kaartenboeken, voor het schoolonderricht bestemd en insgelyk het dobbele voordeel van nauwkeurigheid en leegen prys vereenigende, behoeven wij hier niet te spreken. Het fal genoeg fyn optenoemen : *Ad. Stieler's Schul-Atlas über alle Theile der Erde, nach dem neueren Zustande:* 27 beverwde kaarten in lang quarto; 22te uitgave; prys 1 1/6 daler. 4 fr., 60 c.

Maar het is voornamelik het vak der historische eerdrykskunde, dat door de Düitschers met vlyt en geleerdheid is behandeld geworden. De eerste rang onder defe werken komt den *historisch-geographischen Hand-Atlas* van *Spruner* toe. Hy bestaat uit omtrent 70 kaarten half-folio en kost omt. 70 fr. Elk tydbestek der oude, middele, en nieuwe geschiedenis is er door eene naar de bronnen geteekende en fyn in koper gestokene kaart in vertegenwoordigd. Een andere, even goed, doch niet foo prachtig uitgevoerde en daardoor beter koope geschiedkundige Atlas is die van Löwenberg door Kutscheid overfien en vervolledigd. Hy draagt den titel van : *Julius Löwenberg's geographischer Atlas zu den allgemeinen Geschichtswerken von Rotteck, Pölitz und Becker; 2te durchaus umgearbeitete Auflage in* 50 *colorirten Karten, von Dr Kutscheit,* Freiburg im Breisgau, 1844. gr. 4°. Dit kaartenboek, op steen gedrukt, kost 24 fr.

Een nieuw by afleveringen verschynend werk van dien aard,

waaraan de dūitsche recensenten veel lof nageven, is de *Historisch-geographische Hand-Atlas in 36 Karten von R. v. Wedell; mit einem Vorwort von Dr F. A. Pischon; zum Gebrauch für höhere Bürgerschulen, Gymnasien und Militair-Bildungs-Anstalten, so wie als Supplement zu den Geschichtswerken von Becker, Pischon, Rotteck,* etc. Berlin, 1844-45, groot half-folio. Hy ſal 6 afleveringen hebben, elk van 1 2/8 daler (6 fr. 50 c.); vier aflev. ſijn verschenen.

Nog kan men gewag maken van : *Atlas und Tabellen zur Uebersicht der Geschichte aller europäischen Länder und Staaten; von Ch. Kruse.* 5te Auflage, Halle, 1834, fo. Dit werk behelst niet alleen landkaarten, maar ook geschiedkundige tafels. Jammer is het maar, dat de kaarten reeds wat oud, en niet met de hedendaagsche kunst geteekend ſyn.

De eerdbeschryving der oudheid is in Dūitschland door vele kundige mannen, gelyk Mannert, Reichard, Kruse, enſ., in vele beſondere werken behandeld geworden. Die allen optenoemen ligt niet in ons plan; wy willen maar eenige van de besten opnoemen.

Die van Reichard ſijn voor alle anderen aanbevelensweerdig. Er bestaan twee uitgaven, van in fo en in half-folio (oblong); de eerste kost omtrent 5 fr. het blad, de tweede is veel goedkooper; de twelf kaarten, een Atlas uitmakende, kosten maar 15 fr. Beiden ſijn door een ſorgvuldig opvolgen der beste bronnen en door de schoone teekening der platen, vooral in 't daarstellen der bergen beſonder aanpryſensweerdig. Het is maar te beklagen dat ſe niet beverwd ſijn.

De nieuw uitgekomene *Hand-Atlas der alten Geschichte und Geographie für den Schul- und Privatgebrauch, in zehn illuminirten Karten, von J. V. Kutscheit,* Berlin, 1843, half-fo; is vooral door eene uitvoerige behandeling der verscheidene grieksche volkstammen en derſelver respective plantstaten opmerkensweerdig. De beverwing is ſeer goed uitgevoerd.

Een ander dergelyk werk in kleiner formaat, doch ook uitermate goedkoop is de « *Schul-Atlas der alten Welt, nach D'Anville, Mannert, Ukert, Reichard, Kruse, Wilhelm und andern, in 15 illuminirten Karten in Real-Quart, nebst Abriſs der alten Geographie, von Dr J. H. Möller.* Dit atlas waarvan

al 15 uitgaven verschenen ſijn, kost maar één daler (fr. 5, 85 c.)

Mogen deſe weinige aanwyſingen onſe vlaamsche leſers aansporen, om eene nauwere kennis te maken met de düitsche landkaarten. Een andermaal ſullen wij een woord ſeggen over de eerdrykskundige werken van onſe oostelike naburen.

H. Vandenhoven.

Het Vaderland, tydschrift voor Letterkunde en Geschiedenis. 1e jaergang.

Uitgegeven onder de bestendige medewerking der Heeren gewoone leden van het Nederduitsch Tael- en Letterkundig Genootschap van Brussel, en der byzonderste Letterkundigen van Belgie, onder de bestiering van den Heer Michiel J. T. Vandervoort, sekretaris van het Brusselsch Genootschap, corresponderend lid van de Maetschappy de Tael is gansch het Volk. — Antwerpen, Van Dieren en Comp., 1844. Bls. 428. Prys : 6 franken.

Wie had voor dry of vier jaren gedacht, dat in Brussel, in het verfranscht Brussel, in dit brandpunt der fransquillonerie, ooit een vonk van den vlaamschen, van den germaanschen geest hadde kunnen ontgloeijen! Wie er aan de mogelykheid van had durven wagen te peinſen, dien ſoude men voor uitſinnig hebben gehouden en toch, ſie nu eens : Brussel telt *een Taal- en Letterkundig Genootschap, eene tooneelkundige maatschappy, er verschynt een politisch dagblad, een letter- en geschiedkundig maandschrift en een ander met een meer uitgebreid veld,* er bestaan *twee vlaamsche ſanggenootschappen,* er is meer letterkundig leven, dan in eene der andere vlaamsche steden, — uitgenomen in *Antwerpen*. Brussel rukt langſaam de kroon van het hoofd des ouden Gents, waar ſoo veel vlaamsche schryvers woonen en ſoo weinig wordt gedaan; Brussel wordt langſaam de tweede hoofdstad van Vlaamland; de eerste hebben wy ſoo even genoemd en ſullen haar, om geenen twyfel omtrent onſe gevoelens daarover te laten opkomen, nog eens noemen, het is *Antwerpen*.

« Maar, vriend, om de liefde Gods, ſeg dit niet ſoo luid.... »

Waarom niet, daar het waar is? Gent leeft van ſyn verledene, van ſynen ouden roem. Gent heeft ſynen *Willems*, maar wat doet Willems? Hy geeft het Belgisch Museum en kronyken uit en kan dus niet voor andere vakken van letterkunde werkſaam ſyn. Gent heeft ſynen *Van Duyse,* maar wat doet Van Duyse? Paul en Virginie, de luimige gedichten van Gresset vertalen en hier en daar een gelegenheidsgedichtje schryven. Iets eigenaardigs gaf hy sedert lang den vlaamschen leſeren niet. Gent heeft ſynen *Rens,* die alle jaren ſyn jaarboekje en niets meer voor den dag brengt. Het heeft ſynen *Ledeganck,* die wel geerne werken wilde, maar die, van beſigheden overlast en — wat wy *hertelyk* en *diep* betreuren — door ſyne ſwakke lichaamsgesteldheid gehinderd, niet aan ſynen geest de vrye vlugt kan laten, die voor de schepping van iets grootsch noodig is. Het heeft ſynen *Serrure,* die aan de letterkunde sedert lang vaarwel ſeide en meer fransch schryft dan vlaamsch. Er blyven nog dry over, *Julius de Saint-Genois* en *Blommaert*, die werken van langen adem onder de handen hebbende, niet voor ons letterkundig huisgerief kunnen ſorgen, en *Snellaert,* die na veel droeve ervaringen nu hoewel stil, doch eigentlyk werkſaam is. Jaren vervliegen, ſonder dat er (of ik moest my hier ſeer bedriegen en vriend Vandervoort te Brussel niet aan myn verſoek voldoen, my alles te ſenden, wat er in het vlaamsch verschynt) te Gent iets meer uitkomt, dan het Belgisch Museum en het Jaarboekje, want nadrukken van hollandsche werken kunnen toch niet tot de vlaamsche letterkunde gerekend worden[1].

« Maar vriend, wat hebt gy toch te Brussel? Arme jongens, niet éénen deftigen naam. »

Dit is waar, geenen Willems, geenen Van Duyse of Rens, geenen Ledeganck, Blommaert of Serrure, maar een jong, krachtig en frisch geslacht, waar moed en levensvreugde in steekt, gelyk in dat te Antwerpen; welk met alle handen werkt, die ons Lieve Heer hem gaf, en ſonder rust streeft, om verder te komen; dat ſich de vleu-

[1] De trekken in dit beeldje ſyn scherp; ſachter die in een ander stuk van denſelfden schryver « Vlaaamsche steden en vlaamsche schryvers, » dat wy in een onſer navolgende nummers mededeelen ſullen.

De redactie.

gels niet laat besnyden en vliegt ſoo hoog het kan; ſulke mannen moeten wy hebben, ſy ſyn noodig voor onſe letterkunde. Gaan ſy in hunnen yver eens te verre, loopen ſy eens mis, goed, dan neemt men ſe vriendschappelyk by der hand en ſegt het hun, en ſy keeren terug. Wy mogen ja ook niet gelyk op eijeren gaan; neen, met stormender hand moeten wy het oudvaderlyk erfdeel weder winnen. Laat gy Brussel maar stillekens ſynen weg vervolgen; over dry jaren ſullen wy eens wikken en wegen en ſien, wie het meest heeft in gebragt.

De eerste jaargang van « *het Vaderland* » geeft ons een tamelyk uitvoerig beeld van den aard der werkſaamheden van Brussel. Op geleerdheid maakt men er geene aanspraak; men voelt, dat geleerde werken by ons nog niet tot het noodſakelyke behooren. Het is het volk, waarop men wil werken, het volk, dat men meer wil beschaven, dat men tegelyk met het meer bekend te maken met de geschiedenis des vaderlands, ook eens over de grenspalen van Belgiën wil voeren, om aan hetſelve te doen ſien, dat buiten het meer bekende Frankryk ook nog andere landen in de wereld ſyn. Pieters en Vandervoort leiden ons in het proſa (Van Duyse in het vers) door de geschiedenis van Belgiën; Jan Nolet beleert ons over het schoone, Somerhausen en Stallaert ſwerven naar het noorden, Brouwenaar, Dautzenberg en Vandervoort naar Duitschland, Straatman ſelf naar Italië, en Stroobant— mirabile dictu— naar Frankryk, om bloemen uitteſuigen. terwyl Dodd en David (en Hoogeveen-Sterk) stillekens te huis blyven, om met de eerstgenoemden er voor het departement van het inwendige te ſorgen. Vleijende of afkeurende kritiek vertoont er ſich nog niet; men wil eerst verſamelen, dan het verſamelde in orde brengen.

Sien wy nu een weinig nader toe, hoe gelukkig of ongelukkig men al dit ter uitvoering heeft gebragt.

Pieter's belegering van Oostende is nog al wel gehouden; ſy kon slechts min droog en met meer warmte verteld ſyn. Dit is ook het geval met de historische arbeiden van Vandervoort. De kronykenstyl heerscht er geweldig in; men ſiet dat de schryver geenen overblik over ſyn werk heeft, dat hy niet meester is van ſyn onderwerp.

Sorgvuldig en met veel vlyt draagt hy ſyne notitien teſamen; niet het minste belangryke ontsnapt hem, maar in de hoofdſaak

mislukt hy,—in de daarstelling. Syn voorwerp is niet by hem overgegaan in vleesch en bloed, hy draagt het niet in een vol, warm hert; daarom kan hy het onmogelyk ook met warmte behandelen, daarom moet hy fyn doelwit gedeeltelyk missen, foo dit — gelyk wy gelooven — is, het volk over fyn verledene te beleeren. De tyden fyn niet meer, waar de vader of de grootvader met de foliokronyk op den schoot en kinderen en kleinfonen rondom fich, aan de heerdstede fat en, vol van de groote dagen des voortyds, ook aan de koele bron der kronyk geestdrift kon scheppen. Men verlangt nu meer, als de kronyk ons kan aanbieden en dit meer *moeten* wy, gelyk de schryvers van andere volken kunnen leveren. Dat Vandervoort fyne notitien wel niet *nonum in annum* (dit ware te veel gevraagd), maar toch *nonum in mensem* rusten late, fe in order brenge, fe bestudeere, tot dat hy het er in geschilderde tydvak grondig en door en door kenne en dan aan het werk ga, en hy fal ons iets beters geven, want warm kan hy worden, als hy wil : dit getuigt fyn « *woord aan onfe waalsche broeders.* »

Ook de heer J. Stein lydt aan defe fiekte. Syne lefing « over het galvanismus, desfelfs toepassingen en de electro-beweegkracht » bevat hoogst interessante dingen, maar de vorm — die is minder dan middelmatig. Meent die heer dan, dat het genoeg ware, slechts te kopiëeren, wat anderen hebben geschreven? Houdt hy fich voor foo sterk, dat hy gelooft, fyne primanotas fouden aan alle vereischten voldoen? dan is hy geweldig mis. Dit chaos van aanmerkingen is geen opstel, dat weerdig in een goed letterkundig tydschrift kan plaats hebben en, oprecht gefeid, wy begrypen niet dat de redaktie er geene acht op heeft genomen, den schryver daarop opmerkfaam te maken. Men mag niet foo gauw tevreden met eenen arbeid fyn; gelukt hy eerst niet, dan werpe men hem in 't vuur en beginne op nieuw, en twintig en honderd keeren op nieuw; is hy dan voor de 101e keer goed, foo fal men er meer nut uit hebben getrokken, dan indien men aan fyne plaats honderd andere opstellen had gemaakt. Dit neme de schryver fich *ad notam* en levere ons weldra iets beters.

Het «dixi» van Dr J. Nolet «Redevoering over den invloed van het gevoel voor het schoone met toepassing op onfe tael- en letterkunde, biedt ons eene fmaakvolle famenstelling aan van de ge-

dachten der beste hollandsche en eenige fransche geleerden over dit onderwerp, namelyk van den onsterfelyken Van der Palm, den geleerden Tydeman, Mevrouw de Staël, des Amorie Van der Hoeven, Van Kampen en Huët. De overgangen ſyn hoogst gelukkig en de taal is ſuiver, slechts doorkruid met al te lange phrasen, die men onmogelyk in éénen adem ſoude kunnen leſen; b. v. deſe:

«Dan zonder eigenlyk te willen bepalen en ontwikkelen, wat men door het schoone dient te verstaen, een hoogst bezwaerlyk vraegpunt, myne Heeren, welks oplossing, vatbaer en slechts bestand voor verdieping in esthetische bespiegelingen, de perken eener gewoone redevoering te buiten gaat, tot de uitgebreidheid eener lyvige verhandeling over dit onderwerp leiden zou, en waerby wy de getuigenis en eigendunk, zoo van oudere als nieuwere wysgeeren, beurtelings zouden moeten inroepen, aen elkander toetsen en wederleggen, zal ik u enkelyk dit voorhouden, dat het gevoel voor het schoone, waervan eenigen zich den indruk verklaren, terwyl anderen haer (?) genieten, ook zonder dit gevoel te kunnen ontleden, maer toch *allen* haer (?) als lyf- en zieleigene bezitten, eene ingeborenheid is, die den mensch van kindsgebeente af in het hart is gestort.» Oef! Wy gelooven niet, dat er tien onder de toehoorders waren, welke die periode van den redenaar hebben verstaan. Meer, dan in een ander opstel vinden wy drukfouten in dat van den heer Nolet. Soo moet, blſ. 151, regel 15, *de* orientalismus staan, of regel 16, *het* in plaats van *hy*, want het woord kan toch slechts een geslacht hebben. «Zoo *viel* ook eener meer beschaefde letterkunde stellige *vormen* ten deel,» op des. blſ. moet «zoo *vielen*» heeten. *Eenen eenzydigen kant*, blſ. 150 is ſeker niet in het handschrift van Nolet te vinden; *eenzydig* is tautologie van *ééne kant*, enſ. Wy bevelen in 't overige dit art. ter leſing aan onſe jonge letterkundigen aan, want het omsluit groote, groote waarheden.

« Schryfjeukte » van den heer M.—(Maertens?) Bravo, dit is een schot midden in het wit; men overtuige ſich :

« Er is eene ziekte van welke noch oude noch hedendaegsche geneeskundigen handelen, en waervoor er in de artsenywinkels geen middel ter genezing te bekomen is.

Deze ziekte noemt men in het vlaemsch — schryfjeukte.

Het is eene schier algemeene kwael, waervan luttel menschen vry gaen, zoo

het schynt. Den eenen raekt zy vroeger het hoofd, den anderen later. Weinige genezen er van. Zelfs zyn er, die er van leven.

Ten onzent is zy zoo gemeen, als in andere landen, geworden; maer zy heeft by de vlaemschsprekenden een byzonder uitzigt genomen : zy heeft er zich gevermaetschappelykt. Inderdaed, meest in alle steden bestaen vlaemsche letterkundige maetschappyen, die van tyd tot tyd vergaderingen houden, en op welke ieder schryfljeuktige, op zyne beurt, zyn geschryf komt aflezen. Aen de uitgebreidheid van het gelezen stuk, kan daeromtrent den staet der ziekte bepaeld worden. Dat vinde ik nu nog geen groot kwaed; het gebeurt een beetje op zyn vlaemsch — in den hoek van den haerd. Maer daer zyn er die slechter doen.

By middel van een stuk papier, dat wat langer is dan het breed is, wagen zy het tot hunnen evenmensch, ik wil zeggen tot een iegelyk, te spreken, en dat nog spreken zonder iets te zeggen. O dat is eene slechte soort. Geen genezing voor hen te verwachten! Het is geschied, dat men zulke ongelukkigen van pen, papier en inkt beroofde, en 'ze in een gevangenis opsloot. Wel wat deden zy? zy schryven met hunne nagels op den muer.

Diogenes las eens zynen vrienden het werk voor van eenen broddelaer. Aen het einde gekomen zynde, bemerkte hy dat die lezing iedereen verdroot : « Moed, jongens? zeide hy, wy zyn aen het strand. »

Moed, myne heeren, wy zyn ook aen het strand gekomen. »

« De wraakgodin of (!) loon naar werken. Eene kluchtige novelle. Naar het deensch van OEhlenschläger.» Eene goede keus. De vertaling laat wel hier en daar te wenschen, er steken foogenoemde germanismen in, maar moed, het fal beter komen. Stallaert is yverig en dus mogen wy met recht hoop, veel hoop voor hem hebben. Soude hy niet weldra eens fyne eigene vleugels willen beproeven? Tot nu toe kennen wy hem slechts als vertaler.

Hoe het kindje van blf. 253 tot den naam van « *Onderzoekingen* » komt, begrypen wy niet. Het is een dood geboren schepselken. De fisius op blf. 254 fal wel een *fiscus* moeten fyn.

Agneessens door Thaon toont wel aanleg, maar dit is nog weinig ontwikkeld. De daarstelling is ongelyk en hinkt op vele plaatsen en by den schryver foude Horatius' woord *prematur nonum in annum* ook aanwending mogen vinden.

Somerhausen deelt iets « over de noordsche mythologie » mede. Het best er van is de inleiding, de bron voor het overige een grondslecht duitsch werkje, te Leipzig verschenen in het jaar 1816. Waarom noemt S. dit boek niet als fyne bron? En nog eene andere vraag, die misschien van meer gewigt is, waarom schryft S.

over eene faak, waarmede hy foo weinig bekend is, terwyl hy over honderd en duifend dingen schryven kon, die hy grondig, die hy door en door kent? want wy houden — en wy niet alleen — S. voor eenen deftigen geleerde. Wy souden niet ten einde komen, wilden wy alle onrichtigheden optellen, die het art. bevat. Soo is b. v. de gansche afsnede op blf. 295 slechts ééne onwaarheid. Ossian is géén bron voor de noordsche fabelleer, hy brengt er géén licht aan toe, en S. noemt hem—*den Homerus van het noordsche Europa.* Soo hadden, gelyk in defelfde afsnede voorkomt, de oude Duitschers wel fangers, de priesters, maar geene *barden.* S. geeft eenige namen van schryvers over de noordsche oudheidskunde op en — vergeet de besten, enf. Wat de taal aangaat, die is fuiver en schoon en fy laat ons dikwyls over den inhoud wegfien. Mogten wy den heer S. weldra op een veld begroeten, wat meer voor hem geschikt is, waar hy fyne kennissen meer ontwikkelen kan. Syn « hoe laet is het » hebben wy met veel genoegen gelefen; het is feer lief.

De « *levensschets van Camoëns* » door Straatman is middelmatig en misschien nog min, dan middelmatig. Er heerscht eene feer slorderige taal in, b. v. « Dan merken wy evenwel op, dat hy... niet door schraapzucht gedreven was, *maer hem een edeler doel bezielde, echter weinig uitrichte* » (412). Gelaatstrekken ook kunnen niet *eenoogig* fyn en — nadat Str. ons den dichter als eenoogig heeft geschildert (412), laat hy hem nog eens een oog verhefen (413). Had hy echter maar een oog en verloor dit, dan had hy wel geen meer, foo wy wel rekenen kunnen, en Camoëns bleef toch fiende. *Kalfsoogen* (414) fyn onesthetisch en getuigen van grondslechten smaak, enf., enf., enf.

Er blyft ons nog het stukje « *Geld en naem* » door Dodd over, voor aleer wy ons tot de gedichten wenden. D. is een jong man, waar vuur en kracht en goede wil in steekt; D. heeft talent, maar dit moet geleid worden. Syn smaak is nog niet gevormd, hy heeft nog te weinig gelefen, te weinig gestudeert. Wil hy dit — en dit fal hy — met yver doen, dan fullen wy in hem nog eens eenen goeden schryver te meer krygen. Dus aanhoudendheid en moed!

Met veel vreugde hebben wy fyn stuk, het eenig oorspronkelyk letterkundige van langeren adem, gelefen; dit gloeijende ringen met

geest en vorm, dat er ſich in vertoont, deed ons wel om ſien, nu vooral, waar men op elken stap ſoo veel slappe ſielen tegenkomt.

Een jong koopmansklerk van Keulen, die ſynen vader niet kent en ſyne moeder verloren heeft, wordt door ſynen weldoender te Keulen naar eenen antwerpschen koopman geſonden en ſeer goed aanbevolen. Hy leert daar een nichteken van het huis kennen en wordt er, ſeer natuurlyk, verliefd op. By eene *soirée* doet Frederik, de klerk, het hoofd van eene antwerpsche modejuffer op hol geraken, ſonder dit nogtans te willen, en deſe tracht op alle wyſe, hem in het net te krygen, doch hy is getrouw aan Louiſa, de nicht van ſynen principaal, een verklaart haar ſelf eenigen tyd later ſyne liefde. Op eene tweede soirée doet de modejuffer hetselſde aan Frederik en dit wel op eene niet ſeer kiesche wyſe; doch deſe bekent haar, dat ſyn hert reeds geschonken is. Nadat de modejuffer ſich overtuigd heeft, dat Louiſa in 't beſit van dit kostelyk goed kwam, vat ſy een plan, om ſich te wreken. Ondertusschen is een antwerpsche dandy op Louiſa verliefd geworden; die komt nu en vraagt plotselings op eenen schoonen morgen haren oom om hare hand, en Mynheer ſegt hem die toe, soo de Interessentin er mede tevreden was. Nog ſyn beiden aan 't onderhandelen, als de modejuffer verschynt, en den oom geluk wenscht tot het aanstaande huwelyk ſyner nicht met Frederik. De oom is gansch onthutst, vloekt en wil het niet gelooven, doch Mejuffrouw ſegt, hy hoefde slechts naar Louiſas kamer te gaan, om ſich van de liefde der twee jonge lieden te overtuigen. Hy doet dit, verrast beiden, sluit het nichteken op, en beveelt aan Frederik, wien hy bastaard schimpt, met het begin van den volgenden dag het huis te verlaten. De arme jongen wordt er wanhoopende over en wil ſich door kolendamp verstikken. Hy gelukt er ook bykans in, doch het wordt hem weêr leed en hy breekt een venster, om lucht te krygen. De koopman hoort het gerucht, snelt naar boven, en vindt hem op den grond liggende; hy maakt desſelfs kleederen los, om hem beter locht te doen scheppen en ontdekt door een kruisje, dat Frederik ſyn ſoon is, waarop ſeer natuurlyk als kroon de bruiloft met Louiſa volgt.

Men ſiet, dit plan is niet ſoo gansch slecht, hoewel er ook niets geniaals in ligt. Die ongelukkige liefde echter! Dat men toch over

niets anders schryven kan! Waarom putte de heer D. niet aan de bron der geschiedenis, gelyk Conscience? Hy foude iets oneindig beters kunnen leveren, wilde hy fich defelfde moeite voor eene historische novelle geven, die hy fich hier voor een liefdestukje gaf. De behandeling is immers niet fonder verdiensten, vooral het karakter van Eulalia, de modejuffer, tamelyk wel geteekend. Op eene plaats echter gaat fy toch te verre en krygt bykans gelykheid met fekere soort van vrouwen, wier naam men niet geerne noemt; het is daar, waar fy aan Frederik hare liefde bekent. Blf. 375 ware bykans eene feer schoone scene doorgebroken, doch fy bleef half in het hoofd des ylen schryvers steken en kykt er foo even eens uit het ei. Frederik is wanhopende; daar dringt plotselings het vrolyk gefang van eenen armen hovenier tot fyn oor en hy ontwaakt uit fyne bedwelming; maar niet, om gelyk Faust den vergifbeker der wanhoop wegtewerpen, neen, om dieper in wanhoop te verfinken. Dat de koopman foo gansch van felf er op valt, dat Frederik wel fyn foon konde fyn (blf. 378) is onwaarschynelyk, ook Frederiks gedrag tegen hem, nadat defe hem als foon erkend had, niet edel, niet *foonlyk;* felfs hoogst onweerdig handelt Frederik, blf. 389. waar hy fynen vader voor fyne voeten fiet, en hem niet vergeven wil, en hy wordt bykans tragikomiek, wanneer hy fegt: « Welnu, in naam myner moeder, die u in haren laatsten stond vergaf, fy u vergiffenis geschonken! » Dat riekt foo naar de windmolen-gelyk met handen en voeten draaijende en in het geweldigste bierbas schreeuwende mannen van het tooneel van Kats et Comp. De lange alleenspraken in het kap. VIII fyn vervelend en konden gemakkelyk wegvallen. Waar D. over den maatschappelyken toestand onfes tyds spreekt, fiet men al te feer den jongeling doorschynen, die al, wat in de wereld omgaat, naar fyne liefdedroomen berekent en beoordeelt.

Nog eens dan, D. werpe dit liefdefuchten voor eenigen tyd op fyde, hy ga met ernst en kracht aan 't lefen van goede schryvers en hy fal weldra fien, dat hem nog veel te doen overblyft. Wy moeten en kunnen echter niet anders van hem verwachten, als dat fulks eene spoor voor hem fal fyn, verder rustig te werken en te woekeren met het talent, wat de Heer hem toevertrouwd heeft; hy kan er veel winst uit trekken.

Wy gaan over tot de dichtstukken.

« *Zy. Herderslied.* » — Schoone styl en taal in den trant der onvergetelyke eeuw van allongeparuiken en mouches, van schoenen met reusachtige gespen, korte broeken en gigantische wandelstokjes met knoppen daarop, die meer dan een pond wegen.

« *Cornelis Sneyssone* » door Prud. Van Duyse. Een goed onderwerp in verfen vol kunst maar — fonder innerlyke harmonij; de vorm is meest goed, maar de gedachten bieden niets verhevens en er is geene eenheid in het stuk. Wie de geschiedenis niet wel kent, die er in behandelt wordt, die fal V. D. onmogelyk kunnen verstaan.

Hoofdpersoon is Cornelis *Sneyssone,* motief fyn heldhaftige dood; daar om moet dus alles fich draaijen. Nu komt echter eene inleiding van fes achtregelige strofen, omtrent de helft van het stuk, waarin van den held nog geene rede is. De vyf eerste strofen konde V. D. goed weggelaten en met de fesde begonnen hebben. Wilde de dichter het stuk gedeeltelyk omwerken, hy foude er iets goeds uit kunnen maken; eenige woorden en wendingen kon hy daarby ook verbeteren foo, b. v., 't gebroedfel in den *stoom* gesmoord—herinnert te veel aan onfe eeuw, aan *stoom*schepen en *stoom*wagens.

Ik voel my door het vuer onthrand,
Dat helden slechts doorbruist—

is wel een weinig hoogdravend voor Sneyssone.

Uit Geeraertsbergsche wal — uit Geeraertsbergschen vest klinkt vreemd in het vlaamsch, en een genitif foude er beter staan. « *Een flits des vyands treft hem zwaer* » — maar vroeger was toch de spraak van buskruiddamp .Hy valt *en stuiptrekt* — is wel natuurlyk maar onedel, onschoon, het gevoel kwetsend, evenfoo :

En wil nog met vergeefschen moed
Zich wentlen in de vlag vol bloed.

Een enkel blik op het vaandel, een enkel fich inhullen in hetfelve fou het beeld van *lykdoek* veel beter doen uitkomen. De dichter moet de natuur veredelen, veridealifeeren, maar niet slaafsch afschryven. Wy hebben ons lang by dit stuk opgehouden, maar dit enkel daarom, wyl *V. D.* desfelfs schryver is en wyl wy

grootere talenten eerder over kleine fouten berispen, als eenen jonger in de kunst over groote. « Taeltwist » door denfelven schryver bevat eenige goede gedachten, ook « Brussels Tael- en Letterfeest. » De eerste stroof van dit laatste is eene reminiscens uit Willems gedicht : « Aen de Belgen, » waar fy nagenoeg letterlyk voorkomt. Het eerste solo bevat een allerliefste beeld :

Antwerp' ziet het duifje weder
Met d'olyftak in den bek.
De oorlogsplagen, byna wreeder
Dan de zondvloed, vielen neder.

Het navolgende verfwakt het beeld weder. Schooner is wel de Olyftak nog niet verklaard geworden. Min treffend is de personificatie der Gentsche letterkundigen als Artevelden, hinkend die van Vlaandrens West, waar befonders het vers, *die* (vrouwen namelyk)

« *Haer gevoel 't papier vertrouwen.* »

ultraprofaïsch klinkt. Recht goed weder is :

God fal als de vadren weeren
't Volk, dat als de vadren spreekt,

hoewel wy het klaarder uitgedrukt wenschten en *handelt* feer wel *spreekt* vervangen kon. In 't algemeen speelt V. D. ook in dit stuk te veel met het rym en offert hy er de gedachten te veel aan op. Wy bewonderen hem daarom, gelyk wy reeds aanmerkten, wel voor het meesterschap over den vorm, maar voor het overig — Kleinere, in betrek op den vorm eenvoudigere stukken gelukken hem in 't algemeen feer goed, waarom fiet hy dus foo veel op onnoodige sierraden van het kleed, waarom is het niet genoeg voor hem, hetfelve wit en fuiver te houden?

« *De Bloemen* » door Dautzenberg fyn wondernaïf, en by de grootste eenvoudigheid waarlyk schoon. Men fiet, de dichter leest in het boek der natuur, hy beluistert haar in hare geheimste werksteden, fyn oor is open voor hare taal. Men vindt er niet die eeuwige reeks van diminutiven, waarin onfe jonge dichters het naïve schynen te foeken, van *beekjes* en *bootjes* en *het maantje* is er geene spraak; maar dit diep gevoel, dit echt sentimentaal element straalt

er uit, wat aan de ſiel eener Desbordes-Valmore, eens Heine, eens Rückert ſoo heerlyke liederen ontlokte. Wy moeten daarom des te minder met D. te vreden ſyn, daar hy ons niet meer geschenken ſyner muſe mededeelt. — De stroof, blſ. 106. *Dat was een vlinders-pretje,* is overvloedig.

Wy komen tot een uitgebreider dichtstuk van Mevrouw Court mans : « *Het regtsgeding van Salomo.* » Wy erkennen aan Mevrouw Courtmans het grootste talent, dat wy by eene vrouw nog in Belgiën vonden; ſy heeft waarlyk dichterlyken aanleg, maar — die klacht moeten wy ook by haar herhalen — ſy studeert niet, of ſy leest te eenſydig. Het voorliggende stuk kan er weêr tot bewys van verstrekken. Sien wy vooreerst de dispositie, het plan aan.

De dichteresse voert ons in de hut der vrouwen en vertelt ons van de dood van het kindje; de eene van de vrouwen roept na kort twisten

« Kom, volg my, durft ge 't wagen,
Tot voor de voeten van den Vorst!

Wy meenen nu, in de II afdeeling voor Salomo's troon te treden —wy ſyn mis; de dichteresse lacht met ons en voert ons een goed getal van jaren terug en aan Davids sterfbed, waarop de koninglyke ſanger na tamelyk lange lessen aan Salomo te hebben gegeven, het oog sluit. In de derde afd. eindelyk komen de twee vrouwen weêr op het tooneel en wordt het beroemde oordeel geveld. Na de dood van het eene kind waren wy gespand, hoog gespand; wy worden afgemat door de dood van David, onse belangstelling is weg; daarom verliest het einde, hoe schoon ook, al ſyn belang voor ons. Had Mevr. C. de gansche II afd. weggelaten, het stuk ware oneindig beter. Beschouwen wy eens n° II als niet ſynde en betrachten wy I en III nader. De dichteresse begint :

Aen een vallei, waer 't kroost van Israël
De rykgewolde kudden weidt.
Waer 't kruingewelf der statige eiken
Een koel en koestrend lommer spreidt;

Waer om den stam der vygebomen
De wyngaerdrank zyn vlechten kneit,
Waer tusschen huivelen en struiken
De zilvren bron van 't beekje zwelt....

daar staat een hutje, waarin « twee der schoonst geschapen vrouwen » woonen; vrouwen echter, « die aen den lustkelk moêgedronken, van de aerd verstooten en veracht » ſyn. Waarom moeten dit echter juist ſoo verworpen schepsels weſen? Wy ſien er de noodwendigheid niet van in; in plaats, van ons die vrouwen aantrekkelyk te maken, schildert Mevr. C. ſe als *afstootelyk*, en toch laat ſy eene derſelven weinige regelen later een lied vol van edele gevoelens ſingen; daarin ligt weinig poetische waarheid en nog min eensluidendheid, harmonij. Op die misklank volgt een diepe, schoone, hoogst dichterlyke en echt vrouwelyke toon, die ons hem bykans laat vergeten. De vrouwen worden moeders en —al haar voorleden verdwynt uit haren geest, al haar haat, al hare wanhoop is weggewasschen door den oneindigen stroom der moederliefde :

« 'k Herleef in ongeproefde vreugde
« Sinds my de Heer een zoontje schonk. »
Zoo spreekt de jongste van de schoonen,
Wyl 't wichtje heur aen 't harte rust;
En drukt den mond op 't aengezichtje,
Nog door geen vaderlip gekust.

Is dit niet schoon?

De navolgende schildering van de dood des kindjes en het bedrog der eene vrouw ſouden wy weggelaten hebben en in de laatste afdeeling verplaatsen. Het slot der I afd. ware treffender; het beroert ons onaangenaam, de even nog ſoo ſalige vrouwen plotselings als « *tygerinnen, woedend, ontsind, over pynen lachend, verwilderd, in wanhoop de haren uit den schedel rukkende,* » enſ., te ſien.

II blyft dus begraven.

III begint weder ſeer schoon en schilderachtig :

O sieraed van de morgenlanden,
O mild begroende heuveltop,
Bedekt met duizend kleur'ge bloemen,
Bespat met zilvren hemeldrop, ens.

In wanhoop komt de bedrogen vrouw tot den heuveltop, waar Salomo offert; toch ſy ſingt ja een gansch vernuftig lied tot God?

Wy willen dit nog laten doorgaan, maar waarom nu eene herhaling der geheele historie van de dood des kinds en het bedrog? Schrappen wy kort en goed de tien laatste strofen van I door, ſy ſyn volstrekt onnoodig. — En de daarstelling ſelf? « Haer schoot heeft een kind gebaerd. » — « Myn leden nog zwak door het lyden der baring, » dit kan niet doorgaan; het is te ultranatuurlyk! Anders is dit gedeelte van het stuk nog al wel behandeld; doch wy hadden het van Mevr. C. nog beter verwachten kunnen.

Eenen blik terug. Groote schoonheden nevens wansmaak, wyſe orde nevens wanorde karakteriſeren het stuk. Wansmaak en wanorde uit verdere gedichten te bannen, daartoe behoort slechts een weinig meer studium van goede voorbeelden. Soude de dichteresse ſich dit niet willen getroosten? Het ware jammer, ſoo ſy het niet dede, ſy, die nog ſoo jong en ſoo krachtig is, van welke wy nog ſoo veel hoopen konden. Wy komen weldra op Mevr. C. terug, wanneer wy eenen naderen blik op hare *Margaretha van Braband* ſullen werpen.

« *Slaep zacht!* » door L. van Hoogeven-Sterck is lief ſonder nogtans van groote verdiensten te ſyn. De moraal van het slot ſouden wy wegwenschen; ſy verſwakt het effekt geweldig.

Dodd leverde een ſonderling stukje onder den titel: « *Wat ik wensch;* » hy wenscht namelyk — o gy ſult het nooit raden — de spelde van het gaſen *doekje* te ſyn, dat het *borstje* van ſyn *liefje* dekt. Er is daarby nog de spraak van *roosjes* en *traentjes*, *togtjes* en *bootjes, oogjes* en *beeldjes, hoofdjes* en ſelf van een *slaepje*. Neen, hoe ſachtjes en liefjes dit stukje ook tot het hertje van ſyn liefje spreken mag, een plaatsje in een letterkundig bladje verdient het niet, eerder eene in een vuurtje van een heerdje; er is geene weerdigheid in, en het ſesde stroofje vooral ſoude niet mogen gedrukt staan. Men mag wel eene geliefde vereeren, aanbidden, gelyk men ſegt, maar tot ſulk een nietig instrument ſich vernederd te wenschen, om by haar te kunnen ſyn, dit gaat te verre. Men mag niet alles drukken laten, wat men schryft, heer D.! Werp u op het proſa; daarin ſult gy meer geluk hebben.

« *Duerzame hoop* » door L. F. David is beter, maar David moet ſich nog veel beteren, om iets goeds te leveren. In alle gevallen staat het boven het navolgende « *Voorleden* » van Dodd, want het

bevat ten minste *één nieuw gedacht,* terwyl dit laatste de duifendeenste herhaling is van gansch gewoonelyke dingen, en die reeds duifendkeeren gefeid fyn.

Brouwenaars vertaling van Gœthe's *Erlkönig,* is niet ongelukkig en wy moedigen den schryver ten hoogste aan, fich meer op dit veld te beproeven. Eenige aanmerkingen over het stuk kunnen wy nogtans niet onderdrukken. Soo foude voor :

Hy *heeft* het knaepje vast in den arm

beter staan : hy *drukt* het knaapje

Met *bloempjes,* myn *knaepje,* is myn wooning getooid,

ware beter eenvoudig : Met bloemen, myn kind, is, enf.

Leelyk spook is een slecht epitheton voor den schoonen erlkönig. « De dochters van 't *luchtspook* » foude ook feer wel door « erlkonings dochters, » « daer grypt my het *luchtspook* aen, » door « daer grypt my erlkoning aen » kunnen vervangen worden. « De vader huivert; hy rydt *meer* gezwind » door « hy rydt zoo gezwind. » Van adem *ontbloot* is niet goed ; de adem bedekt niet, dus kan men ook niet van hem ontbloot worden.

E. E. Stroobant heeft fich veel moeite gegeven voor Victor Hugo's balladen; men mag tevreden fyn met de vertaling, die in 't overige, wat de taal aangaat, veel te wenschen overlaat.

Hebben wy op die wyfe in het « Vaderland » nog weinig of geene eigenlyk gefegde *goede* stukken, dan fiet men toch in allen een krachtig poogen, goed te worden en dit is hoogst verheugend, want het is een teeken van *voortgang*, terwyl elders foo dikwyls de wyfer op stilstand staat, wat, gelyk elkeen weet, gelykbeduidend is met — teruggang. S. M. F.

Aaken, 6 july.

REISEERINNERUNGEN AUS BELGIEN, VON LUISA VON PLOENNIES. BERLIN, DUNCKER UND HUMBLOT, 1845.

De onverschilligheid, waarmede Hoogduitschland het half verfranschte Belgiën betrachtte, is voorby; fy maakte plaats aan warmere gevoelens; beide volkeren erkenden hun oud broederschap

en men deed reeds meer dan eenen stap, om elkander te naderen, om het oud broederbond op nieuw te sluiten. Dit is eene alom bekende waarheid. Wel steken nog hier en daar paruiken, die vreefen, door de hoogduitsche letterkunde hunnen eerwaardigen Olymp te verliefen, wel schreeuwt hier en daar nog de eene of de ander: « Maar onfe schoone moedertaal geraakt in gevaar » — doch dit geeft niets, daaraan stoort fich het betere en verlichtere gedeelte der letterkundigen niet; die erkennen in tegendeel, dat het vlaamsch onmogelyk door het hoogduitsch gevaar lyden kan; fy erkennen, dat de geheele toekomst der vlaamsche letterkunde slechts dán verfekerd is, wanneer fy eens en eenig wordt in den geest met hare hoogduitsche fuster.

Dat dit foo is, daarvan gaven de Vlamingen voorleden jaar een schitterend bewys. Het was by het befoek van Mevrouw Von Plœnnies in Belgiën. « Terwyl men elders en dit voornamelyk ook by ons in Duitschland, » fegde by die gelegenheid het « Magazin für die Litteratur des Auslandes, » vinger- en voetkunstenaars glansryk en prachtig onthaalt, toonden de Vlamingen, dat fy het woord kunstenaar in eenen edeleren fin verstaan, dat fy den geest boven maschienenmatig werkende handen en voeten fetten. Alle eere daarvoor aan hen! »

Een gedenkboek aan dit befoek schenkt Mevrouw Von Plœnnies ons in het werk, dat wy hier willen beoordeelen.

« Von warmer Theilnahme für das vaterländische Streben seiner Dichter erfüllt, fegt fy in de vorrede, war ich der an mich ergangenen Aufforderung gefolgt, die flämische Literatur und ihre Vertreter im Lande selbst kennen zu lernen. Meine Reise traf mit dem günstigsten Monat zusammen. Die Herzen waren durch manches Vorangegangene freudig angeregt. Der Vertrag mit dem Zollverein war eben abgeschlossen und so dem Austausch der materiellen Produkte beider Länder die Bahn eröffnet. Geachtete Blätter Deutschlands hatten auf den geistigen Austausch hingewiesen, die deutschen Gesangvereine hatten ihrerseits in die beginnende harmonische Vereinigung gestimmt. So wurde meine Erscheinung auf belgischem Boden als ein neuer Liebesbeweis Deutschlands angesehen, ich wurde als die *Gesandtin* betrachtet, welche Germania ihrer, lange unter dem Druck der französischen

Stiefmutter, seufzenden Schwester hinüberschickte, um ihr die Versicherung ihrer nicht erloschenen Liebe zu bringen. In diesem Lichte ist alles zu betrachten, was mir dort erwiesen wurde und ich lege freudig Blumen und grüne Zweige, welche Begeisterung in die Hände der *Botin* gab, nieder zu den Füssen meiner geliebten Mutter Germania. »

De bescheidenheid, welke de schryveresse hier toont, hervindt men door het gansche werk; waar ſy van haar ſelve spreekt, daar doet ſy dit meestentyds slechts, om hare vlaamsche vrienden in een ſoo vriendelyker licht te ſetten.

Hoe vol ſy is van het doelwit harer reiſe, dit ſien wy al dadelyk in het eerste hoofdstuk, waar ſy over Keulen spreekt, doch bykans alleen om dat die stad de wieg was van den schryver des *Lucifer*, van *Vondel*, uit wiens « *Maegden* » ſy eenige schoone proeven mededeelt. Sy blyft er niet lang en in II en III vinden wy haar reeds te Gent, volks- en kinderfeesten beschryvende en naar vlaamsche volksliederen luisterend, kerken en openbare gebouwen beschouwende en aan elke door eene ſage of door de oudheid gewydde plaats een dichterlyk aandenken teruglatende. Weldra gaat sy nu tot de gentsche letterkundigen over, welke ſy wel slechts met weinige, doch scherpe trekken teekent. Willems begint de rei; van hem ſegt ſy o. a. : « Sein geistreiches Haupt hat manchen Lorbeer errungen *und weiss ihn mit Anstand zu tragen*. » Op hen volgt Prudens Van Duyse» er trägt in seiner Erscheinung das Gepräge flämischer Abkunft; seine Unterhaltung dagegen entwickelt mehr die leichte Spiritualität der Franzosen. Er ist ein Mann von ausgebreiteten Kenntnissen...... *Blommaert* wordt ons, gelyk hy is, « gemüthlich und liebenswürdig » geschilderd, *Snellaert* ſeer getrouw : Die hervorstehende Schärfe seines Verstandes, sein klarer Blick und seine vorurtheilsfreie von den Fesseln der alten Schule unabhängige Einsicht machen ihn zu dem Amte eines Kritikers besonders tauglich. » *Serrure* en *Rens* worden ook genoemd, Ledegank en Saint-Genois blyven insgelyks in vriendelyk aandenken, en met hun een andere — wiens graf ſich nauwelyks sloot. In welke frissche levensvreugde ſag de schryveresse hem nog! Wie had op dien schoonen septemberavond, toen, gevolgd van talryke vrienden, ſy met hem de ſalen van het gentsch Casino door-

wandelde, denken kunnen, dat de brave Spyers hy ons foodra foude ontroofd fyn! Sit illi terra levis!

Van Peene en *Ondereet* geven haar de gelegenheid, eenige woorden over het vlaamsch tooneel te spreken. Sy staat ten hoogste verwonderd te Gent eene vertaling van een slecht stuk Paul de Kock's te fien vertoonen; te hooren, dat er het repertoire van fulke vertalingen wemelt, dat slechts Kozebue's in Duitschland lang vergeten « *menschenhaat en berouw* » en Schillers *roovers* (N. B. niet naar het hoogduitsche origineel, maar naar eene fransche verminking van hetfelve vertaald!!!!) by ons bekend fyn, en dat men hier van Kleist, Gutzkow, Halm, Grillparzer, Prutz, Hebbel, enf., felf den naam niet kent. Dit overbrengen van fransche stukken op ons tooneel is juist geen feer sterk bewys voor onfen afkeer van Frankryk, voor onfe liefde en verkleefdheid aan het nationaal gevoel; het strekt ons in tegendeel tot eene proef, dat wy ons immer nog niet van de fedelyke kluisters, die *de groote natie* ons om den nek heeft geworpen, kunnen ontmaken, dat men hier en daar nog altyd niets meer is, *dan fransch in vlaamsch gewaad*. Hoe, konden wy met defelfde vreugde omtrent als het parysch publiek toejuichen aan de finneloofe effektmakeryen, aan het dikwyls fedeloofe dier fransche vaudevilles, foo wy een echt germaansch hert in de borst droegen? Konden wy die lichte waren, die fabrikaten van eenen dag als goede, deftige en gangbare munt aannemen, foo ook een vonk van de diepte en den ernst nog in ons woonde, die den echten germaan kenschetsen? Te Gent sprak ook het publiek defen keer het oordeel over het de Kocksche stuk uit. « Es war offenbar keine Kost für den gesunden Magen der ehrlichen Flamänder; sie wussten nicht, ob sie lachen oder weinen sollten, » fegt Mevr. V. Pl., en dit is een teeken voor ons, dat de Gentenaren in 't algemeen er nog verre van af fyn, fich goedwillig te laten verfranschen. Wy meenen toch dat het volk reeds al genoeg fransch te huis leest en dat dit fransch voedsel buiten huis wel volstrekt onnoodig is. Als men foo de fending van het vlaamsch tooneel verstaat, dan is men er geweldig mis mede. « Keifer Karel en de Berchemsche boer » beviel den volke beter: « Kaiser Karl begann, da trat eine andere Stimmung ein: gespannte Aufmerksamkeit, tiefes Schweigen, wel-

ches manchmal durch donnernden Beifall unterbrochen wurde, wenn eine oder die andere Beziehung das Volk elektrisch berührte. » Na eenige woorden nog over de uitvoering van het stuk te hebben gesproken, wydt de schryveresse nog een blad aan de belgische fanggenootschappen toe, en aan het voorleden jaar gesticht duitsche fangverbond, en komt aan onfe dichteressen.

Mevrouw Van Ackere staat ook voor haar aan de spits der vlaamsche dichteressen, maar slechts in foo verre, als fy geheel en gansch eene *nederlandsche dichteresse* te noemen is. « Die Poesie der Van Ackere, wie die niederländische Poësie überhaupt, spiegelt am liebsten die Wirklichkeit ab; ihre Gedichte, dem häuslichen Leben entnommen, sind als eben so viele lieblichen Genrebilder zu betrachten. Zum Flug ins Reich der *Ideale* gelangt sie aber nicht. » Op gelyke hoogte met Maria Van Ackere staat voor Mevr. V. Pl. eene andere onfer fangeressen, wier karakter echter min die *nederlandsche* koleur draagt, welke de eerste doorgaans kenschetst. « Vielleicht erreicht Frau Courtmans die Frau v. A. nicht in Vollendung der Form, aber dafür hat sie einen gröfseren Reichthum der Phantasie, mehr Poësie in Wahl und Ausarbeitung ihrer Stoffe und einen höhern Schwung. » Voor het oogenblik kunnen wy alleenlyk feggen, dat wy gansch van hetfelfde gevoelen fyn; later fullen wy nog eens op dit punt terugkomen; slechts mogen wy hier nog een woord herhalen, wat de schryveresse aan de twee vrouwen richt : « Möchten Beide es doch recht lebhaft erkennen, dafs ihr Vaterland ein Rechthat, noch vieles Schöne von ihnen zu erwarten.»

Kap. IX bevat : « Eine Soiree bei Willems, » wiens fang van oude vlaamsche volksliederen defen avondstond vooral aantrekkelyk voor de schryveresse maakte. Eene vertaling van Ledeganks « Klavier » door juffrouw Maria Von Plœnnies, welke daarby medegedeeld wordt, is hoogstgelukkig en getuigt van een groot meesterschap over de taal. Wy moedigen de jonge dichteresse ten hoogsten aan, fich verder en dikwyls op dit veld te beproeven, ten volste overtuigd, dat voor haar hier nog veel verdiensten te winnen waren. — Voortreffelyk is de aanrede eens antwerpschen verfranschten schilder aan den gouverneur der provincie, welke Mevr. V. Pl. op het einde van dit kap. mededeelt : « Comment vous portes-tu, Monsieur le Gouverneur ? »

De navolgende visioen : « Eine pauvre honteuse » is schoon, vol poëfy en wy wenschten weldra er eene vertaling van te fien.

Gelyk de kap. XI (Mariken van Nymwegen) en XII (vertalingen uit Pieter Hooft, Bilderdijk, Helmers en Spandauw) is dit stuk de vrucht van eenige stille uren te Gent. Doch daar blyft de schryveresse niet lang meer; fy gaat (XIII) naar Brugge, befoekt daar kerken en kloosters, kunstschatten en het vlaamsch tooneel, maar vooral het doofstommen-instituut van den abbé Carton, waar fy lang by de arme Anna verblyft. Van daar terugkeerende, fien wy fe te Brussel by den hoofdopsteller van Vlaamsch België inmidden van eenen kring van echte Vlamingen. Sy befoekt het werkhuis van Geefs, de Gudulakerk en de bourgondsche bibliotheek, waar Marchal haar met eenige byfonderheden uit het leven der door fransche bloedfucht geslagtofferde ongelukkige Maria Antonetta bekend maakt; en fy geesselt den baron de Reiffenberg, om dat hy de duitschers foo lief karakterifeert, het vlaamsch slechts « comme instrument archéologique (!?) » bewaren wil, en in Schiller en Gœthe juist het tegendeel van dat fiet, wat tot nu toe elkeen in hen gefien heeft.

Niet lang echter verwylt fy ook in Brussel; de fee trekt haar aan; naar het verfranschte Oostende wil sy niet gaan, liever naar het kleine vlaamschere en stillere Blankenberg, waar fy meer dan een lied als gastgeschenk teruglaat; vooral schoon is het « Lebewohl an das Meer. » (Blf. 218).

Maar tot daar toe had Mevr. V. Pl. nog *Antwerpen* niet gefien en daarheen wil sy nu voor al gaan. Een harer schoonste liederen fingt fy er van de hoogste spits der Lievevrouwekerk; een ander behandelt de sage van den schaliedekker, die van de reusachtige hoogte nederstortende in foo veel stukken verbryfelde, als nog nagelkens in die blauwe plaat fitten, welke voor de hoofdpoort der kathedrale ligt. In een derden vinden wy fe in wedstryd met Conscience en Van Kerkhoven, de sage van het arme fielken bewerken. Er schynt een frisscher leven in haar opgegaan te fyn, sedert fy de stad der Rubens en Van Dyck betrad, foo ryk vloeijen de liederen haar uit het hert, foo hoogpoëtisch in hare profa. Men lefe maar het « Befoek by Wappers. » — Slechts Van Ryswyk leerde fy er niet kennen; van alle

anderen neemt ſy afscheid, gelyk « von alten Bekannten » en ſy verlaat « mit gerührtem Herzen » de stad. Geerne ſouden wy hier menige plaats uit dit kap. afschryven, doch de weinige ruimte, welke wy aan de letterkundige overſichten kunnen toewyden, dwingt ons, ons by het geſegde te bepalen. Daarvoor ſullen wy het slot van dit art. « *die arme Seele* » mededeelen; wy hopen, dat dit onſen leſeren des te meer aangenaam ſal ſyn, daar deſe sage, ſedert ſy in de verſameling van Wolf verscheen, meer dan twintig neder- en hoogduitsche bewerkers heeft gevonden.

De vlaamsche gastvriendelykheid waarvan moeder en dochter ſoo veel bewyſen hadden ontvangen, wordt gekroond door *Veurne*, waar het huis van den heer Vandevelde open voor *haar* staat. De beschryving van dit « Zauberschloss » is allerliefst en de nachtscene gedurende het onweder eene der schoonste plaatsen van het boek, gelyk ook het gedicht, dat ſy in de gastvrye wooning als eene dankbetuiging teruglaat aan den onsichtbaren (dit is afweſigen) huisheer een der bestgeslagenste is. « Leb wohl, du gastliches Haus! Wie viel habe ich in den wenigen Tagen, welche ich in deinen Mauern zubrachte, verlebt! Werde ich je diesen Ort wiedersehen und wird mir je die Gelegenheit werden, seinen gastfreien Bewohnern zu danken? » Wy hopen dit, daar het wel niet de laatste keer is, dat Mevr. Von Pl. Belgiën beſocht, daar, gelyk het ons uit het boek toeschynt, ja weldra familiebanden haar aan Belgiën ſullen hechten[1].

Het XXe (slotkap.) brengt ons nog een overſicht over hetgene de schryveresse gedurende hare reis opmerkte, eene warme en krachtige verdediging der vrouw als schryveresse en ten laatsten het dichtstuk « aen die belgischen dichter, » 't welk wy in onſe eerste nummer mededeelden. « Proben flämischer Literatur » sluiten het boek. Daar wy steeds gewoon waren, nauwkeurig alles aanteteekenen, wat van vlaamsche en hollandsche gedichten en proſastukken in Duitschland werd vertaald, ſoo ſullen wy dit ook hier doen, en er buitendien de dichtstukken nog opgeven, die wy elders in het boek overgeſet vonden.

[1] Meer mogen wy er niet van ſeggen, want anders dreigt ons ſekere soort van censuur. S.

Mühlen-Elschen naar Heije (23). Die zwei Schwestern naar Van Duyse (61). Virginie naar Ledeganck (75). Flanderns Poësie naar Van Duyse (78). Nein! naar Van Duyse (79). Scenen uit kaifer Karl door Van Peene (91). Das Klavier naar Ledeganck (106). Schönheits Attributen. P. Hooft (124). Amor und der Dichter naar Bilderdijk (126). Die holländische Nation, Fragment naar Helmers (129). Der seligste Augenblick des Lebens naar Spandauw (131). An die belgischen Dichter. Fragment naar De Laet (153). Der Leu von Waterloo naar Van Duyse (188). Roosje naar Bellamy (212). De antwerpsche Ommegang. Fragment naar Van Ryswyk (228). Die Polka naar Van Ryswyk (253). Aen de Belgen. Fragment naar Willems (301). An eine Dichterin naar Van Duyse 303). Mutterwonne en Mutterangst naar M. Van Ackere (305 en 307). Das Schwert zur Hand. Flanderns Leu naar Blommaert (309 en 311). Die betende Braut. An die Mutter des Malers G. Wappers naar Conscience (312 en 313). Das Gewitter naar Rens (315). Auf das Grab meines Vaters. Das Haidekorn naar Ledeganck (315 en 317). An die Dichter. An eine Jungfrau, welche sich der Poesie widmen wollte. Der Kampf naar De Laet (322, 226 en 331). Rose und Schmetterling. Die Blumen naar Dautzenberg door Maria Von Plœnnies (338 en 339). Der Hexentanz naar Van Ryswyk (340). Die mystische Lilie naar Van Kerkhoven (344). In ein Album. Ros und Lilie naar Nolet door Maria Von Plœnnies (350 en 351). Ich hatte ein Hüttchen auf dem Berge naar Boucquillon door Maria Von Plœnnies (351). Morgen naar denfelven (352). Flämische Ballade naar Blieck (353).

In het algemeen kan de indruk, dien het boek maken moet slechts hoogst gunstig fyn [1]. Alles is er ryke poëfij, alles frisch en woelig leven, alles gefonde natuur, niets gemaakt of gefocht. De schryveresse geeft fich er gansch, gelyk fy is, en men kan niet anders, of men moet fe liefwinnen met haar echt kinderlyk vroom gemoed, met hare fuivere, foo gansch maagdelyke fiel, met haar voor alles, wat edel en schoon is, open hert. Hoe feer wy ook

[1] Daardoor dat de schryveresse foo verre af was van de plaats, waar het boek gedrukt wierd, fyn er eene menigte drukfouten vooral in het aangehaalde vlaamsch, ingeslopen. De lefer vindt defelve gedeeltelyk aan het einde verbeterd. S.

verlangen, hoe wel wy ook onfe pen gespitst hadden, om haar eenige aanmerkingen over heuren styl te maken, waarmede wy niet altyd tevreden waren, en die by verre niet foo schoon is, als in hare vroegere Novellen (in de Iris. 1841, in het Vaderland 1844. Marianna Penella, enf.), foo kunnen wy er toch niet toe komen; hare voorrede had ons reeds vooraf ontwapend en na het boek felf gelefen te hebben, kunnen wy maar met het schoone woord van Conscience[1] sluiten:

Auf deine Hütte schien der Stern.
Die Seele feurig, gross,
Den Geist, der ausging von dem Herrn
Empfing einst deiner Mutter Schoos.

A. S.

MARIANNA PENELLA.

NOVELLE UIT HET LEVEN.

In de wynmaand van 1831 wierd in de domkerk te Granada eene plegtige hoofdmis met Te Deum gefongen. De hemel had aan koning Ferdinand eene dochter geschonken en daar de Vorst het oorspronkelyk spaansch erfrecht weder hersteld had, wierd de pas geborene Isabella openbaarlyk als toekomstige troonopvolgster erkend. 'S konings wil stond daar omtrent vast: eensdeels had hem de liefde voor fyne gade en dochter, anderendeels ook eene afgekeerdheid van de foogenaamde apostolische party bewogen, het erfrecht van het Bourbonsche huis te veranderen. De, temidden in den warlklomp der gefindheden en der gisting vallende verschyning der troonopvolgster, spreidde voor een oogenblik eene lichtstraal van hoop uit over de onstuimige baren. De naam Isabella, onder wiens schut Spaanje vroeger in vryheid en rykdom had gebloeid, stak voor eenen korten tyd een flauw vreugdevuur aan, om weldra daarop slechts aan eene des te grootere verwardheid en duisternis plaats te maken. Spaanje, die heerlyke, ernstige en trotsche vrouw, rond wier voeten de baren der fee liefkofend dobberen, terwyl de wolken

[1] Aan wien het werk opgedragen is. *De redactie.*

haar filverkleurig hoofd met luchtige sluijers omweven, is het niet eene rampfalige vrouw, wier hartebloed door duifend wonden, die hare eigen kinderen haar hebben geslagen, ontstroomd en langfamerhand wegvloeit? Maar ook in den dood felve nog is fy foo schoon! Hoe schoon vooral is dit wonderbare Granada, aan hetwelk natuur en kunst een foo geheel fuidelyk karakter verleenen — Granada met fijne granaat- en oranjeboomen, oleanders en cipressen, met fijne roofen en nachtegalen, met fijne watervallen en stroomen, welke de twee tooverachtige burgten, den Alhambra en Generalife, gelyk een glansryk sieraad van edelgesteenten, in schitterend filver sluiten; met fyne majesteitvolle gebergten, die met hunne sneeuwwitte hoofden dit tooverdal, gelyk reufen hunne schatten, bewaken! Hoe schoon ook is defe grootsche dom, wiens hooge welving thans van de feesttoonen des Te Deums wedergalmt! Wolken van wierook golven door de ruimte, jubeltoonen gelyk fangerige waters doorruischen het schip des tempels, en nogthans — konden onfe oogen de harten defer menigte doordringen, troosteloos en verschrikt fouden wy ons van die knielenden afwenden, die in schynbare aandacht met het teeken des kruises fich de borst fegenen, welke niet minder door strydende lydenschappen verscheurd is, dan het arme Spaanje felve.

Niet ver van het hooge outer, half door eene dier korinthische fuilen verborgen, welke de koepel, die het hooge outer overwelfd, onderschragen, knielde eene vrouw, wier gestalte en gelaatstrekken, ofschoon half door eenen langen fwarten sluijer verhuld, eene uitgelefene schoonheid verriedden; eene dier schoonen vol gloed en kracht, van welke lord Byron fegt, « dat fy het oog dat haar eenmaal aanschouwt, onvatbaar aan de bekoorlykheden der noordsche schoonheid maken, dat fy meer dan alle anderen voor de betoovering der liefde geschapen fyn, en dat de moed, die dikwerf haar met heldenvuur befielt, slechts de moed der duive fy, die hare geliefde te verdedigen foekt. » In dit oogenblik was echter niet de uitdrukking der liefde in het schoone gelaat defer vrouw overheerschend. Hare vurige oogen schitterden als weërlichten, eene schaduw lag verduisterend op haar edel voorhoofd, en een stille spot speelde om hare fwellende lippen, toen de toonen des Te Deums in hare ooren drongen. Welke ook de gevoelens fyn mogten, onder wier drukking de borst der Spanjaardin in golvende beweging hygde, fy stemden in 't geheel niet met de dankwoorden des Te Deums overeen. Aan eene fuil tegenover haar stond een schoone man geleund, wiens stout donkere oogen den straal opvingen, die aan de schimmerende blikken der dame ontschoot en diep in fyn hart nederpeilde. Dikwyls ontmoetten fich defe duistergloeijende blikken, maar hoe vluchtig defe ontmoeting ook was, kon fy aan het loerend oog eens derden niet ontgaan, die de schoone gestalte der knielende bebemerkt had, en haar sinds onophoudelyk bespiedde. Als de plegtigheid

ten einde was, stond de vrouw op, en trad aan de hand van een klein meisje naar den uitgang toe. In het voorhof kwam de eerste der twee mannen haar met het gewijdde water te gemoet. Sy ſag hem aan met dien diepen gloed, die het gansche weſen ſoo wonderbaar doordringt, dan verdoofde de straal van haren blik onder eenen wimper ſoo ſwart en ſoo lang, dat hy wel de schoonste sluijer was, onder welken ſich een ſoo ſonklend oog verbergen kan. Sachtjes fluisterde ſy van onder den donkeren hoofdsluijer: « Rond middernacht onder de cipressen der koningin! « Eene blydere uitdrukking verspreidde ſich over 's mans gelaat, en hy verdween tusschen de menigte. De andere, don Diego, het hoofd der policie, door ſyn ambt een der aanſienlykslen uit Granada, volgde de dame tot op de straat; daar hield hy ſich in ſekeren afstand, wandelde langſaam hare voetstappen achterna, in bewondering verſonken over de heerlyke, volmaakte gestalte en tevens ook over den edelen gang, op welken men de schoone woorden mogt toepassen:

» So stolz, so luftig war ihr Schreiten,
Dafs man 's mit Unrecht Wandeln nennt,
Geboren schien sie hinzugleiten
Auf einem andern Element [1]. »

Sy ging het Vivarambla over, kwam op het Zacatin, en nam haren weg naar het hoogere gedeelte der stad, dat op den rug des heuvels ligt, en de Alhambra genoemd wordt. Niet ver van den muur die de oude Moorenburg omsluit, verdween ſy in de deur van een klein platdakkig huis, dat gelyk de meesten in Granada met torentjes en een balkoen versierd was. Don Diego merkte het huis en ſyne omgeving nauwkeurig aan, en ſwoor by ſich, dat de schoone bewoonster weldra ſyne wenschen verhooren ſoude.

In het klein vertrek, dat uitſicht op eenen hof had, en van waar het oog een prachtig landschap ontwaarde, nam Donna Marianna Penella haren ſwarten sluijer af, en legde haar gebedenboek op de tafel neder. Haar blik viel op haar dertienjarig ſoontje Juan, die somber in eenen hoek der kamer ſat, in het leſen eens latynschen boeks verdiept. « Wat is dat voor een boek, Juan, dat u ulweêr afhield naar de kerk te gaan? » vroeg ſy het knaapje. « — Het ſyn Ovid 's metamorphosen, antwoordde hy. » — « Gy had beter gedaan, sprak Marianna hem ſacht toe, uw hart tot God te verheffen, in plaats van het met deſe ligtveerdige beelden der aarde te voeden. » — Juan antwoordde slechts

[1] Soo grootsch, ſoo luchtig was haar treden,
Dat men 't geen treden heeten mag,
Geboren scheen ſ' om heen teglijden
Op 't pad eens ander Elements.

met eenen spotachtigen lach. « Wat wil dat? » vroeg de moeder ernstig, terwyl haar donker gloeijende oog doordringend op het knaapje viel. « Verschoon my? sprak Juan getroffen, en fyn oog fonkelde duister onder de starke wenkbrauwen, maar het kwam my aardig voor. U tegen defe, hoe noemde gy fe toch? ligtveerdige beelden der aarde, te velde fien te trekken. » Marianna staarde haren foon lang aan? fy sprak geen woord, maar in defen blik lag eene wereld van smarten, de gansche pyn eener hertscheurende verledenheid. De kleine Ines, die wel de woorden van Juan, maar niet hunne werking op de moeder gevat had, trad smeekend tot haren broeder, sloeg hare teedere armkens om fyn somber hoofd, en fluisterde : « Broeder, moeder niet bedroeven! » Juan keerde met eene onvriendelyke beweging de armen van het kleine meisje van fich af, en morde half luid : « Sy mag my niet broeder noemen; fy heeft geen recht daar op. » Sidderend aan heel haar lichaam, fonk Marianna neder in eenen fetel, en stuurde een smertvollen blik tot den Hemel. Ines begon bitter te weenen, en kreet: « Hy wil myn broêr niet meer wefen! » — « Ga buiten, myn kind, in den hof, » sprak Marianna facht tot de kleine.

Toen Ines te buiten was, regtte Marianna fich op en stond statig en diepernstig voor den vroegrypen knaap. Hy fag op tot haar, maar fyn blik fonk beschaamd ter aarde neder.

« Gy hebt woorden gesproken » fegde fy, met eene stem die van innere beroering beefde, » woorden die ik nooit had moeten hooren, ten minste niet van mynen foon. » God fy gedankt en de heilige maagd, dat ik u vry in 't oog mag fien, en u feggen : « Ik ben niet pligtig; by alle heiligen, Juan, gy hebt geen recht, aan uw moeder te twyfelen. » Bewogen, maar niettemin nog twyfelend, fag Juan fyne moeder aan, maar toen fyn blik den haren ontmoette, sloeg hy het oog neder, en morde binnen 's monds : « Waarom toch fou myn vader fich van u hebben laten scheiden? » — « God vergeve het hem, sprak de moeder, en hy wissche uit den geest van mynen foon dit onteerende mistrouwen, dat het hert fyns vaders en myn leven vergifte. » En in heete tranen losbrekend, riep fy « Heilige Maria! » verdryf, o verdryf de duistere wolk, die over het leven myner schuldeloofe Ines hangt. » Een ligt gevoel van berouw begon reeds in het hert van Juan op te ryfen; alle gif echter, dat valsche geruchten er hadden ingestort, was nog niet uitgebannen; daarom fegde hy fonder de oogen opteslaan : « Maar nu, moeder, geeft gy ook nu geene redens tot al die geruchten, die over u in Granada omloopen? » Marianna fag met meer bedaardheid op hem; de wolk die haar gelaat overtrokken had verdween, eene plotselyke uitdrukking van vreugde glansde in haar wonderschoon wefen, en levendig sprak fy, terwyl een straal van fegeviering uit haar oogen schitterde : « Thans ben ik vry! » op een gerusteren toon voegde fy er dan toe : « Thans ben ik God alleen en myn geweten reke-

ning schuldig. Dit eens voor allen als uitleg, niet als verontschuldiging van myne gangen! »

In den verwilderden hof der Alhambra onder de hooge boomen, die de Cipressen der koningin sultane genoemd worden, stond rond middernacht Donna Marianna aan der fyde des schoonen mans, dien fy 's morgens in de kerk bierwaarts had bescheiden. De viereeuwige reufenstaltige boomen ruischten waargeestig van den nachtwind bewogen, en het stille gesuis van hun donker loof scheen als eene fwaarmoedige mufiek de fluistering te begeleiden die van onder hunne schaduwen oprees. En dat liefdefluisteren, was het niet een aan de cipressen aanvertrouwde toon, gelyk het heen en weer fwevende geruisch van den wind, gelyk het heimelyk gemurmel der bronnen. Reeds over vier honderd jaren had defe fluistering der liefde in hunne schaduwen gesist. Gelyk voor vier honderd jaren, als hunne takken de rampfalige, belasterde koningin der Mooren overwelfden, slechts met stoutere en dichtere schaduw, omvingen fy thans het schoone paar, dat fich daaronder gevlugt had. Edoch het scheen niet alleen liefdefluistering te fyn, die daar foo geheimvol, ja byna plegtig, de stille nacht doordrong. Defe fluistering geleek aan 't stille ruischen der bladeren, welke van de foele lucht bewogen worden, die een onweder voorafloopt, en uit Marianna's en Fernando's oogen flikkerden by wylen bliksems, hel en vlugtig, gelyk weerlichten uit donkere wolken.

« Soo hebt ge moed om dem stap te wagen? » vroeg Fernando,

« Moed? » antwoordde Marianna, en hief statig het hoofd op, « moed, Fernando? Ik ben nog defelfde, die u te middernacht op de brug, waaronder de Guadayra bruist, ontmoette. Toen waren het slechts droomen, die het kind vrees en schrik deden overwinnen, en thans, dat de werkelykheid my hoop inboefemt, om myn noodlottig vaderland te redden, thans fou de spanjaardin terugschrikken? » —

« Gy hebt eene groote koene fiel, Marianna! Gave God, dat al onfe vrienden met den moed befield waren, die door uw borste gloeit! maar uw gloed fal ons tot hoogeren geestdrift ontvlammen en vernietigend fal hy losbreken op het hoofd der tyrannen. Alfoo ge verschynt morgen in ons midden? » —

« Ik verschyn morgen rond het felfde uur in den toren de los siete Suelos. Tot wederfiens, Fernando! »

« Laat my u volgen, tot ik u feker in 't bereik uwer wooning fie. » —

« Neen, volg my niet; ge weet, hier beveiligt my het bygeloof beter, dan een menschenarm het vermag. »

En foo doorschreed fy met een ligten voet de dichterlyke wildernis. Aan den stam eener cipres geleund, blikte Fernando haar achterna. Gelyk eene majesteitische schaduwe, schetste hare heerlyke gestalte fich op de maanklare wegen af, tot fy in de Lindaraxa, dien verrukkenden hof, onder den ingang

verdween, die in de faal de las dos hermanas of faal der twee fusteren leidt. Dan verliet Fernando de plaats der samenkomst, om langs een' naderen weg heen te gaan. —

Het maanlicht scheen helder op eene arme hut, die als een fwaluwnest aan den muur van het moorsché paleis aangeleuend was. Hier woonde de oude Stephano, die eene soort van opfichtersambt over den wyduitgestrekten bouw hielp bedienen. Daarby bekleedde hy het ambt van cicerone in het wondergesticht (een ambt, wat hoe gering ook, hem toch niet weinig winst inbragt). Dit was ook al fyn werk, want voor de reinhouding van den bouw deed hy volstrekt niets, en maakte er niet het minste befwaar in, daaromtrent het voorbeeld fyner voorgangers na te volgen : defe hadden de prachtige faal, die nevens de *las dos Hermanas* en de *Abencerragen-Saal* ligt, tot eenen stapel van puin en vuilnis gemaakt; hy gaf een levendig beeld der Spaansche onreinigheid. In den Leeuwenhof, tusschen de half verbryfelde witte marmerplaten, stond het gras voetboog, en Fiametta, Stephano's hupsche dochter, droogde en bleikte daar gewoonlyk haren wasch, waartoe heur de koninklyke leeuwen met even fooveel bereidwilligheid hunne kristallyne waterstralen aanboden, als fy die eens voor de in trotsche pracht schitterende sultaninnen uitgesproeid hadden. Defe profaische ontwyding maakte Fiametta echter wederom goed daardoor, dat fy elken morgen een kruikje versche bloemen onder het kruis nederfette dat aan het eind des leeuwenhofs op de muur geschilderd is, en de plaats aanduidt waar Ferdinand de Katholyke de eerste mis vierde, na dat hy Granada veroverd had. Fiametta had namelyk eenen liefelyken last op fich genomen: fy was hovenierster, en met defe taak fette fy aan 't vervelend ambt des vaders iets aangenaams by, wyl fy elken reifiger die den Alhambra befocht, een versch tuiltje aanbood, waarvoor haar ook telkens een vriendelyke blik en niet felden eene milde gave te loon viel.

Soo stond fy ook nu voor hare bloembedden, en nam de geheele schaar in overficht, — maar, was fy niet gansch over de bloemen tevreden, of spookte er een ander gedacht in haar liefelyk hoofdje,—fy fag er niet foo opgeruimd uit, niet foo glansend vrolyk als naar gewoonte. Half in gedachten, plukte fy even een tuiltje van oranjebloemen, oleanders en granaten, om hetfelve gelyk fy iederen morgen te doen plag, onder den voet van het kruis te dragen, als fy plotseling hare schouder fachtjes aangeraakt voelde. Sy keerde fich verschrikt om, en hare oogen ontmoetten het vlakke ronde gesicht en de kleine gryfe oogen van den padre Gironimo, die ook in den Alhambra woonde; een stap achteruit tredende, feide fy op eenen kouden toon : « Wat valt u in, my foo te doen verschrikken? » De bedoelde, die gelyk op kattepooten was aangeslopen, keek ernstig in 't rond gelyk een vos, naderde het meisje en wilde eenen kus op die frissche, bloeijende lippen drukken. Fiametta echter stiet

hem met verontweerdiging terug en sprak : Soo ge my niet gerust laat, padre Gironimo, ſal ik het aan mynen vader ſeggen. » « Onbeſonnen meisje, morde Gironimo, gy ſoudt u ſoo eenen vaderlyken kus wel mogen laten bevallen! Gy ſyt immers toch niet altyd ſoo gierig met uwe ſoenen » voegde er hy met eenen loerenden blik by. « Wat wilde gy daarmede ſeggen? » — fluisterde Fiametta schaamrood. « Nu, ik twyfel of uw vader beter den kus eens jongen ſoldaats ſou gedoogen, als deſen oprecht vaderlyken ſoen. » — « Wat ſwetst ge daar, » — ſei Fiametta bedeerd, voelende dat een blos, welk ſy niet bemeesteren kon, ſich over haar geſicht en haren hals uitspreidde, « gy hebt ſeker wederom een verschynsel gehad? Daar ſal eene spookgestalte, gelyk er hier des nachts rondwaren, met uw heilige oogen haar spel gedreven hebben? » — « Ja wel, eene spookgestalte ſoo als er alle nachten ontelbaar veel in Granada rondſwerven, » ſei Gironimo lachend. — « Maar gy gelooſt immers toch aan de spooksels die 's nachts in het slot omwaren. Heb ik u ſelf aan mynen vader niet hooren vertellen van de monniken die, elk eene keers in de hand, op eene lange rei in de Abencerragen-Saal verschynen? Hebt gy aldaar in de laatste nieuwjaarsnacht, niet hooren ſuchten en kermen, en was ik er niet by, als gy mynen vader aanvertrouwde dat ſich alle nachten in den toren de los siete suelos wapengekletter, ſweerdengeruisch en woest geschreeuw liet hooren? waart gy het niet die ons verhaalde van den koenen soldaat die in gevolge eener wedding, ſich in den toren waagde en van schrik gestorven is, dewyl hem een wild peerd ſonder kop en twee andere schrikbeelden tegen sprongen? Ik ga sedert dan niet meer aan den toren voorby, ſonder eenen Vaderons te bidden, en maak er altyd eenen wyden boog om. » — « Dat is alles inderdaad maar al te waar, » bevestigde Gironimo, en ſegende ſich, « maar deſe verschyningen sluiten alle anderen niet uit, van die ik spreken wilde. Ondertusschen als gy ſulke gangen te doen hebt (voegde hy er stillekens by), dan hebt gy het my maar te laten weten, ik ſal u geerne begeleiden. » — « Ik danke u, » sprak Fiametta koud weg, « ik ga liever by dag, en daar is my ſelfs ook 's avonds nooit iets tegengekomen, uitgenomen laatste nacht? » — « Soo waart gy buiten laatste nacht? » — « Toch niet, ik ſat alleen in myn kamerken, dat uitſicht op de Lindaraxa heeft. » — « En hoe kwam het dat gy alleen ſat? » — « Als ge niet ophoudt my met uw vragen en blikken te folteren, dan vertel ik niets, » sprak Fiametta kortaf, nam de bloemen, die heur te voren in de verschrikking ontvallen waren, en wilde heen gaan. « Wees doch niet ſoo korsel, meiske, ſei Gironimo streelend, en wilde haar met ſyne vette bleeke hand, die in de mouw van ſyn kleed slechts uit spot scheen geborgen te ſyn, onder de kin vatten, maar Fiametta stiet de hand terug, met eenen afschuw alsof ſy eene vuile rips van eene roos ſou afgeworpen hebben : « Nu, wat ſaagt gy dan deſe nacht,

toen gy alleen waart? » — hervroeg hy, op dat woord klemmend. « Wat ik ſag? de schim der moorsche koningin ſag ik, » sprak ſy stil en langſaam, terwyl haar blik langs de ruitenlooſe vensters van de ſaal *de los Hermanas* vloog; — « daar heen ſweeſde ſy in den maneschyn, en dáar verdween ſy, » voegde ſy er by, en wees naar den ingang der ſaal. « Wat gy ſegt! Maar hoe ſag ſy er dan uit, de moorsche koningin? » — « Groot, majesteitisch, en somber als de nacht, » sprak Fiametta met den dichterlyken uitdruk in blik en woord, die ſelfs de spanjaarden der geringste klasse kenschetst. « Sy ging niet, ſy glydde slechts over de ſoden heen, en daar waar de schaduw lag, verdween hare gestalte in de duistere lucht. » — Ik wilde ſe ook wel ſien, deſe koningin, ſulk een verschynsel ware welligt de vyftig Franciskaners weerd, die my in de nieuwjaarsnacht beſochten. » — « Het verwonderd my dat gy haar nog niet geſien hebt; ſy is toch reeds menigen anderen verschenen, mynen vader, den ouden Lorenzo, en » — « En? » — « onverschillig wien, » ſei Fiametta kort weg, « het mag met de koningin maar gaan gelyk met my; verwacht u daarop, padre Geronimo : aan u ſal ik ook niet verschynen, als ik eens omware! » — « Sancta Maria! » fluisterde met huichelachtig opgeslagene oogen de monnik! — « Sancta Maria, bewaar ons! ook weet gy dat ik u liever in 't leven verlang te ontmoeten, Fiametta! voegde hy toe.

Het meisje wilde even antwoorden, toen de grove stem hares vaders in de verte riep : « Fiametta! » en ter ſelfder tyd verscheen de oude Stephano met eenen grooten tros sleutels. « Fiametta! » ſegde hy, « er ſyn daar twee Caballeros, die het slot willen ſien; 'k ben van daag verduiveld moê, gy kunt ſe door den bouw leiden, en de litanie die kent gy ja eindelyk van buiten, ſoo goed als ik. Vergeet de spookverhalen niet, want elkeen hoort geerne van spooken spreken, en ik weet by ondervinding, dat telkens wanneer ik de ſaak oprecht vervaarlyk vertel, het drinkgeld dubbel goed uitvalt. »

Gelyk een ree sprong Fiametta met den sleuteltros in den hof *de los Array Janes*, waar de vreemdelingen wachtten, en Stephano ſette ſich neder op de houten bank voor de hut; Gironimo nam plaats nevens hem. « Wat de spookvertelsels aangaat, waarover gy ſoo even spraakt, Stephano, » ſeide hy vertrouwelyk, « raad ik u van nooit uwe dochter, uwe Fiametta, 's avonds alleen buiten de hut te laten! mogt ſy soms eenen noodigen gang te doen hebben, waarby gy haar niet ſoudt kunnen vergeſellen, gy weet, dat ik uit oude vriendschap altyd bereid ben, haar geleide te geven. » — « Ik dank u, » sprak Stephano droog weg.

Fiametta stapte onderwyl, den grooten sleutelbos in de handen, wakker vooruit door de wyde ſalen en gangen der burg, waarvan heur de duisterste hoeken sedert hare kindschheid bekend waren. Van den hof *de los Array Janes* uitgaande, waar ſy de vreemdelingen op de vier slanke ſuilen, die de

gaanderyen aan ieder einde des hofs onderschragen, opmerksaam maakte, bragt ſy ſe in den toren des Comarès, aldus naar den arabischen bouwmeester genaamd, — den hoogsten, en prachtigsten toren des Alhambras. Een schoone smaakvolle boog, met gips belegd en met bloemen en arabesken versierd, kenmerkt den ingang in de hoofdſaal des torens. Arabesken en bloemen glansen nog immer in afuur en goud, maar de verbleekende adem des tyds heeft haar de oorspronkelyke pracht en schoonheid ontroofd. Aan elke ſyde der ſaal ſyn twee kleine nissen, waar eertyds de intredenden hunne sandalen aflegden. Deſe ſaal is om hare hooge en stoute welving bemerkensweerdig en verdient daarenboven, om het wonderschoone uitſicht dat ſy aanbiedt, beſocht te worden. De Darro omslingert, gelyk eene ſilverslange die een spooktoren behoedt, haar grondgebouw. Wyder strekt het oog ſich uit over de stad, de groene gebergten, en de verrukkende helling waar de stad op gegrond is. De toren des Comarès is honderd twee en veertig voet hoog. Op dit alles liet Fiametta niet na, de aandacht der vreemden, een oude en een jongere man, te vestigen, op den toon van een kind dat ſyne les opſegt. Maar ſy was een ſoo hupsch kind—de lippen, welke die oude, ſoo menigwerf herhaalde geschichten uitrabbelden, waren ſoo rood en ſwellend, gelyk de granaten die ſy in het ſwarte haar droeg, dat de vreemdelingen, beſonder de jongere, een twee en twintigjarige man, met welgevallen en deelneming op haar luisterden. Rechts op een venster wyſende ſegde ſy, het arabische opschrift volgens de gewoonte van haren vader in 't spaansch aflesend : «Ik ben gelyk de ſoete waſem der bloemen, die u verblydt en verrukt. Ik ben gelyk eene vaas in hare reinheid, en de maan slechts is aan my gelyk, wen ſy in vollen glans aan den hemel staat. Gy echter ſyt het gesternte, dat my met ſyn licht het leven aanſet; ſoo lang gy my licht, ſal ik niet vergaan.» Was het de kinderlyke onbeschroomdheid, met welke het meisje deſe woorden opſegde, die waarschynlyk eene aanspeling op den vaas in den hof behelsden, naar welken de venster dier ſaal de uitſicht had, — was het hare jeugdige onverlegene schoonheid, — maar deſe woorden maakten eenen diepen indruk op het hert des jongen vreemdelings. Syn begeleider, een graaf Bühlen, ſoo als hy een Duitscher, verwylde nog lang by de overige opschriften, die op vensters, deuren en nissen der ſaal verspreid liggen, en kon ſyne bewondering niet weerhouden over deſe menging van poëſy en architektuur, die het Alhambra als het ware eene steenen prachtuitgave van arabische poëſy maakt. De jonge man ondertusschen, Otto von Scharnheim, een ryke edelman uit eenen oudduitschen stam, wilde ſich den indruk niet laten ontgaan, die gindsche eerste opschrift in Fiametta's mond op hem uitgewerkt had. Hy was op het balkoen getreden, en had deſelve daar in ſyn ſakboekje aangeteekend, dan ſag hy met een droomigen blik op de ryke landschap voor

fyne voeten neder. Aanfienlyk, schoon, ryk en bewonderd, hoorde Otto echter niet tot die klasse van jonge ouden, wier verstandelyke ontspanning en onverschilligheid de mode met het woord : « geblafeert » bestempelt. Syn lieftallig gemoed bloeide noch in voller jeugdigheid. Met een edel. warm hert gaf hy fich aan het schoone over, en de vlucht van geestdrift die hem eigen was, verhief slechts den belangwekkenden indruk die fyne verschyning deed ontstaan. « Soo 't uw welgevallen is, señor, » sprak Fiametta, terwyl haar hupsch aanminnig kopje in het balkoen fichtbaar wierd, « volg ons nu defen kleinen trap op, die in de gevangenis der koninginne voert. » — « Defe trap, » sprak de graaf, « schynt jonger dan de bouw te fyn. » — Ja, señor, hernam Fiametta, de oude, die schooner was, was vervallen, en is door defen vervangen geworden. » — « U siet hier, señores ! » sprak fy nu, indachtig der vaderlyke wyfing, terwyl fy fich voor eene ligte beangstiging niet verweren kon, — « U fiet hier het yferen spylwerk dat een gedeelte der gaandery omsluit, in welke eens de gemalin des laatsten moorschen konings van Granada, Boabdil-el-Chico. gevangen fat. Op de valsche getuigenis van Gomel en Zegris wierd fy, benevens vele Abencerragen, ter dood veroordeeld. Vyf en dertig Abencerragen wierden in den Leeuwenhof onthalsd. Flns fal ik U de faal toogen, in welke, gelyk men fegt, hunne geesten omwaren en fuchten en jammergekerm laten hooren. De koningin wierd, wel is waar, niet omgebragt, dewyl eenige kristene ridders hare aanklagers in tweegevecht overwonnen, haar geest schynt evenwel ook geene rust te genieten, en 's nachts ginder onder de cipressen rond te dwalen, waar fy de eerste maal valschelyk aangeklaagd wierd. »

Fiametta verhaalde dit thema met alle ontstellende wyfigingen, foo als het eigenlyk in den mond des volks leeft. Sy had gewis Irvings Alhambra niet gelefen. — « Defe gebeurtenissen moogt gy aan anderen vertellen, myn lief kind, » fei de graaf lachend, « myn God! indien de geesten van alle ten onrecht veroordeelden 's nachts in Spaanje wilden omfwerven, dan ware de ruimte van gansch Spaanje te eng, om die intehouden. » — « Gy vergeet dat het lichaamloofe schimmen fyn, die geene ruimte wegnemen, maar hoogstens in de ruimte heenglyden, sprak Otto daarop. » — « Ja, heenglyden, » fei plotfeling Fiametta op eenen stillen uitdrukkingsvollen toon, die des te meer gehoord wierd, dat hy foo gansch verschillend was van den fingenden toon, op welken fy tot hiertoe hare uitlegsels gedaan had. Otto fag haar met verbaasheid aan; fy stond daar met nedergeslagen blik, klaarlyk in eene bange erinnering verslonden; daarby was hare vroeger bloofende wang geheel bleek geworden. « Wat hebt ge, meisken? » vroeg Otto, haar naderende en fachtjes hare hand grypende. Fiametta voer plotseling op, en fegde : « Niets, señor! » overmeesterde snellyk hare gedachten, en bragt de vreemden in de vier

kamers, die aan de gaandery raken, en van Karel den vyfde op moorsche grondslagen fouden gebouw fyn.

Uit defe kamers kwamen fy in een vierkant, fes voet groot, vertrekje, in het prachtig Belvedere, de optooijngskamer der koningin genaamd. Dit vertrekje fou thans het allerminst voor eene tooikamer geschikt fyn, want de winden doorfweepen het van alle kanten. Rondom loopt eene terras van dry voeten breed, waarvan het dak door witte marmerfuilen gedragen wordt. In eenen hoek der kamer bevindt fich eene marmerplaat, hier en daar met openingen doorboord, waaruit de reukwerken stegen met welke de sultanen fich overgeurden. Waarachtig overheerlyk is de uitficht van defen belvedere. Terwyl het verrukte oog een paradys overwandelt, door de majesteitische Sierra Nevada[1] begrenst, liggen de liefelykste hoven met murmelende waters ververscht, voor de voeten. In de faal die op den hof *de los Array Janes* geeft, maakte Fiametta de vreemdelingen wegens de eigenschappen derfelve opmerkfaam, die haar, hoewel verkeerdelyk, den naam « Saal des geheims » verworven hebben. Hare wanden hebben namelyk dien eigendom, die veel met den achthoek gepaard gaat, dat fy, gelyk de schilp aan welke koning Midas eens de overtollige versiering fynes hoofds toevertrouwde, alles uitfwetsen wat er, felfs fachtjes, in gesproken wordt. Soo men het oor aan den wand drukt, hoort men duidelyk de stilste woorden die aan het andere einde der faal uitgegalmd worden. « Gy hoeft me slechts daarvan een bewys te geven, meisje, opdat ik u geloove, » sprak Otto glimlachend, legde het blondlokkig hoofd aan de muur, en fag haar met fyne donkerblauwe oogen vriendelyk aan. Het jeugdige schoone manshoofd met fyne heldere trouwhartige uitdrukking, stak geweldig af met al de arabesken, slingerlynen, en vreemdige sieraaden en kleuren, die hem omgaven. Fiametta moest ook defe bemerking maken, want fy fluisterde stillekens : « Een oprechte engelskop ! » Maar in den felfden oogenblik voer fy met eenen schreê achteruit, want haar oog had plotseling het afkeerige gelicht van Gironimo gefien, die, met afgeslagene kap en met fyne gewoone loerende uitdrukking, het oor aan eene tegenovergestelde muur der faal gedrukt, haar met schele oogen aanstaarde. Otto rechtte fich insgelyks op Fiametta's geroep, en fag den padre Gironimo, die stil, naar fyne wyfe kwam bygeslopen, stuursch aan. « Ik wilde de vreemde heerschappen myne geringe diensten aanbieden, » sprak Gironimo met huichelachtigen demoed, « want de kleine is wel niet in staat om alles na behooren te verklaren. » — « Ik, voor myn deel, ben u feer verplicht, » antwoordde Otto koud, die fich van de verschyning des monniks hoogst onaan-

[1] Dat is *het Sneeuwgebergte;* eene hooge bergketen die fich fuidwaarts van Granada uitstrekt.

genaam beroerd voelde. Die liet ſich echter ſoo ligt niet afschrikken, hy wendde ſich nederig tot den graaf, en deſe aanveerdde, hoewel ongeern, ſyne opgedrongene begeleiding.

Sy waren nu in den leeuwenhof gekomen. Desſelfs schoonheid maakte eenen diepen, doch ſwaarmoedigen indruk op den jongeling. De oorspronkelyk witte marmeren vloer, die, doodsch en doorborsten, het gras niet meer belet ſyn natuur recht te doen gelden; die witte marmeren kommen, aan welkers rand eens die groote ridderlyke Mooren gelegerd waren, om het gemurmel des kristallenwaters te beluisteren, voor welker reinheid ſy even ſoo beſorgd waren, als voor de onvervalschtheid hunner leer; deſe slanke arabische ſuilen, die aan beide einden des hofs de koepels dragen, wier moſaïk meest de lievelings kleuren des hemels, blauw en goud, ſierden, en bovenal die prachtige alabasterkom, uit wier bodem hem de sporen des edelen abencerragen bloeds scheen tegen te schimmeren — dit alles wikkelde het driftige gemoed des jongen duitschers in eene ſachte melancholie. Als ſy aan den muur voorby gingen, waar het kruis op geschilderd is, bleef Fiametta een oogenblik achter, en stak de bloemen in het kruikje, ſich godvruchtiglyk ſegenende. Daar lag eene ſoo kinderlyke vroomheid in deſe eenvoudige handeling, dat Otto, die haar in acht nam, ſyn belang voor het meisken iederen oogenblik voelde toenemen.

Van den leeuwenhof traden ſy in de ſaal der ſusteren. Met schuw vloog Fiametta's blik over de plaats waar de nacht deſe schim der koningin verſwonden was. Dan trad ſy aan het venster, dat uitſicht op de Lindaraxa had, naast welk hare kleine woning stond, en, met der hand wyſende, ſeide ſy tot Otto : « Sie, señor? daar woon ik, en daar staan ook myne mooije bloemen.— « Gy ſyt ja ſelv' eene mooije bloem, » sprak de jongeling ſachtjes. Gironimo sloeg een schuinsch doorborend oog op. Daar men de Abencerragen-ſaal intrad, wees hy op eene kleine deur, en schimpelyk Fiametta's woorden nadoende, sprak hy tot den graaf: « Daar is myne wooning, señor.» — Dat is hier de ſaal waarvan de kleine ons ſoo even wonderlyke dingen verhaalde? « vroeg de graaf, » als gy ſoo dicht by deſelve woont, vrome broeder, moet gy wel de beste gelegenheid hebben om op het spoor der geesten te komen? » « Inderdaad, » antwoordde Gironimo op eenen valschachtigen toon; hy had belang Fiametta's geestenschrik te versterken, « in deſe ſaal is het gewis niet ſoo 't behoorde, gelyk overal hier in het slot en ſelfs in den hof; de kleine hier heeft ſelfs kortelings nog gelegenheid gehad om ſich daarvan te overtuigen. » — « Is het waar, meisje? is u iets buitengewoonlyks verschenen? » vroeg de jonge man vertrouwelyk, « ik vermoedde iet dergelyks als ik u te voren in de kamer der moorsche koningin ſag bleek worden. » — « Sy is my verschenen.» Sprak Fiametta langſaam: « Verblinding, geloof my,

't was verblinding!» riep Otto vurig uit, «of — bedrog,» voegde er hy stillekens by, terwyl ſyn blik onwillekeurig over Gironimo rees, — «Het was noch verblinding, noch bedrog,» ſei Fiametta gerustelyk, en, eenen duisteren kronkeligen gang inslaande, wenkte ſy Otto dat hy haar volgen ſou.

Sy traden in de ſaal der baden. Over de witte marmerkommen verheft ſich eene welving, wier schoot, van bloemen, halfmanen en sterren doorbroken, den dag met eene ſachte schemering inlaat, die de plaats als met eenen sluijer van geheimenis omhult.

Van de ſaal der baden kwamen ſij in een gaanderij, die tot de Nymphenſaal leidt. «Heeft deſe benaming eenen byſonderen grond? «vroeg de graaf aan den munnik, die hem de ſaal aldus genoemd had. «Er waren hier, antwoordde deſe met nedergeslagene oogen,» vroeger twee vrouwelyke standbeelden opgerecht, die aan de plaats deſen naam verwierven. Daar echter de aartsbisschop aan deſelve ergernis nam, heeft men beide standbeelden onder in eene keldering weggesloten.» — «Souden wy ſe niet kunnen ſien?» — Fiametta ſal welligt den sleutel van den kelder hebben: ge ſult me echter verschoonen, dat ik u niet naar onder begeleide, daar ik myne oogen met den aanblik deſer ſondige gewrochten van menschelyke dwaasheid niet beſoedelen wil. — «Ge doet wel, blyf maar hier!» ſegde de jongeling, «koom, meisje, en toog ons die beeldwerken van menschelyke dwaasheid.»

Fiametta stuurde eenen moedwilligen blik op den kuischen broeder, en sprong vooraan, naar de keldering henen. Het was een kille onderaardsch gewelf, waar sedert lang geen versche lucht ingedrongen was. In eenen hoek stonden beide beelden in levensgrootte, met waarheid en schoonheid in witten marmer uitgevoerd. Buiten dat hield het vertrek nog een aantal groote kruiken, waarin de moorsche koningen hunne schatten plagten te bewaren. Was het nu de inderdaad bevangende lucht des gewelfs, de vermuſte geur die uit desſelfs vochte muren wasemde, of innerlyke beroerdheid, of dit alles te samen, maar Otto leunde ſich plotseling ſidderend en bleek aan de muur, en sprak met eene schier onverstaanbare stem: «Help my uit dit graf! Syn begeleider nam hem onder den arm en ligtte hem de trappen op aan den dag, waar hy diep ademde en met eene stille rilling sprak: «Eene schrikkelyke plaats! Het waart me daar tegen, als eene herinnering of voorgevoel van moord.» Toen ſy wederom in het vrye onder Gods blauwen hemel stonden, was het hem, als viel er hem een honderdponder van het hart. De graaf drukte Fiametta eene dublone in de hand, Otto trok eenen ring van ſyn vinger, op welks schildje van blauwen smalt een engelskop geschilderd was, gaf het meisje denſelven en sprak: «Dat deſe engel uw schutgeest ſy, Fiametta, myd dat gewelf en dien,» voegde er hy fluisterend by, terwyl ſyn helder oog op Gironimo doelde, die hun van verre beschouwde; «vaar wel, en geef

my de granaat tot aandenken, die gy in uw hair draagt; ſy ſal my aan uwe frissche lippen herinneren.» Fiamette reikte hem lachend de granaat over, en voor afscheid de kleine hand, die reeds ſynen ring droeg. «Vaar hoogst wel!» —sprak ſy vriendelyk en verdween met den sleutelbos achter de ſuilen.

(*Wordt voortgeſet.*) K. Stallaert.

NAAR HET HOOGDUITSCH.

III

'k Heb droomende geweend:
Ik droomde gy laagt in 't graf;
'k Ontwaakte en de trane
Vloot nog myn wangen af.

'k Heb droomende geweend:
Ik droomde, gy waart my ontrouw;
'k Ontwaakte en ik weende
Nog lang in diepen rouw.

'k Heb droomende geweend:
Ik droomde, gy waart my nog goed;
'k Ontwaakte—en nog immer
Stroomt myner tranen vloed.

IV

De fee heeft hare peerlen,
De hemel heeft ſyne sterren.
Doch myn hert, myn hert—
Myn hert heeft ſyne liefde.

Groot is de fee, de hemel,
Doch grooter is myn herte,
En schooner als peerlen en sterren
Glanst en straalt ſyne liefde.

Joh.

(Uit het Buch der Lieder von Heinr. Heyne.)

NECKERWYFJE.

Daar ſit ik in het ranke boot,
En dryf op gladde baren,
En schouw, hoe ſich in 't kristallyn
De waterpaleiſen verklaren.

En 't Neckerwyfje met 't groene hair,
Met fyne sneeuwwitte tanden,
Met de armen als een lelie foo blank,
En 't kleed met gulden randen. —

Het lacht my aan en fingt my aan:
« Daal in myn schoone woning! »
En 't wenkt my: « Kom, heersch aan myn fy',
Myn liefste, als waterkoning! » —

« O Nekerwyfje lief en foet,
Hoe geerne foude ik komen,
Doch reeds heeft my een ander ryk
Als koning opgenomen.

Het is foo groot niet als het dyn',
Het heeft veel engere palen,
Een dubbel kamerken is er slechts,
Het ryk heeft hoven, noch falen.

Daer fit ik als een koning foo fier,
En heersch met vreugde en smerte.
Kens-du, Neckvrouwtje, 't schoone ryk?
't Is myner beminde herte. » —

Jon.

DIE ARME SEELE.

Seufzt eine arme Seele
In ihrer Höllenpein:
« Dürft ich noch einmal schauen
Den Herzallerliebsten mein! »

So seufzt die arme Seele,
Ihr dünkt's manch hundert Jahr,
Bis dass die Zeit der Busse
Endlich verronnen war.

Ihr Schutzgeist nahet freudig
Auf Flügeln weiss wie Schnee,
Er nimmt sie in die Arme,
Zu heilen all ihr Weh.

Er spricht mit weichen Tönen:
« Komm, arme Seele du,
Ich trage dich dem schönen,
Dem goldnen Himmel zu. »

Die Seele spricht zum Engel
Der sie im Arme hält :
« Ach dürft ich nur noch einmal
Hinunter auf die Welt ! »

« Will tausend Jahr noch dulden
Die schlimme Höllenpein,
Darf ich noch einmal sehen
Den Herzallerliebsten mein. »

Des Engels Auge leuchtet
In heil'gem Liebesstrahl,
Er trägt die arme Seele
Hinab in's Erdenthal.

« Dort unter der grünen Linden,
Da find ich meinen Schatz,
Ich that ihn immer finden
An diesem lieben Platz. »

Und als der grünen Linden
Sie nahen unsichtbar,
Sitzt unter ihren Zweigen
Ein glücklich Liebespaar.

Die arme Seele bebet,
Sie spricht kein einzig Wort,
Da trägt sie still der Engel
In seinen Armen fort.

Er trägt sie hoch und höher
In blauer Luft empor,
Bis dass sie endlich stehen
Am goldnen Himmelsthor.

Da spricht die arme Seele :
« Ich darf ja nicht hinein,
Muss tausend Jahr noch dulden
Die schlimme Höllenpein. »

Der Engel aber schauet
Sie an mit seel'gem Blick :
« Du littest *tausend* Jahre
In *einem* Augenblick. »

LOUISA VON PLOENNIES.

MENGELINGEN.

Wy hebben onlangs het prospectus ontvangen van een nieuw *Fransch-Vlaemsch en Vlaemsch-Fransch Woordenboek, door* Sleeckx *en* Vandevelde, *onder de medewerking van een genootschap letterkundigen en onderwyzers.* Het werk ſal twee boekdeelen groot 8° vormen en moet uitgegeven worden by afleveringen van 64 bladſyden, tegen 75 centimen. Met genoegen leſen wy in dit prospectus dat de opstellers voornemens ſyn een groot getal woorden, die in de volkstaal onſer provincien gehoord, doch in de Woordenboeken niet gevonden worden, in hun werk optenemen. Die woorden ſullen met een sterreken onderscheid worden. Wy bemerken echter dat het bygevoegd *specimen,* wat de orde en schikking betreft, iet te wenschen overlaat. Het woord *coupe,* b. v., in de beteekenis van *snyding, snede,* komt in denſelfden alinea met *coupe, beker.* Twee in ſin en oorsprong ſoo verschillende woorden (het eerste namelyk van het grieksch *koptëin, snyden;* het tweede van het latyn *cupa, kuip,* komende), moesten in twee verscheidene *alineas* worden behandeld. Overigens wenschen wy den opstelleren eenen goeden uitslag, en raden hun ſich in een ſoo moeilyk werk niet te veel te spoeden.

⁂ Vele van onſe leſers weten dat de voortreffelyke schilder Bendemann, van Dusseldorf, die thans bestuurder der kuntstakademie te Dresden is, eene merkweerdige fresco-schildery in de groote ſaal van het koninglyk paleis aldaar heeft uitgevoerd. Dit gewichtig werk, welke « het leven des menschen in de samenleving » voorstelt, ſal nu door de etskunst verspreid en overal geschat worden. Het verschynt onder den titel : *Bendemann's Fries im Thronsaale des königlichen Schlosses zu Dresden, al fresco gemalt; gezeichnet und radirt von Hugo Bürkner;* in 4 afl. waarvan elke 3 dalers *avant la lettre,* en 2 d. na de letter kost.

⁂ Men stuurt ons van den Rhyn de volgende aanmerking toe :

Hoe oneindig veel heeft Duitschland toch aan Frankryk te danken! De Duitschers weten het niet, ſy erkennen het niet en willen het niet erkennen. Soo even vernemen wy namelyk door de *Revue des Deux Mondes,* het navolgende : De herroeping van het edikt van Nantes, waardoor 400,000 Franſoſen uit hun vaderland werden verdreven, mengelde ons bloed met hetgene der Duitschers. De krachtigste individualiteiten ontstaan uit de vermengeling der krachtigste raçen. *Humboldt, Gall, Schiller, Gœthe ſyn germaniseerde*

fransofen. Het foude schandelyk van ons fyn, foo wy den naam des foo gansch boven natuurlyk scherpfinniger schryvers niet aan onfe lefers bekend maakten; hy is wel Spaansch, doch fyn befitter onmogelyk iets anders, als een Fransoos pur sang: ALPHONSE ESQUIROS; misschien is die heer door fynen vader een verre verwandte van den beroemden ridder de la Mancha.

⁂ Reeds in onfe eerste aflevering spraken wy over de oppervlakkigheid van Thiers *Histoire de la révolution et de l'empire*. Eene nieuwe daadfaak bekrachtigt ons gefegde; de weduwe van Lucian Bonaparte namelyk heeft een werkje tegen Thiers uitgegeven, waarin fy bewyst, dat de schryver de betrekkingen Lucians en Napoleons geheel en gansch verkeerd heeft daargesteld. « De eer en de plicht dwingen my tot defe openbare verklaring, fegt fy, want ik wil niet, dat iets, wat voor mynen gade kwetsend en volstrekt tegen alle waarheid is, op de nawereld overga. » Buiten haar fyn nog verscheiden anderen, welke het groot napoleonische drama medegespeeld hebben, tegen Thiers opgestaan; foo dat er wel weinig twyfel overblyft, of dit werk is een der onnauwkeurigste en oppervlakkigste welke de fransche letterkunde befit. Neemt dit ad notam, gy franschfuchtigen.

⁂ Dr Posselt, eertyds privatdocent aan de hoogeschool te Dorpat (in Liefland), heeft in het archief te Petersburg 11 eigenhandige brieven van Pieter I aan den philosoof Leibnitz gevonden. Sy fyn gedeeltelyk in 't latyn, gedeeltelyk in 't hoogduitsch opgesteld en men fegt dat Dr Posselt fe weldra uitgeven fal.

⁂ In onfe eerste aflevering had men den wensch uitgedrukt, dat ook in Belgiën fich borgermaatschappyen mogten vormen, welke in wekelyksche vergaderingen voor den bouw des keulschen doms bydragen verfamelden. Wy kunnen tot ons grootste genoegen melden, dat die oproeping niet fonder gevolgen bleef. In Brussel fal in den loop van de toekomende maand eene fulke maatschappy ingericht worden en wy twyfelen geensfins, of hare poogingen fullen met eenen goeden uitslag worden bekroond. Mogten weldra andere steden dit voorbeeld navolgen!

Nadat de keifer van Oostenryk 10,000 guld. voor den keulschen dom bygedragen heeft, fond koning Willem II van Holland eenige dagen geleden een geschenk van 1,000 guld. aan het bouwcomité.

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

ANALOGIES LINGUISTIQUES. Du Flamand dans ses rapports avec les autres idiômes d'origine teutonique, par P. Lebrocquy. Bruxelles, Vandale, 1845. 8°, van 480 bl. intekeeningsprys : 5 fr.

(Wy fullen in onfe naaste aflevering eene beoordeling geven dan dit allefins merkweerdig boek).

DE NEDERLANDSCHE KUNSTSPIEGEL. Le Miroir des arts, journal artistique des Pays-Bas, 's Gravenhage, 1845, 8° met 2 kol.

(Dit tydschrift, nederduitsche en fransche opstellen inhoudende, verschynt by maandelyksche afl., ieder bevattende 64 kol. *dietschen* en 32 kol. franschen tekst, en fulks voor den geringen prys van 6 guldens 's jaars).

DANIEL, een hedendaegsch roman, door P. F. Van Kerkhoven, versierd met eene schoone titelplaet op hout gesneden. Antw. 1845, in 12, p. 2 fr. 50 c.

GERMANIA, oder die deutsche Poesie und Prosa, von Lessing, bis auf die neueste Zeit, nebst einer kurzen Geschichte der deutschen Literatur, von A. Lebermuth, Professor am königlichen Athenæum zu Brüssel. Brüssel und Leipzig, Muquardt. 2 deelen, 1841-45, in 18.

CORRESPONDENZ DES KAISERS KARL V., aus dem königlichen Archiv und der Bibliothèque de Bourgogne zu Brüssel, mitgetheilt von Dr *Karl Lanz*, Leipzig, Brockhaus, 1845, 2. Theil, Preis : 14 1/2 fr.

HISTORISCH-GEOGRAPHISCHE DARSTELLUNG von Deutschland im Mittelalter, vornehmlich während der Zeit des 10. Jahrhunderts, von *Ferd. Heinrich Müller*, ausserord. Professor der Geschichte an der Universität Berlin. 1. Theil. Die Länder Hohenrhätien, Alemannien und Burgund. Berlin, 1844, 8°. XIII und 303 S. Preis : 2 Thlr.

DIE ROEMISCHEN PÆBSTE, ihre Kirche und ihr Staat im sechszehnten und siebenzehnten Jahrhunderte, von *Leopold Ranke*. 1. Band, 3. Auflage. Berlin 1844, 8°. XVII en 520 bl. Het gansche werk in 3 deelen, kost 8 2/3 dalers.

R. VON RAUMER. Die Einwirkung des Christenthums auf die althochdeutsche Sprache. Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Kirche. Stuttgart, 1845, 8°. XVI und 430 S. Preis : 2 1/6 Thlr. (8 fr. 35 c.).

HEINRICH BERGHAUS. Die Völker des Erdballs nach ihrer Abstammung und Verwandtschaft, und ihren Eigenthümlichkeiten in Regierungsform, Religion, Sitte und Tracht, mit 150 naturgetreuen colorirten Abbildungen. Brüssel, Muquardt, 1845, 8°.

(Dit prachtvolle en belangryke werk verschynt in 50 afleveringen, elke van 16 bl. text en 3 feer fuiver beverwde platen, ten pryfe van 8 gr., fr. 1 25 c.)

DEUTSCHLAND UND DAS DEUTSCHE VOLK, in Schilderungen von *Ed. Duller*, mit 150 Ansichten in Stahltichen und 50 colorirten Abbildungen von Volkstrachten nach Originalzeichnungen von *J. Döring, Meno Müllig* und *C. W. Schweig*, Leipzig, 8°.

(Het werk wordt in 50 afl. uitgegeven; elke van 1 1/4 vel text met 3 staalsteken en een beverwde plaat, pr. 10 gr.

LAUBE'S dramatische Werke. 1. Band, Monaldeschi, tragœdie in 5 Akten und einem Vorspiele, 8°, 275 bl. Leipzig, 1845, 1 d. (4 fr.)

LOCALES UND PROVINZIELLES, in plattdeutschen Reimen, 8°, 34 bl. Münster, 1/6 d. (65 cent.)

OVERSICHT DER SWEEDSCHE LETTERKUNDE.

(Uit Theod. Mügge's Schweden im Jahre 1843.)

Voor de hervorming was vöör de fweedsche sprake feer weinig gedaan geworden, en tot 't einde der achttiende eeuw, toen nu het latynsch, dan het hoogduitsch, dan ook het fransch eenen overwegenden invloed verkreeg, ging het met häär niet veel beter. In den jare 1753 wierd, wel is waar, de Akademie der Wetenschappen gesticht, die häre schriften in fweedsche taal bekend maakte, maar de invloed van Gustaaf den derde, die even als Frederik de Groote, by voorliefde fransch sprak en hof en volk op fyn best focht te verfranschen [1], was aan de beschaving der landsprake schadelik en begunstigde dit taalmengelmoes, die vreemdaardige uitdrukkingen, en die valsche en gefochte spitsvindigheid, welke foo moeijelik weder uit eene sprake konnen verdrongen worden. Eerst in den jare 1803 vormde fich in Upsala een genootschap van jonge lieden, die het fich ter opgave maakten, tegen den vreemden invloed aantekampen en de oude vulte en kracht terug te voeren.

Met defe poogingen vöör de taal ging de poëfij hand aan hand. Olof Dalin, leeraar van Gustaaf III, hadde een halve eeuw lang den smaak der Sweden geboeid, met in fyne talryke schriften den franschfinnigen toon fyner voorgangers voort te verfynen en door geestige aardigheden en taalgladdigheden fin en oor te kittelen [2].

[1] Hy maakte van Racine fynen God en hield Shakspeare vöör eenen dichter van verkeerden smaak. Het is merkweerdig dat men niet alleen in Sweden, maar ook in Duitschland en de Nederlanden, gedurende de twee leste eeuwen, foo feer vöör de fransche letterkunde vooringenomen was, en dat Shakspeare en Milton, die der gantse noordsche schryverschap tot voorbeeld dienen moesten, éérst in unfen tyd eene rechte en welverdiende aanerkenning gevonden hebben.

(*Aanmerking van den Overfetter.*)

[2] Dalin wierd in 1708, te Winberg geboren en stierf in 1763; hy verwierf van

Sweden, dat in fyne politische vernedering gedurende de achttiende eeuw eenen afleider focht vöör de inwendige verslapping, vond hem grootendeels in Dalin's novellen, gedichten en schriften. Ernstige mannen fochten loon in de wetenschappen en Sweden bragt toenmaals Linné, Ihre, Lagerbring en anderen voort. Hof, adel en staat wierpen fich op de poëfij, die overal omkroop en kwispelsteerde, schoongeestige kringen voorriep en häre lompen als edelsteenen uitstrooide. — We hebben dat felve treurige schouwspel in Duitschland gefien en weten wat het beteekent, wanneer de dichters van dergelyk eenen tyd de trotschte namen verkrygen.

Gustaaf de derde maakte felfs gedichten in Dalin's smaak [1], even foo Oxenstierna, Kellegrén [2] en fyn beroemde hofdichter Leopold [3],

fyne tydgenoten eenen grooten roem door fyn, anderfins feer middelmatig, gedicht *Svenska Friheten* (de fweedsche vryheid), Stokholm, 1742. 4°. Op last der Rykstanden schreef hy in 1746 eene Geschiedenis van Sweden. Syn blyspel *den Afundsjuka* (de Afgunstige) is niet van allen verdienst ontbloot, maar fyn treurspel *Brunhilde* is geheel mislukt. Syn profa was nochtans fuiver en sierlik. (*Overf.*)

[1] Men moet tot Gustaafs lof feggen dat hy in fyn schouwspelen de Grieken en Romeinen liet slapen en fyne voorwerpen uit de fweedsche geschiedenis koos. Hy deed overigens veel vöör de letterkunde; in 1786 gaf hy der Stokholmsche Akademie eene niewe verbreiding en las in heur midden vele welgeschrevene reden voor. Marmier verhaalt in fyne Geschiedenis der deensche en fweedsche letterkunde, dat Gustaaf III boven de tooneelfaal eene studeerkamer had ingericht om nader by fyne lievelingsmufe te fyn. Daar plagt he fich te begeven, toen hy van fyn slot Haga naar Stokholm kwam; daar bragt he grootendeels den avond door, die de omwenteling van 1772 voorging; daar wierd he ook weggedragen, als Ankarstrœm's doodkogel fyne borst getroffen had. (*Overfetter.*)

[2] Onder de dramatische werken Kellegrén's verdient gemeld te worden: *Gustaf Wasa, lyrisk Tragedi i tre Acter; Æneas i Carthago, lyrisk Tragedi; Drottning Christina, Dram med Saong och Balletter.* Het plan van al defe werken was door Gustaaf den derde ontworpen. Kellegrén schreef ook vele satirische en lirische gedichten; hy volmaakte de fweedsche dichtersprake, met niewe, den geeste der taal toegepaste, metrische versmaten te scheppen en fyne welluidende gedichten gaven der letterkunde een heilfaam opkomen. Doch vöör de fransche gewrochten vooringenomen, miskende hy Gœthe, Ossian en Milton en eerst op 't einde fynes levens erkende hy te laat dat hy eene verkeerde richting ingeslagen had. (*Overfetter.*)

[3] Geboren te Stokholm in 1756, gestorven in 1829. In fyn treurspel: *Oden eller Asarnes Utvandring* (Woden ofte de uittogt der Asen), treedt Woden als een verfynde hoveling en schoonspreker op; fyne heldin Thilda weent, fucht en valt in onmacht gelyk eene saletjuffer. Een ander treurspel van hem *Virginia*, hoe kloe-

het voorbeeld des verdorvenen smaaks en der flauwste knechtkruipery. Andere dichters, gelyk Lidner [1] en Thorild [2] streefden naar hooger; de opgeruimste, natuurlikste en fielvolste was toch Karl Bellmann, de dichter des volks, die onuitputtelik met wilden luim fyne drink- en minnelieders uitstroomde, welke ten huidigen dage nog overal in Sweden gekend en gefongen worden. Frische finnelikheid, rykdom der gedachten, heete gloed der gevoelen is er in. Bellmann fettede ook felf de fangwyfen op fyne lieders, en hy was even foo oorsprongelik in uitvinding van niewe melodijen, die meest ook volkseigendom fijn geworden; als hy immer weder, ondanks fyn woeste leven, niewe gefangen dichtede. Bellmann was de eenig waarachtige dichter van defen tyd [3].

De jonge lieden die in Upsala optraden, hadden fich naar düitsche voorbeelden, namentlik naar dat van Schlegel, gevormd. Sij kampten tegen de gemaakte onnatuur des heerschenden smaaks en tegen de daarin verknokerde fweedsche akademie, welke, gelyk de fransche, een onverdragelik despotismus uitoefende. De kunstkritiik verschafte fich ingang. Askelöf's tydschrift, «*Polyfem*» wierd het middenpunt des kamps, dien van den anderen kant Lindegrén, Sjöberg, en befonderlik Wallmark voerden. Later trad Atterbom [4], die in 1807 het verbond der Aurora stichtede, met fyn tydschrift « *Phosphorus* » op. Met hem verbond fich Geijer,

ker behandeld ook, ontbreekt nochtans aan werking en beweging. Syne profa is licht en aangenaam. (*Overfetter.*)

[1] Geboren in 1756, gestorven in 1793; schreef, midden in een regelloos en aventuurlik leven, geestryke en melancolische gedichten. (*Overfetter.*)

[2] Geboren in 1759, gestorven in 1808; vriend Van Lidner, had Ossian vöör fyn hoogste ideal gekofen en streefde in fyne profa naar de korthondigheid van Tacitus, In 1762 wegens een politisch schrift vervolgd en geband, leefde he later te Greifswald als professor en bibliothekaar aan de hóogeschool aldaar. (*Overfetter.*)

[3] Gustaaf de derde noemde hem den fweedschen Anacreon. Bellmann is even foo eigenaardig als volksaardig en deswege door geene vertaling weder te geven. Om hem wel te verstaan, moet men met de feden fyns tyds, met de plaatselike gesteldheid van Stokholm bekend fyn. Voor eenige jaren is fyn borstbeeld in bronfe in den Diergaarde te Stokholm geplaatst geworden. (*Overf.*)

[4] Geboren te Arbo in 1790: thans hoogleeraar der wysbegeerte aan de Universiteit te Upsala; heeft ook feer merkweerdige poëfijen gemaakt. Syn beste dichtstuk, *Lycksalighetens ö* (het Eiland des geluks), is een feer poëtisch finnebeeld des menschenlevens. (*Overfetter.*)

de stichter van het Gothisch Verbond, waarvan de naam al aantoont dat het voor doel had oudvaderlandsch denken, dichten en streven weder intevoeren. Atterbom en fyne school met de Schelling'sche gedachten der natuurphilosophie geleid, bragt defen kamp ter fege. Met hem vereenigden fich al degene die door een gelyk streven waren opgewekt, Palmblad, Elgström, Hammarsköld [1] en Hedborn, en foo ontstond een schoon dichterlik werken van defe jonge fweedsche romantische schryvers, dat eerst eenen stoot kreeg, als de dagen van het politisch leven der natie begonnen en er eene tegenstryding optrad, tegen welke fij niet even foo fegeryk vochten, als tegen heure æsthetische tegenstaanders.

De naam *Phosphoristen* verkreeg eene politische bedûiding. In jare 1813 hield de Polyfem op, en aan fyne plaats trad de *Swensk Litteratur Tidning,* welke thans vervallen is. Defe nam allengskens toon en inhoud van het « Berliner politisches Wochenblatt » aan. Atterbom, en befonderlik Geijer, waren desfelfs voornaamste medewerkers, en Upsala hield fynen ouden roem staande, de hoofdfitplaats van ultraconservative grondleeren en de plantschool des fweedschen Torysm te fyn. De philosophie en æsthetiik, waartoe Atterbom en fyne aanhangers den weg baanden, hield echter des te minder stand, daar fij fich in donkerheid en phantastery verloor. De staatkundige voortgang werkte op den geest, en de menigte der jonge bekwame schryvers wendde fich van den hoogdravenden en gemaakten romantism hier even foo wel af, als dit in Dûitschland geschied is. Eindelik trad ook Geijer als tegenstaander der Phophoristen op, die hy in het toen onlangs gestichte « *Litteraturblad* » bekampte. Niewe begrippen stroomden uit het ontwakende volksbewûstfyn in poëfij en letterkunde; het stelsel des stilstands kwam aan den dag, de gebreken der grondwet wierden onderfocht en overwogen, de bevoorrechtte standen gehekeld, verbeteringen immer luider en algemeener gevorderd, de vaderlandsliefde der jeugd opgewekt; en fulks kon niet fonder

[1] Lorenz Hammarsköld, geboren in 1785 en gestorven in 1827, heeft twee goede boeken geschreven : 1° *Historika Anteckningar rörende fortgangen och utvecklingen af det philosophiska studium i Sverige,* 8°, 1821 ; 2° *Svenska Vitterheten* (het fweedsche letterwefen). (*Overf.*)

wichtigen invloed op dichters en schryvers blyven. De vrye pers vorderde wat ſij vermogt, de gedachte van het skandinaafsch verbond trof beſonder warm de herten, en als Geijer verklaarde, « dat de studie der geschiedenis hem tot 't afscheiden van de historische school had gevoerd, » bragt dit eene buitengewoone werking te wege en voerde de hertelike liefde ten top, welke de jeugd hem toewyde.

Daarvöör wierd hy ook in 1840 vertegenwoordiger der Universiteit op den ryksdag gekoſen, en van deſen tyd afaan kwam een andere, kritischer en vryer geest over Upsala. — Tegnér, die in 1836 ſegde, dat de verderfelike Hegelsche wysbegeerte geenen ingang op de ſweedsche hoogescholen had gevonden, kan dit niet meer beweren. Overal ontwaken de gedachten, en moeijelik ſal de kerk en de staat hûn nog lang können wederstaan.

Geijer's verdiensten om de ſweedsche taal en geschiedenis hebben hem eenen europeïschen roem verworven. Onophoudelike studien en reiſen, ook in Duitschland, navorsching der Archiven en een niet minder groot en nauwkeurig studeren des levens en der samenleving geven deſen geleerde eene hooge en eigendommelike weerde, Hy is een man van ſynen tyd; staatsman, politiker, dichter en opvorscher. Syne geschiedenis van 't ſweedsche volk is een waar voorbeeld van het schryven der volksgeschiedenis. Levendig in daarstelling, grondelik in vorsching en vol diepheid en weerde; vol licht en kentteeken der tyden en menschen. Jammer is ſe tot heden toe niet voltrokken, maar ſeker ſal hy ſynen tydgenoten en nakomelingen een volledig werk als erfenis achterlaten, waartoe hy de grootste voorarbeiden al gemaakt heeft [1].

Ik leerde by myn verblyf in Stokholm de meest aanſienlikste letterkundigen kennen, welke myn belang wekten; maar vergeefs vraagde ik naar dramatische dichters. Het is opmerkensweerdig, hoe arm 'er het Noorden sints langen tyd aan is. Noorwegen is trotsch daarop, eenen Holberg [2] te hebben voortgebragt, doch

[1] Geijer's Geschiedenis van Sweden is nu in 't hoogduitsch en in 't fransch vertaald. De fransche vertaling is te Brussel in de verſamelingen van Grégoire en Wouters nagedrukt geworden.

[2] Lodewik Holberg, de schepper der deensche letterkunde, wierd den 6en november 1684 te Bergen in Noorwegen geboren, en stierf in 1756 te Soræ. Syne talryke

sedert dien tyd fwygt ook fyne geschiedenis van ergens eenen bedûidenden navolger, en slechts over Dânemark breedt OEhlenschlæger's naam eenen dramatischen dichterroem, die half en half ook Dûitschlande te goed komt, want OEhlenschlæger heeft fyne werken ten grooten deele in 't dûitsch geschreven [1]. Doorbladert men Swedens lettergewrochten, foo vindt men weinige namen van tooneeldichters; geenen, die buiten de landsgrenfen fich aanerkenning heeft verschaft. Men vraagt fich dus verwonderd hoe het toegegaan mag fyn, dat een volk met eene foo ryke letterkunde als de fweedsche, met foo vele strevende koppen, met tydpunten, waarin roemfuchtige en talentvolle vorsten hûn hof poogden te versieren, geene uitstekende geesten vöör dat groot en heerlik gebied der poëfij wist optewekken. De hoofdoorfaak is wel de geringe ondersteuning der schouwspelkunst. Dramatische dichters schryven om hûnne werken op 't tooneel te brengen; in Sweden is dit máár in Stokholm mogelik, en Gustaaf de derde was de eerste koning die er belang in nam. — Er kônnen fich weinige dramatische kunstenaars vormen en defe worden slecht betaald. Sij, gelyk de dichters, vinden geenen loon en geene aanerkenning vöör hûnne poogingen. Met moeite heeft fich het tooneel in Stokholm staande gehouden; het is nog te weten of het voortbestaan fal. Het fangspel is het éénige wat de hoogere kringen aanlokt; en de tyd moet nog komen, waarop een poëet de ryke geschiedenis des vaderlands tot nutte trekt om vaderlandsche treurspelen, die hier van groote werking fyn konden, te schryven, ofte wel waar een gelukkigen blyspeldichter de misbruiken en dwaasheden der samenleving geeselt. — By de politische gisting moest een schryver die dat beproefde, felfs met middelmatige gewrochten, grooten byval hebben, en het komt mij voor, dat men hiermede maar eenen aanvang fou te maken hebben, om eener volkdomlike, diep in den tyd grypende dramatische poëfij den weg te banen. In stede daarvan ver-

blyspelen en hekeldichten fyn door eene fyne en satirische luim, geestryke scenen en eigenaardige karakters gekentteekend. Syn heroï-komisch gedicht, ***Pieter Paars,*** is in 't nederduitsch, naar de hoogduitsche vertaling, overgefet geweest. Amsterdam, 1792, 2 deelen 8°. (*Overf.*)

[1] Dânemark kan ook de voortreffelike tooneeldichters Heiberg en Hauch opwyfen. (*Overfetter.*)

genoegt men fich in de betredene wegen met lirische uitstortingen en epische dichtvormen. Men beoefent roman en novelle, vindt daarvöör een bereidwillig, dankbaar publiek en laat fich paijen in 't toppunt der poëfij, in de dramatische dichtkunst, met vertalingen van dûitsche en fransche stukken.

In den roman en de novelle hebben de Sweden veel schoons geleverd. Ons eeuwig leesbongerig Dûitschland, onfe tweeduifend speculerende boekhandelaars en de schaar van dienstveerdige vertalers hebben het genot der fweedsche literarische keuken sedert vele jaren redelik uitgebûit. Novellen en romanen van Mellin, van Almqvist, van Emilie Flygare Carlén en eenige anderen, voor allen echter van Frederika Bremer fijn ons rykelik toegekomen en hebben, niet fonder grond, ook ten deele levendige aanerkenning gevonden, welke by eenigen wellicht sterker was dan in Sweden felfs; want kuim mogte aldaar ooit de damenwereld fich foo algemeen vöör die schryversse begeesterd hebben als by ons. Frederika Bremer is nochtans ook in heur vaderland de geliefste dichteresse, wier bevallige schilderingen des huiseliken levens in den grootsten kring hoogst geschat fijn. De gemoedelikheid härer vertellingswyfe, de eenvoudigheid, het natuurlike in de ontwikkeling der karakters en de vele fyne, diepgevoelde en ware opmerkingen verheffen defe schryversse boven het gewoonlike. Men leest häre boeken geern, en ook hier fijn het befonderlik de damen, welke fich daaraan verheugen. Het fijn niet hevige driften, die Fred. Bremer kan schilderen, geene mannen en vrouwen met trotsche, kloekmoedige fielen, geene stryden die diep in 't leven der wereld grypen. Het fijn inderdaad meer alledaagsche geschiedenissen, het wee des hertens, het lyden en verblyden des huifes; maar fij fijn met hertelikheid, kleurenharmonij bemaald en met een teeder penseel dat levendig en weldoende werkt. De sentimentaliteit defer schilderingen heeft in de laatste werken der dichteresse fich versterkt, en hûn afbreuk foo wel in de kunstvorm als in byval gedaan.

In Sweden leest men veel en koopt diensvolgens ook vele boeken, want de leenbibliotheken hebben aldaar niet den omvang en de uitbreiding gewonnen gelyk by ons. In Dûitschland heeft ieder kleine stad häär boekleenhuis, door welk ook de eigenaars, predikanten, enf., op het land verforgd worden. Niemand koopt

dus by ons ſoo licht een boek; niemand denkt daarop, den dichter schadeloos te stellen, de letterkunde door boekenkoop te ondersteunen; men wacht tot dat het half gescheurde, bevuilde, eenig exemplaar der leenbibliotheek den weg naar 't huis vinde; en d a t doen prinsen en prinsessen ſoo wel als heeren en damen van alle standen. Van daar komt het ook, dat in het groote Dûitschland, waar meer dan veertig millionen Dûitschers wonen, van het niewste werk eens geliefden dichters veel roem en lof kan ſyn en toch wellicht ruim 500 exemplaren worden gesleten. Wordt eene oplage van 1,000 exemplaren verkocht, ſoo is de uitkomst al ſeer groot; maar hoe ſelden is dit het geval? Nauweliks komt het in jaren eenmaal voor. In Sweden worden de werken der geliefde dichters in oplagen van 3,000 exemplaren gedrukt, en niet ſelden ſijn er vele noodig. Daaruit komt het dan ook, dat de schryvers goed betaald worden; in Sweden met dry millionen inwoners veel beter dan in Dûitschland met veertig millionen; en hiertoe draagt ſoo wel de boekhandel by, die niet ſoo ten onderen gegaan is als by ons, als de gewoonheid, die het tot plicht maakt, boeken te koopen. Welken schandeliken tusschenhandel, ten schade der drukkers en uitgevers, dryven de assortiments-boekhandelaars by ons, door 't bestellen van vele exemplaren eens boeks, dat ſij hunnen kalanten dan toeschikken, die het opsnyden, leſen en teruggeven! Dat kent men hier niet. Men gaat in de boekhandelingen, kiest en koopt. De gewoonheid wordt daardoor onderstut, dat men in Sweden de boeken ſoo goedkoop als mogelik levert. Onſe boeken hebben meest veel te hooge pryſen. Men rekent al daarop, geen groot vertier te vinden, en moet dus de pryſen ſoo stellen, dat eenige honderd exemplaren de kosten dekken. In Sweden geeft men het boek ſeer goedkoop om de koopers aantetrekken en wint dan by eenen aftrek van vele duiſend exemplaren wyd meer, dan de dûitsche boekhandelaar by eenige honderd. Men moest dit stelsel ook by ons beproeven; het konde de beste gevolgen hebben en, met de affetting van andere verkeerde betrekkingen vereenigd, den boekhandel eenen niewen opgang doen nemen [1].

[1] Om ſich ſelven *consequent* te blyven, hadde wel de schryver het voorbeeld van den goedkoop moeten geven; want ſyn twee dunne boekdeeltjes in 18 kosten niet

Hierdoor wordt het ook mogelik den schryveren ſoo hooge honoraren te betalen als ſulks wel plaats grypt. Vrouw Flygare Carlén vertelde mij dat ieder härer romanen heur eenige duiſend dalers opbrengt; ſij ſou ſich gelukkig mogen achten wen ſij in Dûitschland het vierdedeel eens ſulken honoraars bekwam; en deſe schryversse is niet de hoogstbetaalde : Frederika Bremer verkrygt grootere sommen. Dat kan eene kleine natie vöör häre dichters doen. Aan Frankryk valt hier niet te denken, waar Eugène Sue vöör eenen roman 180,000 franken ontvangt; Engeland, waar Dickens en anderen 6 tot 8,000 pond sterling vöör ieder van hûnne werken trekken. Slechts in Dûitschland, in 't groote en denkende Dûitschland, ſijn de poëten erbarmeliker betaald dan in Polen en Rusland, om dat ieder wel leſen, maar niemand hûnne boeken koopen wil.

Deſe ſucht over den toestand onſer letterkunde is jammerlik al te waar. Ik gevoelde gewis minder nyd dan schaam, als men mij die vergelyking voor oogen legde; in stilte vergeleek ik ſelve dat, wat Dûitschland levert, en wat het buitenland doet, en ik vond dat onſe armoede in onſen rykdom ligt. Er wordt by ons te veel gemaakt. Te veel kracht en talent wydt ſich der drukpers toe en ſoekt in heur de koe, die met melk en boter verſorgt. Ware 't minder, ſoo ware het beter; alleen is het ſeker dat we ons stoutmoedig ieder anderen volke ter ſyde kônnen stellen en in iegelike geestesbekwaamheid den kamp aannemen. Maar tegen niemand is de Dûitscher ongerechter dan tegen hem ſelven, en aan niets ontbreekt het hem meer, dan aan gemeenſin en aan erkenning ſyner eigene verdiensten.

Het is belangryk schryvers en dichters te leeren kennen, wier werken men geleſen en gewaarderd heeft. Dikwyls komt men uit hun eigen weſen eerst tot het recht begrypen hunner scheppingen; dikwils ſyn ſe ten minsten uiterlik, derſelven tegenstellingen en men kan eerst allengskens de geestige hechtbanden van den schryver met ſyn werk opvinden. In niemand misschien spiegelt ſich het

minder dan 12 fr. Overingens is ſyne opmerking vooral op Noord-Nederland toepasselik. Indien de hollandsche uitgevers hunne boeken tot eenen meer redeliken prys gaven, dan ſouden ſe een veel grooter vertier, niet alleen te huis, maar ook in België verkrygen; en ſulks ſou in beide landen de letterkundige beweging krachtig helpen bevorderen. *(Overſetter.)*

geestesgewrocht foo volkomen weder, als in Frederika Bremer. Se heeft fich felve, gelyk fij is, geteekend, feide men mij, in een härer werken, als Tante Petronella; goedmoedig, vriendelik, befield, veelfydig beschaafd, kunstlievend, met een stil, vroom gemoed begaafd, sentimentaal en tot de godsdienstige fwermery geneigd. Defe godsdienstige befieling is felfs opentlik gebleken in häär klein schrift tegen Strauss, tegen de pantheïstische wysbegeerte der Düitschers. Frederika Bremer greep, gelyk alle vrouwen, met het gevoel, met het geloof dat uit den herten komt, de geleerde bewyfen des duitschen vrydenkers aan. In Düitschland heeft men die proeve onbeacht gelaten; men had een recht daartoe, want gants andere koppen traden hier met kritische scherpfinnigheid tegen Strauss op en konden fich ten leste roemen, ten minste gedeeltelik fegeryk te hebben gevochten, want Strauss nam menig voorstel terug. Ook in Sweden maakte die proeve van eene vrouw fich in den geloofsoorlog te storten, by velen geen' aangenamen indruk. Anderen daartegen gaven heur grooten lof, en het scheelde weinig, of Frederika Bremer fou het voorwerp van eenen bitteren partykamp geworden fyn. De *Sweedsche Bie* verhief fe als eene ware voorvechtersse van het geloof, als het voorbeeld van alle vrouwen, beval häre boeken allen goeden kristenen aan, en die lof van defen kant was genoeg om de vrye denkers van häär aftewenden.

Door defe bemoeijingen wierd de dichteresse dieper in 't gebied des geloofs en der twyfelingen getrokken, dan het vöör häär talent raadfaam was, en fulks drukte fich ook op häre latere gewrochten. Als ik fe vöör de eerste maal befocht, was het gesprek weldra op dien vöör häär geheiligden bodem. Merkweerdig was het mij, dat fe fich met Hegel's schriften aanhoudend befig hield en mij fegde, dat fij er byna alle dagen in las en den grooten geest defes diepfinnigen denkers bewonderde, fonder nochtans in fyne gevolgtrekkingen te können deelen. Se kampte vöör häär geloof met al de wapens eener schoone fiel, die in onrust gefet, uit de gevaarlike dwaalwegen des denkens tot de droomen der gevoelen vlucht en defe als het éénige beschouwt, dat rust en levensgeluk kan brengen. Wij wenschen nochtans vöör häär talent dat fij tot het werkelike leven terugkeere. Onafhangelik, ongehuwd, in de beste kringen des gefelschaps verkeerend, met een fyn gevoel begaafd, kan

feker defe dichteresse der fweedsche letterkunde nog menig tafereel des levens schenken; ja, wellicht kan häär talent verder gaan, op de sociale beweging van onfen tyd inwerken en fedenschilderingen voortbrengen, waarvan de strydigheden fich levendig op de toestanden laten toepassen [1].

Er is ook in Sweden een jong Sweden, eene schryverschap, die de denkbeelden van het tegenwoordige tydstip begrypt en poogt te verbreiden, die fich met de bloote romantiik en met huisselike tafereelen niet laat vergenoegen, maar de stryden des tyds indringt en politische, godsdienstige en sociale betrekkingen in häre daarstelling trekt. Het hoofd defer jonge letterkunde is Almqvist, een man van groot talent en niet minder groote kennissen, die griekschc en latynsche woordenboeken, fransche en italjaansche spraakleeren heeft geschreven, aan politische dagbladeren gearbeid, volksschriften, novellen, romanen, schouwspelen en mufiikstukken heeft uitgegeven. Almqvist is een man van sterke en hevige driften, waaraan hy in fyne poëtische werken uitstorting verleent. Het is een man der volksvryheid en des volkslevens, een yverig aanhanger van het verlichte denken in kerk en staat, een kenner en voorstaander der düitsche philosophie en der fransche geestesbeweging. Syne werken wierden ook door de geestelikheid berispt, om dat fij het kentteeken droegen der fransche sociale en politische denkbeelden. Almqvist is eene eigenaardige verschyning; een sterk en krachtig man, met scherp geteekend geficht, eene fyne beweeglikheid des bliks, een hoog, kaal voorhoofd. Hy heeft het uiterlike van eenen scherpfinnigen denker die menigen storm heeft doorgeworsteld. Hy kan vyftig jaren oud fyn, maar hy heeft iets levendigs, dat hem jonger maakt. De warme phantafij in fyne werken, fyne ryke uitvindingskracht, fyne geestvolle eigenaardigheid maken hem eenen der eerste fweedsche dichters [2].

[1] De schoone romanen van Fr. Bremer fyn by ons bekend door de hollandsche overfetting der hoogduitsche vertaling. Sy moesten wel eens onmiddellik uit het fweedsch vertaald worden.

[2] De aanhangers van Almqvist hebben hem den fweedschen Jean Paul genoemd. Syne bekwaamheden fijn door niemand in Sweden betwist, maar het doel en het strekken fyner gewrochten fijn met recht berispt geworden. Als tegengewicht tot de, wellicht te partydige, beoordeeling van den düitschen reifiger, fullen we hier die van eenen fweedschen kritiker, prof. Palmblad te Upsala aanhalen. « De opgave

Er is ook in Stokholm menig letterkundige die by ons bekend is. Soo de dichter der « Schuppen Dame, » de tegenwoordige generaal-directeur Livijn [1]; Mellin, een talentvolle navolger van Walter Scott [2], de kamerjonker Kullberg en graaf Sparre, die vele romanen hebben geschreven; eindelik onder de schryvende damen : Emilie

van Almqvist, fegt hy, schynt te fyn, eene bemiddeling tusschen geest en stof, tusschen Idealismus en Realismus voorttebrengen, de werkelikheid te vergeestigen en met poëfij te bevruchten; hy is een kamper vöör de politische richting des tyds, vöör een vry volksleven, dat hy poëtisch wil daarstellen. In fekere gewrochten, waar defe strekkingen minder voortreden, is hy waarachtig bewonderensweerdig; hy befit eene glanfende phantafij, ryke uitvinding, eene merkweerdige bedrevenheid om fich in alle tyden en alle lagen te verfetten, met een woord, eene heerlike geschiktheid tot eenen grooten dichter. Syne poogingen om eene met den tyd overeenkomstige poëfij uit schier gants niewe elementen te stichten, schynt nochtans geheel en al mislukt. Gelyk Heine, ruimt he den vleesche een te overwegend voorrecht in.

« By fyne proeven, den allendaagschen dingen eene poëtische fyde te schenken, heeft he niet, gelyk Gœthe, Walter Scott en Frederika Bremer, het gemeene veredeld, vergeestigd en verheft, maar dikwyls het leelike en slechte als schoon en aannemelik voorgesteld. Vroeger had hy fyne eigendommelike aanfichten maar donker en raadselachtig uitgesproken ; in 't jaar 1839 echter liet he den sluijer gantselik vallen. In den roman « *Amorina* » huldigde hy aan 't fatalismus op eene walgelike wyfe en roemde fich in de voorrede, het echte tragische, dat Æschylus en Sophokles gants verkeerd hadden opgevat en daargesteld, gevonden te hebben. In een schouwspel parodieerde hy den apostel Sint Paulus en liet hem als een uitfinnige spreken. In eenen anderen roman trad he op als advokaat van 't v r y w y f en verdedigde het bywyfschap. In eenen gedrukten brief eindelik schilderde hy een gemeen meisken als eene seraphine. Dat was te veel vöör den gefonden fin der fweedsche natie ; in de dag- en maandbladeren verhief fich een hevig opstand tegen hem ; er verschenen niet minder dan dry Vervolgen fyns romans, in welke de onheilbrengende gevolgen van het bywyfschap vöör den staat, de fedeleer en de familie praktisch ontwikkeld wierden ; ook wierd in een befonder schrift fyne strekking met ernst en scherts geopenbaard. Sederdien heeft Almqvist eenen niewen roman : « *Amelia Hiltner,* » in 1840 uitgegeven, waarin wel eene bigamie voorkomt, maar fyne vroegere strekkingen niet merkelik blyken. » *(Overfetter.)*

[1] Defe roman voert den titel van : *Spader Dame; en Berättelse i Bref, funna pœ Danviken,* Stokholm, 1826 (Schuppe Dame, eene vertelling in brieven, gevonden op de Danbocht). Het is eenigermate eene nabootsing van Gœthe's Werther, doch met eigenaardige fweedsche beverwing en met grootaardige trekken eenes wilden humoors, die Fouqué in fyne hoogduitsche vertaling gemilderd heeft.

[2] Gustaaf Henrik Mellin, geboren in 1803, heeft sedert 15 jaren een aantal novellen en historische vertellingen geleverd, onder welke de vroegere door levendige daarstelling fich onderscheiden, de latere nochtans meest lichte waar fijn.

Flygare Carlén, wier werken ook in Düitschland aanerkenning gevonden hebben, om heur schoon daarstellingsvermogen en levendig phantafij [1].

Sweden is ook niet minder ryk aan lirische dichters. Een der treffelikste schryvers van geestelike gefangen was de aartsbisschop Wallin, die in 1839 is gestorven [2]. Als idillen- en liederdichter heeft edoch de bisschop van Hernösand, Michael Franzén, den meesten roem in 't land [3]. Atterbom, Geijer en vooral Tegnér, van de jeugd afaan door vriendschap vereenigd, vormen een schoon en beroemd dichtersdrytal. Wat den lesten betreft, fijn immers fyne Fithiofssage en romancen in Düitschland algemeen verbreid. Tegnér is de eenige fweedsche dichter die by ons bekend is, en wen ook de tyd voorby is, waarin men fyne weerde te hoog schattede, foo blyft nochtans fyne schoone beeldenryke sprake met häre uitspruitsels het eigendom eenes waren poëten [4].

[1] Ook is hier te noemen baronnesse van Knorring; fy is eene meesteresse in de kunst van de beufelaryen en de sierlike dwaasheden der groote wereld optevatten en voortestellen; fy befit lichtheid, goeden schik en bevalligheid.

[2] Johan Olof Wallin, geboren in 1779 te Stora Tuna, en ten leste aartsbisschop te Upsala, heeft fich niet alleen als geestelike dichter, maar ook als kanselredenaar eenen welverdienden roem verworven. Syne vertaling der Psalmen in verfen geldt als de beste die ooit in de niewere spraken gemaakt geworden is en heeft hem den naam van den David des Noorden verkregen. Syn landsman Lindblom noemt hem, als prediker, den fweedschen Fénélon.

[3] Franzén heeft alle soorten van gedichten met geluk geschreven, maar hy is befonderlik uitmuntend in de idillen en liederen. Hy is ook merkweerdig als profaschryver.

[4] Esaias Tegnér, geboren in 1783 en thans sedert 1826 bisschop te Vexiö, heeft al eene europeische beroemdheid verworven door fyne twee meesterstukken *Frithiofsage* en *Nattvards-barnen* (Nachtmaals kinderen). Het eerste van defe poëmen is naar eene yslandsche sage verveerdigd; het bestaat uit lirische gefangen van verscheidene maat, die nochtans aaneen hechten gelyk de ringen van eene keten. Het is eene der aventuurrykste en treffendste overleveringen van Oudskandinavië, een echt tafereel van 't geheel Noorden met fyn feerooversleven, fyne volksvergaderingen en fynen heidenschen godsdienst. Geen boek is in Sweden meer volkliefdan de Frithiofsage; het heeft al vyf uitgaven gehad en is drymaal in 't hoogduitsch, eenmaal in 't engelsch en in 't fransch vertaald geworden; die leste door mistriss Garnet en Mlle du Pujet, welke ook de andere werken van Tegnér heeft overgefet. Om onfen leferen een denkbeeld van Tegnér's dichttrant te geven, hebben wij aan het hollandsch tydschrift *de Gids* eene welgelukte proeve van vertaling der Frithiofssage, door M. Potgieter, ontleend en op het ende defer aflevering opgenomen. Van de schoone

Men konde nu onder de overige dichters nog vele namen tellen, gelyk, b. v., den hofmarschalk van Beskow, die ook als dramatische dichter bekend is; Nicander, Dalgren, Fahlcranz, Adlersparre, Hagberg, Carlén, enf.; maar er is onder hun geen uitstekend talent. De jonge tyd en de bewegingen in het volkdom moeten en fullen toch immer meer de poëtische bekwaamheden opwekken. Ieder tyd vindt fyne fangers, doch de beweegde tyden de grootste[1].

Overgefet door H. Vanderhoven.

Muzen-Album. — Letterkundig Jaerboekje voor 1845. Derde Jaargang. Antwerpen, Van Dieren en Comp., 1845. — 16°, VIII en 188 bls. Prys : 1 frank.

Het is eene rechte vreugde, dit frisch en woelig letterleven in Antwerpen te fien. defe geestdrift, die allen daar doorstroomt, die allen er de hand aan 't werk doet slaan, om werkfaam te fyn voor de groote, heilige faak. Elk jaar fiet er de lyst der schryvers om eenige namen grooter worden, het Mufen-album aan bydragen ryker. Kunnen en mogen wy nu ook niet feggen, dat alles goed graan is, wat er ingebragt wordt, vindt men er ook geweldig veel kaf onder, dit doet voor het oogenblik nog niet al te veel kwaad; de goede wil is er ten minste, ons leger wordt sterker, de vyand

idille : *De Nachtmaalskinderen* bestaan er ook twee hoogduitsche vertalingen door Leinburg en Schilling. Tegnér's roman *Axel* is in Sweden schier even foo volklief als de Frithiofssage. Hy is met bevalligheid en dichtluim in den foogenoemden ridderliken trant geschreven, en stelt tafereelen uit Karel XII tyd voor.

[1] Sweden munt heden uit door fyne romaneliteratuur. Voorleden jaar fijn er nog vele goede historische romanen uitgekomen. Hoe de fweedsche schryvers in den niewsten tyd de landsgeschiedenis trachten uit te buiten, getuigen ook twee gelyktydig over de geschiedenis van Karel XI foo even verschynende romanen : 1° *Konung Carl XI och hans Gunstlingar, historisk roman i twao afdelningar, af Författaren till Förenta Staterna och Canada* (Koning Karel de negende en fyne gunstelingen, historisch roman in twee afdeelingen door den *vervatter* (schryver) van « de Vereenigde-Staten en Canada), » Stokholm, 1845; 2° *Carl XI, Rabenius och Hexeri-Processen, hist. roman, af Zeipel.* Er verschynen in Sweden twee tydschriften uitsluitelik bestemd tot het uitgeven van romanen en novellen; namelik « *Original-Bibliothek i den sköne Litteraturen* » en « *Nytt Kabinets-Bibliothek af in- och utländsk Roman-Litteratur.* (*Overf.*)

krygt meer vyanden. Niemand wordt meester geboren, en geen held was fulks in fyne wiege, noch ook in de kinderschoenen; om eene hoogere plaats in 't krygsheir te kunnen bekomen, om fe behoorlyk te bekleeden, moet men als gemeen soldaat beginnen. Voor hem, die waarachtigen yver heeft, bestaan geene hinderpalen; foo hy felfs fulke ontmoet, fal hy er fich liever door voelen aangepord, fe te overwinnen; hy fal fynen weg met meerder yver vervolgen. Hebben wy niet hulpmiddelen genoeg, om onfen geest te versterken, onfen smaak te veredelen, onfen denkvorm te beschaven? Stroomswyfe vlieten fy ons van alle fyden toe; wy moeten maar kiefen; doch doen wy dit ook, foo als wy 't moesten doen? Van Ryswyk fiet dat feer wel in, waar hy (VIII) fegt:

'k Beken 't, er is reeds veel gedaen,
Maer er blyft steeds te werken;
Daerom met vlyt voor uit gegaen!

Wel erkent hy geerne aan, dat

Dan, d' akker, met ons zweet besproeid,
Werd haestig vet, en ziet, daer bloeit
Hy reeds met weëlig loover,

maar het is eerst loover,

Dat *eens* een oogst *verhopen* doet,
Die d'arbeid zal vergelden,
Van hem, die met beleid en moed
Den dorren grond heeft omgewroed
Van onze lettervelden.

« Nog, fegt hy, breekt de distel door het *zand;* » ja nog behoeft het land veel bewerking, eer het overal een vruchtbare bodem kan worden; nog staan daar felfs, waar het beter aangebouwd is, distels; maar fy kunnen uitgeroeid en door geurige bloemen en krachtige boomen vervangen worden, foo men slechts « *met beleid en moed* » aan den arbeid wil gaan, en dit niet elkeen voor fich alleen, maar gefamentlyk, eenparig. « Laten wy ons steeds getrouw vereenen! » roept de dichter. Wierde hy toch gehoord! Befielde eindelyk toch eens één geest ons allen! O fegt, wat nutten ons taalverbonden, foo fe slechts in eene vergadering en een feestmaal bestaan, in gauw vervliegende woorden en verruischende toasten?

Sluiten wy een geestesverbond, dat ſal beter ſyn, en niet met den dag sterven, maar duren ſoo lang als er Vlamingen ſyn. Men legge toch eens de hand op 't hert en vrage ſich : Wat heeft het taalverbond goeds gesticht, welk goed ſal het nog stichten?

Doch tot de ſaak, en vooreerst tot de proſastukken, die wy deſen keer in een tamelyk groot getal vinden.

« *Johan de Bastaerd,* » door R. Nys. Eene goede en treffende stof voor eene grootere novelle, maar ſonder goede behandeling. De schryver moet het eens omwerken en hy ſal er ons iets beters uit maken, vooral uit het schoone slot, waarin hy Alba recht in ſyn gansch, koud beulskarakter kon teekenen.

« *Eene herinnering door P. J. Avontroodt* » is meer dan klassiek, overschoon, heerlyk, goddelyk; er bestaat ſóó niets meer, er ſal misschien ſóó niets meer opkomen. Het is een stuk, dat, « ware het niet door Avontroodt, die, want wy hebben niet de eer hem te kennen, hoewel hy reeds veel in tydschriften, welke in Vlaanderen, een gedeelte van Belgiën, welk omgrensd is door Holland, eertyds Noordnederland genoemd, toen koning Willem, die nu voor eenigen tyd te Berlyn, de hoofdstad van Pruissen, na eene tweede vrouw te hebben genomen, stierf, regeerde, de ſee, Frankryk en Duitschland, verschynen, geschreeven heeft, in het stille Lier leefd. opgesteld, voor het meesterwerk eens der grootsten schryvers van Europa kon doorgaan!! » Welke phraſeologie! Welke beschryvingen! Men oordeele ſelf :

« Toen ik (nu ruime tijd geleden) dwars door en over de verhevene keten der hooge Alpen, die Frankrijk van Italië scheiden, toogde, en wel langs een' ongebaenden en voor paerden en voertuigen grootendeels onbruikbaren weg, leidende van Grenoble, over Briançon, Guillestre, L'arche, Barcellonnete, Sambuco en Demona, naer Coni, mogt ik het genoegen smaken van voor mijn gretig oog te zien ontrollen het wondervolle landschapstafereel eener zonderling door een gemengelde, woeste en bebouwde, natuer : inderdaed, hier ontwaren nieuwsbegeerige blikken, aen den rand van schrikverwekkende afgronden, dorpjes, ja kloktorens in de holten der gapende kloven van rotsgevaerten, begrensd door weelderige en bestendig groene weilanden, bevolkt zijnde met gansche kudden van schapen en geiten, en te midden van doore heidegronden, reusachtige, ongelijkvormige en als wangedrogtelijk op elkander gestapeld liggende, graniet- marmer- en porfierklompen, wier hemelhooge toppen, beladen met sneeuw en ijs, trotsch door de wolken heen dringen.........

» Edoch niets is in staet om af te kunnen schetsen het verrukkend uitzigt welk hij geniet wanneer, bij het treden uit eene dier sombere, diepe en bekrompene dalen, de mensch, die in zijnen boezem een gevoelig hart voelt kloppen, eensklaps en op het onverwachtste, van een dier verhevene en uitspringende rotspunten, welke men hier op sommige plaetsen uitmuntend aentreft, Italie voor zijn opgetogen oog ziet ten voorschijn komen : aen zijne voeten ligt het schoone Piemonte, enz......

» Eenige rustdagen, die ik in deze, zoo aengenaem gelegene, stad doorbragt nam ik te baet met het bezigtigen dezer rijke en toelagchende landstreek van Piemonte, alwaer, tijdens den jongsten herfst der achttiende eeuw, het Fransche Alpenleger onder Championet door het Oostenrijksche onder Melas en wel in de omstreken van Savigliano, Fossano, Genola, Centallo, enz., enz., verslagen en op de vlugt gedreven werd; waer het korps der vereenigde Grenadiers van de voormalige Nederlandsche Regimenten, aengeleid door een, heldhaftigen Antwerpenaer, den braven Wouwermans, van welken Suwarow, in zijne gedenkschriften van den Italiaenschen veldtogt, sprekende van den drijdaegschen slag der Trebia, met zoo veel lof gewaegt, meer dan eens handgemeen werd met hunne Belgische landzaten, de eerste opgeroepene conscrits uit onze Vlaemsche gewesten, die de overgroote meerderheid van de soldaten der Brigade van den zoo moedigen als kundigen Franschen Generael Compans uitmaekten; waer alstoen broedersbloed door broedershanden, voor vreemde belangen, deerlijk vergoten werd.

Deſe uittreksels geven een volledig denkbeld van den trant des schryvers. Als tegenhanger mag een met hetſelve nauw verwant uittreksel uit Kotzebue hier ook nog een plaatsje vinden :

« Was würden sie aber sagen, wenn sie das berühmte Observatorium in den Dardanellen gesehen hätten, welches ringsherum vermauert ist und wo man z. B. einen Weiſsfisch in Felsen gehauen antrifft, der Manchetten von Achat trägt, in Baumwolle gewickelt, die ein berühmter griechischer Dichter geschrieben hat, und überdieſs reich verziert mit Jaspis von Bronze, auf Leinwand gemalt, so daſs man darauf schwören sollte, es sei ein Ehrenpelz, der Voltaire in seiner Jugend getragen, weil die Augen dieses Thieres gerade so aussehen, wie ein Paar erfrorne Nuſsknacker. Aber noch weit bewunderungswürdiger ist ein Schrank aus Jungfernwachs, womit Ziegelsteinen ausgelegt, den man mit einer Stecknadel von hölzernem Zwirn öffnet. Drei Cherubs von Pastetenteig treten hervor und halten ein Gemälde, welches die Blättern sehr stark gehabt hat. Man sieht darauf das Schwein des heiligen Antonius in

der Nachtmütze und im Unterrock, wie es eben die letzte Pfeife ausklopft, enſ.

« *Alleenspraek uit de vaderlandsche geschiedenis door J. J. Steyaert,* » heeft mindere verdiensten, doch het blyft immer nog een klassiek stuk. Het begint met de verhevene gedachte : « Zulk een gewichtige post, hoe vereerend ook, kan ik niet aenvaerden. — 't Is waer, dat Christenpligt het vordert, zynen evenmensch alle hulp te bieden, ens. » O dit is betooverend. Men meent, ſoowel in dit, als ook in het navolgende opstel : « *Alleenspraek eener vrouw voor de ernstige declamatie,* » ſich verplaatst in de groote verleden eeuw en op het tooneel der oude Nieuwpoortsche kamer van Rhetorika, of ook op dat der jongere *Suigelingen van Polus;* men meent ſe te ſien, te hooren spreken, die mannen, welke op goeden vrydag het lyden van den verlosser *speelden;* jammer toch, dat Steyaert de twee monologen niet in heldenverſen goot; ſy ſouden oneindig schooner geklonken hebben, b. v. :

Zulk een, gewigtig, post — ik kan hem niet aenvaerden,
Hoewel das Christenpligt — m'er halvelings toe dwingt,

Hoe ſal het lauwrieren regenen op den gelukkigen, wiens keus by eenen pryskamp voor tooneelkunde op die stukken valt! Myn kleine jongen, die nauwelyks spellen kan, las ſy my voor, en hond en kat beſweken van ontroering, myn vader echter stond, als Philips, met drift op en riep : Gelukkig vlaamsch tooneel!

« *De twee Spanjaerden door Johan Van Rotterdam,* » kon veel beter bewerkt worden; het is maar eene schets van eene novelle, het ſyn lichte trekken, geene scherpe teekeningen. Aan kunst van het plan staat het verre beneden *Johan de Bastaerd;* nieuwheid is er ook niet te vinden; hetſelfde motief werd, God weet hoe dikwyls, behandeld : Eene vrouw wordt geschaakt, de man wreekt ſich op den toevallig ontmoetten roover. Dat die ontmoeting juist gedurende een gevecht gebeurt, is ook versleten; slechts de dood Maria 's heeft iets nieuws.

« *Tafereel van den ridder en veldheer Gummarus door P. J. Bellens,* » eene legende in ouderwetschen slechten legen-

denstyl. « De hollende zonnepaerden met hunne vonkelende oogen » rieken sterk naar het rhetorische.

« *De rosse Boudewyn door Ch. Pieter Dumont,* » al weêr eene goede stof met een middelmatig kleed. Wat kan het ons toch baten, dit vluchtig werken fonder nadenken! Is het dan genoeg, aanleg te hebben? Waarlyk, het smart diep, menigen schryver, uit welken foo veel goeds kon worden, foo snel fyne eerste studien aan het publiek te fien toewerpen; dit getuigt even foo feer van overmoed van wege des schryvers, als van sekere soort van minachting voor de vlaamsche lefers. Acht men die niet waardig van iets beters? En welke gedachten fullen onfe naburen, de aan betere dingen uit Frankryk gewoone inlanders, van die hooggeroemde vlaamsche letterkunde verkrygen, indien fy dit alles lefen? Waarlyk, fy *moeten* de schouderen ophalen, fy, die, minder dan wy, den goeden w i l waardeeren, en slechts op de faak felve gaan. Dat men toch bedenke, hoe veel er door dit vluchtige uitgeven op 't spel gefet wordt, welke dierbare goederen : de eer der letterkunde, de goede naam en de toekomst van het vlaamsch volk; want het is niet met lichte schetsen uittegeven, dat men lefers kan winnen, dat men den smaak van het publiek kan vormen, maar wel, door aan hetfelve iets deftigs aantebieden. Omgewerkt dus en nog eens omgewerkt en het fal beter komen, foo men dit omwerken hand in hand laat gaan met het *lefen,* met aandachtig en nadenkend te lefen, niet met ter vlugs boeken doortebladeren. Meer dan een goed romanschryver sluimert nog te Antwerpen, maar slechts de oefening maakt den meester.

Op de taal hebben wy weinig aantemerken; die fal fich met het lefen van felf verbeteren; de geest, de geest is voor het oogenblik hoofdsaak. Ook heeft de taal reeds eenen anderen en meer bevoegden waker en verdediger dan ons; wy hoeven hem niet te noemen.

Kunnen wy op die wyfe met de profa in het Musenalbum niet gansch te vreden fyn, dan gaat het misschien beter met de gedichten. Laat ons fien :

« *Aen de Lettercamaraderie door Pr. Van Duyse.* ». Het spyt ons te fien, dat men aan die overtollige tiende Mufe ook hier al offers brengt en de dichter heeft gelyk van een weinig assafœtida onder het wierook te werpen, hoewel wy niet gelooven,

dat hy ſe daardoor van heur altaar verdryven ſal. Jammer toch, dat hy by die gelegenheid ons, arme recensenten, ook ſoo leelyk by de keel vat; hy ware *capabel,* van met Gœthe te roepen :

Schlagt todt den hund, es ist ein Recensent.

Maar toch, wy willen hem toonen, dat een recensent edelmoedig kan weſen en niet slagen met slagen vergeldt; wy willen ſyn gedicht niet analyseeren, want dan kon hy er misschien slecht afkomen, dit echter alleenlyk onder een beding, namelyk, dat men die goedheid van onſen kant niet door het *prismus* (?) van Van Duyse beschouwe en haar ook niet voor lettercamaraderie houde.

Leven door denſelfden is lief; ook « *de nacht;* » doch wy hadden geloof en liefde beter omschreven gewenscht, vooral de liefde, die toch immers met de rust niets te doen heeft. « *De drie broedertjes* » ſyn eenvoudig en schoon; ſoo schoon, als wy nog weinige gedichten van dien schryver kennen.

't Was 't uer van avondpraten :
Drie arme kindren zaten
Voor hunne leemen wooning :
« Zoo 'k ryk ware als de koning,
Ik zoude langs de harde baen
Altyd met holleblokskens gaen.
Zoo 'k ryk ware als de koning! »

« Deel uwen wensch ons mede! »
Zei de oudste tot den tweede,
Voor hunne leemen wooning.
« Zoo 'k ryk ware als de koning,
Ik wachtte, voor geen wolf vervaerd,
Myn koetjelief altyd te paerd.
Zoo 'k ryk ware als de koning! »

« En gy, wat wenscht gy, kleine? »
En zachtjes zei de kleine,
Voor hunne leemen wooning :
« Zoo 'k ryk ware als de koning?
Myn moeder mist een zondagsrok;
'k Verkocht er voor en paerd en blok;
Haer kus waer' myn belooning. »

Soude V. D. het laatste vers niet veranderen kunnen? Het schynt

niet naïf en kinderachtig genoeg om met al het voorgaande overeen te luiden, en

'k War' ryker dan de koning,

of iets soortgelyks foude beter klinken.

« *Ja of neen door J. Nolet* » wordt luimig genoemd, maar ik vind er met den besten wil geene luim in; dat is, foo ik het woord *luim* recht versta, foo het fich door het duitsche *Witz* laat vertalen. Waar toch is hier een graantje echt attisch fout, waar fyn *poïnten?* Zoo de heer N. de luim in het gebruiken van woorden en uitdrukkingen uit het dagelyksch leven foekt, als b. v. *by de biezen vatten, snoef niet, raesbol van een vent,* 't regent *kindren, als konynen,* (!!) *duchtig roffel krygen,* enf., dan is hy mis. Men las fyn stukje in een vrolyk gefelschap, waar ik my juist bevond; iedereen was des te meer begeerig, daar de voorlefer het vooraf als hoogstluimig geschilderd had, maar slechts by het

Die van wederliefde blaekte et caetera

vertrok fich aller mond tot eene soort van glimlach. Wat is er ook in strofe en antistrofe anders, dan *gansch gewoone* gedachten? Voltaire geeft het navolgend recept, om de proef op de waarde van een gedicht te maken : « Men bevryde, fegt hy, het stuk van versmaat en rym en overdrage het in profa; bevalt het dan nog, behoudt het fyn karakter, dan is het een echt en goed gedicht. » Men vertale nu ook eens « Ja of neen » in profa, en dan fullen wy fien, waar het karakter blyft en wie er nog over lacht. De vorm is anderfins hoogst kunstig en getuigt van een groot meesterschap over de taal, van eene feldfaame lichtheid in de behandeling van vers en rym; in dit betrek is het stuk felfs het best van allen, die in defen jaargang verschenen.

Van Ryswyk is ook defen keer weder de oude Van Ryswyk. » *Keiser Karel en de boeren* » is recht goed en komiek behandeld. Vooral gelukt is de drinkscene en de nydig glurende hoofdman inderdaad schilderachtig. Wat de taal betreft, die konde wel meer fuiver fyn, foo b. v. « *twee kannen* snaps in *kon.*—Tot men hem het reuzenglas gaf, *dat hy by bragt* aan zyn mond, enf. « *Poezy. Aen jeugdige dichters* » omsluit menige waarheden,

waaruit veel van onſe jonge dichters ſouden kunnen nut trekken.

Vaert voort dan! maer steeds met verdubbelden spoed (yver)
En laster en schaemte te boven.....
Weest vreemd aen de zelfzucht en d' ydelen waen,
Vaert voort dan, ziet nimmer terug op uw baen.

Als de dichters, aan die het stuk gericht is, maar met dit woord *laster* niet allen goeden raad bestempelden, die hun gegeven wordt! Doch ſoodra de kritiek ſe afkeurend nadert, roepen ſy *laster!* ſoo niet allen, doch de meesten; want dan treden « zelfzucht en ydele waen » op, en dier geſluister doet ſe allen raad versmaden, hoe redelyk en goedwillig hy ook mag gegeven worden. Hun ook, « die wel onnoozle zielen verblinden, » maar « wier blikkeren aen den vuerpyl is gelyk, die een oogenblik mag schitteren en terugploft in het slyk, » is het strafwoord « *een naem* » *of* (!) *de heerschende roemziekte* (bl. 105) toegestuerd, hun die « de ware kunst ten gronde drukken. » Recht edel is vooral de slotstrophe van dit stuk :

Kan de kunst my niet veredelen...
Eer verzengen myne handen,
Dan dat ik zou wierook branden,
Dien ik my inwendig schaem!
'k Zal in 't kunstspoor verder streven...

Ja, ſoo ſouden ſy allen denken en spreken; dan kregen wy weiniger prullen te ſien als nu. Waarom V. R. de alleenspraak « Caïn » juist in alexandrynen behandelde, weten wy niet; onſe tooneelspelers ſyn al te dikwyls nog aan het uitstervend geslacht der rhetoricale heldenversen gewoon, en die Caïn ſal meer dan eens naar de maat mishandeld worden. Het is voor 't overige niet ſeer gelukt, hoewel er nochtans menige schoone gedachten in steken. « *Ons lied* » is recht goed gehouden; maar met het slot der derde strofe kunnen wy ons niet gansch eenparig verklaren :

Wee die zich niet zalig gevoelt!
En thans voor zyn latere jaren
Geen vrolyk herdenken wil garen
Zyn luimen en lusten niet koelt.

Alles moet ſyne palen hebben, ook luim en lust. « *De dood* » naar Lessing is ſeer wel vertaald.

« *Wee en rouwklagt van eenen gevangenen* » door D. Cracco ademt diepe, innerlyke godsvrucht, het is de uitstorting van een met kindelyke, vroome moedigheid in een ongelukkig lot ſich vindend hert. De str. 4 en 5 hebben niet gelyke verdiensten met de anderen; hadde de eerweerde dichter in de vierde strofe slechts van ſyne kinderen (gelyk hy hertroerend ſyne leerlingen noemt) gesproken, hy hadde beter gedaan. Ook uit « *het gebed is de beste troost der gevangenen* » geurt de stille tevredenheid des goeden, des geheel en gansch aan God overgegevenen priesters :

O ja, hy is nog immer vader,
De heere blyft nog immer goed;
Hy is uw trooster en uw rader,
Uw rust, uw heil : O ziel, schep moed!

En hoe vroom is het gebed aan de moedermaagd :

O moeder, die zoo veel moest lyden,
Op wie de smart, als d' ocean
Eens nederstortte aen alle zyden,
O moeder, 'k volg op uwe paên.
Uw ziel was nooit bevlekt met zonde,
Nooit zuchtte ze onder Satans magt :
En diep nogthans, diep was de wonde,
Door 't zwaerd van wee u toegebragt.

Wy wenschen uitten herte, den heer Cracco dikwyls op 't gebied der godvruchtige poëſy tegen te komen; hy is ſoo gansch kindelyk, ſoo onschuldig, ſoo onberoerd van den adem der aarde, als hy ſich met ſynen God onderhoudt! Sóó verbeelden wy ons den echten dienaar van 't woord Gods.

Rens deelt eene lieve vertaling eener schoone « *spaensche romanze* » van Rehfues mede; eene ſeer dankensweerdige gift. Voor *echtvriendinne* en *omkneld,* in de eerste strofe, hadden wy andere woorden gekoſen.

« *Stientje en Bertje* » door Renier is nietsbeduidend; « *de adeldom* » door denſelfden wasemt eenen verschrikkelyken rederykersparuiken-geur uit. « *By de vyftigste verjaring van een zeevaerder* » door Verspreeuwen is welgemeende proſa in verſen gegoten; waarvoor toch ſulke gelegenheidsgedichtjes in een Muſenalbum? Had de heer V. dan niet beters onder ſyne papieren?

« *De klik.* » Beneden alle kritiek.

De toren by de zee door *Dautzenberg* is bevallig, maar niet gansch harmonisch en klaar. De aandacht van den lefer is niet aan *één hoofdpunt* geboeid, fy deelt fich tusschen den herder en den toren. Str. 1 fien wy den herder en hooren niets van den toren; str. 2 fien wy den toren en hooren niets van den herder; str. 3 komt de herder weêr en verschynt; str. 4 te famen met den toren; str. 5-9 gaan op den laatsten, 10 en 11 weêr alleen op den herder. By eene omwerking van het stukje foude de dichter er iets goeds uit kunnen maken.

Dry kindergedichtjes door Van Hasselt fyn recht lief en foet en gansch voor hun publiek geschikt. Vroeger had de dichter eens by soortgelyke stukken vergeten, « naar het hoogduitsch » bytevoegen; foude dit hier ook het geval fyn? Wy hopen van neen.

« *De schaking* » door A. Snieders, Jr. — navolging naar Van Ryswyk. Wy fyn geene vrienden van nabidders. — « *Onschuldige echtscheiding* » door E. Sacré, rederykersprofa in heldenverfen. « Aen den dichter Th. Van Ryswyk » door *Ceulemans* — eene achtingsweerdige hulde van eenen echtvaderlandsch gefinden gryfaard.

De kindermoord door Renier foon erinnert aan het kerklied *salvete flores martyrum*; waarom vertaalde R. ons dit foo eenvoudig schoone lied niet? Het foude veel beter bevallen hebben dan het voorliggend stuk.

W. Vink deelt twee vertalingen naar Lessing en Bürger mede, *L. Van Hoogeveen-Sterck* eene hoogstgelukkige van Hölty's: «Wer wollte sich mit sorgen plagen, » enf.; wy hadden liever gefien, dat die heeren iets uit de nieuwere hoogduitsche dichters hadden vertaald. « In de vriendenrol (album?) myner zuster » door den laatstgenoemden is bevallig, « de Regenvlaeg » door R. eene diefte.

Schouwen wy nu eens terug op ons overficht. Met de profa konden wy ons niet te vreden verklaren; fy loopt nog op de kinderschoenen; maar wy hopen, dat fy die weldra fal versleten hebben en dat wy de jonge schryvers, dien wy defen keer by den besten wil geen lof toesturen konden, toekomende jaar als weerdige genooten onfer Conscience en Van Kerkhoven, De Laet en Snellaert, Blommaert en de Saint-Genois, David en Nolet fullen kunnen begroeten.

Met de poëfy gaat het oneindig beter. Van Duyse, Van Ryswyk en Van Hasselt boden ons goede, recht goede bydragen; eene hoogstkunstvolle Nolet; minder volmaakte, maar immer nog lieve Cracco, Dautzenberg en Hoogeveen-Sterck; treffelyke vertalingen Rens, Hoogeveen-Sterck en Van Ryswyk. Den Doop en Boucquillon, wier stukken wy niet verder onderfochten, kunnen misschien nog goed worden. E. Sacré fal weinig verdiensten winnen met fyne gedichten; dat hy fich tot de profa wende, hy fal er wellicht beter in gelukken. Snieders moet fich oorspronkelyker vertoonen. —Waarom bragten Blommaert, Ledegank, Conscience, De Laet en Van Kerkhoven ons geene nieuwjaarsgeschenken in 't album? S. M. F.

Aaken.

REINEKE FUCHS. Aus dem Niederdeutschen, von K. Simrock. Mit Zeichnungen von T. Kellerhof. Frankfurt a/M. Brönner. 1845.

Het is verwonderlyk om fien, welk eene lange reeks van vertalingen van ouddnitsche heldenliederen Simrock ons sedert weinige jaren schonk en met welke vlyt, met welke gewetenachtige nauwkeurigheid elke fyner uitgaven bewerkt is. Hy is er recht de man, om dien lang vergravenen schat weder aan het licht der fon te brengen; een diep en grondig kenner der taal, dichter in den vollen fin des woords, befit hy nog het groote en felden gevonden talent eener echt volkmatige daarstellingswyfe. Met defe krachten uitgerust, kon hy fyn doel onmogelyk missen; hy drong door in het volk en weldra laafde het fich op nieuw aan de heerlyke fangen van oudvaderlyke heldenkracht en heldenliefde. Vyf uitgaven van fyne vertaling des Niebelungenlieds volgden elkander binnen korten tyd; van den *Reineke Fuchs* fouden wy reeds vooraf hetfelfde kunnen vooruitfeggen. Hy sluit fich weerdig aan de vroegere arbeiden van S. aan, en met de volste overtuiging kunnen wy hem aan onfe vlaamsche lefers aanbevelen, foo defe niet liever den nedersassischen tekst lefen, die in 1834 te Breslau, door Hoffmann von Fallersleben is uitgegeven geworden. —De bygevoegde platen fyn meesterlyk en laten niets te wenschen over.

Voorledene jaar was er al een andere hoogduitsche overfetting van *Reinaert de Vos* verschenen, namelyk: *Reinhart Fuchs aus dem Mittelniederländischen zum ersten mal in das hochdeutsche übersetzt*, von *Aug. Fr. Herrmann Geyder*, Breslau. 1844, in-18; pr. 6 fr. Defe welgelukte vertaling is ook in verfen en gevolgd van belangryke aanmerkingen, het oudduitsche recht betrekkelyk; het is immers bekend dat er in *Reinaert de Vos* treffelyke voorbeelden van de oude germaansche rechtspleging voorkomen.

Wanneer fal wel voor ons een Simrock opstaan, die onfe middeleeuwsche gedichten in de hedendaagsche taal overdrage, en die, gelyk de hoogduitsche dichter, al het schoone, al het aardige en eenvoudige van den oorsprongelyken tekst in fyne overfetting behoude? F.

EEN UITSTAPJEN OP DEN RHYN.

Dat was eens een reisgefelschap! Waarachtig, het bestond uit de fonderlingste elementen, namelyk 1° eenen jongen, vriendelyken Sweed; 2° twee Denen; 3° eenen Franschman met fyne eeuwigklappende, oorverdoovend schreeuwende dame; 4° twee Vlamingen van echten bloede, en 5° uit uwen dienstwilligen dienaar. N°° 1 en 2 waren stil en verfonken in het aanschouwen der streken, welke de trein doorvloog. N° 3 *a* sprak ook niet al te veel; des te meer n° 3 *b*, de fransche dame. Niets was haar na den fin. De belgische wagens — boe! de glafen in de vensters der charabancs — slecht! fy kon er niet door fien, daarom moest het venster waar fy fat, gedurig open blyven; de treinwachter — een grof mensch! want hy had haar vriendelyk verfocht, het venster te willen sluiten, daar de wind juist van die kant waaide; het reisgefelschap – stonk naar tabak! waarover wy menig bitsig woord moesten hooren.

Die reuk nu wierd op eens door eenen anderen vervangen, door dien van brandende hout. De dame snuffelde eenige keeren, dan riep fy den treinwachter in hoogsten angst en schrik toe: « Om Gods wil, doe den trein stil houden, want » — « Maar, madame, dat gaat foo gauw niet, feide de man; wacht tot aan de naaste statie. » — « Wachten! de wagen brandt immers! Riekt gy het dan niet? De as is gloeijend en het hout brandt onder myne voeten. Wachten, fegt gy? Ik wil niet gebraden aan de naaste statie aankomen. » — De treinwachter

kroop onder de banken door en onderfocht alles, maar er was even foo weinig hitte, als in den brandenden toren van St-Rombaud te Mechelen. « Madame, gy fyt mis, er brandt niets. » — « Insolent, die gy fyt, en ik feg u, dat het hout onder myne voeten gloeit. » — « Sot wyf, » bromde de man in goed vlaamsch, fette fich gerust op de bank neder en keek door het venster. — « Wilt gy den trein doen houden? — Neen, madame. — Dan doe ik het. » — En fy stak den kop door het venster en schreeuwde, foo luid fy konde : « Machiniste! conducteur! de wagens branden! » — doch geen mensch hoorde fe, en hare wanhoop steeg met elken oogenblik. Wy faten er gerust, hoewel de reuk feer sterk was en de geheele kas vulde, die men charabancs geliefd te noemen. De Sweed en ik, wy lachten felf luid op, want wy wisten al te goed van waar de reuk kwam. Toen eindelyk de dame foo verre was, dat fy uit het venster wilde springen, foo de trein niet op het oogenblik stil hield, openden wy de vensters van den anderen kant, en in min dan twee minuten was de reuk weg. « De brand is gelescht, madame, » fei de Sweed; madame konde fich nog niet gerust stellen, tot dat hy haar verklaarde, dat de reuk van eene neven den weg brandende houtmyt voortgekomen en door den wind in onfen wagen gedreven geworden was. Niet lang daarna hielt de trein stil, men onderfocht nog eens alles en er was geen vonkje te fien.

Tot in Verviers hadden wy rust van de tong onfer reisgefellin.

Daar ontvingen ons de gemakkelyke duitsche wagens, waartegen de Belgische in waarheid pakkassen kunnen genoemd worden. Wy voelden er ons gansch wel in, en met ons de dame; doch dit genoegen duurde niet lang voor haar, want lustig ontstaken wy nu onfe lange pypen — in dit betrek staat Duitschland hooger in de civilisatie, dan België; op de tweede plaats mag elkeen rooken — en dampten frisch en vrolyk; wy wilden den eeretitel van tabakstinkende kerels, dien madame ons had gegeven, verdienen. « Messieurs, gy weet, het is verboden, hier te rooken, » feide fy al spottende, toen wy juist foo recht in gang waren. — « Madame, gy fyt mis, wy fyn in Duitschland en in ons recht. » — « Dit wil ik toch weten, » riep fy en schreeuwde naar den treinwachter, doch die sprak het oordeel gunstig voor ons uit en wy mogten naar lust en liefde voortgaan, gelyk wy hadden begonnen en deden dit in het foete gevoel der wraak. Mevrouw wilde in onmacht vallen; fy versmoorde, fy schimpde; alles hielp niet : wy rookten onfen Beethovenskanaster en de Beethovenscigaren, altyd op nieuw de pypkopjens met Beethovens beeld stoppende en er stukjens van Beethovensamadou in stekende. Aan de naaste statie gekomen, wilde mevrouw den wagen verlaten, doch er waren foo veel pelgrims naar het Beethovensfeest op den trein, dat slechts nog eenige fitplaatsen in ongedekte wagens overbleven on fy moeste *nolens, volens,* by ons terugkeeren en by ons blyven tot in Keulen.

Soo mevrouw een boek over hare reis uitgeeft, dan helpe God ons allen, Vlamingen en Duitschers, Sweeden en Denen, want wy worden feker voor de onbeschaafdste, barbaarschste en ruwste menschen op Gods wereld uitgemaakt.

Welk een feestelyk gewaad had de oude rhynstad aangetrokken! Groote mastboomen verhieven fich in talloofe menigte in de straten en bonte vlaggen in de nationale koleuren waaiden overal; bloemkransen en loofwerk smukten de huifen, en vrolyke menschen doorliepen de straten. De koning en de koningin waren in het naby gelegene paleis van Brühl, en in den achternoen des anderen dags moesten fy die koningin te Keulen ontvangen « in wier ryk de fon niet ondergaat. »

Reeds lang voor het uur, waar men de aankomst der koninglyke persoonen verwachtte, waren al de straten vol nieuwsgierigen en — soldaten. Defe laatsten vond men overal, waar de breedheid der straten het toeliet, in dichte ryen en blanke, prachtige uniformen. Boven hunne helmen stak hier en daar een spet uit, aan wien nog eenige kostbare resten eens vaandels hingen, relikwien uit de slagen van Leipzig en van Waterloo. Schier fonder het te willen greep de jonge Sweed en ik aan den hoed, en ontblootten wy het hoofd, de eerweerde getuigen defer groote dagen groetende, waarin Germaniens vryheid herboren wierd. Dit gaf ons gelegenheid, over Frankryk en Franschelary te spreken en ik drukte tegen mynen nieuwen vriend myne groote verwondering daarover uit, dat men in het Noorden nog foo feer aan Frankryk en het fransch verkleefd was. — « En wie fegt u dit? vroeg hy » — Ei, Marmier fegt het immers klaar genoeg in fyne *Lettres sur le Nord et l'Islande*, antwoordde ik. » — « Ja wel, dit was eens het geval, antwoordde de Sweed, maar dit is nu niet meer foo. Onfe oude koning Bernadotte sprak weinig en daarby nog feer slecht fweedsch en daardoor was het hof, om foo te feggen, gedwongen, fransch te spreken, gelyk hy; maar sedert fyne dood is dat alles geheel en gansch veranderd. De jonge koning spreekt en schryft uitsluitelyk de taal van fyn volk. Het fransch wordt hier en daar nog wel beoefend, maar feer weinig, veel meer het engelsch en het hoogduitsch, vooral echter de moedertaal, waarin wy met elken dag nieuwe en schoone voortbrengselen fien uitkomen, waarop wy met recht mogen fier fyn. Soo lang wy in onfe franschelary bedolven lagen, foo lang bleven wy tegen alle andere volkeren ten achter; federt wy echter ons naar onfe germaansche broeders hebben gekeerd en met hun in levendige, geestige betrekkingen fyn gekomen, sedert staat het anders met ons, sedert hebben wy dichters, wier naam europeïsch is geworden. Een gansch ander leven heeft by ons begonnen sederdien; felf de oude nationaalhaat, die tusschen ons en Denemarken bestond, is gefonken. Eenige jaren geleden, wierd de « *deensche vos*, »

die ſich in ons midden waagde, met spot en slagen, met schimpen en schreeuwen ontvangen; en nu welke vriendschap, welke hertinnerlyke gemoedelykheid in al onſe betrekkingen! Juichend ontvangen wy jaarlyks de deensche studenten in ons midden, of ſien ſy ons by hun. Juichend geleiden wy ſe op de heuvels by Upſala, waar de oudberoemde tempel der dry hoofdgoden stond, drinken daar met hun de oudgermaansche mede[1] en sluiten altyd op nieuw het broederverbond. Deensch en ſweedsch wordt er afwisselend gesproken. » — « En by ons, in 't duitsche Vlaamland, spreken wy afwisselend vlaamsch en fransch » viel ik hem in de rede, en terugschrikkende vroeg hy langſaam : vlaamsch en fransch? — « En fransch en vlaamsch, » was myne antwoord. Want men vreest er in ſekere steden en vooral te Gent, den invloed van het hoogduitsch. — « Den invloed van het hoogduitsch? riep hy. Dit is ja toch gansch ſinneloos! Hoe ſeer moesten wy dan den invloed van het deensch en van het hoogduitsch vreeſen! en toch wy spreken en schryven die talen neven de onſe; en onſe letterkunde wint by de beoefening dier ſustersprakeu, by het bestudeeren deſer ſusterletterkunden. Ik verbeelde my Vlamingen en Hoogduitschers in deſelfde vriendschappelyke betrekkingen. Neen, die vyanden van het duitsch ſyn voorſeker vyanden van het vlaamsch. — « Beware God, ſeide ik, niets gaat hun over de schoone moedertaal. » — « Dat mogen ſy ſeggen, » antwoordde myn ſweedsche vriend, « maar by ons ſal men ſe houden voor.... nu hoe noemt men dit?. » — « Ah! gy meent voor heimelyke *fransquillons*. » — « Juist, voor *fransquillons*. » — Doch hoort de klokken luiden, het gerucht wordt sterker, de kanonen donderen.

Soo was het inderdaad. Weinige minuten later, riepen de officieren : « Präsentirt das Gewehr! » In de verte hoorde men een altyd weêr herhaalde : Leve de koning! en langſaam rolde, omgeven van eene dichte juichende menigte, de wagen nader, waarin de koning, de koningin van Engeland, prins Albert en nog iemand ſaten. Toen wierden alle hoofden ontbloot en langs de gansche straat toonde het : Leve de koning!

« Nu, Pruissen heeft ſynen koning lief; even ſoo lief, als Sweden ſynen Oskar, » ſeide de Sweed, « onſen Oskar, den afgod van het volk. » — En met echte, rechte geestdrift vertelde hy my van Oskar en de jonge prinsen van Sweden. Myn naaste brief ſal er u meer van ſeggen; voor heden, *vale*.

W.

Darmstad, den 22sten oogstmaand 1845.

[1] Sweedsch : *mjöd,* engelsch *mead,* hoogd. *meth.*

MARIANNA PENELLA.

NOVELLE UIT HET LEVEN.

(Vervolg van bladſ. 83.)

Om deſen tyd was Marianna byna den ganschen dag in haar klein vertrek opgesloten. Alleen der kleine Ines was de ingang er van toegelaten, en ſy speelde daarin uren lang nevens de moeder, die, voor een groot stikraam geſeten, ſich met al den drift die haar eigen was, aan deſen arbeid overgegeven had. Sy scheen desſelfs voleinding naby te ſyn. Johan was buiten ſich ſelven van nieuwsgierigheid; edoch, te eigenſinnig om het ſyne moeder te vragen, gaf hy ſich alle moeite om vriendelyk jegens de kleine Ines te ſyn, om by haar uit te vleijen, waar Marianna dan eigentlyk ſoo geheimvol aan werkte. « O, moeder ſit aan een raam en stikt, ſy ſiet slechts niet eens op van haar werk, en geeft my nauwlyks antwoord, als ik heur iets vraag, » antwoordde Ines. « Maar, wat stikt ſe dan, ergens eene *basquina* voor u, de lieveling? » vroeg hy knorrig. — « Ik geloof, het is een outerdoek, Johan, » ſegde de kleine geheimvol, « maar ge moet niets verraden. » — « Nu, wat ſyn er dan voor beelden, of woorden opgestikt? waarschynlyk een kruis, een kelk of iet dergelyks? » — « Neen, niets dergelyks, het is gelyk eene schoone schildery. Een prachtig schip is het, maar het noodlottige schip ſiet er ſoo jammerlyk uit, de wimpels en ſeilen ſyn van den storm doorscheurd, de ſee schynt heel woelig en onstuimig, want de baren slaan het van alle kanten, de hemel boven is gansch ſwart, en bliksems flakkeren neder, en ééne heeft reeds getroffen, want het schip staat in vlammen. » — « Dat is recht schilderachtig, » spotte Johan, « maar is er dan geene opschrift onder die schildery? » — « Gewis, maar die is nog niet gansch voltrokken. » — « Hebt ge ook gisteren avond de serenade voor ons venster gehoord, Ines? » — « Ja toch, en moeder heeft ſe ook gehoord. » — « En wat ſegde ſy daarvan? » — « Aan my ſegde moeder niets, maar ik hoorde heur Pepita vragen, of ſy niet wist van wien de avondgroet kwam, en die antwoordde: « Van den ſelfden, señora, van wien ook al die schoone bloemen en vruchten komen, die gy elken morgen in uw kamer vindt; » en daarby lachte ſy ſoo geheimvol, als of ſy nog veel meer wist. « Ik kan ſe wel niet lyden, die Pepita, »

voegde Ines toe. — « Nu, en wat fegde moeder daarop? » — « Moeder maakte een feer fomber geficht en dreeg Pepita en fegde : « Soo ge nog ooit 't fy bloemen, of het allerminste van dien perfoon aanneemt, dan fend ik u heen. » Daarop weende fy en sprak tot moeder : « Het is wel niet wyselyk van u, señora, dat gy dien persoon, die u foo feer toegedaan is, foo trotsch afwyst, immers het is een voorname vermogende persoon, die men fich niet tot vyand moet maken. » Dan maakte fy nog een boofer geficht en fegde op eenen toon, foo als fy nog nooit met my gesproken heeft .... » — « Ik ken dien toon, » fegde Johan stil. — « Pepita, eens voor allen verbied ik u, my van dien persoon te spreken. » Dan fweeg Pepita stil en ging uit. » — « Seg my, Inés, » ging Johan voort, « weet ge niet waar uw moeder dikwyls laat in den avond heengaat? » — « Naar het avondgebed, » meen ik, fegde het kind ter goeder trouw. — « Meent ge? ik niet; nu, ik fal het haast weten, » murmelde Johan stil by fich felven.

Des avonds klonken alweêr de toonen der serenade, maar fy geraakten niet eens tot het oor voor 't welk fy bestemd waren, want Marianna was by der vallende nacht wederom, volgens gewoonte, uitgegaan. Door een klein poortje, dat van haren hof in de straat leidt, die langs de buitenste vestingen der Alhambra heenloopt, was fy weggekomen. Johan had defen keer fyne moeder fachtjes opgevolgd, hy fag hare hooge gestalte in den maneschyn statig heen fwaaijen, hy volgde haar van verre door de laan, tot by eenen groep van vygen- en granaatboomen, die voor den vervallen toren *de los siete suelos* opryst; hier verdween fy plotseling. Bedeesd sloop Johan stillekens nader by den toren. Van Marianna was geen spoor te ontdekken; onwillig-lyk bevong hem eene yfing, toen hy fich tegenover die verwefene puinen fag, over welker geheim foo onuitputtelyke geruchten onder het volk in om-loop waren. Al wat hy ooit van den geest des moorschen konings en van desfelfs vermoorde fonen gehoord had, drong fich in dit oogenblik in fyne aangewekte phantafy op. Hy meende het ver gehuil der in honden verkeerde fonen te hooren, die in defe gedaante nog immer hunnen onnatuurlyken vader fouden vervolgen. En fyne moeder waagde fich in defen oord des gru-wels! — In eens kregen al fyne betere gevoelens de bovenhand, hy voelde fich met eenen onfeggelyken angst voor haar doordrongen; defe angst gaf hem schielyk moed, hy waagde fich nader aan den vervallen bouw, en hoorde duidelyk een dof gedruis, dat uit de onderste verdieping tot hem drong. Met een ras besluit sloop hy voorwaarts, en kwam in eenen duisteren gewelfden gang, uit welken hem een snydende trekwind tegen waaide. Hy liet fich echter niet afschrikken; met de handen om fich heen tastend, trad hy voort in de duisternis, ging naar het geruisch op, waarvan de mompelende toon hem nu duidelyk het gemurmel van verscheidene persoonen erkennen liet.

Maar eensklaps kon ſyn voet geen steun meer vinden, hy stortte diep, diep, — ſyne ſinnen verſwonden....

Toen hy weder tot leven en ſinnen ontwaakte, tastte hy rond ſich om, echter in plaats van steenhoopen en vochte muren, die hy vreesde aante-raken, was het eene ſachte warme hand die de ſyne drukte. Hy sloeg het matte oog op, en ontmoette de ernstige donkere oogen ſyner moeder, die, liefdevol over hem gebogen, met beſorgdheid hem aanſag. Tegelyk voelde hy eene duiſelige pyn in het hoofd, dat verbonden was.

« God lof, gy ademt weder Johan! » ſegde Marianna met de uitdrukking der hoogstbekommerde moederliefde. Deſe blik viel als een hemelstraal in het niet booſe, slechts misleidde gemoed des knaaps. Syne tranen rolden heet op hare hand neder. « Vergeef me, moeder, » sprak hy met gedooſder stemme, « het doel dat my aandreef u te volgen, was slecht, maar alléén de angst voor u heeft my in deſen afschuwlyken toren gejaagd. » — « Alſoo mint ge me toch, Johan? Uw gedrag in den laatsten tyd deed me vreeſen, dat gy geen hert meer had voor uwe moeder. » — « Ik dacht ſelf dikwyls het ſelfde, » sprak Johan met heete tranen, « dat heeft Pepita op het geweten. » — « Is het mogelyk, » riep Marianna verbleekend, « dat dat schepsel, welk my alles te danken heeft, my daarvoor de liefde van myn kind wil rooven! Dus was het Pepita, die uw hert met mistrouwen jegens my vergiftte? » — « Ja, ſy was het, » sprak het knaapje, « ſy ſocht gedurig myne yverſucht tegen Ines optewekken en aantehitsen, dewyl ſy my voorstelde dat gy Ines veel liever ſaagt dan my, wyl — ach het overige wil ik nooit meer herhalen. » — « Ik danke God die my uw hert terug heeft gebragt, » sprak Marianna, « maar wees nu bedaard, Johan, en poog te slapen, want uw verschokt lichaam heeft ruste noodig; met Godes hulpe ſult gy haast weêr hersteld ſyn. » — « Ja, met Godes hulpe ſal ik weldra gansch geheeld ſyn, en als ik wederom beter ben, moeder, niet waar, dan ſegt gy my, wat gy in den toren.... » — Doch Marianna legde hem ſachtjes de vingers op de lippen, kuste hem op het voorhoofd, en ſette ſich dan wederom peinſend beſyden ſyn leger neder. Johan sloot half de oogen, en wierp by wylen eenen verstolen blik door de lange wimpers. Syne moeder die hem in slaap docht, haalde ondertusschen haar stikwerk te voren, ontrolde hetſelve by het licht der keerse en knoopte het los van eene stenge. Nu herkende Johan dat het geen altaarkleed maar wel een vaandel was. Weldra overviel hem op nieuw een koortsige slaap, ſyne droomen bragten hem terug in den engen duisteren gang, hy ſag in de verte ſyne moeder op eene hoogte, als ware ſy op eenen troon, en eene menigte menschen omringden haar. Het was alles koolſwart; hy ſag ſyne moeder nederknielen en hoorde haar deſe bede uiten : « O heilige maagd, vereenig de herten myner kinderen in liefde, en neem myn leven in offer voor het

vaderland! » — Plotseling sloeg een bliksem in den troon, hy hoorde een gedonder rollen, de ſwarte troon ſonk neder met ſyne moeder, alles stortte in puinen; boven de puinen echter was de hemel blauw en rein geworden, een prachtige regenboog spande ſich uit over de plaats waar de ſwarte stelling ingeſonken was; op den regenboog stond, wonderschoon, glimlachend in eenen ſaligen glans, Marianna. In der rechte hand hield ſy een prachtig vaandel, in der linke eenen palmtak. Johan strekte in verruktheid de armen tot haar uit, toen lichte wolken hem het heerlyke beeld kwamen verhullen.

Marianna had op den vroegen morgen Pepita haar afscheid gegeven. De boosheid van dit meisken had aan haar veelgekrenkte hert eene nieuwe wonde geslagen. Pepita was de dochter van eene arme naburin, die dicht aan Marianna's vaderlyk huis, in de schoone gebergtenstad Ronda, gewoond had. Sy hadden, kind ſynde, met malkander gespeeld, en Marianna, ſoodra ſy eenen eigen heerd had, riep de gespelin harer kindsche jaren tot ſich, alwaar deſe in de hoedanigheid van dienstmaagd van alle voordeelen genoot, die Marianna's edel hert aan den geringsten harer onderhoorigen geneigd was te vergunnen. Edoch Pepita was ten allen opſichte een verdorven, een huichelachtig gemoed, van welker heimelykheden Marianna geen vermoeden had. Haar meer hupsch dan schoon uiterlyke had weldra den oversten Penella, Marianna's gemaal, ontvlamd, en ſy had het des te minder voor noodig geacht de strenge te spelen, daar deſe heimelyke verhouding haar een beduidend overwicht op haren ſwakken, ligtveerdigen heer verſekerde. Daarby wist ſy evenwel den schyn te bewaren, en gedroeg ſich tegenover Marianna, met eene neërslagtigheid en huichelachtige deelneming aan de stormen, welke de opbruiſende luimen en de door haar geprikkelde yverſucht des overste ontryſen deden, dat Marianna niet denken kon, hoe naby de booſe vyand van haar geluk woonde. Het was Pepita in aller stilte gelukt, het hert des overste immer aan met een duister verdacht tegen ſyne vrouw te vullen, hetwelk haar niet moeijelyk viel, wyl ſy, met Marianna's verledene bekend, haar droggebouw op werkelyke daadſaken grondde. Sy ſelve had eens de brieven gedragen, die de dertienjarige Marianna toen aan den vyftienjarigen Fernando schreef, en deſe, een vurige jongeling, voelde ſich door 's meisjens heerlyke schoonheid en levendigheid ſoo ſeer aangetrokken, dat hy geenen dag kon leven ſonder haar te ſien, of naricht van haar te bekomen. Fernando's vader was een trotsche, bloedarme hidalgo, die een halfvervallen goedje in het gebergte bewoonde, en met glansryke herinneringen de geringste maaltydsmaak byſette. Op ſynen eenigen ſoon Fernando had hy heel de schimhope van het herleven der vroegere verhevenheid ſyner familie gegrond. Fernando ſou vroeg in het leger treden, en door de hand van ergens eene ryke erfster nieuwen glans en wasdom aan ſynen ouden stam verſekeren. De

koene geest des jongelings stemde teenemaal toe in de krygsloopbaan die fyn vader hem gekofen had, maar ook knoopte fyn hert daaraan de hoop op Marianna's befit. Defe was de dochter eener adellyke doch arme officiers weduwe, die in Ronda by een klein jaargeld gansch voor hare dochter leefde. Marianna muntte van hare kindsche jaren uit door eene feldene schoonheid en een krachtdadigheid van karakter die boven hare jaren en boven haar geslacht ging. Hare grootste lust waren eenfame fwervingen in het gebergte, waar fy uren lang het dryven der wolken, de vlucht des arends, en het magtige ruischen der watervallen in acht nam. Sy was ingenomen van de grootsche romantieke schoonheid hares vaderlands, en al, wat fich met desfelfs geschiedenis en noodlotten verknocht, was voor haar van het hoogste belang. Geschiedenis en poëfy waren hare verstandelyke voeding en het eerste, byna het eenigste, onderricht, waarop fy fich met liefde toelegde. Defe leste vormde fich in haar van felfs, wanneer, omgeven van de stille grootheid der natuur, hare innerste gevoelens in woorden fich verfelfstandigden, en krachtig, wild en koen aan hare fiel ontvloeijden gelyk de bergstroomen aan de rotsenkrochten. Een harer lievelingsoorden waren de puinen van een verwoest moorenslot, dat fich, gelyk een arendsnest, eenfaam op eene steile rotsspitse verhief, die fwart en verveerlyk uitsprong over eenen in de diepte bruisenden stroom. Hier was het dat Fernando haar voor de eerste maal fag, daar hy op eene fyner jagtfwervingen de rotse beklefferd had. Van de schoonheid des meiskens en tegelyk van den oord ingenomen, stond hy getroffen voor de juffer, die stoutelyk op den rand der klippe fat, en brokverfen opfegde, tot welke het geruisch der waters eene wonderschoone begeleiding aanboden. Defe klip was van dien dag af Fernando's wandelwit by voorkeur geworden, en elke fomeravond had hem aldaar met Marianna bevonden, die voor defen verwanten warmgeest met wellust hare rykste en stoutste mymeringen ontvouwde. Doch wanneer het ruwere jaargetyde en de aangefwollene waterstroomen het meisje niet meer toelieten de rots in het gebergte te bereiken, dan wierd eene brugge, die de beide staddeelen van Ronda verbond, de plaats hunner byeenkomsten. Liefde, jeugd en geestdrift voerden fe tot malkaar, verbeeldingskracht en poëfy, plannen voor de toekomst fetteden defe byeenkomsten telkens eene nieuwe aanlokking by. Weldra echter ontstond in Fernando, door de steeds aangroeijende onrusten en gistingen, die ook tot in het eenfame gebergte doordrongen, eene krachtige gevoeligheid voor de noodlotten fyns ongelukkigen vaderlands. Wie kon levendiger in defe gewaarwordingen deelen, dan de onbeschroomde driftige Marianna? Belangryk ware het geweest, de phantastische ontwerpen aftelluisteren, welke defe jeugdelyke verrukte wefens voor de eenmalige redding van Spaanje beraadsloegen. Niemand, als het eeuwige gesternt, fag fe,

niemand hoorde ſe dan de golven der Guadayra die onder de brugge heen stroomden, en wier machtig gebruis hun ſacht geſluister overklotste. Hier was het dat ſy afscheid namen, en ſich gelofte deden, dat, ofschoon eens het lot hunne liefde mogt scheiden, hunne herten ſich toch eeuwig trouw in de liefde voor 't vaderland ſouden blyven. Fernando reisde heen naar ſyn regiment, dat hem verre van den heim riep; Marianna bleef in Ronda by hare moeder, wier toenemende krankheid haar welhaast in hare lievelingswandeling besnoeide. De eenige uitstap die ſy deed, was een gelegenheidsbeſoek by de verwanten eens priesters, die vroeger hare leeraar geweest was. Daar trof ſy ſekeren dag den majoor Penella aan, eenen jongen, schoonen en ryken edelman, die by haren eersten aanblik ſich ſoo levendig voor haar ingenomen voelde, als het ſyn reeds meermalen ontvlamde hert mogelyk was. Om deſen tyd stierf Marianna's moeder, en, gansch verlaten, liet ſich het vyftienjarige meisje door de beſweeringen eens diepen hertstogts overhalen, den majoor hare hand te geven. Met ſwaarmoedigheid verliet ſy het romantische tooneel harer kindsheid en eerste jeugd, en nam Pepita met ſich, die heur, door de herinneringen aan den tyd waar ſy deſelve als bodin aan Fernando gebruikte, lief was geworden. Alſoo volgde ſy haren echtgenoot in ſyn garniſoen naar Granada. Yverig bemoeid om hare gansche ſiel tot deſen nieuwen kring van plichten toetewenden, voelde ſy ſich, namelyk na de geboorte hares ſoons, ſoo niet gelukkig, evenwel te vreden. De herinnering aan Fernando lag, met al de schemering overgoten, met welke hare ryke phantaſy, in de romantische natuur die hunne liefde tot tooneel had gediend, deſelve omstraalde, gelyk een wondereiland in de ſee der verledenheid. Na een jaar begon hare gemaal, die nu tot overste was aangeschoven, ſich aan der ſyde ſyner schoone maar ernstige gade, te vervelen. Hare hooge dichterlyke vlugt en de gloed harer phantaſy, waren niet de magneten die hem ketenen konden. Daarentegen vond hy dagelyks nieuwe bekoringen aan Pepita. De voorkomende vriendelykheid, met welke ſich deſe beijverde hem ſyne omgeving ſoo aangenaam mogelyk te maken, hare schynbare nederigheid en de kunst harer schoonheid, gewonnen heur weldra ſyne bedekte geneigdheid. Marianna in hare statige eenvoudigheid, vermoedde van dat alles niets. Om deſen tyd was Fernando naar Granada als hoofdman verplaatst geworden. Tien jaren waren verloopen sint dat Marianna hem niet meer geſien had, doch als hy nu voor haar stond, in het bereik van al die heerlyke hoedanigheden, welker vroege vonken eertyds het gelaat des jongen knaaps hadden gloeijend gemaakt, dan wekte ſich, met de herinnering aan hare eerste liefde, ook de gansche tooverkracht der romantiek, die haar omvloten had, in Marianna's vurige ſiel op. Fernando herinnerde ſich aan hun afscheid, aan de kinderlyke doch grootsche ontwerpen, die ſy eens ter redding des vaderlands, ſamen bedacht

hadden. Hy ontvouwde, met de gloeijende welsprekendheid, die hem eigen was, de grenfenloofe ellende des lands voor hare oogen. Hy schilderde heur den eindeloofen kamp der verscheidene partijen af; welke noch het fwakke wankelmoedige karakter van Ferdinand, noch de aanerkenning Isabella's tot troonopvolgster, verdooven konden. Daarentegen poogde hy haar op alle wyfen van de gerechtigheid der fake te overtuigen, aan welke hy fich felf met de gansche vurigheid fyns karakters had aangekleefd. Marianna's geest versmolt op nieuw met den fynen, en wat eens droomen der jeugd was geweest, vervormde fich thans in werkelyke plannen en daden. Fernando, die bedektelyk der liberale party aanhoorde, die onder den naam van « vrymetselaars » hare grondigere plannen verborg, stond in groot aanfien by defelve, en was gansch geschikt om aan heur hoofd te gebieden. Marianna leefde in defen tyd geheel eenfaam, wyl fy de geboorte van haar tweede kind te gemoet fag; edoch was fy in defen engen kring niet meer, foo als vroeger, tevreden, en kon het ook onmogelyk niet meer fyn. De overste had fich gansch aan fyn vroegere, ydele leven overgegeven, felfs Pepita vermogt hem niet meer aan het huiselyke leven te verbinden. Ook defe neiging was slechts eene vlugtige geweest, en Pepita droeg nu de gansche hevigheid van haren verstootenen hertstogt in eenen doodelyken haat op Marianna over. Het gelukte haar gemakkelyk den twyfel des overste over fyn vaderrecht op de kleine Ines te doen ontstaan, welker verschyning hem buitendien misviel, dewyl fy een meisje was, en hy slechts knapen verlangde. Van dan af begon hy fyne vrouw met de laagste beschimpingen te overrompelen, die haar edel gemoed krenkten en gansch van hem afkeerig maakten. Eindelyk was het foo ver gekomen dat hy de scheiding verlangde. Marianna was er niet tegen; de scheiding van eenen man dien fy noch eeren, noch lieven kon, was hare wensch, maar de vlek, die fich daardoor aan haren naam hechtte, verwondde haar hert op het diepste. Sy toog fich manhaftig in haar felve terug, en wapende fich met den schild hares gewetens, tegen de schichten der wereld. Pepita viel, ten haren opfichte, uit hare rolle niet. Immer deelnemend, ootmoedig en heur schynbaar toegedaan, befwoor fy Marianna haar by fich te behouden; immers wyl haar plan, van fich aan den overste voor altyd onontbeerlyk te maken, aan desfelfs fladderfin verydeld was geworden, foo lag dit voor der hand in haar voordeel, en eenen aangenameren toestand dan by Marianna, kon fy niet ligt vinden. Wanneer defe, na de scheiding, het prachtige huis dat fy met den overste bewoond had, verliet, dankte fy hare overige dienaars af, en nam alleen Pepita, de slange, met fich in hare kleine, vreedfame wooning. Defe fette nu by den foon het werk voort, dat fy foo glorieryk by den vader had aangevangen.

De overste had fyner vrouw een fraai, doch matig inkommen vastgesteld ;

hy had heur de forge voor beide kinders fonder fwarigheid overgelaten, wyl defelve hem in fyn ligtfinnig leven slechts ten laste fouden geweest fyn. Doch korts na de scheiding stierf hy plotseling; eene beroerte, het gevolg eener hevige gramschap, bewerkte fyn spoedig einde. Marianna vertrok fich in eene kleine woonst in de Alhambra, die heur door hare schoone tuinen, doch befonderlyk door de nabyheid van het moorsche paleis, wiens verlatene ruimten en hoven de samenfweerders tot hunne vergaderingen gekofen hadden, beviel. Sedert hare onafhankelykheid, had fy den ganschen gloed en kloekmoedigheid harer fiele aan de grootsche gedachten van bevrijing en redding des vaderlands toegewend, welke reeds het dertienjarige meisje befielden.

Sich teenemaal aan eene groote gedachte opteofferen, was van toen af het stille verlangen van haren manhaften, gloeijenden geest geweest. Slechts oogenblikkelyk was die verlangst door het fachtere gevoel der moederliefde, als door eene bedwelmende tooverkracht, gebannen geworden, edoch door de barschheid van haren gade afgeschrikt, was fy gansch in haarfelve teruggetreden, tot fy van nieuws den blik van dat oog aantrof, in welks jeugdelyk vuur eens al de schemering harer phantafy ontsproten was; nu ontblakerde die vonk, die tot hiertoe gesluimerd had, in eene magtige vlam op. Soo was liefde alleen niet de geheimnisvolle band, die haar en Fernando omsluijerde, het was eene vereende geestdryving tot eene groote gedachte, maar Liefde en Verbeelding smukten defen band met hunne prachtigste roofen, met de verborgene beeldspraak des geheims. Marianna's schoonheid, vurigheid en geestdrift befielden de verfworenen met eenen hoogeren, krachtigeren moed. De vaan die fy gestikt had, was voltrokken, en fy wilden nu allen daar op eenen plegtigen eed afleggen, die hen, in leven en dood, aan het stuk dat fy ondernomen hadden, onscheidelyk fou ketenen. Het vaandel was des nachts in Fernando's wooning beforgd geweest, om later ter plaatse der vergadering gebragt te worden.

Reeds eenigen tyd te voren had fich Don Diego by Marianna laten aanmelden. Daar fy door Pepita wist dat hy het was, die haar met fyne opmerkfaamheden vervolgde, fou fy hem liever niet aanveerd hebben, doch scheen de wysheid heur dit te verbieden. Sy onthaalde hem dus feer hoffelyk, maar koud. Hy liet fich echter niet foo ligt afschrikken; hy was gewoon te fegevieren; — hoe kon hy dus de koude eener vrouw, die wegens hare scheiding als ligtfinnig doorging, voor iets anders dan eene mommery aanfien? Hy voer eenigen tyd onvermoeijelyk voort, met defe, foo hy meende, fwakke verschansingen der behaaglist de eene na de andere te bestormen, maar hy geraakte om geenen stap verder. Hy besloot dus eindelyk spoediger te werk te gaan, en verscheen denfelfden dag 's avonds by Marianna, voornemens,

met fyne infichten duidelyk vooruittetreden. Hy trof haar in den hof, waar fy met Ines op en neder wandelde. De kleine, welke den Don niet lijden kon, vlugtte terstond by haren broeder. De halfgenefene Johan lag op een rustbed in eene kleine kamer, waarvan het opene venster hem de versche lucht en de geuren des bloemgaardes liet genieten. Na dat Don Diego eenige oogenblikken met Marianna gewandeld had, sprak hy : « Hoe schoon en vermakelyk de eenfaamheid van defen hof aan uwe fyde ook moge fyn, señora, moet ik u toch myne bede vernieuwen, dat gy defelve verlaat, en my wel gelievet toetestaan, u een ander verblyf te bereiden, dat uwer schoonheid weerdig fy. » — « Gy weet, don Diego, » hernam Marianna, « dat juist dit verblyf aan al myne wenschen voldoet. » — « Edoch niet aan de myne, » sprak don Diego stoutelyk, terwyl fyne oogen, met eene uitdrukking die haar met ys overgoot, op de schoone vrouw staarden. « Speel niet langer de grouwfame. Marianna! » ging hy voort, « gy kent myne wenschen, gy moet fe kennen; wat beduidt dus dat ontwyken, dat niet-verstaan-willen? » — Sprakeloos van innerlyke beroering, starde Marianna voor fich henen. Dan wilde don Diego haar tot fich trekken, en fluisterde : « Vertraag niet langer, myn gloeijend verlangen te verhooren! myn huis is bereid, di als fyne gebiedster te ontvangen! Pracht en rykdom fullen di omgeven, dyn leven fal eene voortdurende afwisseling fyn van genot en faligheden, maar hou op, my met defe huichelstrengte te kwellen tot welke dyn vurige wefen niet geschapen is. Laat my van daag ook wederom niet alleen in myne eenfame woonst terugkeeren, waar het verlangen naar di my verteert. » — Hierop rukte Marianna fich plotseling met reufenkracht van hem los, haar edel gelaat omtoog fich met een blakerend purper, gelyk de avondfon. — « Wie geeft u het recht, op defen toon met my te spreken? » fegde fy met bevende stemme, terwyl hare oogen, van de overmatige terging, gelyk de wolke, die met blikfem en regen beladen is, blikkerden en weenden tegelyk. — « Het recht? » lachte ligtfinniglyk don Diego, — « dyne schoonheid, dyne vurigheid, die, ondanks di, verraadt dat de schoone Marianna niet foo grouwfaam is, als fy het schynen wil. » — Sy fag hem met haren grooten blik aan, en sprak : « Slechts dry woorden kan ik u feggen : Ik veracht u! » en daarmede keerde fy hem met verbevendheid den rugge toe, en stapte langfaam het huis in. Don Diego fag verslagen haar achterna. « Soo mint fy eenen anderen, dan ongevoelig is fy niet; Pepita fal dat weten! » dacht hy, en, nauwelyks fyne innerlyke woede verheelend, stapte hy naar fyn paleis toe. Te huis aangekomen, liet hy Pepita roepen, die, nadat Marianna haar verfonden had, eene toevlugt by hem had gefocht; fy had voorgegeven, het mishagen harer gebiedster daardoor te hebben ondergaan, dat fy gefocht had haar voor hem gunstig te krygen.

Don Diego, ydel en trots soo hy was, had toenmaals aan het lukken syner ontwerpen niet getwyfeld, en had Pepita 's versending voor eene oogenblikkelyke luim harer gebiedster gehouden.

Hy had niet geaarfeld haar in synen dienst te nemen, dewyl sy door hare bewustheid met de verhoudingen van Marianna en met de plaatsgesteldheid hares huis, hem van nut syn konde. Toen sy nog in Marianna's dienst was, had sy hem de eenparigheid harer gebiedster met Fernando verswegen, en werkelyk alles aangewend, om haar jegens don Diego gunstig te stemmen. Ook in den beginne van haar verblyf by don Diego had sy het voor wyselyker gehouden, nog voortaan in dese stilswygenheid te volherden, want, in geval hare nieuwe gebieder inderdaad syn gewenschte doel bereikte, kon haar die verswyging by Marianna nieuwe voordeelen opleveren. Doch wanneer sy nu in don Diego's mismoedigheid de aanhoudende afwysing harer vroegere gebiedster las, en dat sy syne yversucht reeds aangewekt sag, dan besloot sy, deselve voor sich in eenen gouden draad te verkeeren, dien sy naar gevallen toespinnen of verlengen kon. En soo versuimde sy niet dese vroegere liefde van Marianna met Fernando optehalen, en de waarheid der geruchten te bevestigen, volgens welke eene bewesene trouweloosheid syner gemalin den overste tot hunne scheiding sou hebben bewogen.

Op don Diego's dringende uitvorschingen, verhaalde Pepita hem nu de verhouding van Marianna met Fernando, hare nachtuitstappen naar de Alhambra, de nieuwsgierigheid die selfs daaromtrent de kleine Johan uitte, en hoe eens het knaapje des nachts half dood van twee vermomde mannen t'huis gebragt geweest was; eindelyk, daar sy de gretigheid merkte met welke de policie-overste de kleinste omstandigheden van haar verhaal opving, vergat sy ook niet het heimelyk ververdigde stikwerk van Marianna er intelasschen. Ten slotte deses gespreks drukte don Diego in Pepita's hand eene dublone, eischte dat sy hem binnen twee dagen over de strekking van Marianna's handwerk sou onderrichten, en versprak haar, by goeden uitslag, eene mildere belooning.

(*Wordt voortgeset.*) (*Uit het hoogduitsch.*)

K. Stallaert.

FRITHIOF'S VERZOEKING [1].

(Naar het zweedsch van Esaias Tegnér.)

't Voorjaar komt; de vogels kwelen, 't woud wordt groen, de hemel blinkt;
Hoe de ontboeide stroomen dansen, hoe hun lied door 't landschap klinkt!
Blozend, zoo als Freja's wangen, breekt het roosjen uit zijn' knop,
En vernieuwde lust ten leven gloort in 's menschen boezem op.

't Lenteweêr lokt d' ouden koning, lokt zijn jonge ga ter jagt;
Heel hun hofstoet wemelt buiten vast dooreen in bonte pracht;
Bogen klinken, kokers raatlen, hoefgetrappel beukt den grond;
Schreeuwend doet, spijt kap en koorde, valk bij valk zijn' rooflust kond.

Zie, de jagtvorstinne nadert! Frithiof! sluit uwe oogen snel!
Als een sterre op 't voorjaarswolkje wiegelt ze op haar witte tel;
Sierlijk golft de blaauwe veder langs de blankheid van haar koon,
En nu Freja, dan weêr Rota, overtreft zij beide in in schoon.

Al te digt dier oogen hemel, arme Frithiof! niet genaakt;
Wacht u, want die lokken kluistren; wacht u, want die boezem blaakt!
Staar naar leliën nocht rozen, wisslende op haar lief gezigt,
En verneem de zoete stem niet, waar de westewind voor zwicht.

Op, ter jagt! — de horens schettren; — berg en dal verslindt de stoet;
Loodregt stijgt de valk ten hoogen, loodregt Oden's zaal te moet,
En het schuwe wild moog' vlieden naar der lommer digtste schaâuw,
Voor den ingang van zijn holen is de jagtspies 't nog te gaauw.

[1] Sie hier, in korte woorden, het onderwerp van het gedicht:
De schoone Ingeborg, dochter van den koning Bele, is naar 't oudegebruik des Noordens, op 't land by eenen gryſaard, met Frithiof, den ſoon eens ryken landmans, opgevoed geweest. Beiden ſijn door wederſydsche liefde vereenigd. Na de dood des konings weigeren ſyne ſonen, Helge en Hafdan, hunne ſuster aan eenen boerenſoon te geven. Frithiof, die ſich van 't hof had verwyderd, heeft een samenkomst met Ingeborg in den tempel van Balder. Voor deſe ontheiliging gestraft, wordt hy door de koningen naar den overſeeschen Jarl Agantyr geſonden, om eene schatting te halen. Van daar gelukkiglik terugkomen, vindt he ſyne hoeve door Helge verbrand en ſyne verloofde door deſen aan den ouden koning Ring uitgehuwelykt. Woedende, steekt he den tempel van Balder in brand en vlucht uit het land. Langen tyd ſwerft hy land en ſee om, en wordt een vermaarden *Viking;* maar hy wil Ingeborg wederſien en begeeft ſich vermomd, aan t' hof van koning Ring. Hoe hy deſen, vóór de gastvryheid, waarmede de gryſaard hem ontving, beloont, vertelt de ſang, die hier in vertaling verschynt.

Snel als 't weêrlicht stuift de schare d' ouden koning vast voorbij;
Eenzaam blijft de grijsaard achter, schoon met Frithiof aan zijn zij;
Ongezellige gezelle blijkt de mijmraar droef te moê,
Ach! wat sombre klagte klinkt hem uit zijn' eigen boezem toe;

» Hadde ik nooit de zee verlaten, voor 't gevaar des weêrziens blind!
» Op de golven woont geen weemoed, waait hij weg met 's hemels wind.
» Staat des Vikings aanzigt somber, ijlings lokt hem de oorlogskans.
» En de donkre droomen vlugten voor der waapnen flikkerglans.

» Hier is 't anders! — In de strikken van 't verlangen buige ik 't hoofd;
» Al mijn geestkracht schijnt geweken, al mijn gloriezucht gedoofd;
» 'k Waan haar steeds in Balders tempel aan mijn zij geknield te zien;
» Neen, niet zij heeft d' eed geschonden: wreede Goden braken dien!

» Immers baten zij de menschen, immers doet hun vreugd hun leed;
» 't Rozenknopje, dat mij geurde, werd aan 's winters borst besteed.
» Ach! waartoe! Gelyk zijn schedel, is het hart des ouden grys;
» Knop en blad en steel van 't bloempjen overdekt zijn aêm met ijs. »

Zoo verzuchte hij. Daar kwamen ze aan een afgelegen dal,
Donker, door der bergen hoogte, — donker door der berken tal; —
Uit den zadel gleed de koning: « O die lommer is een lust, »
Sprak hij: « Ik ben moê, stijg ook af, en ik neem een wijle rust. » —

» 't Sluimeren zou u kwaad doen, koning! koud en kaal is nog de grond;
» Laat ons fluks ten hove keeren, hier waar' 't rusten ongezond. » —
» Slaap verschijnt, als de andre Goden, dikwerf als wij 't minst vermoên, »
Zei de grijsaard: « aan den gastheer gunn' de gast zijn' wil in 't groen. »

Frithiof ligtte reeds zijn' mantel, Frithiof spreidde dien op 't veld,
En de koning look zijne oogen op de knieën van den held;
Look ze rustig, als na 't strijden op zijn schild de dappre doet,
Rustig als 't onnoozel wichtje, door den moederarm behoed.

Echter slaapt hij naauw, of, luister, hoe een zwarte vogel kweelt:
« Rep u, Frithiof! op! versla hem, en uw hartswonde is geheeld;
» Op, zijn koningin behoort u, u wien zij den bruidskus gaf!
» Op, geen menschenoogen zien u, en geen stemme heeft het graf. » —

Frithiof hoort het naauw, of, luister, hoe een witte vogel kweelt:
« Bleef het menschen ook verholen, Oden bleef het niet verheeld!
» Zoudt ge een sluimrend man vermoorden; zoudt ge een weerloos grijsaard slaan?
» Wat ge bij het feit moogt winnen, 't brengt geen' heldenroem u aan! » —

De eene vogel zweeg als de andre; uit de scheê vloog Frithiof's zwaard,
IJlings wierp hij 't huivrend van zich, 't stoof in 't woud met weêrlicht vaart;
Krijschend is de zwarte vogel naar zijn donkre krocht gevlugt,
Maar de witte stijgt ten hemel, en zijn lied vervult de lucht.

Fluks is de oude koning wakker. « 't Sluimren, » zegt hij, « was mij zoet;
» Lieflijk slaapt men in de lommer, door des dappren zwaard behoed;
» Maar waar bleef het uwe, vreemdling! waar die wachter aan uw zij?
» Waar die vriend, van wien gij zeidet, « wat gebeur', nooit scheiden wij? » » —

» 't Is om 't even, » zeide Frithiof, « 'k vinde er bij de vleet in 't Noord;
» 't Zwaard is scherp van tong, o koning! en brengt vreê noch vriendschap voort;
» Onderaardsche geesten wonen in het glinsterende staal;
» Zelfs der sluimring van de grijsheid dreigt de moordzucht van 't metaal. » —

» Ik heb niet gesluimerd, jongling! — neen, zoo u die toetsing krenkt,
» Acht gij vroed, die man of wapen onbeproefd vertrouwen schenkt?
» Gij zijt Frithiof, 'k was er wis van, sinds ge op hoogtijd tot mij kwaamt;
» De oude Ring heeft lang geweten, wat zijn wijze gast zich schaamt!

» Hoor mij uit — waarom verscheent gij, zonder naam en met een mom?
» Slechts, om Ingeborg te schaken, schiept gij u onkenbaar om;
» Nameloos wil d' eer niet zitten in het gastvrij feestgelag;
» Open, Frithiof! is haar wezen, en haar aanschijn als de dag.

» Weet gij hoe 't gerucht me u schetste? Schrik der menschen en der Goôn,
» Sloegt gij vorsten, schondt gij tempels, waar u weêrstand werd geboôn,
» En 'k verwachtte, slaande op 't heirschild, strijdbren Frithiof in mijn land,
» Maar gij kwaamt gehuld in lompen en den bedelstaf ter hand.

» Waarom slaat gij de oogen neder? Frithiof! ik was ook eens jong!
» Strijd is 't leven van den aanvang, en de jeugd zijn *Berserksgaong;*
» Weerspoed klemm' haar tusschen schilden, tot het wilde vuur verspat;
» 'k Heb beproefd en 'k heb vergeven; ik beklaagde en ik vergat.

» Ziet gij, ik ben oud van dagen; Oden's zaal rijde ik dra in;
» Heel mijn rijk zij dan het uwe; de uwe zij mijn gemalin;
» Tot dien tijd zult gij me een zoon zijn, zult mijn gast zijn als ge waart;
» Wilt gij d'ouden twist dus slechten, en mij hoeden zonder zwaard? » —

» Dank hebt, » antwoordt Frithiof somber, « mits ge voor geen' dief mij scheldt,
» Of belette me iets uw gade, meê te voeren met geweld?
» Haar nog eens voor 't lest te aanschouwen, was het doel, waarmeê ik kwam:
» Wee mij, dwaas! ik wierp slechts olie in de half gebluschte vlam!

» 'k Was te lang uw gast reeds, koning! aan uw' disch zitte ik niet weêr;
» Onverzoende Goden slingren op mijn hoofd hun gramschap neêr.
» Balder, met de lichte lokken; Hij, die al wat ademt, mint,
» Haat mij, haat slechts mij, verworpling, die geen wedergade vindt.

» 'k Heb zijn' tempel aangestoken; Varg i Veum[1] is mijn naam;
» Waar die klinkt, daar schoolt van doodsangst ouderdom en jonkheid zaam.
» 'k Ben verstooten, 'k ben verdreven uit mijn land en van mijn erf,
» En de vreê in eigen' boezem is een troost, die 'k eindloos derf.

» 'k Ben de groenende aarde moede, wijl ik overal die mis;
» 't Veld verzengt mij slechts de voeten, mij, wien 't loof niet schaâuwrijk is;
» Gij hebt Ingeborg verworven, Ingeborg, die ik verloor;
» En der wolken van mijn leven breekt geen straal van hoop meer door.

» Voort dan naar mijn zee, — Ellida![2] spoed u, vlugge drake! spoed!
» Baad op nieuw uw' zwarten steven vrolijk in den zilten vloed;
» Beur de zeilen tot de wolken; klief den berg, die blinkend daagt;
» Vlieg zoo ver de sterre ons voorlicht, en verwonnen golfslag draagt.

» Hoe mij naar der stormen huilen, naar des donders raatlen dorst!
» Als het om mij dreunt en davert, heerscht er kalmte in Frithiof's borst;
» Schildgekletter, pijlenregen, Oude! brak het uur al aan,
» Dat me in zeeslag zal zien sneuvlen, naar verzoende Goôn zien gaan!"

E. J. POTGIETER.

AEN DE BELGISCHE DICHTERS[3].

Sterkluidend sprak daer boven de klok van d' ouden dom,
En deed haer stem nog hooren in mist en stormgebrom.
Zy had zoo lange jaren en immer trouw gediend
En 't Vlaendervolk was innig met hare spraek bevriend.

Maer 't wufte volk van 't Zuiden kwam heerschen in het land
En heeft ze neêrgesmeten met straffelooze hand :
Gy moogt haer vry begraven, die toon gaet ons niet wel,
En ter vergoeding geven wen 't fransche klokkenspel.

[1] Tempelschender.
[2] *Frithiof's* schip droeg dien naam.
[3] Sie onfe eerste aflevering, bl. 34.

Nu hangt de Gal zyn bellen dra in des torens top ;
De gryzen zien met droeve, bezorgde blikken op.
Men kan zich niet gewennen aen dezen vreemden klauk,
En by die toonen klopt hun het hart zoo zwaer en lang.

Doch 't nieuwe belgeklingel lokt ras de menigte uit ;
Nu wordt de klok vergeten en 't heilig stemgeluid.
Slechts hooren luttel gryzeu, als by herinnering,
Van ver haer wondre klanken, in droom en mymering.

Maer zie, alomme komen de mannen in de weer :
Wy zyn 't gerammel moede en willen het niet meer ;
Het past, dat fyn geklingel, op d' ouden dom zoo goed
Als brooze glazen scheepjes op onzen Scheldevloed.

Toen sprak er een. Zyn oogen omgloorde een bliksemstrael :
« Komt by en laet ons delven, gy-mannen altemael !
Laet *ons* de klok ontrukken aen haren diepen nacht,
Dat jublend zy herleve en spreke in nieuwe kracht.

En hief met reuzenarmen de klok weer uit den grond,
En moedig hielp de schare, die hem ter zyde stond ;
En op den hoogen toren herplaetsten haer meteen,
Van waer zy weêr zal spreken door storm en nevel heen.

En wie die lieve klanken vernemen treden by,
En dringen zich tot koren, zoo diepgevoerd, zoo bly,
En biddend valt men neder, en roept uit 't vol gemoed :
« Gegroet, o troost des levens ! zyt innig ons gegroet. »

En sterker golft en sterker de klokkentoon door 't land,
En kaetst tot aen de duinen van 't gindsche Noordzee-strand
De golven voeren 't verder, het blyde feestgeschal :
« Heil zy de klok der vadren ! » zoo klinkt het overal.

Naer het duitsch van Mevrouw VON PLÖNNIES.

J. F. BROUWENAAR.

Brussel, 25 july 1845.

MENGELINGEN.

De Vlaamsche Verbroedering is de naam eener nieuwe Maatschappy die deser dagen in Brussel is tot stand gebracht, en wier doel en strekking is aan de vlaamsche beweging meerder uitgestrektheid te geven. Dese Maatschappy bestaat uit verscheidene leden van den rechterlyken stand, uit advokaten, volksvertegenwoordigers en andere deftige en onafhankelyke lieden. Wy gelooven dat dit Genootschap groote diensten aan de vlaamsche saak sal toebrengen. Wy hebben van de oprichting deser Maatschappy slechts kennis gekregen by het ter perse leggen van onse aflevering; in eene volgende maken wy deselve nader bekend.

⁂ Eene belangryke ontdekking is over eenige weken in het kerkhof van Harelbeke gedaan geworden. Naar onse oudste kroniken souden de *forestiers* van Vlaanderen, Liederick, syn soon Ingelram en syn kleinsoon Odoaker in de Sint-Salvatorskerk aldaar begraven liggen. Nochtans hebben de nieuwe geschiedschryvers niet alleen die meening der kronikers, maar ook het bestaan selfs der forestiers in twyfel getrokken.

Sich op eene te Harelbeke bestaande overlevering ondersteunende, naar dewelke dry merkweerdige graven, gedurende het afbreken der oude kerk in 1769, in 't stadkerkhof souden ontdekt geweest syn, had reeds voor eenige jaren, de *Société d'Émulation* ondersoekingen gemaakt, die geenen uitslag hadden voortgebragt.

Onlangs hebben dry liefhebbers uit dit steedjen nieuwe opgravingen laten maken, die eindelyk dry aloude en welbewaarde graven hebben doen ontdekken. Se syn onbetwistbaar deselfde die in 1769 gesien geweest syn. Een van die graven is aan de vier syvlakten met schilderyen versierd. Een van de beelden stelt eenen man met eenen blooten degen in der hand voor, het ander eenen man op eene degenscheede rustende, het derde eenen man en eene vrouw, het leste den Heiland aan 't kruis, tusschen de heilige Maagd en Sint Jan. In dat graf waren de overblyfsels van dry geraamten, wier welbewaarde hoofdschelen neven dry ysere ringen lagen. Twee in de puinhoopen gevondene stukken blauwsteen schynen het graf oudtyds overdekt te hebben.

⁂ Men begint in't verfranschte Brussel allengskens te verstaan, dat men het

volk in ſyne taal moet aanspreken : er verschynt nu alhier by maandelyksche afleveringen een *Journal voor kleedermakers,* de *moden van Parys* aangevende, met *graveersels van de moden te Parys uytgewerkt en patroonen van mannelyke groote,* ten pryſe van 9 fr. het jaar.

⁂ By besluit van den heere Minister der binnenlandsche ſaken, ſal het historisch drama : *Jan de eerste,* dat onlangs in den gentschen kampstryd den eersten prys heeft behaald, in onſe hoofdstad ter gelegenheid der septemberfeesten opgevoerd worden. De gentsche maatschappy heeft te dien einde eene toelage gekregen.

⁂ Men schryft uit Berlyn : Diesterweg, Dr Gersdorf, Löst, Ruppius en F. Schmidts ſyn teſamen getreden tot het uitgeven van een « *Organ für das gesammte deutsche volksschriftenwesen.* » Het ſal de ſoogenoemde volksliteratuur ſuiveren, nieuwe praktische volksschriften bevorderen en het volk even ſoo tegen den radicalismus des ongeloofs als tegen dien des pietismus bewaren.

⁂ Schlegel's werken, met welker verſameling Prof. Böcking in Bonn beſig is, ſullen in Leipzig in 15 boekdeelen verschynen. Groot ſyn de ſwarigheden, die ſich by de oplossing deſer opgave stellen, dewyl de meesten arbeiden van Schlegel in tydschriften verstrooid ſyn. Aan ſyne gedichten had de beroemde Kritiker menigvuldige verbeteringen gemaakt. Syn vlyt was immers bewonderensweerdig : men heeft in ſyne papieren talryke en wichtige arbeiden, over de verscheidenste onderwerpen, gevonden. Syne vertalingen, waaronder thans ſyn Shakespeare in een goedkoop formaat gedrukt is, ſullen niet in deſe nieuwe uitgave worden opgenomen.

⁂ Eene vertaling van Tieck's *Schildburgers* ſal binnen kort by den uitgever Buschmann te Antwerpen verschynen.

⁂ De ſesde aflevering van Firmenich's *Germaniens Völkerstimme* is onlangs van de pers gekomen. Se geeft de dialekten van Nederrhyn aan, Meurs, Krefeld, Duisburg, Elberfeld, Keulen, enſ. In deſe tongvallen ſal de Vlaming licht ſyn taal erkennen : buiten eenige plaatselyke uitdrukkingen, schelen se byna niet van onſe schriftsprake.

⁂ Een engelsche dichter, de heer Midicin, die sedert eenige jaren te Heidelberg leefde, en nu onlangs naar Engeland terugkeerde, heeft verscheidene dichtstukken van Mevrouw Van Ackere in het engelsch vertaald.

⁂ *D. Levy-Elkan* te Keulen gaf, eenigen tyd geleden, de *Dryeenigheid* van A. Dürer in eene nieuwe houtsnede uit. De nabeelding is meesterachtig en hoogst getrouw ; ſoo getrouw ſelfs, dat het moeijelyk valt, het origineel van de copij te onderscheiden.

⁂ Parys is immer en altyd het doelpunt van onſe daghladschryvers. In

het nummer van den 24ᵉⁿ july defes jaars 1845, lefen wy in den *Politique*, dat de eerste vertooningen van fransche stukken op fekeren schouwborg der hoofdstad ***ganschelyk aan die van Parys gelyken***. Hoe vleijend is dit voor ons! Het borgergrauw en lompenvolk verschynt er niet; « la société est exquise, » tout y ressemble à une première représentation parisienne! » Selfs in het parterre (ook in het paradys?) fiet men maar « costumes de bal, » kortom alles is er getrouwelyk kopieerd naar het voorbeeld van Parys! Nu fegge men nog eens, dat wy in de beschaving achteruit fyn! Parys! O goddelyke Parys! Hemelsch Parys!

Doch ernstig gesproken, is het niet beklagelyk dat van de vier brusselsche theaters, geen een is, waarop er in de volkstaal gespeeld wordt? De echte borger van Brussel, die fyne moedertaal niet verleerd en de, nu modische, vreemde taal niet aangeleerd heeft, kan ten hüidigen dage, het vermaak des tooneels niet genieten. Hy is gelyk vreemd in fyne eigene stad. Van daar de foo jammerlyke als driftige lust der Brusselaars voor de kunstsprongen van peerden en dansseressen; van daar hunne neiging van alle stoffelyke vermaken!

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Het Taelverbond, letterkundig Tydschrift, onder het bestuer van J. F. C. Verspreeuwen, leeraer by het Athenæum te Antwerpen en met de bestendige medewerking der byzonderste vlaemsche schryvers. Antwerpen, Buschmann, 1845, 8°. — Verschynt by maandelyksche afleveringen, ten pryfe, voor het halfjaar, te Antw., van 5 fr.; buiten, 5 fr. 50; voor Holland, 3 guldens.

(De eerste aflevering houdt in : eene Mymering met samenspraak van Conscience, waarin hy het oude voornaamwoord DY, DY, DYN met geluk ingevoerd heeft : een voortreffelyk geschreven antwoord van De Laet aan de Revue nationale, over de vlaamsch beweging, een aardig vertelsel van Van Ryswyk, enf.)

De Tijd, merkwaardigheden der letterkunde en geschiedenis van den dag, voor de beschaafde wereld, met steendruk-platen en portretten; hoofdopsteller : Boudewijn, 's Gravenhage, by Vandervliet, gr. 8°. Iedere jaargang is verdeeld in 26 afleveringen die tweemaal per maand verschynen en 4 boekdeelen met 24 platen uitmaakt. Prys : 20 fr. par jaar of 5 fr. par boekdeel.

(Dit werk, met den eersten van 't jaar uitgekomen, heeft voor doel, het publiek met den meesten spoed bekend te maken met de Letterkunde en Geschiedenis van den dag. Het bevat nauwkeurige berichten of doorwrochte levensschetsen van beroemde tydgenooten, eene keurlefing uit de Verhalen van engelsche, fransche, hoogduitsche, fweedsche en deensche schryvers, enf.)

Het dorp der Goudmakers, een leerryk en vermakelyk volksboek vry omgewerkt naer het hoogduitsch van Hendrik Zschokke door A. Van Hasselt, versierd met 50 houtsneden. Antw., Buschmann, 1845, in-16. Prys : 3 fr.

Het Gouden Boeksken, door A. Van Hasselt, in 16. Brussel, A. Jamar.

De verwoesting van Maestricht, historische tafereelen uit de XVIe eeuw, door ECREVISSE. Antw., Buschmann, 2 deelen 8o. Prys : 5 f.

Hendrick graaf van Brederode, mede grondlegger der nederlandsche vryheid, verdedigd door M. VAN HALL, Staadsraads, enz., met platen. Amsterdam, J. Müller, 1844, 8o, XVI, 241 bl.

Antwoord aan M. Van Hall, Staatsraad, enz., over Hendrik Graaf van Brederode, enz., door M. G. GROEN VAN PRINSTERER. Leyden, Luchtmans, 1844, 8o, 104 bl.

(Wy fullen later eene beoordeeling geven van defe voor onfe geschiedenis belangryke werken.)

J. P, Arend, algemeene geschiedenis des Vaderlands, van de vroegste tyden tot op heden. Deel II, stuk 2, (de jaren 900 tot 1581 omvattende). Amsterdam, Schleijer.

G. Vanderburg, Eerste Grondbeginselen der Natuurkunde. Volksleerboek met houtsneden, Gouda, 1 gulden 15 centen.

De Sterrenhemel, verklaard door F. KAISER, hoogleeraar te Leiden, Amsterdam, by C. Sulphe; 1844, 8o, 354 bl.

(Defe nuttige werken, waarvan de leste befonderlyk gelukt, eenvoudig en gemakkelyk is, bewyfen dat er niet aan stoffe ontbreekt voor de Nederduitschers die fich in de moedertaal willen beschaven.)

Proeve eener geschiedenis der dichtkunst en fraije lettren onder de Angel-Saksen, door J. P. AREND. Amsterdam, by Schleijer, 1842, 8o.

(Met groot genoegen fien wy dat men fich in Noordnederland befig houdt met de beoefening der verscheidene taaltakken van 't nederduitsch. Het hier aangekondigd werk is een der belangrykste en geleerdste die sedert lang in Holland fyn verschenen. Wy fullen er, in eene naaste aflevering recentie van geven.)

J. Vanderhoeven, Herinneringen aan eene reis naar Stokholm, ter gelegenheid van de vergadering der skandinavische natuuronderzoekers in julij 1842, 2de verbet. uitgave. Amst., Stemvers, guld. 1 50.

Belgien in seinen Verhältnissen zu Frankreich und Deutschland, mit Bezug auf die Frage der Unterscheidungszölle für den Zollverein, von GUSTAF HÖFKEN. Stuttgart, Cotta, 1845, 8o. Pr. 8 fr. 75.

(In dit voor onfe tol- en handelsbetrekkingen met Duitschland belangryk boek vinden wy, in 't eerste kapittel, eene deelnemende kenschets der vlaamsche beweging.)

Deutsche Märchen und Sagen, gesammelt und mit Amerkungen-begleitet herausgegeben von JOH. WILH. WOLF, met drei küpfern. Leipzig, Brockhaus, 1845, 8o. Pr. 12 fr.

(Dit belangryk werk is een vervolg tot de Niederländische Sagen, van denfelfden schryver; het bevat ook vele belgische en hollandsche overleveringen.)

JOHANN PETER HEBEL

UND SEINE GEDICHTE IN ALLEMANNISCHER MUNDART [1].

Iedem Vlaemen, der sich für Sprache und Literatur des deutschen Brudervolkes interessirt, wird Hebel eine höchst anziehende[2] Erscheinung sein ;Hebel wird mit Recht zu den Klassikern Deutschlands gerechnet, und doch sind seine berühmtesten Werke nur einige Dutzend[3] Lieder; kleine Lieder von sehr bescheidenem Inhalt, noch dazu in der allemanischen Mundart geschrieben, die mancher Deutsche eben so wenig auf den ersten Blick versteht, wie er ein vlaemisches Gedicht ohne Anstofs vom Blatt[4] übersetzen würde. Denn auch das Vlaemsche ist nur eine deutsche Mundart und unterscheidet sich blofs[5] dadurch von den übrigen Dialekten, dafs es zugleich eine besondere Schriftsprache bildet. Ehe wir jedoch ausführlicher von dem allemannischen Dichter sprechen, müssen wir einige Bemerkungen über die nieder-und oberdeutschen Dialekte und über ihr Verhältniss zur hochdeutschen Sprache vorausschicken.

Die niederdeutschen Mundarten, die im ganzen alten Sassenland vom Harz bis an die Elb- und Wesermündung, in Holstein und in Pommern, in Mecklenburg und in Westphalen vom Volke gesprochen werden, haben den allgemeinen Namen Plattdeutsch. Dieses Platt wechselt von Meile zu Meile, von einem Dorf zum

(Wy geven het opstel van Prof. Lebermuth in het oorspronkelyke, doch met verklaring der woorden, die van het nederduitsch afwyken. Op die wyfe fal het voor elken Vlaming feer verstaanbaar fyn. Men moet voor het overige niet vergeten, dat eenige medeklinkers in 't hoogduitsch veranderen, gelyk *t* in *s*, *water*, *wasser*; *p* in *pf*, *peerd*, *pferd*, enf.

[1] *Mundart*, tongval. [2] *Anziehend*, aanlokkend. [3] *Dutzend*, dofyn. [4] *Vom Blatt*, op het oog, op den eersten blik. [5] *Bloss*, slechts, bloot.

andern; es gibt keine feste Regel dafür und keine Sprachlehre. Die alten Städtechroniken sind platt geschrieben, aber, seit dem Aufschwung[1] der hochdeutschen Literatur im vorigen Jahrhundert, denkt niemand mehr daran, das Plattdeutsch zur Schriftsprache zu erheben. Wenige denken ernstlich daran, etwas für seine Erhaltung[2] zu thun; aufrichtige Volksfreunde und geistvolle Schriftsteller, wie Ludolf Wienbarg, der Holsteiner, haben sogar[3] offen ausgesprochen, dafs sie es für ein Glück ansehen würden, wenn das Platt ganz vom Hochdeutschen verdrängt würde; denn es hindere in manchen Gegenden[4] die Verbreitung gröfserer Cultur und Aufklärung[5].

Warum hört man nicht ähnliche[6] Wünsche in Bezug[7] auf die oberdeutschen Dialekte, die im Süden gesprochen werden? — Die oberdeutschen Dialekte, aus denen sich das Hochdeutsche gebildet[8] hat, wie ein mächtiger Strom aus dem Zuflufs frischer Alpenquellen[9], stehen noch jetzt[10] in einem lebendigen Zusammenhang mit demselben. Hört man im Süden die Sprechweise der verschiedenen Stände, so kann man den allmäligen[11] und stufenweisen[12] Übergang aus der Sprache des Volkstammes in die Sprache der Nation beobachten[13]; fortwährend gehen noch jetzt in das Hochdeutsche einzelne Provinzialismen über, die eine glückliche Erwerbung für den Dichter und Redner sind, weil sie die Sprache mit treffenden Ausdrücken und anschaulich malenden Worten bereichern. Eben deshalb verräth im Süden oft[14] auch der Gebildete[15], durch Accent und Aussprache seine fränkische, allemannische oder schwäbische Abstammung. Anders im hohen Norden. In Hannover und Braunschweig, z. b., wird neben dem platten Volksdialekt das reinste Hochdeutsch gesprochen, denn das Platt ist von der Schriftsprache zu verschieden, um auf dieselbe noch einen merklichen Einflufs zu äufsern; es ist kein rohes, sondern ein veraltetes Idiom. Der oberdeutsche Dialekt verhält sich zum Hochdeutschen, wie der

[1] *Aufschwung*, verheffing. [2] *Erhaltung*, behoud. [3] *Sogar*, felfs. [4] *Gegend*, oord, streek. [5] *Aufklärung*, verlichting. [6] *Ähnliche*, dergelyke. [7] *In Bezug*, betrekkelyk. [8] *Gebildet*, gevormd. [9] *Quelle*, welle, bron. [10] *Jetzt*, thans, nu. [11] *Almälig*, allengskens. [12] *Stufenweise*, trapwyfe. [13] *Beobachten*, opmerken. [14] *Oft*, dikwyls. [15] *Der Gebildete*, de beschaafde mensch.

moderne Dörfler zum modernen Städter : der plattdeutsche Dialekt hingegen wie ein ehrenfester **Reichsbürger** aus dem 16. Jahrhundert zu dem gebildeten **Staatsbürger** des 19 Seculums.

Wie bei dem Belgier das Vlaemsche, so ist beim Niederdeutschen das Platt überall die Sprache der Vertraulichkeit und gleichsam das bequeme, gemüthliche Hauskleid; mit dem Landvolk oder dem Gesinde **mufs** man es sprechen; am traulichen Kaminfeuer[1] dagegen, mit guten Freunden und in der Familie, da spricht man es aus Vorliebe. Es liegt die biedere[2] Einfalt und die ganze Geradheit[3] der alten Zeit darin. Auf plattdeutsch kann man unmöglich sentimental oder affectirt sein : das Idiom ist zu kerngesund und einfach dazu. Freilich ist es auch mehr geeignet, handgreifliche Dinge, als abstracte und ideale Begriffe auszudrücken; es istmehr geschaffen für den derben[4] Humor als für lyrisches Pathos und metaphysische Tiefe der Gedanken. Aber was schadet das? Wenn der Niederdeutsche seine geistige Bedürfnisse[5] befriedigen und sich in eine höhere Stimmung versetzen will, so schlägt er seinen Göthe und Schiller, seinen Herder und Lessing, oder seinen Körner und Uhland auf. Er braucht[6] das Hochdeutsche nicht erst lang zu studiren; selbst der Ungebildete gewöhnt sich in sehr kurzer Zeit daran. Es ist ja dieselbe Sprache, nur vergeistigt und verklärt, gleichsam ätherischer geworden und beflügelt durch den Fortschritt der Zeiten. Um wie viel glücklicher ist der Niederdeutsche darin als der Vlaeme! Auch dieser spricht seine alte niederdeutsche Mundart, so oft sich ihm das Herz bewegt; wenn er in Liebe oder Freundschaft, in Mitleid oder Freude sich Luft machen will[7], da bricht die germanische Natur in ihm hervor, und unwillkürlich fängt er an, Vlaemsch zu reden. Aber wenn er seinen Geist befriedigen, wenn er von den Resultaten der Wissenschaft und den Früchten einer höheren Cultur geniefsen will, da hat er die unselige Gewohnheit, eine ganz fremde Sprache zu wählen[8]; eine Sprache, die zwar seinem Witz[9] und Verstand genugthun, aber sein Herz nicht sättigen und den

[1] *Kaminfeuer*, haardstede. [2] *Bieder*, rechtschapen. [3] *Geradheit*, juistheid. [4] *Derb*, vinnig, stark. [5] *Bedürfnisse*, behoefte. [6] *Brauchen*, van noode hebben. [7] *Sich Luft machen*, het hart ophalen. [8] *Wählen*, kiefen. [9] *Witz*, vernuft.

Durst seines Gemüthes nicht löschen kann; die seiner Einbildungskraft nur matte Farben und seiner Phantasie, statt[1] der Flügel, armselige Krücken leiht. Denn die Seele des Französischen stammt aus einer Natur, die der germanischen entgegengesetzt ist; da ist eine andere Denkweise, anderes Gefühl und anderer Charakter. Und doch, wer zwingt den Vlaemen, bei dem Fremdling sich zu Gaste zu laden[2]? Die goldenen Schätze der hochdeutschen Literatur sind auch für ihn bestimmt. Der Vlaeme ist kein Ausländer auf dem deutschen Helikon und er lernt das Hochdeutsche eben so bald[3] und leicht verstehen, wie irgend ein Niederdeutscher aus Holstein oder Friesland, der bis in sein zwanzigstes Jahr nur den Dialekt seines Dorfes sprach. Der Vlaeme geht am Hause seines Bruders vorbei, ohne es zu wissen; das Thor ist ihm weit aufgethan und er würde mit offenen Armen empfangen werden, aber er weifs es nicht und geht vorbei, um an die fremde verschlossene Thür zu pochen[4].

Kommen wir auf unser Thema zurück. Die Verschiedenheit in dem Charakter der nieder- und oberdeutschen Volksdialekte äufsert sich auch in der nieder- und oberdeutschen Volkspoesie. Jene ist voll von ergötzlichem Spafs, von einer gesunden Komik und frischen Satyre; der niederdeutsche Geist versteht es, wie die niederländische Malerei, die Wirklichkeit mit Saft- und kraftvollen Farben, mit sicherem Auge und treuem Griffel wiederzugeben; wie in der Kunst das Plastische, so ist in der Literatur das Dramatische seine Sache. Als Beweis dienen die Possen und Komödien der Hamburger und Berliner Volkstheater, und die witzigen Impromptüs der Kölner Carnavals. Die Wiener Volksstücke von Raimund und Nestroi haben schon[6] eine andere Färbung. Im Allgemeinen neigen die oberdeutschen Volkdialekte mehr zur Lyrik; reizende Naivetät, zarte Empfindung[7] und feurige Phantasie, das sind ihre Vorzüge. Der Süden Deutschlands hat eine liebliche Flora von Volksliedern; täglich entstehen sie zu Hunderten in den Thälern Tyrols, Oberösterreichs, in der bairischen Alp

[1] *Statt*, in stede van. [2] *Laden*, uitnoodigen. [3] *Bald*, gauw, spoedig. [4] *Pochen*, kloppen. [5] *Ergötzen*, verrukken, bekoren. [6] *Schon*, reeds, al. [7] *Zarte Empfindung*, teeder gevoel.

und im Schwarzwald, am Oberrhein und in Steiermark u. s. w. Viele leben im Munde des Volks fort, ohne[1] dafs man den Namen des Verfassers[2] kennt, denn sie verrathen meist keine andere Individualität, als die allgemeine des Volksstammes, bei dem sie entstanden sind. Das Volk hat sie gedacht, kein einzelner, besonderer Mensch. Sehr selten wird ja ein umfassender Geist, eine vom Genie gezeichnete Persönlichkeit in den engen Schranken der provinziellen Mundart bleiben; statt die Sprache der Nation zu seinem Herold zu machen.

Dieser seltene Fall hat sich aber doch bei Johann Peter Hebel ereignet[3], und die Ursachen davon lassen sich vielleicht in seinen Lebensverhältnissen finden. Hebel ward in Jahre 1760 zu Basel geboren. Seine Eltern, arme Landleute aus dem fast[4] angrenzenden Grofsherzogthum Baden, pflegten den Frühling und Sommer in der Stadt Basel, im Dienst eines reichen Hauses, zu verbringen, und da kam auch unser Dichter zur Welt. Den Winter über waren sie auf dem Dorf und arbeiteten mit andern Bauern. Im zweiten Lebensjahr verlor Hebel seinen Vater; seine Mutter aber hatte viel natürlichen Geist und ein sanftes Gemûth. Man weifs von vielen Dichtern, dafs sie die Erweckung ihres Genius grofsentheils dem Einflufs der mütterlichen Erziehung[5] verdanken; Göthe erbte von seinem Vater, einem ehrlichen steifen Patrizier, den Geist strenger Ordnung und Klarheit, die schöpferische Phantasie aber von einer Mutter, deren elbenhafter[6] Humor und naive Laune sich selbst in ihren Briefen an die Grofsherzogin von Weimar abspiegeln. Auch Schiller hat nie[7] den Eindruck vergessen, den die Erzählungen seiner Mutter, einer Frau von tiefer Empfindung, in seinem Herzen zurückgelassen. Hebel's Mutter, obgleich eine arme Bäuerin, that alles Mögliche, um ihrem geliebten Kinde, welches schon in zarter Jugend grofse Anlagen verrieth, eine bessere Erziehung zu geben. Glücklicherweise nahm sich ein Dorfschulmeister des wifsbegierigen Knaben an, der die wenigen Stunden, wo er nicht im Wald und auf dem Feld sein mufste, dem eifrigsten Studium widmete. Dieses, zwischen Stadt und Land, zwischen

[1] *Ohne*, fonder. [2] *Verfasser*, opsteller, dichter. [3] *Sich ereignen*, gebeuren. [4] *Fast*, byna. [5] *Erziehung*, opvoeding. [6] *Elbenhafter*, alfachtig. [7] *Nie*, nooit.

geistiger und körperlicher Arbeit getheilte Jugendleben hat gewifs nicht wenig zur eigenthümlichen Entwickelung Hebel's beigetragen. Der Aufenthalt in der Stadt, wie er einerseits die Bildung des Knaben förderte, lehrte ihn anderseits den Verkehr mit der Natur, die er ein halbes Jahr entbehrte[1], besser würdigen, und jeden Herbst kam er mit geschärfteren Sinnen und mit gereifterem Beobachtungsgeist nach der ersehnten[2] Einsamkeit des Dorfes zurück.

Als Hebel im 12. Jahre auch seine Mutter verlor — er hatte den Schmerz, sie unter seinen Händen, auf dem Wege von Basel nach Hause, sterben zu sehen — ging er auf das Gymnasium nach Karlsruhe. Wohlwollende Bürger gaben ihm Freitische und so viel Unterstützung, dass er auch die Universität besuchen konnte. Sein liebenswürdiger Charakter, der milde Ernst seines Geistes und seine ungesuchte Bescheidenheit machten ihn zum Gegenstand allgemeiner Theilnahme. Er studirte Theologie und als er sein Examen mit dem glänzendsten Erfolg überstanden hatte, erhielt er eine Stelle als Erzieher im Hause eines Pfarrers auf dem Lande. Später[3] wurde er Lehrer am selben Gymnasium, welches er selbst als Schüler besucht hatte, uud zugleich Vicar in der Hofkapelle. In seinem höhern Alter übernahm er die Leitung des ganzen badischen Schulwesens, hatte dabei den Rang eines Ministerialraths und safs, als Prelat und Vertreter[4] des protestantischen Clerus, in der ersten Kammer des Grofsherzogthums.

Dafs der Jüngling Hebel ein vortrefflicher Erzieher gewesen sein mufs, werden sich unsere Leser von selbst denken. Allein wir glauben, dafs die Kindererziehung auch nicht ohne Einflufs auf seine Poesie war. Jean Paul vergleicht einmal das Amt eines Erziehers von unverdorbenen Kindern mit der Beschäftigung[5] eines Künstlers, der sinnige Engel und Heiligenbilder aus Rosenholz schneidet; der Duft[6] des edlen Holzes belohnt ihn jeden Augenblick für die Anstrengung und versetzt seine Seele fortwährend in einen süfsen Rausch. Gewifs hat Hebel auf seiner pädagogischen Laufbahn — und dies war die Zeit, wo er seine ersten Gedichte

[1] *Entbehren,* missen. [2] *Ersehnt,* verlangd. [3] *Später,* later (spade). [4] *Vertreter,* voorstaander, plaatsbekleeder. [5] *Beschäftigung*, befigheid, werk. [5] *Duft,* reuk, geur.

schrieb — sich die Kunst angeignet, auf eine poetische Weise zu belehren. Hebel ist ein didaktischer Dichter, aber man hört nie den Schulmeister, nie den Sittenprediger in seinen Versen; die Erfindungen selbst, und nicht die Worte des Dichters, sprechen die Lehre aus. Er hat das Gemüth seines Volkes [1], wie eine harmlose Kinderseele zu behandelen gewufst; er fesselt [2] die Phantasie, regt die Empfindung auf, bis sich alle Tiefen des Herzens öffnen [3], und die Erinnerung an die Bilder, die er dem Geist gezeigt hat, fällt als ein Keim des Guten in diese Herzenstiefen. Er selbst hütet sich zu ermahnen, zu warnen [4] oder Moral zu sprechen : er giebt vielmehr den Aussendingen Leben und menschliche Gestalt, dann läfst er sie reden. Unter seiner Zauberhand verwandelen [5] sich Sonne, Mond und Sterne, Blumen und Kräuter, Bäume und Quellen [6] in eben so viele menschliche Wesen, und Alles auf die sinnreichste, natürlichste Weise; alle haben sie ihre Sorgen und Arbeiten, ihre Wünsche und Freuden, wie das gute Landvolk, zu dem sie reden. Wer in Deutschland kennt nicht das liebliche Gedicht vom « Haferbrei? » Es wäre kaum [7] möglich, den Reim des Originals in einer Übersetzung zu erreichen; wir begnügen uns daher, durch einige Andeutungen von der Composition des Liedes einen Begriff zu geben. Die Grofsmutter ruft die Kinder zum Frühstück [8], und während [9] sie von Zeit zu Zeit die Kleinen ermahnt, sich nicht das Mäulchen zu verbrennen, sich nicht die Ärmel [10] zu beschmutzen, u. s. w. — was die anmuthigsten Refrains und in einzelnen feinen Zügen [11] ein idyllisches Gemälde [12] gibt erzählt sie gleichsam in purer Geschwätzigkeit die Schicksale [13] der Haferähre. Da ist das Haferkorn erst ein armer Säugling, der unter der Erde, wie ein Kind an der Mutterbrust, liegt und saugt; endlich steckt es das Köpfchen aus den Windeln [14]; und besieht sich zum ersten Mal die Welt, die ihm gar gut gefällt. Der liebe Gott schickt ihm einen Engel und sagt : Bring ihm ein Gläschen Thau und einen guten Morgen von mir. Dann kommt die Frau Sonne über die Berge,

[1] *Harmlos*, eenvoudig, onnoofel. [2] *Fesselnn*, kluisteren. [3] *Offnen*, openen. [4] *Warnen*, waarschouwen. [5] *Sich verwandeln*, veranderen, verkeeren. [6] *Quelle*, bronne. [7] *Kaum*, kuim, byna niet. [8] *Frühstück*, ontbyt (vroegstuk). [9] *Während*, terwyl. [10] *Armel*, mouwen. [11] *Zügen*, trekken. [12] *Gemälde*, tafereel (malen, schilderen). [13] *Schicksale*, lotgevallen. [14] *Windeln*, luijers.

kämmt ihr goldenes Haar, geht, Wolken strickend, über den Himmel, und lächelt dem kleinen Haferkind zu, wie eine gute Mutter; nun will es nie mehr in seine Wiege unter die Erde, nein, es will draufsen bleiben. Da bricht der Winter herein und böses Gewölk. Das arme Kind friert und zittert; es fragt, ob die Frau am Himmel gestorben sei oder sich vor der Kälte [1] fürchte [2]; es weint, wie eine arme Waise in der Fremde. Aber der Mai kommt und Alles ist wieder gut. Mein Haferkind wächst, wie ein hübsches Mädchen, so schlank wiegt es sich auf seinem Stängel; die Engel machen ihm über Nacht die schönsten Kleider aus grünen Blättern und seidenen Fäden; die Bienlein raunen [3] ihm schöne Geschichten ans Ohr und Abends um neun kommt der Johanniskäfer mit seiner Laterne und wünscht ihm güte Nacht. So lebt es lustig und wohlgemuth, bis es das Dasein satt hat, denn die Gerste ist fort, ebenso Korn und Waizen [4]; es fühlt, dafs es grau wird. Meine Zeit ist um, sagt es, die armen Kinder laufen barfufs zwischen den Furchen [5] und lesen die Ähren auf; was soll ich hier allein zwischen Rüben [6] und Kartoffeln? — So geht die Erzählung fort; die Entstehung des Haferbreis ist gerade zu Ende erklärt, wie er selbst zu Ende gegessen ist, und die Kinder in die Schule müssen. Die Moral des Liedes braucht man wohl nicht erst auszusprechen? —

In dieser Weise hat Hebel viele Lieder geschrieben, und manche behandeln mit derselben Einfachheit die erhabensten Gegenstände [7]; zu den grofsartigsten Gemälden braucht er oft keinen gröfsern Rahmen, als die Thür einer Dorfhütte, oder ein Scheunenthor. Es ist unmöglich, mit ergreifendern Zügen die Vergänglichkeit des Irdischen zu erklären, wie dies Hebel in einem kurzen Gespräch zwischen Vater und Sohn thut. Es ist Nacht und die Wanderer [8] gehen auf der Strasse nach Basel. Der Kleine beginnt, mit der Frage : Wird denn unser Haus auch einmal aussehen wie die Schlossruine da oben? Gewifs, sagt der Alte. Sieh mich nur [9] an. Einst war ich klein und jung wie du; jetzt mag ich mich wenden wohin ich will, jeder meiner Schritte

[1] *Kälte*, koude. [2] *Fürchten*, vreefen, verveerd fyn. [3] *Raunen*, ruinen, fluisteren. [4] *Waizen*, tarwe, weit. [5] *Furchen*, de voren. [6] *Rüben*, rapen. [7] *Gegenstände*, onderwerpen. [8] *Die Wanderer*, de reifigers. [9] *Nur*, maar, slechts.

führt zum Kirchhof. Bald werden die Ziegen [1] auf meinem Grabe weiden, und du wirst erwachsen sein. Auch unser Haus wird altern. Die Sonne schwärzt es jeden Tag, der Wurm nagt an seinen Balken, der Regen wird zum Dach hineinkriechen, der Wind durch die Spalten [2] pfeifen. Dann wirst du die Augen schliefsen, und deine Kinder werden das Haus zu stützen suchen, aber vergebens. So von dem kleinen Bauernhause kommt der Alte auf das Dorf, über welches einst der Pflug hingehen wird, dann auf die mächtige Stadt Basel, die auch einst zu Grabe gehen mufs, und zuletzt auf den Weltuntergang. Die Übergänge sind so natürlich und die Bilder so ganz der Anschauungsweise des Bauernknaben entlehnt, dafs man zugleich von der Naivetät der Einkleidung ergötzt und von der Macht der Gedanken ergriffen wird. Das Gedicht ist eine tragische Idylle; der Dichter erscheint uns darin als Milton und Theokrit in einer Person. Wir können uns nicht enthalten, auch den erhebenden Schlufs dieses Lieds anzudeuten: « Weine nicht, mein Kind. So ungefähr sagt der Alte; wenn der Weltbrand im Erlöschen [3] ist, dann werden die guten Menschen alle geborgen sein. Siehst du, wie am hellen Himmel sich ein Stern an den anderen drängt. Jedes Sternlein ist ein goldenes Dorf, wo die guten Kinder wohnen. Hoch oben aber, unsichtbar von hier, ist die geheimnifsvolle, goldene Himmelsstadt. Und wenn du auf der Milchstrafse nach dieser Stadt wandern wirst und herabsehen auf die Erde, die todtenstille, ausgebrannte Wüste, dann wirst du sagen: Dort hab ich einst gelebt und gearbeitet, dort weidete ich meine Kühe, und sammelte mein Reifsigholz, dort hab ich manches Spiel getrieben bis an den Tod. Jetzt aber möchte ich nicht mehr dahin zurückkehren. »

Was Hebel bewogen hat in der Mundart des Volks zu schreiben, war wohl nicht blofs die Absicht unmittelbarer und sicherer auf das Volk zu wirken, sondern auch der Zauber, der für sein eigenes Gemüth in der Mundart seiner Heimath lag. Die Sprache der Allemannen, die so reich ist an liebkosenden Verkleinerungsworten, herzigen Epitheten, kindlichen Wendungen und kräftigen Ver-

[1] *Die Ziegen*, de geiten. [2] *Spalten*, spalk, reet. [3] *Erlöschen*, uitlesschen, uitblusschen.

kürzungen, versetzte den Dichter lebhafter in seine Jugendzeit, frischte schneller die tiefen Eindrücke der Kindheit in ihm auf und vergegenwärtigte ihm getreuer die Denkweise des Volkes. Seine Gedichte verlieren wenig von ihrem Werth, wenn man sie in's Hochdeutsche übersetzt, aber den Reiz der Naivetät mufs die Übertragung nothwendig verwischen. Seit dem Jahre 1803, wo die allemannischen Gedichte zum erstenmal erschienen und von Kunstrichtern, wie Göthe und Jean Paul, die begeistertste Anerkennung erfuhren, sind vier Versuche gemacht worden, die Hebelsche Muse zu verhochdeutschen. Den Nutzen solcher Arbeit sehen wir nicht recht ein; für den deutschen Leser war sie wenigstens überflüssig. Wenn man hübschen Bauernkindern städtische Kleider anzieht [1], so werden sie dadurch nicht hübscher, sondern nur feiner und artiger; eine saubere Bauerntracht kleidet sie dafür malerischer und passt besser zu den gesunden rothen Wangen, zu dem Glanz der blauen Äuglein und der ungeordneten Fülle der blonden Ringellocken. Vielleicht hat einer oder der andere unserer flämischen Leser Gelegenheit und Lust Hebel's Gedichte zu durchblättern, und dann empfehlen wir als besonders charakteristisch folgende Liedchen seiner Beachtung: « Der Morgenstern » (die Mähder [2] auf dem Felde sprechen mit ihm). — « Sonntagsfrühe; » ein wahrhaft niederländisches Gemälde, aber mit südlichem, warmem Farbenton. — « Das Kindlein vom Kirschbaum. » — « Der Storch, » « das Gewitter, » « das Spinnlein, » « der Sommerabend, » ein schönes Seitenstück zu « Sonntagsfrühe, » « die Mutter am Christabend » und andere mehr. Als Probe von dem Klang und der Verständlichkeit des Allemannischen mögen hier die schönen Strophen der « Sonntagsfrühe » einen Platz finden:

Der Samstig het zum Sunntig gseit:	De Saterdag heeft tot den Sondag gefeid:
« Jez hani alli schlofe gleit;	« Nu heb ik allen slapen geleid;
« Sie sin vom Schaffe her und hi	Sy fyn van 't werken hier en daar
« Gar sölli müed und schlöfrig gsi,	Seer moed en slaperig geweest,
« Und 's gothmer schier gar selber so,	En 't gaat my schier al felven foo,
« I cha fast uf ke Bei meh stoh. »	Ik kan schier op geen been meer staan. »

[1] *Anziehn*, aantrekken. [2] *Die Mähder*, de maaijers.

So seit er, und wo's Zwölfi schlacht,
Se sinkt er aben in d'Mitternacht.
Der Sunntig seit : « Jez ischs an mir. »
Gar still und heimli b'schliefst er d'Thür.
Er düselet hinter de Sterne no,
Und cha schier gar nit obsi cho.

Doch endli ribt er d'Augen us,
Er chunnt der Sunn an Thür und Hus;
Sie schloft im stille Chämmerli;
Er pöpperlet am Lädemli;
Er rüeft der Sunne : « d'Zit isch do ! »
Sie seit : « I chumm enanderno. »

Und lisli uf de Zeche goht,
Und heiter uf de Berge stoht
Der Sunntig, und 's schloft alles no;
Es sieht und hört ihn niemes goh;
Er chunnt ins Dorf mit stillem Tritt,
Und winkt im Guhl : « Verroth mi nit ! »

Und wemme endli au verwacht,
Und gschlofe het die ganzi Nacht,
Se stoht er do im Sunne-Schi'.
Und luegt eim zu de Fenstern i
Mit sinen Auge mild und gut,
Und mittem Meyen uffem Hut.

Drum meint ers treu, und was i sag,
Es freut en, wemme schlofe mag,
Und meint, es seig no dunkel Nacht,
Wenn d'Sunn am heitere Himmel lacht.
Drum isch er au so lisli cho,
Drum stoht er au so liebli do.

We glitzeret uf Gras und Laub
Vom Morgenthau der Silberstaub;
Wie weiht e frische Mayeluft,
Voll Chriesi-Bluest und Schleche-Duft!
Und d'Immli sammle flink und frisch,
Sie wüsse nit, ass 's Sunntig isch.

We pranget nit im Garte-Land
Der Chriesi-Baum im Maye-Gwand,
Gel-Veieli und Tulipa,
Und Sternblume nebe dra,
Und gfüllti Zinkle blau und wiiss.
Me meint, me lueg ins Paradies!

Soo ſegt hy, en toen 't twelve slaagt,
Verſinkt hy in den raiddernacht.
De ſondag ſegt : « Nu is 't aan my. »
Heel stil en heimelyk sluit hy de deur;
Hy duiſelt achter de sterren na,
En kan bykans niet staande komen.

Doch eindlyk vryft hy de oogen uit,
Hy komt aan de deur en het huis der ſon;
Die slaapt in 't stille kamerlyn,
Hy klopt al aan het luikelyn;
En roept der ſon : « De tyd is daar ! »
Sy ſegt : « Ik kom *achtereen*. »

En ſachtjens op de teenen gaat,
En vrolyk op de bergen staat
De ſondag, en 't slaapt alles nog;
Er ſiet en hoort hem niemand gaan.
Hy komt in 't dorp met stillen trêe
En winkt den haan toe : « Verraad my niet ! »

En wen men eindlyk ook ontwaakt,
En geslapen heeft den ganschen nacht,
Dan staat hy daar in den ſonneschyn,
En kykt u door de vensters in
Met ſynen oogen mild en goed,
En met den mei op ſynen hoed.

Daarom meent hy 't goed, en lyk ik ſeg,
't Verheugt hem, wen men slapen kan,
En meent, het is nog duister nacht,
Wen de ſon aan den heldren hemel lacht;
Daarom is hy ook ſoo ſacht gekomen,
Daarom staat hy ook ſoo lieflyk daar.

Hoe blinkt niet op het gras en 't loof
Het ſilveren stof van den morgendauw !
Hoe waait de frische mailocht
Vol kerssenbloei en sleeëngeur !
En de ymkens ſamelen flink en frisch,
Sy weten niet, dat 't ſondag is.

Hoe pronkt niet in het gaardenland
De kerssenboom in het maigewaad,
Gel' viooltjes en geel tulpen,
En sterrebloemen daar neven,
En dobbelde hiacinten blauw en wit.
Men meent, men schouwt in 't paradys!

Und 's isch so still und heimli do,
Men isch so rüeihig und so froh;
Me hört im Dorf kei Hüst und Hott:
E gute Tag und Dank der Gott,
Und 's git gottlob e schöne Tag,
Isch alles, was me höre mag.

Und 's Vögeli seit: « Frili io!
« Potz tausig, io, do isch er scho!
« Er dringt io in si'm Himmels-Glast
« Dur Bluest und Laub in Hurst und Nast! »
Und 's Distelzwigli vorne dra
Het 's Sunntig-Röckli au scho a.

Si lüte weger 's Zeiche scho.
Der Pfarrer, schint's, well zittli cho.
Gang, brech mer eis Aurikli ab,
Verwüschet mer der Staub nit drab,
Und Chüngeli, leg di weidli a,
De muesch derno me Meie ha!

En 't is foo stil en heimelyk daar,
Men is foo rustig en foo vrolyk,
Men hoort in 't dorp geen har noch hot;
Een « goeden dag! » en « dank uw God! »
En « 't is godlof een schoonen dag, »
Is alles, wat men hooren kan.

En 't vogelyn fegt: « Seker ja!
Potz duifend, ja, daar is hy al! »
Hy dringt ja in fyn' hemelglans
Door bloei en loof in struiken en boomen!
En 't disteltakje voren aan
Heeft fyn fondagsrokjen ook al aan.

Sy luiden immers het teeken al,
De pastoor, foo schynt het, wil tydig komen:
« Ga en breek my een aurikelken af,
Wasch echter niet het stof daaraf!
En Kunigondeken, trek dy gauw aan,
Du moets daarna me een' ruiker halen. »

Wir wolten hier nur auf Hebel's allemannische Gedichte aufmerksam machen; seine übrigen Werke in hochdeutscher Sprache, wie die Bearbeitung biblischer Geschichten für das Volk und sein Kalender: « der Hausfreund, » gehören nicht in den Rahmen dieses kleinen Bildes.

Der allemannische Volksdichter starb im 66 Lebensjahre, nicht weit von Mannheim, anno 1826. Die Wahrheit seiner Poesie besiegelte er durch sein Leben. Er war im Umgange eben so offenherzig, einfach und wohlwollend, wie im seinen Liedern. Obwohl unverheirathet, war er doch von zahllosen geselligen Banden umschlungen; das Volk und die Poesie ersetzten [1] ihm Haus, Familie und Verwandtschaft. Seine geistige Überlegenheit [2] liefs er niemand fühlen; obgleich voll wissenschaftlichem Eifer und reich an Kenntnifsen, sprach er doch stets populär und ländlich, nicht nach der Art schulstaubiger Gelehrten. Die Strenge seiner Grundsätze machte er mehr gegen sich als gegen Andere geltend; die Ehrfurcht, die sein Charakter, sein Benehmen und sein edles

[1] *Ersetzen,* vergoeden, de plaats houden van. [2] *Uberlegenheit,* uitstekendheid. overwigt.

Äufsere einflöfsten, ward stets durch das Lächeln gemildert, das, wie ein Abglanz seiner kindlichen Seele ihm um die Lippen spielte. Diejenigen aber, die, wie der Verfasser dieser Skitze, das Glück hatten, seine Schüler zu sein, werden seine natürliche Erscheinung gewifs nie aus dem Gedächtnifs verlieren.

LEBERMUTH,
Profr der hochdeutschen Sprache an dem Athenaeum zu Brüssel.

ONSE SPELLING.

Dat de spelling, welke wy voor de *Broederhand* aangenomen hebben, meer dan eenen mishagen foude, dit wisten wy vooraf, maar dit kon immers geen grond voor ons fyn, defelve niet aante-nemen. Dat men ons daarover ter rekenschap foude trekken, wisten wy ōok, maar wy waren voorbereid op die rekenschap en, steunende op ons goed recht, traden wy er gerust mede voor het geletterde publiek.

De eerste, die ons over onfe spelling aanrandt, is de *Gazette van Audenaerde;* fy doet dit in een anders voor ons feer vleijend artikel in haar nummer van 26 july, en doet het op eene hoogst openhartige en rechtfinnige wyfe; fy stemt het ons volkomen by wat de strekking van ons blad aangaat, maar ons kleed bevalt haar niet. Sy fegt :

« Het in eenige punten met de koninglyke commissie eens zyn en andere punten, door deze commissie aengenomen, afzonderen, is eene nieuwe scheuring aen de vlaemsche spelling toebrengen, welke maer al te lang onder onze nationale schryvers van eenparigheid beroofd is gebleven. Ons dunkens moest de *Broederhand* van het byna door allen bewandelde pad zich niet verwyderd hebben; de verwytselen, welke men onze letterkundigen dagelyks toewerpt : « Gy hebt geene spelling, gy hebt geene vaste regelen,» zouden allengskens door de vereenigde poogingen van allen verdwenen zyn en onze letterkunde na eenige jaren de hoogte berei-

ken, welke wy by de duitsche, fransche, hollandsche, deensche en andere natien bewonderen.

« Wy herhalen het, de aenhalingen der *Broederhand* schynen ons gegrond : doch de raed des bestuers hadde zich uit liefde tot de eendragt aen de aengenomen spelregelen moeten houden. Zich er van verwyderen is eene trotschheid ten pronk stellen, welke wy tot hiertoe slechts in de hersenpan van kleingeestigen meenden te bestaen. »

Tot hier spreekt de *Gazette van Audenaerde*, en wat ſy ſegt schynt grond te hebben; maar beschouwen wy de ſaak een weinig nader en ſien wy, of die grond er werkelyk bestaat.

Soo het spreekwoord inderdaad waar is, « dat de pluimen den vogel maken, » dan deelen wy volgeerne in de gevoelens der Gazette. Wat is de spelling dan anders, dan een kleedsel waarin de geschrevene taal ſich hult? Nu is het echter eene bekende ſaak, dat de eſel, toen hy het vel van den leeuw om ſynen rug hing, daardoor nog geen leeuw wierd; ſyne lange ooren keken er immers door. Eene kroon en het purpur maken den bedelaar niet tot koning, een baard maakt uit den klakpotter geenen schilder, een slechte rok den wysgeer niet tot eenen dommerik. Soo is ook de spelling van Desroches voorſeker niet de schuld, dat al de boeken, die in haar opgesteld worden, prullen ſyn, en ſoo maakt de spelling der Koninglyke Commissie de ſomer- en lentebloempjes, die van hare ſon beschenen ſoo weëlig als onkruid opschieten, niet tot meesterstukken. Sou misschien een stuk van Bilderdyk aan weerde verlieſen, wanneer men het in de spelling van Desroches overschreef? Of ſou — Doch genoeg daarover; wy gelooven het ſeker, dat de spelling geenen invloed op de weerde van een stuk kan hebben. Kan ſy dat echter niet hebben, dan moet ſy wel van een ondergeschikt belang ſyn; en dan, kan de eenparigheid of nieteenparigheid in 't vak van spelwyſe aan de letterkunde, haren groei en bloei, geen kwaad doen.

Dat dit werkelyk niet het geval is, ſien wy in Hoogduitschland, over welks letterkunde het toch wel alle stemmen ſoo tamelyk eens ſyn. Daar schryft men, b. v., alle naamwoorden met eene groote aanvangsletter; de taal- en oudheidskundigen nochtans, het voorbeeld van Jacob Grimm volgende, achten dien regel niet en schry-

ven de naamwoorden, gelyk wy, met kleine letters. *Nieſsen, sprieſsen, dieſs*, enſ., schryft Grim : *niesen, dies*, enſ., schryven anderen; *Filister, triumfiren, Fisik, roth, noth, gluth, werth*, bestaat nevens *Philister*, enſ., *rot, not, glut, wert; Tot, Haubt*, nevens *Tod, Haupt; schaar, aar*, nevens *schar, ar; backen, pflücken*, nevens *bakken, pflükken*, enſ.

Maar men gaat noch verder. Het is bekend dat Grimm en andere taalgeleerden wichtige hervormingen in de schryfwyſe hebben voorgesteld. Nu ſyn er onlangs twee schryvers opgetreden, die deſelve en nog andere tot stand gebragt hebben. De eene, J. Eiselein, in ſyne « *Grundlinien der deutschen sprâchlêre in reimversen*, Constanz, 1845, 8°; verwerpt de dobbele medeklinkers die de Duitschers gebruiken om den klank te verkorten, gelyk in *all, griff, grimm*, enſ., ſoo wel als de *h* waarmede ſe den klinker verlengen, en in welker plaats hy de ^ op de vocale, naar de gewoonte der middeleeuwen, beſigt. Dus, in stede van *hahn, ehr, ohr*, schryft hy *hân, êr, ôr*. Het werk van den anderen, wiens titel: *Aufruf zu einer Revolution der Deutschen—Rechtschreibung, von Held*, Leipzig, 1846, in 12., genoegſaam aanduidt dat de schryver ſich met geen geringe hervormingen wil vergenoegen, gaat nog verder uit. Hier worden beſondere, door den schryver uitgevondene letters, gebruikt om de medeklinkers *ch, sch* en harde *s* uittedrukken; *v* is door *f* vervangen; de lange vocalen ſyn met een waterpas, de korte met een loodrecht streepjen aangeduid; dobbele consonanten ſyn geheel en gansch verworpen, ſoo in stede van *hoffen, hófen*, enſ.

In Denemarken hebben de geleerde Rask en Petersen ook wichtige verbeteringen in de spelling ingevoerd, die door talryke schryvers aangenomen, door andere echter verworpen worden.

Wie nu in Duitschland en Denemark denkt, slechts een half woord met het bespreken van deſe verscheidenheden te verspillen, of eenen schryver te berispen, om dat hy van een ander gevoelen is omtrent ſyne schryfwyſe?

Vryheid, vryheid! roept men in Belgiën overal; en men wil ons dwingen onſe overtuiging te verloochenen, ten voordeele van een onbeduidend goed!

Waaruit mag dan tusschen de Duitschers en ons die ſoo verschil-

lende fienwyfe voortspruiten? — Louter uit onfe fransche begrippen. Alles in Frankryk, en wel sedert lang, is aan het stelsel van centralisatie onderworpen. Parys heeft niet alleen fyn dialekt, maar ook fyne spelling, fynen smaak, fyne letterkunde en felfs fynen boekhandel aan heel Frankryk opgedrongen; het is immers bekend, dat er geen boek op byval aanspraak maken kan, indien het den naam van eenen paryschen uitgever niet draagt. Nu is dit beklagelyk stelsel in 't stuk van taal en spelling ook voorheerschend geworden. Van de eerste tyden der ontwikkeling van de fransche taal en letterkunde is er eene akademie opgerefen, die hare soms willekeurige wetten overal heeft geldend gemaakt, ten grooten nadeele van de taal en de eigenaardigheid der schryvers[1]. Daaruit is het voortsgekomen, dat de fransche taal wel overal eenen gelyken uniform heeft gekregen, maar ook dat fy sedert dien tyd, dit is byna sedert dry honderd jaren, stilstaande (stationnaire) gebleven is.

Nu, vele Vlamingen, de fransche taal als eenig voorbeeld nemende, hebben ook het toppunt der spraakbeschaving gesteld in eene volkomene eenparigheid in de spelling. Naar dit doel fyn alle bestrevingen defer leste jaren gericht geworden. Van de verbuiging der woorden, van het gebruik der naamvallen, van de samenvoeging der woorden heeft niemand gesproken. Daar was immers geen voorbeeld van in de fransche taal! Terwyl onfe spraakfifters hunne wydloopige geleerdheid uitschepten met over de verdiensten eener *i* of eener *y*, of eener *ij* te twisten, heeft men de kostbare eigenaardigheden van onfe taal onbehandeld gelaten. Een goed spraakkundige commentar over Hooft's Nederlandsche Historien b. v. fou oneindig nuttiger geweest fyn, dan al die prulschriften over de spelling. Maar het geschreeuw der franschgefinden: « Gy hebt geene spelling, ge hebt geene regels! » heeft onfe beste koppen verdoofd. In stede van de onwetendheid en kwade trouw van dit

[1] Wy willen hier maar twee voorbeelden aanhalen van defe willekeurigheid. De fransche schryven *honneur* met twee *n*, *honorer* met ééne; beiden komen nochtans van 't latyn *honor*, waarin een enkel *n* gebruikt wordt. Met de taal felve gaat het niet beter. Terwyl de dry vierendeelen van Frankryk feggen: *septante*, *octante*, *nonante*, hebben de fransche schryvers fich den onregelmatigen en kinderachtigen paryschen vorm van *soixante-dix*, *quatre-vingt*, *quatre-vingt-dix* laten opdringen.

gefegde te wederleggen, in stede van te toonen, dat eene taal vaste regels kan hebben, fonder nochtans de onbuigbare, kleinkinderlyke eenparigheid der fransche spelling te befitten, heeft men het voorgeven der vyanden als ernstig opgenomen en spoedig alle middelen aangewend, om eene spelling *telle qu'elle* en *par ordre* te verkrygen. Op die wyfe hebben onfe Vlamingen fich het stelsel van centralisatie in fake van spelling laten opdwingen; een stap naar die verstandelyke centralisatie die, gelyk Delaet fegt, alle individualiteit der gedachte verdelgt. Ook in defe betrekking fyn wy dan de apen van Frankryk geworden. Eene taalakademie, die als oppergerechtshof spraakkundige besluiten vatte, ontbrak ons nog; men gaf fe ons in de Koninglyke Commissie. Daar waren wy overtevreden mede; dat was voorfeker een groote stap verder, om ..... na hem te hebben gedaan, ons stillekens op een oor te leggen en al droomende te vechten om een *i* of eene *y* [1].

De arbeid der Commissie is, naar ons infien eene belangryke bydrage tot de hervorming der vlaemsche spelling, maar hy kan en fal nooit eene onwederroepelyke uitspraak fyn, die de nederduitsche schryfwyfe voor altyd vaststelt. Dat fy hier toe ook geenen last had ontvangen, heeft de Commissie felve wel begrepen; fy heeft slechts raad gegeven; geene bevelen had fe durven voorschryven.

Laten wy het rondborstig feggen. Was de gedachte van 't bestuur, verhandelingen opteroepen over de nederduitsche spelling, eene goede en treffelyke, foo was ook het onmiddelyk voorschryven van vaste spellingsregels eene slechte en beklagelyke gedachte. De Commissie felve had gemeend dat geene der ingefondene verhandelingen voldoende was; welke was nu de natuurlyke gevolgtrek-

[1] Een der deftigste duitsche geleerden, dien ik twee jaren geleden te Gent by my fag, feide toen wy op den spellingsoorlog kwamen te spreken: « Men fiet, dat die letterkunde nog in de kleinkinderschoenen steekt; fy verlangt nog speelgoed; » en ik had waarlyk moeite, om dien heer te overtuigen, dat die letterkunde reeds een krachtige jongeling geworden was. Dit mag als een staaltje gelden van de wyfe, waarover men in Hoogduitschland over onfe spellingstwisten denkt. Gansch foo gaat het in Denemark en Engeland. Soo het niet indiscret ware, foude ik den naam van eenen bekenden oudheidskundige uit het laatstgenoemde land kunnen noemen, die my over veertien dagen schreef: « Tracht toch vooral die belachelyke spellingskwestie te doen verdwynen; fy is foo kinderachtig en haar invloed een grondslechte. W.

king daarvan? Dat men wachten moest, tot dat de spellingsvrage grondiger fou bestudeerd worden, tot dat de eerst pas geborene beoefening der taal eenigen voortgang by 't volk foude gemaakt hebben. Ja, de beslissing der Commissie was voorbarig. Moest men niet immers toch vooreerst de nederduitsche dialekten, ten minste van Belgiën en Holland onderfoeken? Was onfe middeleeuwsche taal genoegfaam gestudeerd? Had men ook niet eens rond fich heen moeten kyken, om te weten wat de overige germaansche volkeren, de Denen, Sweden, enf., deden? Ah, ware maar het boekjen van H. Van den Hoven en het voortreffelyk werk des heeren Lebrocquy acht of tien maanden voor die beslissing verschenen, dan fou de Commissie feker de faak uit een hooger standpunt beschouwd hebben, dan fou de geheele vlaamsche schryverschap de noodwendigheid hebben gevoeld, van fich met de broedervolkeren in nauwere verbinding te stellen, kortom men fou van felven hetfelfde gevoel als wy over de spelling gekregen hebben.

Maar nu, om dat de Koninglyke Commissie fóó niet gehandeld heeft, om dat fe te vroeg en te gauw is te werk gegaan, fullen wy schuldig fyn, om dat wy de gapingen door die haastigheid veroorfaakt trachten aan te vullen, en een ten minste gedeeltelyk gebrekkig werk, naar ons vermogen poogen te verbeteren? Sullen wy daarvoor de voordeelen die onfe schryfwyfe moet opleveren, goedhartig weg verfaken?

« *Uit liefde tot de eendragt* » doen wy alles wat wy kunnen, maar onfe vryheid ligt ons boven alles aan 't harte, onfe overtuiging is ons eene heilige faak, en wy fullen haar altyd getrouw blyven. Eendracht in de spelling is voor ons geene eendracht. Wy willen ons niet gelyk soldaten in eenen uniform laten steken en ons rechts en links laten *commanderen*. In het ryk der taal bestaat noch Paus, noch Koning, noch wetgevende Kamer; wat wy na rypelyk overleg goed vinden, daarby blyven wy. Eendracht bestaat voor ons maar in den geest; daarin fal men ons foo fuiver en echt nederduitsch vinden, als al onfe, der vlaamsche faak van harte toegenegene vrienden het fyn. Geerne stryden wy met de soldaten van allen uniform, en de kanonboeren van Desroches fyn ons even foo lief, als de infanterie van Gent en de kavallerie van Antwerpen.

« Zich van de eens algemeen aengenomen spelregelen verwy-

deren, is eene trotschheid te pronk stellen, welke wy tot hiertoe slechts in de hersenpan van kleingeestigen meenden te bestaen, » voegt de *Gazette* er by. Gelyk men ſiet, is het kompliment niet te vleijend voor ons. Maar hierover denken wy geensſins gelyk het geachte weekblad; trotschheid heeft ons niet by ons werk geleid, maar de ſucht naar vryheid en recht, de yver voor het verspreiden onſer moedertaal. Dat die ſucht, die yver, niet op ſandgrond rust, ſal niet moeijelyk ſyn om verklaren.

Wanneer het op spelling aankomt, moet men nauw onderscheiden tusschen de oorspronkelyke en de afgeleide talen. Terwyl gene ſich vry en ongehinderd kunnen ontwikkelen, en immer nieuwe bladeren en knoppen uit haren stam dryven, ſyn deſe in een vast en beperkt gebied gebannen en het is onmogelyk, dat er nog een bladjen weêr op hare takken kan groeijen, dan degene die er al opstaan; eene verdere ontwikkeling is voor haar onmogelyk, ſy ſyn gekluisterd.

Het vlaamsch of nederduitsch is eene oorspronkelyke sprake, eene godentaal (gelyk men ſegt), het fransch eene uit het latynsch, grieksch en oudduitsch afgeleidde, dat is, eene basterdtaal.

Het nederduitsch kan met elken dag ſyne vormen verbeteren, nieuwe woorden en woordvoegingen uit ſynen eigenen grond scheppen. Het fransch kan dat niet; want het heeft een ſeker erfdeel van woorden bekomen en niets meer; is het er niet te vreden meê, dan moet het by andere talen de gemiste uitdrukking gaan opſoeken.

Het fransch moet voor ſyne spelling vragen, hoe Latynen en Grieken ſyne woorden schreven en dan deſelven omwandelen volgens de hedendaagsche uitsprake.

Het nederduitsch hoeft voor ſyne spelling niet te vragen, hoe die woorden in de eene of de andere doode sprake wierden geschreven; het gaat naar de eigene levendige taalbron, het raadpleegt de uitspraak en de afleiding, het tegenwoordige en het verledene, den geest en de geschiedenis der taal.

Van daar dit gevolg. Een romaansche schryver mag van den gebaanden weg, hoe krom hy ook ſy, niet afwyken; een germaansche mag altyd den verkeerden weg verlaten en eenen rechteren intreden.

Die macht hebben wy te baat genomen met *aa*, *uu* en *ſ*, in plaats van *ae*, *ue* en *z* te schryven. Ons doel is van, by middel deſer veranderingen, ons tydschrift en gevolgelyk ook onſe taal by de stamverwante volkeren, en vooral by de Duitschers verstaanbaar te maken, ſelfs voor degene die onſe spraakleer niet kennen. Hier is eene uitlegging noodig :

Wanneer men het nederduitsch met de twee andere hoofdtakken van den duitschen spraakboom, het noordsche of skandinaafsche en het hoogduitsch vergelykt, ſoo ſiet men dat het een middelpunt tusschen deſelve houdt. Wen men er ook den ſytak, het engelsche byvoegt, blyft toch de verhouding staan; immers is het engelsche niets anders dan een nederduitsch dialekt, met romaansche en noordsche elementen gemengd. Onſe taal was dus door de natuur bestemd om eens het omgangsmiddel te worden tusschen al de germaansche volkeren, maar tegenspoedige politische omstandigheden hebben hare geheele ontwikkeling gehemd, en verre van de bovenhand te verkrygen, heeft ſy tot nu toe die hoogte niet kunnen bereiken, waar de andere ſusterspraken staan. Doch, mag ſy ten huidige dage, op het schitterend lot, dat heur scheen te ſyn bestemd, geene aanspraak meer maken, ſy heeft nochtans het kostbare voordeel behouden van door iedere der verwante talen gemakkelyk verstaan te worden. Soo dit voordeel tot nu toe onopgemerkt is gebleven, komt het grootendeels daaraan, dat men in ons hoekjen lands, waar de nederduitsche taal alléén beschaafd geweest is,ſich van het germaansch alfabet in eenige wichtige punten heeft verwyderd; hetgeen haar eenen schyn van verscheidenheid daar gegeven heeft, waar volkomene gelykheid weſentlyk bestond. Soo is *ae* by ons eene lange *a* (*â*), terwyl ſy by de andere verwante talen den *ė*-klank, gelyk in 't fransch *père*, heeft. *Haen, vaen, paer*, b. v., ſouden in het hoogduitsch, deensch en ſweedsch luiden : *hėn*, *vėn*, *pėr* en voor elk onverstaanbaar ſyn; terwyl *haan, vaan, paar*, terstond van ieder deſer volkeren ſullen verstaan worden; hoogduitsch : *hahn, ſahne, paar*; deensch : *hane, ſane, par*, ſweedsch : *hanne, ſane, par*. Ook kan een Engelschman *laan, paal, laat*, lichter voor ſyne wortelwoorden *lane, pale, late* erkennen. dan wanneer men schryft *laen, pael* en *laet*. *Staen, gaen* (uitgesproken *stėn, gėn*) leveren den Hoogduitscher

geenen ſin op, maar in *staan* en *gaan,* ſal hy seffens ſynen ouden vorm *stan, gan,* in ſuidwestelyk Duitschland nog in ſwang, erkennen. Ons *ue* luidt, wel is waar, by de Duitschers *ü,* gelyk de fransche of brabandsche *u,* maar ſy komt by ons slechts voor den medeklinker *r* voor, waar de Nedersaksers, Denen en Sweden *oe* en de Hoogduitschers *au* uitspreken. Het woord *zuer,* b. v., is voor die volkeren ſoo goed als chineesch, terwyl *ſuur* door eenieder licht kan verstaan worden; immers schryven de Nedersaksers en Denen ook *ſuur,* en de Sweden *ſur,* ofschoon ſy *ſoer*[1] uitspreken, en in den vorm *ſuur* ſal de Hoogduitscher ſyn *ſauer* gemakkelyk wedervinden. Met het aannemen van de *z* om de ſachte *s* uittedrukken, hebben wy een aantal nederduitsche woorden voor de andere germaansche volkeren onverstaanbaar gemaakt en het spoor der etimologie voor hun uitgewischt. De Hoogduitschers spreken *z* uit als *ts,* de andere kennen deſe letter niet. In *zyde* of *zyt* ſal de Hoogduitscher ſyn *zeit* (by ons *tyd*) meenen te ſien, terwyl hy in *ſyde* en *gy ſyt* ſyne *seite* en *ihr ſeid* ſal met recht erkennen; *zeldzaam* ſal hem aan *zelt* (*tent*) en *zahm* (*tam*) doen denken; in *ſeldſaam* daartegen ſal hy seffens ſynen eigenen vorm *seltsam* ſien; *zwaar, zaal, zagen, zuiver,* moeten hem noodwendig verleiden naar *zwar* (wel is waar), *zahl* (getal), *zagen* (bevreesd ſyn), *zauber* (toover), terwyl *ſaal* en *ſagen* letterlyk hoogduitsch ſyn, en *ſwaar* en *ſuiver,* op de hoogduitsche vormen *schwer, ſauber,* natuurlyk aanwyſen. *Sadel, ſand, ſilver,* ſyn ſoo goed deensch en ſweedsch als vlaamsch, maar *zadel, zand,* enſ., wekken by de Skandinaven geen denkbeeld op; en terwyl ſe in *ſien, ſelf, ſyde* hunne vormen *see* of *se, sjelf* of *self, side* of *sida* licht erkennen, kunnen ſe in deſelfde woorden met *z* geschreven, geen spoor van hunne taal weder vinden. De Engelschen ſullen ook in *ſeil, ſalf, ſee, ſwaan, ſwaluw,* enſ., hunnen vorm *sail, salve, sea, swan, swallow* licht erkennen; niet even ſoo in *zeil, zalf,* enſ.

Onſe *oe,* in klank met de duitsche *u* gelyk, wykt ook van de duitsche schryfwyſe af en ſoude licht voor hunne *œ, ö* (spr. *eu*)

[1] Die uitspraak heerscht ook in Limborg en in de oostelyke provintien van Noord-Nederland.

gehouden worden [1]. Nochtans gelooven wy dat ſy met recht in onſe spelling bestaat; ſy vertegenwoordigt namelyk den ouden tweeklank *uo*, op die ſelfde wyſe als *ie* den ouden *io* vervangt [2]. Buitendien in alle woorden waarin ſy voorkomt hebben de Nedersaksers en Skandinaven de lange *ô*, *book*, *stool*, enſ.; nu, onſe *oe* komt tamelyk wel met hun *oo* overeen, terwyl de duitsche *u*, *buuk*, ſoude die woorden voor hun onverstaanbaar maken.

Is het nu niet klaar, dat het gebruik van die onduitsche letters en lettergroepen de betrekkingen van 't nederduitsch met de andere verwante talen ganschelyk gestoord heeft? Is het niet klaarblykelyk dat het wegbannen van deſelve de verspreiding onſer taal en letterkunde by onſe stambroeders oneindig ſou begunstigen, terwyl het voor de Vlamingen het aanleeren der ſusterspraken ſou vergemakkelyken? Ons tydschrift heeft voor doel, literarische betrekkingen niet alleen met Holland en Duitschland, maar ook met Denemark en Sweden aanteknoopen. Nu, was het niet hier van pas, die hervorming intevoeren?

Wat onſe binnenlansche aangelegenheden betreft, hebben wy geen groote bekeeringsſucht; wy keuren het ſeer goed, dat de tegenwoordige spelling in het onderwys, in de openbare besturen, in de vlaamsche dagbladeren, enſ., voortheerscht. Alleen wenschten wy dat de letterkundigen, allengskens en mettertyd, ſich, gelyk wy, aan de algemeene germaansche spelling naderby voegen. Wy oefenen voor 't overige, de breedste *tolerantie* in ons blad uit; wy nemen de ingeſondere stukken naar het verlangen van den schryver, in ſyne of in onſe spelling op. Wat kan men meer vorderen?

« Liefde tot de eendracht » (ſoo men eene spellings eendracht waarlyk eendracht mag noemen) is voorſeker niet in de *Broederhand* te miskennen. Men erkent dat er een éénig nederlandsch letterdom moet bestaan; men bekent dat wy geen afſonderlyk vlaamsch letterwereldjen kunnen vormen; wel nu, bieden wy niet op het best de hand toe, om de bedoelde letterkundige eenheid te bevorderen daardoor, dat wy in de spelling van onſe noordelyke

[1] De Denen en Sweden ſouden *oe* afſonderlyk uitspreken : *bô-ek*, hetgeen toch van hunne uitspraak *book* weinig afwykt.

[2] Sie *la Langue flamande*, etc., par Van den Hove, blſ. 38 en 39. Grimm, I, 298.

broeders aannaderen? De koninglyke commissie heeft er, volgens den eerweerden Die Foere, den eersten stap toe gedaan; nu, wy doen den tweeden. Wat valt er nu tegen te feggen? Van orangismus fal men ons toch niet wel kunnen beschuldigen; wat kan dus ander voor beweegreden onfer handelwyfe fyn, foo niet overtuiging van het goede en welgegronde onfer spelling en — liefde tot de eendracht?

Tegen het gebruik van de *f* hebben wy eenige persoonen hooren inbrengen, dat fy de lefing moeijelyk, ja onverstaanbaar maakt. Maar kennen toch die foo delicate lefers onfe oude schryvers niet? Welke Vlaming heeft ooit durven feggen, dat hy vader Cats niet gemakkelyk leest? Nu by Cats, by Zevecote, by al onfe oude schryvers is er toch immers geene *z* te vinden. Van het *Belgisch Museum*, dat foo vele stukken uit onfe oude en nieuwere letterkunde mededeelt, is er geene aflevering, waarin de *s* niet stelselmatig voorkomt. Men treft in Braband en Antwerpen nog vele lieden die de *f* befigen; en, wat meer is, er verloopt byna geene week, of men in Brussel by de rechterlyke en administrative ambtenaren proces-verbalen en brieven ontvangt, felfs door borgemeesters geschreven, waar de *f* doorgaans in gebefigd is.

« Wat er van zy, of men *raad* of *raed*, *bestuur* of *bestuer* schryve, » fegt de *Gazette van Audenaerde* aan 't slot, « wy keuren niettemin de strekking van het aangekondigde werk hoogst goed. » — Wy brengen haar de schatting onfer gantsche achting voor dit gevoelen en bieden haar met vlaamsche oprechtheid de Broederhand, niet om er een of twee fransche vingers in te ontvangen, maar tot den vollen, echtgermaanschen handgeklap.

MARIANNA PENELLA.

NOVELLE UIT HET LEVEN.

(Vervolg van bladf. 127.)

In een klein, dikbladerig struikvertrekje van den gaarde der Alhambra. stond Fiametta hand in hand met eenen hupschen fwartoogigen soldaat. Het

was hare trouwe Pedrillo, dien ſy van tyd tot tyd slechts in der yl en heimelykheid een gesprek van een paar gelukkige stonden gunnen mogt, want de oude Stephano had ſich eens en voor al tegen alle soldaten verklaard. Maar Fiametta en Pedrillo waren beide nog te jong, te vrolyk en te gelukkig, om ſich ſoo ligt te laten ontmoedigen. Sy hoopten — op wat, wisten ſy ſelve niet, op het onwaarschynlykste welligt; — maar ſy hoopten en minden! « Wie weet, Fiametta, of wy nog niet tot grooten rykdom geboren ſyn! Ik voor myn deel droom altoos van blauwe vlammen en onderaardsche schatten.» ſegde Pedrillo. « Ik anders niet als van myne bloemen,» antwoordde Fiametta, « en van bloemen droomen, is eene voorspelling van dood, ſegt men.» — « Praatjes! maar weet ge wat, Fiametta? Ik heb my voorgenomen, myn geluk eens te beproeven, en ge kunt me daarin helpen.» — « Ja, ſoo ik dat konde!» — « Gy kent immers het gewelf onder den toren des Comares, dat, waar de twee marmeren beelden staan?» — « Of ik het kenne!» wedersprak Fiametta levendig, « 'k was immers over acht dagen eerst met den schoonen vreemde daaronder!» — « Met dien, die u den ring schonk, Fiametta? Hy heeft u bevallen, niet waar, de vreemde?» — « Hy moet iemand wel bevallen,» jokte Fiametta, « maar wat wilt gy in het gewelf? Het is vochtig en kil daaronder, de vreemde is er onpasselyk in geworden.» — « My ſal het er niet onpasselyk in worden; — dat ſal ergens een bedorven moederskindje geweest ſyn.» — « Maar ſeg: wat wilt ge dan daaronder?» — « Dat moogt ge niet weten; ik moet alleen ſyn by de onderneming. Gy geeft me maar den sleutel.» — « Waarom mag ik dat niet weten?» mommelde Fiametta, « ge wilt me niet daar by hebben; ja, wie weet, wat ge daaronder voorhebt?» — « Ik moet volstrekt alleen gaan; ſyt gy yverſuchtig, Fiametta?» — « En dan waarom niet!» sprak het meisje luider en wierp het kopjen achteruit. — « Nu, geef me den sleutel.» — Ik heb hem hier niet, ik kan immers altyd dien ſwaren sleutelbos met my niet omsleuren,» sprak ſy. — « Leg hem dan in het hooge gras nevens de albasterbron der Lindaraxa; daar ſal ik hem halen.» — « Goed.» — « En eenen kus voor afscheid, Fiametta!» — « Van daag niet,» sprak ſy, half schertsend, half tergend, hem de rooſen lippen onttrekkende. — « Ik wed, dat gy den vreemde geenen kus geweigerd hebt,» ſegde Pedrillo. — « Wie weet!» riep Fiametta lachende en liep weg.

Na dat Don Diego haar in de grootste beroerdheid had verlaten, was Marianna doodbleek in Johan's kamer getreden. Deſe had door het opene venster alles afgehoord en, met de vroegrype geestontwikkeling des Spanjaards, de beleediging die ſyner moeder was aangedaan geworden, alsmede ook het gevaar, aan welk ſy door eenen ſoo machtigen vyand was blootgesteld, weten te beseffen. Hy staarde haar te gemoet met eenen

blik die van edelen toorn en wraakdorst gloeide, en sprak : « Verlaat u daarop, moeder, ik ſal u aan den booswicht wraken!» Marianna ſonk neder op haar wedergevonden kind, en de knellende beweging van haar hert brak in eenen tranenstroom los. — « Moeder, » hernam Johan, ſacht en stille, « ik beſweer u, maak nu maar, dat de » — hy haperde — « dat de bewuste uit den huiſe komt. » — « Wien meint ge, Johan? Pepita? ge weet ja dat ik die van over veertien daag verſonden heb. » — « Neen, die mein ik niet, » sprak Johan half verlegen, « ik mein — de vane! » — « Om Godswille, jongetje, waarvan weet ge?» vroeg Marianna verschrikt, « gy moogt van deſe dingen niets weten. Deſe nare wolken moeten over uw jong hoofd heentrekken, ſonder dat uw blik ſe ontware. Wie, o beken my het, wie heeft u daar van gesproken, wie kon u daarvan spreken? » — « Ik heb ſe ſelf geſien, moeder, in dien nacht, toen ge by my waaktet; ach, in dien nacht, toen ik wederom aan de herkenning uwer lieſde kwam. » — « Om 's hemelswille, Johan, vergeet, wat ge geſien hebt, » sprak Marianna bleek en bevend, « gy moogt in deſe gevaren niet ingewikkeld worden. » — « Seg my maar, of ſy uit den huiſ' is! Ach, ik draag eenen onſeggelyken angst in my, en daar g'u vandaag den policie overste, den machtigsten in Granada, tot vyand gemaakt hebt, ſoo ſal hy gewis elke gelegenheid waarnemen, om u te schaden. » — « Johan, uw verstand gaat uwe jaren te boven, ik mag my echter niet den troost vergunnen, u in eene ſake tot vertrouwde te maken, die ſoo gevaarvol, ſoo onheilbrengend worden kan. Stel u gerust! de bewuste, gelyk gy ſe noemt, is uit den huiſe. » — « En Pepita, waar is ſy heengekomen? Sy kon u ook onheilbrengend worden, — by Don Diego mein ik; want ſy was reeds, toen ſy nog in huis was, met hem in betrekking. » — « Wat ſou ſy van my ſeggen kunnen? » — « Hemel! wen ſy hem op het spoor der vane bragt! » fluisterde het knaapje verbleekend. — « Dat kan ſy niet! Ik heb het werk altoos voor haar geheim gehouden, dewyl ik haar niet meer betrouwde, sedert ſy ſich als voorspreekster van Don Diego gesteld had. » — « Ja, maar ſy plagt my uittevragen, » bekende Johan thans, het oog beschaamd neerslagend, terwyl ſyne wangen met een donker rood overtrokken, « ik had van Ines vernomen dat het eene schoone schildery was, en heb haar meer daaromtrent verraden. » — « Stel u gerust, Johan! » sprak Marianna; evenwel doordrong een bang voorgevoel hare borst, — « stel u gerust, myn ſoon! Ons leven, ons lot, — ligt het niet in Godes hand? Wie kan my een haar krenken, ſonder ſynen wil? » — « Syn wil is dikwyls ſoo raadselachtig, hy laat de Goddeloosen ſegevieren en de vromen beſwyken. » — « Op aarde, Johan! » antwoordde Marianna. — Johan ſag ſyne moeder aan; even ſoo grootsch, ſoo majesteitisch had hy haar in droom geſien. Stamerend sprak hy : « Maar, moeder, ſoo g'op der aarde beſwykt, wie ſal dan uwe kinders

lieven?» — Marianna blikte het knaapje getroffen aan, defe vrage schoot als een helle straal in haar hert, fy voelde plotseling, dat, hoe verheven ook de gedachte was die haar had voortgerukt, fy nogtans een heiliger gevoel er door verdrongen had, een gevoel, dat hare naaste plichten omvatte. Haar blik, die steeds welkdanig noodlot met koenheid te gemoet had gefien, fonk plotseling voor defe eenvoudige vrage beschaamd neder. Op de overtuiging volgde ook in hare krachtige fiele een spoedig besluit. — «Johan,» fegde fy, «gy hebt gelyk, il wil my aan die gevaren, aan die vermetele droomen onttrekken, ik wil in het vervolg alleen voor myne kinders leven!» — «God fy dank!» juichte het knaapje, «gy gaat dus van avond niet meer henen, niet meer in gindschen vervaarlyken toren?» — «In den toren voorfeker niet meer, Johan, nogtans moet ik nog eenmaal uit, van daag nog eens. Het betreft de bewuste, maar ik beloof u: 't is de leste maal.» — «Ik wenschte u ook defen eenigen keer daarvan te kunnen terughouden,» bad Johan streelend. — «Onmogelyk, myn knaapje! wees echter gerust, met defen eenen keer schud ik alle banden af, die my nog aan die fake gehecht houden, — en dan leve ik voor u alleen! o ik heb veel intehalen,» fegde fy weemoedig wordend, en drukte eenen foen op de gloeijende wangen des knaapjes.

Des anderen daags 's morgens fat Gironimo by den ouden Stephano, op de houten bank voor de deur der hutte. «Hebt gy ook vernomen, Stephano, dat de Kobould des torens wêer op nieuw begint leven te maken.» — «Ja, antwoordde Stephano, de oude Antonio heeft my daarvan verteld, maar ik geloof niets aan al die beufelingen; ik ben toch ook geen kind meer en heb nooit iets gehoord of gefien!» — «Ik des te meer,» fegde Gironimo geheimvol, «en uwe dochter, Fiametta — maar waar is die meid toch alwêer? Het is haast middag en ik heb fe nog niet gefien.» — «Sy is naar hare pete op den Albaycin,» antwoordde Stephano, «nogtans 't verwondert my felf dat fy nog niet terug is. Ik word er ongerust by,» en de deur der hutte sluitende, verliet hy plotseling Gironimo, om fyne dochter te gemoet te gaan. Maar wie hy niet fag, was Fiametta. By hare pete was fy niet geweest. Mismoedig keerde Stephano terug, en de maningen van padre Gironimo wegens de uitstappen en de soldatenverkeering fyner dochter bedenkende, hield hy niet op in fich felve te morren. Hy spoedde fich terug naar fyne hutte; Pepita was nog niet gekomen; Gironimo fat nog op de bank. Nu begon de oude bang te worden. Hy liep by alle geburen rond; geen mensch had haar vandaag gefien. Soo doolde hy rond tot tegen den avond en doorwaakte de gansche nacht. Gironimo bleef by hem tot na middernacht, en beiden maakten fy fich moede met de wedersprekendste vermoedens.

« Sou somtyds niet, » dacht Gironimo plotseling, de jonge vreemde mede in 't spel fyn, dien Fiametta het slot toogde? Het herinnert u wel, dat ik u aanstonds fegde: dat hy een befonder behagen in haar scheen te vinden? Ja, by den afscheide fluisterde hy nog met haar en schonk haar den ring. Wie weet? Sulke kettersche vreemden fyn tot alles bekwaam. » — « Wat meint ge dan eigentlyk? » vroeg Stephano. — « Nu, wie weet of hy het meisje niet verleid heeft, om ons geloof aftegaan? » — « Dat fou Fiametta niet doen, daar voor ken ik myn meisje, — maar, misschien heeft hy fe verlokt en houdt hy fe ergens verborgen, » fegde Stephano nadenkend.— « In allen gevalle moeten wy er naar uitfien. Morgen vroeg ga ik eerst en vooral by den policieoverste, by Don Diego, en maak hem de verklaring, » fegde Gironimo, en daarmede verliet hy den armen Stephano.

Des anderen morgens had fich Gironimo geheel in de vroegte by den policieoverste begeven, om hem de faak te verklaren en, foo mogelyk, op het spoor van 'smeisjens verdwynen te komen.

Don Diego, die het fich anders in de vervulling fyner plichten feer gemakkelyk wist te maken, en nooit foo vroeg verhoor gaf, maakte voor hem eene uitfondering; immers Gironimo was hem een wichtige persoon; en hy benoodigde hem tot het volvoeren fyner ontwerpen. Met stille schreden trad defe binnen. Don Diego lag op eene ottomane uitgestrekt; eene havanna-cigare in den mond, blies hy ligte rookwolken naar omhoog. Hy scheen niet wel geluimd te fyn, dat bemerkte ten minste de loofe blik des binnentredende.

« Wat voert u foo vroeg by my? » vroeg Don Diego. Gironimo legde hem beknoptelyk de fake uiteen, en vergat niet fyn verdacht op den vreemdeling aan fyne berichten te knoopen. « Uw verdacht op den vreemde schynt my ongegrond te fyn, ten minste niet waarschynlyk. Heeft fy somtyds geenen minnaar, dien men alles kon opleggen? » — « Ik heb haar in der daad eenige malen met eenen jongen soldaat gefien, » antwoordde Gironimo, « ook fyn er die vermeinen een paar geliefden, die fy voor Fiametta en haren beminde gehouden hebben den avond voor haar verdwynen, in de nabyheid der Cypressen gefien te hebben. Ondertusschen, weet ge, señor, dat de omstreek van Granada niet arm aan dergelyke verschynsels is. » — « En de gaarden uwer Alhambra vooral, » fegde Don Diego, spottelyk lachend, « van alle kanten hoor ik van liefde-byeenkomsten die in defen oord plaats grypen. Men spreekt namelyk van eene groote, voortreffelyke dame, die daar bywylen 'snachts verschynt. » — « Wat my betreft, » antwoordde Gironimo, « heb ik defe dame nog niet ontmoet, maar ik herinner my, dat juist de kleine, die wy vermissen, defelve beweerde gefien te hebben, en dat fy haar voor de schim der moorsche koningin hield, die onder de Cypressen fou omwaren. »

— « Hm! wie weet! » dacht Don Diego, « wie weet of de verschyning defer dame met het verdwynen des meisjes wel niet te famen hangt? Anderen willen gefien hebben dat defe Dame eenen lykstoet voorafging die een dood kind uit de Alhambra droeg. » — « Sancta Maria! » riep Gironimo verschrikt uit, « hebt gy vermoeden wie defe dame fyn mag? » — « Mogelyk! » — « De oude Antonio wil ook onlangs gemurmel en wapengekletter in de feven verdiepingen gehoord hebben. » — « In der daad, dat fou ons op een spoor kunnen brengen, » bemerkte Don Diego nadenkend, « maar wat de vreemden aangaat, feg: weet gy welligt hunne namen? » — « Neen, señor, maar het ware niet moeijelyk hen in de Posadas (Gasthoven) te ontdekken. » — « Goed! goed! ik fal doen opspeuren, ik vrees evenwel dat dit ons niet veel fal baten. maar de andere.... » — Hy brak af en verloor fich in bedenkingen. Plotseling opstarend, murmelde hy: « Ontmomde mannen — neiging tot geheim en tot het buitengewoone, — koenheid van karakter — daarby de onrusten, die op nieuw in Granada opborrelen — en meer dan dat alles, hare verhouding met den hoofdman, die my federt lang als een aanhanger der liberalen bekend gemaakt wierd! — Eerweerde heer, ik maak uw fake tot de myne! Houd een wakend oog op de verschyningen der Alhambra, en vooral beveel ik u — de moorsche koningin. »

Marianna was den morgen na Fiametta's verdwynen, eerst laat opgestaan, en toen de herstelde Johan haar te gemoet trad, verschrikte hy over de verandering die defe leste nacht in haar wefen bewerkt had. Sy was doodbleek, hare schoone oogen fagen er mat en wild uit, by het kleinste gerucht wierd fy stuipachtig tefaam getrokken. « Om Godswille moeder, » vroeg het knaapje ontsteld, « wat is u defe nacht wedervaren? Het moet reeds morgen geweest fyn wanneer gy terugkwaamt, want ik ben, na een lang vergeefsch wachten, eindelyk ingeslapen. » — « Vraag my niet, Johan, » antwoordde Marianna vluchtig, « vraag my niet, om Godeswille, » herhaalde fy en voer met de handen over het aangeficht, als of fy een schrikverwekkend beeld van hare oogen afkeeren wilde. — « Lag my immers in 't gemoed dat u iets bejegenen fou! Daarom bad ik u foo feer te blyven. » — « Het was myne noodschikking, » antwoordde Marianna naar en dof, « fy dwingt me vandaag wederom uit. » — « Vandaag? neen vandaag sta ik het niet toe! » riep Johan onder heete tranen, « ik heb uw woord, moeder; vandaag laat ik u niet gaan! » — « Ik moet haar, die ik in den dood dreef, defe laatste eer bewyfen, ik moet hare bloedige schim verfoenen, » fluisterde Marianna ysende. Johan staarde haar verschrikt en sprakeloos aan. Na eenen korten tusschentyd fegde hy stil: « Gisteren avond was fy wederom daar. » — « Wie? » vroeg Marianna halfverstrooid. — « Pepita! denk maar, fy is by Don Diego in dienst getreden. »

—«By Don Diego?» vroeg Marianna verschrikt. — «Ja, en feker is het dat fy niet anders kwam, als om my over de — bewuste uittevorschen, maar ik heb haar fulke verkeerde dingen aanvertrouwd, dat fy gewis niet op het rechte spoor komen fal.» — «Johan! fy heeft voor my eene afgrysselyke beduidenis gekregen. Ach! het bloed der onschuld moest haar niet verwen!» — «Moeder, gy spreekt nare woorden!» — «Ik ben krank, Johan, ik wil u volgen en niet uitgaan, ik ga my nederleggen en poogen te slapen.» — «Doe dat, lieve moeder,» fegde Johan, nam Ines by de hand, en ging met haar in den gaarde, ten einde fy de moeder niet store.

Dien felfden dag 's avonds was Gironimo in fyne kluis naast de Abencerragen-faal gefeten. Het begon te schemeren, en in de anderfins duistere kluis was het byna donker. Plotseling opent fich de deur, eene nare gestalte trad binnen, en ringelde achter fich. Gironimo staarde met angst op het onverwachtte befoek; hy dacht, eene der geestverschyningen, die hy foo menigmaal bespotte, te fien, die kwam om fich daarover op hem te wreken. Maar de gestalte trad met fware stappen op hem toe, en Gironimo herkende den soldaat Pedrillo, Fiametta's minnaar. Hy fag er wild en vervaarlyk uit, fyne oogen rolden gloeijend, hy was doods bleek. «Om Godswillen! wat is er u gebeurd?» vroeg de eerweerdige broeder verschrikt, «gy fiet er uit, als of gy iemand vermoord had!» — «Vermoord — dat is het woord,» morde Pedrillo, «hoor my aan, ja, ik ben een moorder!» — «Sancta Maria! gy een moorder!» vroeg Gironimo fich fegenende. «Maar wie hebt gy dan vermoord? Welligt was het uit noodweer?» — «Noodweer?» riep Pedrillo, ysselyk lachende, «o neen, een meisjen vermoort men niet uit noodweer.» — «Om 's Hemelswille, gy hebt toch niet soms.....» — «Fiametta heb ik vermoord,» fegde Pedrillo langfaam. «Rafende! onmogelyk en waarom? Uit yverfucht?» — «Soo gelooft gy dat men met inficht eene Fiametta kan moorden?» — «Dus was het door toeval? Spreek! feg! hoe was 't mogelyk?» — «Door toeval; den hoe verfwyg ik u, dat is myn geheim niet; maar gy moet me feggen, of een toevallige moord ook eene doodfonde is.» — «Moord is moord,» fegde Gironimo, de schouders ophalende; «overigens, indien gy niet nauwkeurig de omstandigheden opgeven kunt, die u verontschuldigen, dan fal niemand aan de toevalligheid des moords gelooven, en gy valt als moorder onder de wetten.» — «In Gods name, ik kan niets tot myne ontschuldiging feggen.» — «Maar hoe het kwam dat gy fe toevallig vermoorddet, dat kunt ge my toch onder den heiligsten fegel ontdekken.» — «Neen, het is tegen mynen eed,» fegde Pedrillo, voor fich heenstarende. — «De kerke ontbindt u van defen eed door my.» — «Neen, dit ware eene voorbedachtelyke misdaad, terwyl de andere slechts eene toevallige is. Maar fy fal niet begraven worden gelyk een oneerlyk schepsel! Alle leste bedienin-

gen en eerbewyfen onfer H. kerk fal fy ontvangen, want fy was een deftig meisje;» daarby viel de ongelukkige bitter aan 't weenen.—« Maar hoe fullen heur de leste eerbewyfen geschonken worden, foo gy de plaats niet aangeven wilt, waar gy fe verborgen hebt?» — « Ik fal u die wyfen, Padre. Deswege ben ik hier. Gy fult de arme Fiametta ter eeuwige reste infegenen. Ik ga u brengen daar fe ligt, — flus, om middernacht.» — Eene yskille rilling overliep den vromen broeder, hy waagde het echter niet, den ongelukkige te wederspreken, wyl hy vreesde denfelven in wanhoop te brengen. Hy had in de borsttesche des soldaats pistolen fien blinken, en defe scheen vast besloten te hebben, fich van fynen persoon en fynen wille te verfekeren, want hy liet fich op eenen stoel neder en staarde narig voor fich henen. Vergeefs fou de kluifenaar hem willen ontgaan hebben.—Pedrillo bleef tot dat de klok middernacht verkondde.

Met den lesten slag stond hy op, «'t is tyd!» Hierop beval hy Gironimo de deur te openen, die uit fyne kluis in de Abencerragen-faal leidde, hy greep eene kleine lanteerne en deed hem voorafgaan. Hy felf volgde voet voor voet; fyne rechte hand vatte een der pistolen, die aan fyne borst lagen. Sidderende stapte Gironimo vooruit langs den aangegeven weg. Sy trokken in diep stilfwygen door de faal *de las Hermanas*, en door de badenfaal; eensklaps opende Pedrillo eene deur en wees op eenen donkeren trap: «Hier onder in 't graf!» sprak hy dof. Gironimo verfette fich en wilde omkeeren, maar Pedrillo's hand trok het blanke wapen eenen duim verder uit, en Gironimo stapte bevende wyder. Aan den voet des traps opende Pedrillo de deur des gewelfs, datfelfde waar de marmeren beelden stonden. In het midden der keldering stond eene opene lykkist, waarin de liefelyke Fiametta als derde marmerbeeld lag. Haar gelaat was nog mild en schoon, maar het gewaad dat hare sneeuw witte borst bekleedde, was met bloed geverwd. Een krans van myrthen en jonge roofen was om hare fwarte lokken gevlochten; de handen, over de borst gevouwen, omsloten een klein kruisje, en aan de rechte hand blonk de engelskop uit den ring, dien heur Otto geschonken had. Aan het hoofd der bare brandde eene keers; daarneven stond eene schale met wywater. Gironimo was hevig beroerd, nauwlyks kon hy fich op de knieën houden, fyne tanden sloegen krampachtig tot een. Pedrillo beval hem nu fyn ambt te verrichten, en terwyl defe de gebeden der overledenen las, verwyderde hy fich en kwam na eenige oogenblikken terug met twee fwart vermomde gestalten. Gironimo liet niets onbemerkt verloren gaan van al wat hem omgaf,—achter de standbeelden merkte hy namelyk, wapens, bussen en sabels, half overdekt met eenen ouden soldaten mantel, en daarneven fag hy, — wat was het, — eene schildery — een schoon stikwerk, een schip van de winden bestormd, kunstig op witte fydenstof uitgevoerd, maar de witte grond

was met bloed bevlekt; nog eens onderfocht hy nauwkeurig het stikwerk,— het was eene vane. In den oogenblik was Pedrillo daar met de twee vermomden. Op eenen wenk Pedrillo's hieven ſy de baar op, die naar spaansch gebruik, open was. Vergeefs hoopte Gironimo van ſyne diensten nu ontslagen te ſyn, hy moest, het lyk voorafgaande, de ysselyke ter aarde bestelling bywoonen.

Half uit nuk, half uit yverfucht, had Fiametta op dien onheilsavond voor ſich genomen, te beloeren wat hare geliefde in het gewelf verrichten mogt. Toen de oude Stephano reeds lang in slaap lag, en ſyne dochter in haar kamerken wel verwaard meinde, had het moedige meisje eene kleine lanteerne en den sleutelbos genomen, en was met eenen ligten, geruischloofen schrede door de yle ſalen heengestapt. In de Abencerragen-ſaal overliep haar echter eene stille rilling; onwillekeurig dacht ſy aan de vertellingen des monniks. Met schuw blikte ſy verstolen weg naar de albasterkom, die eens het edele bloed der ridders ſou gedronken hebben, en haastte ſich, tot ſy de deur der keldering bereikt had; het gelukte heur deſelve by middel van eenen moedersleutel te openen. Half beschroomd, half nieuwsgierig ſag ſy in het rond, trok den sleutel af, en versloot de deur langs binnen. Alles scheen haar hier ſeer veranderd, sedert ſy het gewelf met de vreemden betreden had. In den hoek stonden wapens, in het midden over de beide moorsche kruiken lag eene stange, aan wier top een prachtige stikwerk prykte. Marianna onderſocht het nader en bemerkte dat het eene vane was. Terwyl ſy met bewondering het schoone werk beschouwde, hoorde ſy eensklaps stille schreden; een sleutel wierd in het slot gesteken. Sy blies aanstonds hare lanteern uit, en verborg ſich in eenen hoek achter de marmeren beelden.

Maar wie beschryft haren schrik, haar ademloos verstommen, toen ſy de groote majesteitische gestalte der moorsche koningin ſag! Sy was, gelyk altoos, geheel in ſwart gekleed, een lange sluijer bedekte haar hoofd, in de hand droeg ſy, gelyk Fiametta, eene kleine lanteerne. Sy naderde de vaan, knielde by deſelve neder, en sprak : « Fladder ſegevierend over ſegevierende helden, o vane, aan welke ik myne grootsche, myne glansrykste droomen hechtte! Deſe arm ſal u niet ſwaaijen, ſal u niet stout onder de rollende donders en bliksems des geschuts verheffen, maar myn geest ſal u omſweven, en gy ſult ſegepralen! » Nauw had ſy deſe woorden uitgesproken, als de deur wederom openging, en eene hooge mansgestalte binnen trad. De koningin rechtte ſich en ylde den man te gemoet. Hartstogtelyk sloot hy haar aan ſyn hert, en eene wyle rustte haar hoofd op ſyne borst. Dan blikte ſy hem aan met eene uitdrukking van smert en liefde en sprak : « Fernando! wy ſien ons heden voor de leste maal! »—De schoone man ſag haar eenen oogen-

blik met sprakeloofe verbaasdheid aan : « Hoe fal ik dat verstaan, Marianna? Aldus fouden al uwe hoogvliegende ontwerpen, uwe groothertige gedachten slechts de dweepachtige droomeryen eener vrouw geweest fyn, die voor het licht der werkelykheid als ydele schimmen verdwynen? En thans, daar het er om geldt, daar gy ons in uwe statigheid, in uwen geestdrift als een schitterend gesternte op de baan der eere geleiden moest, wilt gy, eene bedriegelyke nevelsterre, ons afvallen ons verlaten? » — « Fernando! » sprak Marianna smertelyk maar bedaard, « gy weet het, hoe innig myn geestdrift voor het vaderland met myne liefde voor u versmolten is! Beiden fyn één slechts. Spreek niet van vluchtigen gloed, van bedriegelyke nevelsterre! Die geestdrift fal tot den lesten ademsnik in mynen boesem blakeren en slechts met myne levensvlam uitdooven. » — « Welnu, wat kan u bewegen u der heilige fake te onttrekken?» vroeg Fernando op eenen verwytenden toon. Marianna legde de hand op fynen arm en antwoordde ernstig: « Myne kinderen, Fernando! wie fal fe beminnen, wie fal fe koesteren, wanneer ik er niet meer ben? » — «En denkt gy niet aan de ellende waarin al de kinderen uws vaderlands vervallen? Is Marianna's hert niet meer groot genoeg, hare kleine smert in de groote smert hares volks te verdringen? — « Fernando, » wederlegde fy fachtaardiglyk, « een hemelstraal heeft myn hert verlicht. De stem eens kinds heeft my de waarheid met een overmeesterend gewêld terug in het hert geroepen. Het ware grootsch en schoon, voor myn vaderland te fegepralen en te vallen, doch het is menschelyk grooter voor myne kinders te leven. Eerst komt de moeder en dan de Spanjaardin. » — Verslagen blikte Fernando de edele vrouw aan, met demoedvol gebukten hoofde stond fy voor hem, de kroon des roems was van hare schedel gevallen, maar uit hare schoone oogen fonkelde de stille en hoogere majesteit der vrouwe. Hy fonk bewogen voor haar neder en sprak met fachteren toone : « Soo laat ons scheiden, Marianna! foo wyd my in tot alles wat gy niet deelen wil, tot roem en gevaren, tot fegen en dood. » Marianna legde hare hand op fyn hoofd en sprak : « Ik wyde u in tot gevaar en roem, tot fegen en dood, en wanneer wy ons wedervinden, Fernando, hier of ginds, fy onfe loos : Liefde en vaderland! »—Fernando rechtte fich, een stil dof geruisch verkondde het naderen der verfworenen.

Sy traden binnen. Twee fakkels wierden aangestoken, dan traden fy allen in eenen kreits. Fernando greep de vaan en vorderde dat allen op defelve den eed van trouw fouden afleggen. Hy felf legde de hand op de vaan en sprak : « By defe vane, die symbolisch ons noodlottig land verbeeldt, by het fwaarbedrukte Spaanje, dit finkende schip, dat van de stormen des oproers, van de verdelgende bliksems der dweepfucht, van de verslindende baren der regeringloosheid heenen weer gedobberd, op het punt staat, in den afgrond verslonden

of aan de klippen verbryfeld te worden, fweer ik : vast te houden aan den laatsten reddingsanker, en te volherden in nood en dood! » — « En te volherden in nood en dood! » herhaalden op eenen plechtigen toon, met opgehevene hand, al de verfworenen.

« Ik belove, » voer Fernando voort, « aan onfen bonde getrouw te blyven; in de donders des slags, in de boeijen des vyands, in de strikken der rechtbank, ik fweer : noch myn eigene deelneming aan den bonde, noch de deelneming van den minsten myner broeders aan denfelven ooit te verraden; in 't kort, ik fweer : het geheim des verbonds in nood en dood te bewaren, en, als het fyn moet, met myn bloed te befegelen. » — « Wy sweren : het geheim des verbonds in nood en dood te bewaren, en, als het fyn moet, met ons bloed te befegelen, » herhaalden de verfworenen. Toen allen gefworen hadden, trad Marianna vooruit, nam de vaan uit Fernando's hand en sprak : « Niet in den slag fal ik defe vane vooraan dragen, maar myn geest fal als een koene adelaar beschuttend defelve omfweven, en ik fweer : het geheim des bonds te bewaren in nood en dood, en, als het fyn moet, met myn bloed te verfegelen. » — Allen fagen met beweging op de grootsche gestalte, fy stond daar gelyke eene Godsspreekster des morgenlands; — maar fie, als fy de woorden uitsprak : « Met myn bloed te verfegelen, » liet fich een stille fucht in den hoek des gewelfs. Allen fagen op. « Geest of mensch! » riep de koene Pedrillo, « wie gy ook fyt die ons bespiedde, daar is uw loon! » en hy stortte met fyn fweerd op den duisteren hoek toe. Een flauw gegil—een val—en alles was wederom stil. Fernando vatte de fakkel en lichtte; Marianna ging aan fyne fyde, en met de uitroeping « Jesus Maria! » feeg fy onmachtig neder. Fernando staarde stom van beroerdheid, — de doodbleeke Fiametta aan, die achter de standbeelden neer gefonken was, met eene diepe wonde in de borst, daar het bloed uit stroomde. Pedrillo was als een rafende toegesprongen, hy hief de schier doode in fyne armen omhoog, bedekte haar yskoude voorhoofd met kussen, en poogde met de fydenen vaan het bloed te stillen. Vergeefs! Fiametta's leven vloot snel daarhenen. haar oog was reeds met den sluijer des doods overhuld; stervende vatte fy Pedrillo's hand en fluisterde : « Vaar wel, ik vergeef u! »

In Don Diego's vertrek vlamden nog, by de reeds aangebrokene morgenschemering, de leegafgebrandde keersen, en met een vaal licht beschenen fy het gelaat van den policieoverste, op 't welk eene uitdrukking van boofe verheugdheid glimde. Op eenen stoel tegenover hem fat Gironimo, bleek en afgemat; hy was foo even van fynen dwangdienst teruggekeerd, die hem nog schrikkelyker worden moest; dan, Pedrillo, die met hem voor de baar heenging, had fich op het aankomen eener wacht, voor den kop geschoten, fyne

mededeelingen schenen die uitdrukking op het wefen van Don Diego veroorfaakt te hebben. « Gy hebt dus nog aan geen mensch ontdekt, wat gy buiten het lyk verdachtigs in het gewelf bemerkte? » vroeg de overste, « en de wacht die ik uitgefonden heb, weet niets van het gewelf en van 't geen er in ligt? » — « Soo als ik u fegde, señor, » antwoordde de munnik, « de rafende Pedrillo, van den stonde dat hy my de afgrysselyke ontdekking deed, verliet my geenen oogenblik; hoe had ik dus kunnen ontsnappen en met iemand spreken? De wacht is eerst gekomen als wy aan de Cypressen waren. » — « Het komt hier maar daarop aan, dat de vaan nog niet gevonden is; verstaat ge my? » En daarby fag Don Diego den munnik aan met eenen befonderen blik, die defen laatsten alreeds bekend was. — « Daarenboven vergeet niet, » ging de overste voort, « dat Pedrillo, toen hy u fyne dood beleed, donna Marianna Penella als medeverfworene en geefster der vane noemde. » — « Ik moet u bekennen dat ik defen naam voor de eerste maal hoor, » murmelde de munnik, » ondertusschen wil ik my niet verstouten tegen uwe diepe wysheid te handelen. » — « Dat fy de vaan gestikt en de vergadering bygewoond heeft, is gewis, » sprak Don Diego voort, « het komt er maar op aan dit bewyfen, en onder dit opfigt is het wel geen ongeluk dat die Pedrillo fich spoedig felf uit den weg gemaakt heeft, want van hem foo 't schynt, hadden wy toch niets ervaren. » — « Hoegenaamd niets, » verfekerde Gironimo, « hy was hoogsthardnekkig en alle myne voorstelligen en vermaningen om de volle waarheid te belyden, waren vruchteloos. » — « Des te beter, dat hy ons ten minste niet tegenspreken kan! » sprak Don Diego, « en de dragers van de baar fyn gevangen, fegt gy? » — « Ja, doch fy schynen maar eenvoudige kerels te fyn, die Pedrillo door dreigingen en beloften tot dien dienst overhaalde, en die volstrekt niets van de samenfwering weten. » — « De schoone Marianna is dus voor het oogenblik de eenige, op welke al het verdacht drukt, en fy gaat alles moeten biechten, » sprak Don Diego, met eenen hoonenden lach; « ik heb het vertrouwen dat ik haar gemakkelyker tot de belydenis fal brengen, dan het u met dien hardnekkingen kerel gelukt is; maar daartoe is vooral noodig, dat fy beticht worde van de vaan gestikt te hebben. Gy gaat my alfoo daarvoor forgen, » voer hy stil voort, « en schaf felf met den donker de vaan in het huis der Donna! Als gy het poortje der Alhambra uittreedt, waar van defe de sleutel is, dan fult gy eenen persoon vinden, die u den gaarde van Donna Penella openen en de plaats aanduiden fal, waar de vaan fich vinden moet. » — « Verstaan! » antwoordde Gironimo, met eenen fynen lach.

Marianna had dien dag met hare kinderen een klein uitstapje in het gebergte gedaan, om in de beschouwing der frissche heerlyke natuur hare duistere gestemdheid te verkwikken. Met ganscher fiele had fy fich aan de be-

koorlykheden des helderen dags overgegeven, en het liefelyk gebabbel der kleine Ines alsmede de, fyne jaren te bovengaande bemerkingen van Johan, hadden de schrikbeelden der leste dagen in haren geest teenemaal verschoven. In eene kleine herberg in het gebergte, had fy muildieren voor de terugkomst genomen, en de avond begon fich, gelyk een doorfichtbare sluijer over de landouwen uit te breiden, toen fy langfaam den bergrug afkwamen. De landschap was overprachtig; uit de stad aan hunne voeten toonde het geluid der avondklokken; alles ademde eene heilige rust. Marianna blikte, diep en aangenaam beroerd, op het paradys voor hare voeten neder. « Is het een wonder, » sprak fy stil tot fich felve, « dat die ruwe Boabdil geweend fou hebben, toen hy van defen heuvel nederblikte op het wonderland welk hy gedwongen was te verlaten! ook myne tranen vlieten onwillekeuriglyk, maar trouwens het is hier de tranenheuvel die fyn offer vergt; *la cuesta de las lagrimas!* » — « Moeder, » sprak Johan, « ik fou gindsche rots nog wel eens willen beklimmen, waar de Moor de leste scheidingsfucht liet, » en onderwyl klauterde het knaapje de rots op, die nog heden *el ultimo suspiro del Moro* geheeten wordt. Met een ander gevoelen dan de ongelukkige moorenkoning, fag het koene knaapje van de rotse neder. Hy was sedert de omwerking die in hem had plaats gegrepen, gansch gelukkig, de liefde had fyn teeder gemoed een nieuw leven bygefet. Vreugdedronken kwam hy terug by fyne moeder en fuster, fy hadden den voet des heuvels bereikt en reden nu aan den toren *de los siete suelos* voorby. Toen fy denfelven naderden, befag Johan fyne moeder. Sy was fichtbaar met defelfde gedachten bevangen als hy, want haar oog wendde er fich van af met eene uitdrukking van schuw. Aan de deur van haren hof gekomen, liet Marianna den muildryver met de dieren heengaan, en trad met hare kinders aan de hand in den gaarde.

In denfelfden oogenblik kwam een policiediender hun te gemoet, met de woorden : « In den name des konings en der wet, verklaar ik u Donna Marianna Penella aangehouden, op verdacht van hoogverraad; » Marianna wierd yskoud, hare knieën wankten; Johan poogde de neêrfygende te onderstutten, de kleine Ines viel luidop aan 't weenen. Edoch, defe oogenblikkelyke fwakte overmeesterende, rechtte fich Marianna en fegde met verhevenheid : « Mag ik den naam myns aanklagers weten? » — « Alles, wat men feggen kan en mag, antwoordde de bediende, « is, dat verscheidene aanklagen fich tot uw verderf opdoen; wat u echter het meest befwaart, is de aanklage uwer dienstmaagd. » — « Heilige God! ik vermoedde het! » fluisterde Johan. — « Gy fult my verschoonen, señora, dat ik aan de pynlyke plicht voldoe, die my dwingt eene huisfoeking te verrichten. » — « Mynheer, » sprak Marianna, ik ben bereid u te volgen, wie anders moogt gy in dit huis nog willen foeken? » — « God gave, dat wy er niet vinden wat wy foeken, » antwoordde de officier

bewogen; « ik verfoek u my in het huis te volgen, señora; den gaarde hebben wy reeds doorfocht. » — Johan volgde fyne moeder op en fag haar met eenen beduidingsvollen blik aan. « Godlof, » dacht hy dat fy de bewuste niet meer vinden kunnen! » Met de hoffaal beginnende, ging de officier aan Marianna's fyde de weinige kamers door van het kleine huis; fy opende gerustelyk al de kleeder- en verwaarkassen die maar iets konden verbergen. Reeds waren fy het huis rond gegaan, en de officier fegde, even fichtbaar het hert verligt: « Ik hoop, señora, u geluk te kunnen wenschen dat fich het gene wat ik vreesde, niet vinden liet. » Daar ging eensklaps de deur van een klein kamerken open, waarin onder menig huiselyk gerief, de kleine Ines haar speelgoed heenlegde; de kleine, die uit schrik voor den soldaat, tot hare poppen gevlucht was, kwam uitgeloopen en riep tot de moeder: «Sie maar, moeder! in het kamerken is uw mooije stikwerk, maar gy hebt my wat wys gemaakt, het is geen altaardoek, het is eene vane! » Marianna stond als van den bliksem getroffen. Johan wierp eenen woedenden blik op fyne fuster, en sprak: « Dom ding! het is de vaan die ik altyd draag, als ik met myne gefellen soldaat speel. » Maar Ines in de kinderlyke ligtfinnigheid, riep: « Het is niet waar, het is dat schoone schip, waaraan moeder gestikt heeft. » — Nu was het den officier niet meer mogelyk de faak niet te weten; met een kloppend hert betrad hy het kamerken en daar stond, in vollen gefichte het bloedverwige stikwerk ontrold, als stomme schrikkelyke aanklaagster—de vane.

Don Diego had fyn doel bereikt. Sonder andere gronden dan het vervaerdigen der vaan, gelukte het hem het doodvonnis over Marianna te bekomen. Een reddingsmiddel had de vuige haar echter opengelaten, namelyk dat fy hare medeverfworenen fou bekend maken. Want meer nog dan de dood van Marianna, lag de wraakdorst over fynen mededinger Don Diego op het hert. Met eene helsche vreugde kondigde hy haar felf het vonnis aan. Marianna fag bedaardelyk en grootsch op hem, tot hy haren trotschen blik niet meer verdragen kon en de fyne neerfonk; dan sprak fy met eene krachtige stemme: « Dit schimpelyk beding is eener Spanjaardin onweerdig; ik verfoei fe, en ben bereid te sterven. »

Den ganschen nacht bragt fy door met schryven; het oog met tranen verduisterd, stuurde fy tot haar foontje defe laatste woorden: « Johan, myn beminde foon! wanneer gy defe regelen ontvangt, heb ik defe tranenvallei verlaten, voor eenen schooneren oord. Van daar fie ik op u neder, en waak ik over u. Vaarwel, myn knaapje, laat de liefde die in uw hert begon op te stygen, tot eenen krachtigen boom worden, aan welken de teedere rank, uwe fuster, fich eens getroost kan oprechten! vermyd u in den gevaarvollen draaikolk te laten wikkelen, die uw moeder verslonden heeft; maar eenmaal

aan eene fake overgegeven, die gy voor gerechtig erkend hebt, befegel defelve met uw leven—foo 't fyn moet, met uwen dood. Vaarwel, myn Johan, bemin uwe fuster! uwe finspreuk fy : Liefde en vaderland! »

Des anderen morgens viel fy onder het mes der misdadigers.

KAREL STALLAERT.

(*Naar het hoogduitsch van Mev. L. Von Plönnies.*)

LENORE.

(NAAR BURGER.)

Lenore voer by 't morgenrood,
Uit yselyke droomen :
« Is Willem ongetrouw, of dood?
« Zal hy nooit wederkomen! »
Heur minnaer trok voor jaer en dag,
Met Fred'rik naer den Pragerslag,
En had nog nooit geschreven,
Waer of hy was verbleven.

De koning en de keizerin,
Dit lange worstlen moede,
Verbraken eindlyk, eens van zin,
De drukkend oorlogsroede;
Een ieder heir kon vry en vrank,
By paukenslag en zang en klank,
Omkranst met lauwerbladeren,
Gezin en haerdsteê naderen.

En hier en daer en overal,
Op wegen en in stegen,
Trok menigeen met luidgeschal,
En kind of broeder tegen.
Goddank! riep vriend en buerman uit,
Wees welkom! schalde gade en bruid;
Maer Willems uitverkoren,
Was groet noch kus beschoren.

Zy liep de wegen af in 't zweet,
En vroeg aen al die kwamen;
Maer geen die tot heur harte leed,
Het minst van hem vernamen.
Zy zag de laetsten van de schaer,
En sloeg de handen in het haer,
By wild en aeklig weenen,
En wierp zich op de steenen.

Heur moeder riep : « Dat God, myn kind !
« Zich uwer moog' erbarmen
O! spreek! wat heeft u zoo ontzind? »
Zy sloot ze in bei heur armen.
« O moeder! moeder! heen is heen!
« Myn hoop, myn heil, myn al, verdween!
« God hoort niet hoe ik karme.
« O wee my! wee! och arme! »—

« Help God! zie ons genadig aen!
« Kind! bid een onzevader;
« Wat God doet is toch welgedaen;
« God! zend uw hulp ons nader! —
« O moeder! moeder! ydle waen,
« Aen my heeft God niet welgedaen;
« Wat helpt my bede en klagten,
« 'k Heb niets meer te verwachten. —

« Ach kind! wie God als vader kent,
« Vertroost hy als zyn kinderen;
« Het hooggeloofde sakrament,
« Zal uwe jammren linderen. —
« O moeder 't vuer dat in my gloeit,
« Verdooven sakramenten nooit!
« Geen sakrament kan 't leven,
« Aen dooden wedergeven! —

« Hoor, kind! zoo eens de ontrouwe guit,
« In vergelegen streken,
« Verslingerde op een vremde bruid,
« En eer en eed dorst breken...!
« Laet varen dan dat zondig hart,
« De meineed vindt slechts wee en smart;
« De hel zal by zyn sterven,
« De ziel des boozen erven! —

« O moeder! moeder! heen is heen!
« Verloren is verloren;
« De dood slechts helpt my nog alleen,
« Ach! ware ik nooit geboren!
« Doof uit, myn licht, voor eeuwig uit!
« Versterf den nacht des doods ten buit;
« God hoort niet hoe ik karme!
« O wee, o wee my arme! —

« Help God! en wil het arme wicht,
« Niet voor uw richtsstoel dagen!
« Zy weet niet wat zy ook verricht,
« Laet haer de schuld niet dragen!
« Ach kind! vergeet des werelds smaed;
« En denk dat God geen mensch verlaet,
« Dan wordt u na dit leven,
« Een bruidegom gegeven.—

« O moeder! wat is zaligheid?
« O moeder, wat is helle?
« Met Willem had ik zaligheid,
« Maer zonder Willem, helle!
« Doof uit, myn licht, voor eeuwig uit!
« Versterf, den nacht des doods ten buit!
« Geen hemel kan my streelen,
« Die 'k zonder hem moet deelen.... »

Zoo blaekte in dolle onzekerheid,
Haer brein en ingewanden;
Zy dorst Gods eeuwig wys beleid,
Vermetel aen te randen.
Zy krabt heur gorgel wild aen bloed,
En raesde tot de zonnegloed,
Ter kim was neêrgezonken,
En 's hemels starren blonken.

Maer, buiten klinkt het : trap trap trap!
Als waren 't paerdenhoeven;
Er springt een ruiter vlug en rap
Den zaêl uit zonder toeven.
Hy nadert, hoor de voordeursring,
Gaet zachtjes rammlend klinglingling!
En hoor eens welke woorden,
Haer door heur ooren boorden....

« Holla! holla! maek op myn kind!
« Myn meisje, slaept ge of wacht gy?
« Hoe zyt gy wegens my gezind?
« Zeg, weent gy, liefje, of lacht gy?—
« Ach, Willem! gy! zoo laet by nacht...!
« Gekreten heb ik en gewacht....
« En yslyk wee geleden!
« Van waer komt gy gereden?—

« Wy zaedlen slechts te middernacht,
« Ik kom zoo uit Bohemen,
« En heb naer 't oogenblik gewacht,
« Om u met my te nemen.—
« Ach Willem! thans met u op 't ros?
« De wind ruischt langs den dorenbosch,
« Kom liever in myn armen,
« U koesteren en warmen!—

« Kind, waey' het ook langs haeg en bosch,
« Het zal uw gloed verzachten;
« Reeds bunkert myn geduldloos ros,
« Ik mag niet langer wachten.
« Kom, vlug, en slinger onvervaerd,
« U achter my op 't briesschend paerd;
« Wy moeten honderd mylen,
« Van hier ter bruiloft ylen.—

« Ach! my nog honderd mylen wyd,
« Naer 't bruiloftsbedde dragen?
« Hoe pylsnel ook uw schimmel rydt,
« Het heeft al elf geslagen!—
« Zie hier, zie daer, de maen schynt hel.
« Wy en de dooden ryden snel;
« Daerom wil ik nog heden,
« Met u in 't echtkoets treden.—

« Maer zeg my, welke uw wooning is,
« En waer wy 't trouwfeest plegen?—
« Zes planken, klein en stil en frisch,
« En ver van hier gelegen!—
« En ruim genoeg?— Voor u en my!
« Kom, klim te paerde en laten wy
« Ons beider heil betrachten,
« De bruilofts gasten wachten. »

'T schoon liefje volgde hem en klom.
  Den zaêl in, wel te vreden;
Zy sloeg de blanke handjes om
  Des ridders grove leden.
En « hourre... » ging het. « Hop hop hop! »
Als in een druischenden galop,
  Dat ros en ruiter snoven,
  En staf en vonken stoven.

En rechts en links, en vogelvlug,
  Verzwonden boom en beken;
Hoe donderde over de eiken brug,
  De weergalm door de streken.
« Gy schrikt myn lief!... de maen schynt hel!
« Hoerrah! de dooden ryden snel!
  « Heeft liefje schrik voor dooden? —
  « Ach neen! maer zwyg van dooden! »

Wat klept en klinkt hier luid en bang?
  Wat vladdren hier de raven?
Hoor klokkenklank! hoor doodsgezang!
  « Laet ons dat lyk begraven! »
En treurig kwam een lykstoet aen
Met rouwkleed en met baer gelaên;
  Hun aeklig zuchtenslaken,
  Deed kraei en raef ontwaken.

« Begraef dat lyk na middernacht,
  « Met zang en klank en klagen!
« Ik heb myn bruidje meêgebragt,
  « En wil geen stond vertragen!
« Kom, koster, hier! kom met uw koor,
« En gorgel ons het echtlied voor!
  « Kom, paep, en spreek uw zegen,
  « De peluw lacht ons tegen! »

'T zweeg klank en zang; en heel de schaer,
  'T snelde al op zyn gebieden,
Hem hoerre hoerre jagend naer,
  Hoe vlug het paerd mogt vlieden.
En altoos wyder, hop hop hop!
Ging 't voort in druisschenden galop,
  Dat ros en ruiter snoven,
  En stof en vonken stoven!

Hoe vlogen links, hoe vlogen rechts,
   Gebergten, boomen, hekken!
Hoe vlogen links en rechts en links
   De dorpen, steden, vlekken!
« Schrikt liefjen ook? de maen schynt hel,
« Hoerrah! de dooden ryden snel!
   « Schrikt liefjen ook voor dooden? —
   « Laet rusten toch de dooden!

« Zie daer! zie daer! op 't galgenveld,
   « Half door de maen beschenen;
« Hoe 't nachtgebroedsel hongrig snelt
   « Langs romp en raedren henen.
« Sasa! gebroedsel, hier! kom op!
« Kom meê, en volg ons in galop,
   « Gy zult het bruidslied zingen,
   « Als wy te bedde springen!»

'T gebroedsel volgde hosch hosch hosch!
   Gelyk de ratelvlagen,
Die in 't verstorven eikenbosch,
   Op dorre blaedren jagen.
Steeds wyder, wyder, hop hop hop!
Ging het in suizenden galop,
   Dat ros en ruiter snoven,
   En stof en vonken stoven!

Zie zie, hoe alles hun ontvlugt,
   By 't scheemrend maengewemel;
De wolken in de ruime lucht,
   De starren aen den hemel.
Schrikt liefje nog? de maen schynt hel,
« Hoerrah! de dooden ryden snel!
« Schrikt liefje nog voor dooden? —
Wee my! spreek van geen dooden! —

« Voort! Rappe, voort! daer kraeit de haen....
   « Het oogenblik gaet komen;
« Voort, Rappe, voort, de dag breekt aen...
   « Spring neder zonder schroomen!
« De verre togt is hier volbracht,
« Daer staet het bruidsbed dat ons wacht!
   « Hoe snel toch dooden loopen!
   « Hier staet ons rustplaets open.»

Nu stuiten ze op een traliepoort;
  Hy viert het ros zyn toomen;
Er wordt een schrikbren plof gehoord!
  Daer bryzlen slot en boomen;
Het hek springt op! nu loopt hun spoor
Langs 't kerkhof tusschen graven door,
  En heuvelen van beenen,
  Door 't licht der maen beschenen.

Ach ziet wie redt haer uit den druk?
  Ha! wat al yslykheden!
Des ridders tooi valt stuk voor stuk,
  Tot stof ter aerde neder,
Een kale schedel is zyn hoofd,
Zyn lichaem, gansch van vleesch beroofd,
  Laet met de beenen vingeren,
  Een zeis in 't ronde slingeren.

Trots hield hy zich, wild snoof het paerd,
  Verspreidde rook en vonken,
En hoei! daer splyt de krakende aerd',
  En man en ros verzonken!
Een luid gehuil, een bang gehuil,
Riep geest en spook uit 's afgrondskuil,
  Lenora's hart vast bevend,
  Was meerder dood dan levend.

De schimmen kwamen by den glans
  Der maen het meisje omringen;
Zy sprongen in een ketendans
  By heesch en aeklig zingen:
« Geduld! geduld, als 't hart u breekt!
« Wie God den Heer naer de oogen steekt,
  « Betaelt het in zyn leven;
  « Wil Hy 't uw ziel vergeven!

Antwerpen, 1843. TH. VAN RYSWYCK.

EINE THRÄNE FÜR KONRADIN.

Durch die Alpenschlucht, an den Klippen der Flüsse,
Am Ufer der see 'n drüber hoch fliegt der Aar,
Heimpilgert die Mutter, wund sind ihre Füsse,
In Jammer zerrauft ihr blondes Haar.

Bevor ihr's sterbliche Lippen vertrauten,
Hat der König der Lüft ihr die Botschaft gesagt,
Wohl Balsam sind Thränen, aber sie thauten
Der Mutter nicht, die um Konradin klagt.

Wo sie Menschen begegnet, den Reichen, den Armen,
Den redet sie an mit dem Grufs und dem Fleh'n :
« Eine Bettlerin bin ich : o habet Erbarmen,
« O lafst ohne Gabe nicht weiter mich geh'n!

« Nicht Brot mir, nicht Trank, mich daran zu erlaben,
« Mehr will ich — und wenig ! für ihn nur, für ihn !
« Er starb unbeweint, und so liegt er begraben !
« O schenkt eine Thräne für Konradin ! »

ED. DULLER.

SPRUCH EINES WEISEN.

Fest in der Erde steht der Fels gegründet ;
    Das *Eisen* stürzt ihn.
Stark ist das Eisen ; trotzend seiner Dauer,
    Das *Feuer* schmelzt es.
Verheerend ist des Feuers Macht ;
    Das *Wasser* löscht es.
Vernichtend ist die Donnerwolke ;
    Der *Wind* verscheucht sie.
Herbrausend ist der Wind, mit Sturm bewaffnet ;
    Der *Mensch* verlacht ihn.
Keck ist der Mensch, er wagt und meistert Alles ;
    Gram wirft ihn nieder.
Schwer trifft der Gram, die Lust des Lebens raubend ;
    Der *Wein* vertreibt ihn.
Allwirksam ist die hohe Kraft des Weines ;
    Der *Schlaf* vertilgt sie.
Viel tilgt der Schlaf und Alles tilgt und endet
    Der *Todesschlummer*.
Auch ihn besiegt und überlebt die *Tugend*
Und schwingt zum Himmel sich in ew'ger Jugend.

MENGELINGEN.

*** Volgende brief is ons toegekomen :

« De fege die de keulsche *Männergesang-Verein* in den Sangstryd der feesten van September, komt te behalen en de welverdiende bewondering die het in de hoofdstad opgewekt heeft, fyn te ruchtig, om daarover nog een woord te reppen. Volgende byfonderheden, rakende het verblyf dier maatschappy in Brussel, fyn minder bekend. De Maatschappy van Keulen had hare overkomst alhier wel willen kenmerken met aan de HH. Robert en Evarist Van Maldeghem, onfe kundige componisten en bestierders van het Gombert's Sanggenootschap, en den heer Dr Wolf den titel van Eere-Leden hunner Maatschappy optedragen. Ten dien einde, werden genoemde Heeren aan hunne tafel uitgenoodigd, en daar werden hun de prachtige diplomas en de filveren eereteekens overhandigd. De Gombert's Maatschappy om defe, ook voor haar vleijende hulde, aan hare bestierders bewefen, dankbaarlyk te herkennen, en tevens ook om het keulsch genootschap over fyne fege geluk te wenschen, besloot dan defe hare gevoelens jegens de Keulsche Heeren door eenen fanggroet uittedrukken. Dit vond ook plaats en wel in hoog- en nederduitsche liederen. Groot was wederfyds de vreugde; de blydschap glanste op aller gelaat, en straks brak fy uit in vrolyk gejuich, in broederlyk handwringen. De bekers werden gevuld en geledigd, regtmeenende heilwenschen ontwelden aan regtschapene borsten, Koorfangen foo neder- als hoogduitsche werden gefamentlyk, onder het bestier van de HH. Van Maldeghem, uitgegalmd; (iets wat welligt nooit nog aan onfe moedertaal, door fulke menigte stemmen, door fangers gelyk die uit Vondels stad, ten deele gevallen was). Beide genootschappen, als door eene tooverkracht getroffen, vereend door den fang, vereend door de harten, schenen slechts één genootschap meer uit te maken. Ondertusschen moest door eenen fonderlingen toeval, die hoogst welgelegen kwam, de vreugde ten top stygen, want een brief was foo even aan de HH. Van Maldeghem toegekomen, en die brief was ..... een fegelied aan het keulsch genootschap toegefongen, door ..... Van Duyse! maar gefongen en verfongen den dag vóór de pryskamp. Een dankleug werd aanstonds den dichter toegebragt door eenen der Keulenaars, die feer gepast op de tweevoudige beteekenis van vates (voorspeller en dichter) te finspelen wist. Meer heilteugen werden er

nog wederſyds gedronken; van wegens het keulsch genootschap : dat, gelyk de stemmen der beide genootschappen, der beide volken, in beide talen, ſich in eene volmaakte harmonie hadden laten hooren, ſoo ook de diepe geest- en gemoedsovereenstemming tusschen beiden immer luider ſich mogt openbaren en dat het doel beider maatschappyen voortaan ſyn moest, die eenparigheid aantekoesteren, uittebreiden en te versterken. Een andere toast doelde op de ſinspreuk der keulsche maatschappy : « Durch das schöne stets das gute. » — Van wegens de vlaamsche maatschappy : « Dat ſy op de hulde haar in den persoon van hare geliefde bestierders betoond, en op het broederlyk en vleijend onthaal dat haar gebeurde, trotsch was, dat het beoefenen en verspreiden van duitschen en vlaamschen ſang en muſyk haar van heden af eene heiligere en ſoetere taak ſoude ſyn, en dat ſy verhoopte door haar voorbeeld. steeds meer harten tot het Germaansch-Belgisch verbond aantewerven. »

Het Keulsch genootschap gaf ons nog een schooner blyk van ſyne gullige genegenheid, daar het ons al de uitgegevene en onuitgegevene stukken vereerde die het te Brussel had uitgevoerd. In den naam van het Gombert's genootschap, ſullen de HH. Van Maldeghem daarvoor hunne vierde verſameling van « Ryn- en Scheldeſangen, » aan den Männer-Gesang-Verein opdragen.

Lang nog duurde het gejuich en de vreugd; eindeloos langer dure de broederlyke band !!![1]

K. S.
Lid van het Gomberts Genootschap.

Brussel, 27 september 1845.

⁂ In den ſangwedstryd der Septemberfeesten hebben tien gemeenten aan den kamp deel genomen, waarvan slechts vier uit de vlaamsche gewesten. Van deſe vier hebben er twee in het vlaamsch geſongen : Syngem en Zele : Merchtem en Anderlecht, hebben gemeend ſich naar de mode te moeten schikken. Wy ſyn stellig verſekerd dat wy de meening van den jury en die van het publiek uiten, wanneer wy dien heerkens den raad geven : van eerst te leeren fransch spreken. Voor de eer van ons vaderland, voor de eer van de kunst, uit hoogachting voor het publiek en van hun eigenſelve ſouden de vlaamsche dorpen wel moeten wyſer handelen, ſoude ſy onſe ooren met hun verschrikkelyk fransch moeten verschoonen, gelyk de heer Fetis hun reeds vroeger heeft aangeraden. Daarom ook ſyn ſy met buiſen heengegaan; Syngem, daartegen heeft den tweeden prys weggehaald, de eerste aan een waalsch genootschap gevallen ſynde. Alle eere aan Syngem en aan Zele, die hunne eigene waarde en die hunner moedertaal hebben beseft!

Van de ſes steden van 2[en] rang, waren er dry uit de vlaamschsprekende gewesten : Hal, Hamme en Ypere. Van de ſes steden van 1[en] rang insgelyks

[1] De *Politique* heeft ſich dit nieuws uit Mechelen laten berigten.

dry vlaamsche, alle dry van LEUVEN. Alle hebben aan den Baäl geofferd. Ook merken wy op dat ſy genoegſaam de nederlaag ondergaan hebben en dat van de twaalf steden, er door de vlaamsche franschradbrakers maar een eerste en een derde prys is behaald geweest.

. In gevolge van de ſegepraal, die de duitsche Männer-Gesang-Verein over de franschſingende genootschappen van Leuven, Soignies en Luik hier heeft behaald, is het vlaamsch-duitsch Sangverbond ook weêr ter spraak gekomen en besloten worden, dat het centraal-comité voor Belgiën, te Brussel gevestigd, van hieruit de verhandelingen met de vereenigde vlaamsche genootschappen leiden, hun de nieuwe in Duitschland verschynende stukken mededeelen en hunne mededeelingen naar Duitschland overſenden ſoude. Verder besloot de Männer-Gesang-Verein, in den ſomer van toekomende jaar een groot ſangfeest te Keulen te geven, waaraan al de vlaamsche maatschappyen, het Sangverbond uitmakende, deel nemen ſouden. Wie het leven aan den Rhyn, en vooral te Keulen kent, die weet ook, hoe luisterryk dit feest moet worden, die weet, hoe gulhartig men daar de vlaamsche broeders onthalen ſal.

. Den 24ste september heeft alhier eene belangryke plechtigheid plaats gehad; de muren van het Warande-Theater hebben, voor 't eerste maal sedert meer dan vyftien jaren, van de klanken der moedertaal weêrgalmd. Het historisch drama *Jan de Eerste*, en het schoon blydspel *Siska Van Roosemael*, ſyn met een uitstekend talent door de gentsche maatschappy *Broedermin en Taelyver* opgevoerd geworden. De heeren Ondereet en Van Peene en mevrouw Van Peene ſyn waarachtig volmaakte tooneelkunstenaars; het ontbreekt hun alleen aan een doelnemend publiek, om naar hunne weerde geschat te worden. Waarom hebben wy niet ſulk eenen troep in onſe stad! Als schaduwſyde tot dit tafereel moeten wy nochtans melden dat de uitspraak der gentsche schouwspelers geen grooten byval hier heeft gevonden; een brabandsch oor kan ſich aan de wanklanken van korte *i* en *u*, op ſyn gentsch uitgesproken, niet gemakkelyk gewennen: *een blend kend, ek wel myn stök terög,* enſ., is alles behalve welluidend. Vele Brusselaers hebben ons verſekerd dat ſy menige ſinsnede van het drama niet begrepen hebben; immers als men hoort: *Redder, gy ſyt myn redder,* moet men van eene ſeldene scherpſinnigheid begaafd ſyn, om te raden dat de schouwspeler ſeggen wilde: *Ridder, gy ſyt myn redder.*

Ook is het te beklagen dat de Maatschappy geene ingangsbiljetten aan de redactie der voornaamste dagbladeren, gelyk alhier het gebruik is, toegeſonden heeft. Sy ſouden alsdan het publiek vóór de vertooning hebben opmerkſaam gemaakt en het getal der toehoorders vermeerderd. Daaraan is het ook toeteschryven dat geen dagblad van die vertooning heeft gerept.

*** *Eene petitie aan den keurvorst Frederik Willem.* Op den 15en van february 1688 fond een pruissische schoolmeester de navolgende petitie aan den toenmaals regerenden keurvorst Frederik Willem : « Hoogweerdigste, doorluchtigste, grootmachtigste en onoverwinnelykste, hoogvereerdste Heer Keurvorst! Trouwe diensten geven trouwen loon, fegt de huishouder Sirach. Ik laat u hiermede weten, dat het kosterschap te Bänkewitz op dit oogenblik open staat en dat ik voor defen dienst feer wel geschikt ben; en foo Uwe Grootmachtigheid mynen persoon fagen en hoorden fingen, dan foude UE. feggen : Die kerel is, by myne fiel, meer weerd dan koster te fyn en hy konde feer wel prediken. Maar onfe schout is myn vyand en daarom, wyl myne vrouw juist fulk eenen rooden rok heeft, als fyne vrouw. Soude ik nu dien dienst krygen, waarvan ik al feker genoeg ben, dan laat ik voor myne vrouw eenen nog veel beteren rooden rok maken, dan de vrouw van den schout heeft; de schout mag er kwaad over worden, ofte niet, dat doet er niets toe; en foo ik het primarum kryge, mag de schout het niet weten, want anders werpt hy het weêr om. Ik verlaat my gansch feker daarop en blyf uw goede vriend foo lang ik leef. Bänkewitz, den 15 febr. 1688. *Hans Hankel.* » — Het antwoord op die petitie is van den 25 febr. gedagteekend en luidt aldus : « Aan den supplicant late men na afgelegde examen fes ducaten toekomen en foo hy aandringt en bekwaam wordt gevonden, fal hy het ambt niettegenstaande alle inwendigen van den schout hebben. Postdam, 25 febr. 1688. Frederik Willem, keurvorst. (*Allgemeine Schulzeitung,* von 15 febr.)

*** De *Kölnische Zeitung* bevat in hare nummer van 16 september een artikel over het gastmaal, dat men te Antwerpen ter eere van Dr Firmenich gaf. Dit artikel sluit met navolgende woorden : « In Deutschland blickt man mit Freude auf die echt volksthümliche Entwickelung, welche sich in Flandern und Brabant immer schöner und hoffnungsvoller Bahn bricht und nicht verfehlen kann, auf die *Volksbildung* der stammverwandten Niederlande den wohlthätigsten Einfluſs zu üben. Ehre und Achtung der Biedermännern, welche langgelöste Bande zwischen Bruderstämmen wieder in Liebe und Freundschaft feistknüpfen! »

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Sophia van Berthout, erfdochter van Mechelen, een verhaal ontleend aan de Geldersche (en Brabandsche?) geschiedenis van de jaren 1319 en 1320, door J. DYK; 1ste deel, 8o, Amsterdam, Vanderhey en foon. — Prys : 2 guld. 90.

Dr J. P. Arend. Fingal, naar het gaëlisch van Ossian, voorafgegaan door een onderfoek naar de echtheid der gedichten van Ossian, groot 8o, Amsterdam, Vanderhey. — Prys : 2 guld. 20.

Over den Nadruk van fransche boeken in Belgien, fynen schadeliken invloed en de gemakkelikheid fyner afschaffing.

Is de nadruk van fransche boeken onfen lande voordeelig of schadelik? Moet hy al of niet afgeschaft worden? Soo luidt het vraagpunt, dat tegenwoordig onfe diplomatie befig houdt en binnen korten tyd door onfe wetgevende kamers waarschynlik fal opgelost worden. Desfelfs wichtigheid voor de ontwikkeling onfer taal en letterkunde verplicht ons, dit onderwerp in ons tydschrift te behandelen; wy fullen nochtans de faak uit een algemeen belgisch standpunt beschouwen en fe slechts op 't einde onfes opstels onder hare befondere betrekking tot de vlaamsche belangen voorstellen.

Het vraagpunt van den nadruk is veel omvattende; fedelike en stoffelike belangen staan er mede in verband, en gelyk het meestal voorvalt, vinden de eerste minder verdedigers dan de anderen.

By het onderfoek der vrage fou men vooreerst het fedelik oogpunt, de billikheid des nadrukhandels, moeten behandelen; doch in onfe positive eeuw pleegt men bovenal de stoffelike fyde eener faak in aanmerking te nemen en de fedelike en geestige heel wyd op den achtergrond te stellen. Wy fyn dus verplicht die handelwyfe te volgen, indien wy eenigen indruk op 't publiek maken willen.

Laat ons dan vooreerst fien, wat stoffelik voor- of nadeel Belgiën uit den nadrukhandel trekt.

Wanneer men defen onrechtmatigen handel met de andere nyverheidstakken van ons land vergelykt, foo blykt het weldra, dat hy een der minst belangryke is. Hy is immers maar in ééne stad gevestigd en in die stad felve bestaat er nog menige drukkery, die fich geensfins met de *contrefaçon* befig houdt.

Men heeft onlangs met veel gerucht uitgebafuind, dat de brusselsche nadrukkery meer dan 50,000 werklieden den kost gaf. De overdrevenheid van dit getal is klaarblykelik voor dengene, die er eenige kennis van heeft. Nooit hebben de dry groote nadrukmaatschappyen, te Brussel gevestigd, gefamentlik meer dan 700 arbeiders aan 't werk gehad, hetgeen met de andere kleinere drukkeryen, die fich min of meer met den nadruk befig houden, en ongeveer 500[1] werklieden hebben kunnen, een geheel uitmaakt van 1,200. Er fyn op fyn hoogst 500 boekinnaijers en binders en 200 lettergieters. Al de papiermolens van 't land (onder dewelke nog vele fyn, die voor de nadrukkers niet werken) befigen voorfeker niet meer dan 4,000 arbeiders. Het geheel der tot den nadrukhandel gebefigde werklieden kan dus hoogstens op 6,000 beloopen. Van 6,000 tot 50,000 is de afstand tamelyk groot en men fou hier misschien kunnen feggen, dat er in fulke aanhalingen iets anders dan overdrevenheid te foeken is. Vergeefs fou men ons tegenwerpen, dat de leden der familie des werkmans er by gerekend moeten worden; want eene dergelyke optellingswyfe, die wel ten aanfien van de spinneryen en weveryen en van eenige andere handwerken, waar vrouwen en volwassenen den huisvader medehelpen, gegrond is, kan hier niet aangewend worden, dewyl het bekend is, dat de vrouwen en kinders van eenen drukkersgast schier altyd een ander handwerk uitoefenen. In allen gevalle is dit getal van 6,000 persoonen, al ware het twee, drymaal foo groot, nog feer gering in vergelyking met dat dergene, die door de linnen- en katoenspinneryen en weveryen, steenkoolmynen, lakenfabriken en foo vele andere ambachten worden onderhouden; gene telt fyne werklieden by honderden, defe by duifenden.

In betrek tot de weerde van fyne gewrochten, kan de nadrukhandel ook met de bovengemelde echte nationale nyverheidstakken, niet vergeleken worden. In de door het bestuur uitgegevene *Documents du commerce extérieur de la Belgique pendant l'année* 1844 lefen wy, dat de uitvoer der van belgische drukpersen uitgekomene boeken eene weerde van 1 millioen 600,000 frank uitmaakt. Nu, wat is fulk een geringe uitvoer in vergelyking van dien

[1] Thans fyn er nauweliks 200, en dit getal vermindert alle dagen.

der gemelde voortbrengselen, die hunne uitgevoerde weerden by 10, 20 en 30 millioenen tellen?

De nadrukhandel is niet alleen onbeduidend, maar hy is bovendien nog kwynend en in verval. Voor fes of feven jaren had hy door het oprichten van veel maatschappyen eene fekere uitgebreidheid verkregen, maar de mededinging heeft weldra de winsten verminderd en hy is allengskens en onophoudelik tot heden toe achteruit gegaan.

Op den huidigen dag wordt er weinig in Belgiën herdrukt; sedert een jaar leven onfe nadrukkers op den *Wandelenden Jood* van Sue en de *Geschiedenis van het consulaat en het keizerryk* van Thiers, en men kan licht verstaan dat de winsten tamelik schraal fyn moeten, indien men denkt, dat, buiten de foo talryke belgische uitgaven van die werken, nog duitsche uitgaven bestaan, die met defelve op de duitsche markten mededingen. Buiten defe en soortgelyke *ouvrages de circonstance*, drukt men byna niets meer. Reeds heeft eene maatschappy opgehouden te bestaan en eene andere is foo verre gebragt, dat fe fich voor alle soorten van drukken, felfs voor huwelyks- en doodskaarten aanbiedt.

Defe toestand is gemakkelik te begrypen. Een uitgever kan met de ernstige werken geene groote winsten maken, somtyds felfs verliest hy daarby; het is op de lichtere en meer gefochte boeken, gelyk de romanen en gelegenheidswerkjens, dat hy dat niet-winnen of verlies meestendeels kan vergoeden. Nu, voor 't oogenblik is de faak foo ingericht, dat, foodra een boek van eenen beruchten schryver in Frankryk verschynt, seffens de belgische nadrukkers op hetfelve, gelyk raven op een lyk, vallen en het in alle formaten en pryfen toebereiden. De eerste nadrukker had het op 3 fr. het boekdeel 18° gesteld; acht dagen daarna komt er een tweede, die hetfelve voor 1 fr. 50 geeft, dan een derde, die het voor 75 centimen aanbiedt, tot dat het, ten langen leste, tot 35 centimen afgaat; — fonder nog van die dagbladsuitgevers te gewagen, die hunne bundeltjens voor 12 centimen verkrygen. Trouwens, fulk een toestand moet dien nyverheidstak ganschelik vernietigen, indien hy nog eenigen tyd voortduurt.

Is er nu vooruitficht, dat die staat van faken fal veranderen? Sal dit mettertyd beteren? — Geensfins; altyd fal de mededinging

sterk en toomeloos blyven. Dat ligt in de natuur der faken. In den regelmatigen boekhandel fyn de drukkosten maar de helft van den inleg eener onderneming; de innerlike weerde des werks vormt de andere helft; dikwyls felfs maakt fe de dry vierendeels uit. Van daar volgt het, dat de drukker feer felden de geheele onderneming op fich felven nemen kan; er moet tusschen hem en den schryver een andere hulpgenoot, de uitgever, optreden, en dit beroep kan niet fonder ruime geldmiddelen uitgeoefend worden. In den nadrukhandel daarentegen bestaan er alleen drukkosten, en ieder drukker die fyne *gasten* alle weken regelmatig kan betalen, is in staat van een boek na te maken, want hy krygt altyd op crediet papier en anderen drukvoorraad. Een geringe drukker kan dus meestentyds met den machtigsten ondernemer van nadrukken wedijveren, en fyne mededinging is foo veel te gevaarliker, daar fyne faken meestal met meerder forg en fuinigheid dan die van de groote maatschappyen ingericht fyn.

Maar er bestaat thans nog eene andere mededinging, en wel eene veel machtigere, die der parijssche uitgevers. De foogenaamde *Bibliothèque Charpentier* en andere soortgelyke uitgaven van 3 fr. het dikke boekdeel groot in-18° hebben reeds hier in Belgien menigen brusselschen nadruk doen mislukken; nu kondigt men eene andere paryssche onderneming aan, die de niewe romanen aan één frank het boekdeel, voor den uitlandschen verkoop fal laten drukken en verspreiden. Dat fulke uitgaven, felfs ten gelyken pryfe, de onfen overal fullen verdryven, is in geener wyfe twyfelachtig, dewyl het fransch papier oneindig schooner en beter is, dan het onfe, en de nafiening des druks meestentyds nauwkeuriger.

En wat fal er dan van defen handel worden, als Frankryk met al de europeïsche mogendheden voor het wederfydsch afschaffen des nadruks, een verbond fal hebben gesloten, gelyk het reeds met Sardinië heeft gedaan? Men bedriege fich niet met valsche hope: dit oogenblik is nader by, dan men denkt, want de paryssche nadrukkers van engelsche, italiaansche en duitsche werken fyn, gelyk de onfe, in eenen kwynenden toestand, en Duitschland in 't befondere begint de schade te gevoelen, welke de foo goedkoope belgische nadrukken van fransche boeken aan fyne eigene letterkunde toebrengen.

Wat ſal er dan gebeuren? De nadrukhandel ſal voor immer vergaan en dit ſonder de minste schadeloosstelling, ſonder de minste vergoeding in eenen anderen tak van nyverheid.

Trouwens, als men op dit vraagpunt ernstig nadenkt, moeten de ſoo hevige uitvallen van een gedeelte des brusselschen publieks tegen het wettelik afschaffen des nadruks driftig en redeloos voorkomen. In stede van te vragen: « moet de nadruk aan Frankryk opgeofferd worden » ſou men met meer recht en rede de vraag aldus stellen: « Wat ſal men met den stervenden nadrukhandel doen? hoe ſal men den kwynenden belgischen boekhandel helpen? »

Sonder verder te gaan, is het niet klaarblykelik, dat ſulk een tak van nyverheid, die van ſyne eigene dood sterft, der ſorg en bescherming des staatsbestuurs niet weerd is? dat deſelve, in de schaal der rechtveerdigheid en staatkunde gewogen, voor de andere groote nyverheidstakken des lands moet onderdoen? Dat hy, des noods, moet opgeofferd worden ten voordeele van andere, die veel belangryker ſyn en eenen ryken oogst voor de toekomst kunnen opleveren?

Doch gelukkiglik ſal het ſoo ver niet komen. De belgische boek- en drukhandel ſal door het afschaffen van het nadrukrecht niet vernietigd worden; misschien kan hy voor het oogenblik eenige stremming ondergaan, doch in allen gevalle kan het staatsbestuur daarin verhelpen. Voor het toekomende daartegen is er veel voor die tak van nyverheid te hopen, voor ſoo veel hy de fransche markt kunne verkrygen. De bewyſen daarvan ſyn de volgende:

Het grondbeding van een verbond met Frankryk voor het afschaffen des nadruks is noodwendiglik de wederſydsche aanerkenning des lettereigendoms in beide landen. Het volgt daaruit, dat ieder werk in Belgiën uitgegeven, het ſy van eenen belgischen of van eenen franschen schryver, in geheel Frankryk ſal kunnen worden verkocht, terwyl, langs eene andere ſyde, de markt der andere europeïsche landen voor hetſelve ſal blyven open staan. Indien men nu twee gewichtige omstandigheden overweegt, namelik, dat de drukkosten in Brussel en overal elders in Belgien minder ſwaar ſyn dan in Parys, en dat de groote brusselsche maatschappyen alreede eene talryke *kalandise* in gansch Europa beſitten,

foo fal men overtuigd worden, dat defe leste heel gemakkelik fekere werken van beruchte fransche schyvers in Brussel fouden kunnen uitgeven, en op die wyfe met de paryssche boekhandelaars in 't ondernemen van originaalwerken met voordeel mededingen. Hoe wichtig de leege prys der drukkosten is, getuigt de handelwyfe der paryssche uitgevers felve; fe laten namelik, sedert eenigen tyd, vele boeken in kleinere steden drukken, waar de arbeidsloon leeger is, dan in de hoofdstad. Ook is de buitenlandsche markt van groot belang, en het is gemakkelik te begrypen, dat het voor onfe boekhandelaars veel lichter fal fyn, hunne reeds bestaande betrekkingen in Duitschland, Italië, Rusland, enf., te behouden, dan voor de paryssche uitgevers in defe landen handelsverbindingen aante-knoopen, welke fy tot nu toe verfuimd hebben. Met inficht hebben wy gefegd dat fekere fransche werken in Brussel nog fouden kunnen uitgegeven worden, want er fyn natuurlik vele soorten van werken, die, wegens hunnen inhoud, befonderlik voor Frankryk fyn bestemd en die gevolgentlik in Parys uitgegeven moeten worden. Maar al degene, die op een europeïsch publiek aanspraak maken kunnen, — en het fyn ongeveer defelfde, die tot nu toe by ons worden nagedrukt — kunnen by eenen brusselschen foo wel, als by eenen paryssehen boekhandelaar uitkomen, voornamelik indien de belgische uitgever fich te Parys eenen correspondent heeft weten te verschaffen, by wien het boek op denfelfden dage, als te Brussel verschyne.

Defe gedachte behoort ons niet toe; we hebben fe van vele bevoegde mannen hooren uiten, en fy is nog verleden jaar door eenen alhier gevestigden boekhandelaar in een vlugschrift ontwikkeld geworden, waaraan ongelukkiglik de schryver weinig ruchtbaarheid heeft gegeven[1]. De heer Muquardt doet opmerken, dat de belgische boekhandel de uitlandsche markten foodanig uitgevorscht en uitgebuit heeft, dat hy de paryssche uitgaven, — felfs degene die foo goedkoop waren als de belgische — meestendeels uit die plaatsen heeft weten te verdringen, in dier voege, dat de fransche

[1] *De la contrefaçon et de son influence pernicieuse sur la littérature, la librairie et les branches d'industrie qui s'y rattachent, suivi d'un projet de convention entre la Belgique et la France pour l'abolition de la contrefacon, par C. Muquard*. Bruxelles, 1844, in-8°.

boekhandel thans schier alleen door fyne geïllustreerde werken of door degene, die van weinig vertier fyn, aldaar bekend is. Hy meent desvolgens, dat onfe groote boekhandelaars, die daarenboven nog geheel Frankryk voor uitweg konden hebben, in staat fouden fyn den franschen schryveren dikwyls hoogere sommen te betalen, dan de parysche uitgevers felve; en hy besluit uit dit alles, dat met het afschaffen des nadruks, onfe boekhandel en de daartoe behoorende nyversheidstakken eene grootere ontwikkeling en vastere grondslagen verkrygen fouden. Sóó denkt ook de schryver van een ander onlangs te Luik verschenen vlugschrift, die voor leufe heeft aangenomen : « *La contrefaçon a fait son temps*[1]. »

Tot defe voorhanden fynde hulpmiddelen moet er nog een ander bygevoegd worden, 't welk tot nu toe door onfe boekhandelaars geheel en gansch verfuimd is gebleven, te weten : de vertalingen. Geen land is beter dan Belgiën gelegen, om de wederfydsche uitwisseling der gedachten tusschen de groote volkdommen van Europa te helpen vermiddelen. Op de grensscheiding van de germaansche en romaansche wereld geplaatst, en uit defe twee elementen famengesteld, is ons land, om foo te feggen, door de natuur gevormd, om middelaar te fyn tusschen Noorden en Suiden, tusschen de germaansche en romaansche beschaving. Het vertalen uit het hoogduitsch, engelsch, nederduitsch en noordsch in 't fransch valt ons natuurlik te beurt. De Franschen fyn, wel is waar, ten huidigen dage, beter dan wy met de engelsche letterkunde bekend, maar het fal foo niet altyd blyven duren, en wy kunnen hopen, defelve mettertyd foo wel als fy uittebuiten. Het hoogduitsch biedt ons in alle vakken der letteren en wetenschappen, eenen ryken en heerliken oogst, die ons uitsluitelik ten deele kan vallen; het is immers bekend, dat er in die taal eene menigte uitmuntende werken, foo wel in de geschied- oudheids- en spraakkunde, als in de poëtische literatuur bestaan, die tot nu toe geenen franschen vertaler hebben gevonden, alhoewel de weinige, die vertaald fyn geworden, eenen algemeenen byval in Frankryk verkregen hebben. Nu, een belgische boekhandelaar, tegen allen nadruk in Frankryk beschermd, fou fulke vertalingen niet alleen in dat land, maar ook in Italië en

[1] *De la contrefaçon littéraire en Belgique, par E. Moullet.* Liége, mai 1842, in-32.

Spanië konnen vertieren, en diensvolgens — wat ook wel in aanmerking mag komen — in staat gesteld ſyn, schoone *honoraires* aan de vertalers te betalen. Denemarken en Sweeden, die in de niewere tyden ſoo vele goede en treffelike werken hebben voortgebragt, ſouden ons ook ryke stof opleveren, niet alleen voor de fransche, maar ook voor de nederduitsche letterkunde, want de poëtische gewrochten van Skandinavie ſyn toch immers by ons niet meer bekend dan in Frankryk[1].

Dat ook nederduitsche vertalingen uit hoogduitsche, noordsche, engelsche en fransche boeken als geldſaak voordeelig ſyn konden, ſal men licht begrypen, indien men opmerkt: 1° dat het missen van fransche romanen van 35 cent. het deeltje menigen Vlaming, ja ook menigen Hollander, ſal dwingen, ſynen leeslust met nederduitsche boeken te voldoen; 2° dat de vertaling van een fransch of hoogduitsch werk dikwyls goedkooper dan het origineel ſal ſyn; 3° dat vlaamsche schryvers en vooral belgische drukkers ſulk eene vertaling ondernemende, het werk voor eenen redeliken prys ſullen kunnen geven, en op die wyſe niet alleen Belgiën maar ook geheel Nederland tot uitweg krygen. Gelyk alle boeken, ſyn ook de talryke overſettingen, die in dit laatste land worden verveerdigd, altyd op eenen ſeer hoogen prys. Eenige van deſelve ſyn ſelfs duurder dan het oorspronkelik werk[2]. Het ſou voor de belgische boekhandelaars ſeer gemakkelik ſyn, dien nyverheidstak tot ſich te trekken, en het wordt licht verstaan, welk eene aanmoediging daardoor aan onſe taal- en letterkunde ſoude gegeven worden.

Tot nu toe hebben wy met opſet van de belgische oorspronkelike werken niet gerept. Wy willen niet, dat de liefhebbers van den nadruk ons kunnen tegenwerpen, dat de belgische drukhandel, die tot heden toe, op den franschen geest heeft geleefd, van honger ſou sterven, indien hy op den belgischen geest leven moest. Dan,

[1] Er is maar één treurspel van OEhlenschlæger (Correggio) in het fransch vertaald, door Marmier, in onſe taal is er geen. Ook ſeer weinige ſweedsche werken ſyn overgeſet geworden.

[2] Soo kost, b. v., Schlosser's *Geschichte des achtzehnten Jahrhunderts,* 3 b. 8°, 48 fr, terwyl de hollandsche vertaling, in 10 deelen in-8°, niet minder dan 63 fr. kost. De romanen van Fred. Bremer, kosten in de hoogduitsche vertaling fr. 1,50 het deel, in de hollandsche 3 guldens.

ofschoon wy innig overtuigd ſyn, dat het afschaffen des nadruks onſer letterkunde — der *dietsche* ſoo wel als der *waalsche* — eene niewe en machtige ontwikkeling ſou toebrengen, willen wy nochtans deſe omstandigheid geheel en gansch achterlaten en ons met het stellige bepalen. Nu, wy gelooven genoegſaam beweſen te hebben, dat slechts het rechtmatig uitgeven van fransche boeken en vertalingen toereikend is, om onſen druk- en boekhandel eenen ten minste ſoo goeden toestand, als den tegenwoordigen te verschaffen; en wy beperken ons tot de bemerking, dat alles wat onſe letterkunde in groei en bloei ſou winnen, ook voor den boekhandel eene winst ſyn ſou.

De tydelyke stremming, die door het invoeren der niewe staat van ſaken ſoude mogen voorvallen, konde licht door het staatsbestuur verholpen worden. Het ſou namelik goedkoope uitgaven van klassike en andere nuttige werken, die thans in den boekhandel moeijelik worden gevonden[1], het ſy onmiddelyk voor ſyne rekening, het ſy by middel van toelagen aan de uitgevers verleend, in Brussel laten drukken. In dit leste geval, ſou de staat een ſeker getal exemplaren gelyk in weerde met de toelage, ſich voorbehouden; en die boeken ſouden later aan onderwyſers, leerlingen en anderen, als premie van aanmoediging, kunnen verdeeld worden.

In de naaste aflevering ſullen wy het vraagpunt onder de ſedelike betrekking beschouwen. V. D. H.

BOEKBEOORDEELING.

FABELEN VAN LA FONTAINE in nederduitsche verzen gesteld, door Ad. Hoors; eerste deel [2]. — **HET GOUDEN BOEKSKEN**, door A. Van Hasselt [3].

Twee werken, die het voortgaan der vlaamsche beweging onder twee verscheidene oogpunten getuigen. Het eerste, dat op

[1] B. v., in onſe taal, Hooft, Vondel, eene keus van Cats gedichten, en ſoo vele anderen.

[2] Antwerpen, drukkery van J. E. Buschman.

[3] Brussel, A. Jamar, uitgever.

waalschen bodem ten deele moet opgesteld geworden fyn, vermits de schryver te Neer-Waver (la Basse-Wavre, omtrek Nyvel) gevestigd is, bewyst, dat de gunst wegens de vlaamsche letteren al levendig genoeg is, om dat men eenen alom bekenden franschen dichter in nederduitsch gewaad niet aarfele te doen verschynen. Het tweede, dat wy aan de pen van eenen hiervoor in 't fransch dichtenden landgenoot verschuldigd fyn, toont, dat de toekomst even foo gunstig als het tegenwoordige, door de fynste geesten geoordeeld wordt, daar fy het als geene verloren moeite aanfien, boeken voor de jeugd in 't nederduitsch uit te geven.

Wat de waarde dier twee gewrochten aangaat, het is niet te ontkennen, dat de vertaling van *La Fontaine's Fabelen* vry wat boven de krachten van den heer Hooft schynt geweest te fyn; terwyl men, in het *Gouden Boeksken,* al den smaak, al den fwier, in een woord, al die dichterlyke ervarenheid ontmoet, by welke de heer Van Hasselt fich, sedert lang, in Belgie, als dichter in 't fransche (wy feggen niet als fransche dichter) eene welverdiende faam verworven heeft.

Het geen wy aan de onderneming van den heer Hoofs ten hoogste verwyten, is dat hy niet begrepen heeft hoe La Fontaine fyne verdiensten byna alleenlyk aan den vorm van fyne verdichtsels verschuldigd was. De stof, in fich felve, was niets; al het kostbare ligt in 't maaksel. Nu heeft de vertaler meest al de stof alleen bewaard; en ofschoon hy ook in verfen schreef, vindt men in fyne vertaling noch de sierlykheid, noch de netheid (wy laten daar de onnavolgelyke gulhartigheid) van 't oorspronkelyke.

Laten wy ons vonnis met eenige aanhalingen staven; en houden wy ons by de meest bekende fabelen uit de dry eersten boeken van La Fontaine, die het eerste deel van des heeren Hoofs vertaling daarstellen.

La Cigale et la Fourmi.

La Cigale ayant chanté
Tout l'été,
Se trouve fort dépourvue
Quant la bise fut venue.

Hoe eenvoudig, hoe natuurlyk is die inleiding niet!

De vertaler heeft ſulks met de volgende verſen hermaakt :

De Krekel had in zomertyd
Schier niet gedaen dan bly gezongen ;
Maer nauw *was de aerd met 't sneeuw tapyt*
Bedekt, of hy vond zich gedwongen
In zyn gebuerte, by de Mier, enz. ;

Het einde, dat ſoo fyn, ſoo kort, ſoo wel in den ſin van het bedryf is, waar de mier, spaarſaam in woorden als in alles, met haar karakter te voorschyn moet treden :

Vous chantiez ! j'en suis fort aise,
Eh bien ! dansez maintenant.

Wordt ons op die wyſe door den heer Hoofs opgedischt :

Ha ! ha ! gy zongt ! ik ben verheugd
He wel, dans nu *tot eigen vreugd*.

L'Aigle, la Laie et la Chatte.

L'Aigle avait ses petits au haut d'un arbre creux ;
La Laie au pied ; la Chatte entre les deux ;
Et sans s'incommoder moyennant ce partage
Mères et nourrissons faisaient leur tripotage.

Laat ons den vertaler nog eens hooren :

De vorst der vogelen (of zeggen wy vorstin,
Dewyl 't een moeder geldt,) was met haer jong gezin
Op 't hoogste van een' boom gelegen ;
De Zog lag aen de voet, de Kat 'er tusschen in.
Naer dees verdeeling kon elk handlen naer zyn zin,
En niets ging hun, in 't eerste tegen.

De ſelfde traagheid, de ſelfde verlegenheid laten ſich bykans overal by de vertaling gevoelen, alwaar het franche ſich by kortheid en eenvoudigheid onderscheidt.

Ook ſyn 'er teekenen, waar aan men vermoeden kan, dat de vlaemsche schryver, het gedacht van La Fontaine niet gevat heeft. By voorbeeld, in het eerste aangehaalde stuk :

La Fourmi n'est pas prêteuse
C'est là son moindre défaut.

Defe lof der Mier wordt door den heer Hooft in eene foort van verwyting veranderd :

De Mier, helaes, houdt niet van leenen.

En nog in de fabel :

La Génisse, la chèvre et la Brebis en société avec le Lion.

. . . . Le Lion *par ses ongles* compta.

Die woorden : *par ses ongles,* hebben eene beteekenis die verloren gaat, als men fe met dat vers vervangt :

Maer de Leeuw telt *op zyn vingers*.

Wat fullen wy feggen van het vrywillig achterlaten van geheele en gewigtige plaatsen uit het oorspronkelyke, gelyk in het : *Conseil tenu par les rats,* alwaar defe verfen :

.... J'ai maints chapitres vus
Qui pour néant se sont ainsi tenus ;
Chapitres non de rats, mais chapitres de moines
Voire chapitres de chanoines.
Ne faut-il que délibérer ?
La cour en conseillers foisonne :
Est-il besoin d'exécuter ?
L'on ne rencontre plus personne.

in dier voege verkort fyn geworden :

Zoo gaet het zeer dikwyls met die zich vergaderen.
Meest allen zyn altoos gereed voor den raed,
Maer zelden is iemand bereid voor de daed.

Seker is het, dat fulk een stelsel van *expurgatie* geen groote eer aan het oordeel van den vertaler kan doen. En waren wy, gelyk de heer Hoofs, leden van de roomsche geestelykheid, foo fouden wy ons wel onthouden, van fulke belachelyke voorforg in 't belang van onfen stand te gebruiken, uit vrees dat men ons, in de wereld, het spreekword foude toepassen : « men mag van geene koord in huis van eenen gehangene spreken. »

Daar wy ons tot nu toe met de gebreken van het werk des heeren Hoofs befig gehouden hebben, foo wordt het tyd, ook wat in 't voordeel defes schryvers in te brengen.

Wy bekennen geerne, dat hy dykwyls de gelukkigste trekken

van La Fontaine, in 't boertige, evenaard heeft, het ſy by nette vertalingen; het ſy by wel gekoſene gelykwaardige vlaamsche uitdrukkingen, die eene ſoort van belgische kleur aan eenige der fabelen ingeprint hebben.

Soo ſyn, in de reeds aangehaalde fabel, *Conseil tenu par les Rats*, deſe verſen van het fransche :

Or, un jour qu'au haut et au loin
Le galant alla chercher femme,
Pendant tout le sabbat qu'il fit avec sa dame,
Le demeurant des rats tint chapitre en un coin.

ſeer goed vervangen met :

Op zekeren dag dat in alle de hoeken
Ons minzieke kwant naer een wyf was aen 't zoeken,
En wyl hy op kerremis was met de bruid
Zyn schielyk de ratten te zamen geloopen, enz.

En nog op het einde der fabel : *le Loup plaidant contre le Renard pardevant le Singe :*

De Wolf was schelm, de Vos kapoen,
En met hen beiden
Wel te kastyden
Kon dus de regter niet misdoen.

Sulke goede trekken vindt men ook in : *De Wolf en de Hond.* — *De Steêrat en de Veldrat.* — *De Man tusschen twee Weduwen.* — *Het Kind en de Schoolmeester.* — *De Vos en de Bok* en meer andere.

Het *Gouden Boeksken* van M. Van Hasselt is ook meerendeels uit vertalingen ſamengesteld. Het is voor de leerlingen in de publieke scholen bestemd, en behelst gebeden en ſinnebeelden (ſoo als vader Cats ſich uit), alle in verſen gesteld. Wy hebben hierboven de verdiensten van het werk genoegſaam geschat, toen wy gemeld hebben, dat het der faam van den schryver waard was, en dat deſe de meeste hoedanigheden van ſyne gedichten in 't fransche in deſe ſyne nederduitsche gedichten had kunnen ingieten. Het blyft ons over, ons geſegde ook alhier met bewyſen te regtveerdigen. Siet hier twee stukken, die wy onder de kortste der verſameling gekoſen hebben, om dat wy geene plaats in deſe *recensie* voor langere hadden, ofschoon die laatste in het *Gouden*

Boeksken de beste waren, om al den geest en de wyfe des dichters te doen kennen.

De Vlieger.

« O God! wat reuzenvogel vliegt er
« Door 't ruime veld der blauwe lucht!
« By 't slaen van zyne breede vleug'len,
« Zyn al de vogelen beducht. »

Zoo sprak een kind. Een ander zeide:
« Vrees, lieve makker, niet een zier;
« De vogel, dien gy daer ziet vliegen,
« Is slechts een vogel van papier. »

Het kind had nauw'lyks uitgesproken,
Daer viel de wind, en zoo terstond
Viel ook van uit de hooge wolken
De vlieger neder op den grond.

Zoo gaet het immer, lieve kinders,
Met al wat op den wind vertrouwt.
Niets is er, wat zich in de hoogte
Dan met zyn eigen krachten houdt.

De Kinders en de Bloemen.

Met de bloempjes spelen
Lieve kinders geerne,
Met de bloempjes schoon en klein.
Zuiver als de bloempjes
In de groene meimaend
Moet het hert der kinders zyn.

Want de bloempjes wenden
Liefdevol hun hoofdjes
Naer de held're zon zoo bly.
Met de zon die neêrzinkt
Gaen de bloempjes slapen;
Met de zon ontwaken zy.

Weet gy 't, lieve kinders?
In de gouden sterren
Bolejjen duizend duizend mael
Duizend bonte bloempjes,
Waermeê de eng'len kransjes
Vlechten in des hemels zael.

Als gy slaept, dan komen
Zy die kransjes hangen
Aen de wieg van ieder kind;
En uw gouden droomen
Zien dan in den hemel
God die alle kleinen mint.

L. J.

EEN UITSTAPJEN OP DEN RHYN.

II

NECKEN [1].

Liten pilt bland strandens pilar
I fiolens ånga hvilar,
Klangen hör från källans vatten,
Ropar i den tysta natten:

Arma gubbe! hvarför spela?
Kan det sorgerna fördela?
Fritt du skog og dal må lifva,
Skall Guds barn doch aldrig blifva

Paradisets månskensnätter,
Edens blomsterkrönta slätter,
Ljusets englar in det höga
Aldrig skådar dem ditt öga.

Tårar gubbens anlet skölja,
Ned han dyker in sin bölja.
Gigan tystnar; aldrig Necken
Spelar mer i silfverbäcken.

Soo fong myn fweedsche vriend by het piano en lied en wyfe konden niet anders, dan eenen diepen indruk op my maken; fy waren beide foo eenvoudig,

[1] Letterlyke vertaling. — De Nekker. — Een kleine knaap onder des strands wilgen in der violen wasem rust. Hy hoort een' klang uit der welle wateren roepen in den stillen nacht: «— Arme gryfaard! waarom spelen? Kan dat de forgen verdeelen (verligten)? Vryelyk mags-du woud en dal *beleven* (levendig maken), du fals Gods foon toch nooit worden. — Des paradyfes maanschynnachten, Edens bloemgekroonde vlakten, des lichts engelen in de hoogte, nimmer schouwt fe dyn oog. » — Tranen bespoelen 's gryfaards gezicht, hy duikt neder in fyne golven; de *gyge* (viool, by Kil.) fwygt, nimmer speelt de Nekker meer in de filverbeek.

foo natuurlyk, foo schoon, fy herinnerden my de vlaamsche fingwyfen foo wel. Waarom toch hoort men nooit een volkslied uit den mond van eenen onfer Vlamingen? Het door druk en herdruk bekend geworden « het daget in het oosten » afgerekend, heb ik nooit de vreugde gehad, fulk lied eens te hooren fingen; overal daarentegen snorde my een « O ma belle! » of foortgelyke domheden tegen. Hoe lang toch fal het nog duren, eer wy erkennen, wat eene ryke schatkamer van poefy de borst van ons volk is, eer wy het vreemde klatergoud wegwerpen en het echte regte goud weêr in omloop fetten, welks befit ons tot nu toe schaamterood maakte? Wy fien het, hoe al die hooggeprefene, die veelgefongene operaliedekens eendaagsvliegen fyn, hoe fy, die men heden overal fingt en herfingt, morgen reeds voor nieuwe moeten plaats maken; wy fien ook, hoe onfe volksliederen eeuwen, ja duifende jaren door leefden, hoe fy nog in even foo frisschen bloei staan, als toen fy geboren werden, hoe fy nu nog elk onbedorven gemoed verheugen, hoe in alle onfe nabuurlanden de navorsching met den grootst mogelyken yver fe in hun versteek opfoekt, en — wy blyven de eenigste duitsche volksstam, die defelven altyd nog veracht en miskend. O schande over ons! schande over onfe eigenfinnigheid, die ons niet toelaat, onaangefien van al het toeroepen der betergefinden, terug te keeren tot de haardstede der vaderen. Onfe schilders prediken ons defen terugkeer; maar wy hooren niet; onfe mufiekkunstenaars beginnen van den franschen wansmaak tot de germaansche schoone eenvoudigheid terug te komen, maar wy hooren niet; onfe dichters fingen ons foo menig straffend en waarschouwend woord toe, maar wy hooren niet. Juist foo hardhoorig was eens Duitschland; doch de jammer, dien Frankryks heerschappy over hetfelve heeft gebragt, verbrak de kluisters, welke fyn oor sloten. Sedert ook werd Duitschland een ander land, federt werd het weder krachtig en eenig van binnen, sterk en magtig naar buiten; federt gedacht het weder fyne afstamming, en met den ouden geest ontwaakte ook de oude fin, de oude liefde voor het erfdeel der vaderen, en gelyk voor duifend jaren, klinkt het volkslied door de duitsche gewesten, wandelt daar het volksboek van hand tot hand. Sullen wy nut trekken uit het voorbeeld, dat Duitschland ons hier biedt? God geve het!

Gelyk Duitschland, foekt ook Sweden fyne volksliederen weder op, het van Frankryk ontvoogde Sweden, dat met Denemark en Duitschland foo innerlyk in den geest eenig is, als Vlaamland nog onder feker betrek Duitschland vyandelyk tegenover staat, terwyl het van fyne noordsche broeders niets, volstrekt niets weet, en nu slechts begint, met fyne hollandsche naburen weder aan te naderen.

Seer krachtig werkte voor Swedens nieuwe germaansche rigting de volks-

dichter C. M. Bellman († 1796), die in fyne gansche verschyning veel in verwandtschap was met onfen van Ryswyck. Hoe feer het volk hem nog dankbaar is voor fyne gefangen, daarvan geeft de dierentuin te Stockholm een diepontroerend bewys. In een der schoonste gedeelten van dit park staat Bellmans borstbeeld; elk jaar op Sint-Jansdag fiet men duifende menschen er naartoe wandelen en het met bloemen bekransen en gedurende den ganschen dag hoort men daar des dichters liederen fingen. Defelve loopen meest over feer eenvoudige onderwerpen, doch de behandeling is foo schoon, foo klaarvloeijend en naïef, foo echt volksaardig, dat fy elkeen bevallen moeten; er waeit, kort en goed gefeid, gansch de geest van het oude volkslied door. Dit is niet al te feer het geval met van Ryswyck, die wel het eenvoudige en gespierde, maar felden de diepe volkspoefy in fyne volksliederen wedergeeft; hy is uitsluitelyk in fyne grootere compositien dichter. Daarom is van Ryswyks invloed op het volk wel een feer goede, doch slechts voor het oogenblik; kleinfonen en achterkleinfonen fullen fyne liedekens niet traditioneel bewaren, want de echte geur van het volkslied, die men bykans in elk van Bellmans *Skaldestykken* (Stockholm 1812, 2 boekdeelen) vindt, waait er niet door.

Bellmans verdiensten en eigenaardigheid — want eigenaardig was hy in den hoogsten graad — bleven niet lang verborgen voor den koning en weldra werd de dichter fyn beste vriend; hy feide hem, wat niemand hem bestond te feggen. Nog is een groot getal der schoonste anekdoten over beiden in omloop onder het volk. Soo kwam Bellman eensdaags by den koning en vroeg hem, welke waarde eene nul (0) eigenlyk had. Soo veel ik weet geene, antwoordde de koning. Eenige dagen later trad de dichter weder in het 's vorsten kabinet en gaf hem de aanwyfing op dertig daalders der maandelyksche inkomsten, welke de monarch hem geschonken had, ter onderteekening. De koning fette er fynen naam onder, en Bellman gauw en fonder dat fyn doorluchtige beschermer er iets van fag, schreef eene 0 achter de 30; dan ging hy weg en naar den hofkassier, waar hy dryhonderd daalders ontving. Nauwelyks had hy echter de kassa verlaten, of de hofkassier liep tot den koning, en vroeg hem, of Bellman van nu af immer dryhonderd daalders ontvangen foude? «Dryhonderd daalders maandelyks? vroeg de vorst verwonderd. «Gelyk uwe majesteit felf heeft onderteekend voor defe maand, feide de kassier. Roept Bellman! hernam de koning; en de dichter werd geroepen, om fich te verantwoorden. Dit deed hy ook geheel kort en goed, feggende: « Majesteit, ik weet uit uwen eigen mond, dat eene nul geene waarde heeft; daar nu achter die dertig juist nog een foo schoon ledig plaatsje was, heb ik slechts voor het oog nog fulk een nulleken daarby gefet. » De koning lachte, maar hy was toch niet tevreden met die verklaring der nul en liet van toen

af aan, de maandelyksche kwitancien door fynen geheimschryver opstellen.

Terwyl myn fweedsche vriend my dit en andere dingen nog mededeelde, was de avond genaderd en wy stapten naar het Keulen tegenover liggende Deutz, om van daar de verlichting der Rhynoevers te fien.

Gy weet hoe Keulen ligt? Van Bonn afkomende, drukt de oude Rhyn fyn filveren hoofd vaster aan het land; dit schenkt hem daarvoor de rykste kroon, die ooit het hoofd van eenen god versierde, de rykste en de reusachtigste; als kruis daarop prykt een wonderwerk, welks gelyken nooit menschenhanden hebben geschapen: die kroon heet Keulen, dit kruis de keulsche dom.

In den vorm van eene halve maan breidt de stad fich op de lengte eener gansche uur aan den oever van den Rhyn uit; boven de blauwe daken steken de torens van negen en twintig kerken en van een groot getal oude ridderburchten hunne hoofden op, vooral echter schouwt de fiere dom vry en vrank over huis en stadsmuur weg; bykans even foo fier staat als waker voor het lot der stad aan het linker einde de « Beyenthurm, » een geweldig steenen kolos.

Rond negen uur steeg achter den Beyentoren een vuurpyl hoog in de donkere regenachtige lucht; te gelyk begon een geweldige donder van kanonnen en kleine schietgeweren, die weldra van alle punten der oevers in de gansche lengte der stad rolde en altyd voorts en fonder ophouden rolde, beantwoord door talryke scheuten van den anderen kant des Rhyns, uit Deutz. Keulen geleek op een hair aan eene fel belegerde stad. Om die illusie nog vollediger te maken, trok de Beyentoren plotselings een gloeijend kleed van rood bengaalsch vuur aan; een diep verbafend schouwspel. Naauwelyks verloren fich, gelyk een tooverglans, de laatste roode tinten rond hem, of eenige honderd stappen verder brandde een prachtig vuurwerk af; het was op een eiland, dat voor Keulen ligt, en de donkere boomgroepen, welke dit eilandeken bedekken, schudedden fich foo geheimryk, en de ryk bewimpelde schepen werden foó fonderling verlicht, en de duifendkleurige vonken fonken in fulke heerlyk schitterende kleuren in het hun herspiegelende water des strooms, het was inderdaad feeënachtig.

Gelyk een fwarte draak ruischte de stoomboot, welke den koning en de koningin van Pruissen, de prinsen en de koningin Victoria benevens haren echtgenoot en haar gevolg droeg, door de golven. Nu naderde hy de groote brug, welke de beide oevers van den Rhyn met elkander verbindt; daar fie, spuwt defe uit honderd monden hem eenen regen van vuur tegen, verdubbeld door de blanke watervlakte. Doch de fwarte draak gaat er moedig naar toe, de vonkenregen mindert en houdt eindelyk gansch op; de nacht, die voor eenen oogenblik onderdrukt scheen, herneemt haar schepter; slechts het bliksemen der kanonnen en schietgeweren en de duifend lampen, welke de oevers ver-

lichten, stryden noch tegen haar. Plotselings echter verheft fich een nieuwe vyand, een geweldige, de geweldigste van allen; voor hem moet fy onderdoen : de duitsche dom vlamt op in helder licht, in glansryk morgenrood; alle de duifend fuilen en fuilekens, alle de engelen en heiligen, die in fyne duifend nissen staan, stralen in eene wonderbare en hemelsche glorie.

Reeds was het laatste schot der kanonnen federt lang verstomd en geen echo droeg fyne donders meer door de verre gebergten; reeds was het laatste lampje aan den anderen oever federt lang uitgedoofd, en nog stond myn fweedsche vriend met my op de hooge terras, van waar wy het gansche tooverspel hadden bewonderd. « Het is my, als of ik eenen schoonen droom had gedroomd, » feide ik, en de Sweed antwoordde : « Het was een schoone en profetische. » Swygend keerden wy naar Keulen terug.

VAARWEL.

III

Hoe schoon fyn toch de oevers van den Rhyn ! Wat eene prachtige reife was weêr voor my, die van Keulen naar Mainz! Ik beschryf fe u niet, want ik foude al te breedvoerig worden en dat wil ik niet; vriend Stallaert heeft denfelfden weg gemaakt, die kan u dus meer feggen. — Hier bleven wy niet lang. Eenige uren achter Frankfort in den Taunus ligt een foo heerlyk bad: het heet *Soden;* daarheen wilden wy gaan, en yferenweg en postwagens bragten er ons weldra naartoe.

Ik geloof niet, dat er in Duitschland een bad bestaat, dat foo feer al wat aangenaam en wenschenswaardig is, in fich vereenigt als het kleine Soden. Twee-en-twintig bronnen van allen slag ontwellen er uit den vruchtbaarsten bodem en onder schaduwryk geboomte. De gansche omstreek gelykt aan eenen tuin, aan eene groote warande, en elk punt biedt een nieuw en verrukkelyk gezicht aan. Hier strekt een groot dal fich uit, waar door het groene loover de roode daken en witte wanden der huifen en de lange blauwe spits eens kerktorens kyken; ginds verheft fich eene rotswand in bruingele tinten, nevens haar klimt een berg hemelwaarts, bedekt met fwarte pynboomen, donkergroene kastanjen en duifendjarige eiken, gekroond door de puinen van een oud kasteel. Ga mede naar dit kasteel, het heet Königsstein en een koning uit het ryk des geests heeft er eens gewoond, de oude Ulricus von Hutten. Het is vandaag wel kermis in het dorp Königsstein, doch wy willen daarboven kermis houden. Een lange steenige weg leidt naar de spits van den berg. Rond op de helfte van den weg gekomen fynde, toonde men ons vier gaten, welke onder de muren van het kasteel in de rots gebroken

waren. In al fyne oude pracht stond het burgslot daar « tot dat de Franschen kwamen » — vergeef, dat dit duivelsch referein al weêr verschynt, maar er stond ja foo menig gebouw, die voor de eeuwigheid scheen opgebouwd « tot dat de Franschen kwamen » — die wilden er in, met geweld in, doch de befetting was er niet tevreden mede, en de Franschen bleven buiten. Toen bestormden fy de burgt, maar van binnen lachte men hen uit; daarover werden fy kwaad en wilden het gansche kasteel in de lucht doen vliegen. Er werden groote holten in de rots gemaakt en met buskruid gevuld; het gansche fransche leger rukte op een uur afstands van het kasteel en verwachtte half met vreugde en half met angst de uitploffing der myn. Eindelyk werd de solferdraad ontstoken, een verschrikkelyke knal volgde, het kasteel was door eene dikke wolk van damp omgeven; luidop juichte het fransche kamp, onder mufyk trok het naar 't kasteel toe, doch het was nog geen half kwaartuurs verre gekomen, of de rookwolk verdween en — het kasteel stond even foo gansch en ongeschonden, als tevoren; de geheele myn was teruggeslagen. Nu werd de woede der fransche heeren groot, fy liepen storm op het kasteel en toen dat ook niet hielp — trokken fy weg. Later overvielen fe de borgt onverwachts en staken er vuur in, foo dat fy gansch nederbrandde. Toch ook in hare puinen bleef fy grootsch en eene wandeling door defelven overtuigde ons weldra van hare vroegere sterkte. Een duistere lange onderaardsche gang ontving ons en slechts met hulp onfer handen konden wy, ons aan de muren vasthoudende, den weg vervolgen; eindelyk blonk er van verre een schemerend lichtje, het werd grooter en grooter en er naartoe gaande kwamen wy aan den uitgang. « Siet gy die nis? » vroeg de gids. « Daar stond voortyds de yferen juffrouw, uit wier armen de arme hongerende met honderd dolken doorstoken in nooitgepeilde holten fonk. » Weg met die nis; fy herinnert aan de heilige inkwisitie, riep mevrouw v. P. Siet gy dien kelder? Daar fat myne moeder, door de fransche rooversbenden gevangen, daar verwachtte fy gedurende een jaar en half den dood, tot dat met het gansche vaderland ook fy de vryheid weêr verkreeg. — En *die* kamer, kom er in Mynheer, sprak de gids. Hoeveel persoonen, meent gy, dat fy bevatten kan? — Nu vyfhonderd, antwoordde ik, en waarom vraagt gy dit? — *Het was de bakoven van het kasteel.*

Nog lang wandelden wy door de wyduitgebreide puinen, nu de oude torens beklimmende, dan door duistere kerkers kruipende, tot dat de middagklok ons in het dorp terugriep. Daar ontving ons eene smaakvol befette tafel, de bekers werden met de gouden fonen van Rhyn en Main gevuld en altyd op nieuw gevuld, en onder fingen en drinken ontvlogen de uren, fonder dat wy wisten hoe. Eindelyk echter schreeuwde een efel voor de deur; hy gaf het sein tot de afreife en weldra faten wy allen op hem en op fyne langoorige

collegas en reden wy naar het kasteel van ***Falkenstein*** toe; ook defes puinen werden doorsnuffeld tot in het kleinste hoekje, maar met meer uitkomst, dan in Königstein. Hier vonden wy ten minste de oude *ridderſaal* nog ongeschonden; de vensters glansten nog in geschilderd glas, de wapens van eenige der ridderen stonden er nog, de harnassen en helmen schoon gepolist, de lanſen en ſwaarden, de vaandels en schilden, alles was in de oude orde, alles herinnerde aan den ouden tyd, die by al ſyne gebreken toch ook ſoo veel schoons had. Een helle klokkentoon wekte ons uit onſe droomen; hy kwam van uit den toren der dorpskerk, die aan den voet van den berg ligt, waarop het kasteel gebouwd is.

Gelyk alle dorpen der omstreken, heeft Falkenstein op het eerste geſicht een gansch katholyk karakter en toch — het is geheel protestantsch. Het *ave* wordt 's morgens en 's noenens, het *salus* des avonds geklept, de kapellekens tegen de wegen ſyn wel onderhouden, slechts ſiet men er in plaats van de heiligen, den Allerheiligste, den koning der heiligen, op ſyn ſegeteeken, het kruis; de kruisbeelden ſyn insgelyks in den best mogelyken staat; in Falkenstein ook vierde men de kermis, en jong en oud was vrolyk men kan niet meer; en toch ſyn alle inwoonders protestantsch; daarvan legt het inwendige der oude kerken het sprekendste bewys af; dat is meest jammerlyk « *vernüchtert;* » naakte muren, een preekstoel en banken. Men berispt het katholicism, ſeggende dat het al te ſinnelyk, al te warm is; daartegen kan men met evenveel regt ſeggen, dat het protestantism dikwyls al te geestig, al te koud is. Wy hebben niet allen die ſielskracht, om ſoo onmiddelyk hart en geest tot het hoogmagtige der Godheid te verheffen; wy moeten eenen middelaar daartoe hebben, en wy hebben dien in de kunst. Waarom mag ſy, die dochter des hemels, ons overal naderen, overal met ons spreken, uitgenomen op die plaats, waar wy God naderen, met God spreken? Vreest men, dat ſy onſen geest afkeerig make van den Vader? Oh, daartegen spreekt toch de ervaring van elkeen. De eerste indruk, dien een echt kunstwerk op ons maakt, is overmeesterende; wy buigen ons voor den geest, die uit hetſelve tot ons spreekt, wy vereeren, wy aanbidden; de poeſy heerscht, de reflektie verdwynt, om eerst later haar' schepter weêr optevatten. Soo gaat het dan ook met eene schoone kerk; de geest voelt er ſich gedragen, verheven, hy wordt levendiger in ſyne godsvrucht door het poëtische leven, dat van alle kanten naar hem toestroomt, door de stem van den goddelyken geest, die uit elk kunstwerk der omgeving tot hem predikt. Voor den indruk van het geheel moet dan ook de onderſoeking der beſondere deelen wyken; gaat men later tot deſe over, en vindt men ook de deelen schoon, dan ſal het geheel slechts daarby kunnen winnen. Dit erkennen de eigenlyke Lutheranen ook ſeer wel; daarom lieten en laten ſy de katholyke kerken, welke ſy tot de

uitoefening van hunnen godsdienst ontvingen, gelyk ſy waren, daarom vindt men het kruisbeeld tusschen twee brandende lichten in alle hunne kerken. Die protestanten daartegen, welke van den ouden stam meer afwyken, worden hoe langer, hoe kouder, in alles, wat het uiterlyke van den godsdienst betreft, en — ook het innerlyke gaat daar dikwyls onder en bevriest in de ystakken van het rationalismus. Hunne kerken ſyn groote « salons, » die even ſoo wel voor concertſalen konden dienen, als voor de heilige plaatsen, welke aan den dienst des Eeuwigen toegewyd ſyn; een preêkstoel, banken en stoelen tusschen vier naakte muren, dat is alles. Waarom toch gaat men dan niet liever onder het oneindige hemelswelfſel, ſoo men bidden wil; daar stemt toch nog iets tot de godsvrucht, terwyl de geest ſich in die groote kamers slechts benauwd voelen kan? — Doch genoeg daarvan.

De vriendschappelyke betrekkingen tusschen de twee hoofdtakken der christelyke kerk werden my nog klaarder, toen ik weinige dagen na myne terugkomst van het uitstapje naar den Taunus eene trouwplegtigheid te Darmstad bywoonde. Een lange stoet van wagens lokte my naar de kerk, waar het outer met bloemen en kransen versierd en de bodem in den middelsten gang met bloemen bestrooid was. Weldra begon een koraalſang en het bruidspaar trad, begeleid van de bruidvoerders en de bruidvoerderinnen, uit de gerſkamer naar het outer toe. De geestelyke hield er eene schoone redevoering, sprak den ſegen uit en verdween achter de gordynen, welke het koor omgeven. Juist wilde ik weêr weggaan, doch de koraal begon op nieuw en — een protestantsche geestelyke, een eerbiedwaardige grysaard, kwam uit deſelfde gerſkamer, bleef voor hetſelfde outer staan, en ging dan naar hetſelfde bruidspaar toe. Hy sprak niet min schoon over het verhevene der kristenliefde, welke allen met gelyk warmen arm omsluit, welke in allen, die menschen ſyn, ook broeders ſiet en sloot met eenen recht uit de diepste diepte des harten vloeijenden ſegen. Beide redevoeringen hadden menig oog nat gemaakt, en ontroerd verlieten wy, katholyken en protestanten, het gemeenſame godshuis. Nadat wy eenige oogenblikken voor de kerkdeur vertoefd hadden, kwamen ook de twee priesters hand in hand gegaan en ſy scheidden even ſoo vriendelyk van elkander als ik van de vele bekenden, welke ik in de kerk had gevonden. Voor heden scheid ik ook van u. Vaarwel en God met u!

16 September.

BELGENLAND.

ZANGWYZE : **Wien neêrlandsch bloed**, enz.

Kent gy een land waar deugd en moed
Met werkfucht gaan gepaard?
Een land wiens fonen even goed
Behand'len spade en fwaard?
Wiens roem leeft sinds twee duifend jaar,
Met Cesar's woord tot pand?...
Dat land is 't uwe, ô broedrenschaar,
Dat land is Belgenland!

Wat lieflyk oord lacht hier! maar 't moest,
By 't zweet van den Germaan,
Uit woud, uit heide, uit baren woest,
Van beemd tot beemd ontstaan.
Ons eigen is 't, wat 't oog ontwaart:
Der vaadren reuzenhand
Ontwierp dien grond, schonk ons dien gaard:
De Belg schiep Belgenland.

En fiet nu eens door d'eeuwen heen:
't Is nacht, een diepe nacht,
Europa dwaalt, 't is licht alleen
By 't vlaamsche voorgeslacht.
Weest trotsch op afkomst, taal en aard,
Trotsch op d'alouden stand:
Ja, 't eerste en 't schoonste land op d' aard'
Was lang ons Belgenland.

Ja, burger- kunst- en oorlogsroem
Beglanst der oudren kruin;
Ons Vlaandren pronkt als d'eélste bloem
Van d'europeeschen tuin.
Een werelds werk- en handelsoord
Bloeit aan ons weeldrig strand.
Hoe prachtig, grootsch en schittrend gloort
Het vrye Belgenland!

Maar ook een heldre gloriestraal
Der vaderlandsche kroon
Was toen ons oude moedertaal,
Soo ryk, soo rein, soo schoon!
Van Maerlant schreef, en als hy song
('t Blyve in ons' geest geplant)
Alomme, met de tale, drong
De faam van Belgenland.

Het land vervalt, en kwynt en treurt,
Tot in den grond geschokt;
Het wordt verlaagd, gehoond, verscheurd,
Door vreemden onderjokt.
Maar 't worstelt kloek, hoe diep in rouw,
Tot aan des afgronds rand:
Het blyft aan taal en seden trouw,
Het blyft nog Belgenland.

De taal dringt weêr door mist en wolk,
De taal die 't al bewaart!
O sonen van een reusenvolk,
Gy wordt der vaadren waard!
Geen fransche dwerg, hier toegevloeid,
Ontrukt u 't heilig pand:
De taal herleeft, het land herbloeit,
Het oude Belgenland!

P. LEBROCQUY.

Maternal sollicitude, translated from the Dutch of Mistress Van Ackere by Caroline de Crespigny.

Cease, frolicksome maidens! hush! hush! dance not so,
Or my babe from its rest will be shaken,
Your sports and your plays add the more to my wo,
More the sighs of a mother awaken:
A truce to your games. Sing not thus to yourself,
Sickness heavily weighs on the roseate Elf,
Its eyes with deep sleep are o'ertaken.

Why bloom'st thou, o spring, in the brightness of May,
In thy smile is no gladness or blessing,
Why look'st thou so charming, so pompously gay,
No welcome is in thy caressing;
My sylph's little hands seek no flower as it blows,
Pain chases the smile of my opening rose,
What it suffers its look is confessing.

Its pulses beat fast, its heart seems to break
More glowing and glowing the fever,
Course each other big drops down thy hot hectic cheek,
Will those roseate lids open never?
My life blood, what ails thee? how hard comes thy breath,
How still! ah that slumber is kin unto death,
My blossom is withering for ever.

Thy fingers are stiff — Ice cold seizes thee now,
Thy pale lips seem fast glued, as to smother.
I kneel and I weep — God all merciful — thou
Wilt not cast off a heartbreaking mother.
Thou, thou only can'st save — my sole heart is in thee,
Ah let not my rosebud be wrenched from the tree,
That so lovelily bloomed — J've no other.

Fulfill then my hope! oh withdraw not the beam,
That scarce dawns on our earthly career,
Chase not of a parent her best fondest dream,
All-merciful Father! oh hear!
Death's veil oh withdraw from my babe; come to save,
We should weep ourselves dead on our loved one 's grave,
All-merciful Father, oh hear!

She breathes — a deep sigh is unlocked from its breast,
Hope's pinions anew round me wave,
My anguish gives place to the joy of the blest,
Thou hast saved her — almighty to save.
Her eyelids unclose — her longing lips part,
I press her — how different it once throbb'd — to my heart;
She is rescued — restored from the grave.

You are free now, blithe maidens, to sing and to play,
My babe lies awake at my heart,
All my sorrow and anguish are gone — past away,
My tears have forgotten to start.
Then, dear little maidens, now dance and now sing,
And soon in the dance weaving hands, in the ring
Will my child with the rest take her part.

De geëerde vertalersse van dit stuk, welke door hare meesterlyke overfetting der *Bezauberten Rose* en vele andere duitsche dichtstukken, foo als ook door hare gedichten (*My Souvenir*) in haar vaderland foo feer voordeelig bekend is, fal weldra nog eenige vertalingen van vlaamsche gedichten in de *Broederhand* mededeelen. Ook eene italiaansche overfetting van Ledegank's Klavier fal in eene van onfe eerste afleveringen verschynen. Wy danken defelve aan den heer dr Fenner von Fennberg.

MENGELINGEN.

Spinnewielertyen. — Seker lid van het Brusselsch Letterkundig Genootschap, heeft te Antwerpen staande gehouden, dat de *Broederhand* gesticht was, om het vlaamsch te vernietigen. Dit is toch gruwelyk en te gelyk bykans romantiek : onfe broederhand wordt er eene Judashand, wy behooren er van nu af tot hun, « *qui veulent arracher la langue aux Flamands* » gelyk de eerwaarde heer De Foere fegt; het bloed der geslagtofferde *e* en *z* kleeft reeds aan onfe handen ! Schrikbarend beeld! — Een ander brusselsch heerken, die ook naauwelyks fynen naam voor den eersten keer gedrukt fiet, feide over eenige dagen tot iemand, die van het vlaamsch foo veel weet, als myn kanarievogel: « In de *Broederhand* staat tot nu toe geen woord vlaamsch, want als men *aa* in plaats van *ae* en *uu* in plaats van *ue* en *s* in plaats van *z* schryft, dat is geen vlaamsch, dat verstaat het volk niet. » Myn melkboer mag dien heros van het fuiver vlaamsch antwoord geven. Met leed fien wy, dat ook de Gazette van Gent foo veel opfiens maakt van onfe spelling; fy fegt : « Dit nieuw letterkundig gewrocht zoude ons wonderbaer wel behagen, indien wy niet met leed zagen, dat » (horribile dictu) « de schryvers van hetzelve op eene zeer uiteenloopende (?) wyze van de spelling van het gentsch taelkundig Congres afweken. Wanneer men alle dagen nieuwe veranderingen aen de aengenomen spelling toebrengt, dan zal Belgien nooit het geluk hebben » (en wy wenschen dit uit ganscher harte) « van eene eigenaerdige nederlandsche » (de Foeresche trant) « vlaemsche (?) spelling te bezitten. Wy hopen dat het bestuer van de *Broederhand*, ten einde geene babylonische verwarring (!!) in het kamp der vlaemsche letterkundigen te brengen » (de Foeresche trant) « van dit vreemd voornemen moge affieu. » Hoe groot die verwarring worden moet, daarvan hebben wy reeds een sprekend bewys. De meeste vlaamsche dagbladeren hebben het verschynen van onfe *Broederhand* aangekondigd en spreken — en dit is eene groote aanmoediging voor ons — slechts met den grootsten lof er van; maar buiten de gazette van Gent fyn er slechts een of twee, welke de verandering van spelling foo onverklaarbaar vinden. De anderen hebben defelve dus niet opgemerkt of — en wy

waren er fier op, den vlaamschen geest foo te fien voortgaan, — fy hebben meer op den inhoud, dan op de spelling gelet; b. v., de gentsche bladeren: *den Vaderlander*, *den Vlaming* en *Mercurius*, de antwerpsche *Antwerpenaer*, *Postryder* en *Antwerpsch Nieuwsblad*, de *Gazette van Lokeren*, het *Thiensch blad* en de *Gazette van het land van Waes*, welke laatste wel de verandering van spelling aanhaalt, dan echter byvoegt: « Doch stellen wy ons op het standpunt van den opsteller-uitgever, dan zullen wy gewaer worden, dat, ook in Holland en Duitschland willende vrienden krygen, hy aldaer niet als een vreemdeling mogt te voorschyn komen!..... (?) Mogt hy intusschen onder dat betrek op de toegevendheid der Vlamingen niet te kort schieten, en mogen zyne inzichten onder onze landgenooten over 't algemeen naer waerde geschat worden: dit is onze hartelyke wensch. » Maar, fal nu misschien de een of de ander roepen, gy haalt daar al die kleine prulle- en boerenbladjens aan; voor ons echter fyn die kleinere dag- en weekbladeren geene prulle- geene boerenbladeren, maar evenfooveel stemmen, die ons feggen, dat daar, waar fy verschynen, meer gefonde fin heerscht, dan in menig groot dag- en weekblad, dat hunne opstellers verheven fyn boven die nietsbeduidende twisten over eenige letters; fy fyn voor ons de echte *vox populi*, die in 't algemeen als *vox dei* aangeschreven staat. Buiten hun echter verheft het geachte *Handelsblad* van Antwerpen fyne stem voor ons. Het fegt in fyne n° 148 (8 October): « Wy hebben deze belangwekkende uitgave ontvangen en by het lezen derzelve is ons de spelling, die er in gebruikt wordt, minder vreemd voorgekomen, dan in de eerste aflevering; » en sluit na ons gebruik van de *ſ* te hebben verdedigd, aldus: « Zy is des te meer gegrond in hare spelwyze met opzigt tot de *ſ*, daar deze letter in alle oude schriften uitsluitelyk in plaats van de *z* gebruikt werd en deze laatste letter eerst in latere tyden (dat is, sedert dat wy meer onder het juk van Frankryk fuchtten, vooral sedert dat Desroches' systeem meer algemeen werd) meer is gebezigd geworden. » Ook de *Leidsche courant* laat ons in een voor ons hoogst vleiend artikel in betrek op de spelling gansch met vrede.

Mogten fy, mogten allen onfen vryheidskreet voor de spelling herhalen, mogten, daardoor aangemoedigd, velen tot een grondig onderfoek over regt en onregt in onfe spelling aangeleid worden; mogten fy, die nu foo geweldig schreeuwen over eene *a* en *u* en *ſ*, toch eindelyk overwegen, dat ons doel wel een offer van die kinderachtigheden waard is. Doch fullen fy wel niet liever onbekend in een hoeksken blyven hokken, dan dit spellingsoffer brengen? Sullen fy niet geerne huis en hof fien famenvallen, als fy maar de goddelyke *ae* en *ue* en *z* redden? Hopen wy van neen.

. Het schynt dat de vlaamsche beweging by fekere duitsche politische

vlugtelingen niet ten beste geboekt staat. Over eenige maanden schreef een uit Hongarië gevluchtte heerken in het hamburger tydschrift «*der Telegraph*» dat het gansche vlaamsche schryverschap slechts uit eenige jonge lieden bestond, die geen verstand genoeg hadden om in 't fransch te schryven. Nu komt een Karl Heinzen op, die, door de pruissische regeering vervolgd, eene schuilplaats in Belgiën heeft gevonden, en die ons de ontvangene gastvryheid op fyn fransch betaalt. De Belgen, volgens hem, « leven in nederlandsche materieele behagelykheid, fyn door een degelyk bier gepynigd (*laboriren an einem tüchtigen Bier*) en verheugen fich met heerlyke vleeschsoorten, foo dat de materieele masse ook by hun den geest niet overal laat doorbreken. » (Dat is vleijend, niet waar?) Verder fegt hy, dat de vlaamschgefinden uit een « *Gemisch von politisch-oppositionnellen, von orangistischen* (!) *und diplomatischen* (!!) *Speculationen* » bestaan. Het dagblad *Vlaemsch België* was door de pruissische regering ondersteund! (gelyk de *Broederhand*, niet waar Mr. S..?) « *Das ganze « Vlaemschthum » ist in wissenschaftlicher Beziehung nur ein künstliches Product eines lächerlichen Duodeznationalismuss, und seine Sprache ist nicht* (sic) *Anderes, als ein holländischer Dialect* (sancta simplicitas!), *woraus mit aller Gewalt ein paar phantasirende Patrioten* (risum teneatis amici!) *das Vehikel einer neuen Nationalität schaffen wollen, nachdem ihn die politischen Gestaltungen von seinem holländischen Stamm abgerissen haben.* » (!!) — Vindt men daar niet denfelfden onfin als die van Jules Janin is, defelfde oppervlakkigheid als die van Al. Dumas?

Laten wy het toch met eenige troost feggen; dergelyke schryvers fyn in Duitschland een feldfaam verschynsel, en wy kunnen hun in de volgende aflevering andere en wigtigere getuigenissen tegenstellen.

⁂ Eene der laatste afleveringen van *het Vaderland* bragt ons eene vertaling van Schillers « *Lied von der Glocke* » door den heer Brouwenaer, wiens even foo getrouwe als schoone overzetting van het gedicht « *An die flämischen Dichter* » wy onlangs mededeelden. Ook « *die arme Seele* » door hem vertaald, fullen wy weldra onfen leferen aanbieden. Onfe toekomende aflevering fal een verslag over het klokkenlied bevatten. Wy moedigen den heer Brouwenaar ten sterkste aan, met yver op fynen weg voort te gaan en sturen hem, in dit betrek, Göthe's woorden toe : *Noch viel Verdienst ist übrig, hab es nur, die Welt wird's anerkennen.*

⁂ Men waarschouwt ons, dat er weldra een fel artikel over ons fal verschynen. Door dit artikel fal het bewefen worden, dat de spelling der *Broederhand* finneloos moet fyn, dewyl — haar hoofdopsteller een geboren Hoogduitscher is, en twee Walen onder fyne medewerkers heeft. Te gelyk fal men verscheide ndrukfauten en germanismen aanhalen, om te toonen, dat de *Broederhand* in 't geheel niets weerd is. Bravo. foo fien wy het geerne.

⁎ In de laatste reisbrieven der Engelanders leest men veel over het onaangename van den eeuwigen tabaksrook in Duitschland. Soo vertelt een britische correspondent, dat de eerste magistraatspersoon van Bonn gedurende den stoet by het Beethovensfeest eene pyp in den mond had, foo lang en foo dik, als de magistraat felf (!). Dit klinkt teenemaal op fyn fransch.

⁎ Onder de fransche correspondenten, welke naar Bonn gekomen waren, om over het Beethovensfeest berichten voor de parysche dagbladeren te schryven, was er niet een, die hoogduitsch verstond of sprak. En toch hebben fy allen foo oneindig veel over duitsche toestanden verteld. Men moet het bekennen, die heeren kunnen meer dan wy, eenvoudige, gewoonelyke menschen.

⁎ Sekere heer J. Z., lid eener nederlandsche of felfs misschien vlaamsche taal- en letterkundige maatschappy, gelyk hy bekent, fegt in nº 92 van het *Magazin für die Literatur des Auslandes* : « Auf die flämische Sprachbewegung felbst können wir hier nicht des Breiteren eingehen, wir müssen aber bemerken, dafs wir bei aller Theilnahme für dieselbe und obgleich wir ihr einen ausgedehnten Erfolg von Herzen wünschen, dennoch bei weitem weniger von ihr erwarten, als die Frau Verfafserin. » (Mevr. von Pl. in hare *Reiseerinnerungen*.) Wie die heer J. Z. is, weten wy niet, foo veel echter is feker, dat men in Duitschland weinig er om geeft, wat hy van de Vlamingen verwacht. Dat hy fich niet verder over de vlaamsche beweging uitspreekt, is begrypelyk; misschien weet hy er foo veel van, als Jules Janin van Antwerpen, waar men volgens hem de fee fien en bewonderen kan, of als feker ander fransch écrivaintje van Keulen, waar de monniken en bedelaars met dofynen langs de straten loopen.

⁎ Wy vinden sedert eenigen tyd, dat men de namen der straten te Brussel niet meer, gelyk vroeger, in 't fransch *en* in het vlaamsch op de straathoeken fet, maar alleenlyk in 't fransch en dit nog in hemelschreeuwende vertalingen. Het een derde franschsprekenden der hoofdstad geldt dus meer, dan de twee derden vlaamsprekenden? Wy verfoeken den *Spectateur de la Senne*, op dit schandelyk misbruik opmerkfaam te fyn en by de ambachten aan te dringen, op dat defe medewerken, om de stedelyke regeering tot het afschaffen van hetfelve te bewegen.

⁎ Wy fyn gelukkig genoeg, om hier onfen leferen eene proeve van brusselsch fransch te geven :

« Kermesse de porcs à l'établissement de ...... grand bail pour le publique. On y trouvera plusieurs morceaux du porc rotti a 32 centimes la porcion, L'orchestre sera pourvu de 20 bon musichiens, la salle sera garni en bangale, paré avec toile et parcalle et éclairé extraordinaire ; on commencera à danser à 6 et à manger à 7 heures. »

Sal men by het lefen van fulke *Swyneryen* lachen of weenen?

. Het Merseburger Amtsblad bragt, eenige maanden geleden, de naricht dat de leerlingen der tweede klasse der gymnasien slechts een jaar als soldaten moesten dienen; die naricht wierd door eenen correspondent uit Schulpforta aan een ander duitsch dagblad geschreven. Een parysch journal vertaalde ſe, maakte daarby uit de pruissische stad Schulpforta de Hooge Poort en vertelde, dat, van nu af aan, de turksche Secundaners vry van alle militaire diensten waren.

. Men schryft ons uit Groningen:

..... « Zoo even ontvang ik Lebrocquy's, « Analogies linguistiques, » waar ik chap. VIII lees: « Des rapports du frison avec l'anglais et le flamand. » Dit is voor ons een verblijdend teeken, alhoewel de schrijver het friesch niet gansch naauwkeurig schijnt te kennen en ons groot onrecht doet, door op pag. 343 te zeggen: « l'ancienne langue des Frisons tend donc à disparaître « entièrement, même du pays, qui a continué à porter son nom » ..... « le « frison s'est maintenu moins corrompu qu'ailleurs à Heligoland... et à l'île « de Sylt. » Ik zou den (voorzeker onpartijdigen) schrijver zijne dwaling, die zonder twijfel is voortgesproten uit onbekendheid met de tegenwoordige taal in ons vaderland, geerne onder het oog brengen en mijn gevoelen, dat de taal, die wij dagelyks buiten de steden hooren en waarin noch steeds geschriften uitkomen, nader aan het oudfriesch en dus zuiverder is, dan die, welke men spreekt op Heligoland en Sylt. Wilt ge deze regelen in uwe *Broederhand* opnemen, dan doe het, zoo gij meent, dat het den vereerden schryver niet kwetsen zal, deze dwaling te zien aangewezen, en dat ik, die waarlijk zijne poging van harte toejuiche, door die aanwijzing niet de muggezifters van zekere partij aanleiding zal geven, om het den schrijver bits voor de voeten te werpen. »

Wy hopen noch het eene, noch het andere; eene dergelyke dwaling is ſoo veel te meer te verontschuldigen, daar wy—met diepen smart moeten wy het bekennen — in 't algemeen noch ſoo weinig weten over den toestand van den friesschen taaltak. Daarom is het ſeer verheugend voor ons, weldra onſen leſeren eenige verhandelingen daarover te kunnen mededeelen.

. Niet alleen Belgien heeft ſynen De Grave. Nadat vroeger reeds een slavische geleerde beweſen had, dat de gedichten van Homerus oorspronkelyk in 't slaafsch opgesteld waren, komt nu een magjaarsche enthusiast en verklaart ons gansch duidelyk, (« ſonneklaar » ſoude Behaegel ſeggen,) hoe de tocht der Argonauten een poolsche nationaltocht, Alexander de Groote een koning van echt magiaarschen oorsprong en Troja de hoofdstad van eenen hongaarschen koning was. Tegelyk hooren wy uit Hongariën nog, dat God de Heer in 't paradys met Adam magjaarsch heeft gesproken en dat Jesus Christus van geboorte een Jazyge was. Wie ſullen wy nu gelooven? Voor

honderd jaren bewees men ons, dat God Adam de gothische letters had leeren schryven en gothisch met hem had gesproken; (en dit is ook gansch oogenschynlyk, want *gothisch* kan toch slechts van *God* afgeleid worden). Soude niet een fransche geleerde het willen bewyfen, dat beide de « langue universelle, » de « langue du monde, de la civilisation, » gesproken hebben? Dit ware nog wel het waarschynelykste van al.

⁂ Terwyl fekere franschgefinde Duitschers onfe taal en letterkunde misachten, fien wy met vergenoegen dat echte vaderlandsche stambroeders van Overrhyn er de weerde en verdiensten van erkennen. In eenen brief door den heer Dr Firmenich, den kundigen verfamelaar der *Germaniëns Völkerstimmen*, aan eenen antwerpschen letterkundigen toegestuurd, lefen wy de volgende regels:

« Unser Freund De Laet hat in feiner Antwort an die *Revue nationale* eure Sache geistvoll behandelt. De Laet schreibt einen meisterhaften Styl, der mich in betreff der Fügfamkeit der flämischen Sprache zur Behandlung von höheren Fragen in Erstaunen gefetzt hat. In Bezug auf Sprache ist diefe Schrift unferes lieben Freundes classisch zu nennen. Unverkennbar weht der hochdeutsche Sprachgenius in diefer Schrift, die als ein schlagender Beweis gelten kann, welcher Ausbildung die flämische Sprache fähig ist, wenn fie mit ihrer leiblichen Schwester, der hochdeutschen, zu höherer Vervollkomnung Hand in Hand geht. »

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Karel de Stoute. Jacob van Artevelde, twee onbekroonde dichtstukken uit de pryskampen van Antwerpen en Gent, door TH. VAN RYSWYCK. Antwerpen, Buschmann, bl. 42, 8o, 1 fr.

Geschiedenis van graef Hugo van Craenhove en van zynen vriend Abulfaragus, historische tafereelen uit de xve eeuw, door HENDRIK CONSCIENCE. Een boekdeel in-4o versierd met 20 groote platen door Ed. Dujardin. Tweede uitgaaf.

(Tien afleveringen met omslag, elke van 12 bladfyden te twee kolommen met veelkleurige versierde lysten en beeldekens op sterk blinkend velyn-satyn papier, vergefeld van twee groote platen in-4o op schoon getint papier. De eerste aflevering verschynt op den 4den van October, de laatste op den 6den van December. Een omslag in goud gedrukt op glanfend papier fal kosteloos aan de 300 eerste inschryvers worden toegefonden.

De eerste Bliscap van Maria, misteriespel van het jaer 1444, met eene inleiding over soortgelyke spelen en met ophelderingen, door J. F. WILLEMS. Gent, Gyselynck, 1845, 8o, bl. 108.

(De geleerde uitgever heeft dit voor de taalkunde gewigtig stuk met eene doorwrochte inleiding vergefeld, waarin hy over de misteriespelen in 't algemeen spreekt. Een verslag er daarover fal de BROEDERHAND geven.

Arnold van Schoorisse, episode uit den opstand der Gentenaers (1382-1385), door J. RONSSE. Audenaerde, G. de Vos, 4 deelen in-18.

Geschiedenis van Antwerpen, uitgegeven op last der Rederykkamer *de Olyftak*, 2de deel, 1ste stuk. Antwerpen, Van Dieren en Comp.

Jan de Eerste, drama in vyf bedryven, door ROELANDS en VERBRUGGEN. Gent, Hoste, in-12, 1 fr.

De Fabelen van Lafontaine, door Hoofs vertaeld, in-18, 1 fr. 50 c.

Beginselen der algemeene natuurkundige aardrykskunde, door Dr KREEKE. Gr. in-8o met 4 kaarten, Nymegen, J. F. Thieme, 1 guld. 50.

Wereldgeschiedenis voor alle standen, van de vroegste tyden tot het jaar 1831, door CARL VON ROTTECK, naar den 5den druk, uit het hoogduitsch vertaald. Groningen, Römelingh, gr. in-8o, 2 guld. het deel, by inteekening.

(Er fyn al vier deelen verschenen.)

Luxemburgische Gedichte und Fabeln von A. Meyer, nebst einer grammatischen Einleitung und einer Wörtererklärung der dem Dialekt mehr oder weniger eigenartigen Ausdrücke von GLODEN. Brüssel bei Delevingne und Callewaert, 16, bls. XXXVIII en 204.

(Een hoogst belangryk boekje. Wy behouden ons voor, in onfe fesde afl. er meer van te jeggen.)

Zeitschrift für deutsches Alterthum, herausgegeben von Moriz Haupt. Fünften bandes, drittes heft., Leipzig.

(Defe aflevering, waarmede het vyfde deel van dit tydschrift, het beste van allen, die tot heden de duitsche oudheidskunde voor onderwerp hadden, gesloten wordt, brengt ons blf. 385 een oudvlaamsch dichtstuk « DE DEIF (DIEF) VAN BRUGGHE » benevens gewigtige aanteekeningen over verscheiden andere, die de engelsche taalkundige G. W. Dasent in een papierhandschrift (no 29) der koninklyke boekery van Stockholm vond. Bl. 406 deelt by een ander dichtstuk « DE VOS EN DE WAEN » uit het niet min gelangryk manuscript no 126 derfelfde bibliotheek mede.)

Maurerisches Herders-Album. Gedenkblätter an den Bundesbruder Johann Gottfried von Herder, zur Erinnerung an die Feier seines hundertjährigen Geburtstages, am 25 August 1844, herausgegeben von Br. HEINRICH KÜNZEL. Darmstadt, 1845.

(Dit werk, wiens opbrengst bestemd is, om mede de kosten van een nieuw opterigtende gedenkteeken voor Herder (in Weimar) te dekken, bevat feer belangryke narigten over desen « HOHEPRIESTER DER HUMANITÄT; » als titelblad is aan hetfelve het ontwerp van het gedenkteeken bygegeven. Daar het standbeeld op kosten der duitsche logies en der vrienden en vereerders van Herder fal worden opgerigt, foo hoopt het comité, dat ook Nederduitschland daarby niet fal terug blyven. Brieven en gelden gelieve men vrachtvry « aan de Commissie voor het standbeeld van Herder, Elsene-Vredestraat 428 te BRUSSEL » overtefenden.) Dr K.

Die Verbreitung des deutschen Volkes über die Erde, ein Versuch von W. STRICKER Med. Dr. Leipzig, Mayer, bl. VI en 180, 8o, fr. 3,40.

Theophili presbyteri et monachi libri III seu diversarum artium schedula, opera et studio Caroli de l'Escalopier. Théophile, prêtre et moine, essai sur divers arts, publié par le comte Charles de l'Escalopier, conservateur honoraire de la bibliothèque de l'Arsenal et précédé d'une introduction par J. Marie Guichard. Paris, 1843, in-8o, LXXII et 314 pages.

(Met onregt schryft men de uitvinding van het schilderen met olieverwen aan Jan van Eyck toe. Dit staat vast door het voorgenoemde werk, hetwelk daarbenevens nog hoogstbelangryke aanteekeningen over glasschildering en menige andere kunsten bevat.)

Over den Nadruk van fransche boeken in Belgien, fynen schadeliken invloed en de gemakkelikheid fyner afschaffing.

(Vervolg van blf. 193.)

Onder een fedelik oogpunt beschouwd, is de vrage van den nadruk eene der meestomvattende, der belangrykste voor de ontwikkeling des nationalen geestes, en nochtans eene van degene, die de opmerkfaamheid der belgische drukpers het minste tot fich getrokken hebben. Sy is tot nu toe slechts onder het standpunt der politische partyen aangeroerd geworden. De katholiken bestryden den nadrukhandel, omdat fy den invloed der paryssche romanen voor de feden vreefen; de liberalen verdedigen hem, omdat fy in de meeste fransche werken een geheel wapenhuis vinden tegen het jesuitismus. Maar wie heeft de uitwerking van dien nyverheidstak en fyner gewrochten op de geestige ontwikkeling van ons vaderland in 't algemeen beschouwd?

Om richtig te kunnen waardeeren, wat de nadrukhandel nu doet, fullen wy vooreerst fien, wat hy al gedaan heeft.

Die handel is, gelyk men weet, met het koningryk der Nederlanden geboren. De eerste nagedrukte boeken in 1815 en volgende jaren, waren hoofdfakelik voor den sluikhandel naar Frankryk bestemd en fy droegen ook meestentyds den uiterliken vorm van 't oorspronkelik werk en den naam des uitgevers. Allengskens heeft men voor het binnenland en dan voor de naburige staten gewerkt; nochtans waren toen de nagedrukte werken niet foo algemeen verspreid, noch foo goedkoop, als fe het in de niewere tyden, na de omwenteling van 1830, geworden fyn. In den beginne

heeft de nadruk eenig goed gesticht. Hoe lauw en flauw de leeslust toen ter tyd by ons was, weten al degene, die met den gang van onfe geestige cultuur een weinig bekend fyn. Wy kwamen eerst uit eenen twee-eeuwigen slaap, die maar op 't leste door eene politische schrikmerrie en door bloedige krygsdroomen was gestoord geworden. Uit dien slaap hebben de goedkoope fransche boeken ons doen ontwaken, en foo wierden er gedeeltelik by ons letterkundige lusten en wetenschappelike oefeningen ontwikkeld. Nochtans neven het goed lag er een grondkwaad, dat alle dagen meer en meer velds gewonnen heeft. Daar er niets anders, dan fransche werken nagedrukt wierden, foo hebben wy allengskens de fransche gedachten aangenomen en ons de gewoonte laten opdringen, alles uit een fransch oogpunt te beoordeelen. Wy fyn heden tot dus verre langs dien weg gevorderd, wy hebben ons de fransche eenfydigheid foo feer aangeeigend, dat wy het versmaden, of ten minste geheel en al verwaarloofen, de andere landen van Europa van naby te leeren kennen. De geringste paryssche broodschryver is ons volkomen bekend, maar wy weten over het geestige leven onfer grenslanden, Duitschland en Engeland, niets anders, dan hetgene den Franschen wel beliefd heeft ons te laten leeren. Wie weet niet, dat wy in 't stuk van politiek foo verre fyn gekomen, dat wy ons de fransche vooroordeelen, den franschen volkshaat jegens de andere natien hebben toegeëigend?

De handelwyfe van het hollandsch bestuur, of liever van koning Willem te dien opfichte is even foo illogisch als schadelik geweest. Terwyl die vorst de nederduitsche taal by koninglike besluiten ambtelik verklaarde, begunstigde hy te gelyk en fransche sprake en fransche begrippen door aanfienlyke geldsommen aan de nadrukkers geschonken. Terwyl, met hulpe van 't bestuur, alle slag van fransche boeken om een' geringen prys in ons land wierden verspreid, was het volstrekt onmogelik, eene goedkoope uitgave van Cats, Vondel, Hooft en andere nederduitsche schryvers te krygen; de niewere, gelyk Tollens, Bilderdyk, Van Hall, enf., waren ook door hunne onmatige pryfen voor het vlaamsch publiek ongenaakbaar. Den hollandschen besture hebben wy, wel is waar, te danken, dat het onderricht in de hoogescholen naar de duitsche leerwyfen en meestendeels door duitsche professoren gegeven

wierd, doch, buiten dien nauw beperkten kring, bleef alles op den franschen leest geschoeid, en de student, die van de universiteit in de buitenwereld kwam, stiet overal tegen fransche begrippen en fransche gewoonten aan, welke hy ſelf ten langen leste moest aannemen.

Was ſulk eene handelwyſe redematig? Seker niet. Hoogstens ware die eenigſins gegrond geweest, indien het nederlandsch volk uit romaansche elementen alleen had bestaan, maar de duitsche bevolking, die de groote meerderheid uitmaakte, moest natuurlikerwyſe uit Duitschland en Engeland haren wetenschappeliken en letterkundigen hulpvoorraad eerder dan uit Frankryk ſoeken te halen.

Was de nadrukhandel in den beginne onder de bovengemelde betrekking voordeelig, ſoo is het klaarblykelik, dat hy het ten huidigen dage niet meer is. De leeslust van het belgisch publiek is, God ſy gedankt, genoegſaam opgewekt. Wat er nu te doen valt, bestaat niet meer in het opwekken, maar in het richten. Wat wy missen, is geen leesvoorraad, maar vaderlandsche werken, nationale geestesontwikkeling. Een volk bestaat niet alleen uit materieéle maar ook uit geestige elementen. Het moet niet slechts stoffe-, maar ook geestesgewrochten kunnen voortbrengen.

Kan ſulks met het bestaan des nadrukhandels bereikt worden? Wy aarſelen niet om met neen te antwoorden.

De nadruk verhindert ons, nationale schryvers te beſitten; hy doet alle letterkundige of wetenschappelike kiemen uitsterven. Het is bekend, dat er, voor eenen belgischen schryver, niets ſoo moeijelik is, als ſyne gewrochten gedrukt te krygen; meestentyds moet hy uit ſynen eigenen ſak de drukkosten betalen, 't en ſy, dat het bestuur hem met eene toelage ter hulpe kome. Dit wordt van ſelfs verstaan. Niet geerne onderneemt een boekhandelaar het drukken en vertieren van het werk eens onbekenden schryvers, terwyl hy de beroemdste en geliefste fransche schriftstellers naar ſynen wille mag uitbuiten. Hy heeft niet alleen tegen de onverschilligheid te worstelen, die men hier te lande jegens de nationale werken aan den dag legt, maar ook tegen de stoffelike hinderpalen, die uit den nadrukhandel voortspruiten.

De eerste voorwaarde, welke er vereischt wordt, om met de fran-

sche werken te kunnen mededingen, is, dat het belgische foo goedkoop fy als het fransche. Nu is fulks onmogelik. Een belgisch werk, voor hetwelk de fransche markt eenigermate gesloten is, kan hoogstens tot 4 à 500 exemplaren gedrukt worden; en by dergelyken toestand der faken kan feker geen uitgever een boekdeel 8° voor 1 fr. 25 c., of een 18° voor 50 c. geven. Syne pryfen moeten ten minste tot het dobbelde van defe komen. Wat er daaruit voortspruit, is genoegfaam bekend; men geeft in Belgien schier geene andere werken uit, dan degene, die tot 's lands geschiedenis, wetgeving en stoffeliken toestand betrekkelik fyn.

Wanneer, ondanks defer ongunstige hindernissen, een belgisch werk aan 't licht komt, kan er geensfins van honoraires voor den schryver gesproken worden, en dat is geen der geringste nadeelen, welke er uit den nadrukhandel voortvloeijen. Niettegenstaande de helklinkende woorden, waarmede men den roem kan opsmukken, is het feker, dat het in onfe positive eeuw eene noodwendigheid is, dat een letterkundige door fynen arbeid, gelyk een handwerker door den fynen, moet kunnen leven. Het is voorfeker het geld niet, dat het genie opwekt en ontwikkelt, maar wen het genie tot foo verre niet kan komen, dat het fich by middel van het geld eenen gemakkeliken en eerliken stand in de samenleving kunne verschaffen, dan blyft het onontwikkeld, onbekend en nutteloos voor fyn vaderland. Men kan, wel is waar, wachten, tot dat het den noodlote behage, onder de gelukkig bemiddelde standen eenen genialen man te doen geboren worden, die voor de letterkunde begeesterd fy en die daarenboven noch aan het politische strydperk, noch aan peerdenrennen, noch aan jagt, noch aan reifen, noch aan nyverheidsondernemingen fyne ledige uren te besteden hebbe; doch, daar fulk een man, een Chateaubriant, een Byron, maar eenmaal in eene eeuw in een groot land opkomt, dunkt het ons raadfaam, dat Belgien op eene dergelyke *eventualiteit* niet al te veel moet staat maken.

Een merkweerdig voorbeeld van het missen van nationale schryvers biedt onfe politische drukpers aan. Iedereen betreurt heden, dat fy uitsluitelik in handen van vreemdelingen is; doch dáár, waar er geene letterkundigen van beroep fyn, kan er geene nationale politische pers tot stand komen. Ieder Belg, die eenige

bekwaamheid befit, foekt bovenal een plaatsjen in het staatsbestuur, in 't magistraatsambt, in den advokatenstand of in den koophandel, wel wetende, dat niemand in Belgien op fyne pen kan leven. Voor de drukpers blyven slechts de schryvers van tweeden en derden rang, en voor defe krygen natuurlik vreemden de voorkeur, welke misschien een minder gefond oordeel, doch feker eene grootere bedrevenheid in het schryven befitten, en die buitendien hunnen dienst voor eenen geringen prys weten aantebieden. Ja, wy feggen het met volle overtuiging, foo lang de nadruk fal voortleven, foo lang fullen er geene eigentlike letterkundigen by ons fyn, foo lang fal er ook geene nationale pers kunnen bestaan.

Wat wy hier van de drukpers feggen, is ook op 't tooneel toepasselik. Wy hebben geen nationaal tooneel en — wat meer is — wy hebben felfs geene belgische schryvers, die voor het theater werken. Fransche feden en fransche gevoelens heerschen onbegrensd in de schouwspelen, die voor ons publiek worden vertoond, en foo er nog belgischgefinden in Belgien fyn, is het voorfeker de schuld van het tooneel niet.

De toonfetters hebben geen voordeeliger loopbaan dan de tooneelschryvers; degene, die het schoonste fangspel gecomposeerd heeft, kan voor allen loon eenen kosteloofen ingang in den schouwborg verkrygen, maar geene schadeloosstelling, die hem fynen leertyd vergoede, geene *honoraires,* die hem in staat stellen, om fich ganschelik aan de kunst toetewyen. Wil hy simphonijen of kerkmufiek componeeren, hy fal niet gelukkiger fyn; geen belgische uitgever fal fynen arbeid willen aankoopen.

Maar, feggen eenige onfer beschavingsbafen, het is de nadruk, die ons het licht brengt. Met dit kostbaar voorrecht afteschaffen, fult ge de bron van alle beschaving voor Belgien uitdroogen.

Indien de nadrukhandel werkelik het licht verspreidde, dan fouden we voorfeker het verlichtste volk van de wereld fyn. Is het nu toch wel foo? Is het niet eerder waar, de hand op 't hert, dat wy een der minst verlichtste natien van Noord- en West-Europa fyn? Syn misschien de duitsche hoogleeraars minder geleerd dan de onfe, de fransche en engelsche redenaars minder verheven, de advokaten en artsen minder geoefend, omdat de boeken by hun eenige franken meer kosten, dan in Belgien? Neen, de nadruk van

fransche boeken brengt ons het licht niet aan; maar hy brengt en verspreidt den smaak voor het beufelachtig.en — wy feggen het rechtuit, al moesten we hiermede fekere liberalen kwaad maken — voor het onfedelik lefen. Dat is al fyne werking. Wen wy eenen blik rondom ons werpen, wat fien wy dan? Romanen en feuilletons! feuilletons en romanen! Wetenschappelike werken worden felden nagedrukt en de weinige, die de nadrukhandel ons bywylen verschaft, staan altyd op eenen hoogen prys, indien men defen met den prys der romanen vergelykt. De lyst der goede, ernstige fransche werken, die de nadrukkers geheel en gansch ter fyde gelaten hebben, fou tamelik lang fyn. Waarom heeft men ons, b. v., den kostbaren arbeid van Pardessus over de Salische Wet niet gegeven, waarvan de prys (40 fr. één deel 4°) foo schrikkelik hoog is? En de *Études sur l'histoire et les institutions carlovingiennes*, van Petigny, 3 d. 8°, die den Gobert'schen prys behaald hebben? En het voortreffelik boek van Lehuërou over de merewingsche en karlewingsche instellingen? En de klassische werken van Caumont over de bouwkundige oudheden? En die van Eichhoff over de spraak- en volkerkunde? en foo vele anderen? Souden ook niet voor ons, dietsche Belgen, de merkweerdige arbeiden van Edelestand du Meril en Bergmann over de oud-noordsche taal- en dichtkunde even foo belangryk en leerfaam geweest fyn, als de foo geprefene Geschiedenis des krygfuchtigen ministers van 1840?

Maar de nadrukkers bekommeren fich weinig over de wetenschap; de hoofdfaak voor hen is de geldfaak en fe werken liever voor de kwade, doch veelopbrengende lusten van het publiek, dan voor de nuttige, kleinwinstige oefeningen van den geleerde. Wie kan de schade loochenen, die de paryssche romanen aan onfe goede, oude vlaamsche feden toegebragt hebben? Vond men eertyds foo veel schandelike echtbreuken, foo veel onbeschaamde vrouwen, foo veel eer- en baatfuchtige mannen, als op onfe dagen? En wie weet wat er nog gebeuren mag, indien wy altyd voortgaan met de de Luchet's, de Soulié's, de Paul Decock's, en andere van dit slach als leeraars van feden te nemen? Van fulk eenen voortgang moge de hemel ons bewaren!

Doch laten wy voor een oogenblik de fedeleer buiten ons bestek.

dewyl onſe beschavingsbaſen ſich daarover ſoo weinig bekreunen. Er blyft niettemin, als gevolg des nadrukhandels, eene ſoo tastbare als beklagelike daadſaak, namelik de voorliefde van het belgisch publiek voor de beuſelachtige boeken. Over 30 of 40 jaren was het lesen der romanen maar eene nevenſaak, heden is het eene hoofdſaak. Na een goed gedeelte van den dag aan 't leſen der, dikwyls ſoo geest- en kernlooſe, dagbladeren besteed te hebben, gebruikt men het andere met de oppervlakkigste lekturen. Niets is tegenwoordig by eenen fatsoenliken mensch ſoo ſelden, als eene ernstige leeslust. In onſe vroegere jaren was het niet ongemeen, vrouwen uit den middelstand te ſien, die in hare ledige uren reis- en geschiedboeken laſen; heden worden ſulke werken niet alleen door de vrouwen, maar ſelfs door de rypste en ernstigste mannen niet meer geleſen. De roman heeft ſe overal onttroond. In het kabinet van den hoogen ambtenaar, ſoowel als in het *boudoir* der deftige vrouw, of in 't kamerken der werkmeid ſal men altyd een romanboekdeeltje vinden. Historische werken worden nog gekocht, maar — niet geleſen. In menige bibliotheek te Brussel en elders hebben wy de verſameling van Grégoire en Wouters (*Trésor historique*) getroffen, doch de bladeren waren niet eens opengesneden! Is het ook immers niet moeijelik, ſich in de koude geschiedenis te baden, als men warme en kokende romanen — in de beschavingstaal: *romans palpitants d'intérêt* — voor oogen heeft? Ja, indien dat nog eenige jaren blyft duren, dan ſal er wellicht niemand meer in Belgiën bekwaam ſyn, een ernstig boek te leſen. Sulk een beklagelike toestand van ſaken bestaat in Frankryk niet. Daar worden de romanen, van 7,50 fr. het boekdeel 8°, gewoonlik niet elders dan in de leeskabinetten gevonden, en ſe worden derhalve niet dan door ledige, somtyds bejaarde persoonen geleſen. Als nog maar konde dit onmatig leſen van romanen onder de louter letterkundige betrekking iets baten! Doch ook dit is daar niet te vinden; nooit ſullen de hedendaagsche voortbrengsels der paryssche letterfabriek classisch worden; tusschen die en de echt-classische fransche werken is er een onmetelike afstand. En nogtans ſyn deſe by ons vergeten, terwyl de eerste door de belgische jongelingschap gretig verslonden worden.

Welke gelukkige verandering ſoude toch immers in onſen gees-

tigen toestand worden gebragt, indien het nadrukrecht afgeschaft wierde! Eene bonte schaar van belgische schryvers in alle vakken foude van felfs ontstaan. In stede van fransche rechtboeken met brokken van belgische rechtspreking te bekleeden, in plaats van Touillier en Troplong met eene nationale saus optestoven, dan fouden onfe rechtsgeleerden, gelyk ten tyde van Stockmans en Christyn, originaalwerken verveerdigen, die hun onfeilbaar aanfienlike honoraires fouden voortbrengen, voornamelik, indien de thans gebruikelike wetboeken naar 't voorbeeld van Noord-Nederland gewyfigd wierden. Op defelfde wyfe konden de leden onfer Akademie van geneeskunde gewichtige arbeiden ondernemen, die Frankryk en andere landen voor uitweg fouden bekomen. Hebben onfe staatswerkmeesters tot nu toe niet geschreven, foo komt fulks voorfeker niet uit gebrek aan kunde of ervaring; fe fyn immers in Europa gunstig genoeg bekend; maar fe weten — en de uitgevers weten het nog beter — dat hunne werken by onfe fuidelike naburen fouden kunnen nagemaakt worden. Nu, met het afschaffen van den nadrukhandel foude die hinderpaal verdwynen en eene schoone toekomst voor hen fich ontsluiten. In 't stuk van geschiedkunde hebben onfe schryvers de grenfen van ons land nog niet overschreden; nu konden fe voortaan de algemeene geschiedenis behandelen, en wel met voordeel; want fe hebben vlyt, aanhoudenheid, een gefond verstand en kennis der voornaamste europeesche talen, eigenaardigheden, die den franschen schryveren meestentyds ontbreken. Belgische *feuilletonistes* en romanschryvers fouden ook ontstaan; ons publiek, dat thans aan defe lekkernyen gewend is, foude die niet licht kunnen missen; maar die *feuilletons* fouden nu uit een belgisch standpunt worden opgesteld en die romanen, bestempeld met onfen volksgeest, fouden der fedeleer en der waarheid altyd getrouw blyven. Reisverhalen by de eerste, historische gebeurtenissen by de tweede konden fe te gelyker tyd leerfaam en vermakelik maken. Eindelyk fullen de vertalingen uit vreemde talen, en befonderlik uit het hoogduitsch, deensch en fweedsch, een' geheel niewen tak van werkfaamheid voor onfe schryvers doen spruiten.

Durft men wel feggen, dat er alsdan minder verlichting in Belgiën ware dan tegenwoordig? Is het daarentegen niet klaarblykelik, dat

onfe schryverschap in getal en wichtigheid fou wassen, en dat de letters en wetenschappen eene merkelike voortdryving daarmede fouden verkrygen?

« De geestige voortbrenging is elken lande voordeelig, ja noodfakelik; fy is by ons mogelik, dus moet fe door het staatsbestuur aangemoedigd worden. » — Sóó moesten de belgische schryvers hunne vraag *formuleren*, en, het voorbeeld der stoffelike voortbrengers volgende, hulp en bescherming voor hunne nyverheid vorderen. Wie fou fe hun durven afslaan? Wie fou durven feggen, dat wy onfe werkfaamheid by het voortbrengen van stoffen moeten beperken, maar dat het verstand boven onfen werkkring staat, en dat wy het uit den vreemde moeten halen; dat wy felve niet mogen denken, maar dat wy de gedachten van de Seineoevers, heel verveerdigd, tusschen een modestaaltjen en een vat wyn, moeten ontvangen; dat wy ons wel een stoffelik leven mogen scheppen, maar dat wy ons met het geestige leven van onfe naburen moeten vergenoegen? Die treffende bescherming, welke men aan de veeteelt en aan de katoenmutsenfabriken verleent, fal men die aan de gewrochten van het verstand durven weigeren?

Overigens gelieve men hier optemerken, dat de schryvers hiermede op verre na niet foo veel fouden eisschen als de foogenoemde nyveraars. Wanneer een stoffenmaker eenen niewen tak van nyverheid invoeren, of eenen reeds bestaanden ontwikkelen wil, foo begint hy met het verbod te vragen, wen he vermetel genoeg is; foo niet, vordert he ten minste eenen beschermtol. Gene wordt hem dikwyls, defe altyd toegestemd. Wat eisschen nu de schryvers? Is het eenen tol op de fransche boeken, die de Belgen dwinge, defen of genen inlandschen schryver liever dan Victor Hugo of Chateaubriant te lefen? Seker niet. Se eisschen niets anders dan eenen maatregel, die de belgische letterkundigen, wat de bedingen van voortbrenging betreft, met de fransche gelykstelle; fe eisschen, dat de fransche geesteswaren, niet meer, by middel van eene roovery, in Belgiën op eenen veel leegeren prys dan in Frankryk mogen verkocht worden. Verre van tolbepalingen te vragen, fouden de belgische schryvers en lettervrienden liever wenschen, dat de thans bestaande tol (31 fr. voor 100 kilos) op de vreemde boeken afgeschaft wierde.

Hoe feer het nationaal gevoel door het vernietigen van den nadrukhandel versterkt fal worden, hoeven we niet te feggen. Wy fullen voortaan ophouden, op fyn fransch te denken, onfe gedachten fullen echt-belgische gedachten worden. De invloed van Frankryk op ons fal niet meer uitsluitelik fyn : desfelfs lettergewrochten fullen met die van Duitschland, Engeland, Holland gelyk gesteld worden, en in stede van onfe blikken altyd naar het fuiden te richten, fullen wy ons gewennen, de verlichting en de wetenschap ook oost- en westwaarts en felfs noordwaarts te foeken.

Wat wy tot nu toe van de belgische letterkunde in 't algemeen gefegd hebben, is in 't befondere op de vlaamsche of dietsche toepasselik. Defe fal by het afschaffen van 't nadrukrecht oneindig veel winnen. Menig Vlaming, die tegenwoordig niets anders dan fransche romanen leest, fal tot de moedertaal terugkeeren en het getal van derfelver beoefenaars vermeerderen. Fransche werken en fransche *feuilletons* fullen altyd mogen vertaald worden, en de liefhebber, die fe in de oorsprake niet dan met fekere kosten konde lefen, fal gretig naar de dietsche vertaling fyne toevlucht nemen. Ook overfettingen uit de verwante talen fullen in de onfe nauwkeuriger, sneller en goedkooper, dan in de fransche kunnen gemaakt worden, en men kan niet fonder reden hopen, dat niet slechts alle Vlamingen, maar ook vele Walen eene taal fullen beoefenen, die de meesterstukken van al de germaansche letterdommen foo getrouw kan wederkaatsen. Van het tooneel hoeven we niet te spreken; iedereen voelt immers, dat de rechten, die onfe fransche theaters aan de fransche schryvers moesten betalen, het vlaamsch tooneel by gevolge fouden begunstigen.

Wy hebben gefien, dat het afschaffen van het nadrukrecht onfen druk- en boekhandel geene schade fou veroorfaken en dat het voor de ontwikkeling onfer vaderlandsche letterkunde onmetelike gevolgen fou hebben; voorts, dat de tegenwoordige staat van faken onfer nationaliteit foo wel als onfer schryverschap hoogst verderfelik is. — Nu vraagt men fich : Wien baat dan de nadrukhandel? — Wy hebben Franschen hooren feggen, dat de belgische nadrukken Frankryks geest en invloed in geheel Europa verspreiden. Defe meening is teenemaal ongegrond. Daar de meeste gewrochten van onfen nadruk romanen en andere lichte waar fyn, foo kunnen de

vreemde natien geen gunstig denkbeeld van den franschen geest er mede krygen; wy gelooven daarentegen, dat het Frankryke oneindig voordeeliger ſou ſyn, door ſyne ernstige werken alleen by den vreemde bekend te ſyn. Slechts op Belgiën is Frankryks invloed niet te ontkennen, maar Belgiën is Europa niet.

Om eindelik tot de vrage van billikheid te komen, is het niet onbetwistbaar, dat de nadrukhandel eene rechte roovery is? De onaangename epitheten, die de Franschen ons te dien opſichte toerichten, ſyn maar al te gegrond. Waarom ſou de lettereigendom over de grenſen eenes lands niet worden geëerbiedigd, terwyl elke staat de andere aarten van eigendommen wettelik aanerkent? Het afschaffen by ons van het nadrukrecht moet en ſal in geheel Europa een ander volkerrecht over dit punt medevoeren. Moge het dan weldra gebeuren!

Het valt niet in ons bestek, de diplomatische maatregelen te onderſoeken, die voor het wederſydsch afschaffen des nadrukrechts ſouden te nemen ſyn. Nochtans ſullen we hier opmerken: 1° dat de nadrukhandel van engelsche, italiaansche en duitsche boeken ook in Frankryk kwynend en stervend is; de engelsche nadrukken van Tauchnitz hebben immers aan die van Baudry eenen doodslag toegebragt en al de parysche boekhandelaars eisschen nu eenstemmiglik het afschaffen van het nadrukrecht. 2° dat de nadrukhandel, in Belgien vernietigd, in geen ander land ſich ſal kunnen vestigen. Met recht bewyst de heer Muquardt (blſ. 9) dat de fransche markt voor ons, en de vreemde markten voor de fransche uitgevers geopend ſynde, de pryſen der fransche boeken, het ſy in Belgiën of in Frankryk uitgegeven, noodwendig moeten afslagen; en dat er by gevolge geene beduidende onderneming van die soort daar ſou tot stande komen, waar de winsten hoogsttwyfelachtig ſouden ſyn. V. D. H.

Handbuch der Geschichte der poetischen National-Literatur der Deutschen. Von G. G. Gervinus. Dritte Auflage. Leipzig, Engelmann, 8°, Bl. VIII en 323.

Nevens de monumentale werken van Jakob Grimm staat onovertroffen onder elke betrekking de « Neuere Geschichte der poëtischen National-Literatur der Deutschen, » waarin de geleerde schryver, gelyk hy in fyne voorrede fegt « das wahre Mark unserer poetischen Schöpfungen, und was so nahe daran liegt, den Kern der schönsten Empfindungen und wie vieles von wahrer Weisheit unseres Volkes, so weit es sich in den Dichtungen niederlegte » verfamelde. Reeds de vroegere historische Schriften van Gervinus feiden ons, dat wel niemand meer, dan hy, tot dien reufenarbeid beroepen was. Sy hadden onfe verwachting ten hoogste gespand; doch verre boven onfe verwachting stond het nu gansch volledig verschenen werk, waarby men inderdaad niet weet, wat men het meest bewonderen fal, of de onbegrypelyke belefenheid — die bykans meer dan een menschenleven schynt te moeten vragen — of de kunst der groepeering van de verfamelde massen, of den arendsblik, waarmede de schryver overal tot op den grond dringt, foo wel van den geest der verschillende tydvakken, als van de dragers defes geestes, van de duifende schryvers, beoefenaars der duitsche poësie, van de eerste tyden af tot op het punt, waar Duitschland eindelyk krachtig het juk der fransche heerschappy afwierp, dat is, van de fesde tot in het begin der negentiende eeuw. Soo iemand ooit *meester van fyne stof* verdiende genoemd te worden, dan is het Gervinus.

Maar — en dit was niet anders mogelyk — door de forgvuldigheid, waarmede Gervinus het werk behandelde, werd het te uitvoerig, om in een grooter publiek gemakkelyk te kunnen doordringen, en dit wilde hy toch geerne; « Mein Wunsch, » fegt hy

in de voorrede van het Handbuch, waarmede wy onfe nederduitsche lefers nader fouden willen bekend maken, « Mein Wunsch war immer, mit meinem Buche dorthin vorzüglich zu wirken, wo die reine Empfänglichkeit für ästhetische Eindrücke am natürlichsten liegt und aufs ergiebigste und fruchtbarste gepflegt werden kann, für die Jugend. » Doch niet voor defe alléén kan en mag dit Handboek dienen; ook fal het « dem Leser, der sich in den Regionen der Kunstgeschichte fremder fühlt, den Weg durch das weitläufige Werk erleichtern; » van defen kant beschouwd, is het voor meer dan eenen onfer lefers feker eene noodfakelyke toegave.

Mogt het kort overfigt, dat wy ons voorstellen, in de navolgende regelen van den inhoud des Handboeks te geven, recht vele vrienden voor hetfelve, en nog meer voor het grootere werk aanwinnen. De oude tyden fullen wy slechts ter vlugt aanroeren, om foo veel te langer by de nieuwere hoogduitsche letterkunde te kunnen blyven staan.

Voor fooveel wy de geschiedenis der duitsche poëfy kunnen nagaan, vinden wy, dat hare eerste voortbrengsels van historischen aard waren; volgens Tacitus werden Armins heldendaden nog lang na fynen dood in fang en lied gevierd, niet min die van den aardgeborenen god *Tuisco,* fynen foon *Mann* en Mann's fonen, de peters der duitsche volksstammen. Paulus Diaconus en Jornandes spreken ons evenwel van de historische volksliederen der Longobarden en der Gothen, wier heldhaftige koning Hermanrich, — de Ermenryk van den Reinaard, — felfs in het angelsachsische lied geen vreemdeling was. Door de latere « Völkerwanderung » en de toenadering der verscheidene stammen werden hunne liederen van den geboortegrond weggedragen en verplant; de Angelsachsen kregen de gothische sagen van Hermanrich, de Noordlanders de frankische van Siegfried, de Franfosen de vlaandersche van den vos en den wolf; daardoor werd ook de sage van de echte overlering afgescheiden, de verbeelding won eene grootere ruimte, het vreemde volk behandelde de vreemde sage willekeuriger, geen kundige fanger was er, die dit bederven der oorspronkelyke traditie had kunnen te keer gaan. Dit was echter niet het eenig ongeluk, welk het oude historische lied moest beleven. De romein-

sche en christelyke beschaving won altyd meer veld, de volkstaal werd veracht en moest by de geleerden voor het latynsche plaats maken. De geschiedenis werd van alle poëfy ontkleed en daardoor verwyderde fich noodwendiglyk ook de poëtische sage, fonder schut en bescherming, van het historische element. Geene Skalden waren langer hare priesters; fy viel in de handen van rondfwervende fangers, blinden en boden; de poëfy werd de eigendom van het volk.

Het heidensch karakter dier liederen dreef de geestelyken aan, op derfelver uitroeijing te denken, en fy trachtten, fe door christelyke liederen en schriften te vervangen. Daarvoor moesten fy echter de volkstaal beoefenen en foo fien wy dan langfamerhand de tot nu toe bykans uitsluitelyk latynsche beschaving fich weder meer naar de germaansche moedertaal toewenden. Ulfilas vertaalde de bybel in 't gothisch, Otfried de Evangelien in 't oudhoogduitsch, bykans gelyktydig met den laatsten schreef een boer (gelyk de sage meldt) de nederduitsche Evangelienharmonie. Van het woord Gods ging men weldra verder, de heiligen werden befongen; van de heiligen kwam men tot de krygsdaden der vorsten en tot historische voorvallen en persoonen van alle slag. Wy hoeven hier slechts aan het fegelied over de Normannen te herinneren, hetwelk Hoffmann (von Fallersleben) en onfe Willems 1837 in hunne *Elnonensia* uitgaven.

Toen echter het christendom vast stond, gaf men fich die moeite niet meer. De geestelyken hielden fich nog wel met de volkspoëfy befig, maar fy diende hun slechts als een tydverdryf; de liederen werden door hun in het latyn vertaald. Daartoe hielp nog mede, dat toen juist de klassische litteratuur weder de heerschappy in Duitschland won. De sachsische keifers waren met Byzanz (Constantinopel) in de levendigste betrekkingen, aan hun hof vond men de geleerdste mannen van dien tyd, en de kennis der Grieken en Romeinen verspreidde fich met elken dag meer; felfs de Nonnen der kloosters kopiëerden of dichtten latynsche komediën. *Waltharius* van Eckehard I en *Ruodlieb* van eenen monnik uit het klooster Tegernfee fyn de twee meest karakterische gedichten uit dien tyd; nevens defe vinden wy nog eene menigte van anderen, die gedeeltelyk de bron werden, waaruit latere duitsche dichters

vertaalden. Soo werd b. v. Reinaard de Vos vooral behandeld, ſoo ſyn Otto de roode en Hertog Ernst naar het latyn vertaald, met hun een groot getal van legenden. Soo werd dan ook, gelyk Gervinus opmerkt, de latynsche poëſy der geestelyken de brug tusschen de ondergaande oudhoogduitsche en de middelhoogduitsche poëſy van den ridderstand.

Immers bestond er in dien tyd nog eene groote deelneming aan de dichtkunst, maar dit bleef niet lang meer duren. De franksche keiſers braken met Roomen af; de adel was er fier op, niets te weten; in de kloosters nam ook de liefde voor de letterkunde af en « de beschaving vluchtte in de kloosterscholen van Belgien; ſelfs hier echter werden de monniken in den stryd tusschen de geestelyke en wereldlyke magt verwikkeld en den Reinaard vlaamsch bewerkende, misbruikten ſy de dierensage bykans geheel tot hunne polemiek tegen Roomen. » De weinige geestige voortbrengsels uit dit tydstip dragen den stempel van het praktische en — den wansmaak.

In het begin der twaalfde eeuw worden de gedichten der geestelykheid weêr duitsch, maar de wereldlyke richting is er uit verdwenen, ſy behandelen christelyke onderwerpen. Met Christus beginnende, breiden de dichters de kringen hunner werkſaamheid meer en meer uit, op de apostels, de moedermaagd, den antichrist, Pilatus en eindelyk op de heiligen, welker daden meer en meer tot het onbegrypelyke en onmogelyke overgaan; voor het levendige geloof deſes tyds was ja niets onbegrypelyk, niets onmogelyk. Dit karakter dan ging ook op de wereldlyke sage over en de kruistogten met hunnen heiligen geestdrift werkten krachtdadig mede, om dien smaak altyd dieper wortels te doen vatten. Een levendig beeld deſer vereeniging van geestelyke en wereldlyke elementen hebben wy in de *Kaiserchronik,* een werk der twaalfde eeuw. Hierin vinden wy ook voor het eerst den vreemden eigendom in onſe poëſy opgenomen; met de invoering van legenden, kleine vertelſels, novelletjes enſ. die, eigentlyk kinderen des Suidens, eerst door het levendiger verkeer der volkeren gedurende de kruistogten op onſen bodem verplant werden, begint het meer universalistisch karakter der duitsche poëſy.

De invloed, dien dit alles op deſelve uitoefende, was aanvankelyk

een goede. Terwyl vroeger de verdichting fich slechts tusschen de nauwe palen der volks- en stamsage beweegde, verkreeg fy nu een ruimer veld voor hare werking. Vooral hield men fich met de wonderen van verre landen befig, en hoe grooter de avonturen der reifigers waren, die men las of hoorde lefen, hoe liever waren fy. Getuigenissen daarvan hebben wy onder anderen in de *Reiſe van Sinte Brandaan* en de *Visionen van Tondalus,* waarmede onfe verdienstelyke Blommaert ons weder nader bekend maakte[1]. Verder in de kostelyke reislegenden van Ste Oswald en Orendel, in *Salomon en Morolf* en andere meer, welker typus in 't algemeen geweldadige bruidstogten en vryeryen van nooitgefiene vrouwen uitmaakten, en die wy in den vorm van volksboeken geerne onder ons fouden bekend gemaakt fien.

Langfamerhand echter werd die vreemde invloed schadelyk, want de gedichten verloren alle vastigheid daardoor, fy werden al te feer opgepropt met vreemde dingen van allen aard en onfeker en wangestaltig, en moesten dus wel onderdoen, foodra eene sage in meer vasteren vorm fich hun ter fyde verhief. Twee sagen van dien aard kwamen ons (twaalfde eeuw) van buiten toe en werden op onfen bodem verplant, die van Karel en Alexander, de eerste gansch het kenmerk des tyds dragende, terwyl de laatste direktelyk tegen hem stond. De eerste werd in hare verschillende takken « das Gefäfs, worin sich der volle Strom der neuen frommen Kriegsbegeistrung ergoss, » de laatste daarentegen toont ons Alexander als « ausschreitend im Weltsinn, Eroberungslust und Unersättlichkeit » en selfs het paradys veroveren willende; en toch was fy geliefkoosd, want, meent Gervinus, « sie ahnte gleichsam die Bedeutung, welche Alexander für das Christenthum selbst hatte, indem er ihm mit seiner griechischen Cultur im Orient den Weg bahnte, und die andere, die er für die ganze neuere Cultur hatte, indem er zuerst zur Eröffnung der Welträume schritt und damit die Erweiterung des innern und äussern Gesichtskreises begann, worin die grofse Unterscheidung der neuen von der alten Welt gelegen ist. »

Iets felfstandigs uit de groote tyd der kruistogten heeft de

[1] Sie de twee boekdeelen fyner « oudvlaamsche gedichten. »

duitsche poëfy niet; alle hare krachten had fy in het herotsche tydvak uitgeput en moest nu aan Frankryk de kroon laten, hetwelk nu, by de kruistogten, evenfoowel het middelpunt uitmaakte, als Duitschland het eens was by de groote « Völkerwanderung. »

(Het vervolg in de naaste aflevering.)

STEMMEN UIT DUITSCHLAND OVER ONS.

I. Belgien in seinen Verhältnissen zu Frankreich und Deutschland, mit Bezug auf die Frage der Unterscheidungszölle für den Zollverein, von Gustav Höfken. Stuttgart und Tübingen, Cotta, 1845, 8o, blf. x en 436, fr. 9.

Toen wy in onfe vyfde aflevering (blf. 211 en 212) over de schimperyen van eenige duitsche misdragten spraken, beloofden wy, onfen leferen weldra de oordeelen van deftigere schryvers over ons onder de oogen te brengen. Onder defe staat Gustaf Höfken in den eersten rang. Waar wy by de eerste slechts eene oppervlakkige geestigheid ontmoeten, daar vinden wy by den lesten eene grondige, duitsche « Bildung; » de ligtveerdige, echt fransche oordeelvelling van gene krabbelaars is by defen schriftsteller door een diep, echt germaansch onderfoek vervangen; gene toonen ons de hoogste verwaandheid met de fwakste bekwaamheid vereenigd, defe weet door fyne bescheidenheid foo wel, als door fyne kunde en ervaring ons vertrouwen te winnen; in de schriften der eerstgenoemde heerscht doorgaans eene woede van wereldomwenteling, in die van Höfken een befadigde yver voor den voortgang met den geest des tyds. Het werk van defen schryver kan als de stem van het duitsche volk worden aangefien, terwyl het geschryfsel der anderen niets anders is, dan de stem eener onbeduidende, van het betere gedeelte des volks verachtte party. Daarom ook kan en mag het schreeuwen van fulke dwergjens ons niet alteveel bekommeren; blaffende honden byten immers niet; daarom ook kan en moet ons met volste regt het oordeel van mannen, als Höfken en fyne geestverwanten de grootste aanmoediging fyn op onfen weg, die wel een moeijelyke wefen mag, maar wiens einde ons ook eene kroon toont, die wel « des Schweisses der Edlen werth » is.

Hofkens boek bestaat uit twee onder elkander geheel verschil-

lende afdeelingen : uit de inleiding, welke fich hoofdfakelyk met onfe beweging befig houdt, en uit negen hoofdstukken over Belgiëns handelsbetrekkingen met Frankryk en Duitschland. Het eene foowel, als het ander gedeelte is al te belangryk, dan dat wy het niet voor onfe pligt hielden, de aandacht onfer lefers foo veel als mogelyk daarop te trekken. De schryver begint aldus : « Zu keiner Zeit vielleicht richtete Deutschland den Blick so aufmerksam nnd erwartungsvoll auf Belgien als gegenwärtig. Einmal erweckt die Gemütsstimmung in Deutsch-Belgien, die sogenannte *flämische Bewegung*, die durch literarische Entfaltung der niederdeutschen Sprache das Land von fremdem Geistesdrucke befreien will, unsere *wärmste Theilnahme, sie berührt unsere innigsten Empfindungen und Neigungen.* In den Flandern hat sich deutsches Leben troz[1] allen darüber hingefahrnen Stürmen im Kerne gesund erhalten, und nicht blofs dort, sondern so weit auch dieser Ast des deutschen Baumes durch Limburg, Süd-Brabant und Hennegau sich von Alters her in den Walchenkeil verzweigt, fängt er von neuem an zu knospen und zu schwellen, ja Blüten zu treiben. Zwar liegt der Bann französischer Zunge noch drückend auf gewissen vornehmen, zumal den bureaukratischen Kreisen, auf Gerichtshöfen, höhern Schulen und Anderm, was volksmässig sein sollte; allein der bessere altheimatliche Geist erwacht und stemmt sich mit ebenso grofser Ausdauer als hohem Aufschwunge gegen den ungestümen wälschen Andrang. Stimmen vom Muth echter Begeisterung gehoben, auch schon voll süfser Lieblichkeit und gewinnender Feuerkraft erschallen für völlige Wiederherstellung der seit der burgundischen Herrschaft über Belgien angegrif-

[1] Gelyk de lefer, die het hoogduitsch maar eenigfins kent, ligt bemerken fal, is de spelling van Höfken in veel punten van die der meeste schryvers afwykende, en, *mirabile dictu!* niemand denkt er aan, slechts een woord daarvan te spreken of er eenen spellingsoorlog voor te beginnen. Voor ons, dietsche Belgen, fouden toch die wyfigingen voordeelig fyn; indien men altyd, naar 's schryvers stelsel, de *fs* daar befigde, waar de sisklank *s* met onfe *t* in betrekking staat, b. v., *vergefsen, befser, aufs* (*vergeten, beter, uit*), dan fou het lefen van het hoogduitsch ons gemakkelyker worden. Ook is het hier niet onnuttig optemerken, dat de heer Höfken niet aarfelt, om nederduitsche woorden en vormen in 't hoogduitsch intevoeren. Soo fegt hy, b. v., *minder* in stede van *weniger, belang* voor *interest, vaterländer* in plaats van *patriot, gehnde* (blf. 50) gevormd uit onfe *gaande*, enf. V. D. H.

fenen, doch nie verloren gegangenen Rechte der Landessprache und sie finden immer entschiedenern Wiederhall im edlern Theile des Volkes. Wahrhaft erfreuliche Ergebnisse sind auf dem Felde der Literatur von den Flamingen bereits errungen, junge Schriftsteller sind plözlich schaarenweise aufgeflattert, wie Schmetterlinge im Frühjahre, man weifs nicht woher, und bienenemsig beschäftigt, den vaterländischen Korb mit gesunden Früchten zu füllen und heimischer Kost, und die Jugend, statt aufs dem schäumenden Pokal wälscher Verblendung, wieder aufs dem reinen Becher deutscher Geistesbildung zu tränken. Eine geistige Grundlage ist für die Zukunft gewonnen, und was das sagen will, weifs Deutschland aufs eigner Erfahrung. Kurz, für Belgien ist eine neue, schönere Zeit angebrochen, die sittlich-volksthümlicher Wiedergeburt und volkseigner Entwickelung — wie Frühlingsduft haucht es uns von dort entgegen — » doch, wy moeten ons, hoefeer de bekoring ook lokt, bepalen met afteschryven, want wy fouden in gevaar fyn, aan het afschryven te blyven. Volgen wy den schryver daarom van nu af aan meer in fyne gedachten.

Men heeft in Frankryk, en gedeeltelyk ook in Duitschland, onfe omwenteling als eene naäping der fransche omwenteling daargesteld. Dit laat Höfken niet gelden, en fegt met regt : « Die in Folge der Juliusrevoluzion eingetretene Bewegung gab dem Umsturze nur Farbe, Energie, Aufsdruck, weil sie ihm zugleich Halt und Sieg verlieh. » Belgien dacht er niet aan, fransch te willen worden, even weinig als fyne bewooners vroeger Oostenrykers of Spanjaarden wilden fyn, fy die ja ook in 1814 en 1815 het fransche jok evenfoo krachtig afschudden, als fy er later fich tegen verfetteden, geheel hollandsch te worden. Vlamingen en Walen hadden te midden van alle stormen en wisselvalligheden en diplomatische verdeelingen hunne volkseigenaardigheden bewaard. Dan, de schryver merkt met regt op, dat, als Belgiën in 1830 eenen franschen prins tot vorst verlangde, fulks misschien geschiedde, meer om de inlyving met Frankryk te vermyden, dan uit eene eigene en vrywillige neiging van het volk. Doch, hoe stonden na defe omwenteling de sterren van Belgie ! Toen de provisorische regeering fich in het stadhuis installeerde, was haar geheel vermogen eene groene tafel, twee flesschen met keersen en fl. 10, 56 cent ; fóó begon fy en

weldra had ſy eenen van gansch Europa als onafhankelyk erkenden staat geschapen. Met medelyden of met haat schouwde Europa op het jonge Belgiën; ſyne nyverheid lag ten onder, men ſag niets als ongeluk en leed in 't verschiet en — « keine Spur der Zerstörung hat jener so gefürchtete Geist hinterlassen, vielmehr Werke der Grösse und des Ruhms, Eisenbahnen, die das Land durchkreuzen, Kanäle und grofsartige Bauten. Die anfänglich so arme Regierung hat während der kurzen Zeit Hunderte von Millionen, mehr als mächtige Reiche, auf öffentliche nüzliche Werke verwenden können, die dem Staate nun in mehrfacher Hinsicht Zinsen abwerfen und Einnahmsquellen eröffnen und sie legt noch jährlich über zwölf Millionen in solchen Einrichtungen für die Volkswohlfahrt an. »

Die gelukkige uitkomsten, ſegt de schryver verder, dankt Belgiën, benevens Godes ſegen, aan ſynen geſonden ſin, ſynen vlyt, de beſadigde rust en taaiheid der vlaamsche provintien, de ryke geschenken, waarmede de natuur het begiftigde en ſyne poogingen, die een wyſe koning tot het beste van het land wist te leiden.

Na deſe verstandige en onpartydige opmerkingen, volgt een voorstel, waarover wy het met den heer Höfken niets eens kunnen ſyn, en wy verwonderen ons, dat een, anderſins ſoo grondige schryver, op dit punt geene nauwkeurige inlichtingen heeft bekomen. Hy spreekt van eenen diepingeworteldes twist, die tusschen Walen en Vlamingen ſou bestaan; hy schildert de eerste als franschgeſinden en vyandig jegens de vlaamsche beweging, de leste echter als vurige aanhangers van Duitschland. Voor dengenen, die onſe ſaken van naby heeft leeren kennen, is het klaarblykelyk, dat de grootste vyanden der vlaamsche ontwikkeling niet juist Walen, maar verfranschte Vlamingen ſyn, terwyl menig vaderlandschgeſinde Waal nederduitsche werken leest en den poogingen ſyner dietsche landgenoten toejuicht, ſe beschouwende als de ſekerste waarborg tegen de overheersching der fransche gedachten. De woordenstryden van onſe wetgevende kamers hebben tot nu toe geen enkel voorbeeld van splitsing aangeboden, waarin de Vlamingen van de eene, de Walen van de andere ſyde ſouden hebben gestaan. Daarentegen in de beraadslaging over het verdrag met den Zollverein heeft men al de afgeveerdigden van de provintie Luik

voor, en die van Oost- en West-Vlaanderen meestendeels tegen het aannemen des verdrags fien stemmen. Defe gefinning der gemoederen wordt nog door eene andere daadfaak aan den dag gelegd. De Walen namelyk, die hunne kinders te Brussel of in eene ander vlaamsche stad ter kostschole plaatsen, fetten gewoonlyk het beding by, dat men hun het dietsch moet leeren, terwyl vele Vlamingen van de *fatsoenlyke* wereld uitdrukkelyk verbieden, dat men hunnen verfranschten knaapjens geen enkel woord in de moedertaal fegge. Daaruit is ook dit merkweerdig verschynsel ontstaan, dat dit jaar in een by Brussel gelegen pensionaat al de pryfen van vlaamsche taal door waalsche leerlingen fyn behaald geworden. Er wierden, wel is waar, in de eerste jaren na de omwenteling groote misbruiken en onregtveerdigheden jegens de dietsche Belgen begaan, maar, Gode en onfen moedigen voorvechteren fy dank, fe fyn thans grootendeels verdwenen. Men is het nog niet gansch eens over de richting en de toekomst der vlaamsche beweging, doch van wederkanten neemt men gemeenlyk als grondbeginsel aan : « een onverdeelbaar Belgiën met de vrye en gelyke ontwikkeling fyner beide spraken. fyner beide elementen, » eene gedachte, die door eenen waalschen letterkundigen (baron de Reiffenberg) by het gentsche Taalcongres in twee finryke verfen is uitgedrukt geweest :

N'ayons qu'un cœur pour aimer la patrie,
Et deux lyres pour la chanter.

Wat de schryver verder fegt over de uitwendige betrekkingen Belgiëns is volkomen richtig. Ja, de toestand van onfen jongen staat, in fyn kommercieel foo wel als in fyn staatkundig alleenstaan is nog niet verfekerd; in dit gevoel van onfekerheid tast hy nog heen en weêr om steunpunten te vinden, fonder noglans tot een vast besluit of in een recht evenwicht te kunnen komen. Wat defe vrage betreft, foo meent de schryver, dat eene federative aansluiting van Belgien aan het Duitsch Verbond het beste middel fou fyn, om defelve gunstig voor ons vaderland op te lossen.

Het fal hier niet ongepast fyn, te erinneren, dat de schryver van een over eenige jaren verschenen vlugschrift : *De la Belgique en*

cas de guerre (Bruxelles, 1840) omtrent van hetſelfde gevoelen is; hy ſegt namelyk, dat, indien Belgiën ſyne onafhanglykheid moest verlieſen, het voor ons oneindig beter ware, met het Duitsch Verbond vereenigd, dan tot Frankryk ingelyfd te worden. In 't eerste geval ſouden wy onſe vlaamsche ſeden en onſe binnenlandsche ſelfstandigheid behouden; in 't leste ſouden wy geheel en al vernietigd worden.

(*Wordt voortgeſet.*)

TOOVERELENA.

EEN HONGAERSCH SPROOKJE.

Er was eertyds een koning en eene koningin, die hadden drie dochters en eenen zoon. Eens sprak de koning tot de koningin en zeide: « Indien elke onzer dochters trouwt, dan moet elke een deel onzes koningryks hebben, en zoo zal hetzelve zeer klein worden, het is dus beter, dat wy haer alle drie met onzen zoon huwen, dan blyft ons ryk geheel. Binnen acht dagen is de oogst voorby, dan willen wy onmiddelyk de bruiloft houden. » — De zoon had deze redenering gehoord, en dacht by zich zelven: daer zal niets van komen. Terwyl de koning en de koningin op eene afgelegene *Puszta* waren, de maeyers natezien, trad iemand tot het venster, klopte en sprak tegen den prins: « Kleine koningszoon! ik wil dyne oudste zuster trouwen. » De kleine prins antwoordde: « Wacht een weinig, du zals ze terstonds hebben! » Hy riep zyne oudste zuster, en als zy in de kamer trad, wierp hy ze 't venster uit. Zy viel echter niet ter aerde, maer op eene gulden brug, die lang, zeer lang was, en tot de zon reikte. Deze iemand nam ze by de hand en leidde ze op de gulden brug voort tot naer zyn koningryk midden in de zon; want deze iemand was de zonnekoning. Toen het middag geworden was, trad weder iemand aen 't venster, klopte en sprak: « Kleine koningszoon! ik wil dyne tweede zuster trouwen. » — De kleine prins antwoordde: « Wacht een weinig, du zals ze terstonds hebben. » Hy ging in de kamer zyner tweede zuster, nam ze op de armen en wierp ze 't venster uit: zy viel echter niet ter aerde, maer in eenen wagen uit lucht vervaerdigd: vier paerden, die onophoudelyk snuifden en steigerden, waren aengespannen; deze iemand zettede zich nevens haer in den wagen, en zoodra hy de zweep slingerde, verzamelden zich de wolken tot eene heirbaen, 's wagens gerol

was storm, en hy verdween in een oogenblik. Deze iemand was de windkoning. De kleine koningszoon was blyde, reeds twee zusters ondergebracht te hebben; als dus 's avonds wêer iemand aen het venster verscheen en klopte, sprak hy : « Du behoefs niet te spreken, ik weet al, wat du wils. » En hy wierp ook zyne derde zuster het venster uit. Deze viel in een zilverhelder beekje. De iemand vattede haer by de hand, en de golfjes droegen ze zachtjes der maen toe; want deze iemand was niemand anders, dan de manekoning. De kleine koningszoon echter legde zich vergenoegd te bed. Als de koning en de koningin 's naesten morgens wêer kwamen en hoorden, wat hun kleine koningszoon gedaen had, verwonderden zy zich niet weinig; doch daer zy zoo magtige schoonzonen, gelyk de zon-, wind- en maenkoning bekomen hadden, waren zy tevreden en zegden aen den kleinen koningszoon : « Zie! hoe magtig dyne zusters door hare mannen zyn geworden, du moets dy ook eene magtige koningsdochter uitzoeken tot dyne vrouw. » De kleine koningszoon antwoordde : « Ik heb my al eene uitgezocht; Tooverhelena zal myne vrouw zyn en geene andere. » De koning en de koningin verschoten over die vermetele spraek en zochten hem van die gedachte aftebrengen door alle vernuftige aenhalingen; daer echter niets hielp, zeiden zy eindelyk : « Nu, ga maer heen, myn zoon, de hemel geleide dy in dyne vermetele onderneming. »

Twee fleschen echter nam de oude koning uit zyne kas en gaf ze aen zynen zoon met deze woorden: « Zie, myn zoon, deze flesch hier is het water des levens, die daer het water des doods: als du eenen doode met het water des levens besproeis, keert hy in 't leven terug; besproeis du echter eenen levende met 't water des doods, dan sterft hy terstonds. Neem deze fleschen, zy zyn myn grootste schat; misschien kunnen ze dy noodig zyn. » Nu begon de gansche hofstaet te weenen, maer bezonders de hofdamen, want alle hadden den kleinen prins zeer lief; hy echter was moedig en blygeestig, kuste zynen koninglyken ouderen de handen, hing zich de beide fleschen om, die des levens rechts, die des doods links, gordde zich zynen sabel om, en ging.

Hy had al lang gewandeld, als hy in een dal kwam, dat vol gemoordden lag. De kleine koningszoon nam zyne flesch met 't water des levens en besproeide eenen der dooden in 't oog; plotselyk stond deze op, wreef zich de oogen en sprak : « Ei, hoe heb ik zoo lang geslapen! » De kleine koningszoon vroeg hem : « Zeg my, wat is er voorgevallen? » De doode antwoordde : « Wy hebben gisteren met Tooverhelena gevochten, zy heeft ons zamengehakt. » De koningszoon riep uit : « Dewyl gy zoo zwak waert, u niet tegen eene vrouw te verweeren, verdient gy niet te leven. » Sproeide hem met 't water des doods aen, en plotselyk viel de doode weder onder de lyken. In het naeste dal lag een gansch leger; de kleine koningszoon verwekte wêer eenen doode

en vroeg : « Heeft Tooverhelena u ook geslagen? » — « Ja, » antwoordde de verwekte. « Waerom voert gy kryg met haer? » vroeg hy verder. « Weet gy niet, zeide deze, dat onze koning ze trouwen wil, dat zy echter geenen anderen gemael neemt, dan hem, die haer overwint? Met drie legerscharen trokken wy tegen haer uit, gisteren sloeg zy de eene, heden by zonnenopgang ons, nu strydt zy met de derde. » De kleine koningszoon besproeide den redenaer met 't water des doods en zie daer, hy lag wêer op den grond. In het derde dal lag het derde leger; de opgewekte zeide : « Zoo even is de slag geëindigd, Tooverhelena heeft ons allen gedood. » — « Waer zal ik ze vinden? » vroeg de kleine koningszoon. « Achter gindschen berg ligt haer slot, » gaf de opgewekte tot antwoord en zonk wêer om, als de koningszoon hem besproeide.

Argilus — zoo hiet de kleine koningszoon — ging over den berg en kwam aen Tooverhelena's slot. Het was open. Hy trad binnen, maer hy vond er niemand. In Tooverhelena's slaepkamer hing een sabel, die sprong onophoudelyk uit zyne schede en wêer terug. « Ei, daer du zoo onrustig bis, dacht Argilus, zoo wil ik dy voor my nemen; du bevals my beter, dan myn zwaerd, dat zich slechts roert, als ik het zwaei. » Hy trok zynen sabel en wisselde hem tegen den anderen uit. Naeuwelyks was dat gedaen, of Tooverhelena stond voor hem. « Du waegs het, in myn slot te dringen? riep ze uit. Trek uit, du moets met my stryden. » Zy trok den sabel van den muer. Argilus trok dengenen, dien hy verwisseld had. Zy begonnen te vechten, maer zoodra zich de sabels voor 't eerste mael kruisten, sprong Tooverhelena's sabel in 't midden af. Nu jubelde zy : « Du bis myn bruidegom! » viel hem om den hals, en omarmde en kuste hem, dat het eene vreugd was om zien. Nadat zy eenigen tyd in vreugde en gelukzaligheid geleefd hadden, sprak Tooverhelena eens op eenen morgen : « Manlief, ik moet dy voor eenen korten tyd verlaten; het is voor de eerste en laetste mael, dat ik my van dy scheid; in zeven mael zeven dagen ben ik terug, dan zal ons leven in eeuwige vreugde henen vlieten. Alles in het slot is in dyn gebied, maer treed niet in de laetste kamer; er zou een groot onheil daeruit ontstaen. » By deze woorden was zy verdwenen. Argilus scheen de tyd zeer lang, sedert Tooverhelena ver van hem was; hy liep het gansche slot door, tot hy eindelyk aen 't laetste vertrek kwam. Daer hy jong en lichtzinnig was, deed hy het open. Daer zag hy eenen ouden man met vurigen baerd, die man was de vlammenkoning Holofernus; dat echter wist Argilus niet. De oude man had drie hoepels rond den buik, ieder hoepel was van stael, deze hielden hem aen den muer vast. De vlammenkoning sprak : « Ik groet dy, jonge man! zie myn baerd is uit vlammen, het is my zoo heet, geef my eenen beker wyn. » Daer nu Argilus goedhartig was, gaf hy hem eenen beker. Zoodra de vlammenkoning hem uitgedronken

had, sprong een hoepel van zynen buik af; hy grimlachte en zeide : « Du hebs my zeer gelaefd. geef my nog eenen beker wyn. » Argilus deed het en als de vlammenkoning den laetsten druppel uitdronk, sprong de tweede hoepel van zynen buik. Hy grimlachte weder en zeide : « Tweemael hebs du my wyn gegeven, geef my nu ook eenen beker water. » En als Argilus gedaen had, gelyk hy gebeden werd, sprong de derde hoepel af, en de vlammenkoning verdween. Tooverhelena had nog niet de helft haers wegs gedaen, of Holofernus stond haer reeds ter zyde. Hy sprak tot haer, en zyn baerd bewoog zich daerby toornig:« Du hebs my als gemael veracht, du hebs drie myner heiren gedood, my zelven gevangen gehouden; nu bis du in myne macht, niet myne gemalin, maer de laetste myner dienstmeiden zals du zyn. » Sedert dat zy Argilus getrouwd had, had Tooverhelena hare sterkte verloren, dus was haer tegenstand ydel. In drie sprongen droeg haer de vlammenkoning in zyn ryk.

Zeven mael zeven dagen waren verloopen, Tooverhelena kwam niet wéer. Toen werd Argilus angstig in den harte en hy besloot, tot zyne drie zwagers te reizen, of deze wellicht wisten, waer Tooverhelena ware. Hy geraekte voor eerst tot den zonnekoning; deze kwam even naer huis : « Wees gegroet kleine zwager, » begon hy. « Ach lieve zwager, » sprak Argilus, « ik zoek myne vrouw, de Tooverhelena; weets du niet, waer zy is? Hebs du ze niet gezien? » — « Neen, » antwoordde de zonnekoning, « ik heb ze niet gezien. Wellicht is ze maer 's nachts zichtbaer, dan moets du onzen zwager den manekoning vragen. » Nu aten zy tezamen het avondmael, en Argilus ging verder tot den manekoning. Hy kwam tot zyn paleis, als de maenkoning juist zyne nachtwandeling beginnen wilde. Argilus klagde hem zynen nood; de maenkoning antwoordde : « Ik heb ze niet gezien, maer kom, pilger met my den nacht over, misschien zullen wy ze ontdekken. » Zy gingen den ganschen nacht, zagen haer echter niet. Dan zeide de maenkoning : « Ik moet nu naer huis, maer ginds komt onze zwager, de windkoning; spreek met hem, hy dringt overal binnen, wellicht heeft hy ze gezien. »

De windkoning stond aen hunne zyde, en als hy zyns kleinen zwagers aengelegenheid vernam, zeide hy : « Zeker weet ik, waer zy is. De vlammenkoning Holofernus houdt haer in een onderaerdsch hol en zy moet diens keukengerief aen de gloedbeek wasschen. Daer zy hierby zeer warm word, heb ik haer al dikwyls koelte toegewaeid. » — « Ik danke dy, lieve zwager, dat du haer leniging verschaft hebs, » zeide Argilus, « breng my tot haer. » — « Zeer gaern, » antwoordde de windkoning; hy blies zich op, en zynen zwager aen, en in eenen oogenblik stond Argilus met zyn ros voor Tooverhelena. Uit vreugde liet zy het vaetwerk in de gloedbeek vallen, Argilus echter zeide niet veel, maer hief haer op zyn ros en reed van daen.

De vlammenkoning Holofernus was juist in zyne kamer; hy vernam in den stal een vreesselyk geruisch, ging naer beneden en zag, dat zyn paerd Taigaröt steigerde, brieschte, in de krib beet en op de aerde stampte. Taigaröt was een wonderbaer paerd, het verstond der menschen tael, antwoordde ook, en had negen voeten. « Wat begins du daer voor malle dingen? Hebs du geen haver en hooi genoeg, of heeft men dy niet te drinken gegeven? » — « Haver en hooi heb ik genoeg, ook heeft men my te drinken gegeven, » sprak Taigaröt, « maer Tooverhelena heeft men dy ontvoerd. » Des vlammenkonings baerd sidderde voor woede. « Wees gerust, » sprak Taigaröt verder : « Eet, drink en slaep zelfs, in drie sprongen hael ik haer in. » Holofernus deed, gelyk hem zyn ros bevolen had, en als hy zich genoegzaem gesterkt had en uitgerust was, zettede hy zich op Taigaröt en in drie sprongen had hy Argilus ingehaeld, trok hem Tooverhelena uit de armen en riep, terwyl hy terugsprong : « Daer du my de vryheid verschaft hebs, dood ik dy nu niet, koms du echter nog weder, dan bis du verloren. »

Argilus ging treurig tot zyne drie zwagers en vertelde hun, wat gebeurd was. De drie zwagers beraemden de zaek met elkander en zeiden : « Du moets een paerd vinden, 't welk nog sneller loopt dan Taigaröt : maer er bestaet slechts één enkel, het is Taigaröt's jongere broeder ; 't is waer, het heeft maer vier voeten, maer is gewis sneller dan Taigaröt. » — « Waer vind ik dit paerd? » vraegde Argilus. De zwagers antwoordden : « Hekse Yzerneus houdt dit paerd onder de aerde verborgen; ga tot haer, treed in haren dienst en vorder dit ros tot loon. » — « Brengt my er henen, lieve zwagers, » bad Argilus. « Terstonds, » antwoordde de zonnekoning, « neem echter vooraf deze gift van dyne zwagers, die dy hartelyk beminnen. » Met deze woorden gaf deze hem eenen kleinen stok, die half van goud en half van zilver was en onophoudelyk sidderde, hy was uit zonneschyn, maenschyn en licht gemaekt. « Zoo dikwyls du ons hebben wils, steek maer dezen stok in de aerde en wy zullen by dy zyn. » Hier op nam de zonnekoning den kleinen zwager op eenen zonnestrael, droeg hem eenen ganschen dag, dan nam hem de maenkoning, droeg hem eenen nacht, dan nam hem de windkoning, die hem eenen dag en eenen nacht droeg, dan was hy aen 't paleis der hekse Yzerneus.

Het paleis der hekse Yzerneus was uit louter doodshoofden gebouwd, een enkele ontbrak maer, om het gebouw te voleinden. Als de oude hoorde kloppen, zag zy het venster uit en juichte : « Eindelyk toch nog eenen! Sedert drie honderd jaren wacht ik vergeefs op het doodshoofd, die myn prachtgebouw voleinden zal! Binnen, lieve jongen. » Argilus trad binnen maer hy aerzelde een weinig, als hy de oude van naby zag; zy was groot, vreesselyk en hare neus was van yzer. « Ik wil by dy in dienst treden, » was zyn woord. « Wel, » hernam zy, « wat wils du tot loon? » — « Het paerd, dat du onder de aerde bewaerd

houds. » — « Du zals het hebben, indien du my trouwelyk diens; feils du maer eens, zoo bis du des doods. » — « Zeer wel. » — « By my, » dit waren der hekse Yzerneus laetste woorden, « by my duert het dienstjaer maer drie dagen, du kans dynen dienst terstonds beginnen; du zals myne merriën op de zydenweide voeren, indien 's avonds echter eene ontbreekt, bis du des doods. » Hier op leidde zy Argilus naer de stoetery. Daer waren alle rossen van erts en koper, zy brieschten vresselyk en maekten de zonderlingste sprongen. « Ga nu tot dynen arbeid » sprak Yzerneus en sloot zich in hare kamer op. Argilus opende de weideplaets, wierp zich op een der ertsen paerden en stormde met de gansche schaer uit. Naeuwelyks waren zy op de zydenweide, of de merrie, waerop hy reed, wierp hem af en in eenen diepen meerasgrond, zoo dat hy tot aen de borst er in zonk. De gansche schaer liep uit elkander; dan echter stak Argilus het stokjen, dat hem zyn zwager gegeven had, in de aerde en op het oogenblik vielen de stralen der zon zoo gloeyend neder, dat het moeras uitdroogde, en de ertsen paerden begonnen te smelten; vol angst liepen ze tot de horde terug. De heks was zeer verwonderd, de stoetery ingedreven te zien. « Morgen zals du myne twaelf ryrossen hoeden, » sprak zy, « bis du met den laetsten strael der zonne niet terug, zoo bis du des doods. » De twaelf ryrossen echter waren de dochters der hekse Yzerneus. Argilus reed uit. « Ik heb mêely met dy, » sprak een der rossen, « du bis des doods, wy zyn moeyelyker te toomen, dan de ertsen stoetery. » « Doe dyne schuldigheid, » zeide Argilus, « ik doe de myne. » Zoodra de twaelf rossen nu ook uit elkander liepen, stak Argilus zyn stokje in den grond, en er verhief zich een vreesselyke storm. Aen ieder ros waeide de lucht tegen; hoe meer zy steigerden, hoe machtiger werd de wind en allen moesten naer huis. Juist sloot Argilus de stal deur toe, als de laetste zonnestrael blikte, en hekse Yzerneus aen den stal stond; zy was verrast, de rossen en Argilus te zien. « Indien du heden nacht werks, bis du morgen vry, ga en melk de ertsen merriën en bereid een bad uit de melk, met den eersten zonnestrael moet het klaer zyn. » Zoodra Argilus uit den stal was, nam de hekse eene yzeren gaffel en prikkelde hare dochters den ganschen nacht door. Argilus ging tot de ertsen stoetery; hy dacht, dat dit wel de zwaerste proeve kon zyn, en wilde juist zyn stafjen in de aerde steken, als hem zyn zwager de maenkoning tegenkwam. « Ik zoek dy, » sprak hy, « ik weet al wat du behoefs. Waer ik heenschyn by de horde der ertsmerriën, daer graef drie spannen diep en du zals eenen gulden toom vinden; als du denzelven in de hand zals houden, behoort dy ieder ros toe. Argilus deed gelyk de maenkoning hem geraden had, en al de rossen stonden gerust en lieten zich melken. 's Morgens was het bad gemaekt; de melk rookte en dampte en was ziedend. Hekse Yzerneus sprak : « Zet dy er in. » Argilus antwoordde : « Indien ik deze proeve oversta, ryde ik oogenblikkelyk hier vandaen, laet dus het paerd

voorleiden, dat ik als dienstloon verwerf.» Seffens stond het paerd aen de badkuip. Het was klein, onaenzienelyk en vuil. Als Argilus naderde, om in de kuip te treden, dompelde het ros den kop in de melk, en zoog al het vuer in zich, zoo dat Argilus in het bad ongekwetst bleef, en als hy er uit kwam, was hy zevenmael schooner dan van tevoren. Hekse Yzerneus vond welgevallen aen hem, en dacht by zich : « Nu zal ik my ook zevenmael schooner maken, dan ik ben, en dan trouw ik met dezen jongen. »Het ros echter stak zyn' kop neder in de melk en blies het vuer, dat het vroeger ingezogen had, door zyne neusgaten uit en de heks verbrandde op 't oogenblik. Argilus klom op zyn ros en reed vandaen. Zoodra zy uit het gebied der hekse Yzerneus waren, sprak het ros : « Wasch my in deze beek. » Argilus deed het, en het paerd werd goudkleurig en aen ieder hair hing een gulden klokje. De *Tàtos*[1] sprong met eenen sprong over de zee en droeg zynen heer naer het hol des vlammenkoning's. Tooverhelena stond weder aen de gloedbeek en wiesch het vaetwerk. « Kom, » riep Argilus nu, « ik wil dy redden. » — « Ach, » sprak zy, « Holofernus zal dy dooden, indien hy dy inhaelt. » Argilus had haer echter al op het ros geheven en sprong weg.

Taigaröt begon een gedrochtelyk geras in den stal. « Wat is het, » riep de vlammenkoning. « Tooverhelena is ontvoerd, » antwoordde Taigaröt. » — « Dan wil ik nog eten, drinken en slapen, in drie sprongen haels du ze weêr in, gelyk du al eenmael gedaen hebs, » zeide Holofernus. « Neen, » sprak Taigaröt, « zet dy gelyk op en toch zuls du ze niet krygen ; Argilus rydt op mynen jongeren broeder en deze is het snelste paerd op de wereld. » Holofernus gespte zyne vuersporen aen, en vloog de vluchtelingen na. Hy zag ze wel, maer hen in te halen was hem onmogelyk. Dan riep het ros van Argilus terug : « Broeder! waerom laets du dy de vuersporen in de ribben slooten? Zy verbranden dyn ingewand, zoo lang zyn ze, en toch zals du my niet inhalen ; het ginge beter, indien wy allebei vreedzaem éénen heer dienden. » — Taigaröt zag dat in, en gelyk Holofernus hem weêr de spooren in de zyde stiet, sloeg het uit, en wierp den vlammenkoning af. Daer zy nu zeer hoog in de lucht waren, juist boven de sterren, viel Holofernus zoo zwaer neder, dat hy zich den nek brak. Argilus echter bracht Tooverhelena op haer slot terug. Daer hielden zy op nieuw eene groote bruiloft, leefden zeer tevreden en leven nog, indien zy niet gestorven zyn.

(*Vertaeld uit* Kletke's Märchensaal.)

L. PIRÉ.

[1] Tooverros.

BY DE BLOEDMEERSCHEN TE KORTRYK [1].

Aan mynen vriend R. B. BOUCQUILLON, kunstschilder en letterkundige.

Geen bloeddorst doet myn ſiel in vuige vlam ontbranden,
Geen koele wreedheid doet my 't harte weeldrig slaen:
De menschheid is my lief en by het graf der dooden,
Wie ook die dooden ſyn, ontvalt my steeds een traan.
Doch wen het vaderland, in nare stonden ſuchtend,
De handen smeekend richt tot Hem, wier heilge naam,
Hoe ſoet hy klinken moog by kalme rust en vrede,
Toch ook aanroepen wordt, wanneer der vreemden aêm
Sich over 't land verspreidt! o dan voelt ſich myn boeſem
Door vaderlandsche vuur, door vlaamschen gloed omvat,
En dan, dan juich ik, ja, by 't vallen van den vyand,
Dan tuurt myn oog met vreugd, met weelde op 't aaklig bad,
Waar 't bloed in mildheid vlood, het bloed van laffe vreemden,
Die met de onſaalge hand naar Vlaandrens heilge maagd
Eens grypen dorsten, om haar rynheid te bespotten,
Te plettren met den voet de kroone, die ſy draagt.
En daarom juich ik ook by 't naadren in deſe oorden,
Waar Frankryks legerdrom voor Vlaandrens voet eens lag,
Waar 't vreemde bloed ſoo mild den vadergrond mogt mesten,
Waar Frankryk eens ſyn magt en waan verbroken ſag.

Hier kwam de vyand op! Syn benden
Bestroomden Vlaandrens vryen grond;
Verwoesting volgde hunne schreden
En angstig vloog de noodkreet rond.
Oneindig waren 's vyands magten,
Verbaſend was ſyn groot getal;
Syn stappen deden de aarde dreunen,
De lucht weêrkaatste 't naar geschal

[1] Eene plaats by de wallen van Kortryk wordt thans nog met dien naam aangeduid. Tydens den slag der Gulden Sporen was daar de slagting ſoo groot, dat, volgens de overlevering, het bloed in de leege plaatsen byeen stroomde en er kleine meersen vormde.

Van oorlogstrom, trompet en horen
En van der krygren woest geschreeuw,
Dat door de breede vlakte galmde.....
Maar grynfend hief de vlaamsche leeuw
Het fiere hoofd omhoog en brulde;
Syn kreet klonk door het vaderoord;
De Vlaming voelde 't hart ontstoken:
Hy had de vryheidstem gehoord!
« Te wapen! burgers, op! te wapen!
De vyand heeft fyn laffe hand
Op 't heilge vaderland geslagen,
En dreigt ons met een slavenband;
De aloude vyand, diep vermeten,
Onteert den grond van 't voorgeslacht,
Den grond van ons en van ons kindern!
Hy weet niet, welk een lot hem wacht!
Te wapen! burgers, op! te wapen!
Te wapen voor den moedergrond!
Het fransche bloed moet weder stroomen!... »

Soo klonk de kreet in Vlaandren rond.
En burgers vlogen uit hun steden,
Bevelend, wat hun dierbaar was,
Aan Hem, die Vlaandren immer hoedde,
Die immer fyn bevryder was.
Sy trokken op in vaste drommen
En stroomden naar den vyand voort;
Geen stap mogt Frankryk verder drukken
In 't heilig stof van 't vaderoord.
Daar staan fy reeds aan Kortryks wallen,
En daar, daar staan de Franschen pal;
Ontfaglyk groot is 's vyands leger
En Vlaandrens groep is klein in tal.
Ja, 't vlaamsche heir is klein; maar Vlaandren
Telt nimmer fynen vyand! 't gaat
Vooruit, waar 't hem fiet tegenstreven,
En vraagt slechts, waar de vyand staat.

De legers staan. — Daar fyn de vanen
Van Frankryk; daar fyn ridders; 't goud
Blinkt op hun helmen en kurassen,
En hunne blik is fier en stout.

Daar staan de ruiters met hun rossen,
Door yfren pantsers als omschorst;
Geen pyl, die hun het lyf kan treffen,
Geen fwaard, dat doordringt tot hun borst.
Daar staan de knechten met de lansen,
Als yfren muren vastgeschaard;
Wie kan dien wapentrosch verbreken,
Wie dringt er binnen met het fwaard?
O schriklyk, schriklyk is die magte!
Soo ver het oog de vlakte meet,
Soo ver ontwaart men legerdrommen,
Die de aard bedekken als een kleed.
En hier, hier staat der Vlamen leger;
Geen borstkurassen blinken hier,
Geen goud bedekt hier helm of pantser;
Maar in de harten brandt een vier,
Dat onuitdoofbaar is. De borsten
Syn naakt en de armen fyn ontbloot,
Maar wapens blinken in de handen
En 's Vlamings blik verspreidt den dood.
In 't midden ryst de trotsche vane
Waar Vlaandrens zwarte leeuw op prykt,
De vaan, beroemd door gansch de wereld,
En die men voor geen vreemden strykt.
De knodsen, speren fyn hier stevig;
De Vlaming heeft fyn goedendag,
Die weêr den vyand fal begroeten
En wondend weren houw en slag.
Daar wordt het bloedig sein gegeven,
De krygstrompetten klinken rond,
Het fransche leger maakt fich strydbaar,
En angstig, aaklig is die stond!
De Vlaming slaat een blik ten hoogen,
En smeekt van Godes vaderhand
Bescherming voor fyn gade en kindren
En vryheid voor het vaderland.
En nu, nu vliegt men even woedend
Langs byde fyden op elkaâr,
En Vlaandrens fonen worden leeuwen;
Sy kennen, vreefen geen gevaar.
De knodsen plettren helm en pantsers,
De fwaarden breken en de vaan,
De lelievaan wordt diep vertreden,
En Vlaandren heft fyn kreten aan:

« Vooruit! vooruit! o moed'ge fonen!
Wy vechten voor der vadren haard!
Wy vechten voor onfe oude vryheid,
Geen enkel vyand fy gespaard!
Slaat dood! slaat dood den vreemden huurling
En baadt u in 't onedel bloed!
Vooruit! en juicht nu; want wy leschen
Ons' vryheidsdorst in slavenbloed! »
En vreeslyk, vreeslyk wordt de slagting,
Het bloed der Franschen vloeit en stroom, ;
De Vlamen kennen slechts vernielen,
Hun woede kan niet ingetoomd!
De stryd blyft duren, vreeslyk duren
En klimt in woede; 't duister daalt;
Doch fal de slagting niet doen staken
Voor Vlaandren volop fegepraalt.
't Loopt al door een in bloedge plassen,
Men klampt fich lyf aan lyf; wie 't woord
Van *Schild en vriend* niet uit kan spreken,
Wordt door der Vlamen staal doorboord.
De vlaamsche grond moet rein en fuiver,
Geen vreemdling fiet fyn land meer weêr.
O! Frankryk, Frankryk moet hier sneven,
Hier moet fyn waan en magt ter neêr!
Hier fal fyn bloed den grond bemesten,
Hier sterft fyn hatelyk geweld,
Hier moeten vorsten, ridders, knechten,
Voor Vlaandrens vryheid neergeveld!
Hier moet het bloed by beken stroomen
En eeuwen heugend fy dees dag,
Waarop de Vlaming weêr fal toonen
Wat dat een vrye volk vermag.
En ja, het bloed by volle beken
Doorstroomt het breede Kortryks plein;
Geen Franschman fiet fyn land meer weder,
De fege moet aan Vlaandren fyn!
En bloedig moet die fegeprale
Bevestigd fyn! De vyand moet
Voor lang gedenken, dat de vryheid
Onscheidbaar is van 't vlaamsche bloed!

Geen bloeddorst doet myn fiel in vuige vlam ontbranden,
Geen koele wreedheid doet my 't harte weeldrig slaan;
De menschheid is my lief, en by het graf der dooden,
Wie ook die dooden fyn, ontvalt my steeds een traan.

Maar wen de vyand naakt en 't vaderland komt hoonen,
Ons volksbestaan bedreigt, ons ophitst en ons tart,
En dan ons arm gevoelt en neêrstuift voor ons voeten
En om genade smeekt, dan voel ik my het hart
Vergroot en myne fiel door hoogen drift begeesterd;
Dan juich ik vrank en bly, dan kent myn oog geen traan,
Dan loof ik vreugdevol den God der legerscharen,
En dank hem voor de gunst aan 't vaderland gedaan!
En daarom juich ik ook by 't naadren in defe oorden,
Waar Frankryks legerdrom voor Vlaandrens voet eens lag,
Waar 't vreemde bloed foo mild den vadergrond mogt mesten,
Waar Frankryk eens fyn magt en waan verbroken fag!

1845. P. F. VAN KERCKHOVEN.

DE ARME ZIELE, naer het hoogduitsch van Mev. Von Plönnies, door J. F. Brouwenaar.

Er zuchtte, in helsche pynen,
Een ziel met droef geklag:
« Zoo ik nog eens op aerde
Myn' hartsgeliefden zag!..... »

Zoo zucht zy, de arme ziele,
En 't schynt eene eeuwigheid
Eer hy zyn' loop vervulde,
De lange boetetyd.

Op witte vleuglen nadert
Haer schutsgeest blyde... en zacht
Torscht hy haer in zyne armen
En troost haer droeve klagt,

En spreekt, met zoete klanken:
« Kom, arme ziel, meteen
Voer ik u naer den schoonen,
Den gouden Hemel heen. »

Maer zy spreekt tot den engel,
Wiens arm haer zacht omknelt:
« Hoe graeg ware ik beneden
Nog eens terug gesneld! »

THE POOR SOUL, from the german of Madame de Plônnies, by Th. Medwin, author of Conversations with lord Byron, Shelley papers, etc.

A poor sad soul was sighing
In bale fires sorely proved —
« Were J once more beholding
My true love, all I loved! »

« So sighed the poor Soul, thinking
Of years — full many a one
Until her time of penance
At last should be outrun. »

Approached her guardian angel
With wings as white as snow,
And in his arms enfolds her,
To heal her love and wo.

With sweet and gentle accents,
« Poor dear Soul » said the sprite,
« Come with me! » Come, I bear thee
« To Heavens of love and light. »

The Soul says to the angel,
Close in his arms enfurled;
Might J once more revisit
That far off underworld! »

« Voor duizend jaren lydens
In 't folterendst verdriet,
Als maer myn oog nog eenmael
Den hartsgeliefden ziet. »

En 't oog des engels tintelt
Vol heiligen liefdegloed,
Terwyl hy met de ziele
Naer 't dal der aerde spoedt.

« Ginds onder groene linden
Daer vinden wy myn' schat,
't Was daer dat ik zoo dikwyls
Met den geliefden zat. »

En als men nu de linden
Onzigtbaer nader koomt.....
Daer koozen t w e e gelieven
In 't lommer van 't geboomt'.

Ontroerd is de arme ziele,
Zy spreekt geen enkel woord,
En zwygend draegt haer de engel
Weêr in zyne armen voort.

Hy voert haer meer en meerder
In 't luchtgewelf omhoog,
Tot zy de poort bereiken
Van 's hemels gouden boog.

Dan spreekt de droeve ziele:
« Daer binnen mag ik niet,
'k Moet duizend jaer nog lyden
In folterend verdriet. »

Maer nu beschermt haer de engel
Met zaligenden blik:
« Gy leedt voor d u i z e n d jaren
In e e n e n oogenblik. »

Brussel, 10 Aug. 1845.

« A thousand years I 'd suffer
« Worse pangs, than yet I 've proved,
« To be once more beholding
« My true love, all I loved. »

The angels eye flashed, lightening
With love of heavenly birth,
And the poor Soul he carries
Down, downward to the Earth.

« Beneath the spreading Lime tree,
« I shall my true love find,
« For there I found him ever
« In that dear spot reclined. »

And as the shady Lime tree
They reached invisible — there
Sate under the green branches —
A loved and loving pair,

The poor Soul trembled, fainting —
And not a word did say,
Nor he — the pitying angel,
That bore her far away.

Her higher still and higher
Up the blue sky he bore,
Till they at length were standing
Heaven's golden gate before.

Then said the poor Soul, sighing,
« I must not enter there,
I'm doomed for years a thousand,
Hell's direst purge to bear. »

But said the guardian angel,
With look an angel wears,
« Thou wert in that one moment
« Tortured a thousand years. »

Heidelberg, 8. Aug. 1845.

MENGELINGEN.

⁎ Uit fekere bron kunnen wy onfen leferen melden, dat de verfameling van volksliederen, waarmede onfe geleerde Willems federt lang befig was, binnen weinige weken verschynen fal. Sy moet een heerlyk tegenhanger tot die van Uhland worden; belangryker nog fal fy fyn, daar Willems niet slechts den text, maar, gelyk Kretschmer in fyne hoogduitsche verfameling, ook de wyfen mededeelt.

⁎ Eenige dagen geleden, fagen wy in de brusselsche « Verbroedering » een prachtig in koper gedreven stuk van ciselure, Karel den Stouten te peerd voorstellende, een rechte *meesterwerk*. Fier fyn wy, te mogen feggen, dat de kunstenaar een Vlaming is, namelyk Mr Lombaerts, geheimschryver der tooneelkundige maatschappy « de Wyngaard. » Het gefigt van den vorst dragt eene wonderbare uitdrukking, fyne houding is echt « stout. » Gelyk wy vernemen is dit figuur naar een miniatuur der Bourgondsche bibliotheek, het heerlyke peerd echter naar de natuur bewerkt. Voorfeker verdiende de brave kunstenaar alle aanmoediging, maar — men heeft fyn werk niet op de tentoonstelling willen toelaten en dit wel daarom, wyl — *het eiseleeren geene kunst, maar industrie ware*. Soo oordeelde in het jaar der genade 1840 de commissie der tentoonstelling van Brussel, de hoofdstad van Belgien, wiens koning (die een weinig meer van de faak schynt te verstaan, als de hoogwyfe commissie) toch in het jaar 1833 uitdrukkelyk verklaarde, dat ciseluren in de tentoonstellingen toegelaten waren. Het was fekerlyk een fuiderwindje foo van den kant van Quiévrain, welk den commissie-heeren dit besluit tegen onfen vlaamschen broeder toewaeide; he?

Wy verfoeken de heeren hoofdopstellers der duitsche, hollandsche en noordsche tydschriften, hunnen leferen dit staaltje van brusselsche tentoonstellings-commissie-wysheid te willen mededeelen.

⁎ Den 10 van voorleden maand woonden wy de eerste winter-vertooning der koninglyke tooneelmaatschappy « de Wyngaard » te Brussel by. Men gaf dry verscheide stukken, waaronder *twee* (!) uit het fransch; een van defe was « de Keiser en de Soldaat. » Maar om de liefde Gods, hebben wy dan geene nederduitsche tooneelstukken meer? Syn niet alle de blyspelen van Kotzebue in't hollandsch vertaald? Wy hopen vast, dat het bestuur van den

Wyngaard ons niet meer van dien franschen kost ſal opdisschen en dit ſooveel te meer, daar het in het eigen belang der maatschappy is, ſich slechts aan stukken van germaanschen oorsprong te houden. Waarvoor die fransche prullekraam, terwyl wy goede stukken in onſe en de met ons verwandte talen beſitten. De uitvoering was in 't algemeeu nog al goed; de yver, waarmede de leden ſichtbaarlyk beſield ſyn, ſal hun weldra wel verder brengen. « Brouwer en Graesbeek » werd vooral met warmte doorgespeeld; men ſag, de spelers voelden ſich op vaderlandschen bodem. Nog moeten wy bemerken, dat de pryſen der plaatsen veel te hoog waren; met de ſelven te verminderen, ſal het getal van toeschouwers ſonder twyfel veel grooter worden.

⁂ Wy leſen in de « Nieuwe Rotterdamsche Courant » van 15 november:

« Het heeft hare Majesteit de koningin der Nederl. behaagd, den heer L. van Hoogeveen Sterck, letterkundige te Antwerpen, eenen kostbaren ring van brillanten te vereeren.

« Wij juichen de vorstin toe, die zoo regt vorstelijk en naar verdiensten weet te waarderen, en wenschen den jeugdigen schrijver geluk, die er het voorwerp van is, en bij zijne intrede op de baan der letteren reeds zoo schoonen laauwer inoogst. De heer L. van Hoogeveen Sterck, Noord-Nederlander van geboorte, heeft zich naam verworven door zijne *Geestelijke Hymnen*, en zijn dichterlijk krijgstafereel, *de slag bij Nieuwpoort*, aan welke inzonderheid hij de koninklijke onderscheiding verschuldigd is. Het tijdschrift *de Vlaamsche Rederijker*, dat onder zijne redactie wordt uitgegeven, en vele zijner opstellen bevat, wordt ook hier te lande met belangstelling gelezen. »

⁂ Te Gent verschynt ſedert voorleden maand eene « Chronique contemporaine et retrospestive. Littérature belge-française, littérature néerlandaise (flamande et hollandaise), histoire, etc. » Wat de gevoelens van het bestuur van dit tydschrift over de vlaamsche beweging aangaat, ſoo kunnen de navolgende regelen, welke wy aan het prospectus ontnemen, ons ten bewyſe verstrekken, dat de opstellers het goed met onſe ſaak meenen :

« A nos yeux, il y a non seulement quelque chose de légitime et de patriotique dans l'ardeur qui s'est manifestée, depuis plusieurs années, au sein de la Belgique flamingante pour la langue maternelle; mais nous formons des vœux pour que tous les esprits sérieux, au lieu de chercher à contrarier ce mouvement, l'encouragent au contraire, de tous leurs efforts, et cela dans l'intérêt de la cause du progrès. En effet, l'impossibilité d'extirper le flamand et de le remplacer entièrement par le français étant manifeste pour tout homme de bon sens, il faut bien admettre qu'il est dans l'intérêt de la civilisation de nos provinces, que cet idiome continue à reprendre *au moins le rang de langue littéraire*, car sans cela on manquerait absolument d'instrument pour faire pénetrer les lumières dans les classes moyennes et inférieu-

res, et un pareil état d'isolement, qui ne s'est que déjà trop prolongé, aurait, à la longue, de bien tristes conséquences aux quelles, nous aimons à le croire, ceux qui se montrent hostiles au développement de la littérature flamande n'ont pas assez réfléchi.

« Le recueil que nous comptons publier sous le titre CHRONIQUE CONTEMPORAINE ET RÉTROSPLCTIVE, est destiné à faire, autant que possible, une part égale à la littérature belge-française et à la littérature flamande. Nous nous proposons de combattre, avec mesure et convenance, les préventions injustes dont cette dernière est l'objet de la part de quelques écrivains mal éclairés sur les besoins intellectuels de notre pays, et nous tacherons de la faire connaitre au moyen d'articles critiques et à l'aide de traductions des œuvres qui nous paraitront réunir le plus de mérite. Les populations flamandes et hollandaises étant liées entre elles par une communauté de langue et d'origine, il nous a paru qu'il convenait que les littératures des deux pays (qui n'en forment réellement qu'une seule, la Littérature Néerlandaise), fussent également associées dans ce recueil. »

In eene der eerste afleveringen ſal eene fransche vertaling van den vlaamschen Reinaard medegedeeld worden.

*** Men schryft uit Berlin, 2 november :

« Op den nieuwen schouwburg van 't koninklik paleis te Potsdam, in bywefen van HH. MM. den koning en de koningin, van hun doorluchtig huisgeſin, van de ministers, van het hof en van onſe beſonderste geleerden, kunstenaars en letterkundigen, werd gister avond voor de eerste maal ten tooneele gevoerd *OEdipus te Colona*, een treurspel van Sophocles, door de HH. Karl Donner en Franz Fritze, uit het oorspronkelike grieksch in het hoogduitsch overbragt. De muſyk der ouvertuur, der choorenen der spelverpoosingen was van Felix Mendelsohn Bartholdy gecomponeert. Het tonneel was, voor de opvoering van dat werk op ſyn oudgrieksch ingerigt geworden, en de beſonderste vrouwerol, Antigona, die door onſe beroemde treurspeelster Mej. Stich vervuld werd, heeft den algemeenen byval van het keurgeſelschap weggedrage.

« De schermen en het achterdoek, door M. Gerst een' jongen kunstenaar van Berlin geschilderd, stelden een digt olyvenbosch voor, dat in het verschiet een deel van de stad Athene liet ontwaren. Dat kunststuk was betooverend en een donderend handgeklap is den maker ervan komen bewyſen dat men ſyn werk naar weerde wist te schatten. *OEdipus te Colona* van Sophocles is het derde grieksch tooneelstuk, dat er by ons vertoond wordt; de twee anderen ſyn *Antigona* van denſelſden en *Medea* van Euripides.

*** « La France n'a pas tout à fait besoin de la rive gauche du Rhin, *puisqu'elle a la Belgique,* » ſegt ſekere Marc Fournier in een werkje, wiens titel

heet : « Russie, Allemagne et France. Révélations sur la politique russe d'après les notes d'un vieux diplomate. Paris, 1844. » Proficiat, Mynheer Fournier!

*** *De Franschen in Noord-America.* — Een hooggeplaatste ambtenaar uit het noorden van America feide over eenige dagen nagenoeg het volgende over de mannen der grande nation in het genoemde land :

« By ons kan men waarlyk het karakter der verscheide natien bestudeeren. De Hoogduitschers en de Belgen fyn nyverige landbouwers, vlytige kooplieden of iets soortgelyks, de Engelanders nooitrustende industrieelen, de Franschen daartegen of *hairkunstenaars,* of *dansmeesters* of *garçons de café.* In gansch Louisiana fyn maar weinige fransche huisgefinnen overgebleven; slechts Nieuw-Orleans heeft nog eenige fransche kleur, doch moeten fy ook daar reeds aan de engelsche kolonisten onderdoen. Terwyl de naauw famenhoudende kolonisten van andere staaten Europas er fich meer en meer uitbreiden, sterven de franschen uit, of verdwynen onder gene; eens uit Frankryk is de man der groote natie geen Fransos meer. »

*** Te Keulen verschenen in den februaris van het jaar 1814 de navolgende heldenversen als afscheidslied aan de fransche vrienden :

Adieu A B C D E F G H J K
L M N O P Q R S et cetera,
Ihr Herrn ungleichen Werths, wie lieb, steht noch in Zweifel,
Bald himmelhoch gelobt und bald geschickt zum Teufel.
Adieu N. N. N. N. aufm After der Soldaten !
Weg Ehrenlegion ! Weg Legion von Ratten,
Die unsre Scheuern so wie unsre Keller leert,
Kunst, Handel und Gewerb ohnzielsetzlich verzehrt.
Fort lästiges Geschlecht ! Zoll, Stempel und Octroi !
Fort. o Spionenschaar sammt dir, Paulze d'Yvoy !
In jedem Winkel Ohr, argwöhnisch und verlegen,
Zuletzt noch Projektant, die Stadt mit Feur zu fegen.
Fort, die ihr alles fegt, und Wahrheit immer hehlet,
Die, Habicht im Empfang, im Zahlen nimmer fehlet.
Fort, Spötter Deutschlands, die bei jedem Siegesfest
Nur stolzer uns den Hals und unsre Beutel presst.
Geheime Mäklerzunft, nur Prediger im Lohn
Des allgemeinen Kults für Gott Napoleon,
Die, selbst vom Knechtenrang zum Despotism erhoben,
Nur Dienst und Knochensupp und Runkelrüben loben ;
Vereint durch euren Plan, vereint durch Sklavensinn,
Verderblich durch's Gesetz und eigenen Gewinn.

Men fiet, de heeren der « *verhassten* französischen administrationen, »

gelyk de keulsche rederyker hun in het opschrift van dit stuk noemt, hadden fich ook te Keulen niet altefeer bemind gemaakt. Het stukje sluit aldus:

Für euch Franzosen ist die Leucht jetzt ausgegangen,
Im Ruhrdepartement find's ihr nichts mehr zu fangen.

⁂ De woorden, welke de heer Minister Van de Weyer te Gent ten voordeele der vlaamsche faak heeft gesproken, heeft men te Antwerpen in goude letters gedrukt op een groot prachtblad uitgegeven en aan alle letterkundige maatschappyen ten geschenke toegefonden. Defe woorden fyn de navolgende:

« Myne Heeren! Wat ik tot de professoren van Luik gefegd heb, rigtte fich insgelyks tot de professoren van Gent. Maar de aloude vlaamsche stad, dit middelpunt uwer letterkundige wedergeboorte, beweging, die des te schooner is, daar fy uit eigen inspraak werd geboren en fich heden vry ontwikkelt, — de oude stad, feg ik, verwacht misschien van den Minister, die hier de tolk is der hooge beforgdheid, welke het hoofd van den staat tot alle levensbeginselen onfer nationaliteit uitstrekt, eenige woorden over de plaats, door den koning in de universiteit verleend aan mannen, die de aloude taal uwer voorvaderen met gelukkigen uitslag beoefenen.

« Neen, myne heeren, het staatsbestuur kon de titels niet miskennen, die de vlaamsche schryvers onfer dagen tot onfe dankbaarheid hebben verkregen. Met fe te hechten aan een eerbiedwekkend ligchaam, dat hoog geplaatst is in de openbare achting, heeft het staatsbestuur aan hunne bekwaamheden eene regtveerdigheid bewefen, welke het nageslacht ons fou verwyten, hun niet te hebben durven laten wedervaren. Indien defe letterkunde in vyftien jaren meer voortgang heeft gedaan, dan gedurende de laatste tweehonderd jaren, dit is, myne heeren, omdat niets het vernuft foo vruchtbaar doet ontspruiten, als de overtuiging, dat men werkt voor een vaderland, dat aandachtig is op den arbeid fyner foonen. Een land wordt welhaast vreemd aan de Mufen, wanneer de Mufen er alleenlyk aanroepen worden, om den vreemdeling te befingen! »

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Nederduitsche kunstbibliotheek. Vierde stuk. **De Schildburgers**, door LUDWIG TIECK, uit het hoogduitsch vertaeld door JOZEF COLVENIERS. Teekeningen van Frans Cons. Antwerpen, Buschmann. Blz. 128, fr. 1-75.

Lettervruchten van het Leuvensch genootschap «Tyd en Vlyt.» 1° Dichtstukken. Antwerpen, drukkery van J. E. Buschmann. 8°- blz. 204. 2 frs.

Vlaemsch toneel door H. VAN PEENE. N° 10. **Wit en Zwart,** blyspel met zang in een bedryf. Antwerpen, Buschmann. 12. blz. 64. 75 centimen.

Avondstonden. Twaelf verhalen, zedenschetsen en zinnebeelden door HENDRIK CONSCIENCE. Antwerpen, Buschmann. 3 frs.

Eene verfameling van verscheide voortbrengsels des foo feer volkslieven schryvers. Sy fal een boekdeel van omtrent 300 blf. in-8° uitmaken en tien dagen voor nieuwejaar aan de inteekenaren verfonden worden.

Vlaemsche choorgezangen door HENDRIK CARTOL, bestierder der zangmaetschappy de Scheldezonen te Antwerpen.

Ses maandelyks verschynende afleveringen, elke van vier blf. 4°, bevattende een groot choor of twee mindere; prys 60 centimen. De eerste afl. fal den 1 december uitkomen.

Deutscher Volkskalender 1846. Herausgegeben von F. W. GUBITZ. Mit *hundert und zwanzig* Holzschnitten, theils von demselben, theils unter seiner Leitung gefertigt. Zwölfter Jahrgang. Berlin. Vereins-Buchhandlung. 16. blz. 233. fr. 1-75.

Een met elk jaar meer winnende boek, dat in duifende van exemplaren over gansch Duitschland verspreid is. De inhoud is ook dit jaar weder uitmuntende goed en biedt de grootste verscheidenheid aan; de houtsneden (120 in getal) fyn voortreffelyk.

Proza en Poezij. Uitgegeven ten voordeele der bewoners van Twenthe. Verzameld door BOUDEWIJN. Te 'S Gravenhage, 1845.

De voornaamste schryvers van Holland hebben bydragen tot dien bundel gegeven, foo, b. v., Van Lennep, Heije, Robidé Van der Aa, Christemeyer, Wap, enf. en de uitslag dier liefdadige onderneming is een foo goede, dat fy tot nu toe reeds meer dan feshondert nederlandsche guldens opbragt. Ons een verslag over het boek voorbehoudende, kunnen wy het tot daar toe aan onfe lefers warm aanbevelen.

Christus. Christen-paaschtoonen, door L. VAN HOOGEVEEN-STERCK. Antwerpen, 1845.

Dit dichtstuk is slechts of vyftig exemplaren afgetrokken.

Vergissmeinnicht. Taschenbuch der Liebe, der Freundschaft und dem Familienleben des deutschen Volkes gewidmet, von CARL SPINDLER. Für das Jahr 1846. Stuttgart.

Wy bevelen dit boekje onfen leferen aan; men kan niet wel een schooner en goedkooper geschenk vinden; 258 engbedrukte blf. in groot 12 met ZES hoogstwelgeschreven novellen, daarby VIER kostelyke KOPERPLATEN, VIER STAALPLATEN EN VYFTIEN HOUTSNEDEN, voor fr. 2-75.

VLAAMSCHE GENOOTSCHAPPEN.

Sedert de oudste tyden, ten minste sedert de viertiende eeuw befit Vlaamsch Belgiën letterkundige genootschappen. Nog bestonden de vereenigingen der meester-fangers in Duitschland niet, toen onfe bodem reeds eene menigte van Rhetoryken telde. Even als de vereenigingen van meester-fangers, waren defe rhetoryken maatschappyen van ordentelyke borgers, wien de vingers jeukten, de lier der oudere fangers te beproeven; doch voor de letterkunde bleven fe meestal onbeduidend, want wat kon men van dit slag van dichters verwachten? Duitschlands talloofe genootschappen hebben slechts éénen Hans Sachs op te noemen en die nog was geen koele noord-, maar een warmbloedige Suidduitscher.

Gedurende de tyden, dat onfe taal by voortduring gevaar liep, geheel en gansch en op eenen keer onderdrukt te worden, of ten minste door Frankryk heimelyk bevochten werd, om langfamerhand vernietigd te worden, hebben haar de rhetoryken voorfeker groote diensten bewefen; fy waren benevens de kerk de laatste schuilplaatsen, waarheen de moedertaal mogt vlugten, maar — meer dan schuilplaatsen waren fe niet, het vlaamsch vond er wel eene toevlugt, maar geenen voortgang, want om het fyn toenmalig karakter niet te laten verliefen, belaadde men het met boeijen en kluisters, en het bleef ten achtere in fyne letterkunde, terwyl alle andere volkeren met reufenstappen voortgingen, het bleef twee geslagen eeuwen — eene gansche eeuwigheid terug.

Frankryks rooversbenden wierpen ook de goede rhetoryken overhoop, doch fy bleven niet voor langen tyd overhoop liggen. *Consuetudo altera natura,* fegt het spreekwoord; de Vlaming was aan de rhetoryken gewoon, hy moest « de gouden lier van Apollo » bevingeren en het lof der goden en godinnen fingen; fon-

der dat kon hy niet leven. Nauwelyks onder Holland staande, regtte hy de oude kamers weder op en wat toen nog werd verſuimd, dat haalde men by, nadat Belgiën onafhankelyk was geworden.

Onder twee vormen ſien wy de oude instelling herleven; of als rhetoryken in den oudvaderlyken trant, met den tikkenhaan en de paruik, of als ſoogeſegde « maatschappyen voor vlaamsche taal- en letterkunde. » Van de eerste willen wy niet reppen; ſy spreken hun oordeel ſelf uit, maar de tweeden ſullen wy hier wat naderby beschouwen.

Om er over te kunnen oordeelen, of en hoeveel nut de « vlaamsche taal- en letterkundige maatschappyen » aan taal- en letterkunde kunnen toebrengen, moeten wy vooral ſien, langs welke rigting ſy voor de vlaamsche taal- en letterkunde werkſaam ſyn, en dan welke de leden ſyn, die in haren schoot voor haar doelwit arbeiden.

Om de eerste vraag te beantwoorden, moesten wy verslagen over den toestand der genootschappen hebben, doch daar verschynen er, voor ſooveel wy weten, geene, ſoo niet van de maatschappy « de Tael is gansch het volk » te Gent, welke de heer Rens regelmatig uitgeeft. Wat nu leſen wy er in? Dat de maatschappy sedert haar bestaan twee prysvragen heeft uitgeschreven, welke beiden, elke door *éénen* of twee prysdingers ſyn beantwoord geworden, verder, dat in de wekelyksche vergaderingen $x+a$ stukken werden geleſen, dat de leden N.N. de werken xx hebben uitgegeven, dat men die en die nieuwe boeken aankocht en na gedane afrekening noch $x+b$ frs in kassa behoudt. — En dit noemt men werkſaamheden. Is het echter genoeg, alle weken ſamen te komen, het proces-verbaal van de laatste ſitting te leſen, een proſa- of een dichtstukje voor te dragen en de ſitting te sluiten? Waar is het nut, dat er voor de maatschappy voortvloeit uit dergelyke ſittingen, welke dan nog dikwyls enkel van den voorſitter, den secretaris en den schatmeester worden bygewoond? Is het niet schande, er ſoo veel huurgeld voor de ſaal uittegeven, ſoo veel goed licht voor te verbranden? Eens — het was in den ouden, gouden tyd — gaf dit genootschap ſyne « *Bydragen* » uit, leden van hetſelve stichtten het *Kunst- et letterblad,* maar de bydragen gingen slapen en het *Kunst en letterblad* verhuisde naar Antwerpen — Wy noemen Antwerpen.

De « *Geschiedenis der stad* » verschynt daar ten laste van den « *Olyftak.* » Dit is toch wel eene waardige onderneming; daar ſiet men toch, dat gewerkt wordt; al spreekt die geschiedenis niet tot elken Vlaming, dan draagt ſy toch hare vruchten voor de stad. De eigenlyke letterkundigen van naam staan er stilſwygend in eene nameloofe maatschappy vereenigd, op wier vaandel de naam van « taelverbond » prykt; dit taelverbond echter bepaalt ſich, hoe grootsch ook de naam moge ſyn, toch op de grenspalen van *Vlaamsch Belgien;* daar is ſyn *nec plus ultra* en aan verbinding met Holland denkt men ſelfs daar noch niet. Hier ſien wy dan opgang, hier komt men verder, hier is geen doodsch vormenspelen met loutere ſittingen. Vragen wy rekenschap aan Brussel, dan ſien wy ook daar een orgaan, hetgeen ons verhandelingen en andere stukken van allen slag uit den schoot van ſyn genootschap brengt, en hoe stil het leven er ook moge ſyn, er is immers leven. In *Brugge* is de letterkunde met de tooneelkunde verbonden, maar men houdt er ſich vooral aan de laatste; over deſe ſullen wy in een afſonderlyk opstel spreken.

Kon dit leven ondertusschen niet veel, veel grootscher ſyn, konden de maatschappyen van deſe en andere steden niet eenen oneindig magtigeren invloed op de taal, op de beschaving des volks uitoefenen? Voorſeker ja, maar hier stooten wy op een beletsel, een geweldig sterk beletsel. Ons ontbreekt iets ſeer gewichtigs, en dit is — eendragt. De ikſucht breekt overal nog door; iedere stad gaat haren eigenen weg en wil ten nadeele der anderen den schepter in de handen houden. Onſe ryen ſyn niet in order, de veldheeren ſelfs ſyn oneens onder malkander; men ondersteunt ſich niet genoeg ondereen, ieder werkt voor ſich ſelven, maar niet voor het algemeen. Maar, wat vergt gy, wat wilt gy dan van onſe genootschappen? ſal men misschien vragen. Hier ons antwoord.

Dat op prysvragen dikwyls een goed antwoord komt, dit is ontwyfelbaar en daardoor wint evenſoo ontwyfelbaar de letterkunde. Die winst echter is toch hoogst onbeduidend en hare interessen ſyn nog onbeduidender. De volksbeschaving wordt er immers niet ſeer door bevorderd, ten minste werd ſy dit tot nu toe niet, want iets met betrekking tot de wetenschap of tot de letterkunde uitstekends, iets dat machtig en krachtig op het volk kunne werken, is

tot nu toe van geenen defer pryskampen voortgekomen; en hoe groote sommen aan geld en arbeid fyn met defe speleryen — ja, foo mag men fe noemen — verkwist geworden.

Hadden wy echter — men verontschuldige ons voor defe droomery — een éénig Vlaamland, hadden wy in eendragt werkende maatschappyen, hoe veel, hoe oneindig veel konden wy dan niet uitrigten met ditfelfde geld, wat nu foo ligtveerdig wordt verspild!

Men werpt ons van den franschen kant altyd voor de voeten, dat wy geene letterkunde hebben, dat het vlaamsch als vlaamsch slechts een dialekt is; welnu, waarom bewyfen wy den mannen niet, dat onfe oude letterkunde de rykste schatten befit, dat wy een verledene hebben, waarop wy mogen fier fyn, meer misschien dan de Franschman op het fyne? Onfe boekeryen steken vol van de heerlykste voortbrengsels onfer ouden, maar wie anders, als Willems en Blommaert bekreunt fich daarmeê? Waarom put geen ander schryver aan defe bronnen, waarom haalt geen Simrock dien « *Nibelungenhort* » op, en geeft hem aan het volk terug, het oude gewaad op fyn nieuws opwasschende? Gy wilt op het volk werken, welnu, hier is gelegenheid, het fier te maken op fynen naam, hem foowel als ook vooral den hoogeren standen te toonen, hoe onfinnig de tegenwerpingen van slimgestemde fransosen fyn. Oh, de luister van het voorledene konde onmogelyk fonder uitwerking op het tegenwoordige blyven, maar hy fou, integendeel, en moest elkeen doen fien, dat wy niet slechts groot waren door onfe wapenen, dat wy het ook blyven door ons letterdom, en, wat ook wel van een feer groot belang foude fyn, de kennis onfer taal fou oneindig winnen en de verspreiding van die kennis in de gansche beschaafde wereld eene oneindig grootere worden, als fy nu is.

Gy wilt op het volk werken, maar dit gaat niet door niets anders te schryven, dan versjes; men heeft aan verfen eindelyk genoeg gekregen, want fy kwamen gelyk hagelbuien op ons nedergestort, en foo fy niet van den echten geest der poëfy doorwaaid fyn, dan geeft men er weinig meer voor. In Holland en in Duitschland vinden wy andere wyfen om het volk te beschaven; waarom houden wy het beneden onfe waardigheid, defen broeders natevolgen? Hoe oneindig veel goeds stichten, onder anderen, de volksalmanakken Hollands, de volkskalenders Duitschlands! Welgepaste

vertellingen gaan er met aantrekkelyk geschreven verhandelingen over de meest verschillende onderwerpen hand aan hand en, om aan het boekje nog meer bevalligs te geven, versierd men het met printen. Boeren en burgers koopen het, het is de onderhoudende vriend in lange winteravonden; de kinderen lefen en de ouders luisteren en beiden trekken hun nut er uit; by beiden vormen fich nieuwe aanschouwingen over natuur en kunst, over het huiselyk en over het openbaar leven, over de dagen des voortyds en over den tegenwoordigen toestand, foowel van het eigene land als van vreemde landen. Men fegge niet, dat tydschriften hetfelfde nut stichtten, daar fy defelfde artikels kunnen bevatten. De tydschriften kunnen nooit fooveel de verspreiding vinden, als de volkskalenders, fy dringen niet foo als defe in alle standen door, noch worden met foo veel liefde en aandacht gelefen. Dit geldt ook voor enkele werken over de aangehaalde punten.

Een ander werk, wat waarlyk eens genootschaps foude weerdig fyn, ware het daarstellen van een *conversationslexicon*. Dagelyks stoot de vlaamsche lefer in tydschriften en boeken, felfs in het gewoonlyke leven, op uitdrukkingen, welker fin hy moeilyk of in 't geheel niet bevatten kan; foo blyft hem dan de eene of de andere finsnede, of eene geheele bladfyde, of eene gansche verhandeling onverstaanbaar. Even foo dikwyls foude hy beter met die of gene faak bekend willen fyn, en wenschen, er naauwkeurige narigten over te befitten, doch hy heeft geen hulpmiddel, om fich defe inlichtingen te verschaffen, en foo tast hy in 't duister, terwyl, befat hy eenen leidsman by defe voor hem duistere dingen, de kring fyner kennissen met elken dag uitgebreider fou worden. Eenen fulken geleidsman dus foude men den Vlamingen moeten geven. Hoogduitschland befit er in menigte en van fyne beste schryvers bewerkte. Frankryk volgde Duitschland, want Frankryk erkende het nut van die onderneming. Het ware gemakkelyk, een dier hoogduitsche conversations-woordenboeken te vertalen, of noch beter, uit allen de beste artikels te kiefen en foo een nieuw woordenboek daartestellen, welk inderdaad een *klassiek werk* kon worden. Voor den enkelen schryver echter ware fulk een arbeid te groot, hy moest er een halve leven aan besteden; voor een genootschap ware defelve gemakkelyker, en een speelwerk

bykans voor eene *vereeniging van genootschappen,* foo als fe thans in het *taalverbond* bestaat. Binnen vyf jaren konde men er mede gedaan hebben en — het taalverbond had fich een gedenkteeken voor eeuwig opgerigt in de nederduitsche letterkunde. In Belgiën en Holland tegelyk verschynende, ware de nadruk verhinderd, en de uitgevende genootschappen konden geld by de onderneming winnen, terwyl fy nu geld verspillen; want dat het werk gekocht foude worden, daaraan is toch wel geen twyfel. Selfs aan waarde foude het lexicon winnen, wierde het door een verbond van genootschappen uitgegeven, want elke maatschappy konde in haren schoot de bekwaamste leden voor de verscheidene vakken kiefen, of befat fy fulke niet, den arbeid eenen geleerden harer stad overgeven; moest ook fy in dit geval voor het oogenblik een klein geldelyk offer brengen, dan ware fy toch feker, de uitgegeven somme terug te bekomen of had in een minder gunstig geval toch den troost, dit geld voor een nuttig doelwit te hebben besteed.

Een voelbaar mangel bestaat er in onfe letterkunde aan reisbeschryvingen. Vlaamsch Belgiën is onder defe betrekking gelyk met eene fineessche muur omtrokken; wat by onfe naburen (de Fransosen uitgenomen!!) wat by de verder woonende volkeren omgaat, daarvan weet het niets; hun leven, hunne feden kent het niet, en de Vlaming moet overal, waar er spraak van is, als een onwetende verschynen. Holland ook gevoelde eens dien mangel en men fag eene reifelitteratuur opstaan, die reeds ryk is en door eigenaardige werken en vertalingen altyd ryker word. Waarom kunnen wy niet tot foo verre geraken? Wy hebben toch foo kostelyke werken van dien aart by onfe engelsche, noordsche en duitsche broeders; waarom vertalen wy die niet, foo wy geene vlaamsche reisbeschryvers hebben?

Buiten defe dingen, blyft voor de vertaling nog veel te doen, en kan fy wefenlyke diensten aan de vlaamsche letterkunde bewyfen. Wy weten wel, hoe feer fekere heeren tegen dit vertalen fyn, maar welke redenen hebben fy daartoe. Onderfoek die niet, lieve lefer, want fy hebben weinig om het lyf. « Een volk van maar twee millioenen zielen zou in alles ten achteren blijven, als het zijne oogen sloot voor iets, dat in den vreemde de opmerkzaamheid tot zich trekt, » fegt een hollandsche criticus (*De Gids,* IX,

p. 733) « en men vertale dus, wat er voortreffelijks uitkomt, zij het in het Noorden of in het Zuiden, zij het in het aangrenzend Oost, of in het door den oceaan van ons gescheiden West. » En dit doet Holland, en dewyl Holland dit doet, komt het ook verder, en staat het op de hoogte, die wy by helfelfde dikwyls bewonderen; en dit deed en doet Vlaamsch Belgiën niet, en daarom bleef het ten achtere in vergelyking met *andere volkeren van Europa.*

Wy fien dus, welk een oneindig groot veld van nuttige werkfaamheden fich onfen maatschappyen aanbiedt, en, wy hopen dit gaarne, men fal wel erkennen, dat naar defe rigting heen, op die wyfe werkende, voor « *taal- en letterkunde* » meer uitkomst foude fyn, als by het slaperig *vegeteeren* foo als men nu doet; dat wy foo doende, den volke binnen twee jaren meer vaderlandschen fin, meer verlichting fouden aanbrengen, dan wy gedurende de laatste tien jaren hebben gedaan. Gerustelyk mogen wy daarom tot de beantwoording onfer tweede vrage gaan. J.

(*Het vervolg in de naaste aflevering.*)

BOEKBEOORDEELING.

STEMMEN UIT DUITSCHLAND OVER ONS.

I. Belgien in seinen Verhältnissen zu Frankreich und Deutschland, mit Bezug auf die Frage der Unterscheidungszölle für den Zollverein, von Gustav Höfken. Stuttgart und Tübingen, Cotta, 1845, 8°, blf. x en 436, fr. 9.

(Vervolg van blf. 238.)

« Men begrypt in Vlaamland, » fegt Höfken, « dat de taal, om verder te komen, fich levendig aan de oude letterkunde moet aansluiten — en wy wilden wel, dat het geval ware — dat fy fich op eene met haar innerste wefen overeenstemmende beschaving en letterkunde moet aanleunen — dit wordt eerst gedeeltelyk erkend — om krachtig tegen het fransch te kunnen werken, want de geest wordt alleenlyk door den geest bevochten. De Vlamingen hebben niet slechts het verlies eener heerlyke moedertaal te betreuren, « sondern mit dieser handelt es sich auch um *Entgeistung,* um Schmach und Knechtschaft des Volkes, denn nur mit

der Sprache des Volkes wird diesem Seele und Gemüth, Sitte und Innigkeit erhalten. *Unter geistigem Fremdjoch erringt kein Volk eine selbständige freie Entwicklung, es ist für die Belgen nur durch die Erhebung der flämischen Volkssprache zur Staatssprache möglich.* » Gouden woorden, waarlyk, die wy met gloeijende letteren in de borst van elken Vlaming fouden willen geschreven fien. Ja, dit moet ons bestreven fyn, het vlaamsch gedeeltelyk weêr op den fetel te brengen, dien het fransch nu inneemt, en daarin fullen wy gelukken, wanneer wy krachtig voortgaan, gelyk wy hebben begonnen, wanneer wy meer *handelen* en min *spreken*. Men fegge niet, dat Höfkens woorden een ydele droom fyn. Wy willen althans niet, dat het daarin gefegde oogenblikkelyk, in de eerste vyf of tien jaren gebeure; maar dat het gebeuren kan en fal, daarvoor kunnen wy met regt alle hoop hebben. Den Walen willen wy het vlaamsch niet opdringen, « sie mögen wallonisch oder französich verhandeln und ihre Geschäfte betreiben, allein die Sprache der gröfsern Landeshälfte mufs ebenfalls geachtet werden und, als die allein dem Lande eigene *gebildete* Sprache, den Vorrang vor einer fremden geniefsen, nicht von dieser geknechtet werden. » Wy hopen dit gedeeltelyk, herhalen wy, want hoe het vlaamsch in de waalsche provincien veld wint, hoe men het daar beoefent, daarvan hebben wy reeds gesproken; evenfoo begint het — daarvan kan de *Broederhand* getuigenis geven — in de beschaafdere, in de hoogere standen doortedringen. Het fal dit meer en meer, hoe meer wy onfe letterkunde weerdig maken, nevens de fransche te staan; hoemeer wy onfe voortbrengsels een fulk karakter geven, dat fy ook den meer beschaafden voldoen en wanneer — dit *moeten* wy byvoegen — niet meer er hier en daar iets onderloopt, wat wel de straat kan doen lachen, maar wat elk welopgevoedde met afschuw van fich werpt; met andere woorden, wy moeten eenen stap hooger gaan, als wy stonden, wy moeten ons boven het estaminet verheffen — niet als of wy dien oudvaderlyken tempel geheel en gansch moesten verlaten, neen, neen, dit ware — ja fondig, maar onfe geest mag er niet altyd in fitten. De vlaamsche geest en de estaminetsgeest, dit moeten twee geheel verschillende persoonen worden, fy mogen geene tweeëenigheid fyn. Wanneer verscheiden onfer jonge dichters

eenen held uit de hoogere standen schilderen, maken ſy er een regt karikatuur van; het is een goed borgersman, die niet meer en niet min manieren heeft, dan men van eenen kaffy- en ſuikerverkooper, van eenen schoenmaker of iemand uit deſe sfeer — die wy, dit moeten wy byvoegen, daarom niet min hoogachten — verlangen kan. Wanneer hem iets onverwachts overkomt, dan jankt en huilt hy; wordt hem een woord te veel geſegd, dan is hy grof; wordt hy verliefd, dan smelt hy, gelyk ſuiker, van *sentimentaliteit;* is hy echtgenoot en teeder, dan verliest hy alle kracht om te handelen; de heldinnen ſyn ſuikerpopjes of slechte deernen; hare taal doet den fynervoelenden bykans loopen gaan, enſ. Geen wonder dus, dat de meer beschaafde, door het leſen der romannen en novellen van andere volkeren aan beteren kost gewoond, niets in die kan vinden, wat hem aantrekt; slechts als ſedenschetsen leest hy veel van onſe voortbrengſels geerne. Trachten wy echter, gelyk eenigen begonnen hebben, hem iets aantebieden, wat hem voldoen kan, dan ſullen wy den weg tot ſyn hart gevonden hebben, het vlaamsch ſal eenen oneindigen stap verder komen in de algemeene achting, men ſal het meer beoefenen, meer leeren kennen en daarmede van ſelfs het tydstip verhaasten, waarop het, ſoo niet als staatstaal ten minste als sprake der stedelyke en provincieele besturen kan aangenomen worden. Het eerste willen wy met Willems niet vergen, maar het andere kunnen en mogen wy vergen. Maar, om dan met nadruk te kunnen optreden, blyft ons nog iets anders te doen. « Der Herd auf dem das Feuer der flämischen Bewegung lodert, das Herz der Jugend, hat auf dem politischen Schauplaz annoch wenig Gewicht, » ſegt Höfken voorts.

Wy mogen geene politieke kleur aannemen, ſegt men altyd, maar waarom dan toch niet? Heeft onſe gansche beweging niet reeds een politiek karakter? Wy willen onſe moedertaal redden, wy willen haar gelyke regten met het fransch verschaffen, maar met enkel verſen en romannen en novellen te schryven, met te wachten tot dat de *toeval* ons eenen edelen man, gelyk de heer Van de Weyer is, of eenen voorvechter, gelyk De Decker en van Corswarem, schenken ſal, daarmede kunnen wy ons de vingeren met schryven verslyten en wachten tot onſen dood en dien onſer kinderen en kindskinderen toe. Wy moeten ons krachtig op een wiel

van den staatswagen werpen, om defen te kunnen terughouden, wanneer fransquillonsche handen hem naar Frankryk willen dryven, of hem binnenlands op valsche wegen doen ryden. Wy moeten onfe tegenstrevers met defelfde wapenen, op hetfelfde kamp tegengaan en bevechten, waar en waarmede fy ons bevechten. Wy moeten de kiefers der vlaamsche provintien met de overtuiging doordringen, dat slechts een goede Vlaming een rechte en echte vriend van het vaderland kan fyn, opdat fy mannen als volksvertegenwoordigers kiefen, die waarlyk vertegenwoordigers van het vlaamsche volk fyn, opdat de schepenen en burgemeesters die fy kiefen geene franschelaars wefen. Wy fyn slechts daarom nog fwak, men heeft slechts daarom met ons gespeeld, omdat wy geene politieke party vormden; stellen wy ons fóó onfen vyanden tegenover en het fal anders worden, er fal geen geschiedschryver meer feggen, gelyk Höfken, « die flämische Volksmenge lebt thatsächlich in ähnlicher Unterdrückung, wie einst die von den Römern durch Schwert und Gesetz unterworfenen Völker » en « die deutsche Zunge in Belgien, obwohl von der Mehrheit gesprochen, gilt noch als die Sprache der *Heloten,* die französische dagegen als die der Herren und Herrschenden. »

Nadat Höfken in schoone woorden de hoop heeft uitgesproken, welke hy op onfe pogingen stelt, merkt hy met regt op, dat wy eenen krachtigen bondgenoot in den franschen nationaalhoogmoed hebben gevonden. De eerste, welke er fich door gekwetst voelden, waren onfe waalsche broeders; vooral bevochten de schryver van *Alfred Nicolas* en de *Wallonades* en de geestvolle Lebrun de straattaal waarmede men ons aanviel. Nog onlangs verheft Th. Dicée (Juste?) er fich nog tegen in de Novemberaflevering der *Revue de Liége* blf. 291 en navolg.[1]—Op het einde der inleiding dan teekent

[1] Het fal niet ongepast fyn, onfen leferen een uittreksel der oordeelen onfer fransche vrienden te geven, welke dit artikel bevat. *De grootste fransche geschiedschryvers weten tot heden toe nog niet, dat de hoofdhelden der kruistogten Belgen waren.* Chateaubriand fegt, over Gottfried van Bouillon en fynen broeder Baudouin sprekende : « Je saluai les cendres de ces rois chevaliers... *Ces cendres sont des cendres françaises*..... Quel titre d'honneur pour ma patrie! » (!!!) Mignet spreekt van het Oosten : « où *des chefs français, Godefroid de Bouillon, Raimond de Saint-Gilles, Baudoin de Flandre*..... ont successivement conduit les croisés d'Europe. » Guizot weet felfs niet, dat Belgen aan de kruistogten aandeel namen,

Höfken met weinige en krachtige trekken het programma van ſyn boek, helgeen in 't kort is : « Die Versuche Belgiens, mit Frankreich eine innigere Handelseinung einzugehen, scheiterten an der Selbstsucht der französischen Industriellen; dennoch ward es darob von der französischen Presse mit Vorwürfen schreienden Undanks, ja mit offenbaren Drohungen gegen seine Selbständigkeit überschüttet... Bei allen Unterhandlungen suchte Frankreich sich den Löwenantheil zuzuwenden, wogegen Belgien unaufhörlich Zugeständnisse machen mufste, ohne die gebrachten Opfer erwi-

hy kent slechts « des Allemands, des Italiens, des Espagnols, des Anglais » als kruisvaarders. Mignet weet ook, dat Vlaanderen eens een schepter ſwaaide over Henegauwen en Brabant. Thiers, de groote kleine Thiers ſegt van ons, de Belgen waren ontevreden geweest « dans tous les temps du gouvernement qui les a regis. » Michelet heeft uitgevonden, dat de mannen van Yperen, Gent en Brugge ſich « sous la bannière du *burgmeister* » verſamelden. Toen Michelet de *Rechtsalterthümer* van Grimm copieerde en onder ſynen naam uitgaf, had hy toch wel meer van de gemeentewetten moeten leeren kennen, als dat hy dit schryven kon. Deſelſde onbeschaamde letterdief vindt ook, dat een karakteristieke trek van Oud-Belgien de « grossièreté » was, en haalt als bewys daarvoor het Manneken-Pis van Brussel aan. — Van deſe meer geleerde schryvers gaat Th. Dicée over tot de *école radicale,* die hoofdſakelyk de *Encyclopédie nouvelle* als orgaan heeft gekoſen. Reeds vroeger deelden wy een staaltje uit dit werk mede; hier ſyn nog eenige anderen : « La Belgique appartient à ce vaste empire, qui s'étend du Rhin aux Pyrenées. A l'Est et au Sud nous avons atteint nos limites, ou peu s'en faut ; mais au Nord depuis mille ans la frontière reste flottante. Il y a longtemps, que nos efforts d'expansion se portent vers le Rhin ; déjà la frontière a plusieurs fois reculé ; l'Alsace et la Lorraine sont françaises : la France ne s'arrêtera nulle part en deçà du Rhin. » Eenige jaren geleden hebben wy geſien, hoe Duitschland op die bramarbasseryen te antwoorden weet. Maar nu komt de *Encyclopédie* aan ons ; ſy ſegt : « Le peuple de Hainaut n'est point Allemand, ni Hollandais. Loin de là, à mesure qu'il se développe, il dévient plus évident de jour en jour, qu'il *est étranger à la famille germanique* et il se fait honneur de son étrangeté. La race conquérante s'est fondue dans la masse des Gallo-Romains, et de cette fusion il est sorti un peuple, une langue, une civilisation analogue à celle de la France. Si telle est la tendance de la Belgique, d'où vient que depuis longtemps elle ne s'est pas précipité au sein de la France? d'où vient qu'elle a même reculé devant son étreinte? Nous l'avons dit : Les Flamands ont préféré à tout l'indépendance féodale, l'indépendance de la commune, les libertés locales, ensuite les habitudes, le fait accompli. » Sou men niet ſeggen, dat die man uit Gheel weggeloopen is? Maar verder : « La Belgique n'a point d'histoire. Dans le passé elle est morcelée et dépendante ; et jusqu'à sa jonction avec les Pays-Bas elle ne se débat ni pour se concentrer, ni pour s'affranchir. C'est une histoire de fiefs et de communes, une histoire de localités où tous les rapports vont aboutir à la Diète germanique, à Madrid. La Belgique n'a point

dert zu sehen. » Daarom was Belgiën *gedwongen* vriendschap en ondersteuning langs eenen anderen kant te foeken — in Duitschland.

Wy hebben ons foo lang by de inleiding opgehouden, daar fy onfe innigste belangstelling wekte, daar de schryver juist als een begeesterde vriend onfer beweging verschynt. Nu echter wordt het tyd, dat wy ons ook tot het boek felf wenden.

(*Wordt voortgefet.*)

Handbuch der Geschichte der poëtischen National-Literatur der Deutschen. Von G. G. Gervinus. Dritte Auflage. Leipzig, Engelmann, 8°, Bl. VIII en 323.

(Vervolg van blf. 233.)

Wy spraken vroeger (blf. 229) van de sage van Siegfried; elkeen weet, dat defe ons nog behouden is gebleven in de *Nibelungen*[1],

de centre, point de nationalité qui lui soit propre : elle n'a pas de nom, si ce n'est que, rompant le fil des traditions, elle a repris dans la Gaule antique un nom oublié ; et ce nom même témoigne contre toute prétention à une vie distincte ; la Gaule, en effet, peuple et territoire, allait jusqu'au Rhin. La Belgique n'a point d'histoire à elle. Son histoire est dans cette France, où elle se confond primitivement, où elle rentre plus tard ; elle est dans l'Empire germanique, l'Espagne, la Hollande, dont elle est devenu un appendice, et toujours en France pour tout ce que la vie des peuples a de spontané. » Soude men fich niet eerder de vingeren laten afkappen, als slechts een honderste van fulk eenen onfin te schryven? Om fynen leferen nu een begrip te geven van de konsequens der *Encyclopédie,* deelt Th. Dicée de navolgende finsneden uit hetfelfde boekdeel defes werks mede : « Une profonde antipathie de mœurs, de langue, d'intérêts séparait les Flamands et les Français. Aussi la Flandre, souvent vaincue, jamais subjuguée, a lassé la victoire elle-même et une lutte de sept siècles n'a pu encore la réunir à la France. » Dan gaat hy met fyne citaten van een ander slag voort en daaruit fien wy dan ook « que l'ancien duché de Brabant a un centre et *que ce centre est Paris,* » verder dat Saint-Jacques-sur-Caudenberg te Brussel op den grooten markt staat. Over Brussel sprekende fegt de vriendelyke schryver nog : « Les prétentions de la ville à se faire centre particulier dans le monde ne sont peut-être nulle part mieux marquées que dans cet almanach (de l'Observatoire) où elle se donne, comme Paris et Londres, la gloire d'un méridien à elle pour faire lever à son heure la lune et les étoiles. Impuissant effort d'une nationalité dont tous les éléments sont façonnés sur le papier et peuvent se perdre au moindre vent !.....

[1] Wy fullen in onfe naaste aflevering van het beginsel defes gedichts eene letterlyke vertaling geven.

waarin ons hoofdfakelyk ook de geweldige held Dietrich van Bern bewaard is gebleven. Dit reusachtig gedicht tredt nu plotselings op (1210). Het schynt, dat de nayver in Duitschland ontwaakte, dat men terugkeerde tot het inheemsche heldendom, om den uitlandschen gedichten iets waardigs en oorspronkelyks tegen te stellen uit de vaderlandsche geschiedenis. Voor ons moet het Nibelungenlied nog een byfonder belang hebben, daar Belgiën waarschynlyk de geboortegrond van hetfelve is, gelyk Gervinus vermoedt. Emil Rückert (Oberon von Mons und die Pipine von Nivella. *Untersuchungen über den Ursprung der Nibelungensage*. Leipzig, 1836) verdedigt die meening sterk, doch wy kunnen niet altyd met fyne gevoelens overeenstemmen en verscheiden van fyne afleidingen schynen ons een weinig by de hairen getrokken te fyn. Later immers was het epos ontwyfelbaar hier bekend, daarvan getuigen de fragmenten, welke de heer Serrure befit.

In den eerste vond het Nibelungenlied niet veel byval en vrienden onder de duitsche dichters. De fware en ruwe pantser dien het draagt, paste weinig tot de kunst en de ligtheid, welke men in hun gefang ontmoet. Beter moest hun een ander epos bevallen, dat ook op nederlandschen (frieschen) bodem speelt, de tegenhanger van het Nibelungen lied, Gudrun « *die deutsche Odyſsee neben der deutschen Ilias*[1]. » Over dit laatste hebben gedicht hebben wy binnen kort meer te verwachten; de heer Dykstra in Leeuwaarden, namelyk, is befig met een werk er over, en, meenen wy, ook met eene vertaling. Laat ons fien, wat Gervinus over het een en ander fegt. « Onder al de poëtische gewrochten der christelyke wereld, komt het *Nibelungenlied* alleen met den literarischen vorm der Oudheid overeen. In fyne plastische, objective daarstelling[2] op eene nationale wyfe ontwikkeld en op

[1] De grieksche Odyſsee en Ilias hebben hier meer vrienden gevonden; fy fyn felfs gedeeltelyk vertaald door mannen, *die gedurende hun geheel leven geen woord grieksch hebben gelefen*. Die Vofs is toch eene heerlyke « *Eselsbrücke*. »

De redactie.

[2] Een *object* (voorwerp) heet by de Duitschers ieder ding door den mensch beschouwd of voorgesteld; *subject*, ieder wefen, dat fich het voorwerp kan voorstellen en hetfelve erkennen. Eene faak *objectivelyk* beschouwen, heet dan, fe aan fich, naar heure natuur en gesteldheid beschouwen; defelve *subjectivelyk* beschouwen, is hare verhouding tot ons, of gelyk fe fich in ons begrip gevormd heeft, erkennen en

historische herinneringen rustende, staat het den ridderromanen der fransche dichters tegenover, dewelke, gelyk men weet, uit loutere verdichting bestonden. Dit epos is het voortbrengsel van dese oorspronglyke poësy, die blootelyk op de klaarheid en eenheid berust, waarmede de dichter syn onderwerp begrepen en voorgedragen heeft, en die uit geen letterkundig stelsel voortspruit. Wat in die tyden het werk gering maakte, maakt het thans eener naauwkeurige beoordeeling weerd : een gedicht, dat eenen tyd daarstelt, waarop het om daden alléén te doen was, dat met elken toestand des levens in betrekking komt, en met goddelyke onpartydigheid synen glans over vrienden en vyanden uitstort, schynt hooger in prys te moeten staan dan het andere, dat, gelyk de sage van Karel den Grooten, de dichterlyke weerde der daden naar eene willekeurige gedachte beperkt, dat een seker geloof en eene sekere richting, al ware se ook de verhevenste, tot de eenigste maakt, en sich om desen eenigsten sin draait. De algemeene menschennatuur, als se nog sonder vaste bestemming is en gelyk se uit de geslachten van eenen heldenryken patriarchentyd sich vertoont, biedt der poësy eene oneindig grooter bekoorlykheid en rykheid aan, dan het reeds bestemde en eigen gevormde samenleven, gelyk het in den riddertyd en de eigentlyke ridderromanen verschynt. Een dichterlyk werk over het eerstgenoemde tydstip haalt syne weerde alleen van de algemeene aanerkenning der aanschouwing ; een sulk over het leste haalt se van de innigheid, diepte en relative richtigheid der leidende gedachten. »

Verder dan segt hy nog, van de Nibelungensage en van Gudrun sprekende : « In dese gedichten ligt de grootste schat besloten, welken wy in onse middeleeuwsche poësy aan inhoud en stof besitten, en eene grootschheid der gevoelens en der karakters, die later verloren ging, doordringt dese werken. »

Meer en meer wonnen de dichters ondertusschen aan gemak en kunstmatigheid ; men erkende de vele feilen der vorm. Reeds in die twee groote dichtwerken siet men eenen tyd, waarin eene

daarstellen. Derhalve segt men dat een kunst- of letterwerk objectivelyk is behandeld, wanneer het de uitwendige of stoffelyke syde eens onderwerps voorstelt, sonder dat de persoon des kunstenaars of schryvers aan hetselve eene eigene kleur inprente. *De redactie.*

groote omwenteling in taal en vorm gebeurt; de volle, verbuigingsryke, oudhoogduitsche taal wordt tot de gladde en voegſame der dertiende eeuw, het oude, drooge vers en de gebrekkige rym tot de reine en ſuivere der minneſangers. Ook met nieuwe begrippen strydt de geest der oude heldendichten; de geſinningen en denkbeelden, welke door de kruistogten ingevoerd waren, verdrongen die van het oude epos en der latere tyden; by den godsdienst voegde men den vrouwendienst.

Nagenoeg omtrent hetſelfde tydstip vinden wy in Duitschland de vertellingen van britschen oorsprong uit het fransch ingevoerd en ſien wy het minnelied en de lyrische gedichten in bloei komen; het heerschende element in beiden was de vrouwenliefde en dit was dan ook de oorſaak, waarom de dichtkunst met het opkomen van 't celibaat uit de handen der geestelykheid werd gerukt; ſy ging over in de handen der ridders. De kruistogten hadden eene menigte van ſangen doen opkomen, waarin men de daden der kruisvaarders vierde; die ſangen vonden langs om meer en meer byval onder de beſongenen en ſoo drong de dichtkunst hooger en hooger en ſag men in de handen van keiſers en koningen nevens het ſwaard ook de lier. Deſe ridderlyke epische gedichten bloeiden ryk gedurende de gansche dertiende eeuw, doch die bloei duurde niet lang. Na Gottfried van Straasburg en Wolfram van Eschenbach, die aan inhoud en vorm nog gelyke regten geven, ſinkt de epische kunst weder meer en meer. Men hoort de dichters klagen over de menigte van onberoepenen, die ſich overal voordringen, en er uit de kunst een handwerk maaken. De luisterryke riddertyd is ook ten einde, de reine, schuldeloofe dienst der vrouwen wordt onſedelykheid, men begint rouw over de gepleegde ſonden te gevoelen, men keert tot het standpunt der *keiſerchronyk* terug en bewerkt *legenden*. Wie ſich niet met legenden beſig houden wil, die slaagt de hand aan kronyken, en men werkt met ſulke voorliefde in dit vak vooral, dat het ten langen leste de ridderlyke poëſy geheel in miscrediet ſet. Dit was hoofdſakelyk het geval met Nederland, waar handel en nyverheid, borgerlyke vryheid en de ontwikkeling der steden het ridderdom ter ſyde schoven en deſe veel praktischere poëſy in ſyne plaats stelden. Gelyk vyandlyk stond de dierensage, die hier te huis was en bloeide, tegen het ridderepos op; ſelfs in de

nog behoudene gedichten van de Heemskinderen, Malagis en Ogier is het ridderdom niet meer het oude, wel het *aloude,* ruwe; wy vinden er weêr die « Sympathie zwischen Mensch und Thier, den barbarischen Stumpfsinn, Grausamkeit und Blutdurst, wie sie den Zeiten eigneten, die vor unserer Ritterdichtung gelegen hatten. Denn auch diese Zeiten selbst kehrten mit den vierzehnten Jahrhundert wieder. » Langfaam verliest het epos foo alle vastheid, en valt in enkele sagen uiteen of het wordt in prosa vertaald en in het volksboek verkort. Eene laatste pooging, welke men in Beijeren, Oostenryk en de Palts deed, om de oude ridderpoëfy nog eens te doen herleven, mislukte, en met de festiende en feventiende eeuw stierf fe bykans geheel uit. De herleving der klassische letterkunde werkte krachtig op de duitsche, niet min de jonge italiaansche en de werken van Boccaccio, Petrarka en Aeneas Sylvius en andere meer bevielen den duitschen schryveren beter als de oude ridderboeken, die eerst in onfe dagen weder opstonden en nu, met den ouden luister opgesmukt, weder gelyk eertyds onder het gansche volk verspreidt fyn. (*Wordt voortgefet.*)

Analogies linguistiques. Du Flamand dans ses rapports avec les autres idiomes d'origine teutonique, par P. Lebrocquy. Bruxelles, A. Van Dale, 1845, groot 8°, viii–479 bl. — Prys : 6 franken.

De vergelykende taalbeoefening is eene gansch niewe wetenschap. Niet alleen hadden er de Ouden geen begrip van, maar felfs tot aan het begin defer eeuw had men de belangwekkende betrekkingen, de gewichtige historische daadfaken nog niet vermoed, welke de studie van het sanskrit sedert omtrent dertig jaren heeft aan den dag gelegd. Van daar de dwalingen van foo vele geleerden, wier onvermoeide doch vruchteloofe poogingen onfe europeesche spraken met het hebreeuwsch, waarmede fy niets gemeens hebben, fochten aanteknoopen. Van daar de aardige en vermakende verhandelingen der Becanussen, Schrickiussen, en andere doktoren in *us,* over den oorsprong onfer taal.

Defe groote en gevolgryke voortgangen is men aan de germaansche natiën verschuldigd. Engeland, met de tot dus verre onbekende schatten van het indische letterdom optesporen, heeft de

opmerkfaamheid van het geleerde Europa over de merkweerdige, aloude taal der Indianen getrokken en de Duitschers hebben toen begonnen ditfelve licht, 't welk ſy alreede over de griekſche en romeinsche oudwereld hadden uitgestort, nu ook over de niewontdekte indische wereld te verspreiden. Wat de engelsche Colebrooke en Wilson hadden aangevangen, hebben de duitsche Schlegel, Bopp, Lassen, de deensche Rask en Westergaard voortgebouwd. De Franschen ſyn ver ten achteren gebleven. De groote epische poëmen van Indië, de *Ramayâna* en *Mahâbhârata* ſyn nog niet in 't fransch vertaald, en het indische drame *Sakontala,* dat reeds op 't einde der voorgaande eeuw in onſe taal was overgeſet[1], is eerst in 1830 door Chézy in het fransch uitgegeven geworden. De *Parallèle des langues de l'Europe et de l'Inde* van Eichhoff, hoe belangryk het ook voor ons ſy, is nogtans meestendeels naar de duitsche werken van Bopp en anderen bearbeid. Er is thans maar één geleerde in Frankryk, die ſich met de indische taal- en letterkunde yverig beſig houdt, het is de diep- en scherpſinnige Burnouf, dewelke, ſoo wy niet dwalen, van duitscher afkomst is.

Behoeven wy hier te ſeggen dat deſe studien by ons, ſoo wel als by de anderſins ſoo leergierige Noord-Nederlanders, teenemaal onbekend ſyn? Selfs de beſondere werken over de in Belgiën gesprokene talen ſyn tot nu toe niet genoegſaam verspreid. Hoe weinig de onwaardeerbare *Deutsche Grammatik* van Grimm geleſen en geleerd was, hebben onſe pennenstryden over de spelling maar al te klaar beweſen, en ik twyfel ſeer, of er, buiten den opsteller van het onlangs verschenen *Dictionnaire wallon*[2], eenig Waal te vinden ſy, die de ſoo kostbare *Grammatik der romanischen Sprachen* van Dietz kenne.

Het hierboven aangekondigd boek is het eerste werk van vergelykende taalkunde, dat in Belgiën verschynt. De opgave des

[1] *Sakontala, of de beslissende ring,* met opheldering van G. Forster. Haarlem, 1792, 8o. — Ook heeft de hollandsche reiſiger Haafner, in 1823, eene *Proeve van indische dichtkunde, volgens den Ramayon (ana?), naar het oorspronkelijk sanskritsch gevolgd,* uitgegeven.

[2] *Dictionnaire étymologique de la langue wallonne,* par Grandgagnage, 1re liv. Liége, 1845. Wy ſullen in eene naaste aflevering een verslag geven van dit nieuw en belangryk werk.

heeren Lebrocquy was de beoefening der germaansche spraken by ons gemeen te maken. Hy heeft met recht begrepen dat het werk Grimm's noch voor alle verstanden, noch voor alle börfen toegankelik was; dat men aan de Belgen iets meer befonder, meer locaalsch, meer praktisch moest opdienen; kortom, dat men van het bekende naar het onbekende moest voortgaan en, met behulpe der moedertaal, de andere verwante talen aanteleeren.

Te gelyker tyd had hy voor doel, een misbruik te veranderen, 't welk sedert lange jaren by ons bestaat; namelik dat men de jeugd het aanleeren van het hoogduitsch en het engelsch, by middel der fransche, der vreemde taal opdringt, terwyl het nederduitsch alléén, als volks- en als stamverwante taal, op defe bemiddeling aanspraak heeft te maken. Den huidigen leerweg te volgen, is niet slechts strydig met de gefonde rede, het is ook den algemeenen invloed van het fransch gestadig vergrooten en hem krachten byfetten, het is aan hetfelve een dwangverradend overwicht, een ongepast en onverdiend voorrecht schenken. Moge ook de eenheid, de orde in de verhandeling van staats- en algemeenbestuurfaken, het gebruik van ééne en defelfde taal kunnen vereischen, het schoolwefen kan fulks niet vorderen, en in het vak, waarvan wy spreken is het teenemaal, is het geheel en gansch onredematig. Defe onbefonnenheid, foo van wege den nederduitscher felve, die het nauweliks scheen te vermoeden, als van wege den staat, die er fich, voor het minst, niet mede bekreunde, heeft by den heer Lebrocquy eenen duchtigen voorvechter aangetroffen. Hy legt de jammerlike gevolgen van het huidige stelsel aan den dag, en wel derwyfe, dat de meest bevooroordeelden, de hevigste taal-intolleranten daaromtrent al hunnen faligen twyfel moeten laten finken. Syn gewrocht is eene allerwichtigste verschyning, en het kan, ja het moet onberekenbare gevolgen voor de vlaamsche letterkunde hebben. Want al wie in het teutoonsch gedeelte onfes lands eenig belang aan het kennen eener noordsche taal hecht, moet de niewe baan in, en die baan is vlaamsch, en ieder betreder is een beoefenaar te meer van het nederduitsch.

Om dit werk richtig te beoordeelen, moet men en het doel en het uitkomstpunt van den schryver in acht nemen. Een gansch volledig werk over dit onderwerp te schryven, was in den tegenwoor-

digen toestand der wetenschap by ons, feer moeijelik, en fou daarenboven het beoogde doel des schryvers, namelik het gemeenmaken der germaansche talen by middel van 't nederduitsch, hebben doen mislukken. Dan, hy fegt het rechtuit in fyne voorrede: « Bien des détails nécessaires manqueront à notre ouvrage; nous faillirons, nous le craignons sérieusement, dans le développement de beaucoup d'autres; toutefois nous espérons réussir et faire entrevoir du moins l'importance et l'utilité de l'idée pratique que nous cherchons à populariser. » Ja dit doel is volkomen bereikt, en alhoewel wy in eenige punten iet ofte wat te bestryden en te berispen hebben, foo aarfelen we niet om te feggen, dat dit boek een van de beste, foo niet het beste is van al degene die tot nu toe verschenen fyn, om de beoefening der moedertaal te helpen verspreiden.

Soo als de titel des werks het aanduidt, stelt de heer Lebrocquy de dietsche of nederduitsche taal in vergelyking met al de tongvallen van germaanschen oorsprong. Soo doet hy ons kennis maken met het gothisch, met het oud-, middel- en niewhoogduitsch, met het angelfaksisch, het platduitsch, het engelsch, het schotsch, het friesch, het deensch, het fweedsch en het yslandsch. Veel plaats kan elk defer taaltakken in een bundel van 500 fyden natuurlik niet beslaan; de schryver, de louter praktische fyde der taalkunde voor hoofddoel hebbende, is daarom befonderlik op het hoogduitsch en engelsch staande gebleven, en foo hy over de andere verwante tongvallen uitwydt, dan is het enkelik om het nut en de belangrykheid onfer moedertaal meer fichtbaar te maken.

Nadat hy, in fyn eerste kapittel, het doel en plan des werks heeft voorgesteld, geeft de schryver de verdeeling der duitsche talen aan. Defe verdeeling is niet defelfde by al de taalkundigen; de beste schynt ons die van den geleerden Schmeller te fyn, dewelke ook door de heer Lebrocquy, blf. 6, met eenige varianten gevolgd wordt. Se neemt dry hoofdtakken aan: de hoogduitsche, de nederduitsche en de noordsche of skandinaafsche. Ieder van defelve wordt nu in befondere tongvallen weder versplitst. Het hoogduitsch, de algemeene schriftstaal der Duitschers, is in de volkssprake in twee dialecten verdeeld: het middelduitsch en het opperduitsch. Het nederduitsch heeft er dry, namelik: het nederlandsch (vlaamsch of hollandsch), het nedersaksisch

en het friesch. Tot defen tak kan ook het nederrhynsch betrokken worden, ofschoon het met hoogduitsche elementen gemengd fy. Het noordsch omvat de deensche, fweedsche en yslandsche talen. Wy weten niet waarom de heer Lebrocquy in defe blf. 6, het friesch by de nederduitsche tongvallen niet begrepen heeft; het behoort immers tot onfen taaltak, alhoewel het ook fekere overeenkomende punten met den noordschen tak daarbiedt; hetgene door den schryver felven, blf. 337, wordt opgemerkt. Nevens defe louter germaansche taaltakken, bestaat er een andere, eene fytak of gemengde tak, namelik het engelsch. De thans foo verspreidde sprake van het britsche ryk is niet anders dan een gemengsel van het oude angel-saksisch (een, van het neder-saksisch weinig verschillende, nederduitsch dialect), van het deensch en het romaansch of fransch van de elfde eeuw.

Het fal hier niet ongepast fyn, eenige woorden te feggen over de begrenfing der hoofddialecten van het nederduitsch; een punt, dat door den heer Lebrocquy niet behandeld is geworden en waarover de heer Bernhardi [1] onnauwkeurige inlichtingen bekomen heeft. De spraakgrens tusschen het nederlandsch en het nedersaksisch volgt niet de politische grenfe van Nederland en Duitschland, gelyk Bernhardi het meent. Het is de Maas, die in de provintie Limborg de beide tongvallen scheidt, in dier voege echter, dat Maastricht en Roermond tot het neder-saksich behooren. Van defe leste stad gaat fe over Creveld en Dusseldorp naar Mühlheim, Essen, Dorsten, Borken en Bocholt, tot aan de nederlandsche grenfe, foo dat defe steden, gelyk ook Duisborg, Meurs, Wefel, Xanten, Kleve, enf., binnen het gebied van het nederlandsch begrepen fyn. Van daar volgt de grensscheiding, de poelen en duinen, dien de provintien Gelderland en Overyssel van fuid tot noord doorloopen, tot aan het punt waar Friesland met Groningerland in aanraking staat. De provintie Groningen, benevens een gedeelte van Drenthe, Overyssel en Gelderland behooren dus tot het nedersaksisch. Het friesch beperkt fich thans tot Friesland met de naburige eilanden, het distrikt Saterland, in de nabyheid van de monding der Ems en de westelike kust des hertogdoms Sleswig met de

[1] *Sprachkarte von Deutschland,* Cassel, 1844, 8o.

eilanden Sylt, Fœr, Helgoland, enſ. Het nederrhynsch bevat de landen tusschen Maas en Rhyn en strekt ſich uit over dien lesten stroom eenige uren langs den rechten oever van Bonn tot Dusseldorp. Suidwaarts wordt het van het Eifel-gebergte begrenst; nogtans worden ook in de luxemborgsche en triersche dialekten talryke sporen van het nederduitsch gevonden. Tot dien gemengden tongval behoort het ſoogenoemde *michland* in Oost-Braband en Limborg. — Later ſullen we de eigendommelike verschilpunten deſer dialecten kortbondiglik daarstellen. Laten we nu tot onſen schryver terugkeeren.

In ſyn kapittel II schetst vooreerst de heer Lebrocquy met eenen kortbondigen en sierliken styl de geschiedenis der taalkunde en geeft belangwekkende voorbeelden aan van de nauwe verwantschap des sanskrits met onſe europeïsche talen. Wy willen er maar dry hier aanhalen:

Sanskrit : *varas, viras* (man); latyn : *vir;* gothisch : *wair;* angel-saksisch : *waer, wer;* yslandsch : *ver.* Van daar ons *weerwolf,* dat is manwolf. Het sanskritsch wortelwoord is *var, vír,* verdediger, van daar ook ons *weren, verweren.*

Sanskrit : *pathas* (weg); grieksch : *πάτος* (pad); latyn : *passus* (schrede); engelsch : *path;* nederduitsch : *pad;* hoogduitsch : *pfad.* — Wortelwoord *path,* gaan.

Sanskrit : *pitar* (vader); grieksch : *πατήρ*; latyn : *pater;* oudduitsch : *fater;* gothisch : *fadar;* nederduitsch : *vader;* engelsch : *father;* hoogduitsch : *vater.* — Wortelwoord *pâ,* voeden, opvoeden. De woorden *voeden* en *vader* komen nog heden in onſe taal overeen.

Het is nogthans te betreuren dat de schryver in ſyne voorbeelden van sanskritsche woorden de willekeurige spelling der engelsche sanskritkundigen (ook door Eichhoff aangenomen) gevolgd heeft, in plaats van de meer verstaanbare schryfwyſe van Bopp te beſigen. De nederduitsche leſer ſal voorſeker niet raden, b. v., dat *Daivas* (*Deus, God*) als *dêvas* klinkt en dat de *j* in *yuj* als de fransche *dj* of de italiaansche *ge, gi* moet uitgesproken worden.

Wat de schryver verder, blſ. 36, ſegt : dat de fransche namen der winden aan de taal der Vlamingen in de festiende eeuw ſouden ontleend ſyn, kunnen wy niet annemen, dewyl Einhard uitdruk-

kelik verhaalt dat die namen door Karel den Grooten in de taal der Franken ſyn ingevoerd geworden. Ook ſyn we het met den schryver niet eens, wanneer hy, blſ. 40, ſegt dat de fransche woorden uit het grieksch voortspruitende, met de taal niet geboren ſyn en « *sont une importation des savants.* » Het is thans door niewere arbeiden beweſen, dat er een groot getal fransche woorden ſich onmiddelik van het grieksch laten afleiden en dat er nog een grooter getal in de volksdialecten van Suid-Frankryk gevonden worden[1].

Wy meenen met Lebrocquy (blſ. 42 en 43) dat er geene sporen van het keltisch in de waalsche tongvallen bestaan, maar het scheelt veel dat derſelver woorden, schier voor het geheel, uit latynsche woorden ſouden gevormd ſyn. We kunnen daarentegen stellig beweren dat ongeveer het derde deel der waalsche woorden van germaanschen oorsprong ſyn, en wy ſyn voornemens, dit stelsel naderhand in ons blad te ontwikkelen.

Dit kapittel eindigt met eene daarstelling der verscheidene oude germaansche dialekten, waarvan stalen, met eene nevensgaande dietsche vertaling, aangegeven worden. Met recht doet de schryver opmerken, dat, indien onſe taal in hare niewere ontwikkeling aan kracht en nauwkeurigheid heeft gewonnen, ſy nochtans ten aanſien der welluidendheid en spraakkundige vormen veel verloren heeft. Hoe verre is toch onſe hedendaagsche sprake van die der negende eeuw! *Got thia wala dida mi* en nu *God die my wel deed. In generedos sila mina fan mitton welpo leono* — en *gy verlostet myne ſiel van 't midden der leeuwen-welpen!* Deſelve opmerking hebben wy ook elders gemaakt en wy meenen nog altyd dat onſe schryvers veel van die oude welluidendheid allengskens ſouden kunnen herwinnen. — Met een woord, wekt al dit kapittel het belang des leſers op, en wy wenschen dat het onſe landgenoten moge aanporren om de vergelykende taalkunde eindelik te beoefenen.

Het kapittel III heeft voor opschrift : *Des rapports du Flamand et du Hollandais. De l'orthographe flamande.*

Reeds de Mottos, waarmede dit kap. boven alle anderen rykelik

[1] Sie namentlik Lafon, *Essai sur la langue romane-provençale.* Paris, 1841.

is gesegend, seggen ons, dat er van onsen beruchten spellingoorlog spraak is, die werkelik *much ado about nothing* was. Met scherpe ironie geeselt de schryver de ongelukkige Bôn-Behaegelisten; hunne beschuldigingen tegen de aanhangers van het stelsel der koninglike commissie worden even soo veel pylen tegen hunne eigen borst gericht. Ondertusschen kunnen wy toch niet verbergen, dat de schryver eigenlik al te veel plaats aan die kwestie toewydt en dat wy een goed deel van die plaats liever voor het kapittel V hadden sien besteden. In een werk van desen aart, de klachtpunten van De Foere, Bôn en Behaegel wederleggen, dat is een arbeid, welker nut wy niet insien. Het vraagpunt is nu beslist. Niet alleen is het voor ieder oordeelkundig man klaarblykelik, dat eene lichte verscheidenheid in de spelling (in den klank is er geene), geene twee verschillende talen kan uitmaken, maar het is, voor dengene die de nederlandsche dialekten gestudeerd heeft, onbetwistbaar, dat deselve met de politische grensen van Holland en Belgiën in geene verbinding staan. De volksdialekten van beide koningryken kunnen niet in noord- en suid-, maar wel in west- en oostdialekten verdeeld worden. Er bestaat eigentlik geen hollandsch en vlaamsch taaleigen, maar kust- en binnenlandstongvallen. Beide provintien Vlaanderen, Seeland en Holland van der eene, beide Brabanden, Antwerpen, Limborg, Gelderland en Overyssel van der andere syde, souden, eerder dan Noord-Nederland en Belgiën, op een eigendommelik dialekt kunnen aanspraak maken[1]. Overigens komt het ons vreemd en onbedacht voor, dat de schryver, die 46 bladsyden heeft besteed om te bewysen dat het soogenoemde hollandsch en vlaamsch maar één en deselfde taal was, niettemin op andere plaatsen en namentlik blf. 2, 6, 49 *bis* en 65, van *flamand* en *hollandais* als twee talen of twee verschillende dialekten spreekt. Selfs de titel van dit kapittel III bevalt

[1] Ook konde men in de nederlandsche sprake de *i-landen* en de *y-* of *ei-landen* onderscheiden. Doch het is niettemin seker dat, als men de gesamentlike noord-nederlandsche dialekten al de onse tegenoverstelt, slechts twee onbeduidende verscheidenheden by hun te vinden syn, namelik dat het onbepaalde lidwoord *een* in alle geslachten en naamvallen onveranderbaar blyft, en dat de uitspraak van onse scherplange *ee* en *oo* onbekend is.

ons niet : wy hadden liever gesien : *De la langue des Pays-Bas,* of wel : *De la langue thioise. De l'orthographe flamande et hollandaise.*

(*Het vervolg in de naaste aflevering.*)

DE HOOGLEERAAR JOHAN KINKER.

Over een paar maanden verloor Noord-Nederland aan den hoogleeraar Johan Kinker, eenen dier mannen waarop eene natie met volle regt mag roem dragen. Mild met alle gaven des geestes bedeeld, ryk aan verstand en aan beeldingskracht, fyne taal tot in derselver fynste wendingen volkomen meester, was Kinker te gelyker tyd een grondig denker en een swierig dichter. By dese gaven voegde hy nog degene van sich bemind te maken van ieder wie met hem in aanraking komen mogt, en veel onser suid-nederlandsche lesers sullen sich nog met dankbaarheid herinneren, hoe aangenaam hy hun, gedurende syn dertienjarig verblyf te Luik, de studie onser schoone moedertaal wist te maken. Het is daarom ook met eene dubbele deelneming dat dese de volgende korte levensschets van den vermaarden schryver sullen lesen.

Johan Kinker werd op den 1ste January 1764 te Nieuw-Amstel, in de nabyheid van Amsterdam, geboren. Syne ouders behoorden tot den welhebbenden burgerstand, en ofschoon hy, nog jong synde, syn vader verloor, liet syne moeder hem toe, sich tot den geleerden stand te bestemmen. Van syne vroegste jeugd af aan gaf hy blyken van eenen grooten aanleg voor poësy en geestesoefening. Syne eerste gedichten, welke al vroeg versameld verschenen waren, plagt hy later wel eens *de zonden zijner jeugd,* (delicta juventutis) te noemen. Kort daarop gaf hy onder de titels van : « *Van Rots* » en « *Celia* » twee treurspelen in het licht, welke des te meer opsiens baarden, daar hy te deser gelegenheid den styven trant der oude hollandsche klassieken had laten varen, om by meer levendigheid, meer natuurlykheid in voordragt en aaneenschakeling ook eene vryere poëtische beweging te voegen. Ondertusschen dat hy sich aan dese letterkundige werksaamheden toewydde, bestudeerde hy eenen tyd lang de geneeskunst ; maar vermits syn al te gevoelig hart te diep getroffen werd by het gedurig aanschouwen der menschelyke ellende, werd hy gedwongen, dese loopbaan te verlaten om sich op de studie der regten toe te leggen. Doktor in dit vak geworden synde, vestigde

by ſich met den woon te 's Gravenhage, alwaar hy al spoedig onder de beste advokaten geteld werd.

Omtrent dit tydstip begon de philosophie van Kant in Noord-Nederland door te dringen, en Kinker, ofschoon onafgebroken als dichter werkſaam, bragt ſeer veel toe tot het verspreiden der denkbeelden van den hoogduitschen wysgeer, wiens schriften hy, in verbond met ſynen vriend van Hemert, tot op het merg te doorgronden poogde.

Tweemaal hervatte hy de leſing van Kant, eer het hem gelukken mogt, 's mans leerstelsel in desſelfs ganschen omvang te bevroeden. By de derde leſing gelukte het hem allerſins beter. Dan verstond hy het nieuwe stelsel en het beviel hem des te meer, daar het met de wending van ſynen eigenen geest in vollen eenklank was. Ook verscheen er weldra van ſyne hand een overſigt van het kantsiaansche systeem in het *Magazijn der kritische wijsbegeerte.* Deſe grondige en uitvoerige arbeid, door Lefèvre onder den titel van : *Précis historique de la philosophie de Kant,* in 't fransch vertaald, werd de grondsteen, waarop de vermaarde Destutt de Tracy ſyne kritiek van Kant's wysbegeerte bouwde. Ook bekennen ſaakkundige regters dat Frankryk, ſyne eerste kennisneming deſer wysbegeerte aan den nederlandschen schryver te danken heeft.

Deſe wysbegeerte heeft Kinker ſich ſoo wel weten eigen te maken, hy heeft er ſich derwyſe mede vereenſelvigd, dat ſyne latere, ſelfs poëtische voortbrengsels, er duidelyke sporen van dragen. By middel der dichtkunst drongen deſe grondbeginsels tot in kringen door, die anders voor strenge philosophische beschouwingen weinig toegankelyk ſyn. Met deſe bedoeling verschenen de drie volgende leergedichten, welke eenen ongeloofelyken byval vonden, en deſen byval door de keurige, dichterlyke voordragt der verhevenste waarheden verdienden. *God en Vrijheid; Wilskracht en Deugd* en *Gedachten bij het graf van Kant.*

Deſe ernstige beschouwing van afgetrokkene leerstelsels, deed geene afbreuk op Kinkers eigentlyk geſegde letterkundige werkſaamheden. Vooral trok het vaderlandsch tooneel des dichters opmerkſaamheid tot ſich. Hy legde er ſich met voorliefde op toe, om het vry te maken van den tol welken het aan styve en levenlooſe vertalingen van verouderde fransche treurspelen te betalen had. Hy focht dan den nederlandschen schouwburg een nieuw leven bytefetten, deels door eenige voortbrengsels vol beweging en warmte in de voordragt, vol verscheidenheid en belangrykheid in de karakters en situatiën, ſoo als ſyn treurspel *Almanzor en Zehra,* deels ook door vertalingen uit de ſich toenmaals ſoo krachtig en ſoo weelderig ontwikkelende tooneelliteratuur van Duitschland, waaronder vooral Schillers *Maria Stuart,* en de *Jungfrau von Orléans* van denſelfden schryver.

's Mans bemoeijingen, om het wysgeerige stelsel van Kant tot een eigendom der nederlandsche natie te maken, vonden echter tegenkanting; en tusschen degenen, die fich wars toonden van het invoeren van 't kritische systeem, was de vermaarde Feith wel een van de eersten. Daarom ook moest Kinker van het tooneeldichten affien, om fich geheel en gansch aan de verdediging defer philosophie en aan derfelver algemeene verspreiding toe te wyden. Van toen af aan stonden Kinkers dichterlyke uitboefemingen byna altoos in verband met fyne wysgeerige begrippen, en omkleedden gene den vorm eener lofpleit van defe. Feith's aanvallen werden in eene reeks van poëtische brieven afgekeerd, en Kinker's eigene kritische verhandelingen vervormden fich tot grootere didaktische gedichten, waaronder vooral *Het ware der Schoonheid*, *Het Alleven of de wereldziel* en *De Toekomst* de opmerkfaamheid der denkers tot fich trokken. Op elke bladfyde defer heerlyke gedichten glinstert en gloort de groote, veelomvattende geest, en geen lefer kan er ongevoelig blyven voor de groote waarheden, welke er daar ontwikkeld worden, geen lefer blyft koel en onbewogen by defe felfveredelende beschouwing van de oneindigheid des Opperwefens, van de weerdigheid van den mensch en de verhevenheid fyner bestemming.

Maar toch was Kinker geen uitsluitelyk beschouwende wysgeer. Gedurende de inlyving van Noord-Nederland met het fransche keiferryk schetste hy met krachtvol en gloeijend penseel het tafereel van 's lands verleden grootheid en felfstandigheid en focht hy weder het vertrouwen op eene betere toekomst in de gemoederen fyner medeburgers te wekken. In een paar oden: *Stille bemoediging* en *Weeklagt* getyteld, gaf fyn edele haat tegen vreemde overheersching fich lucht. 's Mans profetische woorden klonken luid en verre over den nederlandschen bodem, en geen lange tyd verliep er na het verkondigen defer voorspelling of de fransche dwangheerschappy had opgehouden met bestaan.

Een paar jaren na de stichting van het koningryk der Nederlanden, en by de wederinrichting onfer hoogescholen werd Kinker van de regeering tot den leerstoel van nederduitsche letterkunde te Luik beroepen, en in de navolgende stancen fegde hy aan Y en Amstel vaarwel:

Y en Amstelstroom! U groet ik,
 Ligt wel voor de laatste maal.
Van uw boorden roept mij 't noodlot
 Ginder achter Maas en Waal:

Daar, waar de eerste kronklende opklimt,
 Tegen 't waalsche Nederland,
Gunt zij mij een veil'ge rustplaats
 Aan haar rotsig, bogtig strand!

'k Zal daar vlijtig gaan verkonden
  Wat me, in proza of in dicht,
Hier vereenigd, daar gebrokkeld,
  Op het woelig harte ligt.

'k Zal er, hoe men er moog' smalen,
  Wat men afkeure of bedill',
Onzen rijken noordschen tongval
  Kennen doen aan wie maar wil.

't Zij ze Duitschers zijn of Franschen,
  Belgen, Walen, of, misschien
De een of andere overvlieger
  Die me in Walenland wil zien.

. . . .

Wil men niets van 't hollandsch hooren,
  Niets van FICHTE of vader KANT,
Niets van 't zuiver eigen denken,
  Naar de wetten van 't verstand,

Niets van alles wat er gaans is.
  In dien hoogen wereldstaat;
Is dit bij de waalsche broeders
  Nog te vroeg of reeds te laat?

Nu dan zal ik naarstig leeren; —
  Ginn so nen cial pon' fê rin;
Lige, mi deuzeme patreie! J
  Fa ben kig' kuire on pastin.

'k Zal dan, bij gebrek aan beter,
  En behoudens elks fatsoen,
Met mijn nieuwe landgenooten,
  't Eburhunsch herleven doen.

Als men er de fransche basterd
  Keurig af te zondren weet,
Vindt men er nog oude neder-
  Duitsche woorden bij de vleet.

Ja! — wanneer men met een loepje
  Leichens landtaal wel bespiedt
Vangt men er nog menig woord op,
  Uit het Nibelungenlied.

. . . .

Zoo mij 't heimwee ginds mogt plagen,
't Geen wel mogelijk kan zijn,
Zal ik denken : — « 't Ben hier immers
« Spoedig aan den Nederrijn?...

« En de Maas die 'k hier zie stroomen
« Is een nederlandsche vloed,
« Die zich als de Rijn, door Holland,
« In de zee ontlasten moet. »

't Hollandsch is er *contre-bande*.
Ja, dat weet ik al te wel :
Zelfs het Vlaamsch en Brabandsch klinkt er,
Als een tongslag van de hel.

En de Duitschers die er wonen,
Noemen onze taal plat-duitsch :
Wat er hollandsch is, moet stil zijn,
Zoet en stil gelijk een muis. —

Nu dat ben ik; ieder weet het,
Die me kent in Nederland.
Anders was ik er gezeteld,
Als een kabeljaauw op strand.

. . . .

Defe verfen hebben wy hier niet alleen om derfelver dichterlyke weerde overgeschreven, maar ook en wel vooral omdat de losse trant die er in heerscht, het allerjuistste denkbeeld geeft van Kinkers gemoedige inschikkelykheid in het dagelyksch verkeer. Het was bovenal aan defe inschikkelykheid en aan de stille opgeruimdheid van fyn karakter, dat Kinker de talryke vrienden te danken had, die hy te Luik én voor fich felven, én voor de beoefening der nederduitsche letteren mogt aanwinnen. Jammer genoeg dat het meerendeel van Kinkers landgenoten 's mans handelwyfe hier te lande niet wisten na te volgen, en den glans hunner onloochenbare wetenschappelyke verdiensten, met eene onbuigbare styfheid, eene onverdragelyke trotschheid verdoofd hebben! Wie weet wat er fou gebeurd fyn, had vader Willem wat meer mannen van den aart van Kinker in Suid-Nederland weten te plaatsen!

Wy fegden daareven dat de geleerde professor fich vele vrienden te Luik wist aan te winnen. Onder defe behoorden fonder uitneming de studenten, die fynen cursus volgden en fich wekelyks ten fynen huife vereenigden om onder elkander in 't nederduitsch te redekavelen en voorlefingen over letter-

kundige of wysgeerige onderwerpen te houden. Defen kransjes had de hoogleeraar de naam van *Tandem* gegeven; wellicht om uittedrukken dat defelve niet fonder moeite in de waalsche hoofdstad waren ingericht geworden. Veel mannen, wier namen ten huidigen dage in onfe staats- of letterwereld op fyn gunstigste bekend staan, maakten deel van defe vergaderingen en voor menigen onder defe fyn fe het voorwerp eener aangename herinnering gebleven. Defe mannen hier alle op te noemen, ware ons onmogelyk; althans weten wy dat de heeren Nothomb, Jottrand, Van Hasselt, Weustenraadt, Würth, Stas, thans cassatieraad, Städtmann, hoog ambtenaar in de Rhynprovintie, enf., er geene onbeduidende medeleden van waren. Eenige van hun hebben naderhand met den professor eene briefwisseling onderhouden tot aan 1830.

Kinkers werkfaamheid als hoogleeraar bepaalde fich wel niet uitsluitelyk tot de nederlandsche letteren, daar hy ook wel eens eenen cursus over het *natuurregt* deed, en, naar Kant's beginselen, fyne *Brieven over Natuurregt, aan P. Van Hemert*, liet uitkomen. Nogthans legde hy fich by voorkeur op spraak- en letterkundige werken toe. Uit dien tyd dagteekent fyne *Algemeene Spraakkunst*; eene inleiding tot eene algemeene theorie der talen, foo als ook fyne *Proeve eener nederlandsche Prosodia*. Geenen letterkundige mogen defe twee werken ontbreken; voornamelyk in 't lestgenoemde, vinden de dichters de beste handleiding tot het maken van vloeijende verfen, by vermyding van stroefheid en wanklank, en tevens eene leerryke toepassing van de versmaat der Ouden op de nederduitsche taal.

Kinker heeft de laatste jaren van fynen gevorderden en gefegenden leeftyd in Amsterdam overgebragt. Nog dikwyls gedacht hy met een treurig welgevallen fyne fuid-nederlandsche betrekkingen, en hier te lande fal fyn naam en fyn aandenken blyven voortleven, foo lang er de nederduitsche letteren een' dankbaren beoefenaar fullen vinden. J. C.

Mynheer de baron de Stassart, de akademie en de vlaamsche taal.

Menigeen fal fich welligt verwonderen, ons, arm en byna baardeloos schryvelaartje, de pen te fien opvatten tegen den weledelen, hooggeboren en hooggeleerden voorfitter der belgische Akademie, die fyne hairen in het uitoefenen van den stiel vergryfen fag. Neen, ons voornemen is niet, de redevoering van den achtbaren baron van het begin tot het einde te ontleden; en bekroop ons de lust hiertoe, dan fouden kunst en kennissen ons ongetwyfeld te kort schieten, om ons naar behooren van de lastige taak te kwyten;

neen, indien wy het wagen dorsten, de reeds foo lang geslotene inktflesch te ontstoppen en de verroeste pen nog eens in 't fwarte nat te doopen, dan was het, omdat de taal van het meerendeel der Belgen, of met schuldvolle voordacht, of door eene laakbare nalatenheid, in fyne redevoering vergeten werd.

Indien wy ooit gedacht hadden, fulks te fien gebeuren, dan feker was het op dit oogenblik niet, als koninglyke verordeningen juist de leemte hadden aangeduid, die er betrekkelyk de vlaamsche taal in de akademie bestaat. Hadden wy kunnen vreefen, dat iemand haar in den vergetelhoek fou hebben gelaten, dan toch verwachtten wy fulks niet van den voorfitter defer akademie, die, ten minste naar ons dunken, met den wensch des konings, het lichaam betreffende, aan welks hoofd hy fich bevindt, bekend moest fyn; ja, wy feggen het nog eens, indien wy gedacht hadden, onfe moedertaal verstooten te fien worden, dan was het niet van een persoon die in october 1841, benevens verschillige fyner medeleden, fich aan de eertafel bevond op het feestmaal, dat er ter gelegenheid van het vlaamsch taalkongres te Gent werd gehouden.

Maar sedert dan fyn er vier jaren verloopen en welligt begint het geheugen van M. den baron de Stassart foo al wat te verslappen, of jou vooroordeel en afgunst aan defe vergetelheid niet vreemd fyn gebleven? Wie weet? Telken dage wint in Belgiën het vlaamsche grondbeginsel veld, en ontwikkelt het fich op eene wonderbare wyfe, in weêrwil van de hinderlagen, waarmede men het langs alle kanten tracht te keer te gaan!

De geleerde baron gaf fich de moeite, in eene omstandige ontwikkeling te treden om te bewyfen, dat een fransch letterkundige, dien hy ons toch de eer niet doet te noemen, fich wel had willen geweerdigen, eenige stukjens fyner belgische taalgenooten te aanhooren, welke hy niet aarfelde, nevens eenige der verdienstelyke stukken fyner fransche kunstbroeders te stellen; ja, felfs wees hy somtyds aan de eerste den overwinningspalm boven de tweede toe. Welnu! lieve lefer, wat fegt gy van defe eer, wat fegt gy van die wonderbare daadfaak; een echt fransche schryver, die fich wel tot daar toe wil vernederen, een' gunstigen blik op de lettervruchten onfer belgische franschschryvers te laten nederdalen; inderdaad, is dit niet allervleijendst voor ons, onbeduidend volkje, dat fich in alles byna naar den goeden wil van Frankryk moet gedragen, dat een lid der *groote natie* fich wel met ons een oogenblik heeft willen ophouden! Dan, als men op foo een fonderlinge wyfe de heerschfucht onfer fuider naburen in de hand werkt, mogen defe ons tog wel, bovenal als het niemand hoort, een wierookwalmtje toefwaaijen. En, waarom fegdet gy niet, Mynheer de akademievoorfitter, dat er in ons land een gedeelte is, dat, hoe klein het ook fyn moge, noch Frankryk ontfiet, noch fich om de verwaande modekoningin bekreunt, dat, hoe aanmoediging en ondersteuning het ook te kort schieten, ten minste foo veel en meer verdienstelyke werken dan het fransch-

schryvende, in het licht bragt en werken die alle ter versterking onfer eigendommelykheid strekten en de aanmatigingen van onfe overweldigingsfuchtige naburen te keer gingen; werken, die reeds den verderfelyken verbasteringsvloed, welke fich over Belgiën heenrukte, gedeeltelyk afgeweerd hebben, en thans stap voor stap den grond, dien het romaansch element op ons vreoverd had, terugwinnen. Gy moest ten minste gefegd hebben, dat er in Belgiën eene taal bestond, die fier op haar roemruchtig voorleden, fich als by betoovering, der groote mannen van vroegere eeuwen wêer weerdig maakt, en, als uit eene slaapfiekte ontwakende, eene buitengewoone levenskracht aan den dag legt. En fier mag fy op dit voorleden wefen, want het besloot mannen, wier namen alom bekend fyn. Mannen foo als van Maerlant, Simon Stevyn, Zevecote, Marnix van S. Aldegonde, Vondel, enf., en dit moet gy des te beter weten, daar gy van den tweede in uwe redevoering spreekt, en beter als ik moet gy u de gefegde herinneren, welke in den brief van M. Dufan aan de Académie des belles lettres et sciences voorkomt. De groote Bruggeling, van Archimedes sprekende en van de waarde der vlaamsche taal boven de andere talen overtuigd, verheugt fich over fyne *spraek welke duytsch was, de fine* (die van den siciliaanschen wiskundige namelyk) : *maer Grieckx*.

Gy spreekt van eene nationale letterkunde en gy vergeet er het schoonste, het echt nationale gedeelte van; dit gedeelte, dat de oude landtaal bewaart, en fich, in weêrwil van de minachting der franschschryveren, by den vreemde doet bewonderen; ja, terwyl gy onfe landgenoten toespreekt als of fe onbewust waren van het bestaan eener vlaamsche letterkunde, die echter dagelyks van haar leven getuigt; terwyl gy de stof eener echte nationaliteit verfoeit, juicht Duitschland, het groote, het geleerde en wyfe Duitschland, met een algemeen handgeklap onfe ontwikkeling toe; en die aanmoediging, welke gy onfen medeburgeren weigert, biedt ons de vreemde, door ons moedig streven verrukt.

Dan, de fransche stukken waarvan gy, voorfitter onfer belgische akademie, gewaagde [1], hadden die wel de eer, welke aan talryke onfer vlaamsche gewrochten te beurt viel, van in verscheidene talen, onder anderen de duitsche, engelsche, slavische of poolsche, tot felfs de fransche, vertaald te worden.

[1] By defe vergelyking kan men den schryver des te minder van overdryving beschuldigen, daar de heer de Stassart in fyne akademieke wysheid, het goedgevonden heeft, twee der voornaamste franschschryvende belgische dichters, de heeren Th. Weustenraadt en E. Buschmann, onvermeld te laten en hunne met byval ontvangene werken, geheel en al over het hoofd te fien. Het is waar, dat Th. Weustenraadt nu en dan ook wel eens vlaamsch schryft en dat E. Buschmann, in fyne dubbele hoedanigheid van schryver en van drukker, der vlaamsche letterkunde reeds meer dan eenen dienst bewefen heeft. Sou M. de Stassart fulks by geval in aanmerking hebben genomen? *De redactie.*

By myne weet is aan geen enkel defer dergelyke gunst te beurt gevallen, ook werden fy by de naburen niet nagedrukt, foo als het in Holland met verscheidene stukken, felfs met geheele werken onfer schryvers het geval was.

Souden die fransche werken wel de vergelyking kunnen onderstaan met degene der schryvers, die fich van de taal bedienen, welke gy uwer aandacht onwaardig schynt te oordeelen? Maar, doorloopt Belgiën, en fegt of gy onder uwe franschschryvers namen vinden fult, die als degenen van Conscience, Ledeganck, De Laet, Ryswyck, Nolet de Brauwere, Mev. Doolaghe, Van Duyfe, Van Kerckhoven, Ecrevisfe, enf., onder het volk bekend fyn en gewaardeerd worden; gy stipte in uwe redevoering de uitmuntenheid aan, waarmede onfe romanschryvers de feden en de gebeurtenissen der festiende eeuw wisten af te schetsen; was het nogmaals aan de vlaamsche fyde niet, dat de beste afschetsers van dit tydstip, Conscience, De Laet, enf., fich bevonden, en de besten onder u, foo als de heeren baron Jules de Saint-Genois en Felix Bogaerts, verruilden immers onlangs het fransch tegen het vlaamsch, en het was in defe laatste taal, dat fy hunne jongste werken opstelden. De gedichten, waarover gy foo breedvoerig hebt uitgewyd, moeten verre onderdoen voor degenen van de hierboven genoemde schryvers, alhoewel defe de goedkeuring van geen enkel fransch letterkundige ontfangen hebben; en fag men in de rei der belgische franschschryvers eenige verdienstelyke vrouwen de pen vatten, op onfe beurte fagen wy gevoelvolle vrouwen optreden, die in de oude taal der vaderen, uitmuntende gedichten daarstellen. Dit alles moest de voorfitter van het lichaam, dat het letterkundig en wetenschappelyk Belgiën vertegenwoordigt, geweten en gefegd hebben; want het was niet meer als fyn pligt, met den letterkundigen toestand van Belgiën bekend te fyn; en hierin begrypen wy wel de beide letterkunden van onfen bodem.

Defe handelwyfe heeft ook niets rustinsprekends voor ons Vlamingen. Wat fullen de leden onfer akademie doen, wanneer het er op aankomen fal, de nog te kortschietende leden te noemen? Sal fy op eene billyke wyfe hiertoe vlaamsche schryvers kiefen, om een redelyk evenwigt tusschen het fransch en het vlaamsch daartestellen? Hier is sterk voor te vreefen, en op de toekomst moeten wy weinig hoop hebben, dewyl het defe heeren felven fyn, welke die leden, en hierna hunne opvolgers, moeten noemen. En reeds luidt het feer waarschynlyk, dat het meerendeel der nieuwe akademisten franschschryvers, felfs franschmannen fyn fullen, onder anderen, de heer Baron; — Mynheer de akademievoorfitter vergisse fich niet, het is niet van fyn hoogedelen persoon dat wy hier gewagen willen, maar van feker *professeur ès lettres,* die ons eens, als een soort van luchtsteen, uit de franschen wolken kwam gevallen, — en aan het land, dat hem wel als een fyner kinderen aannemen wilde, een fonderling geschenk medebragt, een geschenk dat, volgens fyn feggen, de eenigste

middel bevat om eene belgische, eene echte belgische nationaliteit daar te stellen : De fransche taal!! Sinds dien tyd acht hy het ſich geoorloofd, hy uitlander, die toch aan Belgiën of aan Frankryk ontrouw moet ſyn, de taal van het land te vernederen en als de grootste hinderpaal te beschouwen, welke er Belgiën by het gronden van eene sterke nationaliteit in den weg staat[1]. En nochtans ſal die man naar alle waarschynlykheid benoemd worden[2]!

Troostende is het echter voor de Vlamingen dat Syne Majesteit, die op de openingsvergadering der akademie tegenwoordig was, de ſaken anders inſiet dan onſe fransche raadgever. Dat heeft de vorst beweſen, toen hy na de ſitting op de vriendelykste wyſe aan onſen verdienstelyken taal- en letterkundige, den heer Willems, bekend maakte dat S. H. de graaf van Vlaanderen hem, ter gelegenheid van ſyn verjaardag, vlaamsche verſen had opgedragen en er byvoegde : « Gy ſiet wel, Mynheer, dat men de vlaamsche taal niet vergeet. » En ſeer gepast was ook het antwoord van den verdienstelyken vlaamschen schryver, als hy ſegde : « Sire, inderdaad, niemand vergeet het vlaamsch, dan Mynheer de voorſitter in ſyne redevoering. »

Met ongeduld ſien wy dus de benoemingen der akademie te gemoet, en vertrouwen stellende in hare regtveerdigheid durven wy ons nog op eenen onpartydigen keus verwachten. Mogten wy ons echter in onſe hoop te leur gesteld ſien, dat ſy dan niet vergete, dat de tyd en het nakroost eens geregtigheid doen ſullen over alle onregtveerdige vonnissen en over hen die ſe stryken.

G. J. DODD.

[1] Siet hier eenige der ſonderlinge oordeelvellingen van deſen heer, over de nederduitsche letterkunde, uit ſyn *Coup d'œil sur l'état actuel des sciences en Belgique* getrokken. Blſ. 16 ſegt hy : « L'énergie littéraire du hollandais, resserré dans de si « étroites limites et SI PAUVRES EN NOMS ILLUSTRES, (sic) ne pouvait en aucune façon « lutter avec celle du français, la langue européenne, etc. » enſ. Men kan genoeg uit deſe woorden opmaken hoe weinig Mynheer Baron met de nederduitsche letterkunde bekend is. Verder schryft hy : « L'existence simultanée de deux langues littéraires « est un des plus grands obstacles à l'existence d'une littérature. Or, comme dans « l'espèce, il n'y a pas à hésiter entre les deux idiomes rivaux, ceux qui, aveuglés par « un sentiment de nationalité mal entendu, prétendent aujourd'hui ressusciter le fla- « mand, portent, sans le vouloir, un coup fatal à la nationalité même, dans ses ma- « nifestations intellectuelles. Chercher à élever le flamand au rang de langue litté- « raire, c'est jeter l'inquiétude et la perturbation dans l'éducation comme dans la « science.....

« Il faut, de nécessité, que l'une des deux succombe, et j'ose dire que, bien loin de « perdre, la nationalité gagne à la promptitude de cette chute. »

[2] By gebrek aan plaats heeft de schryver hier vele bemerkingen moeten achterlaten. Hy ſal ſe later ontwikkelen.

VISSCHERSLIED.

Nog eenmaal in fee, myne lieve,
Myn lieve, nog eenmaal in fee!
Dan sturen we ons bootje tegader,
Ons bootje tegader op ree;
Dan geeft ons de pastor fyn fegen,
Syn fegen geeft vader ons mée,
En moeder fegt ons: « God behoede U.
Behoede U voor smart en voor wee! »

Nog eenmaal den walvisch harpoenen,
Harpoenen den walvisch in 't Noord,
En 'k breng schat en rykdom U mede,
U mede terug naar dit oord.
Dan roep ik van verre: « Myn liefste,
Myn liefste, nu los ik myn woord;
Uw liefde viel toch op geen' ander,
Geen ander klampte U toch aan boord? »

Nog eenmaal der golven gevaren,
Der golven gevaren getart,
En 'k druk U, als vrouw, myne liefste,
Myn liefste, als myn vrouw, aan het hart!
En fien we dan later een bodem,
Een bodem van 't onweér gesard,
Dan feggen we toch: « God behoedde ons,
Behoedde ons voor wee en voor smart! »

Nog eenmaal door branding en ysschol,
Door ysschol en branding gestuurd,
En 'k bouw U een findelik hutje,
Een findelik hutje in de buurt;
En heb ik U eens, myne liefste,
Myn liefste, ter kerke gevuerd,
Dan schenk ik U ook wel een foontje,
Een foontje dat frisch op U tuurt!

Nog eenmaal stak Wannes de visscher,
Stak Wannes de visscher in fee;
Niet lang bleef hy weg; en bracht schatten,
Bracht schatten en rykdommen meé;

En 't jaarken en was niet verloopen,
Verloopen op veilige ree,
Of Roosje die drukte aan heur boefem,
Heur boefem een foontjen of twee.

Nog meermaal fong Wannes fyn liedje,
Syn liedje dat ieder bekoort;
Het wordt van de meisjes nog heden,
Nog heden foo geerne gehoord!
Doch iedere visscher en keert niet,
En keert niet terug naar dit oord,
Noch houdt foo getrouw niet als Wannes,
Als Wannes aan Roosje, fyn woord.

JOHAN ALFRIED DE LAET.

Antwerpen. 18 december 1845.

GEVLEUGELDE GEDACHTEN.

Soo de liefde vleuglen hadde
Als het lieve vogelkyn,
Verre fou ik dan wel vliegen,
Over woud en fee my wiegen
En nog heden by u fyn,
Soo de liefde vleuglen hadde
Als het lieve vogelkyn.

Soo gedachten fichtbaar waren,
En gevormd als ik en gy,
In de allerverste streken
Sou ik immers tot u spreken,
Wandelend aan uwe fy,
Soo gedachten fichtbaar waren
En gevormd als ik en gy!

Maar gedachten hebben vleuglen
Sweven waar 't hun lust in 't rond,
Gy kunt niet hun vlugt bespieden,
Doch gy voelt fe fachtjes vlieden,
Over hals langs wang en mond;
Ja, gedachten hebben vleuglen
Sweven waar 't hun lust in 't rond!

Naar Wieland. PH. B.

Bladvulsel.

Aan N.

Immers zucht tot de zangster uw : *ἀνδρὰ μοι ἔννεπε μοῦσα* —
Bok en filosoof droegen en dragen den baard. F.

YESTERDAY,

DOOR LADY CAROLINE DE CRESPIGNY.

Hy ging! — nog streelt fyn stem myn oor,
Dat gretig volgt der woorden spoor,
De weêrgalm fluistert bly gelast:
« Eerst gistren was 't! »

Ach, gistren klonk in 's windjes spel:
« Hy kwam — ging heen en fel vaarwel!
« Helaes, ook gy fucht dra verrast:
«« Reeds gistren was 't! »»

Eerst gistren! denkt de liefde graag,
Reeds gistren! is der liefde een plaag;
« 't Luidt droef en toch foo schoon gepast:
« Ja, gistren was 't! »

Beweend, vergeten, koud en wyd
Verfonken in een' vroeger' tyd,
Dood in de kist rust thans myn gast.
Vriend, gistren was 't.

In 't rouwkleed volgen dag en jaar
Als broederen den lykstoet naar,
Sy fuchten scheidend en vermast:
« Ach, gistren was 't! »

J. M. DAUTZENBERG.

He's gone! — yet still that voice J hear,
Those accents float upon my ear,
And Echo whispering seems to say
'T was yesterday.

'T was yesterday! — the Zephirs tell
He came — is gone — has said farewell!
And, ah! too soon shall pass away
E'en yesterday.

'T is sweet to think the time is near,
Though still for Life and Love too far,
'T is mournful — yet 't is sweet to say
'T was yesterday!

Forgotten, lost, and drown 'd in tears,
Deep in th' abyss of former years,
J see a funeralls sad array —
'T is yesterday.

And day by day, and year and year,
Eeach mournful Brother following near,
Shall chaunt the dirge, and sigh to say —
'T was yesterday!

Er schied, noch schwebt sein Ton mir vor,
Noch lauscht dem theuren Klang mein Ohr,
Und jedes Lüftchen redet hier
Von gestern mir!

Ach gestern, Luft! ward dir vertraut
Der Willkomsgruss, der Abschiedslaut,
Und nur zu bald, ach! ist entflohn
Das gestern schon.

Erst gestern! denkt die Liebe gern,
Schon gestern! ach wie todt und fern!
Drum Glück und Qual im Worte brennt,
Das gestern nennt.

Kalt, todt, mit Thränen heiss getränkt
In die Vergangenheit versenkt,
Gleich einer Braut, den Kranz im Haar,
Was gestern war.

Und trauernd folgen Jahr und Tag
Als Schwestern dieser Bahre nach,
Und scheidend, jede von den Schwestern,
Spricht: Gestern!

LOUISE VON PLOENNIES

DEENSCH VOLKSLIED [1].

Kong Christian stod ved höjen Mast
J Rög og Damp.
Hans Værge hamrede saa fast,
At Gothens Hjelm og Hjerne brast.
Da sank hver fjendligt Speil og Mast
J Rög og Damp.
Flye, skreg de, flye, vhad flygte kan!
Hvo staaer for Danmarks Christian
J Kamp?

Niels Juel gav Agt paa Stormens Brag:
Nu er det tid!
Han heisede det röde Flag,
Og slog paa Fjenden Slag i Slag.
Da skreg de höjt blandt Stormens Brag:
Nu er det Tid!
Fly, skreg de, hver som veed et Skjul!
Hvo kan bestaae for Danmarks Juel
J Strid?

O Nordhav, Glimt af Vessel bröd
Din mörke Skye:
Da tyede Kæmper til dit Skjöd;
Thi med ham lynte Skræk og Död;
Fra Vallen hörtes Vraal, som bröd
Din mörke Skye:
Fra Danmark lyner Tordenskjold;
Hver give sig i Himlens Vold,
Og flye.

Du Danskes Vej til Roes og Magt,
Sortladne Hav!
Modtag din Ven, som uforsagt
Tör möde Faren med Foragt,
Saa stolt, som du, mod Stormens Magt,
Sortladne Hav!
Og rask igjennem Larm og Spil,
Og Kamp og Sejer, föer mig til
Min grav!

Wie staat daar by den hoogen mast
In rook en damp?
't Is Christiaan! fyn fwaard dringt vast
Door helm en brein, en klopt en krast.
Reeds finken 's vyands dek en mast
In rook en damp.
Vlugt, is de roep, wat vlugten kan!
Wat vorst! wie waagt met foo een man
Den kamp?

Niels Juel geeft acht op 't windgeklag:
Nu wordt het tyd!
En fiet, hy hyscht de roode vlag,
En stuurt den vyand slag op slag.
Luid gilt een stem door 't windgeklag:
Nu wordt het tyd!
Vlugt allen die maar weet waar heen!
Wie hield het vol by Juel den Deen
In stryd?

O Noordfee, Wessel's vlam doorschoot
Uw nevellucht:
Uw krygers stroomden tot uw schoot;
Met hem ontvlamden schrik en dood;
Een schreeuw van d'oeverkant doorschoot
Uw nevellucht:
Beeft, Tordenskjold fwaait dondergloed;
Beveelt u al aan Gods behoed,
En vlugt.

Gy Deenmarks weg tot roem en magt,
Swartkleurge fee!
Ontvang uw' vriend, die vrees veracht,
Met dood en met gevaren lacht,
En tart, als gy, der stormen magt,
Swartkleurge fee!
En voer my snel door lief en leed,
Door stryd, door bloed, door fegenkreet,
Ten grave meê.

[1] Dit lied is de nationale fang van Denemarken. Het werd verveerdigd door Johan Evald, deenschen dichter die in de voorgaande eeuw bloeide (geboren in 1743, overleden in 1781).

De mededeeling en de vertaling van dit merkweerdige stuk, fyn wy den heere Lebrocquy verschuldigd. De vertaler, foo hy ons meldt, heeft min getracht de eigenaardige schoonheden van 't oorspronkelyke door evenweerdige in 't vlaamsch weder te geven, dan te doen fien wat groote verwantschap er bestaat tusschen het deensch en het nederduitsch. Hierin ook schynt hy ons byfonder wel geslaagd te fyn: hy geeft ons den tekst terug met een gelyk verfental, met de felfde versmaat, grootendeels met de felfde woorden, en met byna al de felfde rymklanken. Nogthans is fyne vertaling klaar, fniver en fwierig. Een nieuw bewys, hoe luttel pogingen den Vlaming, die fyner taal magtig is, te doen staan, om fich de kennis van het skandinaafsch te verschaffen. — Aangenaam is het ons te kunnen aankondigen, dat wy op de verdere medewerking van denfelfden yverigen schryver in dit vak mogen rekenen.

MENGELINGEN.

. Op maandag, 5 january, heeft de brusselsche tooneelmaatschappy *de Wyngaard,* hare tweede wintervertooning gegeven. Het lieve faaltje van de Bisschoppestraat, was foo niet opgepropt, ten minste met een feer talryk, een wel uitgekofen publiek voorfien. Op de eerste rangen en in de stalles hebben wy eenige hooge ambtenaren bemerkt benevens fommige onfer verdienstelykste schryvers. Ook hebben ettelyke voorname dames ons door hare tegenwoordigheid bewefen dat het schoone geslacht te Brussel wel foo teenemaal verfranscht niet is als sommige modenarren het wel fouden willen doen gelooven.

Dry stukken werden er ten tooneele gevoerd. Van de twee eerste valt er ons weinig te feggen; het waren vertalingen naar fransche melodrames, en wat fransche melodrames fyn, weet ieder wie de tooneelliteratuur met eenen verlichten geest beoordeelt. Wy hopen echter dat de *Wyngaard* ons weldra op betere en vooral op inlandsche voortbrengsels fal kunnen vergasten.—En dat dele hoop op geene ydele gronden berust, dat er in ons vlaamsche letterkamp mannen voorhanden fyn, die tot het beoefenen der tooneelliteratuur de vereischte bekwaamheden befitten, werd ons gister met de vertooning van *Kapitein Trullemans* nog eens ten volle bewefen. Selden is het ons mogen gebeuren, een luchtig tooneelstukje meer byval te fien verwerven. Dat die byval ook *onder alle betrekkingen* verdiend was, fal niemand ontkennen. De heer Roelants was ten eerste gelukkig in den keus van fyn onderwerp, uit het dagelyksche leven van meer dan eenen onfer krygs- en heldhaftige stadgenoten geput. Daarby heeft hy fyne, verders allefins natuurlyke karakters, feer wel weten te varieeren en fe tot het einde toe staande te houden. Wat ons vooral in het stuk van den jongen tooneeldichter heeft bevallen, is fyne kennis der scène, en een gevoel van kieschheid dat hem toelaat, fonder de minste trivialiteit, de algemeene vrolykheid op te wekken en beurtelings het publiek tot den grimlach en den schaterlach te dringen.— Ook het spel der tooneelisten was goed. Kapitein Trullemans is een geestig man; maar hy spreekt te *veel* of te *weinig* brusselsch. De heer W. was voortreffelyk in fyn rol van serjant-majoor. De twee vrouwenrollen en dien van Isidoor fyn met even veel natuurlykheid als losheid vervuld geworden. Wy noodigen alle

onſe leſers op de naaste vertooning van dat lieve stuksken uit. Mogt de heer Roelants ons weldra wat nieuws schenken, mogt hy vooral onder onſe jonge letterkundigen weerdige mededingers aantreffen!

⁂ Onder den titel van : *Notice sur un tombeau trouvé à Harlebeke, le 3 août* 1845, hebben twee brugsche oudheidskundigen eene kleine verhandeling uitgegeven over de ontdekking, waarvan wy in onſe derde aflevering gesproken hebben. Se ſyn der meening, dat het ontdekte graf van de veertiende eeuw dagteekent en dus met de gewaande Foresliers van Vlaanderen geene betrekking heeft.

⁂ Hier is, volgens onſe belofte in de ſesde aflevering, de brief, dien de heer Lombaerts van de tentoonstellingscommiſsie heeft ontvangen:

Bruxelles, le 3 août 1845.

La commission directrice a l'honneur de vous informer, *que ses règlements ne lui ont pas permis*, de recevoir l'objet que vous lui avez soumis, *parce qu'il ne rentre pas dans la catégorie de ceux qu'elle est autorisée à admettre.*

Je vous prie, Monsieur, de vouloir bien faire reprendre cet objet au Musée et d'agréer l'assurance de ma parfaite considération.

Le Secrétaire, ALVIN.

A Monsieur LOMBAERTS, ciseleur,
cbin des Teinturiers, n° 31, s^{on} 8, à Bruxelles.

Heeft dan de commissie dit jaar andere « règlements » gehad, dan in het jaar 1841, toen de jury in ſyn rapport ſeide : « Depuis quelques années cet art (la ciselure) jadis si florissant dans nos provinces, donne des signes manifestes de vie et de progrès : l'arrêté royal du 20 janvier 1833, qui, en instituant à Bruxelles une exposition triennale *des beaux arts, a appelé les ciseleurs à y concourir avec les peintres et les sculpteurs,* les efforts de quelques institutions particulières, notamment de l'académie de Bruges, dirigés vers le même but, ont exercé à cet égard une influence salutaire. » (*Rapports du jury et documents de l'exposition de l'industrie belge en* 1841, blſ. 302.) Hoewel wy nu niet begrypen, hoe de ciselure, door den koning als kunst in denſelſden rang gesteld met de schilder- en beeldhouwkunst, door den jury onder de « orfévrerie, bijouterie, joaillerie » kan worden gerangschikt, ſoo erkent toch de jury ten minste aan, dat de koning in ſyne rangschikking juist geen ongelyk had. Tegelyk gaf de jury in hetſelſde jaar aan onſen kunstenaar eenen blyk, hoeſeer hy ſyne talenten wist te schatten; « le jury décerne à M. Lombaerts la médaille de bronze de première classe » leſen wy, blſ. 307, van het rapport, en nu, vier jaren later, lacht de jury met het koninglyk besluit en maakt een' *arrêté* op haar eigen vuist.

⁂ Een nieuwe, tot de vlaamsche vertooningen uitsluitelyk bestemde schouwborg ſal binnen kort te Gent opgerigt worden; de plannen, door den

bouwmeester Mignard verveerdigd, ſyn heerlyk en de voorgevel ſal een monumentaalsch karakter hebben.

⁂ Wy leſen in de Antwerpsche dagbladeren dat de voornaamste werken van onſe vlaamsche schryvers: Conscience, Delaet, Van Kerckhoven, de Saint-Genois, Van Ryswyck, Ledeganck, enſ., binnen korten tyd in 't hoogduitsch ſullen overgeſet worden. Sou men ook niet eenige van deſelve in 't fransch moeten vertalen, om onſen franschgeſinden een denkbeeld te geven van wat de dietsche lettervlyt vermag?

⁂ *Statistiek van kunstbeoefenaars te Rome levende.* — Volgens de laatste opgave blykt dat in de hoofdstad der kunst ſich thans vier honderd-en-vier vreemdelingen, hetſy met de studie, of met de uitoefening van hun vak beſig houden. Van deſe ſyn er drie honderd schilders, acht-en-vyftig beeldhouwers, negen-en-dertig bouwkundigen en ſeven graveurs. Onder hen bevinden ſich honderd acht-en-vyftig Duitschers, vyf-en-twintig Franschen, vyf-en-dertig Engelschen, ſeventien Russen, ſeven Polen, vyftien Sweden en Noorwegers, een-en-dertig Denen, negentien Belgen, vyf Hollanders, elf Hongaren, vyftien Spanjaarden, ſeven Portugeſen en veertien Amerikanen. By deſe nadere verdeeling valt echter optemerken dat vyf-en-veertig niet ſyn medegerekend, wier oorsprong twyfelachtig schynt. De italiaansche beoefenaars bedragen een getaal van vyf honderd twee-en-veertig, behalve twee duiſend werklieden in moſaïk. *(De Tijd.)*

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Verslag over de grondbeginselen van het vlaemsch taelverbond, gedaen namens het nederduitsch tael- en letterkundig genootschap van Brussel, aen de heeren voorzitters der belgische maatschappyen te Antwerpen vergaderd, den 31 October 1845, door Michiel J. T. Vandervoort, secretaris van het brusselsch genootschap. Brussel, 1845.

Een nieuw bewys van den onvermoeiden yver des schryvers en tegelyk van ſyn voorſigt en ſynen scherpen blik in de vlaamsche toestanden. Slechts met een voorstel van het brusselsch genootschap kunnen wy het niet eens ſyn en ſullen het nooit eens worden, namelyk met de vertalingen uit het fransch, waarvan blſ. 31 de spraak is, hoewel deſe n in minder getal ſullen ſyn. Wy willen exclusief wesen, tot dat ons volksdom wéer vast staat; dan eerst mogen wy ook wéer aan fransche bronnen putten, NB. als er iets te putten is, wat wy niet beter in germaansche bronnen vinden, en — dit ſal ſoodra niet het geval ſyn.

Jakob van Artevelde, door P. F. van Kerckhoven. Bekroond by den dichtstryd van 1845 door de koninglyke maatschappy van schoone kunsten en letterkunde te Gent. Gent, 1845.

Een echt vaderlandsche ſang vol kracht en vuur.

Karel de Stoute. *Beknopte beschryving van den staet der schilder- en letterkunde in de zestiende eeuw, met eene lofrede op Otto van Veen,* door P. F. van Kerckhoven. Twee bekroonde stukken uit den pryskamp van 1845, uitgeschreven door de koninglyke maetschappy ter aenmoediging van schoone kunsten te Antwerpen. Antwerpen, Buschmann, 1845.

Het eerste stuk is een waardig tegenhanger van Jakob van Artevelde, het andere getuigt van grondige studien over het er in behandelde tydvak.

Maetschappy der vlaemsche bibliophilen. *Het beleg van Gent ten jare 965, naer een hs. van Gilles de Voocht* (zestiende eeuw). Gent, Annoot-Braeckman, 1845.

Deſe uitgave danken wy aan onſen Blommaert. Wy ſullen er nog op terug komen.

Brief aan doctor Jan Nolet de Brauwere van Steeland, als antwoord op fynen brief in den School- en Letterbode.

SEER GELEERDE HEER!

Waarlyk, het geluk is onfen tydschrifte gunstig! riep ik luid op, toen UEd.'s brief my toekwam, want het bragt het « hoogst toevallig » felfs in uwe handen en gy geweerdigt u, my, niettegenstaande myne «*moffrikaansche*» afkomst, in 't openbaar eenen brief daarover toetesturen. Ik dank u uit ganscher harten voor uwe welwillendheid, die ons nederig tydschrift in een foo belangryk blad, als de *School- en Letterbode* is, bespreekt en foo voor desfelfs verspreiding niet weinig medewerkt, en ik haast my, op den brief, waarmede gy my vereerdet, foo uitvoerig mogelyk te antwoorden. Eer ik dit echter doe, moet ik u iets opmerken. Ik ben een mensch, die al wat hy op het hart heeft met drooge woorden fegt; foo fraaije uitdrukkingen, als « wat my hoofdfakelyk als *te zeer gepeperd in den neus krult,* » of « willen wy die..... ook maar *wegmoffelen* » of anderen, gelyk gy fe in uwe onsterfelyke gedichten en profaopstellen in menigte uwen leferen schenkt, willen by my de pen niet uit, en gy hebt dus maar een grofeenvoudig profa te verwachten. Dat u dit dus niet stoore, feer geleerde Heer.

De eerste blik, dien ik op uwen brief wierp, feide my, dat defelve min geschreven is, om de spelling, dan wel de strekking der *Broederhand* te gispen, en dit heb ik hoogsttoevallig niet alléén erkend, maar met my het grootste getal der letterkundigen, die uwen brief

hebben gelefen en, dit mag ik u verfekeren, hebben afgekeurd. Ik fal u dus vooreerst op dit hoofdpunt des briefs antwoorden en dan eerst tot de nevenfaak, de *f*, (en niet *s* als gy schryft) overgaan.

De *Broederhand* is, « *dit krult u bovenal als te zeer* gepeperd in den neus, » te veel met algemeen germaansche dingen[1] befig, gelyk gy meent en halvelings fegt, met Duitschland, want daarvan spreekt gy alleen. Maar de hoogsttoevallig in uwe handen gevallen afleveringen fyn niet de eenigsten, die tot heden toe verschenen, en wanneer men over een werk wil spreken, dan scheurt men er toch geen twintig of dertig bladfyden uit, neen, men leest het van 't begin tot het einde. Daar gy dit niet hebt gedaan, gelyk gy felfs bekent, kan uw oordeel dus eigenlyk weinig of niets voor het publiek, voor my gelden, het is voorbarig, ongegrond; gy spreekt er in, gelyk Jules Janin, toen hy van de fee by Antwerpen vertelde. Laat my niettemin toe, felfs *dit* oordeel wat nader te beschouwen; die analyfe fal u *misschien* nog meer overtuigen, dat gy ongelyk hebt, met de *Broederhand* foo hevig aantetasten.

« Geene verfransching maar ook geene verduitsching! » roept gy. Dit moet natuurlyk de *Broederhand* aangaan, maar, feer geleerde Heer, feg my eens, waaruit gy bewyfen wilt, dat de *Broederhand* Vlaanderen tracht te *verduitschen?* Hare strekking is geene hoogduitsche, maar eene algemeen germaansche; fy wil den « fineeschen muur » omverre werpen, waarmede men Belgiën had omtrokken, fy wil de Vlamingen meer doen naderen tot hunne broeders in 't *Noorden,* in 't *Westen* en in 't *Oosten* en daarom bevat fy, *buiten opstellen en gedichten in 't hoogduitsch, ook engelsche en deensche gedichten en narigten over de noordsche letterkunde.* De invloed der letterkunde defer landen moet, dit wil fy, den invloed der fransche vernielen. Met der felver vruchten te bestudeeren fullen, dit hoopt en wenscht fy,

[1] Gy schynt vrees voor het woordje algemeen germaansch te hebben, ten minste fal uw handdruk, gelyk gy felfs fegt, slechts een « *echtnederduitsche* » fyn, niet een echtgermaansche. Waarom spreekt gy dan toch in uwen *Ambiorix* altyd van Germanje of het Noorden in tegenoverstelling met het Suiden? Maar die schoone tyd, waar gy Cesar met gepantserde en gehelmde Germanen (*Ambiorix,* blf. 50) liet stryden, is over en *tempora mutantur et nos mutamur in illis.* (Gy fiet, ik heb ook myn latyn nog niet geheel en al vergeten.)

de Vlamingen een weinigje hooger komen, dan ſy nu staan, ſullen ſy ten minste op gelyken trap komen met uwe medevaderlanders, ſeer geleerde Heer, met de mannen Hollands, wat ſoo doende, als de *Broederhand* het van de Vlamingen vergt, groot, ſeer groot, achtinggebiedend groot is geworden. — « Maar het *Handelsblad* bevat germanismen! » roept gy. Mogelyk ja, ik geloof het, maar is de beschaving eens ſoo hoog geklommen als nu in Holland, wie ſal dan vragen, voor welken prys men dit kostelyk goed kocht? Kunnen de germanismen van het *Handelsblad* en eenige doſynen vertalingen ſwaar genoeg wegen, om het princiep der vertaling, der geestige aansluiting aan Engeland, Duitschland en het Noorden als gevaarlyk te bevechten? Laat ons toch om de liefde Gods ſoo kinderachtig niet handelen. Waren er ſelfs, ik geef het toe, germanismen ingedrongen, ſoude het dan eene ſoo groote moeite ſyn, ſe weêr te doen verdwynen? Doch die vrees voor de taal is een louter schild, waarachter iets anders, iets gewichtigers schuilt, de vrees voor den *geest* — niet dien des vaderlands, wiens verbastering gy vreesde, want verbastering kan slechts van den kant van Quievrain hier indringen, maar voor eenen anderen *geest,* dien des lichts, der hoogere beschaving. dien men vooreerst door twisteryen over enkele letters wilde verre weg houden en nu waar dit niet meer helpt ten minste daar bevecht, waar hy ſich voordoet. Maar, ſeer geleerde Heer, geef u geene moeite, die vrees in het hart der Vlamingen optewekken; gy weet immers ſelfs en uit ondervinding, dat die moeite vergeefsch is. Toen in Antwerpen over eenige jaren Ryswyck ſyne geniale liederen begon te ſingen, toen Conscience ſyne romannen begon, toen schreeuwden ſekere tydschriften, die gy, ſeer geleerde Heer, hoogst wel kent, dat die liederen, die romannen en vertellingen vol van feilen tegen de taal waren. Wie echter heeft de vlaamsche beweging ſulke reusachtige stappen doen maken, die heeren en hunne geestverwanten, met hunne in betrekking op de taal min volmaakte schriften, of onſe letterſifters, die altyd veel gesproken en weinig gedaan hebben? Antwerpen en het jonge Brussel of Gent en Leuven? Nu is Consciences taal ſuiverder, als ſy in ſyn *Wonderjaer* was, ook van Ryswyck geeft er meer acht op, en alles gaat wel, ondanks de angstvallige vooruitſeggingen van het te gronde gaan der schoone moedertaal, waarmede

men eens de bladeren onfer tydschriften vulde. Vraag Conscience eens, of hy, toen hy gedurende de omwenteling medevocht, na elken schot, dien hy deed, fyn vuurroer schoon maakte en poetste, tot dat hy er fich in spiegelen kon; vraag aan allen onfe, of aan de oudere fransche revolutionnairs, of fy, voor aleer met eenen sabel op hunnen vyand lostegaan, het wapen onderfochten, om te fien of er ook geen plekje roest op fat; vraag den boer, die met fynen mestvork vocht, of hy dien eerst afkuischte, om er eenen tegenstrever mede omverre te steken? Sulke reinlykheid is in tyden van vrede goed, maar wy fyn nog in eenen tyd van omwenteling, van overgang: wy moeten vechten; waarmede, dit geldt om het even. Het fransch moet weggevaagd worden van den vlaamschen bodem; maar hoe wilt gy fyne voortbrengsels vervangen? Waarmede, foo niet met de voortbrengsels der andere germaansche letterkunden? Aan de vlaamsche kan het volk niet genoeg hebben, want het houdt weinig van slechte verfen — de goede fyn er toch foo geweldig raar — en de vlaamsche profa telt nog foo menig boekdeel, niet dat men waarlyk goed kan noemen. Wat blyft er toch, wanneer men die afrekent, die tegenwoordig vertaald worden? Dit al weet gy ook en gy weet het goed, maar juist dit geeft my een bewys te meer, dat de spelling niet, maar de strekking der *Broederhand* de oorfaak is, waarom gy het tydschrift op eene foo nydige wyfe hebt aangerand.

Ik ga nu uwen brief wat meer van naby beschouwen. Ik feg uwen brief, beter mogt ik feggen de aanhalingen, die uwen brief uitmaken. In 't algemeen fyt gy ongelukkig met uwe aanhalingen, en nogthans fyt gy er foo verlekkerd op, dat meer dan een uwer stukken niets anders bevat, als fulk vreemd goedje. Waarom toch vergast gy ons niet op eigene gedachten? Defe fyn wel, b. v., in uw *Reisje in 't Noorden* feer vaak foo verschrikkelyk oorspronkelyk, dat men fich verwonderd vraagt: « Maar ei lieve, hoe is 't mogelyk, dat de Heer doctor Jan Nolet de Brauwere van Steeland fe kan hebben geschreven! » maar toch het is altyd eigendom en dit fiet men immers liever als opeengestapelde vreemde pluimen, waaruit toch niets nieuws voort komt. Doch ter fake.

(De hooggeleerde) van 's Gravenweert fegt: « L'Allemagne moderne, dont la littérature est cependant plus jeune d'un siècle, alla

depuis quelques années jusqu'à la prétention de nous avoir donné un simple dialecte. » Dat die heer dit fegt geloof ik, maar wie is defe Allemagne moderne? Gy fyt wel in Duitschland geweest, maar gy hebt er toch — dit feggen ten minste uwe *Souvenirs de voyage* — niet veel kennis van de duitsche letterkunde mede uit teruggebragt [1], dus moet ik u dit wel nader verklaren. Sy bestaat uit eenige schryvers, die wel veel getier maken, maar die anders weinig « *om het lyf hebben,* » die over hun vaderland schimpen en er niets goeds in vinden als fich felven en hunne kamaraden, en tegelyk toch alle volkeren willen doen buigen voor dit hun vaderland, en dit wel namelyk wat fyne letterkunde aangaat. Het oordeel defer schryverkens dus bevecht de heer van 's Gravenweert en gy, maar heet dit niet met windmolens vechten, gelyk fekere — gy weet wien ik meen.

Handgeklap, waarlyk eene drukfout voor handklap. Gy vindt er nog veel meer in de *Broederhand,* hoewel fy niet foo grof fyn, als defe, die ik na haar opgemerkt te hebben ter verbetering overliet *aan den* GOEDwilligen *lefer*. Dit slechts pafsim, natuurlyk.

Wy komen tot de tweede aanhaling, die al weér een weinigje hinkt. Holland is voorfeker « *karaktermatig,* » felfs foo feer, dat het hier en daar aan eenen afgeleefden gryfaard gelykt; maar God lof, het heeft jonge en krachtige schryvers, die niets meer van de paruik willen weten. Duitschland heeft « by al het voordeel der verfraeijing aan wezenlyke zelfstandigheid en kennelyke grootheid verloren.» dit is te feggen...wat? als't u belieft, mynheer de doktor [2]! Immers moet er nog veel van die grootheid (wy spreken toch van de letterkunde?) overgebleven fyn, daar alle volkeren uit die bron putten en boven alle volkeren uw vaderland en dat van (*den grooten ?*) Siewertsz van Reesema. De derde aanhaling van (*den*

[1] Selfs mét de *uithangborden* hebt gy naar het schynt, geene kennis gemaakt, anders hadt gy niet feggen kunnen, dat alle echte duitsche namen *noodfakelyk in* MANN *eindigen*. Onder honderd is er nauwelyks *één* van die soort (*Reisje,* blf. 34).

[2] Tot nog toe heb ik nog geene aanhaling afgeschreven; vergeef my, wanneer ik my verstoute, uw voorbeeld natevolgen. Wel mag myne aanhaling niet altefeer van myne bescheidenheid getuigen, maar gy weet immers « *auf einen groben Klotz gehört ein grober Keil* » en dan troost ik my ook met Göthe's : « Nur die Lumpen sind bescheiden und die Schweine sind nicht eitel. » Hoor dan.

Doktor W. J. A. Jonckbloet (een der verdienstelykste taalvorschers, die Holländ

hooggeleerden?) Lejeune is fonneklaar, maar niemand is meer dan ik tegen het « onbeperkte » verryken van het nederduitsch uit den voorraad eener andere taal.

Bilderdijk, de onsterfelyke, en *Duitschland* en *dom* had ik verwacht. 't Was natuurlyk dat de man (dien ik voor 't overige als dichter feer hoogacht) immer foo feer op die domme Duitschers schimpte; fy konden en kunnen hem ja niet genietbaar vinden, fy willen nog immer niet aan fyne onsterfelykheid gelooven, die ruwe venten, die felfs foo verre gaan, dat fy hem als geleerde niet felden luidkeels uitlachen, God vergeef het hun. « Geene verfransching maar ook geene verduitsching! » roept gy op het slot dier pagina uit. Ik heb vroeger de *Broederhand* verdedigd tegen den achter-

ooit befat, misschien daarom, dewyl hy « oude pergamenten uit den schoot van het voorledene opdelft » geene autoriteit voor u, maar in elk geval eene autoriteit voor uwe geleerde medevaderlanders, die toch ook fit en stem in den raad hebben) Doktor W. J. A. Jonckbloet dus, fegt onder anderen in den *Gids,* IX[e] jaargang, blf. 558 der boekbeoordeelingen : « Of het wel eene troostrijke gedachte is voor het brave, behoudende volk van Nederland, dat bij iedere gelegenheid zijne groote voorvaderen in den mond heeft, die in wetenschap en kunst aan geheel het beschaafde Europa de wet gaven. — of het wel eene troostrijke gedachte is, dat de waarachtige kennis van wat hen als volk kenmerkt, van hunnen aard en inwendige ontwikkeling, hun moet geleerd worden door vreemden? Of hebben niet de Duitschers Franz Joseph Mone, Hoffmann von Fallersleben, hen het eerst nader bekend gemaakt met hunne eigene taal en met de schatten hunner voorvaderlijke letterkunde? Wij moeten het, helaas! bloozend erkennen, en terwijl wij onzen duitschen broeders dankbaar zijn, dat zij ons het pad hebben aangewezen, dat wij behooren te bewandelen, en het veld, dat wij geroepen zijn, verder te ontginnen, mogen wij eenen herhaalden zucht over onzen stationnairen geest niet terughouden en ons beklagen over hetgeen men — met een woord, dat in de laatste dagen zoo dikwerf werd ter sprake gebragt, — zou kunnen noemen onze *Ontwikkeling in Nederlandschen zin*. . . . .
Het is omdat wij sinds jaar en dag ons ontwikkeld hebben, eenzijdig als de Chinesen, en te gronde gegaan zijn in het geliefde systeem van *eigenvergoding,* zoowel individueel als in massa. Wel kan men de beweging rondom zich niet geheel onopgemerkt laten voorbijgaan; maar in den regel haalt men de schouders op en meesmuilt, spreekt van gevaarlijke systemen, van zijn' eigen weg te willen gaan, of zoo men zich, door uitzondering op den regel te maken, een' naam wil verwerven, dan steekt men de loftrompet voor een' of ander groot man, zonder zich evenwel diens geniale resultaten ten nutte te maken..... »

Ik hou op, ofschoon ik u nog andere schryvers kon aanwyfen, die nagenoeg de felfde taal voeren. De pauw staat wel op myn schild *volgens uwe wyfe van fien,* maar ik fal hem toch niet te feer opsmukken.

docht, welken die uitroeping op haar werpen moest, nu ſal ik ter afwisseling ook my, den opsteller, er tegen verdedigen. Soo gy een beetje beter wist, wat men in Duitschland over de letterkunde ſegt, waaraan gy u hebt aangesloten, dan ſoude het voor u geene onbekende ſaak ſyn, dat buiten de schryvers, die Vlaanderen willen verhoogduitschen, er nog anderen ſyn, die deſe gedachte bevechten. Geen van deſe laatsten echter heeft meer en warmer tegen de gedachte der verhoogduitsching van Vlaanderen gestreden, als ik; wilt gy er meer over leſen, doorblader dan het *Vaterland* van Darmstadt, de *Blätter für literarische Unterhaltung* van Leipzig op meer dan eene plaats, den *Janus* van Berlyn, lees dan de voorrede van myne *Niederländische Sagen*, enſ. Doch voor u ſouden die opstellen ſeer onsmakelyk ſyn, want ik heb er niet dien lieven trant in gevolgd, die uw by den onsterfelyken Bilderdijk ſoo ſeer bevalt en dien gy hem ſoo meesterlyk nabootst; van *dom* en *nabaauwen* en *spuwen*, die ik hier in min dan ſes regels tegenkom, is er even ſoo weinig te vinden, als van *in den neus krullen*, *hakketeeren*, enſ.

Ik konde nu voortgaan met de aanhalingen te beschouwen, doch als inleiding der navolgende aanhaling van den Lulofs komen eenige gouden woorden van u.

« Beter dan over eene *s*, *z* of wat meer te hakketeeren en ter staving van onuitvoerbare utopieën oude pergamenten uit den schoot van het voorledene op te delven. zouden de Duitschers, die zich met onze letterkunde willen inlaten, de keurige voortbrengselen van nieuwere schryvers leeren kennen. » Dit gaat dus regtstreeks op my, doch laat ons vooreerst Lulofs hooren:

« Jammer dat Grimm, von Richthofen, Hoffmann, Mone en anderen hunner landslieden niet wat meer ook met onze hollandsche letterkunde uit de gouden zeventiende eeuw, en met die van onzen tegenwoordigen tijd bekend schijnen. Vondel, Hooft, Huygens, Cats, Feith, Bilderdijk, Helmers, Loots, Staring, Van der Palm, enz. zijn — uit een aesthetisch oogpunt ten minste beschouwd — toch altijd meer waard, dan de schrijvers uit de dertiende en veertiende. Hebben ook al eerstelingen der lente hare eenvoudige en eigenaardige schoonheid, later bloemen zullen toch meer rijkdom en afwisseling opleveren. Wie zou Wolfram von

Eschenbach of Gottfried von Strassburg boven Schiller en Goethe stellen? »

Vergeef het my, maar iets dommers als dit is in de laatste tien jaren niet gefeid geworden; het is juist hetfelfde, als of men u feide: « Maar heer Nolet. Heer doctor Jan Nolet de Brauwere van Steeland. waarom geeft gy geene oude klassieken uit? » of als of men het foo feer fonderling wilde vinden, dat de stallingen des konings van Denemarken u beter bevielen, dan het alomberoemde Museum van noordsche oudheden, gelyk gy felfs in uw reisje (blf. 60) bekent. *De gustibus non est disputandum;* gy, b. v., schept er een geweldig genoegen in, van tertia loca. nachtpotten, uitbraken, spuwen, scheelfien, enf., in uw reisje te spreken[1]. dit vinden andere menschen (en ik ook) leelyk en fy fouden er felfs niet *durven* van spreken. Gy foudt « voor de fraeiste dingen van de wereld uw middagmaal niet laten[2] » en anderen laten noen- en avondmaal loopen om felfs een min groot genot niet te laten ontsnappen. Gy wilt u onsterfelyk maken door dichtstukken van duifenden van heldenverfen, en ik vind dit *à la perruque* en hou my liever met fagen en volksoverleveringen befig. Doch ik fal u dit nog verder moeten uitleggen. Hier fyn de geleerden vaak universaalgenies; meer dan een van onfe profefsoren fou des noods in alle fakulteiten lefsen kunnen geven. Soo, b. v., de heer Moke in Gent, die latynsche schryvers verklaart, over oude geschiedenis voorleest, fynen leerlingen belgische geschiedenis opdischt en, te gelyk met dit alles, lefsen, niet slechts in de fransche, maar in alle letterkunden der wereld geeft. Sulke mannen hebben wy onder die « domme Hoogduitschers » niet. Grimm, b. v., is slechts met de oudgermaansche talen en met de oudste kultuurgeschiedenis befig, Mone en Hoffmann insgelyks, Richthofen gaat niet veel buiten het regt; van andere studien willen die mannen niets weten. Daarom echter kent men niettemin in hun vaderland « de keurige voortbrengselen van nieuwere schryvers, » want buiten hen fyn er nog veel, veel andere letterkundigen. Waret gy, heer doctor, meer met de letterkundige journalen van

[1] *Een Reisje in het Noorden,* blf. 6, 24, 25, 48, 60, 61, 84, 92, 134.
[2] *Ibid.,* 149.

uw eigen vaderland bekend, dan foudt gy, b. v., weten, dat van Lenneps werken allen vertaald fyn, die van De Vries ook, dat fekere heer Mauvillon federt jaren niets anders doet, dan uit uwe moedertaal overfetten, dat daarby de heeren professor Wolff in Jena, Trofs en meer anderen hem onvermoeid helpen, dat mevrouw von Ploennies juist met den Lucifer van Vondel befig is, enf. Ook de keurige *werken* van nieuwere belgische schryvers worden vertaald, gelyk gy weet, foo die van onfen Conscience, van Kerkhoven, De Laet, Dautzenberg, van Duyse, Mevr. van Ackere, Ledeganck en den man des volks, van Ryswyck.

Gy gaat, na Lulofs aangehaald te hebben, foo voort:

« Maar neen, er zyn lieden die van dit alles weinig of niets kennen, en toch jeukte gevoelen om er over te praten, wat zeg ik, om te verbeteren, te leeraren, te beslissen, en *per fas et nefas* nieuwigheden op te dringen, al ware 't slechts om van zich te doen hooren. Lieden voor wie Staring het volgend puntdicht neêrschreef:

> Aller eeuwen verstand heeft Louwtjen in pacht.
> Over 't laag en 't hoog moet zijn wijsheid zweven:
> Pas kan hij het zijn doode Mama vergeven,
> Dat zij, buiten zijn raad, hem ter waereld bragt,

Lieden die over ryp en groen oordeel vellen, berispen, schimpen, maer ook soms den geworpen bal duchtig terug krygen. »

En daarin hebt gy gelyk, dit fult gy nu meer dan ooit erkennen; ik foude er nog wel willen byvoegen: Maar die lieden fouden niet mogen kwaad worden, als men, b. v., hun in eene recensie de waarheid fegt; het ware beter, dat fy stillekens fwegen «*als een mof,*» (gy fiet, ik bedien my by voorkeur van uwe lievelingsuitdrukkingen).

«Maar,» fult gy roepen, «waar voor dit alles? Heb ik niet gefeid: «Wy gevoelen ons vol van eerbied en achting voor de duitsche letterkunde en haren voorstaenders bieden wy gaerne de broederhand;» doch, feer geleerde Heer, klinkt dit niet in uwen brief gelyk het: «allez au diable!» hetgeen graaf de Merode eenen man nariep, dien hy een oogenblik vroeger *très-honorable* noemde? Is dit niet een Judaskus? O protesteer er niet tegen, want het helpt

u niets; de paardenvoet is te duidelyk; de domsten moeten hem ſien en — hebben hem geſien.

Doch, wat de duitsche strekking der *Broederhand* aangaat, meen ik genoeg te hebben geſegd; laat ons nu eens naar de *ſ* ſien.

Een spreekwoord ſegt: Wie den duivel bannen wil, moet rein ſyn. Syt gy dan ſoo rein, ſeer geleerde heer? — Neen, want hoe durft gy immers de vermetelheid hebben, eene *ij* in plaats van de echtvlaamsche *y* te ſetten en ſoo « eene nieuwe babylonische verwarring in het kamp der vlaamsche letterkundigen te brengen? » Waarlyk, men ſal « met leed ſien, dat gy op eene ſoo ſeer uiteenloopende wyſe van de spelling van het gentsch taalcongres afwykt. » Wanneer « ſal dan toch Belgiën het geluk hebben *van* eene eigenaardige vaderlandsche vlaamsche spelling te beſitten? » — Doch niettegenstaande die onreinheid ſal ik u antwoorden.

In het begin van uwen brief vraagt gy, na in uwe alombekende onvergelyke luim den « leergragen kweekeling » te hebben gespeeld, eenige inlichting over de fransche afkomst « der ongelukkige *z*. » Dit « de fransche *z* » kan eigenlyk niet op myne rekening komen, maar op die van den bestuurraad der *Broederhand*, doch die weet wel, wat hy schryft en geerne gelast ik my, hem te verdedigen.

Waarom toch moet gy de met *z* beginnende woorden van uw woordenboek tellen, gy, de veelbeleſene, de aanhalingsryke? O hoe kon uw geheugen u die poets spelen en u ſoo in de steek laten, dat gy ſelfs uwe lievelingen vergeet! Hier was de plaats, waar gy Lulofs moest doen spreken, ſeer geleerde Heer, hier, waar Lulofs van ſaken kan spreken, die hy kent. Lees eens, wat hy in ſyne « *Schets van een overzigt der duitsche taal of der germaansche taaltakken in derzelver oorsprong en tegenwoordige verdeeling* » over de *ſ* ſegt — doch gy ſyt ſoo beleeft, alle aanhalingen voor my afteschryven en ik ſal dit dan ook voor u doen.

Blſ. 129 dier verhandeling ſegt Lulofs namelyk: « De invloed, dien het *Fransch* op onze taal gehad heeft, is zigtbaar in de wijze, *waarop wij sommige letters... gebruiken* en dezelve uitspreken. » Onder het getal dier letters *kon*, meent Lulofs, blſ. 130, ook de *ſ* ſyn: « Wy spreken onze *s* hard, de *z* zacht uit. De Hoogduitschers doen het omgekeerd. Hunne *z* klinkt echter nog veel scherper dan onze *s*. Zoude ons gebruik, *dat in vele opzigten met het Fran-*

sche overeenstemt, ook naar het laatstgenoemde kunnen geplooid zijn geworden? » Naderhand schynt die onſekerheid echter by Lulofs tot ſekerheid geworden te ſyn; immers ſegt hy, blſ. 228, desſelfden werks : « Ik beken echter gaarne, dat, voor zoo ver wij ons in het gebruik der *z* naar de Franschen geschikt hebben, zulks niet, dan zeer laat, geschied is. Eene eeuw voor Ten Kate[1] toch schijnt het gebruik van de *ſ* en *z* nog ten eenemaal weifelend geweest te zijn, gelijk men zien kan in zijne *Aanleiding,* I, p. 120. De een (zegt hij) zag de *z* toen aan als scherp op zijn Hoogduitsch, de andere als zacht op zijn Fransch en dus werd in beide gevallen door velen de *ſ* gebruikt. » Is die inlichting u voldoende, ſeer geleerde heer? Ik meen, dat ſy het ſyn moet, want ik laat, myn oordeel in die vrage geerne onderdrukkende, eenen uwer lievelingen spreken, en meer kan ik toch niet doen.

De meening van Siegenbeek, die voor u alles afdoet, die uw bybel is, waarop gy ſweert, kan ik niet goedkeuren. Hy ſegt : « Dat de Ouden dezelve (de *ſ*) daartoe (ter beteekenis van den zachten klank) niet doorgaans bezigden, werd veroorzaakt door hunne gehechtheid aan de schrijfwijze der Latijnen, die de *z* niet onder hunne letteren tellen. » Het gansche overige Germaniën schryft dus tot heden toe slechts « uit gehechtheid aan de schrijfwijze der Latijnen » *ſ,* waar het oude Nederland bykans algemeen deſe *ſ* gebruikte, waar het sedert de festiende eeuw *ſ* nevens *z* beſigt en nu sedert dertig of veertig jaren de *z* algemeen aanwendt? Is dit aantenemen? En wat ſal men eerst ſeggen, wanneer men woorden, gelyk die, welke gy aanhaalt, van eenen Siegenbeek hoort : « Er is dus geene reden, om, *gelijk enkelen willen,* tot het gebruik der Ouden terug te keeren, ten zij men de beschaving en verrijking der tale, waartoe de gemelde invoering der *z* voorzeker medewerkte, ganschelijk afkeure. » Is dat niet hetſelfde, als wanneer men hier by ons beweert, dat de spelling der koninglyke kommiſsie den grond heeft gelegd tot het herbloeijen onſer letterkunde?

« Gelyk enkelen *willen* » ſegt Siegenbeek van de herinvoering der *ſ* sprekende en — weinige regelen verder durft gy beweeren :

[1] Hy schreef in 1723.

« *Sedert de zeventiende eeuw zijn* k *en* z *tot heden toe door alle schrijvers behouden.* » Ik laat het in 't overige aan myne keukenmeid over, daarop te antwoorden. Hier spreekt de kwaadwilligheid.

« Doch het is vooral uwe bladz. 157 die ik niet kan bystemmen. Wel, wel, die arme Duitschers! zij kunnen de *z* niet uitspreken! maer de *sch* en *v* willen ook al hunne keel niet uit; *schaer, ver,* luiden bij hen als *char, fer* bij den Franschman. Zeer geleerde heer, willen wij die lastige *sch* en *v* gemakshalve ook maer wegmoffelen? »

- Als ik uwe consequens befat. feer geleerde Heer, dan fonde ik niet slechts « de *k* voor *c* » en felfs, waaraan nooit een mensch *kan* denken en « hetgeen onzin » ware, « voor *qu* ter fyde schuiven, » maar ook « *sch* en *v* gemakshalve maer wegmoffelen, » *sch* en *v*, die in het duitsch, gelyk in 't nederduitsch gebefigd worden! Voor het oogenblik vergun ik hun nog een beetje leven. Het handelt fich echter niet daarom, dat de Duitscher de *z niet uitspreken kan;* daarin fyt gy het, feer geleerde Heer, gelyk op de meeste andere plaatsen in uwen brief, geweldig mis; fy en het Noorden spreken die *z* slechts anders uit als gy, gelyk gy fonder twyfel op uw reisje in 't Noorden had gehoord, foo gy u hadt geweerdigd, met eenen « *dommen Duitscher* » te spreken; ja, ik ben feker, dat gy, die geen woord deensch en sweedsch hebt kunnen verstaan (*Reisje,* blf. 76) meer dan een dier woorden hadt verstaan, indien gy meer met het gebruik der *ʃ* en *z* waert bekend geweest. En het fyn niet slechts de Duitschers, die defe letter anders uitspreken, maar ook alle andere duitsche volkeren[1], van de welke ik ook p. 157 uitdrukkelyk spreek, maar waarvan gy niet spreekt dewyl dit niet strookt met uw plan, de *Broederhand* als ter « verduitsching » van Vlaanderen gesticht, daartestellen. Dit is echter niet foo gevochten, gelyk het den man van eer betaamt, doch ik vergeef het u, want de gansche brief draagt een dubbelfinnig karakter. Nu fegt gy wel: « Wat de duisterheid betreft, die voor *Duitschland* (?) uit het behoud der *z* zou ontstaen, deze redeneering komt mij niet behagelijk voor, al klinkt zij zeer Behaegelsch. »

[1] In oorspronkelyk deensche en fweedsche woorden vindt men geene *z*.

Gy spreekt dan van kool en kool, maar men moet toch « berookte zinnen » hebben, om dit *eenige* voorbeeld van door orthographische overeenstemming voortkomende duisterheid gelyk te stellen met honderde van dergelyke voorbeelden. Ware een ander, als gy, de schryver defer finsnede, ik foude hem met den dichter van « diu buochir Mosis » toeroepen :

> Ich sage dir inwâr
> du pist ein starcher efil. V. 5557.

Wanneer gy in eene gegeven finsnede *alle* woorden verstaat, buiten het eene met *z* beginnende, dan mag het u wel gemakkelyk vallen, dit eene te raden; maar als nevens dit eene er nog anderen fyn, waarover gy niet in 't klare kunt komen, dan, feer geleerde Heer, fal dit eene u geweldig lastig vallen; bewyfen daarvoor kunt gy *alle dagen* in menigte by uwe vlaamsche lettervrienden vinden, die echter natuurlyk ook «moeijelyker van begrip fyn,» dan gy. « Overigens kon ik dit wapen tegen u keeren, » fegt gy, maar hoe ongeschikt doet gy dit! Met een provincialism : *sullen* (glyden) en met twee woorden van vreemde afkomst, *saeijen* (sayette) en *sanT* (sanctus) hetgeen gy met *fanD* verwart.

In 't algemeen heeft my die aanranding over de *f* ten hoogste vergenoegd, vooral, daar fy foo nydig is. In het artikel *Onfe spelling* hebben wy doen fien, van hoeveel belang de herinvoering der *f* voor de verspreiding der kennis onfer letterkunde fyn fou; dat de *f* niet tegen de wetten der grammatiek strydt, daarvan fal toch elkeen overtuigd fyn; fy strydt dus slechts tegen een eerst sedert eenige jaren meer aangenomen gebruik. En dit gebruik is voor u foo heilig, dat gy, liever dan er van aftewyken, de andere volkeren Germaniëns van het oneindig genoegen berooft, den *Ambiorix* en het voortreffelyk « *Reisje in het Noorden* » en het hartroerende « *Graf der twee gelieven* » en de goddelyke « *Geschiedenis der Joden,* » aan al de welke nog geen vertaler fich verstoutte te roeren, in 't oorspronkelyk te mogen lefen, en dit niet alleen, maar dat gy felfs ons arm en onbeduidend maandschriftje wilt den doodsteek geven, omdat het tegen de heilige *z* fondigt, dat gy het als een orgaan ter verduitsching van Vlaanderen daarstelt.—Hoe fal de heer Snellaert tevreden fyn, dat uw toorn eenen

anderen fondenbok heeft gevonden, hy, die eertyds als criticus van het Kunst- en Letterblad foo dikwyls een bytend woordje van u heeft moeten hooren!

Ik bepaal my hiermede, of fal ik nog nauwkeuriger te werk gaan met myn antwoord, en, b. v., nog aanstippen : Op de twee vraagteekens, pag. mihi 1, kan ik volstrekt geen antwoord geven; uw knecht fal dit geerne willen overnemen. — « 1500 of 1845? » vraagt gy p. m. 3. O de festiende eeuw is u ja foo dierbaar, dat gy in de negentiende haren geest wilt opwekken! Neem gy dus de eerste, en de overige letterkundigen en ik, wy fullen ons met de laatste vergenoegen. — « Onze letterkunde is de zuster en wel de oudere zuster van die der Germanen (?) » — Soo neem toch felfs de slechtste geschiedenis der duitsche letterkunde in de hand en overtuig u van het tegendeel — doch genoeg, genoeg, overgenoeg, want er fou geen einde aan komen.

Gy kondt « nog veel byvoegen, » doe dit, in Gods naam, en ik fal u verder antwoorden; maar wanneer die byvoegsels van defelfde foort fyn, als die, welke ik tot nu toe heb bestreden, dan blyf toch maar daarmede te huis, want die fyn « geen duit weerd. » In elk geval verwacht ik van u, dat gy, wanneer 't u nog gelieft, met uwe briefwisseling voort te gaan, meer opregt fult fyn, als in dit eerste staaltje. Ik heb myn vifier open; hetfelfde verwacht ik van u.

Ik hoop, dat gy door uwen invloed op den School- en Letterbode aan defen brief er een plaatsje fult doen in geven. Immers heb ik er uw woord voor en dit fult gy niet terugnemen. Geerne opent daartegen de *Broederhand* hare ruimte, om uw antwoord te ontvangen, foo gy my met fulk een wilt vereeren.

Ondertusschen heb ik de eer, my met de volkomenste achting te noemen,

Seer geleerde Heer,

UEd. feer dienstwilligen dienaar,

JOH. WILH. WOLF.

Brussel, den 15 january 1846.

BOEKBEOORDEELING.

DIE EERSTE BLISCAP VAN MARIA, misteriespel van het jaer 1444, met aenteekeningen van J.-F. Willems, Gent, 1845.

Sedert lang is het uitgeven van stukken uit onfe oude letterkunde gestaakt; hoe vlytig ook *Blommaert* er mede befig was, hoe veel ook nog onder defe betrekking te doen blyft, al onfe schryvers houden fich aan de schoone letteren, en felf *Serrure,* die toch foo kostelyke bydragen uit fyne hoogst waardvolle verfameling van oudvlaamsche gedichten en volksboeken konde leveren, laat ons te vergeefs op iets wachten; slechts Willems gaat in fyn *Belgisch Museum* onvermoeid voort op den ouden weg. Wy juichen wel uitter harten den yver toe, waarmede onfe jonge letterkundigen trachten, onfe jonge letterkunde altyd met nieuwe gewrochten meer te verryken, maar wy betreuren even foo feer uitter harten, dat er fich niet een onder hun opdoet, die defe heerlyke oude letterkunde weêr aan het licht van den dag brenge. Men is het ten hoogste mis, wanneer men meent, dat onfe beweging niets daardoor kan aanwinnen; fy wint er, in tegendeel veel, feer veel door; hoe, dit hebben wy weldra in een ander opstel gefegd.

De uitgave van « *De eerste Bliscap van Maria* » was ons vooral aangenaam, dewyl de oudere misteriespelen tot nu toe nog gansch onopgevorscht waren gebleven; en hoe belangryk fyn fy nogtans voor onfe middeleeuwsche letterkunde, voor de beschavingsgeschiedenis dier tyd, voor de taal. Een sprekend bewys daarvoor is ons stuk, hetwelk omtrent uit het midden der vyftiende eeuw mag fyn, en evenfoo ryk is aan karakteristische trekken, als aan woord-

vormen, welke men felden mag aantreffen. Ook de taal is er tamelyk fuiver in, althans veer fuiverder dan in de meeste andere voortbrengsels uit dien tyd.

Seer belangryk is de inleiding, waarmede de geleerde uitgever het liet vergefeld gaan, en waarin hy vooral feer vlytig opgefamelde collektaneën tot de geschiedenis van het toneel foowel in ons land, als in Frankryk, Engeland en Duitschland, mededeelt.

Volgens hetgeen wy vernemen, is er hoop, dat onfe oude letterkunde niet lang meer in de boekeryen fal fuchten; de heer minister van binnenlandsche faken, die reeds foo menigen blyk van belangstelling in de vlaamsche faak heeft gegeven, foude krachtdadige hulp aan de uitgave eener nationaale bibliotheek van oudvlaamsche schryvers willen leenen. Hoe dankbaar hem daarvoor niet slechts de Vlaming, maar de gansche geletterde wereld foude wefen, hoeven wy wel niet te feggen.

HET KLOKKENLIED, naar het hoogduitsch van SCHILLER, vertaald door J.-F. BROUWENAAR. (Getrokken uit de vierde aflevering van het tydschrift HET VADERLAND.) Antwerpen, 1845.

Geen ondankbarer dichtwyze, dan de didaktische, en toch zitten wy er nog altyd in vast. Welk eene zee van didaktiek overstroomt ons uit de voorleden eeuw! Hoe mild zegenen onze oostendsche en andere rederykers van het oude zoo wel, als van het nieuwe slag ons er nog mede tot heden toe; en wat is dat eerst voor didaktiek! Hoe sterk wortelt zy zelfs nog in de voortbrengsels onzer betere dichters! Wel is waer, zy verschynt daer dikwyls in een' nog al tamelyk dichterlyk kleed, maer de dorre vingers en de beenachtige kaken kan zy toch niet verbergen en waer wy leven meenen te vinden, daer staet er een geraemte voor onze oogen. Om een goed didaktisch gedicht te schryven, daervoor moet men philosoof en dichter van genie in eenen persoon zyn, en helaes! de eersten zyn eene groote zeldzaemheid onder ons, de tweede ten minste even zoo *rarae aves* en beiden in een persoon

waren gedurende de laetste eeuwen in ons landje niet te vinden. In Hoogduitschland vereenigden zy zich dikwyls, op het innerlykste en schoonste in Schiller, wiens « Lied von der Glocke, » wel het voortreffelykste is, wat in de didaktische poëzy ooit voortgebragt werd. Daerom juist was het ons ten hoogste willekom, dat hetzelve ook hier eenen vertaler vond en wel eenen, die ons reeds vroeger door verscheidene welgelukte overzettingen heeft bewezen, hoe wel hy zyne roeping heeft begrepen, hoe veel hoop wy voor zyne toekomst mogen hebben. Laten wy nu eens zien, hoe hy zich hier van zyne taek heeft gekweten.

Met het eerste koeplet mogen wy tevreden zyn; ook het tweede is goed weêrgegeven :

By 't wigtig werk, dat wy bereiden,
Past immers een beleidzaem woord ;
Als hem gepaste reden leiden
Dan gaet onze arbeid wakker voort.
Dus vlytig willen wy betrachten
Wat groots beleid en kunst gebengt ;
Want de onbesuisde is te verachten,
Die nooit bedacht wat hy volbrengt.
Dat is 't wat schrandere menschen teekent ;
Daertoe komt hun 't vernuft te baet,
Dat alles weegt en wikt en rekent
Vóór men een hand aan d'arbeid slaet.

Doch is de zin der vier laetste verzen wel gansch die van het duitsch?

Das ist's ja, was den Menschen zieret,
Und dazu ward ihm der Verstand,
Dafs er im innern Herzen spüret,
Was er erschafft mit seiner Hand.

Wy zien in die vier regels eigenlyk het programma van het gansche gedicht. Met *wegen* en *wikken* en *rekenen* meenen wy, had de schillersche Mensch niet genoeg; het *hart* moet er ook mede by het werk zyn. De klokkemeester vergenoegt zich niet, met slechts aan de gezellen te zeggen, wat voor eenen arbeid zy moeten verrichten, maer hy gaet verder, hy beschouwt alles, wat in verband komt met het werk, welks uitvoering hun bezig houdt, en dit zegt Brouwenaar's vertaling niet.

« Was *unten tief* dem Erdensohne das wechselnde Verhängnifs bringt, das schlägt an die metallne *Krone,* die es erbaulich weiter klingt, » zingt Sch. verder. Hier staen, gelyk ook in het begin der stroofe, diepte en hoogte schilderachtig tegen elkander over, maer die tegenoverstelling gaet met het schoone beeld der *kroon* geheel verloren by Brouwenaar, die zegt :

Wat d'aardenzoon ten deel moog vallen,
En wat hem 't wisslend noodlot zond,
Zal haar metalen keel weêrschallen
Die 't ver en verder bauwt in 't rond.

Zoude « der Mutterliebe zarte Sorgen bewachen seinen goldnen Morgen » niet beter letterlyk vertaeld zyn, dan door : « Het teeder moederlyke zorgen omzweve vry zyn' heldren morgen? » Ook eenige regelen verder missen wy een schoon vers van Schiller : der Knabe « durch*misst* die *Welt* am *Wanderstabe.* » Onmogelyk kan men een jarenlang rondzwerven met zoo weinige woorden krachtiger teekenen ; de *wereld* en de *staf eens ryzigers!* Brouwenaar zegt : «Doorzwerft die vaak zoo dorre streken,» die wy openhartig gezeid, niet wel in overeenstemming kunnen brengen met het vroeger voorkomende.

Dat Brouwenaar de heerlyke verzen :

O zarte Sehnsucht, süfses Hoffen,
Der ersten Liebe goldne Zeit !
Das Auge sieht den Himmel offen,
Es schwelgt das Herz in Seeligkeit.

by al de schoonheid zyner vertaling toch niet zoo gansch wedergeeft, daeraen is de tael schuld, niet de vertaler, want het vlaemsch bezit niet het kostelyk woordje : *Sehnsucht.* Zieletrilling, wat is dit nevens Sehnsucht! Daerom blyft ook het lieve vers : « En onuitspreeklyk diep bewogen voelt zich des jonglings hart » oneindig tegen het oorspronkelyk ten achter : « Da fasst ein namenloses Sehnen des Jünglings Herz. »

« Und regt ohne Ende die fleifsigen Hände » had ook letterlyk kunnen vertaeld worden in plaets van door : « En rept *door haar toezigt* de vlijtige handen. » De huisvrouw rept hare eigene handen, zy ziet niet slechts toe. In het vers « Met schatten wordt winkel en uitstal beladen » is Brouwenaar mis; « die duftenden

laden» zyn de verscheiden laden der kommoden; Laden voor winkel wordt slechts in den singularis gebruikt; fyn plur. is Läden.

Berstende in «zijn schuren, zijn berstende vol getast» bevalt ons niet; er ligt iets onestetisch in, iets wat ons kwetst en wy zouden het geerne door een ander woord vervangen zien; des te meer daar het eene taalfout is, en men, om fuiver te spreken, *tot berstens toe* fou moeten feggen. Met «zyn hart spreekt uit den trotschen mond,» zyn wy ook niet volkomen te vrede, zoo weinig als met de volgende dry regelen; de huisvader zegt niet, dat *hy* vast staet gelyk «der Erde Grund,» maer «des Hauses Pracht» staet, meent hy, zoo vast «gegen des Unglücks Macht.»

Zeer wel gelukt schynt ons de vertaling der brandscene, de moeijelykste plaets wel uit het gedicht; slechts de twee verzen, waer Schiller den bliksem laet flikkeren : «Aus der Wolke, ohne Wahl, zuckt der Strahl,» zyn een weinig langdradig uitgevallen :

En van uit het wolkenoord
Rukt, vernielend,
Mensch — ontzielend,
Ook de bliksemstraal hervoort.

«De ramp kostte aan geen mensch het leven,» is ook zwak nevens : «Er zählt die Häupter seiner Lieben.»

Dat wy de vertaling zoo stiptelyk nagegaen zyn, dit moge den heer Brouwenaar slechts ten bewyze verstrekken, hoe zeer wy zyne pooging weten te waerdeeren. Hy heeft ons zoo vele bewyzen daerin geleverd, dat hy gewetensvol, zorgvuldig stap voor stap ging, en zoo veel als mogelyk trachtte, den zin van het oorspronkelyk ongeschonden te bewaren — en waerlyk, dit is by een klokkenlied geene kleinigheid, — dat het voor ons eene pligt scheen, hem op de aengehaelde minder nauwkeurige plaetsen oplettend te maken, opdat hy deze in eene tweede editie verbeteren kunne. Hy late zich dus daerdoor niet afschrikken, den weg, dien hy met zooveel geluk heeft ingeslagen, krachtig te vervolgen en hy zal den dank van zyne landgenooten in ruime maat kunnen wegdragen.

Wy kunnen onzen lezeren tot ons groote genoegen melden, dat het antwerpsch Muzenalbum voor het loopende jaer eene wel geslaagde vertaling van een gedeelte uit Tafso's Gierusalemme liberata door Brouwenaar zal bevatten. F.

Analogies linguistiques. Du Flamand dans ses rapports avec les autres idiomes d'origine teutonique, par P. Lesbroussart. Bruxelles, A. Van Dale, 1845, groot 8°, viii–479 bl. — Prys : 6 franken.

(Vervolg van blf. 280.)

Kapittel IV behandelt het plat- of nederduitsch. Wy hoeven wel niet eerst te feggen, dat hetfelve slechts ééne taal uitmaakt met de onfe, men noeme defe dan *nederduitsch* of *nederlandsch*, (in de schrifttaal) *vlaamsch* (in de volkspraak der vlaandersche gewesten), of *dietsch*, *plat-dietsch* (te Brussel : *disch*, *plat-disch*, met den duitschen *sch*-klank) in Braband[1]. Defe taaltak aan feventien millioen volks eigen, over Holland, en een groot gedeelte van Belgiën, Duitschland en Frankryk verspreid, levert, wel is waar, van streek tot streek geringe afwykingen op (felden sterker dan die van het taaleigen van Braband tegenover dat van Vlaanderen); hy is echter overal genoegfaam defelfde, om van elken Nederduitscher fonder veel moeite verstaan te worden[2]. Wy wenschten dat al de Nederduitschers daarvan meer overtuigd waren, en verfenden fe daaromtrent tot de belangryke verfameling « Germanien's Völkerstimmen » van Dr Firmenich, een werk, dat wy geerne in de bibliotheek van ieder vlaamsch genootschap fouden willen fien.

Het is waarlik wonderbaar dat defe oosttak van onfe taal by ons foo lang onbekend gebleven is. Ten Kate fegt er geen woord van ; Weiland neemt, wel is waar, veel woorden uit het *Bremisch-niedersächsisches Wörterbuch* op, maar sommige punten van fyne werken getuigen dat het oost-nederduitsch hem weinig bekend was. Lulofs is, onfes wetens, de eenigste, die er in Noord-Nederland van gesproken heeft. Eerst in 1837 heeft by ons de heer Willems, in het merkweerdige artikel waarmede fyn *Belgisch Museum* begint, de opmerkfaamheid der Vlamingen getrokken op de uitgestrektheid hunner moedertaal, bemerkende dat een Vlaming van

[1] « Ik heb hetzelve trachten te schryven in zoo klaer *dietsch* als het my mogelyk is geweest. » *Gedachtenis der maend van Maria*. Brussel, 1843, blf. 5.

[2] De verscheidene dialekten van Hoogduitschland wyken oneindig meer van elkander af, dan die van Nederduitschland.

Duinkerken tot Königsberg, dat is omtrent 300 uren wegs, fonder tolk kan reifen en fonder het gebied van het nederduitsch te verlaten. Men begrypt licht dat dit dialect weinig gestudeerd is geweest en men kan den heere Lebrocquy niet als een verfuim aanrekenen, dat hy de *analogies* tusschen het nedersaksisch en het vlaamsch niet breedvoeriger heeft behandeld. Wat hy blf. 158 daarover fegt, is nogthans niet genoeg voor eenen foo gewichtigen tak van onfe taal en het is te wenschen dat de schryver, in eene tweede uitgave van fyn belangryk werk, welke waarschynelik niet lang fal achterblyven, dit kapittel vollediger make. Het fal hier niet ongepast fyn, de voornaamste verschilpunten van beide dialekten aantewyfen.

By de Nedersaksers klinkt onfe *y* als *i*, gelyk in Westvlaanderen en Seeland (*wiin, piin*); *ie* als *ee* (*min leef kind*) *ui* als *oe* (*oet minen hoefe*). Die twee leste klankveranderingen kunnen als het kenteeken van het nedersaksisch of platduitsch beschouwd worden, en het is om die reden dat wy de provintie Groningen, en de helft van Overijssel en Limborg onder het gebied defes tongvals gerangschikt hebben. De overige verschilpunten worden niet, gelyk defe, in alle oorden aangetroffen. Soo heeft, b. v., het weglaten des woordlids *ge* (*leerd, ring* voor *geleerd, gering*) wel plaats in Holstein, Oostfriesland, Hanover, Mecklenborg, Bruinswyk, maar niet in Oostpruissen en Brandenborg; alhoewel wy het wederom in het engelsch en het noordsch vinden. Meer algemeen is de vorm van een twelftal woorden, die by ons, sedert de twelfde eeuw, van den oorspronkeliken klank fyn afgeweken; wy bedoelen degene die *oud* of *out* in den wortel hebben, gelyk *houden, woud, oud, ik foude, ik woude,* enf. Die klinken nog by de Noordduitschers *holden, wold, old* en in sommige streken *houlden, would, ould, ik foulde, ik woulde,*— hetgeen ook met den engelschen vorm: *to hold, old, I should, I would,* enf. overeenkomt. Met het brabandsch taaleigen biedt het nedersaksisch ook talryke betrekkingspunten. Soo is er de niewerwetsche hollandsche vorm *paard, waard, aarde,* enf. volstrekt onbekend; overal fegt men gelyk by ons *peerd, weerd, eerde.* Sy hebben, gelyk de meeste streken defer provintie den *umlaut* of klankverandering, foo wel in de *diminutiva : männeken, pötteken,* als in fekere woorden die oudtyds de tweeklank *uo* droegen : *feut, greun, veuren,* enf.;

in Braband, Gelder- en Rhynland : *ſuet, gruen, vueren,* terwyl de Vlamingen en Hollanders met de schrifttaal uitspreken : *ſoet, groen, voeren.* Ons oud voornaamwoord des tweeden persoons *du, di* of *dij* en het beſittelik *dyn* (*tu, te, tuus*), welke nog in Braband en Limborg in den mond des volks worden gehoord, ſyn in Noordduitschland in vollen ſwang. Een Holsteiner of Mecklenborger die ſou uitroepen, b. v., *du schelm, wilt du ſwygen!* ſou by ons volkomen verstaan en voor eenen ingeborene gehouden worden.

Aardig en wel gekoſen ſyn de voorbeelden die de heer Lebrocquy opgeeft, om te toonen, dat het nedersaksisch en het nederlandsch ſeer weinig van elkander verschillen en inderdaad ééne en deſelfde taal uitmaken, het nederduitsch. Daarvan kan men overtuigd ſyn by het leſen van het, blſ. 139 voorkomende, paralleel tusschen het dialect van Westphalen, dat van Gent en het schriftnederduitsch; en men ſal met den schryver besluiten « *que le dialecte de Gand offre au moins autant de différence que celui de Westphalie avec nos formes régulières.* » Hadde de schryver, in stede van dit taaleigen, dat van Holstein, Hamborg of Oostpruissen tegengesteld, dan hadde men geſien dat die tongvallen nog veel nader by onſe geschrevene taal staan. Met recht heeft de heer Lebrocquy eenige veranderingen aan de by Firmenich voorkomende spelling doen ondergaan, doch wy meenen dat deſe by het vervangen der duitsche *u* door de fransche *ou* niet moest beperkt ſyn : menig vlaamsche of waalsche leſer (aan wien het boek uitsluitelik bestemd is) ſal niet gemakkelik weten dat de *h* by de Hoogduitschers, gelyk de *e* by de Vlamingen, den klank verlengt, dat *u* als *o* klink, enſ. Als voorbeeld onſer opmerking willen we hier eenige verſen in het hamborgsch dialect uit blſ. 119 afschryven:

Bliewt, lude, hier en bitjen stahn,
Oun seht mal an de isenbahn!
Wer harr wolehr derglieken dacht,
Wat ouns man so entgegen lacht?

. . . .

De eerste tied, no gleuv 't mi to,
Da blifft keen minsch, so mann as fro
To hous; wat eben kroupen kan,
Dat routscht ook oup de isenbahn.....

Hadde nu de opsteller de nederlandsche spelling meer in acht genomen, b. v., met te schryven:

Bliift, lude, hier en bitjen staan,
Oun feet maal an de ifenbaan!
Wer har (wie had) woleer dergliken 'dacht...

dan had terstond ieder Vlaming en vooral ieder Westvlaming of Limborger fyne moedertaal erkend. Hier is het ter loops optemerken dat *routschen* niet *kruipen* maar *loopen* beteekent; by Kiliaen *rotsen, currere;* van daar het waalsche *rotter,* te Namen gebruikelik.

Wy hebben reeds gefegd dat de taal der Rhynprovintie, van Dusseldorp tot aan de hollandsche grenfe, eene echt-nederlandsche was. Om fulks te bewyfen, fullen we hier eenige regels uit de blf. 135 en 136 aanhalen:

DIALECT VAN WESEL.

See föllen em niet hebben den alden vader Rhiin,
So lange wee nog leven, on em nog können fien.
Wee fetten ons datègen met Jan en alle man;
Denn gleuf maar, wen fe koummen, wee pakken alle an!
See föllen em niet hebben den alden vader Rhiin,
So lange wee nog lüste een glâs van fine wiin;
So lang de harten slagen vör Friedrich Wilhelm hoch,
So lang föll'n fee'm niet hebben, enf.

DIALECT VAN KLEVE.

VERTELSEL VAN ONSE KÖNNING.

De könning reisden es no de Rhin en doe kom (kwam) hei ook no Wese, wor doe ter tiid 'nen alden doove posthalder woonde. Doe de peerde ömgespand wirden, protten (praatte) de könning over dit en dat, en den doove posthalder miek (maakte) niks as komplimente en fei mar jo of nee. Endlik vroeg eum de könning hoe veul kinder dat hei hadd'; mar de posthalder heurde mar foo wat van « hoe veul » en docht dat de könning no fin peerd' vroeg. « Twintig, Majesteit, fei hei, en van nacht is nog een dervan kapot gegoon. » « God fègen 't ons, » fei de könning en lachte, « ik wol (wou) dat ik der mar een had. »

Wy vinden in defen tongval vele vormen weder, die in onfe volksspraken van Brabaud en Vlaanderen heerschen: *n* euphoniek in *reisde-n; 'nen alden* (ouden) in den eersten naamval, enf. Den vorm *wirde* (wierden) moeten we niet onbemerkt laten voorbygaan:

hy komt met het algemeen volksgebruik, ſoo wel in Holland als in Belgiën, overeen; en men kan daaruit ſien hoe ongegrond de spelwyſe onſer niewere vlaamsche schryvers is, die altyd, ter nabootsing der noordnederlandsche, den onregelmatigen vorm *ik werd* in imperfecto beſigen. Voor 1830 schreef en sprak ieder Vlaming altyd *ik wierd*.

Later, in een beſonder opstel, ſullen wy het nut der kennis van het nedersaksisch daarstellen en volledigere staaltjes deſes tongvals mededeelen. Nu gaan wy over tot het kapittel V 't welk handelt: *des rapports du flamand et de l'allemand*.

Met genoegen ſien we hier dat de schryver op de nauwe verwantschap heeft aangedrongen, die tusschen het hoogduitsch en onſe taal bestaat en deſelve onder de dryvoudige betrekking van den klank, den vorm en de voeging der woorden daargesteld heeft. Het nedersaksisch, gelyk wy het geſien hebben, verschilt slechts in eenige klinkersveranderingen; tusschen het neder- en het hoogduitsch ſiet men ook in de medeklinkers wichtige doch regelmatige veranderingen, b. v. *s* in *t* : nd. *water* hd. *wasser; p* in *pf* nd. *peerd* hd. *pferd,* en anderen. Die klankleer is, blſ. 141 en volgende, naar ons schrift *La langue flamande* voorgesteld, doch de schryver voegt er belangryke aanmerkingen by en vergelykt de beide talen in hare spraakkundige betrekkingen. Met recht merkt hy op, blſ. 148, dat de onregelmatige of liever ongelykvloeijende werkwoorden deſelfde, op eenige na, in 't hoog- en in 't nederduitsch ſyn en dat de klankverandering op deſelfde wyſe geschiedt, b. v., hoogduitsch : *schieſsen, ich schoſs, geschoſsen;* nederduitsch : *schieten, ik schoot, geschoten.* Hy toont ons deſelfde eenigheid ook in vele spreekwyſen en taaleigenheden aan en besluit dat de geest der beide spraken deſelfde is : *tout germanisme est aussi un flandricisme; les exceptions sont en nombre insignifiant* (blſ. 151). Deſe uitſonderingen geeft de heer Lebrocquy niet aan; wy hadden ſe al ever toch geerne geſien, daar ſe een vraagpunt uitmaken, waarover ten huidigen dage veel getwist wordt. Het ware wel te wenschen dat een bevoegde rechter, een echt en rechte Vlaming ons de lyst opstelde van al de spreekwyſen, die den hoogduitschen stempel dragen en in onſe taal niet mogen gebruikt worden. Ofschoon men het daarop niet licht eens

fou fyn, is het nogthans feker dat fulk eene lyst niet lang kon wefen. Beperken wy ons ertoe, hier slechts met den schryver te herhalen, dat ieder Nederduitscher, die fyner taal machtig is, het hoogduitsch binnen eenige dagen, en schier fonder behulpe der spraakkunde, gemakkelik kan aanleeren; hy hoeft maar de uitspraak en de verwisseling der medeklinkers te kennen. Wat de uitspraak betreft, moeten we den heere Lebrocquy doen opmerken dat *eu* in 't hoogduitsch niet als *ei* of *y*, maar als *eui*, of *ui* op fyn hollandsch, klinkt. In geheel Suidduitschland spreekt, wel is waar, het volk *ei* uit, feggende *teitsch, feier* voor *deutsch, feuer*, doch die uitspraak is in de beschaafde taal niet aangenomen. — Wat de schryver verder (blf. 145) fegt, « dat de Hoogduitschers maar één hulpwoord (*werden*) hebben, om foo wel den passiven vorm (*geschlagen werden*) als den toekomenden tyd uittedrukken (*ich werde, ich würde schlagen*) terwyl wy er twee hebben : *worden* (bedorven vorm van *werden*) en *fullen*, » is in algemeen volkomen richtig : *sollen* bediedt in 't hoogduitsch *moeten, devoir*. Nogthans is er optemerken dat in befondere gevallen *sollen* en *fullen* defelfde beteekenis in de beide talen hebben. Een merkweerdig voorbeeld daarvan biedt de schryver felf, blf. 149, aan : *es soll darauf nicht ankommen*, is letterlik ons : *het fal daarop niet aankomen*. Ook fegt men in 't hoogduitsch : *es soll und mufs geschehen*, gelyk wy : *het fal en moet geschieden; wie man fagt, soll der Kœnig heute abreisen : naar men fegt, fal de koning van daag vertrekken*. In defe spreekwyfen duidt *soll* of *fal* het toekomende, doch met eenen twyfel, aan. Soo ook by Schiller :

Und was
Lebendge Schönheit nie bei mir vermocht,
Das *sollten* todte Pinselstriche wirken ? »
(*Turandot*, I, 3.)

De voorbeelden van hoogduitsche taal- en letterkunde door den heer Lebrocquy aangehaald, fullen beter dan al de regels den vlaamschen lefer van de nauwe verwantschap overtuigen, die tusschen de sprake van Schiller en Göthe en fyne eigene moedersprake bestaat. Nogthans fou die innige verwantschap nog duideliker en tasteliker bewefen geworden fyn, indien de schryver eene lyst der hoogduitsche wortelwoorden die in het nederduitsch onbekend

ſyn, opgegeven hadde. Deſe woorden ſyn niet talryk; en vele van deſelve, die thans, op den eersten oogslag niet verstaanbaar schynen, komen nogthans in onſe oude schryvers voor, ofte leven nu nog in den mond des volks in deſe of gene provintie. Soo, b. v., *kaum, miethen,* die thans door *nauweliks* en *huren* worden vertaald, hadden in 't ouddietsch de overeenkomende vormen *kuum* en *mieden* (beloonen); *horchen* (luisteren) wordt dageliks in de volkstaal van Vlaanderen gehoord; men spreekt *horken* of *hörken* uit; het hoogduitsche *aber* (nogthans) is het brabandsch *ėver, al ėver,* naar de hoogduitsche schryfwyſe: *äver; Lärm* (getier) ſal voor eenen Antwerpenaar licht te verklaren ſyn, dewyl hy in den gewonen spreektrant het woord *alarm* in deſelfde beduidenis beſigt: *ſe maken ſoo een alarm; maakt er niet ſoo veel alarm van*[1]. *Die Reben* (de wynranken), *sarments de vigne,* is hetſelfde woord als *de reven,* te Diest gebruikelik, enſ. Ook ſouden we geerne in dit kapittel de verklaring van eenige woorden geſien hebben, die, hoe vreemd ſe ook schynen, nogthans uit echte nederduitsche wortels bestaan, b. v., *empfangen, empfinden* (ontvangen en gevoelen) dat is eigentlik *entfangen, entfinden;* het voegselwoord *ent* (ont) duidende hier niets anders aan, dan den lydeliken staat, in tegenoverstelling van den werkeliken staat door *vangen* en *vinden* uitgedrukt.

Het ſevende hoofdstuk, waarin de schryver over de betrekkingen der vlaamsche taal met de engelsche handelt, is het puik van het gansche werk. De heer Lebrocquy leidt ſynen leſer door het geheel engelsche woordenboek heen, hy doorſoekt hetſelve van A tot Y (niet Z, die in 't engelsch niet bestaat), en geen onnooſel germaansch stamvaderken, geen enkel ſoontje, neef of naneef, of hy vat het by de *rutila coma* en haalt het uit het slechte en beroerde geſelschap der romaansche stamwoorden. Niet alleen de wortelen afgeleidde, maar ook de ſamengestelde woorden heldert hy op, ſoo als ook de grammatikale vormen, de wendingen, en den aard ſelve der taal, overal waar ſy met de onſe vergeleken worden kan. En de slotsom dier bewerking wordt dat de engelsche taal in haren geest en in het grootste gedeelte van haren woordenboek, ger-

[1] *Alarm* en *larm* ſyn in deſelfde beteekenis by de Denen en Sweden in ſwang.

maansch is gebleven; hy bewyst ten duidelikste dat de Nederlander, die fyner taal machtig is en tegelyk het fransch kent, de feven achtsten des engelschen woordenvoorraads verstaat. Soo fal menig een, die met het engelsch weinig bekend is, niet gering versteld staan, te fien dat ongeveer twee honderd engelsche woorden niet alleen defelfde beteekenis hebben als in 't nederduitsch, maar nog letterlik op defelfde wyfe geschreven worden. De lyst van dergelyke woorden, welke de schryver blf. 161 en volgende daarstelt, ware uitermate te vergrooten, indien men er de famengestelde en fulke woorden hadde bygevoegd, die in onfe hedendaagsche schryfwyfe eene kleine verandering ondergaan hebben; maar in onfe vroegere sprake geen verschil met de engelsche aanboden. Dergelyke fyn, b. v. : *lane, mane, pale, state, slave,* en a. m., thans : *laen, mael, pael,* ofte *laan, maan,* enf. geschreven, ofschoon de oude of engelsche vorm in den datief weder te voorschyn komt : *het jok is den slave afgerukt; de raad van state,* enf. Talryker nog fyn de woorden, waar in 't engelsch, gelyk in alle andere germaansche talen, de *s* in voorkomt, en in welker plaats wy, door eene dwafe en verkeerde naäping van de Franschen, de *z* gesteld hebben, b. v., *self, seven, sand, so, side, sift,* enf. Sulke woorden, die by het engelsch, vlaamsch en fransch woordenboek, door den heer Lebrocquy blf. 225 en volgende opgesteld, voorkomen, fouden dan in de eerste lyst plaats hebben gevonden, indien de schryfwyfe met *ſ* algemeen aangenomen wierde. Overigens weten wy niet waarom de schryver dit belangryke, met geleerde aanteekeningen vergefelde woordenboek niet liever onmiddelik na de eerste lyst geplaatst heeft.

Blf. 169 volgt de opgave van een aantal woorden die in beide talen gelyk uitgesproken worden, alhoewel de schryfwyfe niet juist defelfde is; de aanduiding van eenige regelmatige afwykingen; eene lange uitweiding over de præfixen en suffixen, over de famenstelling der woorden, foowel van de louter teutoonsche, als van de romano-teutoonsche, benevens eene menigte belangryke bemerkingen van allen aard.

By de regelmatige klankafwykingen, blf. 169 voorkomende, vinden we nogthans niet den nederduitschen tweeklank *ui,* die in 't engelsch meestentyds in *ou* overgaat : *huis, house; luid, loud;*

uit, out, enſ. Deſe overeenkomst is vooral in de vier engelsche en vlaamsche verſen opmerkelik, die de schryver blſ. 208 *bis* aanhaalt

Two cats and one *mouse,*	Twee katten en een muis,
Two wives in one *house,*	Twee wyven in een huis.
Two dogs on a bone	Twee honden aan een been
Never do agree in one.	Komen nimmer overeen.

En hier is het ook te bemerken, dat de brabandsche en noordhollandsche uitspraak van *ui* (*hois, mois*) die, hoewel ook door de letterkundigen niet aangenomen, nogthans de echte en regelmatige is, veel nader by de engelsche en de hoogduitsche komt, dan die van Gent of Suidholland (*heuis, meuis*).

Hoogstaanbevelensweerd ſyn de taalvergelykingen blſ. 195-213 aangeweſen. En toch hebben wy hier eenige aanmerkingen, tot het brabandsch dialekt betrekkelik, te maken. Het is niet volkomen richtig te ſeggen dat *gaarde,* engelsch *garden,* fransch *jardin,* slechts in de ſamengestelde *boomgaard, wyngaard,* enſ. thans in gebruik is; onſe jongere schryvers beſigen het en in sommige streken van Braband en Limborg leeft het nog in de volkstaal, als *gaoren, gaord* uitgesproken. Wat men elders met den naam van *brümstig* bestempeld, is in Holland *brunstig, bronstig,* oudtyds *bremstigh;* ook is aldaar *gelt,* tegelyk onvruchtbaar en gelubd. Ten opſichte van *riffraff* (rebut) voegen we by, dat door *ref* ook te Brussel een gemeene leege man beduid wordt en dat *flikker, flikkers maken* ook alhier deſelfde beteekenis heeft, die men er in Vlaanderen aan hecht. *Mizzle* (stofregenen, *brüiner*) heet in Braband *mieſelen. Schaatsen* (blſ. 283) beteekent niet *stelten,* maar het fransch *patins;* in andere streken *schaverdynen* of *schrikschoenen* (*Schlitschuhe*); oudtyds, ja, had het in Vlaanderen de bediedenis van *échasses,* stelten. In stede van *os* ſegt men nog in ſommige oorden van Braband *oks,* gelyk het engelsch *ox. Shop* is wel ons *schop, schobbe,* en afdak, *hangar, échoppe.*

Blſ. 212 geeft de schryver veel ouddietsche woorden op, die in 't engelsch nog gevonden worden en bemerkt dat er een dergelyke overeenkomst met onſe oude taal en de andere hedendaagsche verwante spraken bestaat; voorts, dat er eene menigte woorden in de volkstaal van deſe of gene provintie worden gehoord, die in 't hoog-

duitsch, engelsch, deensch, enf. hunne wederga hebben. Wat hy te dier gelegenheid voorstelt keuren wy geheel en al goed: « Chaque fois qu'une locution, qu'un mot uniquement en vogue dans les classes du peuple se trouvent avoir leurs analogues dans un ou plusieurs des autres idiomes similaires, ce mot, cette locution méritent d'être adoptés par notre langue littéraire. On pourrait appliquer aussi cette règle, *mutatis mutandis,* à ceux de nos mots tombés en désuétude qu'on voudrait ressuciter. On a le droit de remettre en honneur tout vocable flamand mort ou vieilli, qui vit encore plein de vigueur dans une des langues sœurs de la nôtre. » Reeds sinds lang hebben eenige jonge schryvers die baan ingeslagen, maar tot nu toe wierden fe door de spraakkundigen en woordenboekopstellers niet krachtdadig ondersteund.

Laten wy nog op dit kapittel bemerken, dat in de gegevene staaltjens van engelsche letterkunde, de nederduitsche vertaling meer bekwamelik tegenover den text ware geplaatst geworden; de fransche vertaling kon gemakkelik in note onder elke bladfyde komen. Op die wyfe had men de overeenkomst van beide spraken beter beseft.

Het VII hoofdstuk, dat over het schotsch dialekt handelt, biedt insgelyks den Vlaminge menige belangwekkende vergelyking aan. Met den heer Lebrocquy moedigen wy onfe dietsche schryvers ten hoogste aan, om fich de kleine moeite niet te laten verdrieten, dien tongval, welke anderfins feer weinig van het engelsch afwykt, te beoefenen. De lefing der overheerlike gedichten van Burns (die reeds meermaals in 't hoogduitsch fyn vertaald geworden) fal hen genoegfaam daarvoor beloonen.

Over het friesch (kapittel VIII), die merkweerdige tak van den germaanschen spraakboom, kon de schryver niet breedvoerig fyn. Lang was het veronachtfaamd; Grimm felf kon er weinig over mededeelen; het is eerst in onfen tyd dat het met vlyt is beoefend geworden. Een volledig friesch woordenboek ontbreekt nog en de taalkundigen verwachtten met belangstelling het groot werk waaraan de geleerde Doktor Halbertsma, te Deventer, sedert vele jaren arbeidt. Alles wat de heer Lebrocquy over het friesch fegt, is niettemin grondig en belangryk.

Het kapittel IX, dat over de skandinaafsche of noordsche taal

handelt, fal voor den vlaamschen lefer het minst belangwekkend niet fyn. Het onderwerp was gansch niew. Nooit hebben onfe Vlamingen, noch felfs de leerfuchtige Hollanders eenen blik naar hunne noordsche taalbroeders geworpen. In de festiende eeuw, toen de Nederlanden met Denemarken en Sweden in nauwe handels- en staatsbetrekking stonden, was de noordsche letterkunde nog niet geboren, en het is bekend dat, sedert de ongelukkige omwenteling die in defelfde eeuw de Nederlanden onttwee scheurde, Vlaanderen en Braband van de andere germaansche volkeren losgerukt geworden en aan een vervallend romaansch volk vastgeboeid gebleven fyn. Thans echter, daar wy het gevoel onfer duitschheid wedergekregen hebben, daar de beste lettergewrochten van het Noorden felfs in de taal der versmadende Franschen fyn vertaald geworden, mag het ons niet meer worden toegelaten, met de verwante sprake van OEhlenschlæger en Heiberg, van Geijer en Frederika Bremer onbekend te fyn.

Dit hoofdstuk begint met eene korte doch belangryke geschiedenis defer noordsche talen; dan het deensch als typus nemende, en de afwykingen van het fweedsch in noten aanduidende, geeft de schryver eenige noticen over de spelling, benevens eene uitgebreide vergelyking over de præfixen, suffixen en eindwoordjens, en wyst de voorname spraakkundige vormen aan. Ofschoon de noordsche taaltak ons een minder praktisch nut aanbiedt dan het hoogduitsch en het engelsch, foo hadden wy nogthans geerne de klankveranderingen ook hier aangewefen gevonden. De regels waaraan fy onderworpen worden, fyn niet minder feker dan voor de andere verwante talen. Soo gaat, b. v., onfe scherplange *oo* schier altyd in *œ* over; *brood* wordt brœd; *hoog,* hœj; *doopen,* dœbe; fweedsch dœpa; *stooten,* stœde; fweedsch stœta, enf. — Onfe lange *a* en *o* worden meestentyds in den tusschenklank *ꜵ*[1] ingesmolten, b. v., *daad,* dꜵd; *gaan,* gꜵe; *gaarde,* gꜵrd; *haar,* hꜵr; *mogen,* mꜵ; *fole,* sꜵle; — *ch* verdwynt altyd: *recht,* ret; *n* dikwyls:

[1] Die dobbelletter, welke in de oudnoordsche handschriften, benevens de *å*, gebruikt was, is door Abrahamson, Rask en andere taalkundigen weder ingevoerd geworden om de, sedert omtrent twee eeuwen ten onrechte gebefigde *aa* te vervangen. Sy heeft den klank der brabandsche lange *a* in *vader,* dat is een middelklank tusschen *a* en *o*. De Sweden schryven altyd *å*. — *y* wordt als *ú* uitgesproken.

in, i; *onweêr,* uveir. — De halve medeklinkers *j* en *w* vallen weg voor de oorspronkelike *o* en *u,* b. v. : *gunnen* (*jonnen*), unne; *jong,* ung; *woord,* órd; *wonder,* under; ook in enkele woorden na de *k* : *kwaad,* kaod; *kween* (oud wyf), kone (vrouw); men fegt ook quinne. Ons *welle,* hoogduitsch *kwelle* heeft dry vormen : kelle, kille en væle; *d* valt ook weg in *dat* en *dan,* at en än (deensch end, middelhoogd. *wan*); — *g* op 't einde van een woord wordt altyd in *j* verfacht : *weg,* vej; *hoog,* hœj; *oog,* œj; *tuig,* tœj; — achter *h* en *g* en voor *æ* en *œ* komt er altyd een *j* tusschen : *kennen,* kjende (fweedsch kjenna), *koopen,* kjœbe (fweedsch kjœpa). Merkweerdig is het, dat het noordsch, in één enkel geval, eene fekere overeenkomst met het hoogduitsch aanbiedt : het heeft namelik *t* in 't begin van vele woorden waar wy *d* uitspreken, b. v. tyv, *dief;* trykke, *drukken.* Overigens vinden wy in 't noordsch veel van onfe uitdrukkingen weder, die in 't hoogduitsch onbekend fyn, b. v., baode (*baat*), trække, fortrække, forfærde (verveerd fyn) hyre (*huren*), prate, omtrent, allerede, overeens, saodan (*foodanig*) maoskee (*misschien,* ook *masschien* uitgesproken, van *mag geschiên*) enf.

De Vlaming moet nogthans niet wanen, defelfde nauwe verwantschap die tusschen fyne moedertaal en het hoogduitsche bestaat, in 't deensch of fweedsch wedertevinden. Hier fal hy een grooter getal vreemde wortelwoorden ontmoeten en tegen spraakvormen aanstooten, die in andere beschaafde talen van Europa geene wederga hebben. Onder die vreemde wortelwoorden fyn er vele, die van finnischen oorsprong schynen te fyn, veel andere die eene treffende overeenkomst met het latyn aanbieden, b. v. kjær, *carus;* fœr, *fortis;* fao, *paucus;* glæde, *laetitia;* (oostvlaamsch *leute*) gjœre (doen), *gerere;* minne, *memini;* sœvn, *somnium;* sol, *sol;* sye, *suere;* spire, *spirare;* san (waar), *sanus;* og, *ac;* tab (verlies), *tabes;* tie, imp. jeg taug, *tacere;* nemme, *mens;* il, *ignis;* vaor, *ver;* lén, *lenis;* (in verband met *lenigen,* verfachten); ljus, *lux,* en anderen. De woordschikking van het noordsch is volstrekt degene der romaansche talen; onfe omkeeringen fyn er bekans onbekend. Gelyk defe talen, hebben het deensch en het fweedsch de naamvallen weggelaten, de genitief alleen wordt nog in de felfstandige naam-

woorden door *s* uitgedrukt. En, wat meer is, het fonderbare achteraanstellen des bepalenden lidwoords (**Faderen** voor **den Fader**, **Moderen** voor **den Moder**, **Huset** voor **det Huus**), 't welk dien taaltak kenschetst, wordt in de twee oudste en ver afgelegenste romaansche spraken, het walaksch en het arnautsch, wedergevonden. Hoe is nu fulk eene overeenkomst te verklaren, dewyl de Skandinaven noch met de Romeinen, noch met de romaansche volkeren ooit in aanraking gestaan hebben? Moet men de gissing van professor Leo [1] aannemen, volgens dewelke een aloud volk, in de voorhistorische tyden, in Europa fou hebben gewoond, en wiens sporen in talryke overeenkomende latynsche, keltische en germanische woorden te vinden fouden fyn, ofte wel is dit verschynsel alleen aan de gemeene asiatische afkomst onfer europeische talen toeteschryven? Wy laten die vrage den geleerden over en keeren tot den heer Lebrocquy terug.

De staaltjens, die in 't boek worden opgegeven, fullen den vlaamschen lefer overtuigen dat het noordsch, ondanks fyne afwykingen van het neder- en het hoogduitsch, nog al gemakkelik te verstaan is. Somtyds treft men heele finnen aan, die letterlik kunnen vertaald worden, gelyk, b. v., de volgende:

« Han vidste godt, at de Forretninger ude af Huset, hvorover han klagede, ikke bestode in Andet end at fare omkring paa kroer og Viinkjeldere met andre Svirebrødre, og at den legemlige Svaghéd kun var Følgen af denne strafværdige Levemaade. »	« Hy wist goed, dat de verrichtingen, buiten 's huifes, waarover hy klaagde, niet bestonden in anders dan te varen in omkring (rond te loopen) op kroegen en wynkelders met andere fwierbroeders, en dat de lichamelike fwakheid kuim (slechts) het gevolg was van defe strafweerdige levenswyfe.

Hier bood fich eene goede gelegenheid aan, om aan de Bòn-Behaegelisten eenen steek te brengen; wy fyn verwonderd dat de heer Lebrocquy fe verfuimd heeft. Het deensch spellingsstelsel namelik is, wat dry letters betreft, *e, i* en *u*, den nederduitschen volkomen gelyk. Men schryft in 't enkelvoud : *deel, piil, huus* en in 't meervoud *dele, pile, huse* met eenen enkelen medeklinker. De anderen waren eertyds ook verdobbeld; men schreef **good**,

[1] *Die Malbergischen Glossen, ein rest alt-keltischer Sprache und Rechtsauffafzung.* Halle, 1842-45, 8°.

goede; dyyb joord, *diepe eerde,* en fulks had ook in 't fweedsch plaats. Heden echter is de deensche en nog meer de fweedsche spelling feer gebrekkelik : de lengte der vocalen is dikwyls niet aangewefen : *a,* b. v., is kort in stad en lang in stat (*staat*); bid, lod fyn kort, maar blid, rod worden bliid, rood uitgesproken.

Wat de schryver over het yslandsch fegt, is leer- en belangryk; menige nuttige onderrichting is uit die oude taal te putten; in de blf. 370 en 371 fiet men er fraije voorbeelden van. Wy fouden nogthans al de door den heer Lebrocquy opgegevene etimologiën niet durven goedkeuren. Wat hy, b. v., blf. 383 over de noordsche godin Freya fegt, is voorfeker finryk, doch strydig met de meening van Grimm[1], die Freya met Freyr in verband stelt en beide den oorspronkeliken begrippe *vro*[2], dat is schoon, heerlik, later *vrolik,* aanknoopt. Hoogstlefenswcerd is het *Vocabulaire anglo-scandinave,* blf. 500 en v., waarmede de bewering des schryvers, dat het noordsch een der dry grondstoffen der engelsche taal uitmaakt, volkomen bekrachtigd wordt.

Doch wy fyn alreede de voor dit artikel beperkte palen te buiten gegaan. Geerne hadden wy over de twee leste kapittels uitgeweid, waarin de schryver met een uitstekend talent de spraakkundige voordeelen der nederduitsche taal bewyst, toonende dat fy het grieksch byna evenaart en het latyn in vele punten overtreft; dan, defelve het foo feer geprefen fransch tegenover stellende, de armoede defer sprake en den waren rykdom der onfe aan iedereen fonneklaar maakt. Wy moeten ons, tot ons groot leedwefen, beperken met die kostbare verhandeling allen aantebevelen, die onfe faak ter herte nemen. Degene die de feldfame lyst der fransche « armée des *que,* si difficile à faire manœuvrer » gelyk ook de finryke opmerkingen, voorkomende blf. 408 en volgende, gelefen heeft, fal noodwendiglik veel van fyne lichtveerdig opgevatte bewondering voor de foogenoemde beschavingstaal afslaan en met den schryver besluiten : « que les Français, une faible minorité « exceptée, sont condamnés à n'avoir jamais l'intuition complète « de la langue que leur ont faite leurs lettrés. »

[1] *Deutsche Mytologie,* blf. 191, 276 en verder.

[2] Van daar het oude *vroon,* hoogduitsch : *frohn; vroonland, vroonheer,* en ook *frai, vrouw,* enf.

Het werk sluit met eene keufe van eenige vlaamsche dicht- en profastukken met de nevenstaande fransche vertaling. Gelyk de andere, in het werk voorkomende, overfettingen, fyn defe op eene uitstekende wyfe gemaakt; men vindt er den ervarenen en kundigen kamper der politische drukpers weder in; en wy houden het als eene *bonne fortune* voor onfe schryvers dat de vertaling defer kleine bloemlefing in foo goede handen gevallen is.

Terwyl wy de bovenstaande regels schryven, vernemen wy dat de heer Lebrbequy door het staatsbestuur is gelast, spraakleeren, leesboeken en andere werken voor het aanleeren der germaansche talen in het nederduitsch optestellen en dat hy binnen eenige weken in eene faal der Universiteit van Gent een *Cours des langues et littératures du Nord comparées* fal openen. Dank aan den minister, gelukwensch aan den schryver, heil aan de dietsche taal!

V. D. H.

DE GOUDMYN.

(*Uit den 5en jaargang van het Muzenalbum,* « Immergrün, » *blf. 77 en nav.*)

I

Hoe de myn ontdekt werd en opgang maakte.

Diep in de bergen en duistere pynwouden van het fuidoosten des Thüringer wouds ligt het kleine, onbeduidende stedeken Rykmansdorp, wiens rykdom echter met fynen naam in de grootstmogelyke tegenspraak is. En toch was de oneindige rykdom fyner bewooners de peter van de stad; nog heden vertelt de teenemaal verarmde achterkleinfoon van de talloofe, bykans fabelachtige schatten fyner voorouders, en nog heden spreken plaatselyke namen van de eens foo gemakkelyke winst van het goud, gelyk de huidige armoede hoonende en spottende sprookjes.

Van fuiver goud waren tellooren en schotels in de huifen der raadsheeren, der bergambtenaren en ambachten; de vaders speelden om goudstukken by den wyn, de kinders met goudstukken op straat, ja de overmoed ging foo verre, dat men met gouden kogels naar gouden kegels wierp en er by elken worp eene handvol goud of te winnen of te verliefen stond.

Eene feldfame sage vertelde men over den oorsprong der ryke goudmyn. De f.on van eenen armen houtkapper, die gedurende den dag fynen vader had

geholpen in de wyduitgestrekte wouden, was, uit liefde tot de eenfaamheid, rond den avond verder in het midden der bergen gegaan en had fich daar onder eenen schoonen boom nedergevleid, om fyne gedachten ongestoord te kunnen nagaan, want hy was een droomer en een fonderlinge gast, die meer naar den bodem als naar den blauwen hemel keek. Toen hy nu foo op het weeke mos lag, het hart vol van eene onverklaarbare smart, en op den fang der woudvogelen luisterde, sluimerde hy, moede van den fwaren arbeid, langfaam fachtjes in. Toen scheen het hem op eens, als of de berg nevens hem fich opende; en fie, uit de schitterende rotspoort kwam een dwergje. Dat sprak hem aan en feide hem, hoe feer hy, de houtkapper, der dwergenkoningin beviel, die in befit van eene onuitsprekelyk kostelyke goudmyn in den berg was, en hoe feer fy wenschte, hem een bewys van hare liefde en goedheid te geven, en hoe fy hem verfocht, eens by haar in hare gouden kamer te komen. De houtkapper liet fich fulks geen twee keeren feggen en stapte moedig, aan de hand van den dwerg, in het hol. Wat ontwaarde hy daar niet al voor schatten! Hy fag de metaalbloemen in den schoot der aarde bloeijen, hy fag er de gouden aderen vlieten, maar dit alles was nog niets tegen de pracht in de kamer der dwergkoningin. Sy felf was klein maar buitengewoon bevallig, sprak met veel liefde tot den schroomvalligen foon des wouds en beloofde hem, dat fy hem foude gelukkig maken. Als teeken harer genade brak fy een stuk van het glansryk gesteente los, waaruit de wanden der kamer bestonden, en gaf het aan den bangen knaap; dan kwam de dwerg weêr by hem en leidde hem weêr weg. Toen de jongen's anderendaags 's morgens ontwaakte, vond hy tot fyne grootste verwondering den steen nog in fyne hand; het moest dus niet slechts een droom geweest fyn, wat hy gefien had. Hy liep rechtstreeks naar huis en wees den steen aan fynen vader; die stond er sterk verbaasd over en ging met den steen naar Saalfeld en daar feide men hem, dat die steen fuiver goud was. Nu groef men gauw op de plaats waar de knaap had geslapen, en men vond er het goud met hoopen. De meeste inwooners van het dorp, dat in de nabyheid van het woud lag, traden nu als bergknapen in ambachten byeen, werden befitters van de goudmyn en voor dat honderd jaren verloopen waren, was het dorpjen een stadje, dat men Rykmansdorp noemde, en uit alle mynen stroomde er de gouden winst naartoe. De ontdekker van de myn had nooit willen trouwen, en men feide, dat hy de gade der bergkoningin foude geweest fyn. De knaapschappen vermeerderden met den tyd en de rykdom werd grooter en steeg hooger en de gouden fegen had geen einde. De weelde der Rykmansdorpers werd tot spreekwoord in het gansche gebergte en meer dan eene ernstig waarschuwende stem werd niet aanhoord en verklonk in het woeste en wilde leven der dorpelingen.

II

De foon der weduwe.

Buiten het dorp tusschen de laatste huifen naar het gebergte toe, lag dicht aan den weg, die uit het bergwerk naar de stad leidt, een klein armfalig stulpje; al de rykdom der stedelingen was aan fyne deur voorbygegaan, maar nooit onder het nederig dakjen ingekeerd; het eenige goud van het hutje bestond uit eene oude hengelmunt, welke de befitster der hut, de weduwe van den vroeg verongelukten bergknaap Jan Göfsel, vrouw Sufanna, 's fondags aan den hals droeg. Dit stuk was, gelyk het opschrift getuigde, uit de eerste winst der myn geslagen, en in de familie van vrouw Sufanna liep de sage rond, dat de gouden bergpenning een van de weinigen was, die uit het stuk fuiver goud waren gemaakt geworden, hetgeen de bergkoningin als teeken harer liefde aan den jongen bergknaap had geschonken. Ook feide men, defe stukken waren alleen in de familie van den houtkapper gebleven en wie er een van befat, die mogt er fich fier op beroemen, tot die familie te behooren. Ook van vrouw Sufanna werd dit gefegd.

Maar buiten dit stuk befat de weduwe nog eenen anderen schat, die, was hy ook niet van goud, haar toch liever was, als gene. Die schat bestond in haren eenigen foon Feliciaan. Eerst na den dood des vaders geboren, was de jongen alleen aan de teedere forg der moeder toevertrouwd geweest, en was hy niet geheel en gansch bedorven geworden, dan had de moeder er toch juist niet het grootste verdienst van. De schichtige jongeling had wondere eigenaardigheden: men kon hem eerder een kind noemen en toch hy was niet, gelyk andere kinderen; de buurlieden vonden dan ook dikwyls gelegenheid, hem een bedorven moederfoontje te noemen en het krachtige spreukje op hem toetepassen: «Eenig moederkind is by andere lieden gelyk een rund.» Feliciaan deed echter geenen mensche noch beest kwaad, hy tierde en schreeuwde niet woest op straat, hy maakte geen waterken droef, fyne ondeugd was juist het tegendeel van dit al, hy was maar al te stil en in fich gekeerd en kon in de tegenwoordigheid van anderen nauwelyks een woordje spreken van angst en schroomvalligheid, en hy werd bloedrood, wanneer iemand hem aanfag. Eene tweede groote fout by hem was fyne onverschilligheid tegen alle werkfaamheid; hy had nooit trek gevoeld, om iets te leeren en noch liefde voor noch weêrwil tegen den bergbouw bewefen; daartoe had fyne moeder hem namelyk bestemd, daar ook fyn vader bergman geweest was. Syn voortgang in het ertshouwen was foo onbeduidend, hy schuwde allen fwaren arbeid foo feer, dat hy het meer aan de beden fyner arme moeder by den probeerder Hirz, en aan de goedheid defes mans te danken had, als aan fyne eigen verdiensten, dat hy slechts onder het getal der bergknapen gerekend werd. Maar ook nu verdiende hy altyd het minste van

allen onaangesein van de tranen fyner moeder welke hy dikwyls, verdrietig over fich felven, met fyne eigene tranen vermengde; ja, wanneer fy vaak de smarte over fyn lastig gedrag in fyn bywefen niet weèrhouden kon en hem strengelyk aanging, dan werd het kwaad nog slimmer; dan liep hy gansch diepfinnig en vol van vertwyfeling rond en de moeder moest hem troosten en weêr gerust trachten te stellen. De arme vrouw wilde natuurlyk niet bekennen, dat dit gedrag een gevolg van hare verkeerde opvoedingswyfe was, alhoewel fy niet loochenen konde, dat fy in het goede gedacht, haar kind voor slechte feden te bewaren, het nooit in gefelschap van andere kinderen had laten gaan, maar het altyd in de kamer had opgesloten gehouden; fy hield daarentegen meest, met tranen in het oog, staande, dat haar foon aan eene onheelbare fiekte leed, die hy reeds voor fyne geboorte had gekregen, toen namelyk, als men haar de naricht der dood van haren jongen gade had gebracht en de schrik haar alle lidmaten bykans verlamd had; vaak duidde fy er ook van verre op heen, dat de grond en de oorfaak der fiekte nog veel geheimfinniger en dieper te foeken waren, doch wilde fy fich daarover nooit breedvoeriger verklaren. Ondertusschen scheen het geestenachtige bleeke geficht van den jongeling het gefegde der moeder te bekrachtigen; dikwyls fag men hem gaan, als of hy fyne leden niet konde dragen; vaak ook sliep hy eenige dagen achtereen, fonder te ontwaken en wanneer men hem met geweld opwekte, was hy gelyk finneloos. Dit was altyd midden in den fomer het geval, wanneer de natuur in de grootste weelde prykt, wanneer fy de geheimnisvolle Johannesbloem op de bergen, en de bloemen van den niet minder bediedenisryken vlier in de dalen ten toon stelt, defe twee, die men de sleutels van het geestenryk noemt. Vrouw Sufanna vond haren lieveling dan meestentyds onder den sterkgeurenden vlier in het kleine tuintje achter het huis slapende; wen hy fich ook 's avonds in fyn bed legde, dan ontwaakte hy 's morgens toch weêr onder den bloeijenden struik. Niet min geerne vleide hy fich in het frissche hooi op den folder, waar hy ook gansche dagen lang sliep, dan echter had hy voorfeker eene in den schoonsten bloei afgemaaide Johannesbloem onder het hoofd. Wanneer hy op dien tyd ook ontwaakte, dan droomde hy niettemin; hy vermydde alle menschen, glimlachte vaak falig en weende onderwylen even fo bitter, fonder dat hy aan fyne moeder, felfs op hare dringendste vragen, van de oorfaak defer gemoedsgesteldheid wist rekenschap te geven. Het eenigste, waarvoor hy liefde betoonde, was de mufyk, vooral het gefang; nogthans verwierp hy het voorstel fyner moeder, een fluiter te worden, met afschuw. Sonder alle aanleiding had hy de cither snel en gemakkelyk leeren spelen; toen een welgeoefende bergknaap hem daarin onderwyfen wilde, wees hy hem kort en brommende terug; hy fong oude en bekende bergmansliederen, maar ook fong hy er vele anderen, welke in Ryk-

mansdorp geheel onbekend waren, en men kon niet begrypen, hoe hy die geleerd had, want hy verliet nooit het dorp en men ſag ook nooit eenen vreemden speelman by hem. Daarby had hy eene ſoo wonderbaarlyk klankryke stem vol diepe ſwaarmoedige toonen, die eeuwig klagende en ſuchtende schalden, gelyk verkondigers van eene onpeilbare smart; men voelde ſich als betooverd van die heerlyke toonen; wanneer men er lang op luisterde, dan werd des toehoorders hart met pyn en beven vervuld, ſy schenen dan niet meer, aan eene menschenstemme toe te hooren, maar er lag iets in, als moesten ſy eindelyk het den menschenooren verderſelyke geheim eener andere wereld verraden. Wanneer hy onder den bloeijenden vlierboom ſong, dan slopen de vrouwen en meisjes ſachtjes in den tuin en achter de planken, welke hem insloten, en de meesten braken weldra in tranen uit over de pynvolle toonen, welke ſyner borst ontrolden, ja meer dan eene meende te moeten sterven van ſoete smart, terwyl de lieve ſang gelyk bevredigde wenschen in het hart van anderen ſond, ſoo dat ſy geheel stil en vrolyk werden. Had hy dan lang geſongen, was hy eindelyk, de cither in de hand houdende, ingesluimerd, dan eerst dorsten eenigen eenen blik op den bleeken, slapenden ſanger werpen. Eene echter kon ſich nooit van dit geſigt afwenden; die eene was Kaatjen Wiſs, ook de dochter van eene arme houwersweduwe, een ſeer goed en vroom kind.

III

De Probeerder.

In ſyn groot steenen huis op de markt ſat de schatryke probeerder en berggeſworene Feige Hirz, een der invloedrykste mannen des bergwerks, in eene prachtige kamer. De junyſon scheen helder op wanden en meubels en spiegelde ſich in het aanschyn der overschoone jonkvrouw Elsbeth, der oudste dochter des probeerders, die onlangs haren achttienden geboortedag had gevierd. Gouden gerieſ blonk op de taſel en de schouwplaten, kostelyke ringen glansden aan de teedere vingers der dochter, gouden kettingen en edele gesteenten wiegden ſich om haren witten hals, het alles door de kunstrykste meesters van Venetiën bewerkt. Soortgelyke schatten droeg de huisvrouw, de moeder Elsbeths, ja ſelfs de kleine kinderen waren niet ſonder gouden ſierraden, want het was juist Johannisdag, het ſonnigste feest van het jaar, en de familie, teruggekeerd uit de kerk, maakte ſich gereed, met hare kennissen in het woud te trekken, onder het groene loover te taſelen en te drinken en 's avonds het Sint-Jansvuur op de bergen te ontsteken. Juist op dit oogenblik trad vrouw Susanna Gössel, de houwersweduwe, schichtig groetende, binnen. Het geſicht des probeerders werd voor eenen

stond duister, doch hy vatte ſich gauw, ging met grynſende vriendelykheid op de vrouw toe en vroeg haar : « Maar wat brengt u heden op het feest des heiligen doopers in myn huis, vrouw Susanna? »

« Gy hebt immers bevolen, heer probeerder, antwoordde de brave weduwe, dat ik u aanstonds ſou komen vinden, wanneer myn kind door ſyne ſiekte wordt aangevallen. Dit is nu heden juist het geval, God weet het; ik vond mynen ſoon deſen morgen onder den bloeijenden vlierboom in den tuin en hoewel hy sedert ontwaakte, laat hy nogthans het hoofd hangen, droomt en spreekt wonderlyke woorden, niet anders, als sprak hy met geesten, ſoo dat ik niet weinig bang ben geworden. »

De trekken des probeerders hadden ſich gedurende die angstvolle woorden der weduwe meer en meer verſacht en ſyne vriendelykheid, die eerst slechts geveinsd was, werd nu opregt; wat hy ſeide, stond nogthans in de ſelste tegenspraak daarmede : « Dit doet my ten hoogste spyt, arme vrouw, en ik heb groot medelyden met uwe bedroefde omstandigheden. Ook ſal ik u weldra bewyſen, dat dit niet alleenlyk woorden van my ſyn, maar dat ik vastelyk den wil heb, u en uwen ſoon te helpen. Vooreerst dan moeten wy er op denken, hoe wy hem van ſyne ſiekte door goede en krachtige middelen bevryden; daarvoor echter is het noodig, dat hy onder goede opſigt sta en wel opgepast worde. Gy kunt hem in uw hutje niet altyd naſien; voor dat gy er op denkt, is hy 's nachts ſyn bed ontvlucht en ligt hy onder den vlierboom of op den hooiſolder; daardoor echter wordt het kwaad immer erger en ten langen leste kan het niet meer hersteld worden. Ik heb dan besloten, hem in myn huis optenemen en heb ook reeds met pater Liborius gesproken, die hem goede heelmiddelen ſal geven. Dit ben ik uwen overleden man schuldig, die myn vriend was. Ga nu en breng den jongen maar hier, wy ſullen hem wel ten beste doen oppassen, dat hem niets ontbreke. »

De weduwe staroogde lang voor ſich heen, juist als had ſy den ryken man niet al te wel verstaan. « Gy wilt hem in 't huis nemen? Ik ſoude verre van hem moeten ſyn? Och, heer Hirz, dit kan toch niet wel ſyn! Hoe schikt myn arme schuwe jongen ſich in uw huis! »

« Eh, wat is dat voor praten, » riep de probeerder; « dit moet ik beter weten. Heden nog moet ik hem hier hebben! Ik moet voor den jongen ſorgen, gy kunt het niet. Toen Gabriel Kornmann stierf, overgaf hy my de ſorge niet slechts voor ſyne kinderen, maar ook voor ſyn petkind, uwen ſoon. Gy en hy hebt my dus als ſynen peter te aanschouwen en moet my gehoorſaam ſyn in alles, wat ik raadſaam vinde en u bevele, en er kan in de wereld niets beter voor hem ſyn, als dat hy in myn huis blyve tot dat hy geheel hersteld ſal ſyn. Daarom sta er maar niet lang over te peinſen; spoed u integendeel, dat hy hier kome. Soo lang hy ſiek is, moogt gy hem alle dagen

befoeken en met hem spreken; myn huis staat dag en nacht voor u open. »

De laatste woorden fouden, foo meende de probeerder, den indruk van de ruwe wyfe, waarop hy de eersten sprak, verfachten, maar de weduwe stortte eenen stroom van tranen en kon al snikkende niets verder feggen als: « Och, ik kan myn arm kind toch niet van my weg doen gaan. »

« Vrouw Susanna, maakt my niet kwaad, » feide de probeerder op fachteren toon, hoewel fyn toorn dreigde elken stond lostebreken. « Gy foudet toch moeten erkennen, dat ik het waarlyk goed meen met uwen foon. Soo gy hem in huis behoudt, dan fal hy sterven. Ik nu wil hem voor u redden en bewaren, ik wil, dat gy in uwen hoogeren ouderdom eenen steun aan hem hebt; voordeel daardoor heb ik toch niet, maar veel eerder groote moeite en veel last. Erken dan toch myne goedheid; ik neem eenen fieken mensch in huis, slechts om u van dien last te bevryden en myne pligt als christen te doen. Moet men u dus dwingen eene weldaad aantenemen? »

« Vaderken, word er toch niet boos om, » feide Elsbeth smeekende. « Laat der vrouw Sufanna toch haren wil en haren foon en moei er u niet verder mede. » — Een strenge blik des probeerders deed haar fwygen en sprak ook luid genoeg om de huisvrouw insgelyks te feggen, dat fy geen woord mogt reppen, en daar de heer Hirz een streng huismonarch was, dorst niemand fich meer verroeren, felfs vrouw Sufanna niet, die al weenende wegsliep, om in hare arme hut terugtekeeren.

Feliciaan fat onder den vlierboom, de cyther in de hand, over welker snaren fyne vingers planloos dwaalden, terwyl fyn mond een fyner fwaarmoedigste liederen bromde. Kaatje stond achter de tuindeur en luisterde, met de oogen vol tranen, op de hartroerende toonen. Het goede meisje verschrikte, toen vrouw Sufanna naderde, als ware het op eene boofe daad betrapt en bloosde gelyk eene purperroos, terwyl het met neêrgeslagen blik stamelde: « Myne moeder fag, hoe gy al weenende naar de stad stapte, buurvrouw, en fy meende, dat Feliciaan weêr fiek geworden was; daarom fond fy my naar hier, om te vragen, hoe het met hem staat. Ik dacht niet anders, als dat gy sedert lang weêr terug waret en wilde u myne diensten aanbieden, foo ik u misschien helpen konde. »

« Ik dank u, myn kind, » feide de weduwe. « Och ik heb nog iets veel slimmers op het hart, als Feliciaans fiekte, en gy kunt my niet helpen. Ik moet mynen foon verlaten. »

« Verlaten? » riep het meisje ten hoogste verschrikkende. « Neen, neen, dit kan nooit fyn, hy mag niet van hier gaan. Ik fou sterven van hartpyn. » — « Kom, » sprak de weduwe, « laat ons by hem gaan en eens hooren, wat hy er van meent. »

En fy traden in den tuin, welks frissche loovergroen door de heete onbewolkte

fon met krachtigen glans werd overschilderd. Boom en struik, plant en gras, alles stond daar in de weelderigste, volkomenste schoonheid: geen windeken fuifelde, geen bladeken sidderde, de natuur scheen niet te durven ademen, om in de ongestoordste rust haar schoonste feest, het feest harer mondigheid te vieren. Op de fwellend weeke foode onder den vlier lag Feliciaan, door de schaduwe des booms medelydend beschut tegen den gloed der fon; hy sluimerde. De moeder naderde facht, om fich te overtuigen, of hy nog wel sliep; want fy was er niet feker van, daar hy foo even nog een liedje had gebromd. Syne oogen echter waren dicht gesloten, maar toch sprak hy duidelyk: « Ik wil niet in het huis van den probeerder. Laat hem praten foo veel hy wil, laat hem smeeken, dreigen, vleijen, schimpen, ik fal toch niet by hem gaan. Ik blyf by u, moeder. »

De weduwe stond niet weinig verwonderd, toen fy dit hoorde, want fy had noch by Kaatje aan de deur, noch hier by Feliciaan een woord van den wil des probeerders gefeid en die had felfs van dag voor het eerste maal gesproken, van den jongen in fyn huis optenemen. Eindelyk vroeg fy: « Maar van waar weet gy dan, dat de probeerder u in fyne wooning hebben wil? »

« Gy komt ja juist van daar, moeder; gy hebt hem ja gefeid, dat ik fiek ben en hy meent, dat pater Liborius my fou heelen en dat ik daarvoor in fyn huis fou komen woonen. Ik ga echter niet by hem; ik ben niet fiek en was ik het, dan is het fyn wil niet, my gefond te maken, maar slechts, nog grootere magt over my te verkrygen. »

« Daarvan versta ik niets, » feide Sufanna een weinig benaauwd. « Welke magt heeft hy dan over u? »

« Eene boofe, moeder! Hy bindt my door de kracht van fynen demónischen wil, om my te ontstelen hetgeen de koningin my schonk. »

« O heilige Bonifacius! » riep de arme weduwe. « Myn foon is waanfinnig of hy droomt van boofe dingen. — Felix! Felix! o ontwaak toch! » riep fy hem schuddende, en langfaam en loom opende hy de oogen en fag fyne moeder verdrietig aan. « Waarom stoort gy my toch in myne rust? » vroeg hy bykans weenende.

« O myn lieve foon, gy moogt geen kwaad van den probeerder feggen, die ons sints lang foo veel goed heeft gedaan, ook dan moogt gy dit niet doen, kind, als gy niet by hem woonen wilt. »

« Wat fegt gy daar? Ik by den probeerder woonen, ik kwaad van hem spreken? Ik versta u niet, moeder. » — « Maar foo even wist gy dit nog al, kind. » — « Ik? Ik heb geslapen, fuchtte hy, en ik weet van niets. » — « O heilige maagd! » riep toen de moeder. « Wat fal dit bedieden! Weet gy dan niet, dat ik by den probeerder was en wat hy my feide? » — « Hoe foude ik dit weten? Gy hebt het my immers niet gefeid en ik heb lang en vast

geslapen. » — « O myn foon, myn foon! Wat is er met u gebeurd! jammerde de weduwe en klemde hare armen rond fynen hals, doch hy stiet haar verdrietig van fich en vroeg eentoonig: « Wat wilt gy toch van my? Waarom hebt gy my gewekt? Ik gevoel my ja foo wel, wanneer ik slaap en heden is ja groot feest en ik moet immers niet in den berg varen. » — « Gy fyt fiek, Felix, feer fiek, en de probeerder is feer om u in forg, gelyk gy weet. Hy had my bevolen, dat ik hem feggen foude, wanneer de fiekte fich weêr opdeed Ik deed dit dan ook heden en nu wil hy, dat gy in fyn huis foudt komen woonen, om daar beter opgepast te worden als hier, en vooral, de wyl daar Pater Liborius u beter genefen kan. » — Tranen en snikken lieten haar niet verder spreken.

« Neen, moeder, neen, feide de bergknaap. Ik fal u niet verlaten en ik kan ook niet van ons tuinken en van dit lieve plaatsje scheiden; daarom wees maar gerust, ik ga niet weg, feg ik u. Soo ik nu ook niet gansch wel ben, dit fal overgaan, gelyk immer en ik behoef daarvoor geen van de geneesmiddelen des paters te hebben. Seg den probeerder maar, dat ik hem voor fynen goeden wil danke; feg hem ook, dat het met de fiekte niet al te erg is, en dat ik, felfs wanneer dit foo fyn mogt, toch myne moeder niet fou verlaten, daar fy my het best oppast. »

« Maar hy fal kwaad worden, want hy heeft het fich nu eens in het hoofd gefet, en hy fal u dwingen »

« Ik weet niet, wat hy daarmede wil, » antwoordde Feliciaan gestoord. « Ik weet wel, dat hy ons veel goed heeft gedaan, maar ik kan hem toch niet lief hebben. Wanneer ik hem onverwachts tegenkom, dan verschrik ik telkens, ik word angstig, het hart is my als faêmgeperst en ik meen immer, dat hy hoe liefderyk hy ook ten mynen opfigte is, toch iets kwaads tegen my uitbroeit, of dat hy my over langen, langen tyd, veel langer nog als ik oud ben, foo omtrent over honderd of twee honderd jaar, veel kwaads gedaan heeft en daarom kan ik hem nog niet lyden. »

« Dit fyn fonderlinge woorden, Felix, » ging vrouw Sufanna nog meer benaauwd voort, terwyl fy den foon met schuwe blikken aanfag; « fy toonen my maar al te duidelyk, dat gy feer, feer fiek fyt, veel fieker dan het u wel schynt, en ik geloof, dat gy by den probeerder gaan *moet*. » — « Neen, neen, » riep Kaatje toen, « gy fult niet by den probeerder gaan, ik fal uwe moeder wel helpen en myne moeder fal het insgelyks doen en dan hebt gy den probeerder niet noodig. » — « Niet goedwillig, neen, slechts met geweld fouden fy my by hem kunnen brengen, » sprak Feliciaan. « En, wilden fy dit doen en my uit uw huifeken sleuren, dan, moeder, foude ik weldra, ja weldra sterven. » — Vrouw Sufanna bedekte haar gefigt met beide handen, om hare tranen te verbergen en verliet Feliciaan, om den probeerder antwoord te dragen. Kaatje

bleef by hem; beide spraken niet een woord, in tegendeel, hy fonk weder gansch in fich felfs terug en scheen alle betrekking met de buitenwereld verloren te hebben. Het meisje aanschouwde hem met schuwteedere blikken.

Vrouw Sufanna trad al bevende het huis des ryken mans in, dien fy gewoon was als haren weldoender te aanfien. Daarom dan feide fy ook niets van Feliciaans weêrwil tegen hem; fy gaf hem alleenlyk in 't kort de narigt, dat de knaap in 't geheel niets van wilde weten, haar huisje te verlaten.—«Dan fal ik hem dwingen, dien ongehoorfamen jongen! » bulderde de probeerder fich felfs vergetende. « Ik fal hem door eenige van onfe sterkste bergknapen hier doen brengen. » — « Doe dit om Gods wil niet ! » smeekte de weduwe, « want hy foude nog heden sterven. »

Dit woord trof Feige Hirz op eene merkwaardige wyfe. De hevige, toornig rondloopende man stond plotselings als vastgespykerd en was foo stom en stil als een steenen beeld. « Sterven? » fluisterde hy. « Gy hebt gelyk, vrouw Sufanna, het is een fwakke knaap. En sterven fal hy niet, dit ware een groot ongeluk. Want fie, ik heb plannen, groote plannen met hem en hy fal en mag niet sterven. Hy kan, als hy niet anders wil, by u in huis blyven; ik heb u dan slechts dit te feggen, Sufanna : Bemoei u 's nachts niet met hem, of hy in fyn bed is, of niet, dit moet hetfelfde voor u fyn; maak daarom geen getier, wanneer gy hem niet vindt, of wanneer gy andere stemmen met hem hoort spreken, misschien felfs de myne. Ik fal het u nu feggen, wat ik u vroeger liever verfweeg » — en hy fluisterde iets in de ooren der weduwe.

« Och Jesus, Maria en Joseph ! » schreeuwde de weduwe. « Troost en helpt my, heer probeerder, of ik sterf! »

« Ga naar huis. Sufanna, en wees gerust. De pater fal wel helpen. Legt u stil slapen en moei u om niets of de faak mislukt.» —En de probeerder geleidde de arme weduwe tot aan de deur en het hart befwaard en vol forg keerde fy naar huis terug.

IV

Kaatje.

Van nu af had de arme vrouw meer dan ooit eene vriendin noodig, aan welker boefem fy hare tranen kon storten en het goede vriendelyke Kaatje was een waarachtige schat voor haar. « Felician is van den duivel befeten, » had de probeerder haar gefegd en fy dorst nu naauwelyks alleen met den armen jongeling onder een en hetfelfde dak slapen; daarom bad fy Kaatje, en bad haar met vochtige oogen, toch de nacht by haar te willen overbrengen. Kaatje willigde hier geerne in toe en liep gaauw, om hare moeder gerust te stellen. Eigenlyk verheugde het meisje fich niet weinig, eens eene nacht en

misschien nog meer als eene, met Felician in een en hetfelfde huis te mogen woonen, want hy beviel haar het meest van alle bergknapen, die fy kende, en juist omdat hy foo bleek, foo stil en foo fwaarmoedig was, had fy hem foo lief en moest fy altyd en immer aan hem denken; fyne liederen hadden een onfigtbaar net rond haar gespannen, waaruit fy niet vlugten kon, en haar eenigste wensch was, een middel te kunnen vinden, waardoor fy haren toestand tegenover Felician teenemaal veranderen mogt; nu dwong fyne fwaarmoedigheid haar altoos tot weenen, maar fy had geerne gewild, dat hare aangeboren natuurlyke vrolykheid hem tot lachen gedwongen had en foo blyde te wefen, gelyk het den krachtigen bergknaap betaamt.

Kaatjens moeder verfette er fich niet tegen, het meisje by vrouw Sufanna te laten slapen en rond den avond wandelde de bloeijende blanke maagd naar het stulpje. Felician lag reeds te bed en in diepen slaap gedompeld; Kaatje befag fyne diepingefonken wangen met het medelydend oog der liefde, en als vrouw Sufanna fich verwyderd had, boog het teedere meisje fich over den slaper, vouwde de handen en fluisterde een diepgevoeld, innig en vroom gebed tot God en alle heiligen : Laat, o laat hem genefen ! foo bad fy, drukte hem nog eenen kus op het schoone voorhoofd en huppelde met een ligter hart de moeder na.

Eene weelderige fomernacht fonk langfaam op geurendruppende vleugelen neder op de aarde, om haar, die nog van fonnekussen gloeide, te verkwikken, te laven; boom en bloem dronken gierig en met lange teugen de verfrisschende nachtlucht en spendden, als dank voor die liefde, stroomen van kostelyke reuken. De gansche natuur fidderde, in voorgevoelige wellust de oplossing van een groot raadsel verwachtende, die nu foo naby lag en doch niet begrepen werd; 't was, als of hemel en aarde fich die oplossing toefluisterden, als of fy in tooverachtige toonen door de lucht klonk, maar welk oor eens sterfelyken kon defelve verstaan?

Kaatje kon niet slapen. Hare gedachten liepen verre rond in het ruime der schepping. De wassende maan tooverde door de ronde glasruiten van haar kamerken blauwachtige, trillende beelden op wand en bed en stoel; nu meende fy, dat fich al wat in de kamer was, beweegde, en wanneer fy de faken nauwkeuriger gadesloeg, dan stond toch alles op de oude plaats. Vrouw Sufanna was, ter neêrgedrukt van kommer en leed, ingeslapen, dit feide haar fachte ronken; Felician lag op de andere fyde der kamer doodstil, en de maanstralen, die langfaam spinnend fyn gefigt immer meer en meer met hun glansryk weefsel bedekten, gaven hem het voorkomen van een' overledene. Eindelyk overmande haar de angst; « Felician fal toch niet werkelyk dood fyn? » vroeg fy fich felve, stond ylings op en liep tot aan fyn bed. Sacht ging fyn adem; fy werd geruster, naderde tot het venster, opende het en schouwde

by den maneschyn in den hof en hoewel er fich niets beweegde noch roerde, meende fy toch, dat er alles met foo foet een verlangen fidderde, als hare borst. Haar hart klopte geweldig; fy stond foo digt by den geliefden jongeling, hy sliep foo gerust. Sy wenschte, dat de nachtlucht ook hare heete wang, hare bevende borst mogt verkwikken, en stak het hoofd foo verre als mogelyk uit het venster. De vlierboom geurde bedwelmend; ook het tuinken lag gevangen in de toovernetten van den maneschyn. Glansende Johanniswormkens trokken in fonderlinge kringen door de stille blauwe lucht; kevers blonken gelyk vonken uit heg en haag en de sterren wenkten van den hemel, en wenkten foo vriendelyk, foo vertrouwelyk.

Op eens meende de luisterende iets aan de haag te hooren ritselen, het hout kraakte onder fware stappen, fy blikte scherper naar den kant, langs waar het geruisch kwam en fag eenen man, die over de haage klom, voorfigtig rondschouwende door den hof ging en onder den vlierboom bleef staan. Toen hy daar het gefigt naar de maan wendde, erkende fy hem — het was de probeerder Feige Hirz. Op hetfelfde oogenblik bewoog er fich iets in de kamer. verschrikt deinsde fy achteruit: Felician was opgestaan en ging met open oogen haar voorby, fonder haar nogthans te fien, en den trap af naar den tuin toe. Ten hoogste benaauwd trad Kaatje weêr aan het venster en fag, hoe Felician fich onder den vlierboom neêrlegde; de probeerder stond onbewegelyk achter hem, doch meende fy te bemerken, dat hy dikwyls de handen over het hoofd des slapers uitstrekte. Na omtrent een half uur daar te hebben gelegen, stond Felician plotselings op, ging al wankelende door den hof en klom over de haag; de probeerder volgde hem na.

Sonder te weten wat fy deed, liep Kaatje de trappen neder; almagtig trok en dwong een onbegrypelyk iets haar weg en voort; met dry sprongen vloog fy door het tuinken en over de heg en bleef dan van verre de feldfame nachtwandelaars achtervolgen, die sneller en sneller naar den naby gelegen goudberg toegingen.

V

Johannisnachtvaart.

De fode onder den vlier, fie daar de geheimnisryke tooverfetel, waarheen de slaapfuchtige, schuchtere Felician fich altyd foo geweldig getrokken voelde. Soo haast hy daar was, kreeg de wereld rond hem een warmer en schitterender voorkomen, wonderen en faligheden fag hy rond fich ontstaan, fonder dat hy dit voor iets buitengewoons hield, en hy fwom als in eene fee van morgenroode glansbaren der droomenheerlykste verrukking. Ook in defe wellustwarme nacht had hy fich nauwelyks op fyn gewoon fitplaatsje neêr-

gefet, of de wonderen des hofs begonnen, door den maneschyn blaauwachtig groen geverwd, hare tooverkringen rond hem te trekken. De straal die over en door de boomen speelde, verwandelde fich in wonderkleine alven en alvinnen, die fich op de bladeren wiegden; die fongen liederen van de foete lust der Johannisnacht en Felician verstond elk hunner woorden. Ook een kruiskever snorde neder van den boom, om fyn liefje te gaan vinden en fyn snorren werd een liefdelied. Soo fong de kever : « Felician, Felician ! Hoe vangt gy 't toch foo onhandig aan ! Gy dien fich de bergvrouw tot liefste verkoor, gy ligt in de heerlykste nacht op het oor. Op, op, en kom voor en kom voor ! Hoe-dwaas, wie met slapen den nachttyd verloor ! Slaap als het daagt, verslaap wat u plaágt; gy weet dat 's daags de minne kwynt, maar wanneer het bleeke maanlicht schynt in de geurige, keurige fomernacht, houdt dan de liefdedronkene wagt, dan ook worde het werk der liefde volbragt! »

Niet eer had des kevers gefang de vonk des verlangens in des jongelings fiel geworpen, of een groot, byfonder helder gloeiende Johanniswormken stuurde door de luchtbaren op hem toe en lispelde hem in 't oor : « Felician, Felician, ik kom als een bode der koningin aan, als gouden vonken van liefde doorbeefd en van liefde dronken ben ik het gouden gewelfsel ontfweefd, waar in de schemernachtende, minnesmachtende Johannisnacht de koningin hofhoudt in flikkerende pracht. U, haren neeflief, noodigt fy fyn, gy moet haar kamer- en hofheer fyn; fy beleent u alleen onder allen die mallen met heur gulden kasteelen en glinsterende hallen, gelyk fy het dikwys heeft gedaan. En nu spoed u, Feliciaan, Feliciaan! »

Het wormken was nauwelyks weg, en nog fat de jongeling in gedachten verfonken over de woórden, die hy daar even had gehoord, toen eene vleêrmuis nader vloog en hem toekraste : « Feliciaan, o verhef u toch snel, wat fyt gy een kindsche en dwafe gefel! De bergvrouw tracht toch en smacht toch naar u, en gy strekt u en rekt u nu; het hof is vergaderd met al fyn trawanten, reeds stemmen hunne veedlen de mufykanten. de koningin slechts is in wachtende pyn. Veel lusten heeft fy u toegedacht in de klinkende, blinkende Johannisnacht; sta op, sta op en loop niet te facht. Ik vlieg vooraan en meld u reeds aan, spoed u dus, spoed u dus Feliciaan! »

Defen lokkenden uitnoodigingen konde de slaperige knaap niet langer weêrstaan; teedere driften ontwaakten in hem en doortrilden hem alle lidmaten met foete benauwdheid. Stille fuchten ontstegen fyner borst, hy sprong van de groene fode op et stapte met snelle schreden naar den goudberg. Reeds van verre hoorde hy het juichen der feesttoonen uit den berg dringen. De ingang was door duifende Johanniswormkens verlicht; glansryk bonte nachtvlinders vlogen rond fyn hoofd en fongen hem, terwyl fy hem den weg

toonden, een lied vol van de dichterlykste vleieryen. Toen hy door de opene poort van den berg trad, bogen alle de Johanniswormkens fich voor hem en fongen : « Wilkom ten feeste, o gy lieve maat! Best, dat gy de meestres niet wachten laat. Kom beneên, kom beneên ! Gy alleen, slechts alleen; geen ander meer verwerft die eer; gy fyt de eenigste sterflyke gast, die er leeft en die de liefde der koningin heeft. Stap over den drempel in den helderen gouden tempel; wy sluiten dan weder de marmeren poort, die niemand doorboort. » En inderdaad, de berg sloot fich achter Felician. Met trage stappen ging Felician verder en in fyne droomachtige schuchterheid verwonderde hy fich over niets, hoewel het wonderbaarste in overvloed hem omringde. Onverschillig was hy er aan, als ware hy met al die pracht sedert lang bekend, als de koning en heerscher des bergs. Roode, blauwe, groene en geele vlammetjes sprongen uit de wanden van den gang, om Felicians weg te verlichten en hier en daar flikkerden de goudaderen door de steenen, gelyk de blik eens gloeijenden oogs in de donkere nacht. Weldra kwamen vriendelyke berggeesten toegeloopen, om den jongeling feestelyk te ontvangen en fyne stappen te verhaasten. Sy droegen alle heldere, kostelyke kleederen en betuigden den armen bergknaap den grootsten eerbied, dien defe nogthans fier en koud en gelyk een hem toekomende tribuit ontving. Nu trad hy in hoogere, ruimere hallen; onder fyne stappen bloeiden wonderbare bloemen van goud en filver en edele gesteenten op, terwyl van het deksel reusachtige kristalstukken en rubyntakken neêrhingen, waarin de stralen des lichts fich duifenvoud braken en versterkten. Eene mufyk, gelyk de toonen der orpheïsche lier, overheerlyk en betooverend, drong den jongeling tegen als een willekomgroet der geesten. Nader en immer nader ruischten en rolden de hemelsche klanken. Des jongelings oogs scheen vuur van hun te ontvangen en begon te glansen en te stralen. Vleugels verschenen aan fyne voeten, geplant, gepleegd en gerypt door de toovertoonen, hunne fusters en kinderen. Plotselings sprong de boog van het welfsel tot eene onmeetbare hoogte uiteen, eene fee van licht goot hare baren door de oneindige faal, aan de gouden wanden brak fich de stralende branding, vlugtte naar het welfsel en werd daar door duifend diamanten, robynen, smaragden en topafen met geweld teruggeworpen; elke steen werd een nieuwe lichtbron en bronnen vloten tefamen met bronnen en stromen met stromen en allen stortten fich weêer in de onpeilbare lichtfee, die foo op en af geworpen eeuwig nieuw werd geboren, want felfs van onder was er terugstralende heerlykheid en de bodem niet min schoon en prachtig als de gouden wanden en de gesteentenryke deksels : hier, ja, was het ook, waar hofhield vrouw *Hulda*, de machtvolle koningin der bergen. Hoe verdween al de glans, dien wy daar even beschreven tegen dien harer schoonheid, defer in eeuwige jeugd bloeiende schoonheid. Daar had men het bewys, dat de goden het beste van

alle de geschenken, waarmede ſy de menschen ſoo ryk bedeelden, voor ſich terugbehielden, dat wy arme sterflyken slechts aan de schalen ons verheugen, welker ſoete kern altyd op hunne lippen en tongen smelt. De jonge, lieſtallige bergvrouw was met de kostelykste dingen gesierd, welke de schoot der aarde besluit en die dienstbare geesten haar ſonder alle moeite en aarbeid toedragen, en welker slechtere soorten wy onder duiſend gevaren voor ons leven moeten halen voor de beheerschers der aarde. Sy ſat op eenen troon van ſuiver goud en rond haar stonden de helden en heldinnen aller thuringische sagen in bonte reien, de oude landgraven met hunne vrouwen en ridders, de minneſangers ſongen in vreedſamen wedstryd, de Tannhuiser stemde er min ſwaarmoedig ſyne harp. Ligte, lieve vrouwengedaanten ſweeſden door den ſaal, anderen draaiden ſich al danſende in den arm van schoone jongelingen naar de maatklank der muſyk.

Toen Felician in de ſaal trad, verhief ſich de koningin van haren troon en ging hem tegen, gevolgd van gansch haar hof, dat eerbiedvol voor den jongeling neigde. De koningin sprak:

Welkom, o lieve Feliciaan! Een jaar is 't geleden, dat gy ſyt heengegaan. Wat vingt gy toch al op de wereld aan? Ik heb ſoo dikwyls naar u gevraagd, steeds heeft men my goeds van u gewaagd; doch ſien en spreken dorst ik u niet, daar ſulks de strengbindende pligt verbiedt. » « Ik verlangde uitter harte u weêr te ſien, dierbre moei, » spraak de bergknaap. « Daarboven wil het my niet bevallen. Slechts wanneer ik op de luid speel en daarby ſing, trekken de herinneringen aan u gelyk donkere gevoelens door myne ſiel en geven my laving. Ik ſoude ſekerlyk veel gelukkiger ſyn, indien niet eene donkere magt, aan welker invloed ik my niet onttrekken kan, geweld over my had. » — « Ah gy meent den geest des kwaads, die in Hirz, den probeerder steekt en uw roſig leven breekt. Ik kan u niet van hem ontslaan. Syne magt kan ik niet verhinderen; uwe smart kan ik slechts linderen. Want wie met goede geesten verkeert, is ook voor booſe niet beweerd. Maar stel u dat nu maar uit den ſin, en geef u geheel aan vreugd en min. Dra is toch eens de stonde verschenen, waar wy voor eeuwig ons vereenen. Maar nimmer moogt ge een sterflyke minnen, dan ſouden myne ergste kwalen beginnen; dan kondet gy niet meer tot my komen; u wierden de liedren en droomen ontnomen; gy wierdt een bergman als de andren geſwind. Des wacht u, o wacht u, myn dierbaar kind! » En by deſe woorden dreigde de koningin hem ligt met den vinger en ging dan tot de berggeesten, die de muſiek maakten, voort : Heft uwe teederste liederen aan, het geldt mynen neeflief Feliciaan. Hem geef ik het huidige eereſeest, doet dus uw best, dat het waarlyk worde een glansryke feest! » En ſich tot Feliciaan wendende fluisterde ſy hem in 't oor : « Gy weet wel, dat gy myn neeſje ſyt, doch kent gy uw' vader niet tot uw spyt. Verheug

u echter, verheug u toch, want heden kust hy fyn foontje nog. Dan kent gy ook ons geheim verband en weet ook, hoe ik met u ben verwant. »

Nog lang sprak de koningin in fulke teedere woorden en de vreugde werd met elken oogenblik grooter in den berg.....

VI

De nieuwe myn.

De probeerder of keurmeester was Feliciaan achtervolgd tot aan den ingang van den berg, maar ongefien en fonder dat hy er op dacht, was Kaatje hun van verre ook nagegaan en had noch hem noch Felician een oogenblik uit het oog verloren. Toen fy over de heg klom en door de elfen en wilgen aan de boorden der beek fachtjes voortkroop, wist fy eigenlyk niets van fich, en wat fy deed, was min een uitvloeisel van haren vryen wil, dan dat eener innerlyke noodwendigheid. Er was gelyk eene geheimfinnige magt, welke haar dwong, den probeerder te achtervolgen en hare oogen vonkelden er by, gelyk die eener kat in 't duister. Sy dacht over niets na, fy gevoelde niets — fy ging slechts den twee mannen na en dorst naauwlyks adem scheppen van angst en benaauwdheid. Toen Felician op eene plaats, waar, gelyk fy wist, geene myn was, verdween, toen had fy bykans luid om hulp geroepen, maar fy hervatte fich, want fy fag niet verre van daar den probeerder in den bleeken schyn der maan. Nu verborg fy fich achter eenen boom, om daar aftewachten, wat verder foude gebeuren. Een uur sloop met eentoonige traagheid achter de andere, de maan verfonk achter de bergen, de pols der fomernacht sloeg foo rustvol. De probeerder stond als vastgetooverd aan den berg. Kaatje fat op heur hukken achter den struik en wierp van tyd tot tyd eenen blik vol wantrouwen naar den keurmeester. Meer dan eens wilde de slaap haar overvallen, maar fy schudde den onwillekomen gast elken keer af. Toch moest hy haar wel eindelyk overmand hebben, want fy verschrikte feer, toen fy plotselings twee stemmen hoorde. De keurmeester sprak met Felician en defe vertelde hem op de vragen, welke gene hem deed, van den gouden stoel, waarop fyne moei, de koningin, gefeten was, en hoe heerlyk fy hem beschonken had. Die geschenken droeg hy in de hand; fy bestonden uit fuiver goud en edele gesteenten.

« Dit is niets voor u! » fei de probeerder en nam alles af van den jongeling, die daarover niet weinig kwaad werd. Doch Feige Hirz bekreunde fich niet daarmede, legde eenigen van die kostelyke voorwerpen aan den voet des bergs op den grond neder, vatte Felician by de hand en leidde hem niettegenstaande de jongeling weende en er fich tegen verfette, naar huis. Toen fy fich echter een weinigje verwyderd hadden, liep Kaatje gauw ter plaatse, waar fy hadden

gestaan, nam de goudklompen en edelgesteenten, foo veel fy er by de eerste schemering van den dag van fien kon, verborg fe in haar voorschootje, en sprong met kloppend harte en als een door jagers vervolgde ree, naar haar stulpje toe, waar fy de schatten in den houtstal onder het dorre loover begroef, dat harer geit als gewoone legerstede diende.

Aan slapen was by het arme kind natuurlyk niet te denken. Haar pols vloog, haar hoofdje gloeide koortsachtig, fy verschrikte by het kleinste geruisch en fidderde als een populierblad. Hare wangen brandden in hooger rood en haar boefem welde onrustvol op en neder en toch wilde fy harer moeder, die dit alles fag en niet wist, wat er van te maken, niets bekennen.

Felician was in fyn bed ontwaakt en gevoelde fich feer slecht. Kaatje verontschuldigde fich by vrouw Sufanna wegens hare verwydering; toen de weduwe haar vroeg, hoe het met Felician gegaan was gedurende de nacht, verfekerde fy haar, dat fy niets had bemerkt. Nu vroeg vrouw Sufanna den jongeling ook, hoe hy geslapen had, en hy antwoordde kort en brommende: « Ik heb weêr van die domme droomen gehad van groote schatten, die my de geesten in den goudberg geven; en na die droomen ligt my onfe armoede dubbeld fwaar op het hart. »

In dit gesprek werden fy door een groot schreeuwen van vele menschen gestoord, dat van de straat in de kamer drong. Vrouw Sufanna haastte fich, om iets te weten te krygen over de oorfaak van dat gedruisch; Kaatje sidderde. Na eenige stonden keerde de weduwe terug. « Die gelukkige probeerder! » fuchtte fy. « Hy heeft in de laatste nacht door fyne geheime kunst al weêr eene ryke myn ontdekt, die nieuwen gouden fegen in de stad fal brengen. Er gaat toch geen jaar over, of hy weet eene nieuwe plaats, waar men *inslagen* moet en nauwelyks fyn de houwers eenige honderd voeten diep in den berg gedrongen en fy vinden louter goud. Volgens het feggen van de menschen nogtans, fou meester Hirz van daag beweerd hebben, dat, indien hem fyne wetenschap niet bedroog, de myn, die hy heden fal openen, de rykste moest fyn, welke Rykmansdorp bèfit. Nog heeft hy gefeid, hoe hy in den geest eenen stoel of fetel had gefien, die uit fuiver goud gewassen was. Juist trekt het volk al juichende weg, om op de plaats inteslaan, welke de keurmeester fal aanwyfen. »

« Dan moet ik ook mede! » riep Kaatje, die luisterend naar de woorden van vrouw Sufanna styf en stom als een steenen beeld had gestaan.

« 'T is toch fonderling, » fei Felician verdrietig. « Ik heb heden nacht iets foortgelyks gedroomd, maar ik kan er my niet gansch meer op befinnen. Het hoofd is my foo fwaar. »

Kaatje was weldra by den schreeuwenden hoop; hare oogen vonkelden op den probeerder, die met eenige van de raadsheeren vooraan ging. 'T was haar

omtrent evenfoo te moede, als in de laatste nacht, waar fy denfelfden weg ging. Eene ligte huivering liep haar door alle lidmaten, toen Feige Hirz de heeren naar defelfde plaats leidde, waar fy hem in de nacht met Felician had gefien. Daar aangekomen, fochten fyne oogen met plotselings opkomende en meer en meer opklimmende onrust op den grond; Kaatje volgde elke fyner bewegingen met den blik des valks. Ja, hy miste het teeken, wat hy fich had gemaakt. Met gierige wanhoop ving hy nu aan, onder de steenen, het loover en gras en in de aarde te woelen, terwyl fyn krampachtig getrokken mond fuchtte : « Men heeft my bestolen, heeren van den raad. Eene roekeloofe hand heeft het goud en de edele gesteenten, waarmede ik de myn vastgefet heb en dat my als sleutel moet dienen, defen morgen weggenomen en nu ben ik niet meer feker, dat wy de rechte goudader vinden. » Doodbleek was hy by defe woorden en hy fidderde hevig. Die, welke digt by hem stonden, hoorden met afgryfen, hoe hy boosaardige woorden en verwenschingen en befweeringen bromde; plotselings echter schreeuwde hy luidop : « Heifa! Nog is myn oude geluksterre niet verdwenen van mynen hemel. Hier heb ik nog eenen van de edele steenen gevonden; de dief heeft hem ten minste teruggelaten en dit is genoeg; nu heb ik den sleutel tot de nieuwe myn. Wakker, brave houwers, hier, op defe plaats slaagt in den grond en gy fult vinden, dat ik de waarheid sprak. » En fyn mond brak uit in een afschuwelyk lachen, waarby alle aanwefigen tegen hun wil huiverden. « Het vyfde deel van de uitkomst is voor my, heeren! foo hebben wy het vastgesteld, bebriefd en befegeld, niet waar? » lachte Hirz en nam een houweel, om felf mede te werken.

Eene ryke winst verwachtende, waren de houwers vlytiger dan gewoonlyk en voor nog eene week was vergaan, waren fy reeds door de eerste aard- en steenlagen gedrongen en vonden fy de rykste goudmyn, die ooit een menschenoog fag. Elke hamerslag wierp hun schatten in den schoot. Toen men dit fag, vermeerderden de houwers hunne vlyt nog en voor dat de winter naderde, hadden fy den gouden troon gevonden, waarvan de probeerder hun foo veel verteld en beloofd had.

Het spreekt van felfs, dat de man, aan wien de stad de laatstgevonden mynen met hare ontelbare schatten te danken had, ten hoogste in aanfien stond. Men noemde de juist ontdekte myn de « Hirzenstollen, » overlaadde den probeerder met eerbetuigingen en rykdommen en weldra was hy opperbergmeester en eerste burgemeester der stad. In de lente begon hy fich een paleis te bouwen, welks muren hy met goud wilde laten beslagen. Met fyn geluk klom echter ook fyn hoogmoed. Soowel hy als fyne vrouw en fyne kinderen, vooral echter de schoone Elsbeth, gingen gelyk vorsten in fluweel en fyde gekleed. Niets was hun goed genoeg, alles bespotteden fy en een eerlyke bergman dorst niet meer hopen, het al te fiere meisje eens bruid en gade te

noemen; haar vryer moest ten minste een vryheer ſyn. Dit alles was het uitwerksel der nieuwe myn.

VII

Verandering.

Felician was armer en treuriger dan ooit. De ryke Feige Hirz had hem hoogmoedig behandeld en hy vond geen smaak meer aan den arbeid; hy ſat eenſaam en verdiept in ſyne liederen en droomen, terwyl ſyne moeder weende. Toen kwam Kaatje en bragt de narigt, dat men werkelyk eenen gouden ſetel in de myn gevonden had.

Een' gouden ſetel? riep Feliciaan opspringende. O 't is de gouden troonstoel, waarop de koningin ſat, myne beminde koningin. Ik heb er ja van gedroomd, van dien gouden ſetel.

Ja, gy ongelukkige jongen, gy dromt altyd maar van schatten, terwyl wy toch altyd aan de hongerbeenderen blyven knagen, ſuchtte vrouw Suſanna. Uw geluk by den ryken meester Hirz hebt gy ook geheel en gansch verbeuseld; hy moeit ſich niet verder om u en vroeger wilde hy u toch ſyne dochter geven. Ik ſal er nog van sterven, ſoo veel kommer veroorſaakt gy my, gy ontaarde ſoon.

By die woorden werd Felician bleek als eene muur, nam met ſidderende hand ſyne cyther en ging weg uit de kamer. Soo hard had ſyne moeder nog nooit tot hem gesproken; elk harer woorden had hem diep in het hart gesneden. Hy hield ſich vast aan de muren als een blinde en in den hof ſou hy voorſeker ter aarde geſonken ſyn, was Kaatje hem niet ylings te hulp gekomen. Felicians ongeluk bedroefde haar diep, ſy kon hem niet langer ſoo schuldeloos ſien lyden, de lof, waarmede vrouw Suſanna van den probeerder had gesproken en de berisping, welke ſy haren ſoon daarby had toegestuurd, openden hare lippen met geweld en ontrukten haar het geheim, dat ſy voor eeuwig in hare borst had willen begraven. Felician, fluisterde ſy, haren arm vertrouwelyk rond ſynen hals strengelende, kom met my onder den vlierboom, want ik heb u iets ſeer belangryks te ſeggen.

De jongeling beſag haar verwonderd en deed, gelyk ſy wilde.

Sie eens, ging ſy voort, gy droomt toch dikwyls van den goudberg en dat gy daar wandeldet in prachtige kleederen en hooggeëerd van de bergvrouw en hare geesten.

En ryk beschenkt door haar, die my ſoo ſeer bemind en my haren neef noemt. Ik heb er nu echter ſedert lang niet meer van gedroomd en 't ſyn ook domme droomen. Och, Kaatje, hadden wy slechts het tiende deel van het goud, wat ik gedurende die droomen beſit, dan ſouden wy moeder wel tevreden stellen.

Felician, wat gy meent een droom te ſyn, is waarheid. Gy hebt het goud werkelyk van de goede bergvrouw gekregen.

De bergknaap beſag haar twyfelend.

Ja verwonder u maar, gy ongeloovige! Ik kan en wil u bewyſen geven van hetgene ik u heb geſeid. Wordt u de giſt uwer moei niet vyandlyk afgenomen in uwe droomen?

Voorſeker, ja, en wel door eenen booſen geest! riep Feliciaan driſtig uit. Dit wordt my nu plotselings klaarder dan ooit.

Daar hebt gy 't. En die boose geest is de probeerder, die heeft u bestolen, die verdankt ſyn gansche geluk aan niemand anders dan u. Want aan u gaf de bergvrouw de sleutels van de nieuwe en ryke mynen, gy moest er eigenlyk de beste winst van hebben, stad en land moesten u als den ontdekker derſelve dankbaar weſen. Die snoodaart echter heeft u de sleutels afgenomen en de winst voor ſich behouden.

En nu vertelde ſy den meer en meer verwonderden jongeling al hetgene in de laatste Johannesnacht gebeurd was en hoe den volgenden dag de keurmeester de nieuwe myn had doen openen; terwyl het laatste woord des verhaals nog op hare lippen ſweeſde, was ſy reeds in den houtstal gesprongen, had er met flugge handen den glanſenden schat ontgraven en bragt hem in haar voorschootje tot by Felician, voor wien ſy hem uitspreidde.

Gedurende Kaatjens vertelling had Felician verstomd blyven ſitten; nu huiverde en ſidderde hy en sprong hy op, als getroffen door eene onſigtbare hand. Doch weldra had hy ſyne oude plaats weder ingenomen, hy kon ſich niet recht houden; eenige oogenblikken ſat hy, het hoofd in de hand, als in gedachten verſonken; dan vloeide een stroom van tranen langs ſyne wangen, hy omhelsde en kuste Kaatjen met aandriſt (ſoo iets had hy tot daartoe nog nooit gedaen) en ſeide : « Ik dank God, dat de probeerder my die ſondige last heeft afgenomen en dat door ſyne booſe trekken myne ſiel vry bleef van alle schuld en van eene grootere gemeenſaamheid met de tooverachtige bergvrouw. Een godvruchtige bergman moet ſich vry houden van de geesten des afgronds, die Jesus Christus niet kennen noch erkennen; indien ik hun goud en de edele gesteenten had behouden en daarmede den berg had geopend, dan ware ik in hare handen geweest en geene magt des hemels noch der helle had er my uit kunnen verlossen. Soo echter is myne ſiele vry gebleven en ook deſe schatten wil ik niet. Werp ſe weg, Kaatjen. Uwen en mynen handen wil ik verder alles verdanken, niets der bergvrouw, voor wie ik een' afschuw heb. O hoe helder staat nu alles voor my; nu weet ik, wat my altyd ſoo droef heeft gemaakt, wat als een nevel op myne ſiel, als lood in myne lidmaten lag; nu weet ik ook, van waar ik die ſonderlinge liederen kreeg, die ik ſoo geerne ſong. De bergvrouw is er de schuld van, ſy heeft my die liederen geleerd, nu weet ik alles.

Maar nu verfoei ik fe ook, oh voor de gansche wereld fou ik er geen enkel meer van fingen; myne treurigheid is afgevallen van my, als een oud kleedsel; en dit alles dank ik u, liefste Kaatje? Gy hebt my van de boofe *fee* verlost. Indien gy in de Johannisnacht niet by my bad gewaakt, dan foude ik nog in de netten der geesten gevallen fyn en voor eeuwig ware myne fiel verloren geweest. Nu fal ik echter al dit spooksel van my weg werpen en voor u en voor moeder alleen leven.

Kaatjen hoorde die goede voornemens met eene niet geringe vreugde, wierp goud en edelgesteenten gelyk oud yfer verre weg en fat, eer fy wist hoe, nevens Felician onder den vlier, kuste hem en liet fich kussen, foo dat vrouw Sufanna styf van verwondering stond, toen fy in den hof trat, om Felician over de harde woorden te troosten, welke fy hem had toegestuurd. Toen fy echter in Felicians gefigt schouwde, sloeg fy eerst de handen boven het hoofd tefamen, want het was geheel veranderd en er was ook geen spoor van verdriet meer op te vinden; in tegendeel, fyne oogen lachten gelyk bloemenkelken en alle fyne trekken waren als verlicht door eene heldere meifonne.

« He Felician, » riep fy, « wat is er met u gebeurd? »

« Moeder, » feide hy met een diep genoegen, « ik gevoel my foo wel. Gy hebt gelyk, ik fal niet meer fiek fyn er ook niet meer droomen, maar wel vlytig werken, gelyk de beste der houwers. »

De moeder fegende die uur en fegende die voornemens; fulke taal had fy van haren foon nog niet gehoord.

En Felician hield fyn woord. De gansche bergknaapschap stond ten hoogste verwonderd over den foo plotselings opkomenden vlyt en de geschiktheid des tot daar toe foo droomachtigen jongelings. Niemand kon begrypen, welk een nieuwe geest hem befielde. Hy was de eerste op de plaats en de laatste die de myn verliet, en op fynen vlyt rustte, dit fag men duidelyk, een wonderbare fegen. Waar hy arbeidde, daar sprong de goudader op het rykste; hy deed meer als dry anderen. Dit verwierf hem dan ook de liefde der mynbestuurders, en temeest scheen Feige Hirz hem gunstig en toegenegen, doch Feliciaan wilde nooit iets met hem te doen hebben.

VIII

De hertog uit Sachsen.

De lente had hare geurige feestdagen met het geluid van alle bloemenklokken verkondigd; berg en dal lagen in de faligste ombelfing eener vruchtbrengende fonne; het toover- en wondervolle pinksterfeest kwam met fyne vurige tongen over natuur en menschenwereld.

In Rykmansdorp waren allen in feestelyken dosch op de been. Groote en

prachtige toestellen waren in 't nieuwe huis van den opperbergmeester Feige Hirz gemaakt geworden, want een jonge hertog van Sachsen, wiens vader heer van Rykmansdorp was, werd verwacht; hy wilde de goudmyn befoeken, over welke men fich in den laatsten tyd foo veel wondere dingen had verteld. De gansche stadraad reed hem tegen, den burger- en opperbergmeester aan het hoofd, en allen aangedaan en met goud behangen, gelyk vorsten. Ook Elsbeth had fich op een schoon peerdje gefet; fy was, opgesmukt als eene koningsdochter, in 't midden van den stoet.

Het duurde niet lang, of de jonge hertog kwam met fyn gevolg en werd naar feden en gebruik door de raadsheeren begroet. Feige Hirz hield eene lange redevoering en stelde de anderen aan den hertog voor. Toen hy aan fyne dochter kwam, verhelderde fyn gefigt fich nog meer, want fy was heden buitengewoon schoon. Niet weinig verrast schouwde de prins in het betooverende oog der jonkvrouw en boog fich diep voor de blofende. De vader fegepraalde; hy wenkte Elsbeth, dat fy van haar ros fou springen en den rok van den prins kussen, gelyk hy haar reeds vroeger had geboden, maar nauwelyks had de hertog dit bemerkt, of hy sprong snel van fyn peerd, hield haar den stygbeugel en bood haar fyne hand. Sy fweefde neder in fynen arm en ras en hevig drukte hy de schoone meid aan fyn fyden wambuis.

« Indien het u niet onaangenaam is, schoone jonkvrouw, foo wandelen wy te famen een eind wegs naar de stad toe. Wy kunnen dan veel ongestoorder spreken en kofen, » feide hy, geheel overwonnen door hare bevalligheid en hy vatte haren arm.

De raadsheeren moesten nu natuurlyk allen te voet naar huis gaan en tegelyk fich in eerbiedvollen afstand van het schoone paar houden. Feige Hirz werd bykans finneloos by al de eere, welke fyner dochter ten deele werd. Men hoorde geen verstandig woord meer uit fynen mond en fyne begeleiders fagen hem aan met blikken vol forg of ook wel vol nyd.

In de stad ontvingen de berglieden den hertog met mufyk. Dan verwyderde hy fich van het geruisch der feesten en bleef alleen in de voor hem bereidde falen en kamers; slechts het gefelschap der schoone Elsbeth verlangde hy en met vreugde bewilligden de ouders hem dit. Toen later de vader een prachtig banket gaf, fat Elsbeth aan de fyde des hertogs en 's avonds was fy bykans alleen fyne danster. Hoogmoedige gedachten doorkruisten des opperbergmeesters hoofd, toen hy fag, dat Elsbeth den hertog foo wonder wel beviel; somwylen meende hy, eene kroon boven het hoofd fyner dochter te fien fweven en niet fonder doelwit onthaalde hy den hertog gelyk een koning.

Daarom dan bood hy den vorst 's anderendags een nog veel heerlyker banket in het goudbergwerk felfs aan; daar had hy namelyk de nieuwe *Hirzenmyn* op het alleruitmuntendste laten inrigten. Honderduifende lichten

goten eene glansfee in de donkere ruimten. De bergknapen echter moesten den gouden stoel brengen, waarop de hertog fich nederfette. Mufyk doorruischte de schachten [1] en stollen [2] en aan Elsbeths hand doorwandelde de hertog de wonderbare myngangen. Alles, wat maar menschelyke finnen betooveren kan, was er in overvloed.

De hertog sprak feer welwillende met den opperbergmeester, dankte hem voor alles, wat hy te fyner eere had aangesteld en fluisterde dan der schoone Elsbeth toe, terwyl hy hare hand vurig drukte: « Het hoogste genot hebt gy my toch geschonken, beminde jonkvrouw; gy fyd ja ook de heerlykste en kostbaarste schat, niet slechts in Rykmansdorp, maar in de gansche wereld. »

Op een' der navolgende dagen wenschte de hertog alle myngroeven te bevaren en bad Feige Hirz, hem slechts eenen, maar ook den kundigsten en geschiksten van de bergknapen als geleider mede te geven. Hy was de talloofe menigte moê, die hem op alle stappen volgde en wilde toch eindelyk ook het eigenlyke doelwit fyner reise bereiken.

Al dadelyk kreeg Felician het bevel, den vorst ten geleider te verstrekken. Vrouw Sufanna was verrukt over die groote eer, welke haren foon ten deele viel en Kaatje hing al weenende van vreugde aan den hals des geliefden.

Ter vastgefette uur voeren beiden in de myn. De hertog deed eene menigte vragen, welke de knaap allen opregt en vrypostig beantwoordde, foodat de vorst weldra erkende, hoe feer fyn geleider met alles bekend was, wat den bergbouw aangaat. Daardoor werd de hertog immer genadiger en inschikkelyker; Felicians hart was te vol, dan dat hy defe gelegenheid fich niet had trachten ten nutte te maken, om het te ontlasten. Eer beiden nog de myn verlieten, was de hertog met des bergknaaps gansche leven bekend, met fyne fiekte en fyne geheimvolle wandelingen in den berg, en met Feige Hirzens karakter; hy wist, hoe de probeerder uit defe wandelingen voordeel had weten te trekken, hoe Kaatje den droeven jongeling door hare liefde van fyne fiekte had genefen, en de hooge heer was foo ontroerd, en schonk den braven knaap foo veel deelneming, dat hy Felician eenen ganschen buidel vol goudstukken gaf, dien Feige Hirz den avond te voren den hertog had aangeboden; daarmede wilde de vorst eenen grondsteen leggen tot het huifelyk geluk van Felician, maar hy fette er het beding by, dat de jongeling er niet van foude spreken. Het scheen als of de prins een' afschuw van het geld des opperbergmeesters had, maar hy wilde dit toch niet in 't openbaar laten blyken.

Na het bergwerk befocht te hebben, wilde de hertog niet langer in Ryk-

[1] De loodrecht afloopende put der myn.

[2] De van den schacht naar alle fyden uitloopende gangen.

mansdorp blyven, hoe feer ook Feige Hirz poogde, hem den tyd op eene aangename wyfe te doen overbrengen, hoe feer ook de schoone Elsbeth hem onder vier oogen bad en smeekte, haar foodra toch niet te verlaten; hy was en bleef koud tegen vader en dochter. Men fag hem in diepe overdenkingen verfonken en gestoord door den hof wandelen; als hem iemand aansprak, verschrikte hy en weldra gaf hy bevel, met de terugreife een begin te maken. Elsbeth had reeds een dofyn der fynste neusdoeken nat geweend en stortte eindelyk befwymende ten gronde neêr; de hertog fag dit, maar hy liet haar liggen, sprong op fyn peerd, weigerde het geleide der raadsheeren, die reeds op hem te wachten stonden en wilde juist de stad verlaten, toen de opperbergmeester het peerd by de teugels vatte, fynen hoed aftrok en al smeekende bad: « O genadigste heer, feg my dan toch, waardoor ik uwe ongenade heb verworven; geerne wil ik de feilen, die ik fonder wete en tegen mynen wil heb begaan, weêr goed maken, of foo een ander u vertoornd heeft, hem strengelyk bestraffen. Seg my dus, wat op u edele hart weegt! »

« Welnu, Feige Hirz, » riep de hertog met duisteren blik, « indien gy het weten wilt, fal ik het u feggen. Ik heb vernomen, dat gy door boofe list en bedrog de nieuwe goudmynen hebt ontdekt. Ik kenne u. Ware ik niet uw gast geweest, ik fou wel anders met u handelen. »

Verbleekende stortte de opperbergmeester terug; de hertog wierp nog eenen blik vol mispryfen op hem en vloog weg door de poort.

IX

Hoe Felician overmoedig werd.

In het prachtige huis des opperbergmeesters werd het na 's prinsen vertrek hoogst stil en treurig. Men fag slechts droeve gefigten en Elsbeth had altyd roodbekreten oogen. Soo naderde de tyd van het Johannesfeest wederom. Den dag voor het feest verscheen een dienaar des opperbergmeesters in 't huis van vrouw Sufanna Göfsel, om haar te verfoeken, by fynen heer te willen komen. Sidderend en bevend volgde de goede weduwe den rykgekleedden knecht. Doch niet streng, niet hoogmoedig, maar wel hoogst vriendelyk en fachtmoedig ontving de machtryke burgermeester de bange vrouw en met deelneming vroeg hy, of de gefondheid van haren foon nu vaster geworden was, of fyne fiekte hem niet meer had overvallen en of hy niet meer van boofe droomen gekweld werd.

« Goddank! » riep vrouw Sufanna verheugd. « Indien myn foon werkelyk van den duivel befeten was, dan is hy er nu ganschelyk van bevryd. Gy weet, hy is de beste houwer, en daarby vindt gy hem by wyn en dans, hy malt met de deernen, is vrolyk en lustig, gelyk de andere knapen en gelyk de jeugd 't ook moet fyn. Van fyne fiekte is er geene spoor meer. »

« Welnu, dit is ſeer goed en schoon, lieve vrouw Suſanna. Wat meent gy dan, indien wy ons oude plan weêr hervatten en uit uwen Felician en myne Elsbeth een christelyk echtpaar maakten? Gy weet, ik heb altyd uwen ſoon ſeer bemind en 't was myn wensch reeds ſedert lang, hem als schoonſoon te hebben. Nu daar hy geſond en welvarende is, blyft er geen beletsel meer. »

De weduwe was stom van schrik en verwondering.

« Nu wat ſegt gy daarvan, vrouw Suſa? »

« Och, heilige Maria! » ſuchte vrouw Göſsel. « Myn Felician is ja reeds de bruidegom ven Wyſsens Kaatje, ons nabuurskind. »

« Maar, ik hoop toch niet, dat gy of hy der armſalige meid den voorrang geven ſult boven myne dochter? Ik ſal Kaatje wel tevreden stellen, daarvoor laat ge my ſorgen. Uw ſoon wordt aldadelyk opperstyger. Nu ga naar huis en breng hem deſen avond na den vieravond hier by my; dan maken wy teſamen het echtkontrakt. Ik geef myner dochter het vierde deel van myne goederen als huwelyksgift en uitſet. Hoort gy? »

Vrouw Suſa ging, maar het hart brak haar bykans van bangheid en benauwdheid. Al ſidderende vertelde ſy haren ſoon al hetgeen ſy met den opperbergmeester had gesproken, maar Felician lachte luidop, sloeg een knipje met de vingers en liep by Kaatje, om haar eens recht hartelyk te kuſsen en naar den Johannisdans te geleiden. Dien avond was hy buitengewoon vrolyk en de lustigste van geheel het geſelschap. Flink snelde hy met het fraaije Kaatje rond in den wervelenden dans en verteerde het een goudstuk na het ander; want hy had heden des hertogs buidel voor 't eerst geopend.

Toen hy na middernacht met het blyde Kaatje naar huis terugkeerde en beiden aan de heg van den hof nog een klein praatje houden wilden, wees Kaatje op eene ſwarte gedaante, welke onder den vlierboom stond. Stoutmoedig sprong Felician er op toe, vatte den man by de borst en ontwrong hem met sterke vuist het hulsel, dat deſe angstig bemoeid was, over ſyn geſigt te trekken. Hy erkende den opperbergmeester. « Aha! » riep de bergknaap al spottende; « verwacht gy my hier, meenende, dat ik u den weg naar eene nieuwe myn ſou toonen? Loopt heden maar alleen. Ik ga deſen keer evenſooweinig voorop naar myne moei, de bergvrouw, als ik ook de schande uwer dochter wil dekken. Op my kunt gy in geene wyſe meer rekenen. Daar staat myn lief bruidje, met de bergvrouw heb ik alle gemeenſaamheid opgegeven. »

De opperbergmeester knarstandde, balde de vuist en mordde: « Dat ſult gy betreuren, boef! » Dan verwyderde hy ſich ras. Felician lachte hem hoonende achterna en wel ſoo, dat Kaatje hem angstvallig herinnerde, welk een machtige man Feige Hirz was en in welk gevaar hy ſich stortte, hem, den burger- en opperbergmeester, ſoo te beleedigen.

De gelukkige jongeling bragt haar echter met kussen tot ſwygen en riep: « Heiſsa! Ik heb ja een goed geweten en hy heeft er een boos. Ik ben vol van ſaligheid en hy laat niets goeds verwachten. Ook ſal ik hem wel met myn vrye voorhoofd tegentreden; ik vrees hem niet. »

Onder groet en kus scheidden ſy van elkander, om den volgenden feestdag weêr te ſamen overtebrengen.

X

De beschuldiging.

Felician gaf al te veel geld uit. Nu kocht hy voor Kaatjen een nieuw lint, dan een schoon kuifje of een aardig voorschootje; nu betaalde hy de rekening van een' ganschen avond voor alle ſyne kamaraden, dan gaf hy den vedelspeelderen tienvoudigen loon. En als hy eens vrolyk was, dan liet hy ſich niets ſeggen, noch van ſyne moeder, noch van ſyne bruid, hy deed wat hem beviel. Toen echter begonnen de bergknapen meteen te spreken en elkander te vragen: « Van waar mag Felician die nieuwe schoone goudstukken hebben, welke hy ſoo in overvloed uitgeeft? Wint hy ook meer dan wy, ſoo veel kan hy toch niet winnen; dat is onmogelyk. »

Immer verder en verder liepen die vragen, dan wekten ſy achterdocht en men begon, een scherp oog op den ligtveerdigen knaap te werpen en ſyne ontvangsten met ſyne uitgaven te vergelyken. Men wist, hoe arm hy altyd was geweest. Eenen morgen, toen Felician met de andere bergknapen wilde *invaren,* trad de schout van het berg- en stadgeregt op hem toe, nam hem beitel en hamer af, verklaarde hem gevangen en voerde hem mede naar de gevangenis. De plotselinge schrik daarover wierp vrouw Suſanna te neder; bange voorgevoelens hadden hare borst reeds sedert lang gepynigd. Wanhopig vloog ſy weder op en ylde naar het berggeregt, doch de schout wees haar koeltjes van de hand. Sy spoedde ſich naar het huis des opperbergmeesters, doch die liet haar niet binnen, maar een dienaar kwam haar ſeggen, dat de wanbedryven van haren ſoon eerst moesten openbaar worden, voor aleer men iets voor hem doen kon. De van troost beroofde vrouw moest dus wel weêr naar huis en daar bragt ſy in Kaatjens armen, die ook van smart meende te sterven, eene slechte nacht door. 'T is echter altyd eene kleine geruststelling in 't ongeluk een' medemaat te hebben.

Den volgenden dag werd Felician by het bergambt ondervraagd, van waar hy de goudstukken had gekregen, die hy sedert eenigen tyd had uitgegeven. Hy antwoordde trotsch, dat hy daarvoor aan niemand rekenschap te geven had.

De regter ſeide: « Dit kan men u wel leeren. Men heeft den opperberg-

meester en eersten burgemeester een groot getal van soortgelyke goudstukken gestolen en er rust een ſwaar verdacht op u, dat gy de dief ſyt. »

Te vergeefs beſwoer Felician ſyne onschuld. Men wilde, dat hy ſeggen ſoude, van waar hy het geld gekregen had. Daar hy echter den hertog beloofd had, dit aan niemand te ſeggen, ſweeg hy hardnekkig.

« Wy ſullen hem wel doen spreken, » ſeide de regter koud weg, en winkte den voogd, die den jongeling vastgreepen hem vele steenen trappen diep met ſich sleurde, tot dat ſy onder een duister welfsel stonden. Dit was de pynkamer. Felician huiverde by het ſien der verschrikkelyke werktuigen, maar hy bleef stom. Hy werd op de pynbank geworpen, ſyne lidmaten werden met geweld uiteengerekt en gestrekt, hy jammerde en schreeuwde luidop van smart, maar geen woord ontglipte ſynen lippen. Boven aan de yſeren trallien van de geregtſaal lag vrouw Suſanna in onbeschryflyk lyden, de handen wringend en de gryſe hairen haren schedel ontscheurend. Elke smartroep hares ſoons, die uit de diepte tot in hare ooren drong, perste eenen naren schreeuw uit hare borst, een' rooden straal uit haar bloedende hart.

« O regters, weest barmhertig! » riep ſy, « indien gy eens barmhertigheid hoopt te vinden voor Gods regterstoel. Myn ſoon is onschuldig. O neemt my toch niet de beste steun myner oude dagen, myn geluk, mynen schat. Hy is de beste mensch van de wereld, hy heeft nooit iemand het minste gestolen. O hoort my toch aan en laat u ontroeren. Uwe harten ſyn toch niet van steen en indien ſy het waren, ſoude ik ſe met myn bloed verweeken. Het geld is van den hertog van Sachsen, die heeft het hem geschonken, toen hy met hem door de mynen ging. Overdenkt wel, wat gy doet! »

Des regters oog viel op de harde trekken des opperbergmeesters, die mede onder de geſworenen ſat; maar die wenkte ontkennend en op 't eigen oogenblik traden geregtsdienaars toe, sleepten de jammerende vrouw tot aan de deur en dreven ſe met slagen weg.

Ondertusschen had een der schepens en een voogd het huiseken der weduwe doorſocht en niet slechts den buidel met goudstukken gevonden, maar ook de stukken louter goud en de edele gesteenten, welke Kaatjen aan den voet des bergs had weggenomen, nadat de probeerder ſe daarneder had gelegd, en die ſy later, toen Felician er niets van wilde weten, in een kasje der weduwe had geworpen, waar ſy tot nu toe gansch onbeacht hadden gelegen. Nu werden deſe dingen de grootste beschuldigers van Felician. Soodra ſy namelyk in de ſaal van het berggeregt werden gebragt, verklaarde de opperbergmeester ſe niet slechts als ſyn gestolen eigendom, maar sprak ook met blikken vol duivelschen gloed: « En wat deſe stukken goud en die gesteenten betreft, ſoo heeft men my die evenſoogoed gestolen, als ook den buidel en ſy behooren my toe. De dief kende hunne hooge weerde niet; ſy maken namelyk deel van

den geheimnisryken sleutel, waardoor het my gelukte, de rykste goudmynen te openen. Gy herinnert u fonder twyfel nog wel, dat in 't laatste jaar 's morgens na de Johannisnacht, toen ik u de ontdekking van de nieuwe Hirzenmyn aankondigde en wy met de houwers buiten waren, dat, feg ik, de sleutel ontbrak, dien ik er *ingefet* had. Hy was my gestolen, een klein edelsteentje uitgenomen, hetgene de onbeschaamde dief niet opgemerkt had en met welks hulp ik toch nog den berg heb kunnen openen. Die toen gestolene sleutel ligt nu voor u. »

Op dit oogenblik trad ook de schepen binnen en bragt de narigt, dat de bergknaap Felician Göfsel op de pynbank had bekend, dat hy het goud gestolen had.

De regters stonden op en verwyderden fich en Feige Hirz lachte hoonende in fynen baard. Hy was er meer dan tevreden mede, den onschuldigen knaap in 't verderf te hebben gestort.

XI

Het geregt.

Swart behangen waren tafels en wanden in het bergsgeregtshuis, de vensters allen digt, foo dat geen fonnestraal er door dringen kon. Op de groote tafel stonden duister brandende kerfen; een doodshoofd staarde met ledige oogholten op de, in eenen grooten halven kring in fwarte mantels fittende berggefworenen. Aan de deuren stond het bleeke fidderende volk, bang de uitspraak der regters te gemoet fiende, want allen hadden den eens foo ernstdroomachtigen, later foo vrolyken knaap geacht en bemind. Ook Kaatjen had fich voor des opperbergmeesters voeten neêrgeworpen en hem den waren famenhang van al het gebeurde verteld, maar fy kon niets bewyfen, en fy had als tegenkanter den machtigen opperbergmeester. Soo veel te meer was het volk van de waarheid overtuigd van hetgene fy feide en het gerucht van de aard en wyfe, waarop Feige Hirz de myn had ontdekt, vloog van mond tot mond, maar elke mond riep eenen vloek uit over den opperbergmeester.

Ook vrouw Sufanna had fich, op den arm van Kaatje gesteund, weêr naar de balie begeven; de kracht ontbrak haar, om alleen te kunnen gaan; fy was ja half dood van jammer en kommer.

De opperregter feide met weinige woorden tot de gefworenen, dat hy hun had laten famenkomen, om over den bergknaap Felician Göfsel te stemmen. Toen wierp fich de ongelukkige weduwe nog eens op de knieën en riep in de grootste wanhoop : « O gy regters, veroordeelt mynen foon niet! Hy is onschuldig, ik fweer het by Christi bloed ! Laat u toch niet bedriegen door de listige en bedriegelyke woorden eens boofen mans! Geeft my mynen foon

terug, vry terug, hy is myn eenig goed, of ik vraag u fyn bloed af voor Gods troon! »

Maar de woorden van vrouw Sufanna bleven fonder gehoor. De opperregter schudde de loten op de tafel en sprak het verschrikkelyk woord : « Ten dood veroordeeld! » Gelyk een donderslag trof dit woord de harten der toehoorders en allen huiverden tot in het binnenste huns harten. Den meesten was het als of een duister voorgevoel van Gods strafgeregt hun overviel. De arme weduwe lag neven het, eener verslenste bloeme gelyk famengefonkene Kaatjen op de steenen des voorportaals.

Toen medelydende naburen en vrienden hun weêr tot het leven teruggeroepen hadden, bemerkte men met schrik, dat Kaatjen hare finnen verloren had. Welk een jammer was dit voor hare moeder, voor allen die haar kenden! Vrouw Sufanna alleen gaf geen acht op het nieuwe ongeluk, maar ging stom en diepnadenkende naar huis.

'S avonds haalde fy haren ouden gouden penning uit de kas, ging naar den molen en verlangde eenen schepel mankopfaad er voor. De molenaar had juist schoone, frissche faat ingeoogst en hy vulde den schepel hoog, hoog vol; hy had ook fulk een medelyden met de arme vrouw. Het goudstuk wilde hy in 't eerst niet nemen, maar fy dwong hem daartoe en toen hy hetfelve wifselen en haar wedergeven wilde, wat er teveel was, nam fy dit ook niet aan, maar fy feide : « Houdt gy dit maar, ik heb niets meer noodig. Laat my het vatje daarvoor. » De molenaar moest fich wel tevreden houden. Allen, die dit hoorden en fagen, waren er diep over ontroerd. De gansche nacht fag men licht in de hut der weduwe.

's Anderen daags rond den middag luidden alle de klokken der stad. Felician werd ter dood gevoerd. De bergknapen vergaderden stil in het gildenhuis, om daar gebeden te storten voor de fiel van hunnen kamaraad, van wiens onschuld fy allen vastelyk overtuigd waren. Recht tegenover het gildenhuis lag de geregtsplaats. De stoet ging er langfaam naar toe. Alle menschen weenden en wierpen den ongelukkigen Felician bloemen toe. Hy fag met diepe fielsrust op de menigte en bedankte haar voor hare deelneming aan fyn lot. By den galg aangekomen, blikte hy foekende in 't rond. Daar verscheen fy, welke hy wenschte nog eens te ontmoeten. Kaatjen trad aan den arm harer moeder naar hem toe en sprak eerbiedvol : « Hooge heer, ik weet wie gy fyd, een vorst des bergs. Defen nacht was ik by uwe nichte, de koningin. Sy feide my, dat gy haar met uwe liefde had bedrogen. Wen gy nu in uw gouden ryk fyt, o vergeet dan uw arm Kaatjen niet, die u foo feer heeft bemind. »

Felician begon luidop te weenen. Men moest het meisje met geweld verwyderen. Moedvol beklom de jongeling de ladder van de galg.

Gedurende het luiden was vrouw Sufanna stil en heimelyk uit hare hut geslopen. Hare vroegere fwakheid was verdwenen, en hoe feer fy ook opwaarts naar de goudmyn klimmende hygde, bleef fy toch geen oogenblik staan, om te rusten. Hare gryfe haren vlogen in wilde verwarring rond haar hoofd, hare lippen beweegden fich als by stille gebeden, hare oogen staarden met eene afgryfelyke uitdrukking op de geregtsplaats. Eindelyk had fy de hoofdmyngroef, den grooten *schacht,* bereikt, donker en stil staarde de afgrond haar tegen; geen geluid steeg heden uit de diepte naar omhoog.

Toen nu de knaapschap van het gildenhuis paarsgewyfe naar den galg trok, trad fy dicht neven den *schacht,* maar het vat bleef op haar hoofd. Haar oog gloeide styf op den stoet. Nu fag fy Felician met den beul de ladder beklimmen, fy fag, hoe de beul de koord rond den hals van haren foon slingerde, hoe hy den jongeling van de ladder wierp en met eene vreefselyke stem riep fy, dat het luid in de bergen weêrklonk: « By 't onschuldig vergoten bloed Christi en Gods eeuwige genade, by de magt der hel en de pynen des duivels, dit bergwerk moet foo vele jaren gesloten fyn, als ik korreltjes mankopfaad er nu in werpe, indien myn foon op dit oogenblik onschuldig sterft. Geen korreltje goud mag de hebfucht der menschen meer da beneden vinden en al wat fy er reeds hebben gevonden, mag hun geen' fegen brengen! Arm en ellendig moet de stad worden, die eenen onschuldigen aan den galg laat sterven. Hoor my, o hemel! Hoor my, o helle! Hoort my, o regtveerdige geesten des bergs! Ik vervloek de stad, ik vervloek de regters, ik vervloek de goudmyn, en ik befegele dien vloek met myn leven. Amen. » En overrugs stortte fy het vat met de mankopfaad in de diepte, en foo ook sprong fy felve het achterna. Op een oogenblik had de fwarte afgrond alles verslonden; op dit felfde oogenblik stierf Felician, maar op dit felfde oogenblik verhief fich ook diep onder in den berg een afgryfselyk kraken en getier, veel ontfettender als de wildste donder. Wyd en fyd fidderde de aarde; bleeke bliksems ontschoten haren schoot, wanneer fy fich ergens oogenblikkelyk opende en weêr toesloot. De wanden der stollen en schachten braken en stortten tefamen, rotsen losten fich en verdwenen in de fwarte flonden der mynen, de onderaardsche waters bruischten en ruischten en tierden en schuimden in onmeetbare vloeden en verhieven fich wild en fonken brullend en klommen op nieuw omhoog en immer meer omhoog, tot dat fy stroomsgewyfe uit den mond der schachten stortten. Dan werden fy stiller, hare vlakten verevenden fich — de vloek was vervuld, er was geene myn meer in Rykmansdorp.

Overmeesterd van schrik vlugtten de regters van de plaats des doods. Snel verspreidde fich de ontfettingbarende narigt van den voorval onder het volk. « Hy is onschuldig gestorven! » schreeuwden allen en ylden in wilde woede naar de stad, om wraak te nemen op den opperbergmeester. Maar die had

ſich reeds op het vlugste ſyner peerden geworpen en ſedert dien tyd ſag men hem niet meer in Rykmansdorp. Ook hoorde men nooit, waarheen hy gevlugt noch wat er van hem geworden was.

XII

Johannismorgen.

Kaatjens moeder was de gansche nacht rondgeloopen, om het meisje te ſoeken en had haar niet gevonden. Nauwelyks naderde de dag, of het dorpkind trad vrolyk in de hut.

« Kaatje, ſeg, waar ſyt gy toch geweest? »

« In den goudberg, lief moederkyn. »

« In den goudberg? Och kind! »

« Ja, ja. Gisteren avond ſat ik gansch alleen onder den vlier en dacht aan Felician. Toen kwam plotselings een schoone nachtvlinder en noodigde my uit, om by de bergkoningin te komen. Ik twyfelde nog, toen kwan echter ook een kever aangesnord en bracht my eenen groet van Felician en ſeide, dat ik toch in alle geval moest komen; heden nacht stond de berg nog open, anders ſou hy voor my gesloten ſyn, en indien ik mynen liefsten wilde ſien en spreken; dat ik moest ylen daar hy ſeer naar my verlangde, maar den berg niet verlaten dorst. Toen ik nog altyd toeſde, kwam er eene menigte van Johaniswormkens, die ſongen het lied van het doode lieſje, dat Felician eertyds immer ſoo hartroerende ſong en later geheel vergat. En die kleine, lieve, vonkelende diertjens namen my in hun midden en ſoo ging ik naar den berg. Eene hooge verlichte poort opende ſich voor myne stappen en ik kwam in de groote ſaal en daar werd het Johannisfeest heerlyk gevierd. Och moeder, ſulke pracht en heerlykheid hebben wy beiden nog nooit geſien. Ik kan 't u niet beschryven, want de schoonste woorden ſyn mat en jammerlyk tegen de kleinste vlamme, die daar edelgesteenten in alle kleuren des regenboogs verlichtte.

« Maar op den gouden stoel ſat de koningin des bergs en nevens haar Felician in prachtige kleederen en hy stond op en kwam my tegen en kuste my hartelyk, my ſyn liefste Kaatjen noemende. Toen kwam ook ſyne moeder, echter niet oud en morrende, maar jong, schoon, bloeiende en vriendelyk en haar ter ſyde ging een ſiere vorst, een heerlyk man. Sy gaf my de hand, groette my en ſeide, dat ſy nu ook eene vorstin was en de gade van den schoonen heer, die nevens haar stond, en dat die eigenlyk de vader van Felician was en de broeder der koningin, aan wie de goudberg toebehoort. De gade der koningin was echter de ſoon van dien houtkapper geweest, door wie over langen tyd de goudmyn geopend werd en tot wiens nakomenschap

vrouw Sufanna behoorde, gelyk ſy ons dikwyls heeft verteld. De koningin had Felician nu tot haren gade willen verheffen; daar hy haar echter ontrouw was en my liever ſag dan haar, ſoo moest hy aan de galg sterven. Nu had ſy hem vergeven en was er ſelfs mede tevreden, dat hy my in den berg uitnoodigen liet. En toen vroeg my de koningin, of ik Felician nog altyd ſoo lief had en hem nog ſoo getrouw beminde, en als ik dit met Ja beantwoordde, legde ſy my aan ſyne borst en sprak: « Ik wil u niet scheiden. Ga nu, kind, en vraag uwe moeder, of ſy er mede tevreden is, dat gy nog de gade van Felician wordt, dan wil ik u ook tot eene vorstin van den goudberg maken, gelyk vrouw Suſa, en dan geef ik u eenen schooneren naam en ſoo prachtige kleederen, als ik ſelf drage. »

« Felician fluisterde my in 't oor, dat ik u toch hartelyk smeeken ſoude om uwe toestemming, liefste moederkyn, want ſonder die te hebben, mag ik ſyne vrouw niet worden. En ſoo kom ik dan, om u te verſoeken, dat gy er ja toe ſegt. Ik word immers ryk, eene vorstin, moeder! Wilt gy my laten gaan, ja moderkyn? Wilt gy? »

En vleijende en liefkoſende wierp ſy ſich aan haar moeders hals.

« Ja toch, ik wil geerne, » ſeide de moeder, diep ſuchtende en weemoedig naar den hemel schouwende.

« Nu is 't goed! » juichte Kaatjen en sprong den ganschen dag door het huis en smukte ſich met Felicians geschenken en danste en ſong bruiloftsliederen. De moeder weende bittere tranen. 's Avonds drukte Kaatjen haar hartelyk aan de borst en kuste haar herhaalde keeren. — De ſorge voor de maagd wekte vrouw Wyſs reeds vroeg. Een droom had haar ongerust gemaakt. Ras ylde ſy naar Kaatjens bed en ſie, daar lag het meisje, als eene lelie, de handen gevouwen, het aanschein verlicht en ſoet glimlachende, eene myrtenkroon in de bruine hairen — ſy was dood.

LUDWIG STORCH.

HET NEVELINGENLIED.

PROEVE EENER LETTERLIKE OVERSETTING UIT HET MIDDELHOOGDUITSCH [1].

(Sie onse 7e afl., blf. 233.)

Ons is in ouden maren veel wonderding geseid
van loffeliken helden van grooter dapperheid.
Van vreugden end van feesten, van weenen end van klagen,
van koener ridders strijden wil ik nu hier gewagen.

Er leefde eens in Borgonden een beeldschoon maagdelijn,
dat er in allen landen niets schooners mogte sijn.
Kriemhield was si geheeten end was een edel wijf,
Om haer veel degens [2] moesten verliesen leven end lijf,

Die lieve maagd te minnen betaamde wel den moed
der koene ridderslieden. Een ieder was heur goed.
Wel uitermaten schoon was gansch haer edel lijf.
Ook konde hare deugd versieren menig ander wijf.

Haer pleegden best drij koningen wel edel ende rijk,
Gunther en Gerenoot, die ridders loffelijk,
end Gijselher de jonge, een uitverkoren degen;
De vrouw was hunne suster, si hadden se te plegen.

Die heeren waren mild, van stamme hoog geboren,
onmatig koen end krachtvol, end ridders uitverkoren.
Borgonden hiet het rijk, daar hunne macht bestand,
Si deden wondre daden nadien in Ettels land.

Te Wormse bij den Rhijne geboden si kloek end knap,
uit hunnen landen diende een' koene ridderschap
met loffeliker eere al hunnen levenstijd,
tot dat se ellendig stierven door tweeër edelvrouwen nijd.

[1] In dese proeve heeft de vertaler getracht de middeleeuwsche kleur van het origineel gedicht soo getrouw mogelik te behouden. Daarom heeft hy vele woorden en vormen van onse oude dietsche taal gebesigd, en wel voornamelik degene, die sich door hunne welluidendheid, naïveteit of spraakkundige echtheid onderscheidden. Wat de versmaat betreft, kon het ongebondene van het middelhoogduitsche vers niet met al desselfs volle vryheid nagebootst worden; dat sou in een nederlandsch oor al te vreemd klinken. Nogthans heeft men sich veroorloofd bywylen eenen *dactilus* te gebruiken en het leste half-vers eener strophe, na het voorbeeld des origineels, ook nu en dan achtsilbig te maken.— *d* in *end* moet niet uitgesproken worden; sy komt maar oudheidshalve voor.

[2] *Deghen*, by Kilian *athleta, vir strenuus, fortis*. Een sterk en krachtig man; verwant met *degelik, ter dege*, ens. Sie ook Weiland.

Een rijke koningin, vrouw Oet, hun' moeder hiet:
hun vader heette Dankraat, die hun ſijn erve liet
bij ſijnes levens ende; aan kracht een rijke man,
die ook in ſijner jeugd veel eer end roem gewan.

Die drij gebieders waren, ik heb het reeds geſegd,
van hooger strijdbaarhede; hun waren ook gehecht
aan dienst de beste ridders, van wien men heeft gewaagd,
sterk, dapper ende koen, in strijden onverſaagd.

Dat was van Tronjen Hagen end ook de broeder ſijn,
Dankwart de snelle krijger, van Metz heer Ortewijn;
end ook de twee markgraven, dat's Gere end Ekkewaard,
end Volkeer van Altzei, aan krachten wel bewaard.

Rumold de keukenmeester, een uitverkoren degen,
end Sindolt ende Hunolt; die heeren moesten plegen
den hofstaat ende de eer in der drij koningen ban:
Si hadden nog veel ridders, die 'k noemen niet en kan.

Dankwart die was de maarschalk; dan was de neve ſijn
Voorsnijder van den koning, hiet Metzen Ortewijn.
Sindolt die was de schenker, een uitverkoren degen,
Hunolt was kamerheer, ſi wisten de eer te plegen.

Van deſes hoves rijkdom, der vorstin groote macht,
van harer hooge weerde, van harer ridders pracht,
lijk ſe de heeren pleegden met vreugd' hun gansche leven,
des en kost u tewaren [1] geen mensch een einde geven.

Eens droomde vrouwe Kriemhild, als ſe op haer sponde lag,
dat ſi 'nen wilden valke opvoedde menigen dag,
dien heur twee arends pakten. Dat ſi dat moeste ſien,
en konst heur in die wereld geen grooter pijn geschiën.

Doe ſi dien droom vertelde aan heure moeder Oet,
ſoo 'n konde die niet beter verklaren der dochter goed:
« De valke dien du ſoktes, dat is een edel man;
hem wille God behoeden, dat hij di blijven kan. »

« Wat ſegd-ji mi van manne, o lieve moeder mijn?
Ach! ſonder riddersminne, wil ik toch immer ſijn.
Sus schoon wil ik verblijven, ont tot aan mynen dood,
dat ik door mannes lieſde gewinne nimmer nood. »

[1] *Tewaren*, voorwaar.

« Beloof dat niet ſoo ſeer, sprak hare moeder dan,
wen dij ooit in dier wereld 't geluk aankomen kan,
soo komt 't door mannesminne. Du werds een schoone wijf,
ſoo God di nog vergunt eens braven ridders lijf. »

« Laat maar die rede blyven, sprak ſij, vrouw moeder mijn!
al lang voor menig wijf, moet het beweſen ſijn
hoe liefde diks met lijden ten leste werdt belaên.
Ik ſal ſe beiden mijden, ſoo 'n kan 't mi nooit misgaan. »

In harer hooge deugd, die diep in 't herte lag,
ſoo leefde de edel' maagd wel menig lieven dag.
Si 'n wist ook niemand, wien ſi schonk' haer mingenade.
Sints ward ſi toch met eer, eens braven ridders gade.

Die was deſelfde valk, dien ſij in droome ſag
door Oet heur uitgelegd. Hoe gaf ſi voor ſijn doodslag
aan heuren naasten magen toch eenen bloed'gen loon!
Door deſes eenigsten sterven stierf meniger moeder ſoon.

Aventure van Siegfried.

Doe leefde in Nederlanden een edel koningskind, —
Sijn vader heette Siegmond, ſijn' moeder Sigelind, —
in eener borge rijk, al wijd en ſijd beroemd,
beneden aan den Rhijn, die Santen was genoemd.

Ik ſeg u van dien degen hoe schoon he was van aard;
ſijn lijf voor alle schande was immer wel bewaard;
weldra stark end beſaamd wierd deſe koene man.
Hei! wat hij roem end eere in deſer wereld wan!

Siegfried was ſoo geheeten deſelve ridder goed;
hy liep veel rijken door met heldenhaſten moed;
door ſijnes lijves sterkte reed hij in menig land.
Hei! wat hij snelle degens bij den Borgonden vand!

In ſijnen besten tijden, in ſijnen jongen dagen,
vertelde men veel wonders van Siegfrieds schoon gedragen;
Wat eere hem beviel, hoe schoon he was van lijf;
Dan droeg hem in den herten ook menig lieve wijf.

Met vlijt, lijk het betaamt, wierd Siegfried opgevoed,
hy kreeg nog meerder deugden door ſijnen eigen moed.
Daarvan wierd ook gesierd ſijn schoone vaderland,
dat men hem t' allen dingen ſoo groot en heerlik vand.

Hy was nu ſoo gewassen, dat hy ſich ten hove waagd',
de lieden ſagen hem geerne en menige vrouw end maagd
die wenschte dat he mogte altijd verblijven daar;
hem waren velen gunstig, des ward he wel gewaar.

Seer ſelden liet men rijden alleen het lieve kind;
hem heetten met kleêren sieren Siegmond end Sigelind;
hem pleegden ook de wijſen in leer end eer bekend.
Dus had hij lieden en landen ſich licht te winnen gewend.

Nu was hij in den jaren, dat hij al wapens droeg.
Wat hij daartoe behoefde dat gaf men hem genoeg.
Met ſin begost hy nu te vrijen schoone meiden,
die hadden hem ook lief end wilden nooit van hem ne scheidden.

Doe heette Sigemond dat ſij kond maken ſouden
dat hy 'nen hoogtijd wilde met lieven vrienden houden.
Men voerde dan de mare in andere landen t'even,
dat vreemden ende vrienden hy ros en dos ſou geven.

Waar ook men eenen vand, die ridder ſoude ſijn
na ſijner ouders stande, dan ward dit kindelijn
genoodigd naar het land, tot Siegmonds vreugdemaal;
daar met den jongen vorst het ſweerd ontvingen ſe altemaal.

Men mogt veel wonders ſeggen van deſen hoogetijd.
Siegmond en Sigelind die kregen wijd end ſijd
groote eer door hunne gaven, want veel verdeeld' hun' hand.
Dus ſag men vele vreemden heen rijden naar het land.

Vier honderd ſweerdgenoten die moesten 't ridderkleid
gelijk met Siegfried krijgen; end menig schoone meid
was met den werke onledig; want ieder was hem houd[1].
Veel edelsteenen legden de vrouwen daar in 't goud

Die ſi met boordsels wouden aannaijen op 't gewaad
des jongen stouten ridders; des hield men raad no maat.
De weerd liet woonsten bouwen voor menig koenen man,
ter tijd des ſonnestandes doe Siegfried ridders naam gewan.

Doe ging naar eene kerke wel menig rijke knecht
End menig edel ridder. Hier deden d'ouden recht,
dat ſi de jongen dienden, lijk hun eens ward gedaan.
Si vonden er veel vreugde end ook veel kortswijl aan.

Ten eersten Gode ter eere men eene misse ſang.
Doen hief ſich van den lieden een groot end dicht gedrang,
doen ſi tot ridders wierden naar oud gebruik geslagen
al met ſoo grooter eere, lijk ſi nooit meer en ſagen.

[1] Gunstig, hoogduitsch: *hold.* Sie *Reinaert de Vos,* Kilian, enf.

Si liepen waar ſi vonden gefadeld menig ros;
in Siegemondes hove ward 't ridderspel ſoo forsch,
dat men er hoorde van weêrgalmen kraal end ſaal;
de knappe end rappe degens die tierden altemaal.

Van grijſen end van jongen nu menig stoot hier klonk
end van het lansenbreken 't geluid in de lochten drong;
de splinters ſag men vliegen tot aan 't paleis vooraan
uit menigen ridders handen. Dat ward met vlijt gedaan.

De weerd bad het te laten; men toog de rossen voort.
Nu ſag men hier tebroken veel schilden op dit oord,
en menig edelsteen verstrooijed op het gras
met schildes spangen; wat van 't borten gekomen was.

Doe gingen de gasten ſitten ter tafel in de ſaal;
hier laafde hunne moeite een allerprachtigst maal
met allerbesten wijn, daar men hun veel van droeg.
Dus vreemden ende vrienden bood men er eer genoeg.

Voor allen bragt die dag vermaak end kortswijl toe;
veel van het spelend volk gaf ſich no rust no roew [1].
Si dienden om de gaven, die men ſoo heerlik vand.
Des ward met lof gesiered heel Siegemondes land.

Doe liet de heer verleenen aan Siegfried ſijnen ſoon
veel landen ende borgen, lijk 't hem eer was geboôn.
Aan ſijne ſweerdgenoten gaf ook veel ſijne hand.
Dus was hun lief de reiſe die ſ' hadden gedaan in 't land.

De hoogtijd duurde nog tot aan den ſevenden dag.
De milde Siegelind, lijk men van oudsher plag,
door hares ſones liefde verdeelde veel rood goud.
Si kost het wel beloonen, dat hem de lieden waren houd.

Seer luttel reiſende ſingers aldaar nog arm men vand;
hun regende ros en dos uit eener koningshand,
als hadden ſi te leven niet meer dan eenen dag.
Ik waan, nooit grooter mildheid geen hofgeſin en ſag.

Met loffeliker eere nam einde de hoogetijd;
Men hoorde van edellieden nog ſeggen na dien tijd,
dat ſi den jongen wouden verkrijgen voor hun' heer;
doch Siegfrieds wijs verstand begeerde niet die eer.

Soo lang nog beide leefden end Siegmond end Siegelind,
en woude de kroon niet dragen hun kloeke end lieve kind.
Hij woude heer toch weſen met alle macht end kracht;
Want reeds was hij in lande als koene degen hooggeacht.

(*Wordt voortgeſet*) H. Van der Hove.

[1] Rust, by Kilian. Van hier *Roewaard, ruwaard,* dat is rustbewaarder.

AAN MYN SOONTJEN.

Kindje lief, ge kent de magt niet,
Die ge op 't vaderlyk gemoed,
Met uw gulle, frissche lonkjes,
Oefnen kunt en oefnen moet.

Kindeken, ge fyt nog weinig,
Eindloos weinig hier beneên:
Bladerken in de eikenwouden,
Druppelken in 't ruim der feen.

Eindloos, eindloos weinig fyt ge!
Op de breede wereldkorst
Kent ge slechts, by 't enge wiegje,
Vaders oog en moeders borst;

Kent ge slechts de troetelgalmen,
Hemelfang in moeders mond,
Als uw wimpers slaeprig vallen
By den valen avondstond.

En toch is geen reus foo machtig,
Lieve knaap, als ge onbewust
Van uw kracht, de weemoedsrimpels
Van myn somber voorhoofd kust;

Als ge my onnoofel toelacht
Met uw engelfoet gelaat,
En uw ronde, poefele armkens
Stoeijend rond den hals my slaat;

Als ge mynen matten boefem
Lang beroofd van licht en gloed,
Onder jeugdigere droomen
Weder vrolik kloppen doet.

Gy getuigt me, liefste knaapje,
Hoe de God, die my beproeft,
Voor fyn allergrootste wonderen
Maar de kleinste macht behoeft.

JOH.-ALF. DE LAET.

(*Taelverbond.*)

AN MEIN SÖHNCHEN.

Kind, du ahnest nicht, wie mächtig
Es das Vaterherz durchbebt,
Wenn dein klares, liebes Auge
Lächelnd sich zu mir erhebt.

Liebstes Kind, du bist nog wenig
Auf dem weiten Erdenraum!
Bist ein Tröpfchen in dem Meere,
Bist ein Blatt am Waldesbaum.

Endlos, endlos wenig bist du!
Kennst von aller Erdenlust
Nur die Wieg', das Vaterauge
Und die warme Mutterbrust.

Nur die Lieder, die da klingen
Himmlisch aus der Mutter Mund,
Wenn die Äuglein müd sich schliessen
In des Abends Dämmerstund.

Bist doch mächt'ger als ein Riese,
Kind, wenn spielend deine Hand
Unbewusst die Schmerzensfalten
Von der düstern Stirn mir bannt.

Wenn mir dann dein lieblich Antlitz
Unschuldsvoll ein Lächeln bringt,
Und dein rundes Kinderärmlein
Weich und liebend mich umschlingt;

O dann schlägt die bange Brust mir
Lang beraubt von Licht und Gluth,
Unter frischen Jugendträumen
Mit erneutem, frohem Muth.

Und du zeigst mir, liebes Knäbchen,
Wie der Gott, der droben wacht,
Der mich prüft, zum grössten Wunder
Oft erwählt die kleinste Macht.

MARIA WOLF.

MENGELINGEN.

II. *De Vlamingen.* Onder defen titel vinden wy in de *Vosfische Zeitung* van Berlyn een merkweerdig opstel over de vlaamsche faak en de vlaamsche schryvers, dat wy hieronder onfen leferen mededeelen. De *Vosfische Zeitung* heeft in Duitschland niet minder dan 16,000 abonnenten : men kan daarby ligt oordeelen, welken uitgebreiden invloed gemeld artikel in Duitschland hebben moet, te meer, daar het onderteekend is door eenen der beroemdste taalkundigen van Duitschland, namelyk door Dr Firmenich, schryver der « Germaniens Völkerstimmen. » Defe geachte geleerde heeft defen fomer ons land befocht en geheel doorgereisd; hy heeft de vlaamsche beweging dus op haren eigen grond gefien, en mogen oordeelen over haar doel en over hare kracht. Dat Dr Firmenich eene warme vriend van Belgiën is. bewyst hy niet alleen door fyn artikel in de *Vosfische Zeitung,* maar alle fyne werken dragen echte bewyfen fyner genegenheid tot ons vaderland.

Men vindt in fyn opstel eenige namen van kunstenaars, die opgegeven fyn als voorstaanders onfer nationale faak. De heer Firmenich heeft fe als dusdanig leeren kennen : men herinnere fich, dat aan de twee broeders Firmenich, te Antwerpen, door de schryvers, de kunstenaren en de fangmaatschappy *de Scheldezonen* een feest gegeven werd, om hun hulde en dankbaarheid te bewyfen voor de bescherming, welke fy in Duitschland verleenen aan de poogingen der Belgen in het van schoone kunsten en van letterkunde.

Sie hier het artikel uit de *Vosfische Zeitung:*

> Wer keine Sprache besitzt, besitzt kein Vaterland.
> Wie geene taal befit, befit geen vaderland.

« Met regt klagen de byfonderste mannen der vlaamsche beweging, dat de Duitschen in het algemeen foo weinig opmerkfaam schynen op den taalkamp der foo naauw met hen verwandte nederduitsche broederen in Belgiën, ofschoon die kamp ook voor het duitsche volk onder vele opfigten van groote beteekenis kan worden ; — en dit terwyl aan de fransche taal en gedachten uit Frankryk felve de krachtdadigste hulp wordt verleend.

« Frankryk, de gewigtigheid infiende van de overwinning der fransche spraak, onderhoudt met fware kosten gafetten en dagbladen in Belgiën, ter-

wyl Duitschland, ſyn eigen belang miskennende, aandachteloos blyft en ſelfs slechts op eene karige wyſe aanmoedigingswoorden toestuurt aan de voor het germanendom kampende Vlamingen, wier blikken bestendig en met eene innige verkleefdheid tot Duitschland gekeerd blyven.

« Waren Braband en Vlaanderen niet ſoo verre van Duitschland vervreemd geweest, als het, eilaas, sedert eene lange tydruimte het geval was, dan hadden de 1 1/2 millioen franschsprekende Belgen er ſoo gemakkelyk niet in gelukt, op germaanschen grond het overwigt te verkrygen op 2 1/2 millioen Vlamingen en ſy ſouden dan hunnen overmoed niet tot het punt gedreven hebben, te beweren, dat het Nederduitsch moet worden uitgeroeid om plaats te maken voor de fransche taal.

« Indien de Vlamingen nog eergevoel beſaten en hunne heldhaftige voorvaderen niet onweerdig waren, moest er eene terugwerking ontstaan. En, eere ſy den vlaamschen volke, de terugwerking ontstond! *Willems* was de eerste, die den standaart der vlaamsche nationaliteit ontrolde en ſyne landgenoten ten stryde tegen het indringende franschendom opriep. Vol moed en jeugdige begeestering schaarden ſich rondom hem de vurigste en meest begaafde mannen van Braband en Vlaanderen. Het vlaamsche volk ontwaakte uit eenen langen slaap. Wonderlyk ſyn de overwinningen, welke men in korten tyd behaalde.

« Achtinggebiedend verheft ſich reeds de heerlyke moedertaal, die voor weinige jaren nog onder den hoon harer vyanden gebukt lag; de tale, wier schoonheid Hendrik Conscience, Alfried De Laet, Van Ryswyck, Van Kerckhove, Bloemmaert, Van Duyse, Ledeganck, Snellaert en ſoo vele anderen op eene onwedersprekelyke wyſe deden uitblinken, en die ſich in sommige werken deſer dichters en schryvers reeds tot eene klassieke volmaaktheid verheft.

« Voor Duitschland ſal het van belang ſyn, de onvermoeijelyke kampers voor het germanendom ten minste gedeeltelyk te leeren kennen. By de reedsgemelde noem ik deshalve nog de volgende: Van den Hoven, Lebrocquy, Blieck, Nolet de Brauwere, Vervier, Rens, Van den Nest, Renier, Dautzenberg, Van Hasselt, Du Villers, Jules de Saint-Genois, Ronsse, David, Bormans, De Cuyper, Van Beers, Peeters, Verspreeuwen, Heremans, Darings, Van Peene, Ondereet, Rosseels, de schilders, beeldhouwers of bouwmeesters Gustaf Wappers, Venneman, De Block, Dujardin, Geefs, Dillens, De Hoy, Durlet; de toonkunstenaars Cartol, Poels, Volckerick, enſ., enſ.

« Niet lang geleden, heeft een boek van den ſeer geleerden heer Van den Hoven, getiteld: *La langue flamande, son passé et son avenir*, aanleiding gegeven tot het schryven van een twistschrift over vlaamsche ſaak. De *Revue nationale*, welk schrift door den gevoelvollen heer De Laet, in ſyn werkje

De vlaemsche beweging, op eene soo krachtige als diepsiende wyse is beantwoord geworden. Met betrekking tot de taal, kan dit schrift van De Laet een meesterstuk genoemd worden : het levert ons een bewys op, dat de vlaamsche spraak tot de kunstmatige behandeling van allerlei onderwerpen geschikt is en diensvolgens tot orgaan en middel aan de klimmende beschaving der natie kan strekken. Als een behendig en dichterlyk begaafde schryver, heeft De Laet sich getoond in syn belangryk en aandachtboeijend roman : *Het Huis van Wezembeke*, een werk dat, met eenige afkortingen, ook in Duitschland son gelukken. De levendige en vurige Muse van De Laet springt wel eens de enge grensen van de klassieke beperktheid te buiten. De achtbare schryver, die syn vaderland reeds soo vele opofferingen gedaan heeft, gaat hetselve nu met eene vertaling der werken van onsen grooten dichter Schiller beschenken. De *Phantasus* van Ludwig Tieck heeft hy reeds gedeeltelyk in het vlaamsch overgeset.

« Het vlaamsche werk, dat het meest door dichterlyke schoonheid uitblinkt, is de historische roman : *De Leeuw van Vlaanderen*, door Hendrik Conscience. Indien wy de Muse van dien hoogbegaafden schryver, soo als sy sich in het gemelde onverganglyk werk toont, moesten vergelyken, souden wy haar vergelyken aan eenen schoonen stroom, die in majesteitische rust henen vloeit, en nu de schoone, lachende beemden, dan de swarte, reusachtige onweêrswolken in synen klaren vloed bespiegelt. Het woord van Horatius *« est modus in rebus »* weet Conscience op eene, voor soo eenen jongen schryver verrassende wyse, in aandacht te houden. Op het gebied der scheppingen van den geest in Braband en Vlaanderen komt aan dit werk den segelauwer toe. Karl Andree arbeidt aan de duitsche vertaling des *Leeuwen van Vlaenderen*, en Duitschland sal daardoor gelegenheid hebben om den nederduitschen schryver, — die reeds door syne verhalen *Flämisches Stillleben* by ons soo seer is bemind geworden — langs eene grootschere syde te leeren kennen. Conscience schryft nu de geschiedenis syns vaderlands en sal deselve gewis op eene uitstekende wyse behandelen.

« Een der vruchtbaarste vlaamsche dichters en schryvers is *Van Kerckhoven*, die ook in den laatsten kampstryd in Antwerpen den eersten prys der dichtkunst behaalde. Bysonder gelukkig is dese schryver — wiens schryftrant den stempel van natuurlykheid en eenvoudigheid draagt — in schilderingen uit het hedendaagsche leven, welker trouwe afbeelding sich als het doel van syn streven aanduidt. Dese gemoedvolle en beminnelyke schryver stelt sich met synen leser in de vertrouwelykste betrekking. Van syne werken noemen wy de volgende : *Gozewyn, graef van Stryen, Oud Belgiën, Jaek of een arm huisgezin, De koopmansklerk, Daniel, Fernand de Zeerover* en de *Noordstar*.

« Ph. Blommaert heeft, buiten syne eigene werken, waaronder *Liederick de*

Buck en *Iwein van Aelst*, fich den dank fyns vaderlands door de uitgave van oud-vlaamsche gedichten verworven; in welk lofbaar streven hy den verdienstelyken *Willems* heeft gevolgd. Onder de kampers voor de vaderlandsche taal rekent Blommaert als een der gewigtigste, byfonderlyk omdat hy eene der eerste in den stryd verscheen.

« Het getal der vlaamsche dichters en schryvers is te groot, om ons toe te laten in 't byfonder van elk te spreken. De namen van velen derfelve hebben wy reeds hierboven aangeteekend.

« Eenen nieuwen stap heeft de vlaamsche faak nu onlangs gedaan door het oprigten in Brussel der maatschappy *de Vlaemsche verbroedering*, waarvan aanfienlyke mannen deelmaken. Byfonder roepen wy hier de aandacht op een vlaamsch-duitsch tydschrift de *Broederhand*, uitgegeven door *Wolf* en door den onvermoeijelyken *Van den Hove* krachtdadig ondersteund; tydschrift dat de verstandelyke verbroedering der Vlamingen en Duitschen voor hoofddoel aangenomen heeft.

« Moge Duitschland voortaan, in volle kennis fyner eigene belangen, de faak van eenen foo krachtvollen en moedigen germaanschen stam — op wiens toeneiging wy trotsch mogen fyn — eene innigere belangstelling schenken. Opdat ons vaderland het later, na den loop der tydsomstandigheden, niet bitter te betreuren hebbe, fich geene titels tot de liefde en verkleefdheid van den broederstam die ons van Frankryk scheidt, verworven te hebben. »

FIRMENICH.

*** *Harde woorden voor Dumas.* — Eenige dagbladen melden dat *Alexandre Dumas*, fonderling genoeg, fou hebben verklaard, de pen voor altoos te fullen nederleggen als hy het woordje « *Einde* » onder fyn vyf honderdste deel heeft geschreven. De fransche bladen rekenen nu uit, binnen hoe weinig tyds dat wel fou kunnen gebeuren. Volgens getuigenis van verschillende fransche uitgevers fou het dien veelschryver weinig moeite kosten om een gewoon deel in vier dagen te schryven. Nu heeft *Dumas* volgens sommigen reeds twee honderd-en-vyftig boekdeelen geschreven; maar nemen wy het fekere voor het onfekere en laat ons aannemen dat hy twee honderd deelen heeft geschreven, dan moet hy er nog drie honderd leveren; als wy hem nu vyf dagen geven voor een boekdeel, dus fes in de maand en twee-en-feventig in het jaar, dan kan hy binnen den tyd van drie-en-een-half jaar met fyn allerlaatste deel gereed fyn. Hoe betreurenswaardig het ook fy, dat fulk een schoon talent fich op die wyfe afmat en bederft, is het toch van den anderen kant een bewonderenswaardige daadfaak, dat fyne laatste romans nog altyd ryk fyn aan eene vinding en kracht, die voor menig beginnend schryver benydenswaardig fyn.

Onlangs vroeg men aan *Dumas* : « Hoe komt het toch, dat gy van twaalf

uren vier-en-twintig uren weet te maken? » — « Ja, myne heeren, » antwoordde hy; « als men niet snuift, als men niet rookt, als men niet langs straat en in de koffyhuifen loopt, als men talent heeft en als men onophoudelyk twaalf uren van de vier-en-twintig werkt, dan kan men gemakkelyk vier deelen in de maand schryven. »

Maar indien wy toch een oogenblik poofen by het verbafend aantal boekdeelen, door *Dumas* inderdaad geleverd, moeten wy byna gelooven aan *Eugène de Mirecourt*, als hy in fyn « *Fabrique de Romans; Maison Alexandre Dumas et Cie* » den veelschryver beschuldigt van het koopen van copiën, die hy met fyn naam als de fyne uitgeeft. Wy weten toch, dat het in Frankryk, en ook in Engeland moeijelyk is voor de schryvers fonder naam en vermogen, een uitgever te vinden voor hunne werken, en hoe ligt kunnen fy door hunne omstandigheden worden gedwongen, om de eerste vruchten en bloemen van hun arbeid aan dien geheimfinnigen man te verkoopen en fich in hun onspoed te vrede te stellen met het felfbewustfyn, van waarlyk een talent te fyn en met de hoop, dat eenmaal beter dagen voor hen fullen aanbreken, als fy fich kunnen ontworstelen aan de yferen vuist van den demon, die hen drukt.

Het is anders ongeloofelyk, hoe *Eugène de Mirecourt* fulk een stoute taal kan voeren en namen en faken aanwyfen, al weten wy dat de regtbank hem op aanklagt van *Dumas*, heeft veroordeeld tot gevangenisstraf en boete — « Thans » — fegt hy onder anderen, in het bovengenoemde vlugschrift eenige fransche schryvers aansprekende, — « thans is het uwe beurt, *Mallefille, Paul Meurice, Hippolyte Augier, Auguste Maquet, Fiorentino* en *Couaillac*, gy, die de voornaamste fabrikanten fyt van *Dumas*, gy die de eerste fyt in dien manufactuur-handel, gy die niet bloost als gy u tot medepligtige maakt van dien schaggeraar in letterkundig goed, gy, die hem uw fiel verkoopt! Als de nood, als de behoefte of de harde eisschen der paryfer wereld u tot die schande hebben gebragt, dan fyt gy eer beklagenswaardig dan verachtelyk! Maar als gy, naar men beweert, uwe pennen hebt befoedeld en van allen letterkundigen roem afstand hebt gedaan, alleen maar om uwe inkomsten nog te vermeerderen; als uwe weelde of uwe lust, om uw grillen in te willigen u foo ver hebben vervoerd, dat gy een schandelyken koop hebt gesloten; indien gy in de ligtvaardigheid uws harten de banier der letterkunde hebt gesleurd in het slyk der fwendelary..... op uw kniën dan, onwaardige krygers..... op uw kniën dan, van het verstand verdwaalden, buk het hoofd om van uw rang als letterheld geheel beroofd te worden. Maar neen! gy waart geen letterkundigen, die titel is een leugen; nimmer hebt gy de pligten der letterkunde gekend.

« O, gy vaders fonder ingewanden, gy levert uwe kinderen uit aan een slavenhaalder en gy strekt de hand uit om van den verkoop te leven! Bloedt

uwe ſiel niet, terwyl gy die schenddaad bedryft? Wordt uw binnenste niet met siddering geslagen? Wordt uw geweten niet door wroegingen verscheurd? Komen die kinderen uwer verbeelding, die gy ſoo laaghartig hebt prys gegeven, des nachts niet aan uwe sponde om u te storen in uwe droomen? — O, hoe deerniswaardig is het, ſich alſoo te bederven voor een handvol goud... ſyn aandeel aan den roem der natie te werpen in den verslindenden muil van een ander..... afstand te doen van roem en eer!

« Syne ontſaggelyke inkomsten ſyn de vruchten van uw arbeid in de uren uwer nachten. Hebt gy ſe niet gebloed die regels, die in ſyn koffer vol gouden perels ſyn gevallen? Maar welligt ſyn wy te streng jegens u! Welligt werdt gy eerst schuldig, toen de honger ſich aan uw deur vertoonde. Welnu, dan willen wy u de hand reiken als gevallen broeders. Verbreekt uw banden, verlaat uw diepen donkeren kerker en klapwiekt met uw vleugelen in de vrye, frissche lucht. Hebt den moed van het berouw. Kom, laat ons met elkander een paar woorden spreken!

« Gy, de vruchtbaarste en knapste van allen, *Auguste Maquet*, vrees niet te bekennen dat « *Sylvandire* » uw werk is, dat de « *Chevalier d'Harmental* » uit uwe pen is gevloeid en dat de « *Trois Mousquetaires* » u toebehooren.

« *Paul Meurice* meldt het aan de leſers van het feuilleton der « *Presse* » dat *Alexandre Dumas* geen regel heeft geschreven van den « *Amaury.* » Gy ſyt de auteur van dat boek.

« En gy, *Fiorentino*, gy, die ſonder op Frankryks grondgebied te ſyn geboren, onſe taal toch met ſoo veel smaak en ſuiverheid spreekt, gy die voor *Dumas*, den » *Corricolo*, » den « *Speronare* » en den « *Monte-Christo* » hebt gemaakt, neem dien letterkundigen rykdom terug! Aan u de eer, aan u de roem dier vier deelen, *Mallefille!* Aan u behoort « *Georges*. » Het is een meesterstuk!

« *Hippolite Augier!* « *Fernande* » behoort u toe! — « *La fille du Régent* » is uwe dochter, *Couaillac!*

« Ja, gy hebt u laten bedriegen en verleiden, gy, die wy reeds hebben genoemd en die wy nog ſullen noemen in *Bourgeois*, *Laverdan*, *Vacquerie* en *Gérard de Nerval*, wier aller styl origineel, frisch en bevallig is. Sult gy nog langer gedoogen dat men met uw schitterendste hoedanigheden pronkt? Sult gy 't nog langer verdragen dat ſich een vampyr hecht aan de aderen van uw jeugdig talent, om er het warmste bloed uit te ſuigen!

« *Dumas* koopt handschriften, dat is nu eenmaal een bekende ſaak. De letterkundige wereld ergert ſich daaraan. Nimmer nog heeft een lager koophandel den tempel der wetenschap bevlekt. Roept de schoonste namen der letterkunde in uw geheugen, klimt op tot vorige eeuwen, doorſoekt Rome en Griekenland, en ſegt ons of gy in die onmetelyke ruimte slechts één mensch

kunt vinden, die op de gedachte is gekomen om slechts één bladſyde, een regel te onderteekenen, die hy niet heeft geschreven [1].

« *Dumas* koopt handschriften, dit is nu eenmaal een bekende ſaak; maar gy kunt ſe doen strekken om het publiek te wreken op hem, die het ſoo dikwerf heeft bedrogen. Verkoopt hem een manuscript, maar lees het vooraf aan tien, twintig of meer getuigen. Gy moet allen eerst overtuigen, dat het uw werk is, en daarna moet gy het aan hem verkoopen, en het geld in handen stellen van een derde. Als hy dan onbeschaamd genoeg is om het aan te kondigen en uit te geven, neem dan het afschrift van uw handschrift, dat gy voor die plegtige gelegenheid hebt bewaard, plaats dan uw werk in een ander journal en schryf er dan onbebreesd uw naam onder. Na dit schandaal ſal *Dumas* u voor den regter dagvaarden, doch daar ſult gy hem ſyn geld in 't aangeſigt werpen. Men ſal u veroordeelen, want er is geen wet, die een schryver verbiedt ſyn handschrift te verkoopen. Maar die veroordeeling ſal voor u eene overwinning worden, het publiek ſal u erkennen en de eenmaal ontmaskerde *Dumas* ſal niet meer bestaan! » (*De Tijd.*)

⁂ Men schryft ons uit Londen, 15 january:

« Eenige weken geleden ſond een liefhebber twee kleine schilderyen, die hy van eenen koopman in oudheden te Bury voor eenige shillings gekocht had, naar hier, om deſelven te doen opkuischen. Men had er veel moeite, voor men de dikke schicht van vuil, welke er op lag, afvagen kon, toen dit echter gedaan was, vond men — *dat het de originaalportretten van Karel den Eersten en ſyne gade Henrietta van* VAN DYKS *hand waren.* Wel eene uur heb ik voor de twee peerlkens gestaan; ik geloof niet, dat de kweekeling van uwen Rubens schoonere portretten geschilderd heeft, als deſe twee. Hoe benyd ik er de beſitter, sir T. Cullam, om! Men heeft den gelukkigen reeds 500 guineen daarvoor aangeboden, maar — ſy ſyn hem liever als geld. »

Bykans te gelyk met deſen brief ontvangen wy uit Duitschland de narigt, dat eene tot nu toe ongekende compositie van *Mozart* in Böhmen gevonden werd. Het is het wiegenlied « die Nase » hetgene Mozart na de geboorte ſyns eersten ſoons Karel voor ſyne vrouw, Konstantia, dichtte en in muſiek stelde; een wonderlieflyk stukje, in dien onbereikbaar gemoedelyken humor geschreven, die Mozart ſoo ſeer kenschetst. Een beroemde muſiekmeester, direktor Geiſsler, te Zschoppau vond er het originaalhandschrift van toevallig by een ſyner kennissen. Het gaat in het *Beethovens-Album* verschynen, dat de hofraad Schilling te Stuttgard uitgeeft, en waartoe bykans alle nu levende

[1] De *Broederhand* verpligt ſich, aan Mynheer de Mirecourt ſoowel vlaamsche als belgisch fransche menschen van dien slag optenoemen; ook aan eigenlyke franschen ontbreekt het juist niet; is Michelet er geen prachtexemplaar van? W.

toonkunstenaars en « meesters der europëisch-avondlandsche mufiek » bydragen hebben gegeven. Wy nemen defe gelegenheid te baat, onfe vlaamsche kunstenaars aantemoedigen, ook hunne namen van eenen vaderlandschen fang vergefeld in defe heerlyke verfameling te doen opnemen.

*** Wy ontvangen goed nieuws uit Hamburg. Nadat de Denen, Sweden en Norwegers, welke daar bestendig of voor korten of langen tyd woonen, er over eenige jaren de « *Skandinavische Gesellschaft,* » eene soort van brusselsche verbroedering, gesticht hadden, deden de *Meklenburgers* onlangs hetfelve en nu volgen ook de *Schleswig-Holstein-Lauenburgers* dit voorbeeld. Die vereenigingen fullen dienen, schryft men ons, ter nadere aaneensluiting van tot nu toe elkander vreemd geblevene stamgenoten, ter wederfydsche uitwisseling van gedachten over alle hoogere belangen des vader- of geboortelands en ter vriendelyke onthaling van doorreifende landslieden, die fich in defe kringen aldra te huis moeten gevoelen; buitendien fal men trachten, de leden met alle letterkundige voortbrengsels, welke met de noordalbingische hertogdommen in betrekking staan, bekend te maken. Men hoopt en gelooft, dat die nieuwe vereeniging weldra foo talryk fal worden, als de « *Skandinavische Gesellschaft* » is.

*** Den 13 january jl. wierd het *feest van 't Noorden* van de studenten in Christiania gevierd. Meer dan 400 persoonen woonden hetfelve by en men had niets gespaard om het foo grootsch, foo plegtig mogelyk te maken. De achtergrond der faal waarin het plaats had, verbeeldde eenen Afen-tempel, en in defes midden mogt men een op reusachtige grootte geschilderd figuur van Odin bewonderen. Dat er aan tafel foo min aan teugen en redevoeringen, als aan spyfen gebrek was, spreekt van felfs. Alle defe teugen en redevoeringen stonden natuurlyk in betrekking met de eenheid van 't skandinaafsche Noorden, ter eere en ter bevordering van welke het feest is ingesteld.

S Te Assche had over eenige dagen (22 febr.) een concert plaats ten voordeele der behoeftigen. De kooren, welke er gefongen werden, de programmas, de ingangskaarten, alles was *vlaamsch*. Wy verheugen ons foo veel te meer, dit te mogen mededeelen, als by eene soortgelyke gelegenheid, het hoogwyfe gemeentebestuur eener naburige gemeente, waar niemand anders dan vlaamsch spreekt, vond, dat het toch raadfamer was, de programmas en de kaarten in 't fransch te laten drukken. Willen die heeren misschien ook het kruis van het eerelegioen verdienen, gelyk mynheer Baron?

F Wy vernemen, dat men te Brussel eene nieuwe vlaamsche fangmaatschappy fal stichten. Wy juichen die gedachte ten volste toe, daar het foo veel geroemde Gombertsgenootschap niets van fich laat hooren, noch fien en federt lang gelyk dood schynt.

V Het jaarfeest der antwerpsche rederykkamer « *de Olyftak* » was ten

uiterste glansryk. Verspreeuwen, Conscience, Vleeschouwer, Van Ryswyk en Van Kerkhoven (door Ed. Terbruggen) hebben er gesproken, de *Schelde-ſonen* heerlyke kooren geſongen. « Seshonderd dames ſyn bekeerd, » schryſt men ons (28 febr.) « de geestdriſt duurt nu nog voort en ſaturdag deden viertien nieuwe leden ſich in de rederykkamer voorstellen. » Hoe lang ſullen onſe franschelaarkens nog de vlaamsche beweging kunnen onopgemerkt laten? Waartoe ſal hun dit welhaast dienen? Och armen!

V De dichter van den *Leeuw van Vlaanderen* is door ſyne majesteit, den koning van Pruiſsen tot ridder van het order des rooden adelaars benoemd. Op 26 van februaris ontving hy er de tyding van en op denſelſden dag nog gaf de akademie, wier griffier Conscience is, hem een luidruchtig feest, waarby de ſinnebeelden van Pruiſsen en Belgiën steeds verbonden en verbroederd voorkwamen. Adelaar en leeuw prykten er teſamen in menig sprekend beeld. Kanonen, illuminatie, vuurwerk, koorgeſangen, ovaties, niets ontbrak er, en lang nog ſal de erinnering aan dit schoone feest te Antwerpen blyven leven.

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Het Taelverbond. Letterkundig tydschrift onder het bestuer van J. F. Verspreeuwen en met de bestendige medewerking der byzonderste vlaemsche schryvers. II deel, 1 en 2 afl. Antwerpen, Buschmann. Fr. 5,50 de zes afleveringen.

Deſe twee afleveringen bevatten: Het wonderbare boek, door P. F. Van Kerckhoven. — De Franken, door Ph. Blommaert. — Aen myn zoontje, door J. A. De Laet. — Aen den heere P. Lebrocquy, door Pr. Van Duyse. — De brave man en de booze vent, door Th. Van Ryswyck. — Op een album, door J. Van Beers. — De Alpenjager naer Schiller, door J A. De Laet. — Sketches from flemish life in tree tales. — Boekbeoordeelingen, door J. Heremans. — Kunst- en letternieuws.

Nederduitsch letterkundig jaerboekje, voor 1846. Dertiende jaergang. Gent.

Weldra meer daarover.

Belgien. Handbüchlein für Reisende, nach eigener Anschauung und den besten Hülfsquellen bearbeitet. Dritte durchaus umgearbeitete Auflage. Koblenz, Karl Bädeker, 12, blſ. 264, fr. 3,75.

Negen kaarten en plannen verſieren dit boekje. Wy spreken er nog over.

Conscience, Hendrik, *Das Wunderjahr* (1567). Historische Gemälde aus dem 16. Jahrh. Aus dem Vlämischen treu übersetzt. 8° (227 S.). Regensburg, 1846. Pustet. 2/3 Th.

Conscience, Heinrich, *Familienbilder*. Uebers. von L. Mauch. Kl. 8° (124 S.). Stuttgart, Hallberger. 1/3 Th.

Conscience, Hendrik, *Geschichte des Grafen Hugo von Craenhove und seines Freundes Abulfaragus.* Aus dem Vlaemischen von G. Overmann. Köln, Welter. 16 (166 S.).

Dikwyls vlaamsch met duitsche woorden; het boek wemelt van onduitsche uitdrukkingen en wendingen.

Sammlung der neuesten flämischen Romane und Novellen. Herausgegeben von Joh. Wilh. Wolf. — *Ausgewählte Werke von Heinrich Conscience.* Unter Mitwirkung des Verfassers deutsch von Joh. Wilh. Wolf. Erstes Bändchen. *Abendstunden.* 2 Theile. 24 (256 S.). 1/2 Th.

HOE BELGIEN

nog beoordeeld wordt by de Franschen.

Swaar en moeijelyk valt het te begrypen hoe men, in ons land, nog eenig belang kan hechten aan wat in Vrankryk over ons gefeid of geschreven wordt. In de vorige eeuwen hebben de Franschen onfe beste burgers, foo als Jan Breydel, Pieter De Coninck, Jacob en Philippus Artevelde (om geen melding van honderd anderen te maken), in ware deugenieten verkleed; onfe grootste heldendaden, foo als den gulden-sporenslag, den slag by Beverholt, enf.; in ellendige muiteryen vermomd. In vroegere tyden, toen fy in Europa den scepter der letter- en staatkunde voor een' oogenblik gefwaaid hebben, werden wy door hen op dusdanige wyfe voor de oogen der andere natien geschetst, dat het van hen niet afgehangen heeft, ons als een volkje te laten doorgaan, dat noch verledene, noch toekomst had. Ten huidigen dage, weigeren defe onfe *getrouwe* vrienden nog altyd te bekennen, hetgeen alle onfe andere geburen sedert lang bekend hebben, dat is te weten: dat de Belgen eertyds toch eene plaats in Europa vervuld hebben, en in het toekomende nog vervullen mogen.

Defe en dergelyke opmerkingen fyn in onfen geest ontstaan by het doorlefen van een boek: « *La Belgique et les Belges depuis* 1830, *par le major G.-T. Poussin. Bruxelles, Muquardt.* 1845.» En let wel, lefer, dat dit werk van den heer Poussin eenigermate als in 't voordeel van ons vaderland opgesteld, te voorschyn komt.

Het is onfe pligt, tegen dat boek foo luid mogelyk te *protesteeren;* daar het bestemd schynt om door ernstige persoonen gelefen te worden, als vele goede en volledige onderrigtingen behelfende,

nopens eenige stoffelyke inrigtingen van ons ryk : foo als het leger. den yferen weg, de openbare scholen, den handel, en alles wat men in 't fransch *la statistique du pays* pleegt te noemen.

Wy verfetten ons tegen alles wat men als het fedelyk gedeelte van het boek foude mogen kenteekenen; en om te doen fien tot hoeverre wy hiertoe geregtigd fyn, hebben wy slechts eenige aanhalingen uit hetfelve te vertalen, defe met onfe aanmerkingen te begeleiden, en te bewyfen hoe ligtfinnig en oppervlakkig het onderfoek van den heer Poussin geweest is in alles, wat men uit de openbare officieele bewysstukken niet kan putten.

Wy beginnen :

« Het belgisch ryk, dit fy fonder hoogmoed en fonder gramschap « door ons gefeid, heeft ter wereld niet kunnen gebragt worden, « dan met onfe tusschenkomst, onder onfe bescherming en met « onfe toestemming [1]. »

Het komt ons vreemd voor dat de heer schryver de staatkundige onderhandelingen van 1830 niet beter gelefen hebbe. Hy fou er gefien hebben, dat drie maand na onfe omwenteling de invloed van het paryssche cabinet op onfe faken reeds foo gekortvleugeld was, dat er geen stap by ons door den franschen afgefant mogt gedaan worden, fonder voorafgaande verlof van den engelschen gefant; dat de wydvermaarde legertogt van augusti 1831, foo als het beleg van het kasteel van Antwerpen in wintermaand 1832, met hetfelfde verlof van Engeland geschied fyn; wel te begrypen dat Engeland de meeste kosten dier ondernemingen op last van Vrankryk stelde, felfs ter onfer eigene ontlasting; en dat wy, Belgen, ons eindelyk droevig bedrogen vonden by het verdrag der 24 artikelen, met den waren invloed der Engelschen, en de ellendige fwakheid der Franschen, in alle defe faken niet erkend te hebben. Want hadden wy geweten, dat het engelsche ministerie alleen de spil der staatkunde in dien tyd was, en dat er inderdaad met de « bescherming » en de « toestemming » van Frankryk weinig te winnen was, foo hadden wy ons vroeger by het gefond voorbeeld van onfe voorvaders gehouden, die fich altyd op Engeland en op Duitschland, en nooit op Vrankryk betrouwden; en foo hadden wy misschien,

[1] *La Belgique et les Belges*, enf. *Introduction*, bladf. 7.

door den invloed en met de toestemming van die twee ware en krachtige ondersteuners, Luxemburg en Limburg gered, welke men in de handen van Holland toevertrouwd heeft, alleenlyk omdat wy het ſoo blindelings met Frankryk hielden.

« Indien wy het godsdienstig geloof der Belgen beoordeelen op « de uitwendige teekenen, die hetſelve overal kenschetsen, ſonder « verschil nog van gewesten, noch van talen, ſoo mogen wy ons « inbeelden, dat wy by hen als in de volle middeleeuwen, voorby de « Alpen of de Pyreneën, ſyn.

« Deſe godsdienstige kleur oefent op den geest en het oordeel « der Belgen een' onmeetbaren invloed. Het is als of allen volgens « deſelfde indrukkingen gevoelden en redeneerden. De roomsche « geest maakt dus voor de Belgen eene soort van nationale regel « uit, by gebrek aan welken ſy geen nationaal karakter hoegenaamd « ſouden hebben. Ook geeft deſe eenheid van geloof een ſoodanig « overwigt aan de roomsche katholyke kerk in de staatſaken, dat « men in Belgie, gelyk elders, geen' twee ſielen in een ligchaam, « geen twee willen in eene ſiel ontmoet. In dit land geeft de ka- « tholyke geestelykheid alleen den adem aan de ſamenleving, welke « ſy volstrekt met hare ſedelyke en staatkundige oppermagt be- « heerscht en regeert. En in deſe ſamenleving geniet de geestelyk- « heid allerhande voorregten, welke ſy altyd heeft kunnen in stand « houden, op voorwaarde van ſich volgens de omstandigheden « met alle soorten van kleederen te vermommen, de kleederen van « het radicalismus daarin begrepen [1]. »

Daarop volgen nog eenige bladſyden, waar de schryver onbeſonnen en in het wild over de « *unie der katholyken en der liberalen* » redeneert, die volgens hem : « in 1818 werd geboren, maar haren invloed slechts tien jaren later geoefend heeft [2]; » over de magt, die de priesters in ons land gebruiken om den staat als eene « *chose taxable et taillable* » (dit ſyn de woorden van den heer Poussin ſelf) te behandelen ; over de oorſaak van den afkeer der Belgen van de Franschen, die slechts oogenblikkelyk ſal bestaan, en alleenlyk in deſen verfoeijelyken invloed der priesters ſit ; over

[1] *La Belgique et les Belges,* enſ., bladſ. 21 en 22.
[2] Id., bladſ. 24.

de moeite die wy nogtans ſullen vinden, om van dit juk los te geraken, aangeſien ſy onder hen (en dit is woord voor woord vertaald !) « leden van alle de eerste familien, de grootste verstanden « en de verlichtste geesten verſameld hebben [1]. »

Deſe stichtelyke en *waarachtige* schildery wordt met dien laatsten penseeltrek voltooid :

« De Belgen volgen, met de stiptelykste nauwkeurigheid, alle de « gebruiken, de regels, ja de dwalingen van hunnen godsdienst. « Het is een kerkſalig, kweſelachtig en dweepſuchtig volk. (C'est « un peuple dévôt, bigot et piétiste.) By de Belgen, hebben de wys« geerige gedachten weinigen ingang gevonden; en ſy oefenen gee« nen invloed uit. Het vrydenken, de ſuivere reden, hebben ſoo wei« nig vorderingen onder hen gemaakt, dat er eene ſeer groote « moeijelykheid ſoude ſyn, om er slechts één man te ontmoe« ten (qu'on aurait une très-grande difficulté à y rencontrer un seul « individu), die het regt van onderſoek ſoude willen aannemen, als « ſynde het redelyk en grondstellig beginsel van alle ſaken [2]. »

Wy gelooven dat het de moeite niet weerd en is, ſulke aanhalingen te wederleggen. Laten wy thans bewyſen dat de heer Poussin niet gelukkiger is, in andere waarderingen der belgische omstandigheden.

« Men vindt, by de dagbladeren te Brussel en in verscheidene « hoofdsteden der provincien, vele fransche opstellers, waarvan de « meesten sedert lang in België gevestigd ſyn. Die schryvers hebben, « in de dagen van verwarring en van strenge worsteling, ſoodani« gen moed in het verdedigen der ſaak van voortgang en bescha« ving getoond, dat er voor dien moed geen tegenhanger te vinden « is, dan de wil en den moed van hunne broeders die voor deſelfde « ſaak met de wapenen kampten [3]. »

De waarheid is dat er, voor de omwenteling van september 1830, geene Franschen onder de dagbladen-opstellers van de oppositie te vinden waren; dat sedert dien tyd vele gelukſoekers uit Frankryk op den belgischen bodem gevallen ſyn, welke ſich onverschillig

[1] *La Belgique et les Belges,* bladſ. 28.
[2] Id., bladſ. 29.
[3] Id.; bladſ., 279.

ten dienste van alle betalers, het ſy liberalen, het ſy katholyken, het ſy koningsgeſinden, het ſy volksgeſinden gesteld hebben; en dat er, ſonder die broodschryvers met de onder vele opſigten eerlyke fransche krygslieden te willen vergelyken, misschien geen twee te vinden ſyn, die het groeten van een' deftigen man waardig geacht worden.

Wy ſouden, op verre na, op het einde niet ſyn van onſe bewyſen aangaande de ligtſinnigheid en overdrevenheid der aanmerkingen van M. Poussin, wilden wy alle de plaatsen melden, welke wy in ſyn boek desaangaande gemerkt hebben. Syne dwalingen ſyn, wel meer dan eens, van eenen ſonderlingen aard, ſelfs in stoffelyke ſaken. Hy beweert, by voorbeeld, dat er in België geene wetten op het ryden langs de openbare wegen bestaan [1], terwyl alle de fransche wetten van het gemeenebest en van het keiſerryk by ons nog in volle kracht staan. Seker is het, dat die wetten nauwkeuriger in ons land nagevolgd worden dan in Frankryk; en dat er nog nieuwe bygevoegd ſyn geweest, welke den staat van onſe wegen, sedert den afval der fransche regering, ſoodanig verbeterd hebben, dat er geene vergelyking kan gemaakt worden tusschen de wegen van ons land, en die van de ſoo geſeide *belle France*. Maar het is toch aardig dat de major Poussin ſich op ſulke wyſe en in ſulke materie misgrepen hebbe.

Op eene andere plaats [2] beweert hy dat de vrywillige dienstnemingen in ons leger nietsbeduidend ſyn. Sy maken byna de helft van alle de werving uit: 14,000 mannen, in een tyd waar wy niet meer dan 30,000 of 32,000 mannen onder de wapenen houden.

M. Poussin heeft ook gevonden dat de landbouw meer gevorderd was langs de oevers der Maas, dan wel in Vlaanderen [3]. Seker heeft M. Poussin Vlaanderen niet beſocht; misschien heeft hy wel de Kempen voor Vlaanderen genomen.

Eindelyk (dat is om een einde te maken, want wy ſouden nog honderd bladſyden met misvattingen van van dien aard kunnen vervullen), ſegt de schryver van « La Belgique et les Belges depuis

[1] *La Belgique et les Belges*; bladſ., 84.
[2] Id.; bladſ., 144.
[3] Id.; bladſ, 282.

1830 » dat de hop weinig wordt gekweekt in alle onfe gewesten; maar dat het toch in het land van Luik is, dat de schoonste en rykste hopakkers te vinden fyn. Sedert 1830 werd, by ons weten, niets ten dien opfigte veranderd. België kweekt altyd vele hop, niet in Luikerland by uitmuntendheid, maar wel by Poperinge, by Aelst, by Geeraerdsbergen. Of, heeft de heer major misschien van die steden en hare omtrekken nooit hooren reppen?

Maar, fonder spotterny, keeren wy nog in korte woorden terug, op die beklagelyke wyfe van beoordeeling nopens de andere landen en volken, welke aan de fransche natie uitsluitelyk eigen schynt. Daaruit komt het dat de Franschen wegens hunne geburen (de meer verwyderde volken nog daar gelaten) fonder weten of denken handelen. Het fy oorlog, het fy vrede, fy werken alle hunne ondernemingen op goed val het uit. Wie kan fich op die menschen betrouwen? Sy gaan altyd voorts met de inbeelding als gids, feldfaam met het gefond oordeel, of de ware kennis der faken. Wat ons aangaat, wy denken dat het voor ons vaderland geen groot verlies fou fyn indien wy die geburen niet langer hielden voor orakels in 't stuk van wetenschappen en van letterkunde, gelyk wy defelven, dank fy God! op 't stuk van staatkunde daarvoor niet meer en houden.

L. J.

BOEKBEOORDEELING.

HANDBUCH DER GESCHICHTE DER POETISCHEN NATIONAL LITERATUR DER DEUTSCHEN, von G. Gervinus; 3e Auflage. Leipzig; 1844, 8o.

(Vervolg en slot van blf. 272.)

Vooraleer wy het tydvak der epische dichtkunst verlaten, moeten wy nog van eenen dichter gewagen, die, volgens Gervinus, eenen grooten invloed op fyne kunst- en tydgenoten heeft uitgeoefend, wy bedoelen Heinrik van Veldeke. Hy bearbeidde, tusschen 1184 en 89, Virgilius' Æneide in 't nederduitsch, en wel naar een fransch werk en gansch in den geest en smaak der britsche riddergedichten; hy voerde de vrouwenliefde in de volle naïveteit des minnelieds in de epische vertelling in, en droeg veel by ter

verfyning der rymkunst en der taal [1]. Een andere nederduitscher, Frederik van Haufsen († 1290), onderscheidt fich ook door de reinheid des vorms en de bedrevenheid in de sprake.

Met defe gedichten komen nog in eene rei *Der Rosengarte*, in de eerste helft der 13e eeuw ontstaan, *das Heldenbuch*, van Gaspar van der Roen (1472), *die kinder von Limburg*, door Johan van Soest uit het vlaamsch overgefet; de *Weifzkunig* (1512) en *Theuerdank* (1517), beiden door keifer Maximiliaan (defelfde die te Brugge gevangen fat) ontworpen en op fyn bevel door Marx Treizsauerwein en Melchior Pfinzing opgesteld.

Wy fyn tot de tweede afdeeling gekomen, die de schryver met de benoeming van *Lyrik und Didaktik* kenteekent; fy begint met het midden der dertiende en eindigt met het begin der achttiende eeuw. Den overgang van de epische tot de lyrische en didaktische poëfij verklaart hy aldus: « In de gedichten uit den tyd van den bloei onfer epische *dichting*, die wy beschouwd hebben, by Wolfram en Gottfried, hebben wy niet meer defelfde pure en fuivere objective daarstelling en eenvoudige vertelling gevonden, die de vroegere gewrochten kenschetste; de dichters hadden de gedachten van hunnen tyd, de gewoonten des heerschenden stands, hunne eigene persoonlyke fienswyfe en karaktervorm in hunne dichtwerken ingedragen. Van den oogenblik af aan, dat een gedachteninhoud in de epische poefij doordrong, was er maar één stap te doen, om het wefentlyke van die heerschende gedachten der eeuw ook ifoleerd en afgescheiden van de vertellingen, waarby fe eerst gevoegd waren, voortedragen. Men liet die groote dingen, die de menschen beweegden, op fich felve staan en foo vormde fich het onderwerp eener befondere lirische poëfij; men begon de idealifeerde toestanden der sagenwereld met de verwante werkelyke toestanden der eeuw verstandig te vergelyken en foo ontstond eene poëtische kritiek des openbaren en privaatlevens, eene didaktische, eene leerpoëfij. Op beide takken ging, van defen oogenblik af aan, de trant der poëfij voor vele eeuwen over. »

[1] Dit werk wordt gevonden in de *Sammlung deutscher Gedichte aus dem* 12e, 13en *und* 16en *Jahrhundert, von Müller*, Berlyn, 1784, 4o, 1ste deel. Grimm betreurt dat er geene kritische uitgave van defen ouden schryver bestaat.

Dry hoofdpunten bieden fich nu aan, rond dewelke het geestige levens des adels fich draaide : de vrouwendienst, de godsdienst en de hoofsche tucht en standsgewoonte. Het eerste wierd de bron van het lirische minnedicht, het derde die der didaktische levens- en fedenkritiek, welke nu als leer, dan als satire of spreuk verscheen; de godsdienst wierd eene tweearmige bron én voor lirische én voor didaktische poëfij.

Het minnedicht behoorde eerst den ridderstande toe; later daalde het tot het volk af en verloor tegelyk veel van fyne reinheid. Dat getuigen reeds de *Vrowendienst* (1255) en het *Vrowenbuch* (1257) van den oostenrykschen Ulrich van Lichtenstein. De grootste meester onder de minnefingers is Walther von der Vogelweide [1], die in fyne liederen, spreuken en andere gedichten al de betrekkingen des duitschen levens klaar en grondig daarstelt. Defelfde richting vervolgden ook Thomasin Tirkler, uit Friaul, Winsbeke en de onbekende dichter van *Freidank's bescheidenheit* (1229) [2]. Later ontstond de fabel, het foogenoemde *Beispiel*, waarin Ulrich Boner, een Bernsche monnik (om 1324 - 46), in fyne *Edelsteine*, die, gelyk de Freidrank, een der lievelingsboeken der duitsche middeleeuwen was, befonderlyk uitmuntte.

Rond het begin der 15e eeuw echter bemerkt men eene gewichtige verandering. Het volk had allengskens eene plaats in de samenleving genomen; nadat het gefang fyn laatste geluk aan de hoven had beproefd, begaf het fich gansch- en vastelyk in de steden, de edellieden voor den borgerstand verlatende; foo ontstonden de *Meesterfingers*, die, foo wel door hunne inrichting in genootschappen als door den aard hunner gewrochten, eene fekere overeenkomst met onfe Rederykers aanbieden. Doch de poëfij bleef niet in defen kring staan, fy stapte nog verder. « Er verbreidde fich over Duitschland, en voornamelyk in 't fuiden, waar vroeger ook het minnelied te huis was, eene soort van lied, dat geenen stande meer toebehoorde, dat eerder in eenen gelyken toon door duifend vrye geesten der leegste volksklassen gepleegd wierd, door bedelaars,

[1] Syne gedichten fyn door Lachmann, Berlyn, 1827, 8°, uitgegeven geworden.
[2] Sie over hem Willems *Belgisch Musæum*. 1842.

ruiters, reifigers, studenten, landsknechten, schryvers, handwerksjongens, jagers en monniken. » Een gansch ander slach van lirische poëfy ontstond dus met het *Volksgefang*, 't welk in de 15e en 16e eeuwen fynen bloei had. Het minnelied bleef ook nu, gelyk eertyds, het middelpunt des nieuwen gefangs; maar wat by de ridders gemaakt en verfynd was, wierd by de borgerlyke fingers natuurlyk en eenvoudig. De eigenaardigheden van alle oorspronkelyke volkspoëfij keerden weêr: refrains, alliteratiën, beelden, vlugheid en kortbondigheid van versbouw [1].

De drukkunst was al uitgevonden; de volksboeken konden niet lang achterblyven. In de 16e eeuw fag men er eene menigte te voorschyn komen: ***Eulenspiegel*** [2], ***Fortunatus, Faust, Æsop's fabelen, das Lalenbuch*** (Historie van de Schildborgers) enf. Toen wierd onfe ***Reinaert de Vos*** eerst in 't nederduitsch (te Lübek in 1498) en later in 't hoogduitsch overgefet. Die fyne satire der hoogere standen vond, volgens Gervinus, eenen algemeenen byval, waartoe de religieuse stryden en de immer meer wassende geest der hervorming niet weinig bydroegen. Die geest toonde fich vooral in de scherts- en strydschriften van U l r i c h von H u t t e n (1488-1525) een der medewerkers van de bekende ***Epistolae obscurorum virorum.*** De vorst der dichters van defen tyd is echter de Neurenbergsche schoenmaker H a n s S a c h s (1494-1576). Vol van blymoedigheid en humor verheft hy fich boven fynen stand en beschouwt de dingen uit een hoog, algemeen standpunt, fonder nogthans fyne kleur van volksdichter te verliefen; « er blieb immer der dichtende Handwerksmann und der handwerksmäfsige Dichter. » Van eentoonigheid en gemaaktheid is hy niet geheel en al vry te pleiten. In fynen styl- en dichttrant, in fyne goede foo wel als in fyne slechte eigenaardigheden biedt Hans Sachs eene fekere gelykheid met onfen Cats aan [3]. J o h a n n F i s c h a r t, die wat laterkwam († in 1591), sluit die rei van volksdichters.

[1] Sie de bekende verfameling: ***Des Knaben Wunderhorn.*** Alte deutsche Lieder gesammelt von L. Achim von Arnim und Cl. Brentano, 3 d., Heidelberg, 1808.

[2] Gervinus wyst als de oudste uitgave defes volksboeks aan: ***Van Ulenspieghel Leven,*** Antwerpen (1495), s. a. 4.

[3] Eene bloemlefing uit fyne werken is te Neurenberg, 1817, 3 d., door Büsching uitgegeven.

Met Opitz (uit Bunzlau in Slesiën 1597-1639) begint eene nieuwe dichterschool, die eerst in Slesiën en Saksen, dan in Noordduitschland haren fetel had. De verdiensten van Opitz en de invloed. dien hy op de latere schryvers uitoefende, fyn bemerkensweerdig. Hy fuiverde de taal, bewerkte den styl naar het voorbeeld der Ouden en stelde voor altyd de wet vast, dat in duitsche verfen, niet gelyk by de romaansche, de silben blootelyk worden geteld, maar naar den klemtoon in lang en kort moeten onderscheiden worden. Syne poëfij, draagt anderfins het kenteeken der fransche gewrochten defes tydvaks. Onder fyne leerlingen fyn Paul Gerhard, Simon Dach, Andreas Tscherning, Johann Wilhelm Laurenberg, Joachim Rachel, enf. Laurenberg (1591-1659) is befonderlyk onfer opmerkfaamheid weerdig, om dat hy in 't nederduitsch schreef. Syne *Schertzgedichte* [1], die den veranderlyken fin des menschen, het modewefen en de plompe pedanterie van fynen tyd degelyk hekelen, munten uit door naïve menschenverstand en gefonde boertery, waarvan hy toon en taal uit den *Reineke de Vos* putte. Wichtiger dan eenig andere stad wierd toen Hamborg voor de nieuwe dichtkunst; in defe stad leefden Georg Grefflinger, Jacob Swiegel en Philip van Zefen. Defe leste, fegt Gervinus, wist fich de dichtwyfe der Franschen, der Italianen en befonderlyk der Nederlanders toeteeigenen. « Er dichtte lateinisch, französisch und holländisch, und drückt so den engen Verband unserer damaligen Dichtung mit dem Auslande und besonders mit Holland am besten aus. »

De invloed der fransche letterkunde wierd op het einde der 17e eeuw nog grooter door de verbannen fransche protestanten, die in Noordduitschland, en voornamelyk in Hannover en Berlyn eene wykplaats fochten; overal heerschtte onbegrensd Boileau's autoriteit. Eerst Albrecht von Haller, in Switzerland geboren, nam de engelsche dichters en ook wel de ouden, als voorbeeld. Gottsched (1700-67) die in fynen tyd eene dictatoriale oppermagt op de letterkunde uitoefende, was gansch in de oude, styve klassiciteit van Opitz, gelyk Rabener, en Zachariæ. Veel dieper dan defe lesten greep Gellert (1715-69) in 't leven des volks; fyne

[1] *De veer olde beröemede Schertzgedichte; gedrucket in düffem Jahr* (1654). Dit werk is thans nergens meer in Duitschland te bekomen.

fabelen ſullen altyd klassiek blyven in de duitsche letterkunde.

Hier sluit de tweede afdeeling, die der Liriek en Didaktiek. De derde, die van het Drama, omvat het geheele nieuwe duitsche letterdom van Klopstock en Lessing tot aan den *bevrydingskryg*, dat is tot aan 1815. De schryver stelt aldus de oorſaken voor, die het voorheerschen der dramatische gewrochten medegebragt hebben: « De fabel schynt de oorspronkelyke en eenvoudigste vorm van eigentlyke poëtische leerkunst, het anakreontische lied die van eigentlyke Liriek te ſyn; in de oden van Horatius liggen Liriek en Didaktiek het meest te ſamen versmolten. Deſe vormen kwamen by ons alle dry weder op, en wel op een en ſelfde tydstip, namelyk wanneer Klopstock ſich aan het epos, Lessing aan het drama toewyden. Die beide dichtvakken lagen nu eenen tyd lang in geruchtelooſen kamp, tot dat de uitslag en ook de inſichten van denkende kunstenaren, gelyk Gœthe en Schiller, toonden, dat de begunstiging des tyds en de natuur der ontwikkeling alleenlyk tot het drama voerden en dat het epos slechts in de gedaante van ſyne ontaarding, den roman, ſich nevens hetſelve staande houden kon. Wy hebben dus in het derde tydvak de Geschiedenis des Dramas voor onſen leiddraad. Soo nu dit dicktvak in ſyne, hem eigentlyk toebehoorende, periode niet ſoo rein kan afgescheiden worden als het epos en als Liriek en Didaktiek, ſoo ligt ſulks alleenlyk aan het tydstip ſyner verschyning. Het epos konde ſich in de vroegste tyden der letterkunde klaar en ongestoord ontwikkelen, want Liriek, Didaktiek en Drama bestonden ſoo goed als niet, eer het tot ſyn toppunt geraakt was; Liriek en Didaktiek waren daarentegen reeds gekruisd door de uitgangen en ontaardingen des epos en de beginselen des dramas; eindelyk het drama, in eenen tyd van kunstmatig bewustſyn gevormd en beoefend, wierd niet alleen van het voortduren der eerstgeboren vakken bedrongen, maar ook van de willekeurige poogingen van eenige schryvers om deſelve te herstellen en te verlevendigen. Alleen de mannen van genie voorgevoelden reeds in de 18de eeuw, dat de tooneelpoëſij den geeste des tyds was toegepast, en wydden derſelve hunne werkſaamheid toe. Gœthe ſag ten leste duidelyk, dat het schouwspel in den nieuweren tyd gelukte, omdat het een aanschouwend publiek rond ſich verſamelde, en dat het epos niet ſoo

goed beviel, omdat wy geen hoorend publiek meer hadden. Dit wordt door de geschiedenis der poëfij in 't algemeen bestadigt. De nieuwere tyd, waarin de wetenschap en de vorming des verstands die kracht der phantafij heeft verdelgd, die fich den inhoud der stille vertelling der Rhapsoden en reifende fingers wist te vertegenwoordigen, moest noodfakelyk de dramatische middelen grypen, die op de stomp gewordene finnen levendiger werken: werkelykheid der daarstelling, gesprek, verlevendigde handeling en onmiddelyke werking op de driften des aanschouwers fyn immers de kenteekens des dramas.

Wy fullen den schryver niet opvolgen in de geschiedenis van het duitsch tooneel in de vroegere tyden; wy gaan tot het nieuwere tydvak over, waarin hy de omstooting der conventionneele dichtkunst door verjonging der nationale poëfij beschryft.

Klopstok (geboren te Quedlinburg, nederd. Kwellenborg, 1724-1803) uit de noordduitsche school gesproten, is met Lessing de stichter der nieuwere hoogduitsche letterkunde. In hem vindt men vereenigd met de kennis van het schoone, een diep godsvruchtig gevoel en eene warme vaderlandsliefde. Syn scherpe blik opende der toekomst nieuwe wegen en met hem begint dus eerst de wedergeboorte der eigentlyk classike literatuur. Wat de gansche toenmalige poëfij verstrooid in duifend proeven en nabootsingen had bygebragt, vereenigde Klopstock in fyne *Oden* en in den *Messias*. Hy trof in fyne gedichten gansch anders dan fyne voorgangers den toon der oudheid, des germaanschen Noordens en felfs des Oostens, alles met waarheid en deftigheid uitdrukkende. Met het gebruiken der rhythmische versmaat der ouden, gaf hy der dichtkunst eenen nieuwen en verhevenen trant; fyne oden hebben de musikaalsche werking dergene van Horatius; in fyn Messias heerscht de plegtige toon en de kunstvorm der oudheid. Minder gelukkig is hy in fyne latere christelyke gedichten geweest. Dat Klopstock een voorbeeld voor veel gelyktydige dichters was, kan men ligt verstaan. Kleist in fynen *Frühling* (ook in hexameters en in den geest der oudheid), en Gefsner in den *Tod Abel's* en in fyne *Idyllen*, beide in deftig onrym, kunnen als fyne eerste leerlingen genoemd worden. Tot Klopstok's schole behooren ook Rammler (1725-98), die rhytmische oden maakte en Horatius in fyne versmaat vertaalde;

Cramer en J. Ad. Schlegel, die naar 't voorbeeld des meesters *Geistliche Lieder* dichteden.

Lessing (uit Camenz 1729-81) richtte de nog onbestemde geesten naar het drama. Syne tooneelstukken *Minna von Barnhelm*, *Emilia Galotti*, *Nathan der Weise*, wierden van het duitsch publiek als de eerste echt nationale stukken met algemeen gejuich begroet en honderdvoudig nagebootst. In fyne *Literaturbriefe*, en later in fyne *Dramaturgie* trad hy vyandig den ingewortelden smaak voor de fransche schouwspelen te gemoet en wees Shakespeare aan als het voorbeeld dat de duitsche tooneeldichters nemen moesten.

Lessing was tegelyk een geleerde en een volkmatige dichter, «ein Volksmann, fegt Gervinus, aber immer von geadelter Gefinnung; eine Zeit lang ein Hofdiener, aber als folcher gegen jede Beschränkung feines freien Wirkens rebellisch.» De fabel, het lied, het puntdicht, de theorie der kunst en der letterkunde wierden van hem met even veel geluk behandeld. Wieland (1733-1813) tydgenoot van Lessing had eene gansch andere richting genomen; de ouden en de Franschen, en voornamelyk de toenmaals foo feer geprefene Voltaire en Rousseau waren fyne voorbeelden. Gelyk defen wyde hy fich aan verscheidene letteroefeningen toe; rym en onrym, lieden heldendicht, kritische arbeiden en vertalingen vloeiden uit fyne pen. Syn *Oberon*, die in 1780 verscheen, fal fynen naam altyd in aandenken houden [1]. Herder, (uit Morungen 1744-1803) die op Lessing's voorgang en voorarbeiden steunde, gaf der poëfij, niet foo feer door eigene gewrochten dan door diepe gedachten en gefonde opwekkingen van allen aard eene machtige voortdryving. Hy keert aan alle nabootsingen den rug toe, om fich den oorspronkelyken gefange, der natuur en der jeugd der volkeren toe te wenden.» Hy drong aan op duitschheid, volksdommelykheid, eigenaardigheid der schryfwyfe, waarvan Lessing het voorbeeld had gegeven, en originaliteit wierd nu het algemeene leuswoord der nieuwe dichter-

[1] De heer Ad. Vandevelde te Gent is met eene vertaling van den Oberon befig. Wy hoorden hem er verscheiden brokken van in de Gentsche Maatschappy *de Tael is gansch het volk* voorlefen; fy waren wel gelukt en laten ons maar betreuren dat de heer Vandevelde het geheele niet uitgeeft.

school. Hy wees deſe originaliteit aan in de groote dichters van alle tyden en volkeren, terwyl hy tegelyk iedereen in de kleur ſyns tyds toonde, iedereen gelukkig in ſyne natuur en eigenaardigheid opvattede en later in verscheidene proeven van overſettingen en nabootsingen iedereen in ſynen toon en geest liet spreken. Overal erkent men hier ſyne voorliefde voor de oorspronkelyke gebruiken der volkeren, waarmede hy ſich uit den bibel, Ossian en Homer bekend gemaakt had. Dit streven laat ſich vooral bemerken in ſyne *Stimmen der Völker*, waarin hy een aantal volksliederen verſamelde en in ſyn boek *über den Geist der hebraïschen Poesie* (1782). Eene rei van allerlei overſettingen en proeven vertoont ſich door Herder's lange letterkundige werkſaamheid onafgebroken tot den *Cid* toe (1801), die op het toppunt ſyner kunstproeven staat [1].

Nu rigt ſich onſe blik naar de Rhynlanden, waar Gœthe (uit Frankfort 1789-1832) optrad. Door Lessing's schriften en Herder's persoonlyken omgang gevormd, nam weldra de groote dichter eene eigenaardige rigting. In hem erkennen wy, by ſyne verkregene geschiktheid, de neiging om ſich afteſonderen, de massen en het openbare leven van ſich aftekeeren. By Gœthe heeft alles eenen realen grond, alle dichtwerken ſyn by hem « Bruchstücke eines Lebensbekenntnisses; » alles knoopt ſich in hem aan ſyne ryke magtige personaliteit. Door ſyne gansche lange dichterloopbaan kon hy nooit van die richting afwyken, alles wat hem verblydde of verveelde, kwelde of beſig hield, in een beeld, een tafereel, een gedicht te vervormen en met ſyne eigen persoon voortestellen. Daardoor onderscheidde ſich Gœthe van Klopstock, dat hy altyd op het regelen des gevoels gadesloeg, als hy aan 't werk ging, terwyl Klopstock onder de heerschappy ſyner aandoeningen schreef. Van daar by Gœthe die gerustheid, die klaarheid, die vrede, welke het echte genie aankondigen en die hem de middelen verschaffen, om in het uitvinden tusschen hem en de uiterlyke dingen eenen grenspaal vasttestellen. Reeds in ſyne *Jugendgedichte* scheen het, als of eindelyk de lang verwachtte dichter geboren ware, die de gave der onmiddelbare

[1] Van ſyne *Philosophie der Geschichte* (in 't fransch door Quinet vertaald), gelyk van ſyne andere werken kan hier natuurlyk de rede niet ſyn.

inboefeming wedergebragt hadde, gelyk men fe in de fangers der oude tyden had vermoed. Door fyne eerste twee werken vervormde Gœthe met eenen slag de gestalte der duitsche poefij en behaalde door defelve eene beslissende fege over alle vreemde invloeden. In *Götz van Berlichingen* (1773) brak het politische vryheidsgevoel door, dat nu ook reeds in Duitschland begon grond en bodem te vatten; Shakspeare's dramatische verordening wierd met dit één stuk by de Duischers ingevoerd; het talent, fich in den toon van andere tyden te verfetten, bewees fich hier in een groot en ryk gedicht. In *Werther's Leiden* (1774) schildert Gœthe den kamp des genies met de sociale vooroordeelen van fynen tyd; de persoon van Werther is nogthans geen « moralisches genie » gelyk Gervinus het fegt; hy befwykt onder de drift, en wel onder eene onvryspreekbare drift. De uitwerkselen defer beide boeken wierden onmetelyk. Rond het jaar 1775 fien wy den dichter aan het hof te Weimar, waar fich toenmaals de voornaamste der hoogduitsche letterkundigen, Wieland, Herder, later Schiller, Schlegel, Tieck en anderen te samen vonden. Tien jaren lang bragt Gœthe niets van groot belang tot stande; het scheen dat hy in de verstrooijingen des hofs fich verloren had, maar de volgende tyden bewefen, dat hy gedurende die jaren de magtigste ontwerpen in fyne fiel had laten ryp worden.

Wy gaan over eenige dichters, gelyk Jacobi, Mœser, Leisewitz, Lenz, Heinse en Boie. By Bürger (1748-94) doet de schryver opmerken, dat, hoe volk- en natuurmatig fyne *Balladen* ook fyn, fy nogthans met de grootste forgvuldigheid en korrektheid gearbeid waren. Aan de gebroeders von Stolberg die Klopstock op het getrouwste nastreefden, ontbrak gelyk ook aan vele opwekbare gemoederen, een vaste kern; en de buitenwereld kon hun denfelven niet geven.—Joh. Heinr. Voss heeft fich door fyne vertaling van Homer in rhythmische verfen meer dan door eenig ander van fyne werken, eene europeïsche beroemdheid verworven. Door de behandeling des hexameters stelde hy een lichtpunt voor den poëtischen styl der Duitschers, gelyk Luther's Bybel het deed voor hunne sprake in 't algemeen, en Winckelmann werken voor het verstaan der plastische schoonheid. Met den hexameter, wiens rhythmus gelykgewicht en beweging vereenigt, verhief men

ſich boven den gemakkelyken en onverschilligen gang des iambus, een edeler toon iwierd aan den dichttrant ingeprent, die ſich van toen af ook aan de andere versmaten, gelyk aan het tragische vers by Gœthe en Schiller, mededeelde. « Versmaat en taalbeheersching is by Voſs in Theorie en Praxis ſoo volmaakt, bemerkt Gervinus, dat dit alleen reeds poëtische werking maakt. » Deſe verhevenheid der sprake droeg de noordduitsche dichter op de eenvoudige huis- en natuurliederen over, ſoo b. v. in ſyn schoon landelyk gedicht *Luise* en in ſyne *Idyllen*, waarvan twee in 't nederduitsch geschreven ſyn. Op Voſsens spoor in de Idylle traden Hebel[1] (176-1826) en Usteri (1765-1827) die van hunnen provincialen tongval, den alemannischen, gebruik maakten.

Laten wy met den schryver tot Gœthe terugkeeren. Tusschen hem en de poëſij lag toenmaals het hofleven. Eerst de aanblik van Italië, eerst Roome riep het ingesluimerde genie weder op. Met den kunstſin ontwaakt de ſedelyke ſin; de studie der natuur en der beeldende kunsten verſynt in hem den schoonen vorm, den klassischen stijl. Met het natuurlyke, waaraan hy tot hiertoe hulde had beweſen, ſoekt hy nu het schoone te paren; wet, maat en beperking, die moreele deugden des kunstenaars, prenten ſich diep in ſynen geest in. Vroeger had hy Homeer altyd in overpoëtischen glans geſien; nu las hy hem in Sicilië met gansch andere oogen weder; hy erkende nu deſelfde natuurlykheid, die hy in de eerste periode ſyner dichtwyſe had geſocht, maar verbonden met de idealiteit en reinheid, waarnaar hy in deſen tweeden tydkring streefde. Thans trachtte hy ſich geheel met den ſin en den geest der oudheid te doordringen; hy wendde ſich by voorkeur der antike kunst toe en beval nu benevens de studie der natuur, die der ouden aan. De treurspelen *Iphigenie* (1787) en *Tasso* (1790) ſyn het uitvloeisel deſer nieuwe vervorming van Gœthe's genie; hy hield ſich in Roome ook beſig met ſangspelen. « In *Egmont* (1788) bemerkt men nevens elkander de verscheidene vormen, waarin Gœthe ſich toenmaals beweegde; tooneeleffecten, gelyk in een ſangspel, een rhytmische proſa, die aan Iphigenie erinnert, den aanleg tot eene dramatische geschiedenis in den ouden Shakspear'schen trant van

[1] Sie over Hebel onſe 4e afl., blſ. 127.

Götz von Berlichingen en voor onderwerp een oproer, gelyk ſoo dikwyls in de treurspelen deſer dagen, die in de literatuur, om ſoo te ſeggen, het groote schouwspel der fransche omwenteling vooraf verkondigden. » De *Faust* wierd kort na 's dichters terugkomst in 't vaderland geschreven. Dit gedicht, waarin volgens Gervinus, « das schönste geleistet ist, was poëtische Darstellung geben kann » drukt Gœthe's natuur doorgaans uit, den stryd tusschen het denken en het leven, de onbeperkte begeerte naar het weten en het genieten. Met regt merkt hy hier op, dat de figuur van Faust, met den geest van twyfel en nieuwigheidsſucht die deſen tyd kenschetste, volstrekt overeenkwam.

In de jaren, waar Gœthe ſyne volmaakste scheppingen in 't licht gaf, treedt eerst Schiller (uit Marbach, 1750-1805) op, die terstond als vriend der natie begroet wierd. Syne eerste dramatische gewrochten waren ſoo vele *manifesten* tegen den onnatuurlyken druk, die op de toenmalige samenleving weegde; *die Räuber* (1781) wierden in Mannheim met grooten byval opgevoerd en maakten denſelfden indruk als Götz; met *Fiesco* (1783) begon het historisch drama, waarin de dichter ſoo groot geworden is; in *Kabale und Liebe* (1748) stelde hy de scheuring der standen en de verwarring der hoflevens daar. Merkweerdig is 't, dat er in Schiller gelyk in Gœthe deſelfde liefde voor de Ouden, en wel op denſelfden tyd, ſich aan den dag legde. Hy las voortyds de grieksche treurspeldichters nog in fransche vertalingen; met de verschyning van Voss' Homeer ging er hem gelyk Gœthe een nieuw licht op, en hy studeerde de Ouden, om ſynen dichterischen smaak te reinigen. Van deſe verandering getuigen ſyne dichtstukken *die Künstler* en *die Götter Griechenlands* (1788-89) en ſyn treurspel *Don Carlos* (1787). In dit meesterstuk stelt hy, ſegt Gervinus, van de strydigheden der natuur en der conventie, die het algemeen onderwerp der treurspelen van dien tyd was, de grootste voor, met wereldborgerdom, natuurrechten en vernuft tegenover despotismus en willekeur te ſetten. »

Na eenige bladſyden aan de roman-literatuur toegewyd te hebben, gaat de schryver over tot den humoristischen *Jean Paul Fr. Richter* (1763-1825), dien hy wel al te streng beoordeelt. Wel is waar is Jean Paul, de vertegenwoordiger der

jeugdige gedachten en voor de jonge lieden meer dan voor de rype mannen genietbaar, maar hy gelykt onder defe betrekking aan Vofs, wien de schryver nogthans veel lof toefwaait. Men moet immers daarvoor het hoogstpoëtische van fynen onvergelykelyken humor niet miskennen. Dat hy in 't kleinleven afdaalt, is geen verwyt, want het ligt in den aard des luimigen schryvers, dat hy in ieder hoek, in ieder punt van ons bestaan doordringe, om de daadfaken, die hy er uit haalt, aan de beelden van fyn ideaal tegenovertestellen. Seker is het, dat de *Auswahl aus des Teufels Papieren, de Unfichtbare Loge, Quintin Fixlein, die Blumen-, Frucht-und Dornenstücke, Titan* en in 't wetenschappelyk gefyne *Æsthetik* en fyne *Levana* altyd onder de beste werken des hoogduitschen letterdoms fullen gerekend worden.

Tegen het einde der lest verloopen eeuw bemerkte men in Duitschland eene merkweerdige liefde voor het tooneel. De schouwspelers verkregen eenen meer natuurlyken en deftigen toon; staande troepen vormden fich eerst in Hamborg, dan in Mannheim, Weenen, Gotha, Berlyn en Weimar en in die steden wierd allengskens de smaak van 't publiek verfynd. Eene menigte dramatische dichters ontstonden nu van alle kanten; derfelver groepen deelden fich ongeveer in gelyke mate tusschen den trant van *Götz van Berlichingen*, die als voorbeeld der dramatische geschiedenis des vryen, regelloofen, Shakespearschen styls gold, en in dien van *Emilia Galotti*, die eene tooneelmatiger dramatische kunst opende. Men dwaalde toch van wederkanten : van den eenen verloor men de vereischten der opvoering uit het oog en breidde de historische stukken tot gedialogueerde romanen uit; van den anderen beoogde men niets anders dan theatereffekten en bragt alleenlyk smakeloofe nabootsingen van fransche stukken voort. De namen der toenmalige tooneeldichters Eckhof, Gotter, Schröder fyn thans weinig bekend, maar Iffland (uit Hannover 1759-1814) en Kotzebue (uit Weimar, 1761-1819) hebben goede tooneelstukken in den klassischen trant geleverd; defe laatste is voornamelyk daarin te berispen, dat hy te gauw en te veel geschreven heeft.

Tot Gœthe en Schiller terug komende, schildert Gervinus met scherpfinnigheid de verscheidene indrukken, die de fransche om-

wenteling op die groote dichters uitoefende en toont de gelukkige uitslagen die later uit hunne vriendschappelyke en letterkundige betrekkingen voortgesproten ſyn. « Sie wollten, ſegt hy, ihre einseitigen Naturen erweitern, ergänzen, vervollständigen, indem sie sich in ein gemeinsames Streben einlebten, und sie bieten in dem innigen Bunde widerstrebender Elemente ein Schauspiel dar, dem man nicht häufig wieder begegnet. » *Die Horen, der Musenalmanach, die Xenien,* de balladen en lirische gedichten ſyn de eerste opbrengsten de ſer vereenigde werkſaamheid en de voorloopers van grootere scheppingen. In Schiller's *Lied van der Glocke* ſiet menden wysgeer en den menschlievenden dichter; in Gœthe's *Römische Elegien, venetianische Epigrammen*, den onverschilligen poëet, die met het leven speelt. De *natürliche Tochter* en *Hermann und Dorothea* (1798 en 99) ſyn op den grond der politische gebeurtenissen gebouwd; dit leste gedicht, ſoo schoon en ſoo eenvoudig is, ſegt Gervinus, veel nader by de naïve kunst der Ouden, dan eenig ander dichtwerk der nieuwere tyden. *Wilhelm Meister,* dien Gœthe reeds in Italië had ontworpen, en waar ſoo lieve en poëtische gestalten in voorkomen, getuigt van de, toen merkelyk ſwankende dichtwyſe des schryvers; het eerste deel is episch en ryk in daadſaken, het tweede beschouwende, stil en diepſinnig. Intusschen schreef Schiller ſyne beste stukken, *Wallenstein,* dit echt duitsche treurspel, *Maria Stuart* (1799) *die Jungfrau von Orleans* (1801), *die Braut von Messina* (1803), *Wilhelm Tell* (1804). Deſe dichtwerken waarin Schiller's edele geest en vryheidsſucht heerschen, wekten overal de warmste deelneming op en van deſen oogenblik af aan wierd hy de groote volksdichter der duitsche natie.

Met regt bemerkt Gervinus, dat er reeds in de leste tooneelstukken van Schiller de invloeden der romantische school ſich laten waarnemen; wat hy echter over deſe poëtische ontwikkeling der hoogduitsche letterkunde ſegt, spreekt het algemeen gevoel tegen. Hy stelt het romantismus als het verval der nationale poëſij voor, terwyl het slechts als eene vervorming derſelve mag beschouwd worden. De romantische school heeft in de gebroeders Schlegel (uit Hannover: Friedrich, en (1772-1829); Aug. Wilh. (1767-1845), veel meer als kritikers dan als dichters bekend, hare

wetgevers, in Ludwig Tieck (uit Berlyn, geb. 1773) haren hoofdvertegenwoordiger gehad. De eerste beginselen van Tieck droegen echter geene romantische kleur: fyne *novellen* fyn ware en somtyds satirische tafereelen des samenlevens[1]; *Abdallah* is eene orientaalsche schrikvertelling in den smaak van Klinger, hier en in *William Lovell* is Rousseau de lieveling des schryvers. In *Pieter Lebrecht* en in de *Volksmärchen* (1797) is de romantische kleur nog onfeker; eerst in *Sternbald* (1798) ging Tieck in den nieuwen geest des tyds over. Nu scheen de poëfy by hem van de werkelykheid geheel en al afgescheiden; hy wierp fich vry en wild in 't wonderbare. Syn *Phantasus* (1812) wierd het lievelingsboek des tyds; daar fyn al de *genres* in vereenigd, die Tieck heeft behandeld: kinderveltelsels, romantische novellen en sagen, treur- en lustspelen. Die leste soort van gedicht heeft eene literar-historische beduidenis door fyne satirische polemiek (voornamelyk in den *Gestiefelten Kater*) tegen de platborgelyke tooneelstukken van Cramer, Spiefs en Schenkert. In fyne dramatische vertellingen, gelyk *Genoveva* (1800), heeft hy met veel geluk de oude sagen, die ons al in hunne bloote ruwheid foo feer bevallen, in Shakespeare's trant voorgesteld. Aan Tieck is de duitsche tooneelletterkunde ook veel verschuldigd voor fyn aandeel in de voortreffelyke vertaling des grooten engelschen treurspeldichters, die hy met Schlegel ondernam[2]. Wy fullen ons op de andere tooneeldichters van dien tyd, Collin, Zacharias, Werner, Falk, Seume, Zschokke (die later fyne schoone novellen schreef) en Kleist niet ophouden, en slechts ten aanfien van OEhlenschlæger (geb. te Koopenhagen 1779) doen opmerken dat de schryver hem geen recht laat wedervaren; de groote noordsche dichter, die, door fyne duitsche omwerking van fyne, eerst in 't deensch geschrevene, tooneelstukken, ook in 't hoogduitsche letterdom eene eerlyke plaats bekleedt, heeft toch immers, door de nationale kleur fyner dichtwerken,

[1] Wy geven hierachter als proeve, eene der kleine vertellingen van Tieck in 't jaar 1796 geschreven.

[2] Wy bevelen onfen vlaamschen schryveren aan de nieuwe uitgave in 12 deelen 18° (Berlyn 1844) defer overfetting van Shakespeare; fy kost maar 15 fr., dus goedkooper dan de fransche vertalingen. Naar aller kenners oordeel is defe vertaling foo getrouw en foo natuurlyk, dat fy een tweede origineel mag genoemd worden.

uit de aloude tyden van Skandinaviën geput, eene nieuwe baan voor de dichtkunst geopend. —,Merkweerdig is het, dat de latere werken van Gœthe, b. v. *die Wahlverwantschaften* (1809) « das Meisterstück der deutschen Novellistik » en *der westöstliche Divan* (1818) in 't romantische overgaan, terwyl Tieck's jongere novellen door gebrek aan plantastische en door eene fekere terugkomst tot de klassike gedachten, worden gekenteekend; die schryver is felfs in fynen schoonen historischen roman : *Een Aufruhr in den Cevennen,* eene voor hem nieuwe loopbaan ingetreden.

Door dit kort begrip van Gervinus' Handboek hebben wy eenen vlugtigen blik willen werpen op de geschiedenis der hoogduitsche letterkunde, die by ons nog foo weinig bekend is. In eene naaste aflevering fullen wy eene schets der nieuwere duitsche literatuur geven.

J. Vanderbeek.

BELGIEN. HANDBÏCHLEIN FÜR REISENDE, nach eigener Anschauung und den besten Hülfsquellen bearbeitet. Dritte durchaus umgearbeitete Auflage. Koblenz. Karl Bädeker. 1845. Blf. 264. — Frs. 3-75.

De herhaelde uitgaven, welke dit werkje heeft beleefd, getuigen van zyne praktische weerde. Met dit Handboekjen in den zak, kan de reiziger gerustelyk den *commissionnaire* laten loopen, want buiten eene kaert van Belgien, bevat het nog de plannen van het slagveld van Waterloo en van de steden Luik, Leuven, Brussel, Antwerpen, Gent, Brugge, Oostende. Hy kent de geldsoorten, de inrigting der hôtels, het tarif der drinkgelden, de diligentien, de yferen wegen ; hem wordt eene korte geschiedenis van Belgie aengeboden, een overzigt over de vlaemsche en brabantsche schilderscholen, en eene verhandeling over de *taal.* De laetste twee afdeelingen zyn het vooral, welke ons als 't ware verpligten, van dit werkje te spreken, want de uitgever is een warm aenhanger van onfe beweging, gelyk de bladz. IV-VII getuigen; hy spreekt daer met eene regtzinnige liefde over de regten onfer tael en deelt als bewys van hare verwantschap met het hoogduitsch eenige strofen mede uit het dichtstuk, dat Van Duyse in den zomer van 1844 aen den keulschen

Männer-Gesang-Verein rigtte. Als antwoord op dit gedicht, roept hy dan den Vlamingen toe :

« Wir blickten auch nach euch ihr deutschen Brüder —
Ihr wollt es sein, wir haben euer Wort,
Und dieses sei des Bundes starker Hüter,
Hier sei es wahr, und wahr auch sei es dort !
Vlamingen denn die Hand zum Bruderzeichen,
Schlagt in die feste, liebewarme Hand !
Und lasst mit uns das Flehn zum Höchsten steigen :
Gott schütze unser deutsches Vaterland !

Simrocks schoon gedicht « *Belgien* » eens door *Vlaemsch België* medegedeeld, die warme hartelyke willekomgroet aen de Vlamingen vinden wy er ook, en in en wel als inleiding tot het boek. Het voerte als motto de volgende woorden van Van Duyze:

En waer is 't vaderland des duitschen stams?
Alom, waer der Germanen tael
Zich heft en bloeit en 't volk verrukt,
Daer is ons vaderland.

Een heer E. F. (Emile Frensdorff?) verwondert zich in een feuilleton der *Indépendance,* dat Mevrouw van Ploennies in hare Reiseerrinnerungen slechts van *Vlaemsch België* spreekt en niet van eenige franschschryvende Belgen gewag maekt. Hy kan zich overtuigen, dat dit juist hetzelfde geval is met dit reisboekje. In Duitschland houdt men weinig van de franschschryvende Belgen, want de *duitsche* simpathien worden natuerlyker wyze alleenlyk betoond aen degene die van de *nederduitsche* tael gebruik maken.

X. Z.

HET ARME KLEINE EENDJE.

(NAAR HET DEENSCH VAN ANDERSEN [1].)

Het was zoo verrukkelijk daar buiten op het land; 't was zomer, het koren stond geel, de haver groen, het hooi was lang, de groene weiden opgehoopt ter neêr gezet, en daar stapte de ooijevaar op zijne lange roode pooten

[1] Overgenomen uit *de Tyd.*

en klepperde Egyptiesch, want die taal had hem zijne moeder geleerd.

Rondom die bouw- en weilanden lagen uitgestrekte bosschen, en in het midden dier bosschen sluimerden diepe meeren; ja, het was inderdaad verrukkelijk, daar buiten op het land! En te midden van die heerlijke streek stond een oud ridderslot, met diepe grachten omgeven; van den muur tot beneden aan het water groeiden groote klissen-blåren, en deze waren zoo hoog dat kleine kinderen er wel regtop onder konden staan; onder die blåren zag het er al even wild uit, als in het diepste van het bosch. Onder die klissenblåren lag eene eend op haar nest, om hare jongen uit te broeden; maar het duurde haar wat lang, eer zij er uit wilden komen en daarby kwam nog, dat zij zelden bezoek ontving; de andere eenden zwommen liever de grachten rond dan dat ze er uit en op het land gingen, om zich daar onder de klissen-blåren neêr te zetten en met haar te snateren.

Eindelijk ging het eene ei na het andere open; « piep! piep! » schreeuwden ze; alle eidooijers waren levend geworden, en nu staken de kuikens den kop naar buiten.

« Rep! rep! » deden ze en zoo repten zij zich allen zoo veel ze konden, en zagen naar alle zijden onder de groene blåren heen, en de moeder liet ze zien, zooveel ze maar wilden, want het groen is goed voor de oogen.

« Hoe groot is toch de wereld! » zeiden de jongen; want nu hadden ze vrij wat meer ruimte, dan toen ze nog binnen in de eijers lagen.

« Denkt gij dat dit heel de wereld is? » vroeg de moeder. « O, die strekt zich nog veel verder uit. Zelfs tot aan de andere zijde van den tuin tot in het weiland van den predikant, doch daar ben ik nog niet geweest! — Gij zijt er toch immers allen, » vervolgde zij opstaande, « neen, laat zien, ik heb ze allen nog niet; daar ligt dat groote ei nu nog; hoe lang zal dat nog wel duren! het begint me nu haast te vervelen! » en nu zette zij zich weêr op het ei.

« Wel, hoe gaat het? » zei een oude eend, die gekomen was, om haar eens te bezoeken.

« Het duurt zoolang met dat eene ei! » antwoordde de broeijende eend, « het wil maar volstrekt niet open gaan; maar zie toch eens naar die anderen, zijn dat niet de liefste eendjes, die men ooit heeft gezien? zij gelijken allen op hun vader; die deugniet, hij komt niet eens naar mij omzien. »

« Laat me dat ei, dat niet open gaan wil, eens zien! » vervolgde de oude eend. « Wel, zusje lief, dat is een kalkoenen-ei, geloof me! ik ben ook eens zoo gefopt geworden en toen heb ik wat te zorgen gehad voor dat jong; het was bang voor het water, ik kon het er volstrekt niet in krijgen; ik mogt praten zoo veel ik wilde, het hielp niemendal. Kom, laat me dat ei eens zien! — ja, dat is een kalkoenen-ei, laat dat maar gerust liggen, en leer liever de anderen zwemmen. »

« Ik wil er toch nog maar wat op liggen, 't heeft nu toch zoo lang geduurd, dat het er op een dag of wat meer niet aankomt, » zeide de eend.

« Zoo als ge wilt, » hernam de oude eend en ging heen.

Eindelijk ging ook het groote ei open. « Piep! piep! » zei het kuiken en kroop er uit: het was groot — en leelijk ook. De eend beschouwde het zeer aandachtig.

« Het is toch een geweldig groot eendje, » zei ze, « geen der anderen ziet er zoo uit, maar zou het daarom wel een kuiken van een kalkoen zijn? Nu, daar zal ik spoedig achter komen, en in het water moet het, al zou ik het er zelve instooten. »

Den volgenden dag was het zeer schoon weêr. De zon scheen op de groene klissen-bladeren. De eend ging met haar kuikens naar de gracht; plasch — daar sprong zij in het water.

Rep! rep! en het eene kuiken na het andere plompte haar achterna; het water sloeg hen over den kop, maar spoedig kwamen zij weer boven en zwommen, o, zoo mooi en deftig; de pootjes bewogen zich als van zelve; allen waren er nu, en ook het leelijke graauwe eendje zwom mede.

« Neen! » zei de moeder, « het is van geen kalkoen; zie hoe goed het met zijn pootjes voort kan en hoe regt het zich houdt; — ja, het is toch mijn eigen kind. Als men het ter dege beschouwt, is het toch een aardig ding. « Kwaak! kwaak! — kom ge nu maar meê, ik zal u in de wijde wereld brengen, en aan de andere eenden laten zien; blijft toch vooral digt bij mij opdat er niemand weg rake; en neem u vooral in acht voor de katten. »

En zoo kwamen zij in den eendenhof.

Daar nu was een vervaarlijk rumoer, er waren twee families, die met elkander op een palingskop twistten, en op 't laatst ging de kat er nog meê weg.

« Kijk, zoo gaat het in de wereld, » zei de moeder terwijl zij haar snavel spitste; zij wilde den palingkop ook wel hebben.

« Gebruikt uwe beenen nu, » vervolgde zij, « zorgt dat gij ook meê kunt doen, en buigt uwe halsjes voor die oude eend daar; zij is de voornaamste van allen die gij hier ziet, zij is uit echts paansch bloed daarom is ze zoo dik; ziet ge wel, zij heeft een rood lapje om den poot; nu, dat is iets bijzonders, en de grootste onderscheiding voor een eend; het beteekent eigenlijk dat men ze niet gaarne zou verliezen, en dat ze door dieren en menschen moet gerespecteerd worden! — Kwaakt nu! — Zet de pootjes zoo niet naar binnen, een wel opgevoed eendje zet de pootjes ver van elkaar, juist zoo als vader en moeder dat doen; zie zoo! nu, buigt nu uwe halsjes en zegt: « kwaak. »

En dat deden zij; maar de andere eenden die om hen stonden, bekeken ze en riepen toen: « Kijkt eens! nu komen er nog al meer bij, als of het nu nog

niet mooi genoeg is, foei! wat ziet dat eene dier er uit, neen dat is te erg, dat kunnen wij niet velen, » en te gelijker tijd vloog er een eend naar den troep en beet het arme leelijke eendje in den nek.

« Laat dat beestje ongemoeid, » zei de moeder, « het doet immers niemand kwaad. »

« Ja, maar het is te groot, en het ziet er zoo raar uit, » antwoordde de bijtende eend, daarom moet het wat geknuffeld worden.

« Het zijn knappe kinderen, die moeder heeft, » beliefde de oude eend met de lap om het been te zeggen, « zij zien er allen zeer goed uit, maar dat eene is niet gelukkig uitgevallen; ik wenschte wel dat er nog wat aangedaan kon worden. »

« Dat zal niet gaan! » antwoordde de moeder beleefd. « Het is wel niet zoo als 't behoort, maar 't is evenwel een goed kind en 't zwemt zoo mooi als een der anderen, ja ik durf zeggen, nog beter; ik denk dat het met der tijd wel wat kleiner zal worden; het heeft te lang in 't ei gelegen; en misschien is het daardoor niet zoo mooi geworden. » En met deze woorden plukte zij aan de veêren in haar hals en streek ze toen weêr glad. « Het is bovendien een mannetje, » zei ze, « daarom komt het er minder op aan. Ik denk, dat het een sterk ding zal worden, want nu reeds weet het zich zoo goed door het water te reppen. »

« Die andere eendjes zijn aardige beestjes, » vervolgde de oude eend, » kom, doe nu maar als of gij te huis waart, en ingeval gij hier of ergens een palingskop vindt breng dien maar bij mij. »

En dus waren ze zoo goed als te huis.

Maar het arme eendje, dat het laatst uit het ei gekomen was en er zoo leelijk uitzag, werd gebeten, gestooten en geplukt, niet alleen van de eenden maar ook van de hoenders. « Het beest is al te groot, » zeiden allen, en de kalkoensche haan, die met sporen aan de pooten ter wereld was gekomen en daarom geloofde, dat hij Keizer was, blies zich op en zag er uit als een schip met volle zeilen, ging toen op het eendje los, snaterde en werd geheel rood om zijn kop.

Het arme eendje wist eindelijk niet meer, waar het gaan of staan zoui het werd zeer bedroefd omdat het er zoo leelijk uitzag en daardoor een aanstoot was voor den eendenhof.

Zoo ging het den eersten dag; later werd het al erger en erger. Het ongelukkige eendje werd door allen vervolgd; zelfs zijne zusters waren er zoo boos tegen, dat ze gedurig zeiden: « Och of u de kat maar pakken wilde, leelijk dier! » en de moeder voegde er dan wel eens bij: « ik wenschte dat gij maar heel ver van hier waart! » De andere eenden beeten het diertje; de kippen sloegen het met de vleugels; ja zelfs het meisje dat de beesten moest voederen, schopte het met den voet.

Op eens liep het graauwe eendje weg en vloog over de haag naar de andere zijde; de kleine vogels in de struiken vlogen verschrikt weg. « Dat komt omdat ik zoo leelijk ben, » dacht het eendje, en sloot de oogen; doch het liep al verder en verder voort. Eindelijk kwam het aan een groot water, waarin wilde eenden huisden. Daar bleef het den ganschen nacht liggen; het was zoo moede en zoo angstig.

Des morgens vlogen de wilde eenden uit en bekeken den nieuwen kameraad. « Wat voor een dier zijt gij? » vroegen zij en het eendje keerde zich heen en weêr en groette zoo goed het maar kon.

« Gij zijt al buitengewoon leelijk, » vervolgden de wilde eenden, « maar dat is ons om 't even, als gij maar niet tracht om in onze familie te willen komen. » Het arme eendje dacht waarlijk aan zoo iets nog niet; het was al blijde als het maar tusschen hun riet mogt liggen en van hun water drinken.

In dien toestand bleef het diertje twee dagen, toen kwamen er twee ganzen — of liever, wilde ganzen-kuikens; het waren hanen. Het was nog niet lang geleden dat zij uit het ei gekropen waren, en daarom waren zij nog zoo overmoedig.

« Hoor eens vriendje, » zeiden ze, « gij zijt zoo leelijk, dat wij u goed mogen lijden; wilt gij meê reizen en trekvogel worden? » Hier in de buurt is een ander meir; en daarin zijn nog verscheidene wilde knappe ganzen, altemaal vrouwtjes; gij zijt nu in de gelegenheid om uw fortuin te maken, hoe leelijk ge ook zijt. »

« Pif! paf! » klonk het op dat zelfde oogenblik, en de twee wilde ganzen vielen dood tusschen het riet; het water werd bloedrood gekleurd.

« Pif! paf! » klonk het andermaal, en eene menigte wilde ganzen vlogen uit het riet weg, en toen werd er nog al meer geschoten. Het was in den vollen jagttijd. De jagers hadden zich rondom het breede water gelegerd; eenigen zaten in de takken der boomen die zich verre over het riet uitstrekten. De blaauwe rook trok als wolken in de donkere boomen of dreef over het water. De jagthonden kwamen in den poel; plasch! plasch! en riet en biezen bogen naar alle kanten. Dat was een bang oogenblik voor het arme eendje; het verborg zijn kopje onder de vleugels. In dat zelfde oogenblik stond een vervaarlijk groote hond digt bij het eendje; de tong hing hem uit den muil, zijne oogen vonkelden vreeselijk; — hij sperde de kaken open naar het eendje en nam het tusschen zijn scherpe tanden — maar plasch! plasch! en de hond ging verder, zonder het mede te nemen.

« O, God zij gedankt! » zuchtte het eendje, « ik ben zoo leelijk dat zelfs de hond mij niet wil bijten. »

Nu bleef het heel stil liggen, terwijl de hagel door het riet regende en er nog schot op schot werd gelost.

Eerst laat op den dag werd het stil, doch het arme dier durfde het nog niet wagen den kop op te beuren — het wachtte nog eenigen tijd, keek toen om zich heen, en verwijderde zich zoo spoedig mogelijk uit het meir. Daarna liep het over velden en wegen; maar er was een storm opgestoken en het viel dus moeijelijk om vooruit te komen.

Tegen den avond kwam het diertje aan eene kleine armoedige boerenhut' en die hut was zoo bouwvallig, dat ze zelve niet wist naar welken kant zij wilde vallen, en daarom bleef ze maar staan. De storm woei zoo hard voor het arme eendje, dat het zich moest neerzetten; het werd al erger en erger; op eens echter zag het eendje dat de deur, op één duim draaijende, zoo scheef hing, dat het door die opening heen in de hut kon sluipen, en dat deed het ook.

De hut werd bewoond door eene oude vrouw met haar kater en haar kip. De kater die door haar meestal « mijn klein ventje » genoemd werd, kon een krommen rug maken en spinnen; hij kon ook vonken afgeven, maar dan moest men hem langs de haren strijken. De kip had zeer korte pootjes en daarom noemde de vrouw haar « kuikentje kortpoot. » Zij kon lekkere eijeren leggen; de oude vrouw had het beestje lief, als of het haar eigen kind was.

Des morgens ontdekte men het vreemde eendje; toen begon de kater te spinnen en de hen begon te klokken.

« Wat is dat nu? » zeide de vrouw, rond zich heen ziende; maar zij kon niet goed zien en daarom hield zij het arme beestje voor een vette eend. « Dat is een zeldzame vangst, » zei ze, « nu kan ik ook eenden eijeren krijgen; als het nu maar geen mannetjes-eend is! maar dat zullen wij zien.»

Zoo werd dan het eendje voor drie weken op de proef genomen maar er kwamen geen eijeren.

De kater was heer des huizes en de hen was de vrouw; altijd zeiden ze: « Wij zijn de geheele wereld! » Want zij geloofden vast dat zij de helft uitmaakten, en nog wel het best gedeelte er van. Het eendje geloofde dat men ook wel eene andere meening kon hebben, maar dat kon de hen niet velen.

« Kunt gij eijeren leggen? » vroeg zij.

« Neen! »

« Nu, dan hebt gij hier niets in te brengen!

En de kater vroeg op zijn beurt: « kunt gij een mooijen krommen rug maken, kunt gij spinnen en vonken afgeven?

« Neen! »

« Welnu, dan moet gij zwijgen als verstandige lieden spreken. »

Het eendje zat mismoedig in een hoek. Op eens begon het aan frissche lucht en warmen zonneschijn te denken en het voelde zulk een onweêrstaanbaren lust om in het koele water te zwemmen, dat het daarvan tegen de hen niet zwijgen kon.

« Wat scheelt u! » vroeg de hen, « gij hebt niets te doen, daarom zijt gij zoo zonderling, kom, kom, leg eijeren of spin, dan zullen die grillen wel over gaan. »

« Maar het is zoo heerlijk in 't water te zwemmen, » zei het eendje; « o, het is zoo lekker en frisch, het water over den kop te voelen loopen, en naar den grond te duiken. »

« Ja, » zei de hen spottend; « dat moet al een heel groot genoegen zijn! Gij zijt wel spoedig met iets ingenomen; vraag het maar eens aan den kater; hij is de schranderste die ik ken; vraag het hem maar eens, of hij ook van zwemmen en duiken houdt. Van mij zelve wil ik liever maar niet eens spreken. Vraag het anders maar eens aan de oude vrouw; knapper als zij, is er wel niemand op de wereld! denkt gij dat zij het ook prettig zou vinden te zwemmen of water over haar kop te krijgen? »

« Gij begrijpt mij niet! » hernam het eendje.

« Wat, wij zouden u niet begrijpen? wie zou u dan wel kunnen begrijpen? Gij zult toch niet verstandiger willen zijn, dan de kater en de vrouw; mij zelve wil ik nog niet eens noemen! beeld u toch maar niets in, kind! Dank liever uwen Schepper voor al het goede dat u wordt bewezen. Gij zijt immers in eene warme hut gekomen en in een kring waarin gij veel leeren kunt; maar gij zijt een zwetzer, en het is waarlijk niet heel prettig met u om te gaan. Geloof me, ik meen het goed met u; ik zeg u wel onaangename dingen, maar juist daaraan herkent men zijne opregte vrienden! Zorg nu toch vooral dat gij eijeren leert leggen, of spinnen of vonken afgeven. »

« Ik geloof dat ik maar heen zal gaan, de wijde wereld in, » zeide het eendje.

« Ja, doe dat maar, » vervolgde de hen.

En het eendje ging heen; het zwom en dook in het water; maar door geen enkel dier werd het om zijne leelijkheid aangekeken.

Eindelijk naderde de herfst. In de bosschen werden de bladeren geel en bruin, en de wind rukte ze af en deed ze overal heen dansen; boven in de lucht was het zeer koud; de wolken hingen zwaar met hagel en sneeuwvlokken beladen en op de heg stond de raaf en krijschte « au! au! » van koude, ja men kon zelfs bevriezen als men er maar aan dacht. Het arme eendje had het waarlijk niet goed.

Eens op een avond — de zon ging zoo schoon onder — kwam een heele zwerm groote, heerlijke vogels uit het bosch; nog nooit had het eendje zulke schoone vogels gezien. Zij waren verblindend wit en hadden lange buigzame halzen; het waren zwanen. Zij lieten een geheel eigenaardig geluid hooren, spreidden hare prachtige, lange vleugels statig uit en vlogen nu uit de koude streken naar warmer landen, naar opene zeeën; zij stegen hoog, zeer hoog;

het leelijke eendje werd zoo zonderling te moede; het draaide zich als een rad in het water rond, strekte den hals hoog in de lucht naar de zwanen uit, en stiet toen een zoo luiden en zonderlingen schreeuw uit, dat het er zelf bang van werd. O, het kon die schoone, gelukkige vogels maar niet vergeten. Zoodra zij uit het gezigt waren verdwenen, duikte het eendje naar den grond en als het weêr boven kwam, was het weêr buiten zich zelven. Het eendje wist niet welke vogels het waren, evenmin wist het waarheen zij vlogen en toch deed het gezichter van onbeschrijfelijk goed aan dezen armen vogel; zoo had het nog nimmer gevoeld; het was volstrekt niet afgunstig op die vogels, hoe kon het eendje er ook aan denken, zich zoo beminnenswaardig te wenschen; als die eenden het maar geduld hadden, had het reeds te vreden moeten zijn; — dat arme leelijke eendje.

En de winter werd zoo koud, zoo koud; het eendje moest in het water rondzwemmen om te verhinderen, dat het niet geheel digtvroor; maar met iederen nacht werd de opening waarin het zwom al kleiner en kleiner; het vroor zoo sterk dat het in het ijs kraakte; het eendje moest nu onophoudelijk de pootjes gebruiken om te beletten dat het digtvroor; doch eindelijk geraakte het uitgeput; het kon niet meer — en vroor toen in het ijs vast.

Des morgends vroeg kwam daar een landman voorbij; toen hij het eendje zag, ging hij er heen en sloeg met zijn klomp het ijs aan stukken; dan nam hij het beesje er uit en bragt het naar huis bij zijne vrouw. Nu kwam er weêr leven in het kleine dier.

De kinderen wilden er mede spelen; doch het eendje meende dat de kinderen het kwaad wilden doen, en in zijn angst vloog het juist in de melkschotel, zoodat de melk in het rond spatte; de vrouw gilde en sloeg de handen in elkaâr, zoodat het nu ook in het botervat vloog en daarna in de melkton, en zoo al verder; het was naar om te zien. De vrouw schreeuwde en sloeg er met de vuurtang naar; de kinderen liepen elkander omver om het eendje te vangen; zij lachten en schreeuwden, en het was goed dat de deur open stond en dat het nu tusschen de struiken in de versch gevallen sneeuw sluipen kon; — daar lag het nu, geheel afgemat.

Maar het zou te droevig wezen, om al de nood en de ellende te vertellen, die het eendje gedurende dien strengen winter moest ondervinden.

Toen de zon weder warm begon te schijnen, lag het tusschen het riet in een poel. De leeuwerikken zongen en stegen hoog in de lucht — het was een heerlijke lente.

Op eens kon het eendje de vleugels zwaaijen, zij ruischten sterker dan voorheen en droegen het gemakkelijk omhoog, eer het dier het zelf wist, bevond het zich in een uitgestrekten boomgaard waarin de appelboomen reeds in bloei stonden, en de vlier zijne geuren verspreidde en zijne lange groene

takken tot ver over de kleine kronkelende beek heen wiegde. O, daar was het zoo schoon en frisch als het in de lente zijn kan. Juist kwamen er van voren uit het digst geboomte drie heerlijke zwanen, zij ruischten met hare vleugels en zwommen zoo ligt over het water. Het eendje herkende die prachtige dieren en werd door een zonderlingen weemoed bevangen.

« Ik wil tot hen vliegen, maar die koninklijke vogels! zij zullen mij wel dood slaan, omdat ik, zoo'n leelijk dier, het heb durven wagen hen te naderen; maar dat is mij onverschillig. Het is toch verkieselijker door hen gedood te worden, dan door de eenden of de kippen geslagen of door het meisje dat ze moet verzorgen, geschopt te worden, en in den winter gebrek te lijden. »

En het diertje vloog in het water en zwom die heerlijke vogels te gemoet; zij merkten het en met ruischende vleugels schoten zij op het eendje los.

« Dood mij maar, » zei het arme dier en neigde het kopje den zwanen toe. Alzoo verwachtte het nu den dood, — maar wat zag het daar op eenmaal in het helder water? Het zag zijn eigen beeld onder zich; het was nu geen lompe, aschgraauwe morsige vogel meer — het was een zwaan.

Het komt er niet op aan dat men door een eend is uitgebroeid, als men maar in een zwanen ei heeft gelegen.

Zij voelde zich nu regt verheugd over al den nood en de verdrukking die zij had moeten lijden; — nu eerst besefte zij juist haar geluk, door al de heerlijkheid die haar te wachten stond. En die groote zwanen zwommen om haar heen en streelden haar met den snavel.

Er kwamen eenige kinderen in den tuin; zij wierpen brood en koorn in het water. En het kleinste kind riep :

« Zie, daar is een nieuwe zwaan. » En de andere kinderen juichten insgelijks : « ja er is eene nieuwe bijgekomen! » en zij klapten in de handen en dansten in 't rond en liepen naar vader en moeder; toen werd er brood en koek in 't water geworpen, en zij zeiden allen : « De nieuwe zwaan is de schoonste! zoo jong en zoo heerlijk schoon' en de oude zwanen bogen zich voor haar.

Toen werd zij beschaamd en stak den kop onder haar vleugels; — zij wist zelve niet wat te beginnen. — Zij was zoo over gelukkig maar, daarom was zij toch niet hoogmoedig — want een goed hart wordt nimmer trotsch! Nu dacht zij er aan hoe zij vervolgd en gehoond was geworden, en nu hoorde zij tevens uit aller mond dat zij de schoonste van alle schoone vogelen was; ja zelfs de vlierboom boog zijne takken voor haar tot in het water neêr, en de zon scheen zoo warm en verkwikkend. — Op eens ruischten hare vleugelen, zij hield haar slanken hals omhoog en uit de volheid van haar gemoed juichte zij : « Zoo veel geluk durfde ik mij niet voorspellen, toen ik nog dat leelijke eendje was. »

.JE NATUURVRIEND,

(VERTELLING)

Naar het hoogduitsch van Ludwig Tieck.

Rond dien tyd des fomers, waarop een deel der schoone wereld gewoonlik fyn verblyf in eene badplaats neemt, fettede fich ook een feker krygsraadsheer Kielmann in eenen wagen, om de stad te verlaten. Hy was niet krank, en wilde ook geen bad befoeken, maar eenen tyd lang in de nabyheid eener gefondheidsbronne wonen, om de schoone natuur te genieten.

De raadsheer Kielmann was ongeveer dertig jaar oud en een feer geschikt kantoorman. Hy had eene uitspanning noodig, om dat hy eenen langen tyd noest gearbeid had en nu felfs begon voor fyne gefondheid te vreefen. Hy wilde dervolgens eenige weken op 't land doorbrengen, om er voor fich en de Mufen te leven : want de raadsheer was tegelyk een man van gevoel, die in fyne jongere jaren de schoone wetenschappen gestudeerd had. Daarvan wilde hem menig mensch in de stad een verwyt maken; ja eenigen gingen felfs foo verre, dat fi hem voor eenen nar scholden : defe echter waren meest met den krygsraadsheere Weller verwant, wiens dochter heer Kielmann niet gehuwd had, alhoewel hem hare hand was aangeboden en fi het rykste meisken van de stad was. Kielmann gaf weinig acht op dit geklap, want hy was te feer philosooph, om fich om stadsgepraat te bekommeren; hy reed nu met vroliken finne door de poort en stak fynen kop al lachelende de chees uit, om seffens het vrye, fonnige veld in oogenschyn te nemen.

Nu wil ik u ook recht genieten, ô natuur, dacht de raadsheer in fich felven; al myne arbeiden en befigheden wil ik nu vergeten en voor u alleen oogen en geheugen hebben. Ik wil tot de gevoelen van myne poëtische kinderjaren terugkeeren, ik wil myn bestaan verjongen en gelyk een kind aan de handen der schoonheid en der natuur voortwandelen.

De wagen reed intusschen verder, en de raadsheer gaf fich veel moeite om geenen berg of geen dorp met fyne oogen te verfuimen, op dat hy niets van het genot der landelike natuur mogt verliefen. — Hoe gelukkig ben ik, voer hy dan in fyn felfgesprek voort, dat ik nog foo vry en ongehuwd ben, gansch myne eigene invallen kan volgen en niet van de luimen eener vrouw afhange! Die mademoiselle Weller is een feer hupsch meisken, fi heeft veel geld, maar weinig verstand en nog weiniger gevoel, geene belefenheid en

geene liefde voor de poëfij; van de natuur maakt fi volstrekt geen werk, fi lacht al te veel, fi schertst over alles. — Het is toch immers beter, dat ik mi met het trouwen niet overhaaste, want hoe felden valt het niet voor, dat wi eene fiel vinden, die met ons simpathifeert? en fonder de reinste simpathie der fielen voelt men in 't huwelyk maar de boeijen en het verlies der vryheid.

Kielmann had, gedurende defe overdenkingen een meir, dat links aan der strate lag, vergeten te bewonderen; hy liet dus den koetsier stil houden en steeg uit, om het verfuimde intehalen. Dan ging hy langs een voetpad over eene weide en liet den wagen langfaam verder varen; toen beschouwde hy iedere groep van boomen feer nauwkeurig en focht fe in fyne phantafij inteprenten; hy gevoelde ongemeen veel en steeg dan eerst weder in den wagen, als hy van 't gaan vermoeid was.

Als hy weder in den wagen fat, verheugde hy fich met de gedachte, dat er, binnen eene halve uur, eenige bouwvallen fouden verschynen, en reeds by de louter innerlike voorstelling derfelve gevoelde hy eene kleine huivering. — Boomen en huifen gingen nu rasch fyne oogen voorby, het gefang der vogels, het ratelen der raderen, het ruischen der boomen en de wiegende beweging des wagens verfetteden hem weldra in eene fekere bedwelming, hy wreef fich verscheidene malen de oogen, geeuwde dan, en na eenigen tyd begeleidde hy met een luid gesnork het concert der natuur.

De koetsier riep: Brrr!! — De peerden stonden, de wagen hield stil; de raadsheer rekte fich uit, geeuwde weêr en wreef fich de oogen met fyne uitgespreidde handen. Waar fijn we dan? riep hy thans den koetsier toe.

By de afspanning, heer krygsraad, hier willen we den peerden voeder geven. — Dat was een slechten weg, de leste halve myl tot hier toe.

Maar waar fijn dan de ruinen?

O God lof, nu fijn we al sedert eene uur voorby.

Reeds sedert eene uur? vroeg de raadsheer, en steeg nog half slapdronken uit den wagen.

Ei! ei! feide he tot fich felven, dat is niet fyn! foei! in de schoone, opene natuur inteslapen! Op eene reife, waarin ik mi al sedert lang op voorhand verheugd heb! Als het foo voortging, dan fouden wi met het genot der natuur niet verre komen.

Men maakte het middageten gereed, wat onfen reifiger versterkte, de weerd onderhield hem daarby met de namen der bronnengasten, die reeds doorgereisd waren. Kielmann at en dronk, en wederhaalde fich in fyne phantafij de schoone scenen die hem op het land waren voorgesteld geworden; de ruischende wouden, het gefang der nachtegalen en leeuwerikken, de schoone onschuld der dorpbewoners, de eenvoudigheid hunner levenswyfe, enf. — Doen misviel hem het gebabbel van den weerd en hy dreef den koetsier

en ſyne bedienden aan, om ſoo geſwind mogelik weder aantespannen.

De reiſe wierd voortgeſet. De raadsheer laafde ſich weder aan de schoone uitſichten, en sliep dan ter afwisseling weder in; op ieder myl nam hy ſich vast voor, wakker te blyven, maar ſyne natuur overwon ieder maal ſyn voornemen; dan ward hy op ſich ſelven boos, en was ten leste toch gedwongen, ſich weder met ſich te verſoenen. — Laat in den nacht hield de wagen stil in 't dorp,waarin de raadsheer ſyne verblyfplaats wilde opslagen. Hy at maar weinig en legde ſich ſeſſens slapen.

De geſondheidsbronne lag slechts op eene halve myl van dat dorp, en hier woonde, benevens andere voor ons weinig belangwekkende gasten, de vrouw van den geheimraadsheer Langhof met hare dochter Caroline. De man was reeds sedert eenige jaren dood en ſe leefden thans op eene pensioen en de onbeduidende renten van een klein vermogen. De dochter wierd ieder ſomer krank en de moeder besteedde een groot gedeelte van heure jaarliksche inkomst daaraan, met Caroline eenen tyd lang op de bronne te wonen, om ſe aldaar met alle gasten bekend te maken. Het doel 'er van was dit: Juffrouw Langhof was alreede vyf en twintig jaar oud, en toch niet uitgehuwd. Men beſocht het geſelschap, men danste en lachte, en de moeder geloofde dat de dochter ſich toch wel eenmal eenig ryk, aanſienlik man ſou aandansen, dien hare schoone oogen of hare nog schoonere gestalte op eeuwig tot haren slave, ofte, wat nog slimmer en beduidender was, tot haren wetteliken man ſou maken.

De leſer, die ſoo goed is, om deſe kleine en onbeduidende vertelling te leſen, ſal ons nu veroorloven, met brieven voorttegaan, die wi neven elkander willen stellen, op dat de verscheidenheid des stijls en der karakters des te meer in de oogen valle.

By den ſonnenopgang ſat al de krygsraadsheer aan eene tafel en schreef aan eenen vriend in de stad eenen brief, dien hy toch niet terstond affond, maar in den vorm eens kleinen dagboeks wilde voortſetten; de schoone Caroline schreef juist om deſelfde uur aan eene vriendin, en de leſer krygt nu hier de

PARALLEELBRIEVEN.

Brieven des raadsheeren Kielmann.

Den 3den juli.

Lieve vriend.

O hoe gelukkig, hoe ongemeen gelukkig ben ik! — Ik schryve u uit myn dorp, terwyl de ſon opgaat en roode, vurige stralen over myn papier werpt. Een schoonen heuvel met boomen bekranst staat voor myne oogen

Brieven van juffrouw Caroline.

Den 3den juli.

Lieve Louise.

Ik ben van daag vroeger als naar gewoonte opgestaan, en het schynt vandaag heel schoon weêr te worden. — Wat hier aangenaam is, dat men niet gelyk in de stad ſich moet *generen*. — Ik heb nu eindelik myne elegante

en het is mi foo frisch en licht, dat ik het u volstrekt niet beschryven kan.

Welke reine, gefonde locht adem ik hier in! Hoe bly fal ik na eenige weken naar de stad en tot myne befigheden terugkeeren! — Hier moet ik immers naar geen kantoor gaan. Hier pynigen mi niet de volgestopte boekenplanken met heure bestoven akten. Ik wil dikwils aan defe kwalen terugdenken om den korten tyd, dien ik hier doorbrenge, des te meer te genieten.

Den 4den juli namiddags.

Ik heb gisteren en van daag de schoone omstreken rond befocht. Daar is een kleine waterval hier gansch in de nabyheid, die mi defen morgen verrukt heeft.

Het middagsmaal, dat geheel eenvoudig was, heeft mi heden kosteliker gesmaakt, dan ooit in de stad, en de menschen, by wie ik wone, fijn foo simpel en foo goed, dat hunne gesprekken mi beter aanstaan dan die van defe verfynde stadmenschen, die niet weten wat fe moeten gelooven of feggen.

Den 5den juli.

In defen nacht is er plotselik regenweder ingevallen en het schynt te willen aanhouden. Dat maakt mi voorwaar eenen grooten streek door myne schoone rekening; ik moet mi al ever getroosten en myne toevlucht tot het lefen nemen. Het is toch immers goed, dat ik eenige van myne lievelingsdichters heb meégenomen. Ik heb Thompson's *Saifoenen* al begonnen en lefe dit schoone gedicht altyd weêr op niew met groote belangstelling.

Den 7den juli.

Nog altyd regen en fwartbetrokken hemel! Dat weder maakt mi gansch onbegrypelik traag en slaperig. Ik lees schier onophoudelik; maar het lefen spant mi te feer aan.

In steé van felfs in de gouden eeuw te leven, lefe ik thans Gessner's goddelike schilderingen 'ervan. Alles wil mi nogthans niet recht behagen, dewyl ik mi op de natuur felve al te feer verheugd heb.

morgenhuive gereed, en ik drage fe heden in *néglígé* voor 't eerste maal. Het vaker herkleeden, de verlustingen, het bronnedrinken maakt dat de tyd vergaat, men weet felfs niet hoe. Alles is hier foo lustig en vrolik; befonder is een feker heer B r a n d de fiel van 't gansche gefelschap. Hy is louter leven. Nu springt hy om, dan geeft hy raadsels op, dan ook plaagt hy eenigen van 't gefelschap; hy heeft een wonderlik geheugen. Menig een wil hem nabootsen, maar het gelukt toch niemand foo recht.

Namiddags den 4den juli.

Ik kan nog altyd van lachen niet tot mi felven komen. Heer Brand dreef defen morgen den spot met eenen boer, die eerdbefiën te koop bragt.

Het gansche tafelgefelschap moest tot bersten lachen. Het is een allerliefst mensch die heer Brand! de vrouwen alhier vechten ook om hem; hoe weinig mannen fijn er toch, die hem gelyken. Hoe steken de oude, styve officieren, die hier fijn, tegen hem af!

Den 5den juli.

Het is om te wanhopen! Er was foo eene schoone landparty gearrangeerd en nu valt het den hemel in, van te regenen. Nu is de lieve Mevrouw van Lemstein en Mynheer Mannert uitgenoodigd en wi fullen van daag aan die langwylige l'hombretafel moeten fitten. Ik fal verveling hebben en misschien nog myn geld verliefen, want ik fal gewis op 't spel geene acht geven. Is het niet om te vertwyfelen, lieve Louise?

Den 7den juli.

Nu gaat het toch wat beter, spytens het slecht weder. Heer Brand heeft ons al eenigemaal heel lustige anekdoten voorgelefen, wi komen daarby in de faal te famen; van daag 's avonds willen wi een pandspel proberen.

Het slecht weêr is toch immers hier nog gemakkeliker te verdragen dan in de stad, men is toch on*gegeneerd* en daarby in gefelschap.

Heb ik het niet gefeid? 'k heb gisteren eenen daler en dry groschen verloren.

Den 10den juli.

Het is toch te erg! denkt maar eens, lieven vriend, het regenweêr wil niet ophouden. De tyd myns oorlofs gaat ondertusschen voorby en ik ſit hier in een vuil ellendig dorp gevangen, ſonder beſigheid, ſonder geſelschap. — Sou men er niet ontevreden by worden? Als ik wist dat het weêr ſoo bleef, ſou ik terstond laten aanspannen en naar de stad terugreiſen. — Alles maakt mi hier langwyl, daar ik niet meer wandelen kan gaan. De menschen alhier ſijn wel op den eersten aanblik recht goed, maar voor den omgang ſijn ſi toch gansch onbruikbaar. Het eten is ook meestendeels ſeer slecht, en wat het slechste is, de menschen weten het niet te bereiden. — Ik ben ordentelik op niews uit de stad begierig, doch men verneemt hier niets; ik leve hier gelyk in de woestynen van Arabië.

Den 11den juli.

Ik ben met den predikant des dorps, eenen ouden wonderbaren man, bekend geworden. Hy heeft eene buitengewone drift voor het kaartenspel, doch hy verstaat niet anders dan het gemeene, ouwerwetsche *mariage*. Hy wist het weldra te pas brengen, en om hem te vermaken heb ik van daag bekans den heelen dag aan de speeltafel verſeten. — Wat ſegt-je daarvan, myn vriend? Maar wat kan men ook by dit afschuwelik weder aanvangen?

Den 14den juli.

Ik vind toch dat men by ieder spel meer fynheid kan aanbrengen, dan men in den beginne gelooft. De predikant had tot hiertoe van mi gewonnen; maar nu is dikwijls de ſege twyfelachtig. Dat spel wekt heviglik myn belang op; die ſonderbare mensch heeft mi met ſyne drift aangesteken.

Den 20den juli.

Ik ben recht boos op mi, en ik denk dat ik er oorſaak toe heb. Reeds sedert vier dagen is het schoonste weêr van de wereld, en ik heb ſe aan de speeltafel doorgebragt; met dien ongerymden predikant en ſyn erbarmelik spel heb ik ſe verspild. Eerst van daag ben ik weder uitgegaan.

Hoe kan de mensch ſoo ſwak ſyn? Ik begryp mi ſelven niet.

Den 10den juli.

Wi ſijn thans allen wel vergenoegd. Het is maar jammer dat mama mi altyd streken speelt. Si mag den heer Brand niet geerne lyden, en daarom moet ik ook niet veel met hem omgaan. De pandspelen hebben ons allen wel geamuſeerd, en die kleine Brand wist het ſoo interichten, dat ik hem volstrekt een paar kussen moest geven. Het is wel jammer dat dit hupsch mensch niet meer vermogen heeft; want men ſegt van hem dat hy veel schulden ſou hebben. Een paar allerliefste spreekwoorden heeft hy ook uitgevonden en uitgevoerd; in een van hun moest ik ſyn vrouw voorstellen; dat gaf dan gelegenheid tot alle soorten van plageryen, welke mama al te ernstiglik genomen heeft. Ik wedde, als de jonge man ryker was, dat mama ſelve hem geerne ſou ſien. Maar ſoo — ach, ik weet niet wat ik al ſwetse!

Den 11den juli.

Ik kan toch den heer Brand niet vermyden, ſonder het geheel bronnegeſelschap opmerkſaam te maken, niet waar, lieve Louise? En toch wil mama het volstrekt ſoo hebben. En ik weet het, dat het den armen mensch bedroeft, als ik mi thans terugtrekt. Hy volgt mi altyd achter en ſoekt opſettelik myn geſelschap, — Ja, mama mag het hem ſelve verbieden! wat gaat het mi aan?

Den 14den juli.

Denkt eens, men ſegt ſich in 't oor, dat Brand de dikke Mevrouw van Lemstein ſou trouwen. Hy spreekt wel veel met heur, maar dat kan ik toch onmogelik van hem gelooven. Syt-je niet ook van mijne meening, lieve Louise? Ge kent immers ook dit leelik wyf.

Den 20den juli.

Het is gewis met Mevrouw van Lemstein. O die windbuidel! — Maar het geheele geſelschap alhier veracht hem ook, en dat met recht; die arlekin komt in 't geheel niet als een fatsoenlik man voor. Blootelik voor het geld een oud, leelik wyf trouwen!

Hoe kan een mensch ſoo ellendig ſyn? Ik kan het niet begrypen.

Den 21den juli.

Ik heb de naburige bron van daag befocht, en ik vind dat ons, felfs op 't land, gefelschap onontbeerlik is. Er fijn vele bekenden hier, gelyk Mevrouw Langhof en heure dochter, Mevrouw von Lemstein en anderen. Het pharao wordt hier hoog gespeeld. Ik fal vaker daar komen.

Den 22den juli.

Ben ik niet een rechte nar, dat ik mynen tyd en myn geld verspille? — Ik heb van daag in 't Pharao feer aanfienlik verloren; ik wil het ook voortaan laten.

Den 23den juli.

De landstreek om de bronne en het gefelschap aldaar bevalt mi buitengewoon. Ik heb van daag niet gespeeld en mi toch feer onderhouden. Ge fult de dochter van Mevrouw Langhof kennen, het is een feer beminnensweerdig meisken; ik heb met heur en de moeder veel gesproken, wi hebben tamelik lang met elkander gewandeld. Men heeft mi uitgenoodigd.

Den 24den juli.

Die juffrouw Langhof is niet alleen een schoon, maar ook een buitengemeen verstandig meisken, fi spreekt ook, met veel gevoel. Een geaffecteerde windmaker dwaalde van daag veel by heur rond; fe ontving hem echter tot myne groote vreugde, met de behoorlike verachting. Iets, dat men felfs by de kloekste vrouwlieden maar feer felden vindt, want byna allen fien geerne by de manspersoonen de apenmanieren.

De vrouw des raadsheeren felve is eene hoogachtingsweerdige vrouw; fe schynt van mi eene feer goede meening te hebben. Si wenschte, feide fi vandaag, dat ik fe vaker mogt befoeken, opdat fi fich wat meer van het onaangename bronnegefelschap konne verwyderen. Als ik maar der dochter niet lastig valle! Het scheen mi vandaag, als of fi mi niet befonder geerne fag. Het doet mi bekans leed, dat ik op de bron felve niet wone: de weg naar het dorp is toch wat moeijelik.

Den 21den juli.

Ik wensche dat wi weldra naar de stad mogen terugreifen. Alles wordt hier foo langwylig; men amufeert fich thans met bazardspelen. — Daar was van daag de onverdragelike raadsheer Kielmann hier, die gevoelvolle nar. Ge moet hem ook kennen, 't is defelfde die voordefen eene vryery met Juffrouw Weller hadde.

Den 22den juli.

Mama heeft ook lust, naar de stad terug te keeren, en ik wenschte maar dat er al aangespannen wierde; dan konde ik met u, lieve Louise, over dit en dat wydloopig spreken.

Den 23den juli.

Dat ontbreekt ons nog, dat ons de langwylige narren op den hals komen! Daar heeft die ongelukkige Kielmann den heelen dag met ons ledig geloopen en mi volstrekt alle luim verdorven. Mama is van den vernuftigen man gansch betooverd, en heeft hem op morgen uitgenoodigd.—Alles is mi vyandig! Ik wenschte by tyd dol te worden!

Den 24den juli.

Eenen foo verdrieteliken dag heb ik sedert lang niet beleefd. De raadsheer is bekans tot middernacht toe gebleven, en ook de ellendige Brand was impertinent genoeg, om ons eene uur lang te befoeken. Ik denk al ever, dat ik hem foo ontvangen heb, dat hy niet weder fal komen. Recht het tegendeel van hem is de raadsheer, met wien mama buitengewoon heusch en vriendschappelik is, om dat hy vermogen heeft: hy vindt er fich feer door gevleid.

Daar was gisteren een onweêr, en ik geloofde gewis dat de raadsheer ons fou gespaard hebben; maar hy kwam nogthans. — Mama meent dat hy op mi verliefd is; trouwens, als man ware hy nog wel te verdragen. Wi willen fien hoe het fich voegt; ik wil ten minste van nu af aan vriendeliker jegen hem fyn; al ware het slechts, om dien ellendigen Brand wel degelik te krenken. — Jammer toch, dat de raadsheer foo volstrekt langwylig is.

Den 27den juli.

Ik ben thans den heelen dag op de bronne. Morgen wordt hier eene kamer ledig, en ik wil nu nog eenige dagen hier wonen.

Madame Langhof heeft mi verteld, dat heure dochter mi feer geerne fag, dat fi dikwijls naar mi vraagde en dat fi maar te bloode en te bescheiden is, om iets van heure neiging in myne tegenwoordigheid te laten blyken. Ik heb het eerst niet wel kunnen gelooven, maar nu ben ik er overtuigd van. Se is sedert twee dagen feer vriendelik jegen mi, en als ik heur van daag iets uit Klopstock voorlas, bemerkte ik plotselik, dat er tranen uit heure oogen braken. — Om oprecht te fyn, lieven vriend, moet ik u feggen dat fulks myn hert gebroken heeft; ik voel het thans dat ik fe bemin, de natuur overal heeft niewen aantrek voor mi, ik ben gelukkig. — Als fi mi maar beminde, foo als ik fe bemin!

Den 27den juli.

De raadsheer woont thans op de bronne, foo feer heeft hy fich aan ons vastgekleefd.

Ik fou thans meer kunnen wedden, dat hy werkelik op mi verliefd is. Onophoudelik beschouwt he mi met teerdere oogen; hy fucht en is dikwijls in gedachten verfonken. Ik bejegen hem vriendeliker en hy is daardoor feer gelukkig. Hy las ons van daag iets uit den Klopstock voor; hy leest feer slecht, en dan deed mi ook die onophoudelike kraam van engels en boofe geesten, die onverstandelike verfen en dat het gedicht volstrekt niet kluchtig was, foo veel verveling aan, dat ik van het ingehouden geeuwen feer in de kinnebakken kreeg. Myne oogen liepen er eindelik van over, en hy hield het voor aandoening.

Sedert defen oogenblik wordt hy nog veel teederder jegens mi; myne moeder is feer tevreden, en ik ben het byna ook.

Den 28den juli.

Ik heb mi verklaard, ik heb de toestemming. — Beschuldigt mi van geene overhaasting, dierbare vriend; hoe felden vindt men tegenwoordig een gevoelig hert? Men achte het kostelik, wanneer men het gevonden heeft.

Den 28den Juli.

Hy heeft fich verklaard, hy heeft de toestemming. — Noemt mi niet rasch, lieve Louise, want myne moeder heeft gelyk. De ryke mannen fijn tegenwoordig felden, en men slage snel toe, wen er een fich aanbiedt.

Den 2den oogstmaand.

Morgen reife ik van hier af, en wel in gefelschap myner schoonmoeder; ik geloove, het fal nu juist een maand fyn, dat ik de stad verlaten heb. Hoe verheug ik mi van u weder te fien en u myne toekomende gade voorte-stellen.

Den 2den oogstmaand.

Ik kom terug, en wel met eenen bruidegom. — Eindelik fal ik u wederfien, lieve Louise, en gy moet seffens in de eerste dagen den raadsheer, mynen toekomenden man, leeren kennen. — Vaart tot daartoe heel wel.

En verder?

Allen kwamen gelukkig naar de stad terug, er wierd een gewoonlik huwelijk gesloten.

De krygsraadsheer wierd een getrouwde man; de gansche stad lachte en de bruid felve lachte een duetto met heure moeder.

En de raadsheer Kielmann!

Wel nu, die bemerkte dat hy fich verdwaald had. — Maar is niet al ons weten in defe wereld maar eene dwaling? — Hy trooste fich met defe gedachte.

***, Brugge, 10den maart 1846.

DE ENGEL DER LENTE.

DOOR MORITZ HARTMANN.

Een engel verliefd in de lente en heur pracht,
Ruischt neder op 't aardsche gewemel,
Het sterrenheir vonkelt foo lief in den nacht,
En trekt onfe blikken ten hemel.

En de engel beveelt aan een faadkorrelyn
Op vlerkjes naar 't kerkhof te dwalen :
« Waar 't maagdeken rust, moet uw kiembedjen fyn,
Bloei daar als een lelie der dalen ! »

En de engel beveelt aan een stengel nog teêr
Te wassen en hooger te groeijen :
« Gy staat in het woud eens den reifer tot leer,
« Als kruis by den afgrond te gloeijen. »

En de engel beveelt aan het klimop nog kleen
Te rekken de teêrgroene handen,
« Eens dekt gy daar puinen van brokklenden steen,
Haast storten die marmeren wanden ! »

En de engel verdwynt met de sterren der nacht,
Met hem ryst de hope ten hemel,
De dood en de liefde doorfweven de pracht
Der lente in het aardsche gewemel.

F. M. DAUTZENBERG.

AAN LENORE.

Over eenige honderde jaren
Waren eens de prælaten verfaamd,
Toen werd een gewichtige vraagstuk
Onder al die prælaten beraamd.

« Spreek vry » fei de voorfitter allen,
« Spreek vry : hebben vrouwen een fiel ? »
Velen haalden het Oud-Testament aan,
Velen pleitten naar nieuweren stiel;

Tegen, hebben dan velen gesproken,
Voor, klonk er ook menige stem ;
Lang duurde de twist der prælaten,
Met heiligen yver en klem.

Lang duurde de twist der prælaten ;
Maar hadde ik daar mede getwist,
'k Had gister in 't voordeel der vrouwen,
Al spoedig het vraagstuk beslist.

Veel beter dan heilige vaders
En heilige schriften te gaêr,
Tuigden my voor de fiel van de vrouwen
Uwe oogen foo blauw en foo klaar.

Maar weet wel, myn lieve Lenore,
Soo er nu te beslissen nog viel,
Dan sprak ik : « Schoone oogen bedriegen ;
Alle vrouwen en hebben geen fiel. »

JOH.-ALF. DE LAET.

MENGELINGEN.

⁂ Sedert een tiental jaren is de vlaemsche letterkunde in ons midden met reuzenstappen vooruit gestreefd. Echter hadden degenen die tot haren voortgang medewerken en de ontwikkeling der vlaemsche zaek behartigen, zich tot hiertoe uitsluitelyk bezig gehouden met het uitgeven van dicht en prozaschriften, van romanen en historische tafereelen. Het breede en vruchtbare veld der wetenschap bleef onbeschouwd. Thans zien wy, met hoop en genoegen, een tweede tydvak der vlaemsche geestesbeweging te gemoet, het tydvak van de beoefening der wetenschappen in de moedertael. Van over een jaer houdt de H. Conscience zich onledig met het schryven van een werk over de natuerlyke historie, en wil deze belangryke studie nog aentrekkelyker maken door het dichterlyke zyner voordragt. Nogthans zal hy de eerste niet zyn om het wetenschappelyke veld te betreden, daer de H. doctor Matthyssens hem hierop vooruit is geloopen met het gewigtige werk, dat wy hieronder aenkondigen. De NATUERKUNDIGE LESSEN (*Leçons de Physique*) maken een boek uit, dat tevens voor het volk en voor geleerden geschikt is, en de diepe kennissen, welke de geleerde geneesheer in zyne vorige schriften heeft aen den dag gelegd, schynen ons eene meer dan voldoende waerborg van de deugdelykheid dezes werks op te leveren. Wy denken derhalve, geregtigd te zyn om het onzen lezeren op eene dringende wyze aen te bevelen. — Daer de *Natuerkundige lessen* bestemd zyn om in de handen van 't volk te komen, meenen wy dat H. doktor Matthyssens wel zou doen met, ter gelegenheid van het *Electro-magnetismus*, ook een woordje over het *zoo-magnetismus* te zeggen, en de huichelaers en kwakzalvers, — die van de ligtgeloovigheid onzer burgers gebruik maken om hen in slaep te wiegen en hun dan diep in de beur te kyken, — eens duchtig te *critico-magnetiseren!*....

(*Gazette médicale.*)

⁂ Wy hebben eenen brief ontvangen, waarin men ons berispt, het artikel geteekend ⁎H⁎ blf. 368-371 te hebben opgenomen, dewyl in de naamlyst welke op het einde (blf. 369) staat, de namen vergeten fyn van den stichter

der antwerpsche rederykkamer, van 't brusselsch Tael- en Letterkundig genootschap, der *Verbroedering* en des *Taelverbonds*, des werkelyk verdienstvollen en nog altyd met den belangeloosten yver als voorfitter des ***Wyngaards***, uitgever van het *Vaderland*, sekretaris van het Taelkundig genootschap, enf., werkenden ***M. J. T. Vander Voort;*** verder die onfer dichteressen mevr. ***Courtmans*** en ***Van Ackere***, die van ***Vleeschouwer***, ***Pietersz***, ***Mertens***, ***Roelands***, ***Michiels***, ***Boucquillon***, ***Dodd***, ***Wolf***, ***Hoogeveen-Sterck***, ***Ecrevisse***, ***Van de Velde***, ***Sleeckx***, ***Stroobant***, die der componisten abt *Vooght* te Mechelen, ***Robrecht*** en ***Evarist van Maldeghem*** te Brussel, enf. Geerne fouden wy defen brief in fyn geheel hebben geplaatst, maar het belang onfer lefers foude er onder geleden hebben, en dus fagen wy ons tot ons grootste spyt verpligt, ons by dit uittreksel te bepalen.

(Gebrek aan plaats dwingt ons de mededeeling van eenige andere artikels onfer ***Mengelingen*** voor de volgende aflevering uitestellen).

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Illustrirter Kalender für 1846. Jahrbuch der Ereignisse, Bestrebungen und Fortschritte im Völkerleben und im Gebiete der Wissenschaften, Künste und Gewerbe. Zweite Auflage. Leipzig, Weber, 1846.

221 bladfyden druk groot 4° met 352 platen tegen den prys van 3 franken.

Bürger. Ein deutsches Dichterleben. Roman von Otto Müller. Frankfurt, a. M. 8°. Blf. 456. 6 fr.

De gansche hoogduitsche kritiek heeft dit werk als een' der beste romans gefien, welke de hoogduitsche letterkunde befit. De naaste aflevering fal er een overligt van bevatten.

Grundriss der Geschichte der Schriftenthums der Griechen und Römer und der Romanischen und Germanischen Völker, von August Fuchs, Halle. 1846. 8°. Prys 6 fr.

(Een feer bekoopt doch nauwkeurig tafereel der oude en nieuwe letterdommen; wat de schryver over onfe jonge lettergewrochten fegt is welwillend, maar feer onvolledig).

Gedichten en Balladen, door P.-F. Van Kerkhoven. Antwerpen. Buschmann. 8°, omtrent 250 blf. 2 fr.

Van K. is te gunstig bekend, als dat wy nog iets moesten byvoegen aan defe aankondiging. Het werk fal by het einde der maand april verfonden worden.

Het Onbekende Meesterstuk, drame in een bedryf. Het fransch van Lafont gevolgd, met eene inleiding door G.-F. Dodd. 60-70 blf. 12. 60 centiemen.

Wy hoopen, dat de heer Dodd, die reeds foo vele blyken van bekwaamheid heeft gegeven, ons weldra op eenige andere vertaling fal vergasten, die niet « het fransch gevolgd » is. — De perfoonen, welke op dry ex. inschryven, fullen het berymd verhaal, de Valkenvangst, kosteloos ontvangen.

Holberg's danske Skueplads, eller samtlige comedier i eet Bind; udg., af A.-E. Boye. Med Anmerk. og Tillæg. Kiœbenhavn, 1845. 8. 2 Rdl. (8 fr. 25 c.)

Ræder Munch, Den norske Statsforfatnings Historie og Væsen. Ibid. 1 Rdl. (24 fr.)

Nogle Smaadigte, af Esaias Tégner, den originale svenske text med modstaaende dansk Oversættelse, af C. Moeller, 2den forœgede udgave, Kiœb. 1845, 1 Rdl,

(Een voortreffelyk boek voor degenen, die de beide noordsche talen met elkander willen vergelyken) Men vindt er de schoone Idille van Tegner over de eerste communie, (Nattvardsbarnen).

